

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

JÆI

E C A

BOPHI

CVNDVS.

Vo

O L Æ

T

'IONES

RALES.

S I Æ,

VEIDMANNIANA

CCXL.

10541
L. ANNÆI
SENECÆ
PHILOSOPHI
TOMVS SECVNDVS.
IN QVO
EPISTOLÆ,
ET
QUÆSTIONES
NATVRALES.

L I P S I Æ,
EX OFFICINA WEIDMANNIANA.
M D CCXLI.

L. ANNAEI SENECAE

AD

L V C I L I U M
E P I S T O L A E,

Argumentum

EPISTOLAE PRIMAE.

*Temporis aestimationem & usum Lucilio commendat:
non differri debere, non elabi, non male poni.*

I Ta fac, mi Lucili: vindica te tibi, 1) & tempus quod adhuc aut auferebatur, 2) aut surripiebatur, 3) aut excidebat, 4) collige & serua. Persuadet tibi sic esse, ut scribo. quædam tempora eripiuntur nobis, quædam subducuntur, quædam effluunt. Turpissima tamen est iactura, quæ per negligentiam venit: & si volueris attendere, magna vitæ pars elabitur male agentibus, maxima nihil agentibus, tota aliud 5) agentibus. Quem mihi dabis, qui aliquod pretium tempori ponat? qui diem aestimet? qui intelligat se quosidie mori? In hoc enim

1. *Vindica te tibi*) tibi vive, non aliis.

2. *Auferebatur*) a potentioribus per officia & cultum.

3. *Surripiebatur*) ab amicis, vel aliis rebus blande tempus nobis surripientibus.

4. *Excidebat*) negligentia, & bruto otio.

5. *Aliud*) aliud agunt qui occupati non ubi oportet.

fallimur, quod mortem prospicimus, 6) magna eius iam præteriit. quidquid ætatis retro est, monet. Fac ergo, mi Lucili, quod facere te scribi mnes horas complectere: sic fiet, ut minus excrepandas, si hodierno manum inieceris. Dum dicitur vita, 7) transcurrit. Omnia, Lucili, aliena tempus tantum nostrum est. In huius rei uniuscuius ac lubricæ possessionem natura nos misit, expellit quicumque vult 8). Sed tanta stultitia talium est, ut quæ minima & vilissima sunt, certè parabilia, imputari sibi, cum impetrauere, patitur: nemo se indicet quidquam debere, qui tenet accepit. cum interim hoc unum est, quod ne quidem potest reddere. Interrogabis fortasse, ego faciam, qui tibi ista præcipio? Fatebor inquit quod apud luxuriosum, sed diligentem, 9) eu ratio mihi constat impensæ. Non possum dicere nihil perdere: sed quid perdam, & quare, & quem modum, dicam: causas paupertatis meæ redde. Sic euenit mihi, quod plerisque non suo vitio accipiam redactis: omnes ignoscunt, nemo succurrit. Quid ergo est? non puto pauperem, cui, quidcumque superest, sat est. Tu tamen malum ues tua, & bono tempore uti incipias. Nam, serum est maioribus nostris: Sera parsimonia in f

6. *Prospicimus*) *prospicere* dicimur futura.

7. *Vita*) quæ scilicet vere sit vita. Huc pertinet poeta:

Non est crede mihi sapientis dicere viam.

Sera nimis vita est crastina, vine hodie.

Hinc idem L. II. Ep. 90. se *properare vivere* ait.

8. *Quicumque vult*) dum scilicet omnibus tempus non facile indulgemus.

9. *Diligentem*) qui sibi ipsi tamen rebusque & impensæ attendat.

est. Non enim tantum minimum in imo, sed pessimum remanet.

EPIST. II.

Corporis quietem approbat, sed & animi in una aliqua re aut studio. Damnat curiosulos, qui per varios auctores & scripta discunt: pauca bonaque potius legere, & iis immorari suadet. Excerpendum semper aliquid, & animo inserendum: a suo exemplo, qui sensum tunc Epicuri egregium, de Paupertate.

ET ex his quæ mihi scribis, & ex his quæ audio, bonam spem de te concipio. non discurre nec locorum mutationibus inquietaris. Ægri animi ista iactatio est. Primum argumentum compositæ mentis existimo, posse consistere, & secum morari. Illud autem vide, ne ista lectio multorum auctorum, & omnis generis voluminum, habeat aliquid vagum & instabile. Certis ingeniis immorari & innutriri oportet, si velis aliquid trahere, quod in animo fideliter sedeat. Nusquam est, qui ubique est. In peregrinatione vitam agentibus hoc evenit, ut multa hospitia habeant, nullas amicitias. Idem accidat necesse est iis qui nullius se ingenio familiariter applicant, sed omnia cursim & properantes transmittunt. Non prodest cibus, nec corpori accedit, qui statim sumptus emittitur. Nihil æque sanitatem impedit, quam remediorum crebra mutatio. Non venit vulnus ad cicatricem, in quo crebro medicamenta tentantur. Non conualefcit planta quæ sæpe transfertur. nihil tam utile est, quod in transitu proficit. Distrahis animum librorum multitudo.

Itaque cum legere non possis quantum habueris, 1) sat est habere quantum legas. Sed modo, inquis, hunc librum euoluere volo, modo illum. Fastidientis stomachi est, multa degustare: quæ ubi varia sunt & diuersa, coinquant, non alunt. Probatos itaque semper lege: & si quando ad alios diuertere libuerit, ad priores redi. Aliquid quotidie aduersus paupertatem, aliquid aduersus mortem auxilii compara, nec minus aduersus cæteras pestes. Et cum multa percurreris, vnum excerpe, quod illo die concoquas. Hoc ipse quoque facio: ex pluribus quæ lego, aliquid apprehendo. Hodiernum hoc est, quod apud Epicurum nactus sum. soleo enim & in aliena castra transire, non tanquam transfuga, 2) sed tanquam explorator. 3) Hæc, inquit, res est, læta paupertas. Illa vero non est paupertas, si læta est. Cui enim cum paupertate bene conuenit, diues est. Non qui parum habet, sed qui plus cupit, pauper est. Quid enim refert, quantum illi in arca, quantum in horreis iaceat, quantum pascat, aut fœneret, si alieno imminet, si non acquisita, sed acquirenda computat? Quis sit diuitiarum modus, quæris? Primus, habere quod necesse est, proximus, quod sat est.

1. *Itaque cum legere non possis quantum habueris*) sensus est: cum plures aliquis libros comparare atque habere possit, quam legere valeat, satis est comparare & habere quantum legere possis, nec opus est ut plures pompæ tantum inseruituri ac spectaculo comparentur.

2. *Tanquam transfuga*) quasi Stoicorum placita deferere cupiam,

3. *Explorator*) ut videam si quid boni aliis quoque in mentem venit.

EPIST. III.

Male & temere saepe Amicos dici, qui re non sunt. Si quis talis; omnia illi fidendum, & communicandum esse, tanquam alteris nobis. Timidi & subducti arguuntur; sed & creduli nimis atque aperti. Medium optimum.

EPISTOLAS ad me perferendas tradidisti, vt scribis, amico tuo. Deinde admones me, ne omnia cum eo ad te pertinentia communicem, quia nec soleas ipse quidem hoc facere. Ita eadem epistola illum & dixisti amicum, & negasti. Itaque sic priore illo verbo quasi publico 1) vsus es, & sic illum amicum vocasti, quomodo omnes candidatos, bonos viros 2) dicimus; quomodo obuios, si nomen non succurrit, dominos salutamus. Hoc abierit 3). Sed si aliquem amicum existimas, cui non tantumdem credis quantum tibi, vehementer erras, & non satis nosti vim veræ amicitiae. Tu vero omnia cum amico delibera, sed de ipso prius. Post amicitiam credendum est, ante amicitiam iudicandum. Isti vero præpostere officia permiscent, qui contra præcepta Theophrasti, cum amauerint, iudicant, & non amant, cum iudicauerint. Diu cogita, an tibi in amicitiam aliquis recipiendus sit: cum placuerit fieri, toto illam pectore admitte: tam audacter cum illo loquere, quam tecum. Tu quidam ita viue, vt nihil tibi committas,

1. *Quasi publico*) h. e. communi & vulgi vsu amici vocabulum adhibuisti.

2. *Bonos viros*) mos fuit vt qui in senatu candidatum produceret, bonam vitam vel optimam appellaret.

3. *Hoc abierit*) leg: *hic abierit*, hoc sensu: non agam de vñ diuina personam eius missam facio, nec quid in eum congruat expendo, nolo totum agere in hypothesis, sed in thesi. Gronov.

nisi quod committere etiam inimico possis : sed qui interueniunt quædam, quæ consuetudo fecit arcanæ, cum amico omnes curas, omnes cogitationes tuas misce. Fidelem si putaueris, facies 6.) Nam multi fallere docuerunt, dum timent falli: & aliis ius peccandi suspicando fecerunt. Quid est ergo, quare vlla verba coram amico meo retraham? quid est quare me coram illo non putem solum? Quidam quæ tantum amicis committenda sunt, obuiæ narrant, & in quaslibet aures, quidquid illos vrit, exponerant: quidam rursus etiam carissimorum conscientiam reformidant, & si possent, ne sibi quidem credituri, interius premunt omne secretum. Neutrum faciendum est. vtrumque enim vitium est, & omnibus, credere, & nulli: sed alterum honestius dixerim vitium, alterum tutius. Sic vtrosque reprehendas, & eos qui semper inquieti sunt, & eos qui semper quiescunt. Nam illa rumultu gaudens, non est industria, sed exagitatae mentis concursatio: & hæc non est quies, quæ motum omnem molestiam iudicat, sed dissolutio & languor. Itaque hoc quod apud Pomponium legi, animo tuo mandabitur. Quidam adeo in latebras refugerunt, vt putent in turbido esse quidquid in luce est. Inter se ista miscenda sunt, & quiescenti agendum, & agenti quiescendum est. Cum rerum natura delibera. illa dicet tibi, se & diem fecisse & noctem.

EPIST. IV.

Hortatur ad perseverandum in Philosophia: & quædam serium & grauem, ac vere virum transcribatur. Ceteros, pueros esse: timere non timenda. vt, Mortem in primis. Atqui hanc finem malorum esse, & impetu

6. Fidelem si putaueris facies.) nihil enim magis quam suspensiones fidem atque amicitiam soluit.

aut

implatione mentis ab omni labe puræ & splendidi-
Tenes utique memoria, quantum senseris gau-
cum prætexta posita, sumpsisti virilem togam,
cum 1) deductus es: matris expecta, cum pue-
rimum deposueris, & te in viros philosophia
ipsa spernit. Adhuc enim non pueritia in nobis,
sed est gravius puerilitas 2) remanet: & hoc
non peius est, quod auctoritatem habemus senum,
puerorum: nec puerorum tantum, sed infanti-
llis levitia, hi falsa formidant: nos utraque. Pro-
bando, & intelliges, quædam ideo minus timen-
da multum metus afferrunt. Nullum magnam
malum, quod extremum est, Mors ad te venit. ti-
derat, si tecum esse posset: necesse est, aut non
veniat, aut pertranseat. Difficile est, inquis, a-
nimam perducere ad contentiorem animam. Non
quænam ex frivolis causis contemnatur? Alius
in vitæ fores laqueo pependit, alius se præcipita-
vit, ne dominum stomachantem diutius audiret
se, ne reduceretur e fuga, ferrum adegit in
se. Non putas virtutem hæc effecturam, quod

forum) tricesimæ die, quo parentes & amici solenni-
ter adveniant, ut ostendat, quod velis ad rem annuatim

effecit nimia formido? Nulli potest secura vita
tingere, qui de producenda nimis cogitat: qui in
magna bona multos consules 3) numerat. Hoc
tidie meditare, ut possis æquo animo vitam relin
re: quam multi sic complectuntur & tenent, quom
qui aqua torrente rapiuntur, spinas & aspera. Pl
que inter mortis metum, & vitæ tormenta, mis
fluctuant: & viuere nolunt, & mori nesciunt. I
itaque tibi iucundam vitam, omnem pro illa solici
dinem deponendo. Nullum bonum iuuat habente
nisi ad cuius amissionem præparatus est animus. Ni
lius autem rei facilius amissio est, quam quæ desic
rari amissa non potest. Ergo aduersus omnia qu
accidere possunt etiam potentissimis, adhortare te
indura. De Pompeii capite pupillus & spado 4) i
lere sententiam: de Crasso crudelis & insolens Parthi
Caius Cæsar iussit Lepidum Dextro tribuno præbe
cervicem: ipse Chærez præstitit. Neminem
fortuna prouexit, ut non tantum illi minaretur, qua
tum permisit. Noli huic tranquillitati confider
momento mare euertitur: eodem die, ubi luseru
naugia, sorbentur. Cogita posse latronem & hu
stem admouere iugulo tuo gladium: ut potestas mai
absit, nemo non seruus habet in te vitæ necisque ar
trium. Ita dico, quisquis vitam suam contemp
tuz dominus est. recognosce exemplum eorum, qui
domesticis insidiis perierunt, aut aperta vi, aut di
lo: & intelliges, non pauciores seruorum ira cecidi
se, quam regum. Quid ad te itaque, quam pote
sit quem times, cum id propter quod times, nemo ne

3. *Multos consules*) i. e. multos annos, qui consulum a
minibus insigniri solebant.

4. *Pupillus & spado*) Ptolemæus Egypti Rex qui sub e
tela erat, & Pothinus Nauchus regis & reram potens.

QUod pertinaciter studes, & omnibus omissis, vnum agis, vt te quotidie meliorem facias, & i bo & gaudeo: nec tantum hortor, vt perseueres; etiam rogo. Illud autem te admoneo, ne eorum re qui non proficere, sed conspici cupiunt, facias qua, quæ in habitu tuo, aut genere vitæ notabilia s. Asperum cultum, & intonsum caput, & negligent rem barbam, & indictum argento odium, & cub humi positum, & quidquid aliud ambitionem p verfa via¹⁾ sequitur, euita. Satis ipsum nomen p losophiæ, etiam si modeste tractetur, inuidiosum e Quid si nos hominum consuetudini cæperimus exi pere? Intus omnia dissimilia sint: frons nostra pop lo conueniat. Non splendeat toga: ne sordeat q dem. non habeamus argentum, in quod solidi au calatura²⁾ descenderit: sed non putemus frugalit indicium auro argentoque caruisse. Id agamus, meliorem vitam sequamur quam vulgus, non vt cot trariam: alioqui quos emendari volumus, fugamus & a nobis auertimus. Illud quoque efficimus, vt n hil imitari velint nostri, dum timent ne imitanda s omnia. Hoc primum philosophia promittit, sensus communem, humanitatem & congregationem: a qu professione dissimilitudo separabit. Videamus n ista, per quæ admirationem parare volumus, ridicul & odiosa sint. Nempe propositum nostrum est, s cundum naturam viuere. Hoc contra naturam est torquere corpus suum, & faciles odisse munditiæ, & squallorem appetere, & cibus non tantum vilibus v ti, sed tetrus & horridus. Quemadmodum delicata res desiderare, luxuriæ est: ita vsitata & non magn parabiles fugere, dementiæ est. Frugalitatem, exigi

1. *Fernerfa via*) i. e. contraria ei qua alii ad gloriam tendunt.

2. *Auri calatura*) emblemata S. latine inserta. Lips.

metus sequitur. Nec miror ista sic ire. vtrumque dentis animi est, vtrumque futuri expectatione soliti. Maxima autem vtriusque causa est, quod non presentia aptamur, sed cogitationes in longis præmittimus. Itaque providentia, maximum conditionis humanæ, in malum versa est. Ipericula quæ vident, fugiunt; cum effugere, sec sunt: nos & venturo torquemur & præterito. Mbona nostra nobis nocent. timoris enim tormentum memoria reducit, providentia anticipat. Nemo tum presentibus miser est.

EPIST. VI.

Proficere se in Philosophia; & argumentum esse, vitia sua agnoscat. Velle se cum eo, ut vero eo, omnia communicare, quæ sint vitia: quæ proprium sapientis. Consuetudinem rerum valde efficacem, & supra ipsa prævideri: quod exemplo Philosophorum aliquot cet.

Intelligo, Lucill, non emendari me tantum, transfigurari: 1) nec hoc promitto iam aut si nihil in me superesse, quod mutandum sit. Quam multa habeam quæ debeant corrigi, quæ extenuari, quæ attolli? Et hoc ipsum argumentum est in me translati animi, quod vitia sua, quæ adhuc igitur videt. Quibusdam ægris gratulatio fit, seipse ægros esse senserunt. Cuperem itaque te communicare tam subitam mei mutationem: tum micitiae nostræ certiore fiduciam habere cœpisti illius veræ, quam non spes, non timor, non utilitas cura ditellit: illius, cum qua homines mor-

1. *Transfigurari*) in alium habitum hominemque ire

pro qua moriuntur. Multos tibi dabo, qui
nico, 2) sed amicitia 3) caruerunt. Hoc non
accidere, cum animos in societatem honesta
di par voluntas trahit. Quid ni non possit? Sci-
um ipsos omnia habere communia, & quidem
aduersa. Concipere animo non potes, quan-
tomeuti afferre mihi singulos dies videam. Mit-
quis, & nobis ista, quæ tam efficacia expertus
go vero cupio ista omnia in te transfundere, &
4) gaudeo aliquid discere, vt doceam: nec me
delectabit, licet eximia sit & salutaris, quam
ni sciturus sim. Si cum hac exceptione detur
tia, vt illam inclusam teneam, nec enunciem,
m. Nullius boni, sine socio, iucunda possessio
Mittam itaque ipsos tibi libros: & ne multum
impendas, dum passim profutura sectaris, im-
n notas, vt ad ea ipsa protinus, quæ probo & mi-
accedas. Plus tamen tibi & viua vox & conuietus,
oratio, proderit. in rem præsentem venias o-
t. Primum quia homines amplius oculis quam
is credunt: deinde quia longum iter est per præ-
breue & efficax per exempla. Zenonem Clean-
on expressisset, si eum tantummodo audisset. vi-
sinterfuit, secreta perspexit, obseruauit illum, an-
mula sua viueret. Plato & Aristoteles, & omnis in-
sum itura sapientium turba, plus ex moribus,
ex verbis Socratis traxit. Metrodorum, & Her-
am, & Polyænum, magnos viros non schola Epi-
sed contubernium fecit. Nec in hoc te accerso
n, vt proficias, sed vt prosis. plurimum enim

(mico) vulgari, de quo Epist. 3. Lips.

(amicitia) fructu ipso qui ex amico capitur, dum casti-
monet, communicat. Lips.

(hoc) gaudeo aliquid discere in hoc, i. e. in hunc usum
m vt doceam.

alter alteri conferemus. Interim quoniam diurni tibi mercedulam debeo, quid me hodie apud Heronem delectauerit, dicam. Quæris, inquit, quid profecerim? Amicus esse mihi cœpi. Multum profecit, nunquam erit solus. Qui sibi amicus est, se hunc amicum omnibus esse.

E P I S T. VII.

Proficienti turbam vitandam, & vitia ab ea trahi; tanta item spectacula, & maxime cruenta. Neque publice recitandum; aut differendum, apud dissimiles. Pluria sit, inquit, unus alterque auditor bonus aut etiam nullus.

Quid tibi vitandum præcipue existimes, quærit turbam. Nondum enim tuto illi committere. Ego certe confiteor imbecillitatem meam. Nunquam mores quos extuli, refero. Aliquid ex eo quod composui, turbatur: aliquid ex his quas fugavi, incidit. Quod ægris euenit, quos longa imbecillitas, & que eo affecit, ut nunquam sine offensa proferantur hoc accidit nobis, quorum animi ex longo morbo reficiuntur. Inimica est multorum conuersatio. Nemo non aliquod nobis vitium aut commendat, aut imprimat, aut nescientibus allinit. Utique quo maior est populus cui commiscemur, hoc periculi plus est. Nihil vero est tam damnosum bonis moribus, quam in aliquo spectaculo desidere. Tunc enim per voluptatem facilius vitia surrepunt. Quid me existimas dicere auarior redeo, ambiciosior, luxuriosior? imo vero crudelior & inhumanior, quia inter homines fui. Casu meridiano in spectaculum incidi, lusus expectans,

1. *Meridianum*) In arena duplex spectaculum, matutinum & meridianum. Ibi cum bestiis, nunc qui reliqui inter se pugnant, Lips.

sale

mane iconibus & unus nomines, meridiis
ibus suis obiciuntur. Interfectores inter-
bentur obijci, & victoriam in aliam detinent
exitus pugnantium mora est: ferro & igne
ur. Hæc fiunt, dum vacat arena. Sed la-
n fecit aliquis: quid ergo meruit? ut suspen-
ddidit hominem, qui occidit, ille meruit ut
retur: tu quid meruisti miser, ut hoc spectes?
vre, verbera. 4) Quare tam timide incurrit
1? quare parum audacter occidit? quare pa-
nter moritur? Plagis aguntur in vulnera, &
tus nudis & obuiis pectoribus excipiant. In-
n est spectaculum? interim iugulantur homi-
hil agatur. Age ne hoc quidem intelligitis, ma-
la 5) in eos redundare qui faciunt? Agite diu
libus gratias, quod eum docetis esse crude-

ariis). qui legitimo tempore, loco & apparatu indu-
ri proprie & primo gladiatores sunt. At isti veluti
dam & subito suspecti minus artis aut pompæ ha-
p.

atiticiis) plus etiam quam ordinariis. Nam isti se-

lem, qui non potest discere. 6) Subducendus populus est tener animus. & parum tenax recti: facile transiit ad plures. Socrati, Catoni, & Lælio excutit mentem suam dissimilis multitudo potuisset: adeo nemo nostrum, qui cum maxime concinamus ingenium, ferre impetum vitiorum tam magno comitatu venientium potest. Vnum exemplum aut luxuriae aut avaritiae, multum mali facit: convictor delicatus paullatim eneruat & emollit: vicinus dives cupiditatem irritat: malignus comes quamvis candido & simplici, rubiginem suam affricuit: quid tu accidere his moribus credis, in quos publice 8) factus est impetus. Necessè est aut imiteris, aut oderis. Vtrumque autem deuitandum est: ne vel similis malis fias, qui multi sunt: neve inimicus multis, quia dissimiles sunt. Recede in te ipsum quantum potes. cum his versas qui te meliorem facturi sunt: illos admitte, quos potes facere meliores. Mutuo ista fiunt, & hominum docent, discunt. Non est ergo quod te glori publicandi ingenii producat in medium, ut recita istis velis, aut disputare: quod facere te vellem, haberes isti populo idoneam mentem. Nemo est, qui intelligere te possit: Aliquis fortasse vnus aut alii incidet: & hic ipse formandus tibi erit, instituendusque ad intellectum tui. Cui ergo, inquis, ista dicis? non est quod timeas ne operam perdidideris, si tibi didicisti. Sed ne mihi soli hodie didiccerim, cor

6. *Qui non potest discere*) blande in Neronem dictum, tam sit mitis & benignus, ut discere nequeat crudelitatem.

7. *Subducendus populo*) non multum inter vulgus, ut scilicet temeratum, versandum.

8. *Publice*) ab omnibus, h. e. in quos recepta & vulgi vitia mali exempli vim exercuerint: *Hi mores* autem idem est quod *homines horum morum*. Sic Liuius L. 10. in verbis P. Decium collegam poscentis: *Cum moribus nostris facilius se communicaturum confilia*. Gronov.

municabo tecum quæ occurrerunt mihi egregie dicta circa eundem fere sensum tria: ex quibus vnum hæc epistola in debitum soluet, duo in antecessum 9) accipe. Democritus ait: Vnus mihi pro populo est, & populus pro vno. Bene & ille quisquis fuit (ambigitur enim de auctore) cum quæreretur ab illo, quo tanta diligentia artis spectaret ad paucissimos peruenitur? Satis sunt, inquit, mihi pauci, satis est vnus, satis est nullus. Egregie hoc tertium. Epicurus cum vni ex consortibus studiorum suorum scriberet: Hæc, inquit, ego non multis, sed tibi: satis enim magnum alter alteri theatrum sumus. Ista, mi Lucili, condenda in animum sunt, vt contemnes voluptatem, ex plurium assensione venientem. Multi te laudant. Equid habes cur placeas tibi, si is es quem multi intelligunt? introrsus bona tua spectent.

EPIST. VIII.

Pendet a priore epistola, & est velut obiectio. Quid? vitare me vis turbam, & populum? atqui Stoici tui docent rebus accedere, in rebus mori. Respondet, non otium se suadere, sed secessum. a suo exemplo: qui relictis aliis, Sapientia vacat, & præcepta eius scriptis propagat. Hoc operum maximum, & pulcherrimum esse. Denique inserta ab Epicuro, Libertatem veram a Philosophia dari.

TU me, inquis, vitare turbam iubes, secedere & conscientia esse contentum: vbi illa præcepta vestra, quæ imperant in actu mori: Quid? ego tibi videor interim 1) sedere? in hoc me recondidi, & fores clausi, vt prodesse pluribus possim. Nullus mi-

9. In antecessum) Si forte aliam epistolam præter consuetudinem meam sine istiusmodi dicto misero, ipsi imputanda.

1. Interim) dum scilicet me subduco turbæ, suam nimirum exemplum Lucilio ob oculos ponit.

hi per otium dies exit : partes noctium studiis vindicare non vaco somno, sed succumbo, & oculos vigiliatigatos, cadentesque, in opere detineo. Seceffi nantum ab hominibus, sed etiam a rebus, & prima meis. Posterorum negotium ago : illis aliqua quae possint prodesse, conscribo : salutare admonitionum velut medicamentorum vtilium compositiones, litteris mando, esse illas efficaces in meis vlceribus expertus : quae etiam si per sanata non sunt, serpere derunt. Rectum iter, quod sero cognoui, & lassurando, aliis monstro. Clamo, Vitae quaecumque vulgo placent, quae casus attribuit : ad omne fortium bonum, suspiciosi pauidique subsistite. Et fera & piscis, 2) spe aliqua oblectante decipitur. Mura ista fortunae putatis ? insidiae sunt. Quisquis istum tutam agere vitam volet, quantum plurimum potest, ista viscata 3) beneficia deuinet : in quibus quoque miserrimi fallimur, habere nos putamus habemur. 4) In praecipitia cursus iste deducit : humilientis vitae exitus, cadere est. Deinde ne resistere quidem licet, cum coepit transuersos agere felicitas. Aut saltem rectis, aut temet frueris. 5) * C

2. *Et fera & piscis*) Homine igitur id indignum.

3. *Viscata*) quae qui tangit aus instat obhaeret.

4. *Habemur*) cum ipsi domini & possessores horum nos edamus, serui enadimus & ab eis possidemur.

5. *Aut saltem rectis aut temet frueris*) Coniicio legum esse : aut statum rectus aut temet tene. non vertes fortuna cernuet & allidet. h. e. aut mane in loco & ordine insequens fortunae blandimenta, aut si quid eorum appetis hactenus capesse, ut sis in potestate tua non illi de totum das. Ita fiet si quando illa mutabitur ut te non subruat, sed tibi impingat tantum & recellat, & tanquam fluctus scopi illisa frangatur. Ceterum quod libri Senecae cernulas habent : quemadmodum & glossae veteres pro cernuo, cernula contra analogiam est & veterum scribendi rationem, cerna autem est cernuum me abiicio, praecipito. Gronov.

contemne omnia, quæ superuacuis labor venentum ac decus ponit. Cogita in te, præter nihil esse mirabile: cui magno nihil magnum oc mecum, si hoc cum posteris loquor, non bi plus prodesse, quam cum ad vadimonium is descenderem, aut tabulis testamenti annu- mprimerem, aut in senatu candidato vocem m 7) commodarem? Mihi crede: qui nihil identur, maiora agunt, humana diuinaque stant. Sed iam finis faciendus est, & aliquid, ii, pro hac epistola dependendum. id te meo , adhuc Epicurum replicamus, 8) cuius em hodierno die legi. Philosophiæ seruias , vt tibi contingat vera libertas. Non differ- em, 9) qui se illi subiecit & tradidit. statim gitur. 10) hoc enim ipsum philosophiæ serui- :tas est. Potest fieri, vt me interroges, quare ro tam multa bene dicta referam potius quam

ulam) vt testis.

ms & manu) voce enim & manu producebantur &

nostrorum. quid est tamen, quare tu istas Epicuri vices putes esse, non publicas? Quam multa poëtarum cunct, quæ a philosophis aut dicta sunt aut dicenda Non attingam tragicas, aut togatas 11) nostras: habent enim hæ quoque aliquid severitatis, & sunt inter comœdias & tragœdias mediæ: quantum disertissimorum versuum inter mimos iacet? iam multa Publii 12) non exalceatis 13): sed cothurnatis dicenda sunt. Unum eius versum, qui ad philosophiam pertinet, ad hanc partem quæ modo fuit in manibus, referam: quod negat fortuito in nostris habenda.

Alienum est omne, quidquid optando venit.

Hunc versum a te dici non paullo melius, & adstrictius, memini:

Non est tuum, fortuna quod fecit tuum.

Illud etiamnum melius dictum a te non præteribo:

Dari bonum quod potuit, auferri potest.

Hoc non imputo in solutum, de tuo tibi.

EPIST. IX.

Item pars aut explicatio priorum. Sapientem inquirere homines, seipso contentum. Quid ergo non etiam amicum? Imo, sed potest & sine eo esse potest amittere, & amissum reparare. In eo ipso fructus & voluptas est, dum parat. An ergo causa, ut Epicurei censent? Non, sed potius altius cui prodest, pro quo periclitetur, pro quo mori

11. *Togatas*) Comœdiæ togatæ sunt, quæ scriptæ sunt secundum ritus Romanorum, ut palliatæ dicebantur Græcarum, quibus vestitus ususque fuit pallium supra tunicam.

12. *Publii*) Publius Syrus celebris mimographus, cui hodieque extant fragmenta in Pinhoeliorumque collectionibus.

13. *Exalceatis*) quod in mimis & comicis qui socco non solummodo utebantur. *Lips.*

Merces virtutis, ipsa est. Fufius deinde Es, Quatenus se contentus, quatenus non sit: verbis distinctiuncula Stoica.

erito reprehendat in quadam epistola Epicuros, qui dicunt sapientem seipso esse contentum propter hoc amico non indigere, deside-

Hoc obiicitur Stilponi ab Epicuro, & hisimum bonum visum est animus impatiens. biguitatem incidendum est, si exprimere no verbo scite voluerimus, & impatienti-

Poterit enim contrarium ei, quod signum, intelligi. Nos enim eum volumus qui respuat omnis mali sensum: accipietur is, m possit ferre malum. Vide ergo, num fauit inuulnerabilem amicum dicere, aut anitra omnem patientiam positum. Hoc in& illos interest. Noster sapiens vincit quommodum omne, sed sentit: illorum, nedem. Illud nobis cum illis commune est, fa seipso esse contentum: sed tamen & amicum ult, & contubernalem, quamuis sibi ipso

Vide quam sit se contentus. aliquando sui ntentus est, si illi manum aut morbus, aut ciderit. Si quis oculum casus excusserit, rei suae satisfacient: & erit imminuto corpore tato tam lætus, quam integro fuit. Quæ nt, non desiderat: sed non deesse mauult. us se contentus est, non vt velit esse sine ami- vt possit: & hoc quod dico possit, tale est. aæquo animo fert: sine amico quidem nun- it, in sua potestate habet, quam cito reparet. do si perdiderit Phidias statuam, protinus al- ciet: sic & hic faciendarum amicitiarum arti-

sticus) h. e. ἀνὰ τὴν ἑκείνην ἀναισθησίαν.

fox.

fex, substituet alium in locum amissi. Quæris quomodo amicum cito facturus sit? dicam: si illud in tecum conuenerit, ut statim tibi solvam quod debui & quantum ad hanc epistolam, paria faciamus. 2) Hecaton ait: Ego tibi monstrabo amatorium 3), si medicamento, sine herba, sine ullius venereæ carmine. Si vis amari, ama. Habet autem non tantum amicitiae usus, veteris & certæ, magnæ voluptatem, sed etiam initium & comparatio noui. Quod interest inter metentem agricolam, & ferentem hoc inter eum qui parauit amicum, & qui parat. 4) Talis philosophus dicere solebat, Iucundius esse amicum facere, quam habere: quomodo artificii iucundius est pingere, quam pinxisse. Illa in opere occupata sollicitudo, ingens oblectamentum habet ipsa occupatione. Non æque delectatur, qui ab opere perfecto remouit manum. iam fructu artis suæ fruatur: ipsa fruebatur arte, cum pingeret. Fructuosius est adulescentia liberorum, sed infantia dulcior. Nun ad propositum reuertamur. Sapiens etiam si contentus est se, tamen habere amicum vult: si ob nil aliud, ut exerceat amicitiam, ne tam magna virtus 4) deceat: non ad hoc quod Epicurus dicebat in hac ipsa epistola, ut habeat qui sibi ægro assideat, succurrat vinculo coniecto vel inopi: sed ut habeat aliquem cui ipse ægro assideat, quem ipsum circumtuentum huiusmodi custodia liberet. Qui se spectat, & propter hoc ad amicitiam venit, male cogitat: quemadmodum cœpit, sic desinet. Parauit amicum aduersus vincit

2. *Paria faciamus*) ut neuter sit in alterius ære. Sibi ea in Epistolis inuicem quæ ad vitam emendam pertinebant solebant perscribere.

3. *Amatorium*) philtrum.

4. *Tam magna virtus*) ita amicitiam vocat, quæ ne inercita maneat h. e. iaceat sapientem amicos patere ait,

aliorum metu prodentium. Necessè est
se & exitus congruant. Qui amicus esse
expedit; placebit ei aliquod pretium con-
m, si vllum in illa placet pretium præter
quid amicum paro? vt habeam pro quo
n, vt habeam quem in exilium sequar, cu-
rti opponam & impendam. Ista quam tu
negotiatio est, non amicitia, quæ ad com-
cedit, quæ quid consecutura sit, spectat.
habet aliquid simile amicitia, affectus a-
possis dicere, illum esse insanam amicitia-
id ergo quisquam amat lucri causa? nun-
ionis aut gloriæ? Ipse per se amor, omni-
rerum negligens, animos in cupiditatem
n sine spe mutua caritatis, accendit. Quid
onestiori causa coit turpis affectus? 6)
r, inquis, nunc hoc, an amicitia propter
pter aliud sit expetenda. nam si propter se-
tenda est, potest ad illam accedere, qui se-
ritus est. Quomodo ergo ad illam accedit?
ad rem pulcherrimam: non lucro captus,
te fortunæ perterritus. Detrahit amicitia
nam. qui illam narat ad bonos casus. Se

vent, & intra cutem suam 7) cogunt. Distingue-
 dum est autem, quid & quatenus vox ista promitte-
 re. Se contentus est sapiens, ad beate viuendum, non
 viuendum. Ad hoc enim multis illi rebus opus est; &
 illud tantum animo sano, & erecto, & despiciens
 fortunam. Volo tibi Chrysippi quoque distincti-
 nem indicare. Ait sapientem nulla re indigere, & tamen
 multis illi rebus opus esse: contra, stulto nulla re opte-
 est, nulla enim re scit uti, sed omnibus eget. Sapi-
 enti & manibus, & oculis, & multis ad quotidianum
 usum necessariis opus est, sed eget nulla re: egere
 enim, necessitatis est: nihil autem necesse sapienti est.
 Ergo, quamuis seipso contentus sit, amicis illi opte-
 est. hos cupit habere quam plurimos, non ut beate vi-
 vat: viuet enim etiam sine amicis beate. Summus
 bonum extrinsecus instrumenta non quaerit, domi
 litur: ex se totum est. incipit fortunae esse subiectum
 si quam partem sui foris quaerit. Qualis tamen futurus
 est vita sapientis, si sine amicis relinquatur in custodiam
 coniectus, vel in aliqua gente aliena destitutus, vel
 in nauigatione longa retentus, aut in desertum littus
 eiectus? qualis est Iouis, cum resolutum mundo, & diu
 in vnum confusus, paullisper cessante natura, ac quid
 scit sibi, cogitationibus suis traditus. Tale quiddam
 sapiens facit. in se reconditur, secum est: quamdiu
 quidem illi licet suo arbitrio res suas ordinare, &
 contentus est: & ducit uxorem, se contentus est: & li-
 beros tollit, se contentus est: & tamen non viuet: si fu-
 erit sine homine victurus. Ad amicitiam fert illum nul-
 la utilitas sua, sed naturalis irritatio. nam ut aliarum

7. *Intra cutem suam*) Proverbialis locutio: intra se. Sensus
 est: verum Sapientem submouent, nec genninam eius descri-
 ptionem admittunt, cum sibi, qui sapere sibi videntur, aequi-
 ualeo suo modico sapientiam metimur, eam non competere
 deprehendant.

detur: id enim agendum, ut non verbis seruiam sed sensibus: Miser est, qui se non beatissimum iucat, licet imperet mundo. Ut scias autem hos sencommunes esse, natura scilicet dictante, apud poet comicam inuenies:

Non est beatus, esse se qui non putat.

Quid enim refert qualis status tuus sit, si tibi vide malus? Quid ergo? inquis, si beatum se dixerit i turpiter diues, & ille multorum dominus, sed plium seruus: beatus sua sententia fiet? Non quid dic sed quid sentiat, refert: nec quid vno die sentiat, i quid assidue. Non est autem quod veredaris, ne indignum res tanta perueniat. Nisi sapienti sua n placent. omnis stultitia laborat fastidio sui.

E P I S T. X.

Solitudinem bonam, sed bonis aut progressis, esse: a aliam. Nam mali aut stulti maxime in ea pecca remoto arbitro, & sibi relictæ. Obiter præceptiunc de Votis: & nihil concipere, nisi quod palam p nuncupare.

Sic est, non muto sententiam. fuge multitudin fuge paucitatem, fuge etiam vnum. Non hat cum quo te communicatum vehim, & vide quo incium meum abeat: audeo te tibi credere. Crat ut aiunt, huius ipsius Sulponis auditor, cuius mentem priori epistola feci, cum vidisset adolescentem secreto ambulanti, interrogauit, Quid illcllus faceret? Mecum, inquit, loquor. cui Crates: t ve, inquit, rogo, & diligenter attende, ne cum i mine malo loquaris. Lugentem timentemque cuf dire solemus, ne solitudine male vtatur: nemoq est imprudentibus, qui relinqui sibi debeat. Tunc m consilia agitant; tunc aut aliis, aut ipsis futura p

nt. Tunc cupiditates improbas ordinant: quid aut metu, aut pudore celabat, animus: tunc audaciam acuit, libidinem irritat, in instigat. Denique, quod vnum solitudo modum, nihil vlli committere, non timere perit stulto: ipse se prodit. Vide itaque sperem, imo quid spondeam mihi. Spe certi boni nomen est. non inuenio cum quo esse, quam tecum. Repeto memoria, quam imo quædam verba proieceris, quanti robor gratulatus sum protinus mihi, & dixi: Non labris ista venerunt: habent hæ voces funi. iste homo non est vnus e populo: ad factat. Sic loquere, sic viue: vide ne te vllam. Votorum tuorum veterum licet diis facias: 1) alia de integro suscipe: roga bonem, bonam valerudinem animi, deinde

Quid ni tu ista vota sæpe facias? audacter roga, nil illum de alieno rogaturus. Sed ut cum aliquo munusculo epistolam mittam, t, quod apud Athenodorum inueni: Tunc te omnibus cupiditatibus solutum, cum eo is, ut nihil Deum roges, nisi quod rogare am. Nunc enim quanta dementia est hominipissima vota diis insusurrant: si quis admodum, conticescent, & quod scire hominem Deo narrant. Vide ergo ne hoc præcipi sa-offit: Sic viue cum hominibus, tanquam De; sic loquere cum Deo, tanquam homines

um facias) remittas, non exigas. Sic Seneca Ep.
ota omnia alia vota Deo remissurus.

EPIST. XI.

*Bene sperare se de amico Lucilio, in quo plurima
dor & rubor. Hunc aliquando a natura esse
illis praeceptis excuti: ac sequi etiam sapientis.
Comparere item in malis interdum, & mali in
Monitum deinde salutare Epicuri: semper vitium
num repraesentare nobis, qui coercere ut patet,
Velut illo praesente facere omnia, & loqui.*

Locutus est mecum amicus tuus bonæ indolis
quo quantum esset animi, quantum ingenii, et
tum iam etiam profectus, sermo primus ostendit
enim nobis gustum, ad quem respondebit: n
nim ex præparato locutus est, sed subito deprehe
Vbi se collegit, verecundiam, bonum in adoles
signum, vix potuit excutere: adeo illi ex alto sul
est rubor. Hic 1) illum, quantum suspicor, et
cum se confirmaverit, & omnibus vitiis exueri
pientem quoque sequetur. Nulla enim sapienti
aturalia corporis aut animi vitia ponuntur: quic
infixum & ingenuum est, lenitur arte, non vi
Quibusdam etiam constantissimis in conspectu
fudor erumpit, non aliter quam fatigatis & æst
bus solet; quibusdam tremunt genua dicturis:
rumdam dentes colliduntur, lingua titubat, labra
currunt. Hæc nec disciplina, nec usus vnquam ex
sed natura vim suam exercet, & illos vitii sui etiam
bustissimos admonet. Inter hæc & ruborem esse
qui gravissimis quoque viris subitus offunditur,
gis quidem in iuuenibus apparet, quibus & plus
ris est, & tenera frons: nihilominus veteranos &
tangit. Quidam nunquam magis, quam cum eru
rint, timendi sunt: quasi omnem verecundiam

1. Hic) rubor nimirum.

ritate etiam secretum suum sanctius facit. O felicem illum, qui non ad spectus tantum, sed etiam co-
tatus emendat! O felicem qui sic aliquem vereri pote-
rit ad memoriam quoque eius se componat, atque or-
net! Qui sic aliquem vereri potest, cito erit verend-
Elige itaque Catonem: si hic videtur tibi nimis ri-
dus, elige remissioris animi virum Lætium: elige eu-
cuius tibi placuit & vita, & ratio; & ipsius animi
ante te ferens & vultus, illum semper tibi ostende,
custodem, vel exemplum. Opus est, inquam, i-
quo, ad quem mores nostri se ipsi exigant. Nisi
regulam, prava non corriges.

E P I S T. XII.

*Facete de senectute sua narrat, & in villa se eius ad-
nitum. Admonitum autem sine tristitia; nec tris-
tam, imo iucundam esse, & vitis minus opportunum.
Omnem vitam breuem; sed qualemcumque, usu fi-
endam nostram, & manum illi iniiciendam. Co-
die dicamus, & censeamus, Vixi.*

QUocumque me verto, argumenta senectutis in-
video. Veneram in suburbanum meum, & quæ-
rebar de impensis ædificii dilabentis: ait villicus, non
esse negligentia suæ vitium: omnia se facere, sed iam
veterem esse. Hæc villa inter manus meas cret-
Quid mihi futurum est, si iam putrida sunt ætatis in-
saxa? Iratus illi, proximam occasionem stomachum
irripio. Apparet, inquam, has platanos negli-
nullas habent frondes. quam nodosi sunt, & retru-
ridi rami? quam tristes & squallidi trunci? Hoc non
accideret, si quis has circumfoderet, si irrigaret. I-
rat per Genium meum, se omnia facere, in nu-
re cessare curam suam: sed illas vetulas ef-
Qu

Quod inter nos sit, 1) ego illas posueram, ego illarum primum videram folium. Conuersus ad ianuam: Quis est, inquam, iste decrepitus, & merito ad ostium admotus 2)? foras enim spectat. Vnde istunc nactus es? quid te delectauit, alienum mortuum tollere? At ille: Non cognoscis me? inquit: ego sum Felicio, cui solebas sigillaria 3) afferre: ego sum Philofiti villici filius, deliciolum tuum. Profecto, inquam, iste delirat. Populus etiam deliciolum meum factus est. Prorsus potest fieri, dentes illi cum maxime cadunt. Debeo hoc suburbano meo, quod mihi senectus mea, quocumque aduerteram, apparuit. Complectamur illam, & amemus: plena est voluptatis, si illa scias uti. Gratissima sunt poma, cum fugiunt: pueritiæ maximus in exitu decor est: deditos vino potario extrema delectat, illa quæ mergit, quæ ebrietati summam manum imponit. Quod in se iucundissimum omnis voluptas habet, in finem sui differt. Iucundissima est ætas deuexa iam, non tamen præceps: & illam quoque in extrema regula 4) stantem iudicio habere suas voluptates: aut hoc ipsum succedit in locum voluptatum, nullis egere. Quam dulce est, cupiditates fatigasse ac reliquisse? Molestum est, inquis, mortem ante oculos habere. Primum ista tam iuueni ante oculos debet esse, quam

1. *Quod inter nos sit*) quod tibi in aurem dico. Gronouius tamen legendum putat: *Quidni veteres sint?*

2. *Ad ostium admotus*) Allusio ad ritum collocandi cadaueris. quod solet ad ostium deponi pedibus & facie foras versis. Itaque ludit & ait: Merito iste ianitor est & ostium seruat, nam mox ita locandus & efferendus est. *Lips.*

3. *Sigillaria*) munuscula Saturnaliorum tempore a maioribus donata minoribus, sic dicta quod sigillis olim constarent.

4. *Extrema regula*) interpretor *lineam extremam*, quæ in stadiis solita duci, cursui finis. *Lips.*

seni: non enim citamur ex censu 5): deinde ne tam senex est, ut improbe 6) vnum diem speret. nus autem dies, gradus est vitæ, tota ætas partibus constat. & orbis habet circumductos maiores minorit. Est aliquis, qui omnes complectatur & cingat: pertinet a natali ad diem extremum: est alter, qui nos adolescentiæ excludit. est qui totam pueriti ambitu suo adstringit est deinde ipse annus, in se cuncta continens tempora, quorum multiplicatione componitur. Mensis arctiore præcingitur circum angustissimum habet dies gyrum: sed & hic ab initio ad exitum venit, ab ortu ad occasum. Ideo Heraclitus, cui cognomen Scotinon fecit orationis, obliuiscens: Vnus, inquit, dies par omni est. Et alius aliter accepit: dixit enim parem esse horis. Igitur mentitur. Nam si dies tempus est vigintiquatuor rarum, necesse est omnes inter se dies pares esse: quod nox habet, quod dies perdidit. Alius ait, par esse vnum diem omnibus similitudine: nihil enim habet longissimi temporis spatium, quod non in vno inuenias, lucem & noctem: & alternas 7) mundi cunctas. Plura facit ista, non alia, alias contractior, alias productior. Itaque sic ordinandus est dies cunctis, tanquam cogat agmen, & consummatque expleat vitam, Pacuuius qui Syri

5. *Ex censu*) qualis citatio in militia & delectu obtinebat ubi e tabulis censualibus in quibus iuniores senioresque notabantur. *Lips.*

6. *Improbe*) stulte, temere.

7. *Et alternas &c.*) *Scribe: Et in alternas mundi vices plus facit ista, non alia, contractior alias, alias productior. Nonne dies ille XXIV. horarum plura facit ista plus lucis modo facit, modo plus noctis, non alia non aliud quam lucem noctem, contractior alia, alias productior, scilicet alternarum luce vel nocte idque in vices mundi alternas, ut ita ternæ sint mundi lucem & noctem mortalibus præbentis vices.* *Græv.*

usu suam fecit, 8) cum vino & illis funereis epulis sibi parentauerat, 9) sic in cubiculum ferebatur a cœna, vt inter plausus exoletorum hoc ad symphoniam caneretur: *βιβίωται, βιβίωται*. nullo non se die extulit. Hoc quod ille ex mala conscientia faciebat, nos ex bona faciamus, & in somnum ituri, læti, hilaresque dicamus,

Vixi, & quem dederat cursum fortuna, peregi. +

Crastinum si adiecerit Deus, læti recipiamus. Ille beatissimus est & securus sui possessor, qui crastinum sine solitudine expectat. Quisquis dixit, Vixi, quotidie ad lucrum surgit. Sed iam debeo epistolam includere. 10) Sic, inquis, sine vilo ad me peculio veniet? Noli timere: aliquid secum feret. quare aliquid dixi? multum. Quid enim hac voce præclarius, quam illi trado ad te perferendam? Malum est in necessitate viuere. sed in necessitate viuere, necessitas nulla est. Quid ni nulla sit? patent vndique ad libertatem viæ multæ, breues, faciles. Agamus Deo gratias, quod nemo in vita teneri potest. calcare ipsas necessitates licet. Epicurus, inquis, dixit: quid tibi cum alieno? Quod verum est, meum est. perseuera- bo Epicurum tibi ingerere: vt isti qui in verba iurant, nec quid dicatur æstimant, sed a quo, sciant, quæ optima sunt, esse communia.

1. *Vsu suam fecit*) ob geltum ibi diutius magistratum sub Tiberio, cui hoc proprium continuare imperia. *Lips.*

9. *Parentauerat*) allusum ad funebres epulas. sic & Ep. 122. & de vita beata c. 2.

10. *Includere*) claudere, sic enim composito pro simplici passim vtuntur. Sic ipse Seneca de ira III, 19. *Qui imperaueris his, in quos animaduerti inbebat, os inserta spongia includi.* Gronov.

EPIST. XIII.

Format pulchre aduersus fortuna & robur donat. Maxime autem, ne futurorum metu angamur: incerta ea esse, & posse non euenire, Spe igitur omnem metum temperandum. Deinde illud robustius: Fac & praecepe ventura: a Deo sunt, & in bonum.

Multum tibi esse animi scio. nam etiam antequam instrueres te praeceptis salutaribus, & dura vincen-
tibus, satis aduersus fortunam placebas tibi: & multo
magis, postquam cum illa conseruisti manum, vires-
que expertus es tuas, quae nunquam certam dare fidu-
ciam sui possunt, nisi cum multae difficultates hinc &
illinc apparauerint, aliquando vero & propius accesser-
int. Sic verus ille animus, & in alienum non ventu-
rus arbitrium, 1) probatur: haec eius obrussa 2) est.
Non potest athleta magnos spiritus ad certamen ad-
ferre, qui nunquam sugillatus est. 3) Ille qui vidit san-
guinem suum, cuius dentes crepuerunt sub pugno, ille
qui supplantatus aduersarium toto tulit corpore, nec
proiecit animum proiectus, qui quoties cecidit, con-
tumacior resurrexit, cum magna spe descendit ad pu-
gnam. Ergo, ut similitudinem istam prosequar, saepe
iam fortuna supra te fuit: nec tamen tradidisti te,
sed subsiliisti, & acrior constitisti. multum enim ad-
iicit sibi virtus laeessita. Tamen si tibi videtur, acci-

1. In alienum non venturus arbitrium] non pendens a fortuna, hoc est a rebus extra se positis & alienis, a quorum proinde arbitrio pax & felicitas eius non pendet.

2. Obrussa) monetae verbum, auri per ignem examen & depurationem notans.

3. Sugillatus est) Glossae veteres ὑπὸ πινάθους sugillatus. Iterumque: sugillat πλῆθος, ὑπὸ πινάθους percussit, vi- bices fuit. Nam ὑπὸ πινάθους proprie sub oculis & in genis ἰσχυρομύτη, quae pugilibus crebra ab ictu. Lips.

mur, aut futuris, aut vtrisque. De praesentibus
 facile est iudicium. si corpus tuum liberum est, sa-
 est, nec ullus ex iniuria dolor est: videbimus qui-
 turum sit. hodie nihil negotii habet. At enim
 rum est. Primum dispice, an certa argumenta
 venturi mali. plerumque enim suspicionibus la-
 mus, & illudit nobis illa, quae conficere bellum
 let, 7) fama: multo autem magis singulos cor-
 lia est: mi Lucili, cito accedimus opinioni, non
 guimus illa, quae nos in metum adducunt: nec e-
 timus, sed trepidamus: & sic vertimus terga, qui
 admodum illi, quos pulvis motus fuga pecorum,
 it castris, aut quos aliqua fabula sine auctore si-
 conterruit. Nescio quomodo magis vana pertur-
 vera enim modum suum habent: quidquid ex in-
 venit, coniecturae & licentiae paudentis animi trad-
 Nulli itaque tam perniciosi, tam irrevocabiles, qui
 lymphatici metus sunt. ceteri enim sine ratione
 sine mente sunt. 8) Inquiramus itaque in rem
 ligenter. Verisimile est, aliquid futurum
 li? non statim verum est. Quam multa
 expectata venerunt, quam multa expectata
 quam comparauerunt? Etiam si futurum est, qui
 vat dolori suo occurrere? satis cito dolebis, cum ve-
 rit: interim tibi meliora promitte. Quid facies
 eri? tempus. Multa intervenient, quibus vicis
 periculum vel prope admotum, aut subsistat, aut
 sinat, aut in alienum caput transeat. Incendium
 fugam patuit: quosdam molliter ruina deposuit:

7. *Conficere bellum solet*) Ad Liuii haec verba dicas aspec-
 fama bellum conficit, & parua momenta in spem meam
 impellunt animos:

8. *Ceteri enim sine ratione, hi sine mente sunt*) ceteri nul-
 llam sui causam habent. suntque adeo sine ratione,
 lymphaticis illis plane etiam mens excutitur.

radius ab ipsa ceruice reuocatus est: aliquis
 io superstes fuit. Habet etiam mala fortu-
 m. fortasse erit, fortasse non erit: interim
 est, meliora propone. Nonnunquam nullis
 bus signis, quæ mali aliquid pronuncient,
 si falsas imagines fingit, aut verbum aliquod
 nificationis detorquet in peius, aut maiorem
 sam proponit alicuius quam est, & cogitat
 tum iratus ille sit, sed quantum liceat ira-
 la autem causa vitæ 9) est, nullus mi-
 modus, si timetur quantum potest. Hic
 i profit, hic robore animi euidentem
 metum respue, si minus, vitio vitium repelle,
 n tempera. Nihil tam certum est ex his quæ
 , vt non certius sit, & formidata subsidere,
 decipere. Ergo & spem ac metum examina:
 incerta erunt omnia, tibi faue; crede quod
 plures habebis sententias 10) metus; nihilo-
 hanc partem potius inclina, & perturba-
 ne. Ac subinde hoc in animo volue, maio-
 rem mortalium, cum illi nec sit quidquam
 re pro certo futurum sit, æstuar ac discurre-
 io enim resistit sibi, cum cœperit impelli, nec
 suum redigit ad verum. Nemo dicit, Vanus
 t, vanus: aut finxit, aut credidit. Damus nos
 ntibus, expauescimus dubia pro certis non ser-
 iodium rerum, statim in timorem venit scrupu-
 et me sic tecum loqui, & tam leuibus remediis
 re. Alius dicat, Fortasse hoc non veniet: tu dic,
 ro si veniet? videbimus vtrum veniet: fortas-

a causa vitæ) i. e. nulla vita. Veteris enim elegantiae
rei pro re ipsa ponere. Sic ap. Tibull. L. 2. Eleg. 2.
causa Neæra pro ipsa Neæra ponitur.

tentias) plura argumenta.

nos nos) præbemus nos illis credulos.

se pro me veniet, & mors ista vitam honestabit. cuta magnum Socratem fecit: Catoni gladium & torem libertatis extorque, magnam partem detris gloriæ. Nimum diu te cohortor, cum tib monitione magis, quam exhortatione opus. Non in diuersum te a natura tua ducimus: tus es ad ista quæ dicimus. Eo magis bonum t auge, & exorna. Sed iam finem epistolæ fac si illi signum suum impressero: id est, aliquam mificam vocem peruerendam ad te mandauero. I cetera mala, hoc quoque habet stultitia propri semper incipit viuere. Considera quid vox ista si ficet, Lucili virorum optime: & intelliges quam f si hominum leuitas, quotidie noua vitæ fundam ponentium, nouas spes etiam in exitu 12) inchoanti Circumspice tecum singulos. occurrent tibi senes se cum maxime ad ambitionem, ad peregrinatio ad negotiandum parent. Quid est autem tur quam senex viuere incipiens? Non adicerem su rem huic voci, nisi esset secretior, nec inter vul Epicuri dicta, quæ mihi & laudare, & adoptare i misi.

E P I S T. XIV.

Prudentissima epistola. Monet corporis vitæque ram habendam, sed non nimiam. Timere corpori tria, Pauperiem, Morbos, Violentiam, & xime hanc ultimam, quæ a potentibus est, aut rannis. Ut non timeas, tria vitentur: Odium, Vidia, Contemptus. Quomodo autem, Sapiens dicet: & breuiter ipse.

FAteor infitam esse nobis corporis nostri caritatem fateor nos huius gerere tutelam: non nego

12. In exitu) vitæ scilicet.

domant, plus proficiunt quæ habent quod ostendant. Illæ pestes non minus graues sunt, famem dico & iustum, & præcordiorum suppurationes, & febrem viscerum ipsa torrentem: sed latent. nihil habent quod intentent, quod præferant: hæc, ut magna bella, ad se etiam paratuque vicerunt. Demus itaque operam, et stineamus offensas. Interdum populus est, quem timere debeamus; interdum, si ea ciuitatis disciplina est, ut plurima per senatum transigantur, gratiosi ei viri; interdum singuli, quibus potestas populi in populum data est. Hos omnes amicos habere, perosum est: satis est inimicos non habere. Inquit sapiens nunquam potentium iras prouocabit: imo declinabit, non aliter quam in nauigando procellos. Cum peteres Siciliam, traiecisti fretum temerarius gubernator contempsit austrum minas: (ille est enim, qui Siculum pelagus exasperet, & in vertices cogat) non sinistrum petit litus, sed id, quo propior Charybdis maria conuoluit. At ille cautior, peritos locorum rogat, qui æstus sit, quæ signa dent nubes, & longam illa regione verticibus infami cursum tenet. Ideo facit sapiens: nocituram potentiam vitat, hoc primum cauens, ne vitare videatur. Pars enim securitatis: in hoc est, non ex professo eam petere: quia quæ quaerit, fugit, damnat. Circumspiciendum nobis est ergo quomodo a vulgo tuti esse possimus. Primum nihil idem concupiscamus. rixa est inter competitores: deinde nihil habeamus quod cum magno emolumento insidiantis eripi possit, quam minimum sit in corporis tuo spoliolum. Nemo ad humanum sanguinem propter ipsum venit, aut admodum pauci: plures computant, 2) quam oderunt. Nudum latro transmittit: etiam in obseffa via pauperi pax est. Tria deli-

2. *Computant*) lacrum ex eo facinore euenturam proponunt

cerit. Vltimas partes attigi Catonis: sed ne priores quidem anni fuerunt, qui sapientem in illam rapinam et publicæ admitterent. Quid aliud quam vociferat est Cato, & misit irritas voces, cum modo per populum leuatus manus, & obrutus sputis, & portandus ex forum traheretur, modo e senatu in carcerem ducetur? Sed postea videbimus, an sapienti opera perdeda sit: interim ad hos te voco, qui a republica excolessecesserunt ad colendam vitam, & humano generi iura condenda, sine vlla potentioris offensa. Non perturbabit sapiens publicos mores, nec populum in vitæ nouitate conuertet. Quid ergo? utique erit tibi, qui hoc propositum sequetur? Promittere tibi hoc non magis possum, quam in homine temperante bonam valetudinem: & tamen facit temperantia bona valetudinem. Perit aliqua nauis in portu: sed tu quid accidere in medio maris credis? Quanto huic periculum paratius foret, multa agenti, molientique, et ne otium quidem tutum est? Pereunt aliquando innocentes: quis negat? nocentes tamen sæpius. Ars constat, qui per ornamenta 6) percussus est. Deique consilium omnium rerum sapiens, non exitu spectat. Initia in potestate nostra sunt: de eueni fortuna iudicat, cui de me sententiam non do. aliquid vexationis affert, aliquid aduersi. non damnatur 7) latro, cum occidit. Nunc ad quotidiana stipem manum porrigis. aurea te stipe implebo. quia facta est auri mentio, accipe quemadmodum

6. Ornamenta) a gladiatoribus, quorum arma sic diuisa sunt.

7. Damnatur) lege damnatur. Fortuna inquit aliquid vexationis, aliquid aduersi potest afferre, sed non potest propria facere peiorem quem vexauerit. Perinde ut latro potest occidere non potest damnare, seu efficere ut iure casus videatur qui latrocinio perit. Gronov.

fructusque eius tibi esse gravior possit. Is maxime diuitiis fruitur, qui minime diuitiis indiget. Ede, inquis, auctorem. Ut scias quam benigni simus, propositum est aliena laudare: Epicuri est, aut Metrodori, aut alicuius ex illa officina. Et quid interest, quis dixerit? omnibus dixit. Qui eget diuitiis, timet pro illis: nemo autem sollicito bono fruitur. Adiciere illis aliquid studet, dum de incremento cogitat: oblitus est usus, rationes accipit, forum conterit, kalendarium 8) versat, fit ex domino procurator.

EPIST. XV.

Ad curam etiam corporis Exercitatio spectat: sed hæc laboriosa, aut occupata non esto. Facilis & brevis sufficit: ut curjus, saltus, gestatio, sociis intentio. Clausula ab Epicuro, Ne vita in futurum feratur: presentibus acquiesce.

MOs antiquis fuit, usque ad meam seruatus ætatem, primis epistolæ verbis adiciere: Si vales, bene est. Recte & nos dicimus: Si philosopharis, bene est. Valere enim hoc demum est: sine hoc, æger est animus. Corpus quoque etiam si magnas habet vires, non aliter quam furiosi aut phrenetici, validum est. Ergo hanc valetudinem præcipue cura, deinde & illam secundam: quæ non magno tibi constabit, si volueris bene valere. Stulta est enim, mi Lucili, & minime conueniens litterato viro, occupatio exercendi lacertos, & dilatandi ceruicem, ac latera firmandi. Cum tibi feliciter sagina 1) cesserit, & tori creuerint: nec vires vnquam opimi bonis, nec pondus

8. *Kalendarium*) librum pecunie fœnebris, quæ per kalendas exigebatur. *Lips.*

1. *Sagina*) nam athletæ certo victu utebantur, corpori vitibusque augendis. *Lips.*

æquabis. Adice nunc, quod maiore corporis cina animus eliditur, & minus agilis est: Itaque quantum potes, circumscribe corpus tuum, & animo cum laxa. multa sequuntur incommoda huic deos curæ. Primum exercitationes, quarum labor spiritum exhaurit, & inhabilem intentioni ac studiis acrioribus reddit: deinde, copia ciborum, subestas animi impeditur. Accedunt pessime notæ incipia 2) in magisterium recepta homines inter eum & vinum occupati: quibus ad votum dies effusus, si bene desudauerunt, si in locum eius quod effluxit, multum potionis altius ieiono gutture regerunt. Bibere & sudare, vitæ cardiaci 3) est. Sed exercitationes & faciles & breues, quæ corpus & fœdera mora laxent, & tempori parcant: cuius præcipua ratio habenda est. Cursus, & cum aliquo pondere mansuetæ motæ, & saltus, vel ille qui corpus in altum leuat, vel ille qui in longum mittit, vel ille (vt ita dicam) saliaris, 4) aut (vt contumeliosius dicam) fullonius. Quodlibet ex his elige, vsu fit facile. Quidquid facies cito redi a corpore ad animum, illum diebus ac noctibus exerce. labore modico alitur ille. Hanc exercitationem non frigus, non æstus impedit, ne senectus quidem. Id bonum cura, quod vetustate fit melius. Neque ego te iubeo semper imminere libro, aut pugillaribus dandum & aliquod interuallum animo ita tamen vt non resoluatur, sed remittatur. Gestatio 5)

1. *Mancipia*) intelligit Græculus magistros, vngendo & bibendo tempus terentes.

3. *Cardiaci*) *cardiacus* est in ore stomachi vitium ab humore acri vellicante & rodente. huic medicina est sudor & vinum.

4. *Salialis*) Sublatis pedibus & alternantibus idem idem repetitus quem Salii Sacerdotes in pompa & gestatione Ancillam usurpabant, eundemque fere fullones. *Lips.*

5. *Gestatio*) in effuso.

stultam? Babæ & Ixionis? 10) Non ita est. nostratur: quos cæca cupiditas in nocitura, certe nunc satiatura, præcipitat: quibus si quid satis esse potuisset: qui non cogitamus quam iucundum sit possidere, quam magnificum sit plenum esse, et fortuna pendere. Subinde itaque, Lucili, multa sis consecutus, recordare: cum adspexeris te antecedant, cogita quot sequantur. Si vis esse aduersus deos, & aduersus vitam tuam, e quam multos antecesseris. Quid tibi cum ceteri ipse antecessisti. 11) finem constitue, quem trans ne possis quidem, si velis: discedent aliquando insidiosa bona, & sperantibus meliora, quam attis. Si quid in illis esset solidi, aliquando & irrent: nunc haurientium sitim concitant, imitari speciosos apparatus. Quod futuri temporis in fors voluit, quare potius a fortuna impetrem, quam a me, ne petam? Quare autem petam, ob fragilitatis humanæ? Congeram? in quid? labor ecce hic ultimus dies, ut non sit, prope ab ultima

E P I S T. XVI.

Philosophiam vitam necessariam, sed illam veram, que in falsis sit, & profectu. Disponi ab eo ad & consilia. Non obstare, si Fatum sit, aut ulla sit: nam & illa docebit Deo parere, & illam ac fortuita adspernari. Clausula item a euro: Secundum naturam qui vixit, dices: opinionem.

10. Babæ & Ixionis) notæ illa ætate stoliditatis hominū

11. Te ipse antecessisti) ex humili enim surrexisti, & equæ factus & nunc Cæsaris Procurator. Lips.

ere tibi hoc scio, Lucili, neminem posse be-
uere, ne tolerabiliter quidem, sine sapientia
& beatam vitam perfecta sapientia effici, ce-
tolerabilem etiam inchoata. Sed hoc, quod
firmandum, & altius quotidiana meditatione
m est. Plus operis est in eo, ut propo-
is, quam ut honesta proponas. Perseueran-
, & assiduo studio robur addendum, donec
ens sit, 1) quod bona voluntas est. Itaque
d me pluribus verbis opus non est, aut affir-
ut tam longis: intelligo te multum profecisse.
ibis, unde veniant scio: non sunt ficta, nec
a. Dicam tamen quid sentiam. iam de te spem
nondum fiduciam. Tu quoque idem facias
on est quod tibi cito & facile credas: excute te,
scrutare, & observa. Illud ante omnia vide,
n philosophia, an in ipsa vita profeceris. Non
osophia populare artificium, nec ostentationi
n: non in verbis, sed in rebus est. Nec in hoc
ur, ut aliqua oblectatione consumatur dies,
atur otio nausea: animum format & fabricat,
disponit, actiones regit, agenda & omittenda
strat, sedet ad gubernaculum, & per ancipitia
ntium dirigit cursum. sine hac nemo securus est.
erabilia accidunt singulis horis, quæ consilium
t, quod ab hac petendum est. Dicit aliquis:
tibi prodest philosophia, si fatum est? 2) quid
t, si Deus rector est? quid prodest, si casus
it? 3) Nam & mutari certa non possunt, & ni-

ta mens sit) quæ firma est & fiduciam sui habet: vo-
ona quidem Stoicis, sed mutabilis. Itaque bona mens
scire, tenere bona.

fatum est) ut Stoici censebant.

casus imperat) quæ Epicureorum erat doctrina,

hil præparari potest aduersus incerta: si aut consilium meum Deus occupauit, decreuitque quid facerem, aut consilio meo nil fortuna permittit. Quidquid est ex his, Lucili, vel si omnia hæc sunt, philosophandum est: siue nos inexorabili lege fata constringunt, siue arbiter Deus vniuersi cuncta disponat, siue casus res humanas sine ordine impellit & iactat, philosophia nos tueri debet. Hæc adhortabitur, vt Deo libenter pareamus, vt fortunæ contumaciter resistamus: hæc docebit, vt Deum sequaris, feras casum. Sed non est nunc in hanc disputationem transeundum, quid sit iuris nostri, si prouidentia in imperio est, aut si fatorum series illigatos trahit, aut si repentina, aut subita 3) dominantur: illo nunc reuertor, vt te moneam & exhorter, ne patiaris animum tuum delabere & refrigescere. Constitue illum, & contine, vt habitus fiat quod est impetus. Iam ab initio, si bene te noui, circumspexisti ecquid hæc epistola munusculi attulerit? excute illam, & inuenies. Non est quod mireris animum meum: adhuc de alieno liberalis sumus. Quare autem alienum dixi? quidquid bene dictum est ab vilo, meum est. Sic quoque quod ab Epicuro dictum est: Si ad naturam viues, nunquam eris pauper: si ad opinionem, nunquam diues. Exigua natura desiderat, opinio immensum. Congeratur in te, quidquid multi locupletes possederunt: ultra priuatum pecuniæ modum fortuna te probehat, aut tegat, purpura vestiatur, & eo deliciarum opumque perducatur, vt terram marmoribus abscondas, & non tantum habere tibi liceat, sed calcare diuitias: accedant statuae & picturae, & quidquid ars ulla luxuriæ laborauit: maiora cupere ab his disces. Naturalia desideria finita sunt: ex falsa opinione nascentia, vbi desinant,

3. Si repentina aut subita) h. e. casus seu fortuna.

si appetenda est? multis ad philosophandum obstiterit diuitiæ: paupertas expedita est, secura est. Cum classicum cecinit, scit non se peti: 2) cum aliqua conclamatio 3) est, quomodo exeat, non quid efferat, quærit. Si nauigandum est, non perstrepunt portus, nec vnus comitatu inquieta sunt littora; non circumstat illam turba seruorum, ad quos pascendos transmarinarum regionum est optanda fertilitas. Facile est pascere paucos ventres, & bene institutos, & nihil aliud desiderantes, quam impleri. Paruo fames constat, magno fastidium. Paupertas contenta est desiderii instantibus satisfacere. Quid est ergo, quare tu hanc recuses contubernalem, cuius mores sanus diues imitatur? Si vis vacare animo, aut pauper sis oportet, aut pauperi similis. Non potest studium salutare fieri sine frugalitatis cura: frugalitas autem, paupertas voluntaria est. Tolle itaque istas excusationes: Quantum sat est, nondum habeo: si ad illam summam peruenero, tunc me totum philosophia dabo. Atqui nihil prius quam hoc parandum est, quod tu differs, & post cetera paras, ab hoc incipiendum est. Parare, inquis, vnde vinam, volo. Simul & parare discere 4). Si quid te vetat bene viuere, bene mori non vetat. 5). Non est quod paupertas non a philosophia reuocet, ne egestas quidem: tolerandum est enim ad hoc properantibus vel fames, quam tolerare quidam in obsidionibus. Et quod aliud erat

2. *Non se peti*) paupertatem enim nemo bello petit.

3. *Conclamatio*) quæ exire inbeat, ut in igne, ruina, hoste imminente.

4. *Disce*) docet autem Philosophia.

5. *Bene mori non veras*) pone paupertatem vitam commodam tibi negare, non vetabit tamen bene mori; quod in opesstate tua esse Philosophia docet. Scolis enim vitam abicere si vellent licebat.

illius patientiæ præmium, quam in arbitrium non cadere victoris? quanto hoc maius est, quo promittitur perpetua libertas, nullius, nec hominis, nec Dei timor? Et quidem vel esurienti ad ista veniendum est. Perpeffi sunt exercitus inopiam omnium rerum, vixerunt herbarum radicibus, & dictu fœdam tulerunt famem. hæc omnia passi sunt pro regno (quo magis mireris) alieno: dubitabit aliquis ferre paupertatem, ut animus furoribus liberet? Non est ergo prius acquirendum. licet ad philosophiam etiam sine viatico peruenire. Ita est, cum omnia habueris, tunc & sapientiam habere voles. Hæc erit vltimum vitæ instrumentum, & (ut ita dicam) additamentum. Tu vero, siue aliquid habes, iam philosophare: vnde enim scis, an iam nimis habeas, siue nihil, hoc prius quære, 6) quam quidquam. At necessaria deerunt. Primum deesse non poterunt, quia natura minimum petit: naturæ autem se sapiens accomodat. Sed si necessitates vltimæ inciderint, iamdudum exhibit e vita, & molestus sibi esse desinet. Si vero exiguum fuerit & angustum, quo possit vita produci: id boni consulat, nec ultra necessaria sollicitus aut anxius, ventri & scapulis suum reddet, & occupationes diuitum, concursationesque ad diuitias euntium, securus lætusque ridebit, ac dicet: Quid in longum ipse te differs? expectabisne scænoris quæstum, aut ex merce compendium, aut tabulas 7) beati senis, cum fieri possis statim diues? Repræsentat opes sapientia: quas cuiumque fecit superuacuas, dedit 8). Hæc ad alios pertinent:

6. Hoc prius quære) ut philosopheris.

7. Tabulas) testamentum.

8. Quas cuiumque fecit superuacuas, dedit) opes dedit & diuitem reddidit sapientia, quemcunque ut opibus non indiguit, iisque carere facile possit, instituit,

tu locupletibus propior es. Sæculum muta, 9) nimis habes. Inest omni sæculo, quod sat est. Poterat hoc loco epistolam claudere, nisi te male instituissem. Reges Parthos non potest quisquam salutare sine munere, tibi valedicere non licet gratis. quid istuc? ab Epicuro mutuum sumam. Multis parasse diuitias, non finis miseriarum fuit, sed mutatio. Non hoc miror, non est enim in rebus vitium, sed in ipso animo. Illud quod paupertatem grauem fecerat, & diuitias graues fecit. Quemadmodum nihil differt, vtrum ægrum in ligneo lecto, an in aureo colloces: quocumque illum transtuleris, morbum suum secum transfert, sic nihil refert, vtrum animus æger in diuitiis, an in paupertate ponatur. malum suum, illum sequitur.

EPIST. XVIII.

Sapientem, in publica lasciuia, temperanter se gerere: & aut nihil aut parum ex moribus libare. Quomodo cumque; vtile esse, certis diebus abstinere, parcere pauperes adsimulare. Praeexercitatio est ad veram inopiam, si ea venit. Clausula ab Epicuro: Ira infamia affidet.

December est mensis, 1) cum maxime ciuitas desudat. Ius luxuriæ publicæ datum est: ingenti apparatu sonant omnia: tanquam quidquam inter Saturnalia inserfit, & dies rerum agendarum. Adeo nihil interest, vt non videatur mihi errasse, qui dixit, olim mensẽ Decembrem fuisse, nunc annum. 2) Si

9. Sæculum muta) priora tempora respice, quibus diuissime te opibus vix æquabant.

1. December est mensis) Saturnalia tunc, Sigillaria & ludii. Lips.

2. Nunc annum) per totum enim annum sic viuere homines, ac si mensis December & Saturnalia essent.

miles : nisi forte his maxime diebus animo-
lum est , vt tunc voluptatibus solus abstineat,
as omnis turba procubuit. Certissimum ar-
m infirmitatis suæ capit, si ad blanda & in-
trahentia nec it, nec abducitur. Hoc mul-
est, ebrio ac vomitante populo, siccum ac-
sse. illud temperatius, non excerpere se, nec
nec misceri omnibus : & eadem, sed non eo-
o, facere. Licet enim sine luxuria agere fe-
z. Ceterum adeo mihi placet tentare animi
item, vt ex præcepto magnorum virorum
re præcipiam: interponas aliquot dies, quibus
minimo ac vilissimo cibo, dura atque hor-
, dicas tibi: Hoc est quod timebatur? In-
itate animus ad difficilia se præparet, & con-
s fortune inter beneficia firmetur. Miles
pace decurrit 5) sine vlllo hoste, vallum ia-
peruacuo labore lassatur, vt sufficere neces-
t. Quem in ipsa re trepidare nolueris, an-
erce. Hoc fecuti sunt, qui omnibus men-
pertaem imitati, prope ad inopiam accessse.

) grauiorem habitum, & ludicris minus opportu-

runt, ne vnquam expauescerent, quod saepe didicissent. Non est nunc quod existimes me ducere & modicas cœnas & pauperum cellas, 6) & quid aliud est, per quod luxuria diuitiarum tadio lumbis Grabatus ille verus sit, & sagum, & panis durus ac didus. Hoc triduo & quatrduo fer interdum pluribus diebus: vt non lusus sit, sed experimentum. Tunc crede, Lucili, exsultabis, dupondio 7) satur, & intelliges ad saturitatem non opus esse fortuna: hoc enim quod necessitati sat est, debet etiam irata. Non tamen quare tu multum tibi facere videaris: faciunt enim quod multa millia seruorum, multa millia pauperum faciunt. Illo nomine te suspice, quod facis non coactus. Tam facile erit tibi illud pati semper quam aliquando experiri. Exerceamur ad palum, & ne imparatos fortuna deprehendat, fiat nobis perpetua familiaris. Securius diuites erimus, si facimus quam non sit graue pauperes esse. Certos bebat dies ille magister voluptatis Epicurus, qui si maligne 9) famem exstingueret: visurus an aliquid deesset ex plena & consummata voluptate, vel quantum deesset, & an dignum, quod quis magno laboraret. hoc certe in his epistolis ait, quas scripsit Charino magistratu, 10) ad Polyænum. Et quid gloriatur, non toto asse se pasci: Metrodorum, nondum tantum profecerit, toto. In hoc tu vides saturitatem putas esse? Et voluptas est. Voluptas

6. Cellas) nimirum isto fesse in seruili & angusta cella nasse dominos apparet.

7. Dupondio) duobus assibus.

8. Ad palum) vide de hac exercitatione Vegetius L. I. c. 24. & ad eum Steuuechius.

9. Maligna) h. e. non plane ad satietatem cibo vteretur.

10. Magistratu) cum ille esset Ἀρχων, per Archontas et Græci vt Romani per consules annos notabant,

tem, non illa levis & fugax, & subinde reficienda, sed
 stabilis & certa. Non enim iucunda res est aqua & po-
 lenta, aut frustum hordeacei panis: sed summa vo-
 luptas est, posse capere etiam ex his voluptatem, &
 ad id se redoxisse, quod eripere nulla fortunæ iniqui-
 tas possit. Liberaliora sunt alimenta carceris: sepo-
 sitos ad capitale supplicium, non tam anguste, qui
 occisurus est, pascit. Quanta est animi magnitudo,
 ad id sua sponte, descendere, quod nec ad extrema
 quidem decretis 11) timendum sit? hoc est præoccu-
 pare tela fortunæ. Incipe ergo, mi Lucili, sequi ho-
 rum consuetudinem, & aliquos dies destina, quibus
 secedas a tuis rebus, minimoque te facias familiarem.
 Incipe cum paupertate habere commercium.

*Aude, hospes, contemnere opes, & te quoque dignum
 Finge Deo. - -*

Nemo alius est Deo dignus, quam qui opes contemp-
 nit, quarum possessione tibi non interdico: sed effice-
 re volo, ut illas intrepide possideas, quod vno con-
 queris modo, si te etiam sine illis beate victurum
 persuaseris tibi; si illas tanquam exituras semper ad-
 iexeris. Sed iam incipiamus epistolam complicare.
 rursus, inquis, redde quod debes. Delegabo tibi E-
 ricurum; ab illo fiet numeratio. Immodica ira gigit
 insaniam. Hoc quam verum sit, necesse est scias,
 cum habueris & servum, & inimicum. In omnes
 personas hic exardescit affectus: tam ex amore nasci-
 tur, quam ex odio: 12) non minus inter seria, quam
 inter lusus & iocos. Nec interest, ex quam magna

11. Decretis) destinatis, damnatis.

12. Tam ex amore nascitur quam ex odio) h. e. tam in eos quos
 amamus, quam in illos quos odio habemus ira exardescit.

caussa nascatur, sed in qualem perveniat at
Si ignis non refert quam magnus, sed quo i
nam etiam maximum solida non receperunt:
arida, & corripui facilia, scintillam quoque
usque in incendium. Ita est, mi Lucili, in
iræ exitus, furor est: & ideo ira vitanda est, in
derationis causa, sed sanitatis.

EPIST. XIX.

*Omittendas aut abiciendas occupationes, &
captandum, sed otium, non latebras. Me
aula & splendore abire: quæ tumultus &
suos habent. Clausula ab eodem magistro: V
hucum mensa communices.*

EXsulto quotiens epistolas tuas accipio. i
enim me bona spe: iam non promittunt de
spondent. Ita fac, oro atque obsecro: quic
habeo melius, quod amicum rogem, quam qu
ipso rogaturus sum? si potes, subducite istis c
tionibus: si minus, eripe. 1) Satis multum.
ris sparsimus, incipiamus in senectute vasa col
Nunquid invidiosum est? in freto 2) viximus,
mur in portu. Neque ego suaserim tibi nome
tio petere, quod nec iactare debes, nec absco
Numquam enim usque eo te abigam, generis
ni furore damnato: 3) ut latebram tibi aliquan
ri & obliuionem velim. id age, ut otium tuu
emineat, sed appareat. Deinde videbunt c
quibus integra sunt & prima consilia: an

1. *Eripe*) si subducere sensim te nequis, vi atque i
ripe.

2. *In freto*) ubi ob angustias maximæ maris motus

3. *Generis humani furore, damnato*) ut Timon alii
santhropi fecerunt.

per obscurum transmittere. tibi liberum non
 In medium te protulit ingenii vigor, scriptorum
 tia, claræ & nobiles amicitia. Tanta notitia
 (ut 4) in extrema mergaris, ac penitus con-
 tamen priora te monstrabunt. tenebras habere
 tes: sequetur pristinae lucis multum, quocum-
 geris. Quietem potes vindicare, sine ullius
 sine desiderio, aut morsu animi tui. Quid e-
 linques, quod inuitus 5) relictum a te possis
 e? clientes? quorum nemo te ipsum sequitur,
 quid ex te. Amicos? olim amicitia petebatur,
 creda. Murabunt testamenta destituti senes?
 it ad aliud limen saluator? non potest paruo
 ma constare. 6) Æstima vtrum te relinquere,
 id ex tuis malis. Utinam tibi quidem sene-
 ntigisset intra natalium tuorum modum, nea
 m fortuna misisset! Tulit te longe a conspe-
 salubris rapida felicitas, provincia & procu-
 quidquid ab istis promittitur: maiora de-
 cia te excipient, & ex aliis alia. Quis exitus
 id exspectas, donec desinas? habere, quod
 Nunquam erit tempus. Qualem dicimus
 m caussarum, ex quibus nescitur fatum, ta-
 piditatum: altera ex fine alterius nascitur. In
 issus es vitam, quæ nunquam tibi miseriarum,
 n ac servitutis ipsa factura sit. Subduc cere-

licet.

inuitus) quod cum animi quadam ægritudine a te
 corderis, quod te reliquisse merito doleas.
 potest paruo res magna constare) pone etiam magnam
 m, si forte senex, a te solitudinem sectante deser-
 entum propterea mutauerit, vel clientes, qui mane-
 enire solebant, alios Patronos, quorum limina se-
 ant, sibi delegerint; magnum tamen etiam est se-
 ordine frui, magna vero magnis redimere non se-
 m.

vicem iugo tritam. semel illam incidi, 7) quam sed per premi, satius est. Si te ad priuata retuleris, minora erunt omnia, sed assatim implebunt: at non plurima & vndique ingesta non satient. Vtrum autem maius, ex inopia saturitatem, an in copia mem? Et auita felicitas est, alienae auiditati expulsa. Quamdiu tibi satis nihil fuerit, ipse aliis non eris. 8) Quomodo, inquis, exhibeo? utcumque. Cogita quam multa temere pro pecunia, quam multa laboriose pro honore tentaueris: aliquid & pro corpore audendum est, aut in ista sollicitudine procuratorum & deinde urbanorum officiorum senescendum in multo, ac semper nouis fluctibus, quos effugere nulla modestia, nulla vitae quiete contingit. Quid enim tibi pertinet, an tu quiescere velis? fortuna tua non vult. Quid si illi etiam nunc permiseris crescere? quantum ad successum accesserit, accedet ad metum. Vnde tibi hoc loco referre dictum Maecenatis, vera in ipso ecneleo 9) docuit. Ipsa enim altitudo attonat 10) summa. Si quaeris, in quo libro dixerit, in eo qui Permetheus inscribitur. hoc voluit dicere, attonat habet summa. Est ergo tanti vlla potentia, ut sit tam ebrius sermo? 11) Ingeniosus vir ille fuit, magnum exemplum Romanae eloquentiae daturus, nisi illum enervasset felicitas, imo castrasset. Hic te cunctus manet, nisi iam contrahas vela; nisi (quod ille se voluit) terram leges. Poteram tecum & hac Maec

7. Incidi) atque ita animam effundere.

8. Ipse aliis non eris) subintellige satis. Non sufficies illi qui semper fortune tuis inhiabunt.

9. Ecneleo) ita vocat dignitatem & aniam & assidue in illa tormenta.

10. Attonat) percutit.

11. Ebrius sermo) affectatus, calamistratus, quod videtur ut in aliis Maecenatis ita in isto quoque comparet.

non sententia parem facere rationem : 12) sed moue-
bis mihi controuersiam, si te noui, nes uoles quod
debeo, nisi in aspero 13) & probo accipere. Vt se res
habet, ab Epicuro versura facienda est. Ante, inquit,
circumspiciendum est, cum quibus edas & bibas,
quam quid edas & bibas. Nam sine amico visceratio,
14) leonis ac lupi vita est. Hoc non continget ti-
bi, nisi secesseris: alioquin habebis conuiuas, quos
exturba salutantium nomenclator digesserit. Errat
autem qui amicum in atrio quærit, in conuiuio pro-
bat. Nullum habet maius malum occupatus homo,
& bonis suis obsessus, quam quod amicos sibi putat,
quibus ipse non est: quod beneficia sua efficacia iudi-
cat ad conciliandos amicos, cum quidam, quo plus
lebent, magis oderint. Leue æs alienum debitorem
facit, graue inimicum. Quid ergo? beneficia non
parant amicitias? parant, si accepturos licuit elige-
re; si collata, non sparsa sunt. Itaque dum incipis
se mentis tuæ, interim hoc consilio sapientum utere,
ut magis ad rem existimes pertinere, quis, quam
uid acceperit.

EPIST. XX.

*philosophiam in factis, non verbis esse: itaque ad illa
eundem. Et constanter eundem. nam Sapientia, est
conuenientia, & temporis unus voluntatum, ac vita.*

12. Parem facere rationem) exfoluere debitum, sc. senten-
tiam in omnibus Epistolis quasi ex debito cum Lucilio com-
municat.

13. Aspero) Glossæ λευκὸν δηλόειον h. e. puri candidique
argenti nummum asperum interpretantur. Ita apud Nicetam
ἀσπίριον est τὸ λευκαίνουσαι. Et hodieque apud Turcas ἀσπίριον
nummoli ex argento. Lips.

14. Visceratio) epulum cum carne.

*Paupertas etiam non timenda: & diuitia, si affe-
non amanda. Iterum monitio, pauperem certis
huc agere, & imitari.*

SI vales, & te dignum putas qui aliquando fias tu
gaudeo. mea enim gloria erit, si te istinc, ubi
ne spe exundi fluctuaris, extraxero. Illud autem
mi Lucili, te rogo atque hortor, ut philosophiam
præcordia ima dimittas, & experimentum tui præ-
dictus capias, non oratione, nec scripto: sed animi fir-
tate, & cupiditatum deminutione. Verba rebus
ha. Aliud propositum est declamantibus, & affec-
tionem coronæ captantibus, aliud his qui iuuenum
tiosorum aures disputatione varia aut volubili de-
nent. Facere docet philosophia, 1) non dicere:
hoc exigit, ut ad legem suam quisque viuat, ne o-
tioni vita dissentiat, ut ipsa inter se vita vnus, &
actionum dissensione, coloris sit. Maximum hoc
& officium sapientiæ, & indicium, ut verbis om-
concordent, ut & ipse vbique par sibi idemque
Quis hoc præstabit? pauci, aliqui tamen. Est di-
cile hoc: nec dico sapientem semper vno iturum
du, 2) sed vna via. Obserua itaque, nunquid vel
tua domusque dissentiant: nunquid in te liberalis
in tuos sordidus: nunquid cœnes frugaliter, ædificas
luxuriose. Vnam semel, ad quam viuas, regulam
prende, & ad hanc omnem vitam tuam exæqua. Quæ
dam se domi contrahunt, dilatant foris & extendunt.
Vitium est hæc diuersitas, & signum vacillantis animi
ac nondum habentis tenorem suum. Etiamnum
cam vnde sit ista inconstantia, & dissimilitudo rerum

1. *Facere docet Philosophia*) h. e. ad praxin tota spectat, et
verborum quærit delinimenta.

2. *Vno iturum gradu*) vna enim via alius tardius, alius
perius ingredi potest.

nines quid velint, nullo momento, quo votum, nulli velle aut nolle decretum est. Varietudine iudicium, & in contrarium vertitur: ac agitur vita per lufum. Prome ergo quod & fortasse perduceris aut ad summum, aut omnium nondum esse solus intelligas. 3) Quid is, huic turbæ familiari? Turba ista cum aefierit, ipsa se pascet: aut quod tu beneficio vides scire, paupertatis scies. Illa veros certos retinebit: discedet quisquis non te, sed necebat. Non est autem vel ob hoc vnum paupertas, quod, a quibus ameris, ostendit? Non ille veniet dies, quo nemo in honorem turbatur? Huc ergo cogitationes tuæ tendant, hoc opta, omnia alia vota Deo remissurus, ut sis temet ipso & ex te nascentibus bonis. Nonne esse felicitas Deo propior? Redige te ad ea quibus cadere non possis: idque ut libenter, ad hoc pertinebit tributum epistolæ huius, tibi conferam. Inuideas licet: etiam nunc pro me dependet Epicurus. Magnificentior de) sermo tuus in grabato videbitur & in non enim dicentur tantum illa, sed proba-

buntur. Ergo certe aliter audio quæ dicit Demetrius
 4) noster, cum illum vidi nudum, quanto minus
 quam stramentis incubantem? non præceptor verus
 sed testis est. Quid ergo? non licet diuitias in fine
 positas contemnere? Quid ni liceat? & ille ingentis
 animi est, qui illas circumfusas sibi multum diuque
 miratus, quod ad se venerint, ridet, suasque audiens
 magis esse quam sentit. Multum est, non corruptum
 diuitiarum contubernio. Magnus est ille qui in diui-
 tiis pauper est: sed securior, qui caret diuitiis. Ne-
 scio, inquis, quomodo iste paupertatem laturus sit,
 si in illam inciderit. Nec ego Epicuri angelus scio, 5) an
 pauper iste contemturus sit diuitias, si in illas inciderit.
 Itaque in utroque mens æstimanda est, inspiciendum
 quæ, an ille paupertati indulgeat, an hic diuitiis non in-
 dulgeat. Alioquin leue argumentum est bonæ volun-
 tatis grabatus, aut pannus, nisi apparuit aliquem illa non
 necessitate pati, sed malle. Ceterum magnæ indolis est
 ad ista non properare tanquam ad meliora, sed præparari
 tanquam ad facilia. Et sunt, Lucili, facilia, cum
 vero multo ante meditatus accesseris, iucunda quæ-
 que. Inest enim illis, sine qua nihil est iucundum,
 securitas. Necessarium ergo iudico id, quod tibi
 scripsi magnos viros sæpe fecisse, aliquos dies inter-
 ponere, quibus nos imaginaria paupertate exerceamur
 ad veram: quod eo magis faciendum est, quod
 deliciis permaduimus, & omnia dura ac difficilia in-
 dicamus. Potius excitandus e somno, & vellicandus
 est animus, admonendusque naturam nobis minimam

4. Demetrius) Cynicus Senecæ ætate celebris, de cuius
 paupertate noster de vit. Beat. c. 18. eum aliter se audire ali-
 quam alios scilicet Philosophos græves sententia, vita mor-
 les.

5. Nec ego Epicuri angelus scio) Leg. Nescio inquit Epicu-
 rus an pauper &c. Lipp.

tractantem: Si gloria, inquit, tangeris, notior te epistolæ meæ facient, quam omnia ista quæ colis & propter quæ coleris. Nunquid ergo mentitus es, quis Idomeneia nosset, nisi Epicurus illum suis litteris incidisset? Omnes illos megistanas 3) & satrapas, regem ipsum, ex quo Idomenei titulus petebatur, obliuio alta suppressit. Nomen Attici perire Ciceronis epistolæ non sinunt. nihil illi profuisset gener Agrippæ & Tiberius progener, & Drusus Cæsar pronepos: ut tam magna nomina taceretur, nisi Cicero illis applicuisset. 4) Profunda supra nos altitudo temporis veniet, pauca ingenia caput exserent, & in idem quandoque silentium abitura obliuioni resistent, 5) se diu vindicabunt. Quod Epicurus amico suo potest promittere, hoc tibi promitto, Lucili. Habebo, pud posteros gratiam, possum mecum duratura nomina educere. 6) Virgilius noster duobus memoriæ æternam promisit, & præstat:

*Fortunati ambo, si quid mea carmina possunt,
Nulla dies unquam memori vos eximet aeo:
Dum domus Ænea Capitoli immobile saxum
Accolet, imperiumque pater Romanis habebit.*

Quoscumque in medium fortuna protulit, quicquidque membra ac partes alienæ potentia fuerant, eorum gratia viguit, domus frequentata est, dum insisterunt: post ipsos cito memoria defecit. Ingenia

3. *Megistanas*) conspicuos apud Regem interpretes Sidas.

4. *Applicuisset*) sibi & famæ suæ iunxisset. *Lips.*

5. *Et in idem quandoque silentium abitura obliuioni resistent* & ipsa quoque licet profunda silentii & obliuionis nocte aliquando submergenda, resistent tamen & perdurabunt aliquando contra obliuionem.

6. *Educere*) ex profunda silentii atque obliuionis nocte,

rum

quocumque ierint, honeste esse viuendum adierint hos hortulos, & inscriptum hortali hic bene manebis, hic summum bonum vol paratus erit istius domicilii custos, hospitalis, & te polenta excipiet, & aquam quoque ministrabit. & dicet: Ecquid bene acceptus es ritant, inquam, hi hortuli famem, sed ext nec maiorem ipsis potionibus sitim faciunt, rali & gratuito remedio sedant. In hac consensui. de his tecum desideriis loquor, solationem non recipiunt, quibus dandum ut definant. Nam de illis extraordinariis differre, licet castigare & opprimere, h commonefaciam; Ista voluptas naturalis est cessaria: huic nihil debes. si quid impenditarium est. Venter præcepta non audit, pellat. non est tamen molestus creditor, patitur: si modo das illi quod debes, non tes.

EPIST. XXII.

Fortiter exeundum esse ab occupationibus, dos laqueos aut rampendos. Sed tamen op & inuagla expectetur: nec elabatur. S inde & abiicit splendores istos Falsos. Ti curo sententia: Omnes exire pueros e via vera eius ignaros.

IAm intelligas educendum esse te ex istis nibus, speciosis & malis: sed quomodo i possis, quæris. Quædam non nisi a præst trantur. Non potest medicus per epistola

8. Quocumque ierint honeste esse viuendum) q Philosophorum sectam amplexi fuerint, in ea in cepta quæ honeste viuere inbeant.

8) Cuiusmodi, tempus eligere: vena tangenda est. Vetus proverbium est, Gladiatorem in arena capere consilium. Aliquid aduersarii vultus, aliquid manus motus, aliquid ipsa inclinatio corporis, intuentem monet. Quid fieri soleat, quid oporteat: in vniuersum & mandari potest, & scribi: tale consilium non tantum absentibus: sed etiam posteris datur. illud alterum quando fieri debeat, aut quemadmodum, ex longinquo nemo suadebit: cum rebus ipsis deliberandum est. Non tantum praesentis, sed vigilantis est, occasionem obseruare properantem. Itaque hanc circumspecte: hanc si videris, prende: & toto impetu, totis viribus id ago, vt te istis officiis exuas. Et quidem quam sententiam feram, attende. Censeo, autem ex ista vita tibi, aut e vita exeundum. 1) Sed illud iudicem existimo, leni eundum via: vt quod male impli- uisti, soluas potius quam abrumpas. dummodo, si a soluendi ratio non erit, vel abrumpas. Nemo timidus est, vt malit semper pendere, quam se cadere. Interim, quod primum est, impedire, contentus esto negotiis, in quæ descendisti, quod videri mauis, incidisti. Non est quod ad ora nitaris, aut perdes excusationem, & appare non incidisse. Ista enim quæ dici solent, falsi: Non potui aliter. Quid si nollem? necesse. Nulli necesse est, felicitatem cursu sequi: est, etiam si non repugnare, subsistere, nec instanter ferenti. 2) Nunquid offenderis, si in con- non venio tantum, sed aduoco? & quidem prou-

ex ista vita tibi, aut e vita exeundum) vel vitam istam esse deferendam, vel plane vitam abiiciendam & immutandam esse, quod licere sibi in certis casibus

fi) venti ad instar obsecundanti.

dentiores quam ipse sum, ad quos soleo referre, delibero. Epicuri epistolam ad hanc rem pertinet legi, Idomenæo quæ scribitur, quem rogo quantum potest fugiat & properet, antequam vis maior interueniat, & auferat libertatem cedendi. Idem tamen subiicit, nihil esse tantum, nisi cum apte poterit tempestiveque te sed cum illud tempus diu captatum venerit, ex dum ait. Dormitare de fuga cogitantem ven sperat etiam ex difficillimis salutarem exitum: properemus ante tempus, nec cessemus in tem Puto nunc & Stoicam sententiam quæris, non est quisquam illos apud te temeritatis infamet: cau quam fortiores sunt. Expectas forsitan, bi hæc dicantur? Turpe est cedere operi: luctari officio, quod semel recepisti. Non est vir fortis strenuus, qui laborem fugit: verum ibi crescit inimus, ipsa rerum difficultate. Dicentur tibi ista peræ pretium habebit perseverantia, si nihil indig bono viro faciendum patiendumue erit: alioquin dido se & contumelioso labore non conteret, ne negotiis erit negotii causa. Ne illud quidem, quod stimas eum facturum, faciet, ut ambitiosis rebus plicitus, earum semper æstus ferat. Sed cum vi breuia in quibus volutatur, incerta, ancipitia: tet pedem, nec vertet terga: sed sensim recedaturum. Facile est autem, mi Lucili, occupationes enadere, si occupationum pretia contempseris. sunt, quæ nos morantur & detinent. Quid er tam longas spes relinquam? ac ipsa messe discedi nudum erit latus? incommittata lectica? atrium vum? Ab his ergo inniti homines recedunt, & me dem miseriarum amant, ipsas execrantur. Si ambitione, quomodo de amica queruntur: id est verum affectum eorum inspicias, non oderunt,

Omnes Zenones & Chryippi moderata, & non
era suadebunt. Sed si propter hoc tergiuersaria,
inspicias, quantum feras tecum, & quam magna
a instruas otium: nunquam exitum inuenies.
cum sarcinis enatat. Emerge ad meliorem vi-
topitiis diis sed non sic, quomodo istis propitiis
vibus bono ac benigno vultu mala magnifica-
unt: hoc vno excusati, quod ista quæ vrunt, quæ
iant, optantibus data sunt. Iam imprimebam epi-
gram: resoluenda est, vt cum solenni ad te mu-
veniat, & aliquam magnificam vocem secum fe-
cece occurrit mihi nescio vtrum verior, an elu-
or. cuius? inquis. Epicuri. adhuc enim alienas
adorno. nemo non ita exit e vita, tanquam mo-
averit. Quemcumque vis, occupa. adolescentem,
, medium: inuenies æque timidum mortis, &

igant) iustar amantium, qui cum maxime querantur
unt, non oderunt tamen, sed maxime amant, se

exate istos) penitus examina.

ibus carere non possunt) dum scilicet animum eis ad-

que incertum vitæ. nemo quidquam habet, in futurum enim nostra distulimus. me magis in ista voce delectat, quam quæ probatur senibus infantia. Nemo, inquit, quam quomodo natus est, exit e vita. Falsum iores morimur, quam nascimur. Nostrium non naturæ vitium est. illa de nobis conqueri & dicere: Quid hoc est? sine cupiditatibus vos sine timoribus, sine superstitione, sine perfidiis & pestibus: qualis intrastis, exite. Percepientiam, si quis tam securus moritur, quam nunc. Nunc vero trepidamus, cum periculum accessit animus nobis, non color constat: lacrimæ nihil futuræ cadunt. Quid est turpius, quam in imine securitatis esse sollicitum? Causa autem hæc quod inanes omnium bonorum sumus, quorum ne vitæ desiderio laboramus, Non enim apud eum pars eius vlla subsedit. transmissa est, & exit. Nemo quam bene viuat, sed quam diu rat: cum omnibus possit contingere, ut bene viuat diu, nulli.

E P I S T. XXIII.

*Monet verum gaudium querere. quod illud? scilicet
& ex vero Bono natum. Reliqua fallacia &
cia sunt, hoc solidam, & firmum: quia in sol
tum, & animo, optima nostri parte. Vno
positum est in Conscientia. Epicuri deinde di
Turpe & molestum, vitam semper inchoare.
constantes damnantur.*

PUtas me tibi scripturum, quam humane nobis
hiems egerit, quæ & remissa fuit, & brevis;
malignum verum sit, quam præposterum frigus, &

ineptias verba quærentium. Ego vero aliquid, quod & mihi & tibi prodesse possit, scribam. Quid autem id erit, nisi ut te exhorter ad bonam mentem? Huius fundamentum quod sit, quæris? ne gaudeas vanis. Fundamentum hoc esse dixi; culmen est. Ad summa peruenit, qui scit quo gaudeat, qui felicitatem suam in aliena potestate non posuit. Sollicitus est, & incertus sui, quem spes aliqua proritat: licet ad manum sit, licet non ex difficili petatur, licet illum nunquam sperata deceperint. Hoc ante omnia fac, mi Lucili, discere gaudere. Existimas me nunc detrahere tibi molles voluptates, qui fortuita submoueo, qui spes, dulcissima oblectamenta, deuitandas existimo? imo contra. nolo tibi vnquam deesse lætitiā. volo illam tibi domi nasci: nascetur, si modo intra te ipsum sit. Ceteræ hilaritates non implent pectus, sed frontem remittunt, leues sunt: nisi forte tu iudicas illum gaudere, qui ridet. Animus debet esse alacer & fidens, & super omnia erectus. Mihi crede, res seuera est verum gaudium. An tu existimas quemquam soluto vultu, & ut isti delicati loquuntur, hilariculo mortem contemnere? paupertati domum aperire? voluptates tenere sub fræno? meditari dolorum patientiam? Hæc qui apud se versat, in magno gaudio est, sed parum blando. In huius gaudii possessione esse te volo. nunquam deficiet, cum si mel vnde petatur inueneris. Leuium metallorum fructus in summo est: illa opulentissima sunt, quorum in alto latet vena, assidue plenius responsura fodienti. Hæc quibus delectatur vulgus, tenuem habent ac perusoriam i)

i. *Perusoriam*) non penetrantem, sed exterius aspergentem, ita perusorie dicere, leniter & sine attentione aut cura est dicere.

voluptatem: & quodcumque inuesticium 2) gaudium est, fundamento caret. Hoc de quo loquor, ad quiete conor perducere, solidum est, quod plus pateat trorsus. Ecce, oro te, Lucili carissime, quod vix potest te præstare felicem. diuicie & conculcæ quæ extrinsecus splendent, quæ tibi promittuntur alio: ad verum bonum spectâ, & de tuo gaude. Quid est autem hoc? de te ipso, & tui optima parte. Cuiusculum quoque, etiam si nihil fieri sine illo potest, magis necessariam rem crede, quam magnam. Si nas suggerit voluptatibus, breues, poenitendas, ac magna moderatione temperentur, in contrarium abituras. Ita dico, in præcipiti est voluptas, ad dolorem vergit, nisi modum teneat, modum autem tenere in eo difficile est, quod bonum esse credideris. Veri boni auiditas, tuta est. Quid sit istud, intergas, aut vnde subeat? dicam. Ex bona conscientia, ex honestis consiliis, ex rectis actionibus, ex contemptu fortuitorum, ex placido vitæ & continuo tenenda vnam prementis viam. Nam illi qui ex aliis propriis in alia transiliunt, aut ne transiliunt quidem, a casu quodam transmittuntur, 3) quomodo habere quidquam certum mansurumque possunt, suspensum vagi? Pauci sunt, qui consilio se suæque disponant: ceteri eorum more quæ fluminibus innatant, non erant sed feruntur. Ex quibus alia lenior vnda deuoluit, ac mollius vexit; alia vehementior rapit, alia proxime ripam, cursu languesciente deposuit, alia torrens impetus eiecit in mare. Ideo conueniendum est, quid velimus, & in eo perseverandum.

2. *Inuesticium*) aliunde quæsitum, extra nos positis rebus aduectum.

3. *Casu quodam transmittuntur*) prolabantur & impetu quasi ruunt.

Sollicitum te esse scribis de iudicii euentu, tibi furor inimici denuntiat, & existimas n^{on} furum vt meliora tibi ipsi proponas, & acquiescere blandæ. Quid enim necesse est mala arcessere tuis cito patienda cum venerint, præsumere, ac p^{ro} tempus futuri metu perdere? Est sine dubio it^{er} quia quandoque sis futurus miser, esse iam mis^{er} sed ego alia te ad securitatem via ducam. Si v^{er} nem sollicitudinem exuere, quidquid vereris iⁿ n^{on}iat, euenturum vtique propone: & quod illud est malum, tecum ipse metire, ac timorem taxa. intelliges profecto, aut non magnum, a^{ut} longum esse, quod metuis. nec diu exempla, c^{on}firmeris, colligenda sunt: omnis illa ætas tu^a quamcumque partem rerum, vel ciuiliu^m, 1) vel n^{on}arum, memoriam miseris; occurrent tibi ingen^{it} profectus, aut impetus magni. Nunquid accideri si damneris, potest durius, quam vt mittaris in iⁿum? vt ducaris in carcerem? nunquid vltra quic^{quid} timendum est vlli, quam vt vratur? quam vt p^{er} Singula ista constitue, & contemptores eorum qui non quærendi, sed eligendi sunt. Dam^{nam} nem suam Rutilius sic tulit, tanquam nihil illi iⁿstum esset aliud, quam quod male iudicaretur filium Metellus fortiter tulit, Rutilius etiam lib^{er} alter, vt rediret, Reipubl. præstitit: 2) alter re^{ip} suum Sullæ negauit, cui nihil tunc negabatur carcere Socrates disputauit, & exire (cum esse promitterent fugam) noluit: remansitque, v^{er} rum rerum grauissimarum hominibus metum^{us} ret, mortis & carceris. Mucius ignibus manu^s posuit. Acerbum est vri: quanto acerbius si iⁿ

1. *Ciuilium*) Romanarum.

2. *Reipubl. præstitit*) h. e. in gratiam Reipublicæ re^{stitit}

tatiaris? Vides hominem non cruditum, nec
 ceptis contra mortem aut dolorem suborna-
 biliter tantum robore instructum, pœnas a se
 ustus exigentem. Spectator distillantis in ho-
 ulo dextræ stetit, nec ante remouit nudis offi-
 entem manum, quam ignis illi ab hoste subdu-
 . Facere aliquid in illis castris felicius potuit,
 etius. Vide quanto acrior sit ad occupanda
 virtus, quam crudelitas ad irroganda. Fa-
 rsena Mucio ignouit, quod voluerat occidere;
 bi Mucius, quod non occiderit. Decantatæ,
 in omnibus scholis fabulæ istæ sunt. iam mi-
 n ad contemnendam mortem ventum fuerit,
 n narrabis. Quid ni ego narrem, vltima il-
 Platonis librum legentem, posito ad caput
 duo hæc in rebus extremis instrumenta pro-
 t, alterum vt vellet mori, alterum vt posset.
 sitis ergo rebus, vtcumque componi fractæ at-
 mæ poterant, id agendum existimauit, ne cui
 n aut occidere liceret, aut seruare continge-
 stricto gladiō, quem vsque in illum diem ab
 edepurum seruauerat: Nihil, inquit, egisti,
 omnibus conatibus meis obstando. non pro
 me, sed pro patriæ libertate pugnaui: nec a-
 anta pertinacia, vt liber, sed vt inter liberos
 : nunc quoniam deploratæ sunt res generis
 , Cato deducatur in tutum. Impressit dein-
 ferum corpori vulnus. quo obligato a medi-
 minus sanguinis haberet, minus virium, ani-
 , iam non tantum Cæsari, sed sibi iratus, nu-
 ilnus manus egit, & generosum illum con-
 mque omnis potentia spiritum non emisit,
 Non in hoc exempla hæc nunc congero,
 am exerceam, sed vt te aduersus id quod ma-
 ribile videtur, exhorter. Facilius autem

exhortabor, si ostendero, non tantum fortes viros
momentum efflandæ animæ contempsisse: sed quos
dam ad alia ignavos, in hac re exæquasse animum
tissimorum. sicut illum Cn. Pompeii socerum Scipi-
onem, qui contrario in Africam vento relatus, cum ter-
ri navem suam videret ab hostibus, ferro se transver-
savit, & quærentibus ubi imperator esset: Imperator,
quit, bene se habet. Vox hæc illum parem maioribus
cit, & fatalem Scipionibus in Africa gloriam non est
terrumpi passa. Multum fuit Carthaginem vincere,
amplius mortem. Imperator, inquit, bene se ha-
bet. An aliter debebat Imperator, & quidem Cat-
onis, 3) mori? Non reuoco te ad historias, nec
omnibus sæculis contemptores mortis, qui sunt plu-
rimi, colligò: respice ad hæc nostra tempora; de quo-
rum languore ac deliciis querimur. omnis ordinis
hominum succurrent, omnis fortunæ, omnia statim
qui mala sua morte præciderunt. Mihi crede, Lucili
adeo mora tinenda non est, ut beneficio eius nihil
anteferendum sit. Securus itaque inimici minas au-
di: & quamvis conscientia tua tibi fiduciam faciat,
tamen quia multa extra causam valent, 4) & quod
æquissimum est spera, & ad id te quod est iniquissi-
mum, compara. Illud ante omnia memento, de-
mere rebus tumultum, ac videre quid in quaque
sit: scies nihil esse in istis terribile, nisi ipsam timo-
rem. Quod vides accidere pueris, hoc nobis quoque
que maiusculia pueris evenit, illi quos amant, qui
bus assueverunt, cum quibus ludunt, si personator
vident, expanescunt: non hominibus tantum, sed

3. Catonis) qui erat in exercitu, cui præerat Scipio iste le-
gatus.

4. Multa extra causam valent) gratia scilicet, opes, odium
& alia quæ extra causam sunt, & tamen efficiunt sæpe, ut causa
bona succumbat, vincat deterior.

persona demenda est, & reddenda facies sua. mihi gladios & ignes ostendis, & turbam carnicem circa te frementem? Tolle istam pompam subites, & stultos territas, mors es, quam nuper meus, quam ancilla contempsit. Quid tu mihi flagella & eculeos magno apparatu explicuisti? singulis articulis singula machinamenta, ut extorqueantur, aptata, & mille alia instrumenta excarnificandi particulatim hominis? Pone hæc nos obstupefaciunt: iube conticescere ge- & exclamationes, & vocum inter lacerationem in acerbis. Nempe dolor est, quem potius ille contemnit, quem stomachicus ille in ipso perfert, quem in puerperio puella perpeti- & cuius est, si ferre possum: gravis est, si ferre possum. Hæc in animo voluta, quæ sæpe audisti, existi: sed an vere audieris, an vere dixeris, est proba. hoc enim turpissimum est, quod nobis olet, verba nos philosophiæ, non opera tracta- & quid tu? nunc primum tibi mortem imminere nunc exilium, nunc dolorem? in hæc natus Quidquid fieri potest, quasi futurum cogite- & Quod facere te moneo, scio certe fecisse. Nunc eo, ut animus tuum non mergas in istam soli- & em. hebetabitur enim, & minus habebit vi- & cum exsurgendum erit. Abducillum a priva- & ad publicam: 5) dic mortale tibi & fragile & vulnam esse, cui non ex iniuria tantum aut ex & oris viribus denuntiabitur dolor; ipsæ volu- & in tormenta vertuntur. Epulæ cruditatem & ebrietates nervorum torporem tremorem- & bidines pedum, manuum, articulorum omni- & prauationes. Pauper fiam? inter plures ero.

(publicam) ad ea quæ omnibus imminant, tibi que communes sunt cum omnibus calamitates.

Exsul fiam? ibi me natum putabo, quo mittar. Ligabor? quid enim? nunc solutus sum? ad hoc me natura graue corporis mei pondus adstrinxit. Moriar? hoc dicis, desinam ægrotare posse, desinam alligari posse, desinam mori posse. Non sum tam ineptus, ut Epicuream cantilenam hoc loco persequar, & eam, vanos esse inferorum metus, nec Ixionem revolui, nec saxum humero Sisyphi trudi in aduersum, nec vltima viscera & renasci posse quotidie, & earum. 6) Nemo tam puer est, ut Cerberum timeat & tenebras, & larvalem 7) habitum nudis ossibus coherentium. Mors nos aut consumit, aut exuit. Emptis meliora restant, onere detracto: consumptis nihil restat. bona pariter malaque submota sunt. Permittite mihi referre hoc loco tuum versum, si prius admodum nuero, ut te iudices non aliis scripsisse ista, sed etiam tibi. Turpe est aliud loqui, aliud sentire: quanto turpius, aliud scribere, aliud sentire? Memini te illum locum aliquando tractasse, non repente nos in mortem incidere, sed minutatim procedere. Quotidie morimur, quotidie enim demitur aliqua pars vitæ, & tunc quoque cum crescimus vita decrescit. Infantiā amisimus, deinde pueritiā, deinde adolescentiam: usque ad hesternum, quidquid transiit temporis, periiit. hunc ipsum quem agimus diem, cum morte diuidimus. Quēmadmodum clepsydrā non extremum stillicidium exhaurit, sed quidquid ante defluxit: sic vltima hora, qua esse desinimus, non sola mortem facit, sed sola consummat. Tunc ad illam peruenimus, sed diu venimus. Hæc cum descripsisses, quo soles, ore, semper quidem magnus, nun-

4. *Renasci posse quotidie & carpi*) quod de Tytio Poëta fabulantur, æternum a vulture ita lacerando.

7. *Larvalem*) qualis larvarum est & leuiarum.

na acrior, quam vbi veritati commodas ver-

ultima venit; quæ rapit, ultima mors est. 8)
 gas, quam epistolam meam. apparebit
 hanc quam timemus mortem extremam
 lam. Video quo spectes, quæris quid huic
 ulserim, quod dictum alicuius animosum,
 eptum utile? Ex hac ipsa materia quæ in
 it, mittetur aliquid. Obiurgat Epicurus
 eos qui mortem concupiscunt, quam eos
 , & ait: Ridiculum est, currere ad mor-
 itæ, cum genere vitæ, vt currendum esset
 , effeceris: Item alio loco dicit: Quid tam
 quam appetere mortem, cum vitam tibi in-
 seris metum mortis? His adiicias & illud e-
 tæ licet, tantam hominum imprudentiam
 dementiam, vt quidam timore moris co-
 mortem. Quidquid horum tractaueris,
 s animum, vel ad mortis, vel ad vitæ patien-
 tumque monendi ac firmandi sumus: & ne
 mus vitam, & ne nimis oderimus. etiam
 suadet finire, non temere, nec cum pro-
 endus est impetus. Vir fortis ac sapiens
 debet e vita, sed exire. Et ante omnia ille
 etur affectus, qui multos occupauit, libi-
 di. Est enim, mi Lucili, vt ad alia, sic
 moriendum inconsulta animi inclinatio;
 generosos atque acerrimæ indolis viros cor-
 e ignauos iacentesque. illi contemnunt vi-
 rauantur. Quosdam subit eadem faciendi

non ultima venit &c.) falsum est inquit mortem
 rum venire vel venisse: multis mortibus confici-
 t nos venit antequam rapiat: sed illa mors quæ
 aufert ipsarum mortium est vltima. Sic Ep. 120.

videndique satietas, & vitæ non odium, sed fastidium: in quod prolabimur, ipsa impellente philosophia, dum dicimus. Quousque eadem? Nempe pergiscar, dormiam, fatiabor, esuriam, algebo, stuabo: nullius rei finis est; sed in orbem sunt omnia: fugiunt ac sequuntur. Diem noctem, dies noctem: æstas in autumnum definit, tumno hiems instat, quæ vere compescitur. omnia transeunt, ut reuertantur. nihil noui video, nihil novi facio. Fit aliquando & huius rei nausea. Sunt qui non acerbum iudicent viuere, sed superuum.

E P I S T. XXV.

Præscribit de duobus amicis, inuenerit & sene, aliterque aliter cum utroque agendum: cum illo fortius cum hoc remissius, ne desperet. Ipsum Lucianum hortatur ad mediocritatem aut pauperiem: ad (Epicuri voce) ut sumat sibi Pedagogum. Facit. tanquam aliquis spectet.

QUOD ad duos amicos nostros pertinet, diuina via eundem est. alterius enim vitia emendanda, alterius frangenda sunt. Utar libertate tota: non illum, nisi offendero. Quid ergo? inquis. quadam narium pupillum cogitas sub tutela tua continere, spice ætatem eius iam duram & intractabilem. potest reformari. tenera finguntur. An profusum nescio: malo successum mihi, quam fidem esse. Nec desperaueris, etiam diutinos ægros sanari, si contra intemperantiam steteris, si non inuitos & facere coegeris & pati. Nec de altero dem satis fiduciæ habeo: excepto eo, quod a peccare erubescit, nutriendus est hic pudor: qui quid diu in animo eius durauerit, aliquis erit bonæ spei

gi, an non possit, experiar. Tu nobis te, vt
fortem præsta, & sarcinas contrahe. 3) Nihil
quæ habemus, necessarium est. Ad legem na-
euer tamur: diuitiæ paratæ sunt. Aut gratuitum
egemus, aut vile. Panem & aquam natura de-
t. nemo ad hæc pauper est. intra quæ quisquis
rium suum clusit, cum ipso Ioue de felicitate
dat, vt ait Epicurus: cuius aliquam vocem
pistolæ inuoluam. Sic fac, inquit, omnia;
iam spectet Epicurus. Prodest sine dubio; cu-
n sibi imposuisse, & habere quem respicias, quem
se cogitationibus tuis indices. Hoc quidem
magnificentius est, sic viuere tanquam sub ali-
boni viri, ac semper præsentis, oculis: sed ego
hoc contentus sum, vt sic facias quæcumque
tanquam spectet aliquis. Omnia nobis ma-
udo persuadet. Cum iam profeceris tantum,
ibi etiam tui reuerentia, licebit dimittas pæda-
n: interim te aliquorum auctoritate custodi-
ato ille sit, aut Scipio, aut Lælius, aut cuius in-
tu perdidisti quoque homines vitia supprimerent;
e efficis eum, coram quo peccare non audeas,
hæc effeceris. & aliqua cœperit apud te tui esse

cogeris in turba. Dissimilem te fieri multis oportet dum tibi tutum non est a te recedere: 4) circumspice singulos. Nemo est, cui non satius sit cum quolibet esse, quam secum. Tunc praecipue in te ipse recede cum esse cogeris in turba, si bonus vir, si quietus, si temperans es: alioquin in turbam tibi a te recedendum est. Istic enim malo viro propius es.

EPIST. XXVI.

Senem se esse, & tamen vigere. Fortiter de morte loquitur: qua sola, inquit, iudicat an aliquid sit facti. Reliqua verba sunt: robur & virtus apparebit cum animam ages. Ab Epicuro clausula: Disce mortem meditari.

MODO dicebam tibi, in conspectu esse me senectutis: iam vereor, ne senectutem post me reliquerim. Aliud iam his annis, certe huic corpori vocabulum conuenit: quoniam quidem Senectus, lassitudinis, non fractus nomen est. Inter decrepitos numeramur, & extrema tangentes. Gratias tamen mihi apud te ago: non sentio in animo aetatis iniuriam, cum sentiam in corpore. tantum vitia, & vitiorum ministeria senuerunt. Viget animus, & gaudet non multum sibi esse cum corpore: magnam oneris partem sui posuit, exultat, & mihi facit controuersiam de senectute. hunc ait esse florem suum. Credamus illi, bono suo utatur. Ire in cogitationem iuuat, & dispicere, quid ex hac tranquillitate & modestia meum sapientiae debeam, quid aetati: & diligenter excutere, quae non possim facere, quae nolim: possimne aliquid, quod nolim. Nam si quid non possum non posse me gaudeo. Quae enim querela est, quod

4. *A te recedere*) Sensus indubitate poscit: *in te recedere* quod mirum est non vidisse viros doctos.

adum, si quod debet desinere, defecit? In-
 um summum est, inquis, minui & deperire,
 oprie dicam, liquefcere. Non enim subito
 e prostrati sumus: carpimur. finguli dies ali-
 trahunt viribus. Et quis exitus est melior
 finem suum, natura solvente, dilabi? Non
 aid mali est ictus, & e vita repentinus excess-
 quia lenis hæc via est, subduci. Ego certe,
 ropinquet experimentum, & ille laturus sen-
 de omnibus annis meis dies venerit, ita me
 & alloquor: Nihil est, inquam, adhuc,
 rebus, aut verbis exhibuimus. leuia sunt ista
 pignora animi, multisque inuoluta lenoci-
 d profecerim, morti crediturus sum. Non
 aque componor ad illum diem, quo remotis
 ac fucis, de me iudicaturus sum, vtrum lo-
 tia, an sentiam: nunquid simulatio fuerit &
 quidquid contra fortunam iactaui verborum
 icium. Remote existimationem hominum:
 nper est, & in partem vtramque diuiditur. Re-
 dia totam vitam tractata: mors de te pronun-
 st. Ita dico, disputationes & litterata collo-
 ex præceptis sapientium verba collecta, & crü-
 mo, non ostendunt verum robur animi. est
 atio etiam timidissimis audax. quid egeris,
 parebit, cum animam ages. Accipio condi-
 , non reformido iudicium. Hæc mecum lo-
 ed tecum quoque me locutum puta. Iunior
 d refert? non dinumerantur anni. Incertum
 te loco mors expectet: itaque tu illam omni
 pecta. Finire iam volebam, & manus specta-
 clausulam: sed conficienda sunt sacra: 1) &

ficienda sunt sacra) solennia omnia peragenda velut
 1, ad quæ spectat *sententia ex more*,

huic

huic epistolæ viaticum dandum est. Puta me i
cere, vnde sumpturus sim mutuum: scis cuius
tar. Exspecta pusillam, & de dōmo fiet num
interim commodabit Epicurus, qui ait: Med
trum commodius sit, vel mortem transire ad n
nos ad eam. Hic patet sensus. Egregia res est, n
condiscere. Superuacuum forsitan putas id ē
quo semel vtendum est? hoc est ipsum, quare r
ri debeamus. semper discendum est, quod an se
experiri non possumus. Meditare mortem.
hoc dicit, meditari libertatem iubet. qui mori
seruire dedit: supra omnem potentiam est
extra omnem. Quid ad illum carcer, & cu
& claustra? liberum ostium habet. Vna est
quæ nos alligatos tenet, amor vitæ: qui vt non
liciendus, ita minuendus est: vt, si quando rea
nihil nos detineat, nec impediāt, quo minus
simus, quod quandoque faciendum est, ita
cere.

EPIST. XXVII.

*Monet, & excusat. Quid enim? ipse iam
iam sanus? Non sum, inquit: sed inter agros,
muni malo, & remedio, tecum differo. Vob
nocent, aut falso iuuant: Virtus sola solidum
umpurit. Sed hanc tu adsume & habe: per ali
potes. Historiola de Caluio faceta. Epic
um, Diuitia sunt, naturalis paupertas.*

TU me, inquis, mones iam enim teipſe 1) n
sti, iam correxisti? Ideo aliorum emendati
cas? Non sum tam improbus, vt curationes æge
am: sed tanquam in eodem valetudinario iacea

1. Jam enim teipſe 1) Luciliū ironice sese perſe
Seneca metuit, qui æger aliis mederi velit.

communi malo tecum colloquor, remedia communi-
co. Sic itaque me audi, tanquam tecum loquar. in se-
cretum te meum admitto; & te adhibito, tecum exigo.
1) Clamo mihi ipse, Numera annos tuos: & pudebit ea-
dem velle, quæ volueras puer, eadem parare. Hoc deni-
que tibi citra diem mortis præsta: moriantur ante te vi-
tia. Dimitte istas voluptates turbidas, magno luendas.
non venturæ tantum, sed præteritæ nocent. Quem-
admodum scelera etiam si non sunt deprehensa cum
ferent, sollicitudo non cum ipsis abit: ita improba-
rum voluptatum, etiam post ipsas, prænitentia est.
Non sunt solidæ, non sunt fideles. etiam si non no-
cent, fugiunt. Aliquod potius bonum mansurum
circumspice. nullum autem est, nisi quod animus ex
se sibi inuenit. Sola virtus præstat gaudium perpetu-
um, securum: etiam si quid obstat, nubium modo in-
teruenit, quæ infra 3) feruntur, nec vnquam diem
vincunt. Quando ad hoc gaudium peruenire con-
tinget? non quidem cessatur adhuc, sed non festi-
natur. 4) Multum restat operis, in quod ipse neces-
se est vigiliam, ipse laborem tuum impendas, si effici
cupis. Delegationem 5) res ista non recipit.
Aliud litterarum genus adiutorium admittit. Cal-
visius Sabinus memoria nostra fuit diues: & pa-
trimonium habebat libertini, 6) & ingenium. 7)

2. Exigo) expostulo.

3. *Infra*) Solem scilicet.

4. *Sed non festinatur*) *sed festinetur* legit Gronov. Ipse
scilicet secum exigit Seneca, deinde votum inserponit, quando
ad hoc gaudium perueniam? Sane non cesso. Sed non satis est,
festinare debeat, non tantum non cessare.

5. *Delegationem*) a re nummaria. Aes hoc alienum alteri
non delegabis soluendum, a te facienda numeratio. *Lips.*

6. *Libertini*) qui sub Principibus honoribus opibusque af-
fuebant.

7. *Ingenium*) i. e. humile & ex seruili aliquid trahens.

Nun-

Nunquam vidi hominem beatum indecentius. 8) memoria tam mala erat, ut illi modo nomen excideret, modo Achillis, modo Priami: quos bene nouerat, 9) quam pedagogos nostros nouit. Nemo vetulus nomenclator, qui nomina non sed imponit, tam perperam tribus, quam ille nos & Achiuos persalutabat. Nihilominus erigere volebat videri. Hanc itaque compendiarum et taut magna summa emit seruos, vnum qui Eurum teneret, alterum qui Hesiodum: nouem tercia Lyricis singulos assignauit. Magno emulum non est quod mireris, non inueherat: facit locauit. Postquam hæc familia illi comparata est, conuiuas suos inquietare. Habebat ad pedes hos, quibus subinde cum peteret versus, quod res sæpe in medio versu excidebat. Suscepit illi Sæ Quadratus, stultorum diuitum arrofor, & quod tur, arrisor & quod duobus his adiunctum est, de ut Grammaticos haberet analectas. 11) Cum dixisset binus, centenis millibus sibi constare singulos se Minoris, inquit, totidem scrinia emissas. Ille tamen in ea opinione erat, ut putaret se scire, quod quis in domo sua sciret. Idem Satelliis illum hortatur, ut luctaretur, hominem ægrum, pallidum, cilem. Cum Sabinus respondisset, Et quomodo

8. *Beatum indecentius*) quem minus deceret fortitudo.

9. *Quos tam bene nouerat*) omittit illud cum commemorat Gronov. optimo sensu, nomina scilicet ille non per retinere eorum, quos tam bene quam Pedagogos nostros ceteri nouimus.

10. *Ad pedes hos*) inter accumbendum enim, ut mos veteribus, terni ad pedes stabant.

11. *Analectas*) qui reliqua eius quae uelut ab ore exciderant colligerent.

vix viuo. Noli, obsecro te, inquit, istud di-
non vides quam multos seruos valentissimos ha-
Bona mens nec commodatur, nec emitur: & pu-
nalis esset, non haberet emptorem. at mala
ie emitur. Sed accipe iam quod debeo, & va-
uitiæ sunt, ad legem naturæ composita pauper-
loc sæpe dicit Epicurus, aliter atque aliter.
quam nimis dicitur, quod nunquam satis di-
Quibusdam remedia monstranda, quibus-
culcanda sunt.

EPIST. XXVIII.

*tata, animum non mutant. ipse te debes. Tolla
am agrimoniam, omnis locus bonus iucundusque
Eligam tamen, si possum, quietissimum & mi-
rbis aut vitis opportunum. Clausula: Pecca-
a nosce, iam es saluus.*

tibi soli putas accidisse, & admiraris quasi
nouam: quod peregrinatione tam longa, &
rum varietatibus, non discussisti tristitiam
emque mentis. Animum debes mutare, non
Licet vastum traieceris mare, licet (vt ait Vir-
oster) terræque vrbesque recedant: sequentur
umque perueneris, vitia. Hoc idem cuidam
i Socrates ait: Quid miraris, nihil tibi pere-
ones prodesse, cum te circumferas? Premit te
caussa quæ expulit. Quid terrarum inuare
potest? quid cognitio urbium, aut locorum?
um cedit ista iactatio. Quæris quare te fuga
adiuuet? tecum fugis. Onus animi depo-
n est: non ante tibi vllus placebit locus. Ta-
ne esse habitum tuum cogita, qualem Virgilius

noſter vatis inducit, iam concitata & inſtigata,
tumque habentis in ſe ſpiritus non ſui: 1)

Bacchatur vates, magnum ſi pectore poſſit

Excuisse Deum. - - -

Vadis huc & illuc, vt excutias inſidens pondus:
ipſa iactatione incommodius fit. ſicut in naui
immota minus vrgent: inæqualiter conuoluta,
eam partem in quam incubuere demergunt. C
quid facis, contra te facis, & motu ipſo nocet tit
grum enim concutis. At cum iſtud exemeris ma
omnis mutatio loci iucunda fiet. In vltimas ex
ris terras licebit, in quolibet barbariæ angulo e
eeris: hospitalis tibi illa qualicumque ſedes erit.
gis quis veneris, quam quo, intereſt: & ideo nul
eo addicere debemus animum. Cum hac perſuſi
viuendum eſt: Non ſum vni angulo natus: patria
totus hic eſt mundus. Quod ſi liqueret tibi, non
mirareris, nil adiuuari te regionum varietatibus
quas ſubinde priorum tadio migras. Prima
quæque placuiſſet, ſi omnem tuam crederes.
peregrinaris, ſed erras & ageris, ac locum ex
mutas: cum illud quod quæris, Bene viſi
omni loco poſitum ſit. Num quid tam turbidum
poſteſt, quam forum? ibi quoque licet qu
vivere, ſi neceſſe ſit. Sed ſi liceat diſponere ſe,
ſpectum quoque & viciniam fori procul fugiam.
vt loca grauis, 2) etiam firmiſſimam valetudi
tentant: ita bonæ quoque menti, necdum adhuc
ſectæ, & conualeſcenti, ſunt aliqua parum ſalut
Diſſentio ab his qui in fluctus medios eunt, & tu
tuosam probantes vitam, quotidie cum difficul
bus rerum, magno animo colluctantur. Sapien

1. Non ſui) ſed eius quam concepit ipſa mente noſtri

2. Gravia) in quibus grauis æs.

ista, non eleger: & malet in pace esse, quam in
 igna. Non enim multum prodest vitia sua proieci-
 si, cum alienis rixandum est. Triginta, inquis,
 anni Socratem circumsteterunt, nec potuerunt ani-
 mum eius infringere. Quid interest, quot domini
 te? seruitus vna est. Hanc qui contempsit, in quan-
 libet turba dominantium liber est. Tempus est de-
 nere, sed si prius portorium soluero. Initium est
 latius, notitia peccati. Egregie mihi hoc dixisse vi-
 detur Epicurus. Nam qui peccare se nescit, corrigi
 non vult, deprehendas te oportet, antequam emen-
 tes. Quidam vitiis gloriuntur. Tu existimas ali-
 quid de remedio cogitare, qui mala sua virtutum lo-
 cum numerant? Ideo quantum potes, te ipse coargue,
 quare in te: accusatoris primum partibus fungere,
 inde iudicis, nouissime deprecatoris: aliquando
 offende.

EPIST. XXIX.

*Marcellinum difficilem corrigi. Adspernatur enim, &
 illudit: tamen non deseram, & fortasse vel sic per-
 vincam. Sententia Epicuri, Ne stude populo placere:
 id est, multis.*

DE Marcellino nostro quæris, & vis scire quid agat.
 Raro ad nos venit, nulla alia ex causa, quam
 ne audire verum timet: a quo periculo iam abest.
 Illi enim nisi audituro dicendum est. Ideo de Dio-
 gene, nec minus de aliis Cynicis, qui libertate pro-
 fecta vsi sunt, & obuios quosque monuerunt, du-
 tari solet, an hoc facere debuerint. Quid enim
 quis surdos obiurgat, aut natura morbove
 mutos? Quare, inquis, verbis parcam? 1) gratuita

Verbis parcam) quæ scilicet non magni mihi constant.

sunt. Non possum scire 2) an ei profuturum quem admoneo : illud scio, alicui me profici si multos admonuero. Spargenda est manus : test fieri, ut non aliquando succedat, multa. Hoc, mi Lucili, non existimo faciendum mihi. diluitur eius auctoritas, nec habet apud ponderis, quos posset minus obsolescentia co. Sagittarius non aliquando ferire debet, sed alacerrare. Non est ars, quæ ad effectum casu sapientia ars est. certum petat : eligat profectum his quos desperavit, recedat : non tamen ciuat, sed in ipsa desperatione extrema remanet. Marcellinum nostrum ego nondum etiamnum seruari potest : sed si cito illi manigatur. Est quidem periculum, ne porrigentur. magna in illo ingenii vis est ; sed iam in prauum. Nihilominus adibo hoc periculum audebo illi mala sua ostendere. Faciet quod aduocabit illas facetias, quæ risum euocare possunt : & in se primum, deinde in notur : omnia quæ dicturus sum, occupabit. Notur scholas nostras, & obiiciet philosophis et amicas, gulam : ostendet mihi alium in adultum in popina, alium in aula : ostendet mihi philosophum Aristonem, qui in gestatione rebat. hoc enim ad edendas operas tempus ac De cuius secta cum quæreretur, Scaurus ait : Peripateticus non est 4) De eodem cum cetur Iulius Græcinus, vir egregius, quid Non possum, inquit, tibi dicere. nesc

2. Non possum scire) noua obiectio.

3. Gestatione) in essedo, quod delicatorem est.

4. Peripateticus non est) quoniam non ambulabat.

nga. obſerua, videbis eodem intra exiguum
acerrime ridere, & acerrime rabere. 6) Pro-
eſt aggredi illum, & oſtendere quanto pluris
um multis 7) minoris videretur. Vitia eius,
non excidero, inhiſcebo. non deſinent, ſed in-
nt, fortasſe autem & deſinent, ſi intermit-
nſuetudinem fecerint. Non eſt hoc ipſum
dum. quoniam quidem grauius affectis, ſa-
co eſt bona remiſſio. Dum me illi paro,
n qui poteſ, qui intelligis vnde quo euſeris,
uſpicaris, quouſque ſis euſurus, compone
as, attolle animum, aduerſus formidata
numerare eos noli, qui tibi metum faciunt.
ideatur ſtultus, ſi quis multitudinem timeat
per quem tranſitus ſingulis eſt? æque ad tuam
multis aditus non eſt, licet illam multi-
r. Sic iſtud natura diſpoſuit. ſpiritum ti-
nus eripiet, quam vnus dedit. Si pudorem

de gradu faciat). Eſſedarii pedites pugnabant, de

haberes, ultimam mihi pensionem 8) remisisti. Sed ne ego quidem me sordide geram in fine 9) alieni, & tibi quod debeo impingam. Nunquam vero populo placere. nam quæ ego scio, non probaturus; quæ probaturus, ego nescio. Quis hoc inquis. Tanquam nescias cui imperem: 10) Epistulus. Sed idem hoc omnes tibi ex omni domo commendant, Peripatetici, Academici, Stoici, Cynici. Quis enim placere potest populo, cui placet vitæ malis artibus popularis fauor quaeritur: similem tibi facias oportet. non probabunt, nisi agnoverint. Multo autem ad rem magis pertinet, qualis tibi visus, quam qualis aliis. Conciliari nisi turpi ratione, turpius non potest. Quid ergo illa laudata omnibus præferenda artibus rebusque philosophorum præstabit? scilicet ut malis tibi placere, quam populo ut aestimes iudicia, non numeres: ut sine metu ceterorum hominumque viuas: ut aut vincas mala, aut vincas. Ceterum si te videro celebrem secundis vocibus vulgi, si intrante te clamor, plausus, & pantomimorum ornamenta obstreperint, si tota ciuitate feminae puerique laudauerint: quid ni ego tui miserear, & sciam quæ via ad istum fauorem ferat?

EPIST. XXX.

Mortem parari nos debere, & robur in eam sumere, exemplo Aufidii Bassi: qui senex libenter audis de

8. *Ultimam pensionem*) nim. per libros Epistolas dicitur & hæc cum vltima forte fuerit libri; vltimam pensionem sententiam vltimam pensionis instar soluendam. Vel quod tunc duco, hæc Epistola sententiis aliorum ex instituto augendis finem facit.

9. *In fine*) ubi iam pæne exsolutum & omne quod debet

10. *Imperem*) qui mihi ad manus ad vitæ vsus præsto sit.

& loquitur, & rationibus adstruit, non timendam, obiter ista aliqua.

BASSUM Aufidium, virum optimum, vidi quassum, 1) ætati obluſtantem. Sed iam plus illum degra-
tat, quam quod possit attolli. Magno senectus &
uniuerso pondere incubuit. Scis illum semper infir-
mi corporis & exhausti fuisse: diu illud continuit, &
verius dicam, conceinnavit. subito defecit. Quemad-
modum in naue quæ sentinam trahit, vni rimæ aut alte-
obſistitur: vbi plurimis locis laxari cœpit & cedere,
occurri non potest nauigio dehiscenti: ita in senili cor-
re aliquatenus imbecillitas sustineri & fulciri potest.
i tanquam in putri ædificio omnis iunctura diduci-
& dum alia excipitur, alia discinditur: circumspici-
dum est, quomodo ex eas. Bassus tamen noster alacer
imo est. hoc philosophia præstat: in quocumque
poris habitu fortem, in conspectu mortis hilarem
umque, nec deficientem, quamuis deficiatur. Ma-
us gubernator & scisso nauigat velo, & si exarmauit,
tamen reliquias nauigii aptat ad cursum. Hoc facit
sus noster: & eo animo vultuque finem suum spectat,
o alienum spectare, nimis securi putares. Magna res
hæc, Lucili, & diu discenda, cum aduentat hora illa
uitabilis, æquo animo abire. Alia genera mortis, spei
xta sunt. Desinit morbus, incendium exstingui-
t, ruina quos videbatur oppressura deposuit: 3) ma-
quos hauserat, eadem vi qua sorbebat, eiecit in-
lumes; gladium miles ab ipsa perituri ceruice reuo-
nit: nihil habet quod speret, quem senectus ducit
mortem, huic vni intercedi non potest. Nullo

1. *Quassum*) deficientem. allusum ad Bassi nomen.

2. *Exarmauit*) passivè accipiendum.

3. *Deposuit*) manu quasi sine noxa collocavit. *Lips.*

generis homines mollius moriuntur, sed nec dixit Bassus noster videtur mihi prosequi se, 4) & conari, & viuere tanquam superstes sibi, & sapienter ferre desiderium sui. Nam de morte multa loquitur & id agit sedulo, ut nobis persuadeat, si quid in hoc modi aut metus in hoc negotio est, morientis esse, non mortis: nec magis in ipsa quidquam molestiæ, quam post ipsam. Tam demens autem qui timet quod non est passurus, quam qui timet non est sensurus. An quisquam hoc futurum. Cuius ut per quam nihil sentitur, ea sentiatur? Ergo, in mors adeo extra omne malum est, ut sit extra omne malorum metum. Hæc ego scio & sæpe dicere sæpe dicenda. sed neque cum legerem, æque hi profuerunt: neque cum audirem, his diebus, qui negabant timenda a quorum metu abesse. Hic vero plurimum apud me auctoritatis habuit cum loqueretur de morte vicina. Dicam enim sentiam. Puto etiam fortiozem eum esse, qui ipsa morte est, quam qui circa mortem. Mors admodum mota, etiam imperitis animum dedit non vi inuitabilia. Sic gladiator tota pugna timidissimum jugulum aduersario præstat, & errantem gladius sibi attemperat. At illa quæ in propinquo est quæ ventura, desiderat lentam animi firmitatem quæ est rarior, nec potest nisi a sapiente præstari bentissime itaque illum audiebam, quasi ferente morte sententiam, & qualis esset eius natura, propius inspecta, indicantem. Plus, ut puto, haberet apud te, plus ponderis, si quis reuixisset in morte nihil mali esse narraret expertus. Accidit mortis quam perturbationem afferat, optime hi dicent, qui secundum illam steterunt, qui venierunt

4. *Prosequi se*) tanquam in funere.

ar. Mors necessitatem habet, æquam & in-
Quis queri potest, in ea conditione se esse,
mo non est? prima enim pars æquitatis, est
a. Sed nunc superuacuum est, naturæ caus-
te: quæ non aliam voluit legem nostram esse,
am. quidquid composuit, resoluit: & quid-
soluit, componit iterum. Iam vero si cū
, ut illum senectus leniter emitteret, non re-
ultum vitæ, sed minutatim subductum, nō ille
gere diis omnibus debet, quod satius ad re-
omni necessariam, lasso gratam, perductus
ides quosdam optantes mortem, & quidem
iam rogari solet vita. Nescio utros existimem
n nobis animum dare: qui deposcunt mor-
qui hilares eam quietique opperiuntur. quo-
id ex rabie interdum, ac repentina indignatio-
re ex iudicio certo tranquillitas est. Venit ali-
mortem iratus morti: venientem 5) nemo hi-
ipit, nisi qui se ad illam diu composuerat. Fa-
), ad hominem mihi carum, ex pluribus me
quædam variis. ut si iam ex illum toties

cum septimo spatio 6) palmæ appropinquant. bat quidem ille Epicuri præceptis obsequens, pri sperare se, nullum dolorem esse in illo extremo litu: si tamen esset, habere aliquantulum in ipsi vitate solatii. Nullum enim dolorem longum qui magnus est. Ceterum succursurum sibi eti ipsa distractione animæ corporisque, si cum cri id fieret, post illum dolorem se dolere non posse, dubitare autem se, quin senilis anima in primis esset, nec magna vi distraheretur a corpore. qui valentem materiam occupavit, aqua, & inte ruina exstinguendus est: ille qui alimentis deficit sponte subsidit, Libenter hæc, mi Lucili, audio, no quam nova, sed tanquam in rem præsentem per d Quid ergo? non multos spectavi abruptantes v ego vero vidi: sed plus momenti apud me haber ad mortem veniunt sine odio vitæ; & admittunt non attrahunt. Illud quidem aiebat tor me nostra nos sentire opera, quod tunc trepid cum prope a nobis esse credimus mortem quo enim non est, 7) parata omnibus locis, busque momentis? Sed consideremus, inquit, tun aliqua causa moriendi videtur accedere, quan propiores sint quæ non timentur. Hostis alicui m minabatur: hanc cruditas occupavit. Si distingue luerimus causas metus nostri, inueniemus alias e lias videri. Non mortem timemus, sed cogitati mortis: ab ipsa enim semper tantumdem absumu timenda mors est, semper timenda est quod enim pus morti exemptum est? Sed vereri debeo, n longas epistolas, peius quam mortem, oderis: ita

6. *Septimo spatio*) notum in circo toties cucurrisse & tam ambivisse, adeoque septimo spatio iam palmam vel præmium exspectabant.

7. *A quo enim non est*) subintellige *prope*.

o. Tu tamen mortem, ut nunquam timeas,
cogita.

EPIST. XXXI.

Et indicia vulgi, spernendum: ad verum bonum est. id autem, Scientia rerum, per vera & falsa noscas; peritura & mansura. his illustrat.

scio Lucilium meum, incipit quem promittit exhibere. sequere illum impetum animi, optima quæque, calcatis popularibus bonis non desidero maiorem melioremque te fieri, soliebaris. Fundamenta tua multum loci erunt. 1) tantum effice, quantum conatus es: & tecum in animo tulisti, tracta. Ad summiens eris, si clauderis aures, quibus ceram perhibere, firmiori spissamento opus est, quam sociis Vlysses ferunt. Illa vox quæ timetur, 2) erat blanda, non tamen publica: at hæc agenda est, non ex vno scopulo, sed ex omni parte circumsonat. Præteruehere itaque in locum insidiosa voluptate suspectum, sed res: surdum te amantissimis tui præsta. Bonum male precantur. & si vis esse felix, deos ovid tibi ex his quæ optantur eueniat. Non bona, quæ in te isti volunt congeri: vnum est, quod beatæ vitæ causa & firmamentum fidere. 3) Hoc autem contingere non potest,

tum loci occupauerunt) amplissima sunt, egregiam molem superstruendam pollicentur.

timeatur) ab Vlyse.

fidere) a se pendere, externa omnia contemptui habere.

nisi contemptus est labor, & in eorum numtus, quæ neque bona sunt, neque mala. Non potest, ut una res modo mala sit, modo levis & perferenda, modo expauescebor bonum non est. quid ergo est bonum contemptio. Itaque in vanum operosos cursum ad honesta nitentes, quanto magis in minusque sibi vinci ac strigare 4) permiserabor & clamabo, Tanto melior: surge & clium istum vno, si potes, spiritu exsuperosos animos labor nutrit. Non est ex illo veteri voto parentum tuorum quid contingere tibi velis, quid optes: & iam per maxima acto viro turpe est, etiam fatigare. Quid votis opus est? fac te ipse felices autem, si intellexeris bona esse, quibus est virtus: turpia, quibus malitia coniuncta est admodum sine mixtura lucis nihil splendidum, nihil atrum, nisi quod tenebras habet, aut attrahit obscuri: quemadmodum sine adiuto nihil calidum est, nihil sine aëre frigidum: & turpia, virtutis & malitiæ societas efficit. Quid est bonum? rerum scientia. Quid malum est? imperitia. Ille prudens atque artifex, pro temporis repellit aut eligit. Sed nec quæ repellit timetur quæ eligit: si modo magnus illi & inuietus est. Submitti te ac deprimi veto. laborem si non parum est: posce. Quis ergo, inquis, labor frivoluus est? in quem humiles causæ vocantur est malus, non magis quam ille qui pulchripenditur: quoniam animi est ipsa tolerantia, dura & aspera hortatur, & dicit: Quid cessas

4. *Strigare*) militare verbum, de equis, qui in strum consistunt, & quiescant. *Lips.*

sudorem. Huc & illud accedat, ut per-
it, æqualitas ac tenor vitæ per omnia con-
quod non potest esse, nisi rerum scientia
& ars, per quam diuina & humana noscan-
est summum bonum : quod si occupas, in-
esse socius, non supplex. Quomodo,
peruenitur ? non per Peninum Graiumque
nec per deserta Candaviæ : nec Syrtes tibi,
ut Charybdis, adeundæ sunt : quæ tamen
sisti procuratiunculæ pretio. 1) Tutum i-
undum est, ad quod natura te instruxit.
Illa, quæ si non deserueris, par Deo surges.
In Deo pecunia non faciet : Deus nihil ha-
bita non faciet : Deus nudus est. Fama
nec ostentatio tui, & in populos nominis
titia. nemo nouit Deum. multi de illo ma-
nt, & impune. Non turba seruorum, le-
nper itinera urbana ac peregrina portanti-
ille maximus potentissimusque ipse vehit o-
forma quidem & vires beatum te facere
nihil horum non patitur vetustatem. Quæ-
tergo quod non fiat in dies deterius, cui non
iri. Quid hoc est ? animus ? sed hic rectus,
ignus. Quid aliud voces hunc, quam De-
iano corpore hospitantem ? Hic animus tam
Romanum, quam in libertinum, quem in-
potest cadere. Quid est eques Romanus,
inus, aut seruus ? Nomina ex ambitio-
iniuria nata. Subfilire in cælum ex angu-
urge modo, & te quoque dignum Finge Deo.
em non auro, non argento : non potest ex
aimago Deo exprimi similis. Cogita illos,
tiii essent, 2) fictiles fuisse.

atiunculæ pretio) procurator Prouinciæ factus.

ropitii essent) vetere Imperio & paupertate. *Lips.*

EXIST.

Epicurus est & fortis, licet manuleatus 1) sit. tudo, & industria, & ad bellum prompta mens in Persas quam in alte cinctos cadit. 2) Non ei quod exigas excerpta, & repetita: continuum est nostros, quidquid apud alios excerpitur. Nobis itaque ista odorifera, nec emtorem decipere nihil inuenturum cum intrauerit, præter illa fronte suspensa sunt. Ipsis permittimus, unde sumere exemplaria. Puta nos velle singulares scitias ex turba separare: cui illas adsignabimus? Zenonem an Cleanthi, an Chrysippo, an Panætio, an Pano? Non sumus sub rege: sibi quisque se vindicet, pud istos quidquid dicit Hermachus, quidquid Trodorus, ad vnum refertur. Omnia quas quis in illo contubernio locutus est, vnius ductu & ciis dicta sunt. Non possumus, inquam, licet mus, educere aliquid ex tanta rerum æqualium similitudine.

Pauperis est numerare pecus.

Quocumque miseris oculum, id tibi occurrit quod minere posset, nisi inter paria legeretur. Quis pone istam spem, posse te summam degustare vitam maximorum virorum: tota tibi inspicienda sunt tractanda. Res geritur, & per lineamenta sua in opus nequitur, ex quo nihil subduci sine ruina potest. Nec recusato, quo minus singula membra, dum in ipso homine, consideres. Non est formosa, crux laudatur aut brachium, sed illa cuius vniuersa 3) admirationem singulis partibus abstulisti tamen exegeris; non tam mendice tecum agam

1. *Manuleatus*) tunica manicata mulierum & mulierum fuerunt, viri nudis incedebant brachiis.

2. *Tam in Persas quam in alte cinctos*) illi enim vestes utebantur, alte cincti erant milites Romani.

3. *Facies*) corporis forma.

Senes vocant: quia complecti eas puerinus
est: quia plus adhuc non capit certi profe-
captare flosculos turpe est, & fulcire se
paucissimis vocibus, & memoria stare.
nitatur. dicat ista, non teneat. Turpe est
aut prospicienti senectutem, ex commen-

Hoc Zeno dixit, tu quid? Hoc Clean-
thid? quousque sub alio moueris? & impe-
od memoria tradatur: aliquid & de tuo
nes itaque istos nunquam auctores, sem-
tes, sub aliena vmbra latentes, nihil ha-
o generosi, nunquam ausos aliquando fa-
d diu didicerant. Memoriam in alienis
t. Aliud autem est, meminisse: aliud,
minisse, est rem commissam memoriæ cu-
contra scire, est & sua facere quæque, nec
i pendere, & toties ad magistrum respi-
licit Zeno, hoc Cleanthes. Aliquid inter-
librum. 4) quousque discas? iam, & præ-
est, quare audiam, quod legere possum?
quit, viua vox facit. non quidem hæc,

contenti fuerimus inuentis. Præterea qui quitur, nihil inuenit, imo nec quærit. Quonon ibo per priorum vestigia? ego vero utarri: sed si propiorem planioremque inuenemuniam. Qui ante nos ista mouerunt, nonostri, sed duces sunt. Patet omnibus veridum est occupata: multum ex illa etiam futum est.

E P I S T. XXIV.

Gaudere se in profectu Lucilii, quia ab ipso et cum formauit. Hortatur porro pergere, & mitem.

Cresco & exulto, & discussa senectute quoties ex his quæ agis & scribis, intellitum te ipse (nam turbam olim reliqueras) supris. Si agricolam arbor ad fructum perducta si pastor ex fœtu gregis sui capit voluptatem, num suum nemo aliter intuetur quam ut atiam illius suam iudicet: quid euenire ci quid ingenia educauerunt, & quæ tenera formadulta subito vident? Affero te mihi. meum Ego cum vidissem indolem tuam, inieci manhortatus sum, addidi stimulos, nec lente i sum, sed subinde incitavi: & nunc idem fa iam currentem hortor, & inuicem hortanten aliud, inquis, adhuc volo? 1) in hoc plurimum sic quomodo principia totius operis dimidi

1. *Quid, aliud, inquis, adhuc volo?*) Lips. disting aliud, inquis, adhuc? volo. Sensus: quid est quic porro o Seneca? Respondet Seneca volo monere, b moneam,

tro, cuius acta concordant,

EPIST. XXXV.

*n sibi optat, id est virum bonum. aliter
us nemo est, etiamsi amat. Hoc ergo, a-
primis discat conuenienter vivere, id est,
id est, sapienter.*

bnixe rogo vt studeas, meum negotium
ere amicum volo: quod contingere mi-
as excolere te, vt cœpisti) non potest.
mas me, amicus non es. Quid ergo? hæc
sa sunt? imo dissimilia. Qui amicus est,
at, non vtique amicus est. Itaque amicitia
est: amor etiam aliquando nocet. Si ni-
) hoc profice, vt amare discas. Festina
mibi proficis, ne istuc alteri didiceris.
percipio iam fructum, cum mihi fingo,
io futuros, & quidquid ætati meæ vigoris
ad me ex tua, quamquam non multum
rum: sed tamen re quoque ipsa latus es-

& ante omnia hoc cura, vt constes tibi. Quotie periri voles, an aliquid actum sit, obserua an ea velis hodie quæ heri. Mutatio voluntatis indicat munus natæ, aliubi atque aliubi apparere, procul ventus. Non vagatur, quod est fixum & futurum. Istud sapienti perfectio contingit, aliquando & proficienti prouectoque. Quid ergo interest commouetur quidem, non tamen transit, sed suo loco nutat; ille nec commouetur quidem.

EPIST. XXXVI.

Laudat quemdam qui otio se admonit, a republica mouit: & vt contemnat vulgi voces. Pergat huius esse, aut magis fieri; pergat & mortem adspici idque ratione.

Amicum tuum hortare, vt istos magno an contemnat, qui illum obiurgant, quod vniuersum & otium petierit, quod dignitatem suam destituit & cum plus consequi posset, prætulit quietem nobis. Quam vtiliter negotium suum gesserit, cotidie illis ostender. Hi quibus inuidetur, non nesciunt transire. 1) alii elidentur, alii cadent. Res inquieta, felicitas: ipsa se exagitat, mouet cerebrum non vno genere. Alios in aliud irritat: hos in tentantiam, illos in luxuriam: hos inflat, illos molles totos resoluit. At bene aliquis illam fert: sic, modo vinum. Itaque non est quod tibi isti perscrutant, eum esse felicem, qui a multis obsidetur. si illum, quemadmodum ad lacum, concurritur: qui exhauriunt, & turbant. Nugatorium & ineptum vocant. Scis quosdam peruersè loqui, & signis contraria. Felicem vocabant. quid ergo? erat?

1. Transire) ab vno proposito in aliud, vitam mutam

ro, quod quibusdam nimis horridi-
tetrici. Ariston aiebat, malle se ado-
n, quam hilarem & amabilem turbæ.
ri bonum, quod recens durum & aspe-
non pati ætatem, quod in dolio 2)
n tristem appellent, & inimicum pro-
ne se dabit in vetustate ipsa tristitia:
o colere virtutem, perbibere libera-
lla quibus perfundi satis est, sed hæc
as est animus. hoc est discendi tem-
o? aliquod est, quo non sit discen-
sed quemadmodum omnibus annis
n est: ita non omnibus institui. Tur-
s est, elementarius senex. Iuveni pa-
endum est. Facies ergo rem vtilissi-
um quam optimum feceris. Hæc a-
se expetenda tribuendaque, non du-
, quæ tam prodest dare quam accipe-
hil illi iam liberi est: sponpondit. mi-
est creditori, quam spei bonæ deco-
læ alienum soluendum, opus est ne-
one prospera, agrum colenti vberta-
t terræ, & cæli fauore: ille quod de-
voluntate persolvere. In mores for-
et. Hos disponat: vt quam tranquil-
us ad perfectum veniat. qui neq; abla-
am sentit, nec adiectum, sed in eo-
quomodocumque res cedunt. Cui siue
aria bona, supra res suas eminent: siue
el omnia casus excussit, minor non
ia natus esset, arcum infans statim
ermania, protinus puer tenerum ha-

m enim nouum veteres doliis continebant,
is & cadis.

stille vibraret: si suorum nostrorum temporibus
 set, equitare, & hostem cominus percutere di-
 set. Hæc singulis disciplina gentis suæ suadet, &
 perat. Quid ergo huic meditandum est? quod
 versus omnia tela, quod aduersus omne homi-
 nus genus bene facit, mortem contemnere: quæ qui-
 beat in se aliquid terribile, ut & animos nostros (qui
 in amorem sui natura formauit) offendat, nemo
 bitat: nec enim opus esset in id comparari & ac-
 quod instinctu quodam voluntario iremus, sicut so-
 tur omnes ad conseruationem sui. Nemo discit
 si necesse fuerit, æquo animo in rosa iaceat: in
 hoc duratur, ut tormentis non submittat fidem:
 necesse fuerit, stans etiam aliquando saucius
 vallo peruigilet, & ne pilo quidem incumbat.
 solet obrepere interim somnus in aliquod admi-
 lum reclinari. Mors nullum habet incommo-
 Esse enim debet aliquid, 1) cuius sit incommo-
 Quod si tanta cupiditas longioris æui te tenet, &
 nihil eorum quæ ab oculis abeunt, & in rerum
 ram, ex qua prodierant, ac mox processura sunt
 conduntur, consumi. Desinant ista, non per-
 Et mors, quem pertimescimus ac recusamus,
 mittit vitam, non eripit. veniet iterum, qui non
 cem reponat dies, quem multi recusarent, nisi de-
 reduceret. Sed postea diligentius docebo, &
 quæ videntur perire, mutari. Æquo animo
 rediturus exire. Obserua orbem rerum in se re-
 tium: videbis in hoc mundo nihil exstingui. Si
 cibus descendere, ac surgere. Æstas abit, sed
 annus illam adducit: hiems cecidit, referent
 sui menses: solem nox obruit, sed ipsam statim
 abiget. Stellarum iste decursus, quidquid præ-

1. *Esse debet aliquid*) post mortem vero non sumus

*in via & militia Sapientia esse. Ab hac
elicitatem, libertatem pendere. Perueniri,
ratione duce.*

ximum vinculum est ad bonam mentem,
isti virum bonum. Sacramento rogatus
bit, si quis tibi dixerit, mollem esse mili-
m. nolo te decipi. Eadem honestissimi
s turpissimi auctoramenti, 1) verba sunt,
erroque necari. Ab illis qui manus are-
cedunt ac bibunt, quæ per sanguinem
etetur ut ista vel inuiti patiantur: a te, ut
que patiaris. Illis licet arma submitte-
diam populi tentare: tu neque submittes,
gabis. recto tibi inuitoque moriendum
porro prodest, paucos dies aut annos
sine missione 2) nascimur. Quomodo
, me expediam? effugere non potes ne-
otes vincere. Fit via: & hanc tibi viam
phia. ad hanc te confer, si vis saluus es-
s. Chæmon denique si via esse, quod est

graues dominos, interdum alternis imperantibus terdum pariter, dimittit a te sapientia, quæ libertas est. Vna ad hanc fert via, & quidem non aberrabis: vade certo gradu. Si vis tibi subicere, te subiice rationi. multos reges, si rexerit. Ab illa disces, quid & quemadmodum gredi debeas: non incides rebus. Neminem dabis, qui sciat quomodo quod vult cœperit non consilio adductus villo, sed impetu in pactum. Non minus sæpe fortuna in nos incurrit, quam in illam. Turpe est non ire, sed ferri: & si in medio turbine rerum stupentem, quærere: ego quemadmodum veni?

EPIST. XXXVIII.

Præcepta vtilia ad Sapientiam, magis quam Diffinitæ sæpe esse. Illa irrepere in animum, & modo fructificare & diffundi.

MERITO exis, vt hoc inter nos epistolarum mercium frequentemus. Plurimum per sermo, qui minutatim irrepit animo. Disputa præparata, & effusa audiente populo, plus habet pitus, minus familiaritatis. Philosophia bonum est: consilium nemo clare dat. Aliquando vti est & illis, vt ita dicam, concionitus; vbi qui de impellendus est: vbi vero non hoc agendum est velut discere, sed vt discat, ad hæc submissiora veniendum est. Facilius intrant, sed & hærent enim multis opus est, sed efficacibus. Seminis spargenda sunt. quod quamuis sit exiguum, et cupauit idoneum locum, vires suas explicat, & nimo in maximos auctus diffunditur. Iden oratio, non late patet, si aspicias; in opere c

E P I S T. XXXIX.

*Et varios, in philosophia scripsisse: excitari
bere, Et ardorem capere ab exemplo. Natu-
rā ducere, quæ ad excelsa vocat: in quibus non
via Felicitas: non item Voluptas, quia aut fragi-
lis, aut nocens.*

mentarios 1) quos desideras, diligenter or-
os, & in angustum coactos, ego vero compo-
dvide ne plus profectura sit oratio ordinaria;
re quæ nunc vulgo Breuiarium dicitur, olim
line loqueremur, Summarium vocabatur. Illa
enti magis necessaria est: hæc scienti. illa e-
ret, hæc admonet. Sed vtriusque rei tibi co-
iam. Tu a me, non est quod illum aut illum
as. qui notorem 3) dat, ignotus 4) est. Scri-
o quod vis: sed meo more. Interim multos
quorum scripta nescio an satis ordinent. 5)
i manus indicem philosophorum: hæc ipsa
nisi fecerit. Guidaria quæ multi tibi labo-

enim hoc optimum in se generosus animus, et concitatur ad honesta. Neminem excessu ingenium humilia delectant & sordida: magnarum res species ad se vocat & extollit. Quemadmodum: ma surgit in rectum, iacere ac deprimi non potest, magis quam quiescere: ita noster animus in motu mobilior & actuosior, quo vehementior fuerit. Solix qui ad meliora hunc impetum dedit! ponet ltra ius ditionemque fortunæ. secunda temperabversa comminuet, & aliis admiranda despiciet. gni animi est, magna contemnere, ac mediocri le, quam nimia. illa enim utilia vitaliaque sunt hæc, eo quod superfluum, nocent. Sic segetem ia sternit ubertas: sic rami onere franguntur: maturitatem non peruenit nimia fecunditas. animis quoque euenit, quos immoderata felrumpit: qua non tantum in aliorum iniuriam, sed in suam utuntur. Quis hostis in quemquam tam emeliosus fuit, quam in quosdam voluptates suæ: quorum impotentia atque insana libidini ob hnum possis ignoscere, quod quæ fecere, patiunt. Nec immerito hic illos furor vexat. necesse est imensum exeat cupiditas, quæ naturalem modum filiiit. Illa enim habet suum finem: inania, & ex liborta, sine termino sunt. Necessaria metitur utilit pervacua quo redigit. Voluptatibus itaque se mes quibus in consuetudinem adductis carere non po & ob hoc miserrimi sunt, quod eo perueniunt, v quæ superuacua fuerant, facta sint necessaria. unt itaque voluptatibus, non fruuntur: & sua, quod malorum ultimum est, an Tunc autem consummata est infelicitas, ubi t

1. *Patiuntur*) i. e. ex passione & affectu imperio profici quod fecere.

solum delectant, sed etiam placent: & definit
remedio locus, ubi, quæ fuerant vitia, mores

EPIST. XL.

tur scribere, quia ibi imago mentis. tum de Sera-
pe, prompti & profusi sermonis: quod negat Phi-
lophilum decere. Grauis & tarda oratio magis intrat
descendit.

od frequenter mihi scribis, gratias ago. nam
quo vno modo potes, te mihi ostendis. Nun-
quid epistolam tuam accipio, ut non protinus una si-
Si imagines nobis amicorum absentium iucun-
t, quæ memoriam renouant, & desiderium
æ falso atque inani solatio lenant: quanto iu-
res sunt litteræ, quæ vera amici absentis vesti-
eras notas afferunt? Nam quod in conspectu
imum est, id amici manus epistolæ impressa
t, agnoscere. 1) Audisse te scribis, Serapio-
philosophum, cum istuc applicuisset, solere
in cursu verba conuoluere, quæ non effundit una,
mit & vrget. plura enim veniunt, quam qui-
x una sufficiat. Huc non probo in philosopho,
pronuntiatio quoque, sicut vita, debet esse com-
nihil autem ordinatum est, quod præcipitatur
perat. Itaque oratio illa apud Homerum con-
& sine intermissione in morem niuis superue-
oratori data est: at lenis & melle dulcior seni-
it. Sic itaque habe, istam vim dicendi rapidam
abundantem, aptiorem esse circulanti, 2) quam

guascere) Epistola quoque id præstat quod conspectus,
agnoscatur amicus animus.

circulanti) circulos facienti. circulatori.

agen-

agenti rem magnam ac seriam, docentique. stillare illam nolo, quam currere, nec extendat nec obruat. Nam illa quoque inopia & exilitas, intentum auditorem habet, tædio interruptæ tatis: facilius tamen insidit quod exspectatur, quod præteruolat. Denique tradere homines pulis præcepta dicuntur: non traditur, quod Adice nunc, quod quæ veritati operam dat & incomposita debet esse & simplex. Hæc populari hil habet veri. mouere vult turbam, & inconaures impetu rapere: tractandam 3) se non p aufertur. Quomodo autem regere potest, qu non potest? Quid quod hæc oratio, quæ san mentibus adhibetur, descendere in nos debet? dia non profunt, nisi immorentur. Multum rea habet inanitatis, & vani: plus sonat, quam Lenienda sunt quæ me exterrant, compescendi irritant, discutienda quæ fallunt: inhibenda lu corripienda auaritia. Quid horum raptum pot eri? quis medicus ægros in transitu curat? Quid, ne voluptatem quidem vllam habet talis verbori ne delectu ruentium strepitus? sed vt pleraque qu ri posse non crederes, cognouisse satis est: sic qui verba exercuerunt, abunde est semel audisse. enim quis discere, quid imitari velit? quid de e animo iudicet, quorum oratio perturbata & im 4) est, nec potest reprimi? Quemadmodum pe cliue currentium, non vbi visum est, gradus si sed incitato corporis pondere se rapit, ac lo quam voluit effertur: sic ista dicendi celeritas nec potestate est, nec satis decora philosophiæ. qu nere debet verba, non proiicere, & pedetentim

3. *Tractandam*) considerandam.

4. *Inmissa*) vt equi immitti solent.

rudis, tum quoque, cum illum aut ostentatio
rit, aut affectus impetus sui tantum festinet
ngerat, quantum aures pati possunt. 5) Recte
cies, si non videris istos, qui quantum dicant,
remadmodum, quærunt: & ipse malueris ali-
o si necesse est, vel iuxta P. Vlnicium 6) dicere,
um quæreretur, quomodo diceret, Afellius a-
actum. Nam Geminus Varius ait: Quomodo
lisertum dicatis, nescio: tria verba non potest
e. Quid ni malis tu sic dicere, quomodo Vi-
? Aliquis tam insulsus interuenerit, quam qui
gula verba vellenti, tanquam dictaret, non di-
ait: Dic, vel nunquam dicas. Nam Q. Hate-
sum suis temporibus oratoris celeberrimi longe
ab homine sano volo. Nunquam dubitauit,
um intermisit: 7) semel incipiebat, semel de-
t. Quædam tamen & nationibus puto magis
nus conuenire. In Græcis hanc licentiam tu-
nos etiam cum scribimus, interpungere consue-
. Cicero quoque noster, a quo Romana elo-

dum. Fabianus vir egregius & vita & scientia quod post ista est, eloquentia quoque, dispendite magis, quam concitate: ut posses dicere cilitatem esse illam, non celeritatem. Hanc viro sapiente recipio, non exigo, ut oratio eum impedimento exeat: proferatur tamen malo, profluat. Eo autem magis te deterreo ab isto, quod non potest tibi ista res contingere aliter, si te pudere desierit, perfrices frontem oportet ipse te non audias. Multa enim inobseruat cursus feret quae reprehendere velis. Non potest quam tibi contingere res ista, salua verecundia. Per ea exercitatione opus est quotidiana, & a rebus in transferendum est ad verba. Hæc autem et aderunt, & poterunt sine ullo tuo labore decurrere temperanda sunt. nam quemadmodum sapiens viro incessus modestior conuenit; ita oratio non audax. Summa ergo summarum hæc erit: loquum te esse iubeo.

EPIST. XLI.

O pulchram, altamque epistolam! Deum in nobis habitare, & bonum virum sine eo nullum esse. Cui ipsum, & animum, qui ab illo descendit. In ea propria nostra bona sunt: alia omnia aliena. Deus autem, recta Ratio.

FAcis rem optimam, & tibi salutarem, si, ut bis, perseueras ire ad bonam mentem: quam sum est optare, cum possis a te impetrare. Non ad cælum eleuandæ manus, nec exorandus æditi nos ad aures simulacri, quasi magis exaudiri possi admittat: prope est a te Deus, tecum est, intrus est dico, Lucili, sacer intra nos spiritus sedet, malorumque nostrorum obseruator & custos: hic pr

nomini nos protegentium monumentis. Imp
s filuz, & secretum loci, & admiratio vm-
perto tam densæ atque continuæ, fidem ti-
is facit. Et si quis specus saxi penitus exsis
suspenderit, non manu factus, sed naturali-
is in tantam laxitatem excavatus: animum
dam religionis suspicione percutiet. Ma-
luminum capita veneramur: subita & ex ab-
amnis eruptio aras habet. coluntur aqua-
tium fontes: & stagna quædam, vel opaci-
nomenfa altitudo sacrauit. Si hominem vi-
erritum periculis, intactum cupiditatibus,
ersa felicem, in medijs tempestatibus placi-
superiore loco homines videntem, ex æquo
n subibit te veneratio eius? non dices: ista
est altiorque, quam ut credi similis huic,
est, corpusculo possit? Vis istuc divina
t. animum excellentem, moderatum, omnia
minora transeuntem, quidquid timemus
que ridentem, cælestis potentia agit. non
tanta sine adminiculo numinis stare. Ita-

bono nisi suo nititur. Quid enim est stultius, in homine aliena laudare? quid eo dementius, miratur, quæ in alium protinus transferri possunt. Non faciunt meliorem equum aurei fræni. 1) dum contractatæ ad patientiam recipiendi ornamenta cogitur fatigaliter incultus, integri spiritus. Hic scilicet in acer, qualem illum esse natura voluit, speciosus horrido, 2) cuius hic decor est, non sine timore spectari, præfertur illi languido, & bracteato. Non gloriari nisi suo debet. Vitem laudamus, si fructum mites onerat, si ipsa ad terram, pondere eorum tulit, adminicula 3) deducit. Num quis huic præferet vitem, cui aureæ vultus, aurea folia dependunt. Propria virtus est in vite, fertilitas: in homine que id laudandum est, quod ipsius est. Famula formosam habet, & domum pulchram: multumque multum scenerat. nihil horum in ipso est, sed in ipsum. Lauda in ipso, quod nec eripi potest, dari: quod proprium est hominis. Quæris quid animus, & ratio in animo perfecta. Rationale est animal est homo. consummatur itaque eius bonum si id adimplevit cur nascitur. Quid est autem quod ab illo ratio hæc exigit? rem facillimam. secundum naturam suam vivere: sed hanc difficilem facit & munis insania. In vitia alter alterum truditur, modo autem ad salutem reuocari possunt, quos ne retinet, populus impellit?

1. *Demittitur*) quia subicit se & animos deprimit, ostendit. Ita Lipsius. Ego puto illud demittitur esse referendum ad arenam. & de leonibus qui ad spectaculum in illam mittuntur sermonem esse.

2. *Speciosus ex horrido*) cui hoc ipsum quod horrida speciem & formam conciliat.

3. *Adminicula*) palos & fulcra quibus adhæret.

EPIST. XLII.

Non cito credendum de viro bono: rem magnam esse. Quosdam præferre, aut simulare; malos futuros, si sit occasio. Exemplo cuiusdam docet. Tum non laborandum in externis, quæ incommoda, aut falsa commoda, habent.

[Am tibi iste persuasit, si virum bonum esse. At qui vir bonus tam cito nec fieri potest, nec intelligi. Scis quem nunc virum bonum dicam? huius secundæ notæ: 1) nam ille alter fortasse, tanquam phoenix, semel anno quingentesimo nascitur: nec est mirum, ex intervallo magna generari. Mediocritas & inturbam nascentia, sæpe fortuna producit: eximia vero, ipsa raritate commendat. Sed iste multum adhuc abest ab eo, quod proficitur; & si sciret quid esset vir bonus, nondum se esse crederet: fortasse etiam fieri posse desperaret. At male existimat de malis. 2) Hoc etiam mali faciunt. nec vlla maior pœna nequitiae est, quam quod sibi ac suis displicet. At odit eos qui subita & magna potentia impotenter vultur. Idem faciet, cum idem potuerit. multorum, quia imbecilla sunt, latent vitia: non minus ausura, cum illis vires suæ placuerint, quam illa quæ iam felicitas operuit. Instrumenta illis explicandæ nequitiae defunt. Sic tuto serpens etiam pestifera tractatur, cum riger frigore. non defunt tunc illi venena, sed torpent. Multorum crudelitas, & ambitio, & luxuria, ut paria pessimis audeat, fortunæ favore deficiat. eadem velle eos, cognosces: da posse, quantum

1. Secundæ notæ) proficientem & nondum in summo constitutum, non illum perfectum, & ad amissum factum.

2. At male &c.) obiectio est quam sibi facit Seneca, quod ille tamen malos improbat, id quod bonorum esse videtur.

volunt. Meministi, cum quemdam affirmares in tua potestate, dixisse me, volaticum esse ac leu- & te non pedem eius tenere, sed pennam. Mem- sum: pluma tenebatur, 3) quam remisit & fugit. quos postea exhibuerit tibi ludos, quam multa in- put suum casura tentauerit. Non videbat, se pe- liorum pericula in suum ruere: non cogitabat, qu- onerosa essent quæ petebat, etiam si superuacua m- essent. Hoc itaque in his quæ affectamus, ad quæ labi- magno contendimus, inspicere debemus, aut nihil illis commodi esse, aut plus incommodi. Quædam- peruacua sunt, quædam tanti non sunt. Sed hæc- providemus: & gratuita nobis videntur, quæ cariss- constant. Ex eo licet stupor noster appareat, quod- sola putamus emi, pro quibus pecuniam soluimus. gratuita vocamus, pro quibus nos ipsos impendimus. Quæ emere uellemus, si domus nobis nostra pro- esset danda, si amœnum aliquod fructuosumue præ- um: ad ea paratissimi sumus peruenire cum sollicitu- ne, cum periculo, cum iactura pudoris, & libertatis- temporis. Adeo nihil est cuique se vilius. Idem- que in omnibus consiliis rebusque faciamus, quod- lemus facere, quoties ad institorem alicuius me- accessimus: videamus, hoc quod concupiscimus quanti deferatur. Sæpe maximum pretium est, pro quo nullum datur. Multa possum tibi ostendere quæ acquisita acceptaque, libertatem nobis extor- runt; nostri essemus, si ista nostra non essent. Hæc ergo tecum ipse versa, non solum ubi de incremen- agetur, sed etiam ubi de iactura. Hoc periturum e- nempe aduentitium fuit. tam facile sine isto vici- quam vixisti. Si diu illud habuisti, perdis postquam- tiatus es: si non diu, perdis antequam assuescas. Per-

3. *Pluma tenebatur*) argute nam pluma etiam minus quæ- penus est. *Lips.*

E P I S T. XLIII.

tere, quæ faciat: rumorem omnia perferre. Ergo, inquit, ut in publico. Quid si etiam lateas? nus tuus scit & videt.

omodo hoc ad me peruenerit, quæris: quis mihi id te cogitare narrauerit, quod tu nulli narraueris. Is qui scit plurimum, rumor. Quid ergo, tantus sum, ut possim excitare rumorem? non id te ad hunc locum respiciens metiaris: ad respice, in quo moraris. Quidquid inter vicini, magnum est illic, ubi eminet. Nam magnitudo non habet certum modum: comparatio illum tollit, aut deprimit. Nauis quæ in flumine magna, in mari paruula est: gubernaculum quod nautæ magnum, alteri exiguum est. Tu nunc in ciuitate, licet contemnas ipse te, magnus es: quid quemadmodum cœnes, quemadmodum dormiueris, scitur. Eo tibi diligentius viuendum

adspici. Quid autem potest recondere se, & hominum auresque vitare? Bona conscientia tu advocat, mala etiam in solitudine anxia atque li-
est. Si honesta sunt, quæ facis, omnes sciant: pia, quid refert neminem scire, cum tu scias? O-
ferum, si contemnis hunc testem.

EPIST. XLIV.

*Pulchra epistola. Nemo se a stirpe contemna
ad Sapientiam, id est Virtutem, venit. Ha
nobilitat.*

Iterum tu mihi te pusillum facis, & dicis, ma-
nus tecum egisse naturam prius, deinde forte
cum possis te eximere vulgo, & ad felicitatem
um maximam emergere. Si quid aliud est in-
sophia boni, hoc est, quod stemma non inspicit:
nes si ad primam originem reuocentur, a diu
Eques Romanus es, & ad hunc ordinem tua te p-
xit industria: ad mehercules multis quatuordec-
sunt clausi. Non omnes euria admittit: castri-
que, quos ad laborem & periculum recipiunt,
diosc legunt. Bona mens omnibus patet: omni
hoc sumus nobiles. nec reiicit quemquam ph-
phia, nec eligit: omnibus lucet. Patricius Sen-
non fuit: Cleanthes aquam traxit, & rigando h-
lo locauit manus: Platonem non accepit nobilem
losophia, sed fecit. Quid est quare desperes
posse fieri parem? omnes hi maiores tui sunt, si
lis geris dignum. Geres autem, si hoc protinus
persuaseris, a nullo te nobilitate superari. Om-
nobis totidem ante nos sunt. nullius non origo
memoriam iacet. Plato ait: Neminem regem n-

1. Quatuordecim) gradus in theatris propriis equitibus

seruis esse oriundum, neminem non seruum ex regibus Omnia ista longa varietas miscuit, & sursum deorsum fortuna versauit. Quis ergo generosus? ad virtutem bene a natura compositus. Hoc vnum est inueniendum, alioqui si ad vetera reuocas, nemo non inde est, ante quod nihil est. A primo mundi ortu, vsque in hoc tempus, perduxit nos ex splendidis sordidisque alternata series. Non facit nobilem atrium plenum fumosis imaginibus. nemo in nostram gloriam vixit: nec quod ante nos fuit, nostrum est. Animus facit nobilem: cui ex quacumque conditione supra fortunam licet surgere. Puta itaque te non esse equitem Romanum, sed libertinum: potes hoc consequi, vt solus sis liber inter ingenuos. Quomodo? inquis. si mala bonaque non populo auctore distinxeris. Intuendum est, non vnde veniant, sed quo eant. Si quid est quod beatam vitam potest facere, id bonum est suo iure; deprauari enim in malum non potest. Quid est ergo, in quo erratur? cum omnes beatam vitam optent, quod instrumenta eius pro ipsa habent, & illam dum petunt, fugiunt. Nam cum summa beatæ vitæ sit solida securitas, & eius inconcussa fiducia, solitudinis colligunt causas, & per insidiosum iter vitæ non tantum ferunt sarcinas, sed trahunt. Ita longius abesse: Tu eius quod petunt, semper abscedunt, & quo plus operæ impendant, hoc se magis impediunt, & feruntur retro. Quod euenit in labyrintho properantibus, ipsa illos velocitas implicat.

EPIST. XLV.

Non multis libris, sed bonis, ad Sapientiam opus. Vt teres superflua quedam, aut arguta, frustra scripsisse. Tum contra cauillos, & vocum captiones. Res, res, & earum discrimina querenda. Quis Beatus, & quod vero bonum?

Librorum istic inopiam esse quereris. Non
 quam multos, sed quam bonos habeas. I
 certa prodest, varia delectat. Qui quo desti
 peruenire vult, vnam sequatur viam, non per it
 vagerur. non ire istud, sed errare est. Vellem
 quis, magis libros mihi quam consilium dares.
 vero quoscumque habeo, mittere paratus sun
 totum horreum excutere: me quoque isto si po
 transferrem, & nisi mature te finem officii sper
 impetraturum, hanc senilem expeditionem in
 sem mihi: nec me-Charybdis, & Scylla, & fabul
 istud fretum deterrire potuissent. Transnataſſen
 non solum traiecissem, dummodo te complecti
 sem, & præsens æstimare quantum animo cret
 Ceterum quod libros meos tibi mitti desideras;
 magis ideo me disertum puto, quam formosum
 rem, si imaginem meam peteres. Indulgentiæ scio
 esse, non iudicii: & si modo iudicii est, indulgenti
 imposuit. Sed qualescumque sunt, tu illos sic lege
 quam verum quæram adhuc, non sciam, & contu
 ter quæram. Non enim me cuiquam emancipau
 us nomen fero: multum magnorum virorum in
 credo, aliquid & meo vindico. Nam illi quoque
 inuenta, ¹⁾ sed quærenda nobis reliquerunt: &
 nissent forsitan necessaria, nisi & superflua quæsi
 Multum illis temporis verborum cauillatio eripu
 captiosæ disputationes, quæ acumen irritum
 cent. Nestimus nodos, & ambiguam signi
 tionem verbis illigamus, deinde dissoluimus.
 tum nobis vacat? iam viuere, iam mori scimus?
 illo mente pergendum est, vbi provideri debet
 res nos, non verba, decipiant. Quid mihi vocis

1. *Illi quoque non inuenta*) vt inuenta quædam nobis
 querunt, sed & nondum inuenta adeoque inuenienda.

ropitus auribus recipitur, & in præcordia
adit, eo ipso gratiosa, quo lædit. Doce
odum hanc similitudinem dignoscere pos
tad me pro amico blandus inimicus: vitia
virtutum nomine obrepunt: temeritas sub
tutudinis latet: moderatio vocatur ignavia:
timidus accipitur. In his magno periculo
is certas notas imprime. Ceterum qui
ar, an cornua habeat, non est tam stultus,
suam tentet: nec rursus tam ineptus aut he
r habere se nesciat, quod tu illi subtilissima
3) persuaseris. Sic ista sine noxa decipi
modo præstigiatorum acetabula & calculi,
allacia ipsa delectat. Effice, vt quomodo
am: perdidi vsum. 4) Idem de istis captio
quo enim nomine potius sophismata ap
pe ignorantem nocent, nec scientem iuuant.
e verborum ambiguitates diducere; hoc
reatum non eum esse, quem vulgus appel
pecunia magna confluit: sed illum, cui
ne in animo est. erectum. & excelsum.

quo se commutatum velit : qui hominem ea sola
 æstimat, qua homo est : qui natura magistra
 ad illius leges componitur, sic viuit, quomodo
 præscripsit : cui bona sua nulla vis excutit : qui
 in bonum vertit, certus iudicii, inconcussus, intrep-
 quem aliqua vis mouet, nulla perturbat : quem
 tuna, cum in eum quod habuit telum nocentissim-
 vi maxima intorsit, pungit, non vulnerat, & hoc
 Nam cetera eius tela, quibus genus humanum de-
 latur, grandinis more diffultant : quæ incussa tot
 sine villo habitatoris incommodo crepitat, ac
 tur. Quid me detines in eo, quem tu ipse Pseu-
 menon 5) appellas, de quo tantum librorum com-
 situm est ? Ecce tota mihi vita mentitur : hanc ad-
 rum, si acutus es, redige. Necessaria indicat,
 rum magna pars superuacua est : etiam quæ non
 superuacua, nihil in se momenti habet in hoc, vt
 fit fortunatum beatumque præstare. Non enim
 tim bonum est, si quid necessarium est. Ac præ-
 mus bonum, si hoc nomen pani aut polentæ dam-
 ceteris sine quibus vita non ducitur. Quod bonum
 vtique necessarium est : quod autem necessarium
 non statim bonum est : quoniam quædam neces-
 sunt, eadem vilissima. Nemo usque eo dignitatem
 ignorat, vt illud ad hæc in diem vtilia demittat. Quis
 go ? non eo potius curam transferes, vt ostendas or-
 bus, magno temporis impendio quæri superuacua
 multos transisse vitam, dum vitæ instrumenta con-
 runt ? Recognosce singulos, considera vniuersos : nu-

5. *Pseudomenon*) *mentientem* : Sophismatis genus, ita præ-
 dens : Epimenides ait omnes Cretenses esse mendaces, &
 Cretensis est, Ergo & ipse mendax, igitur non ei credendum
 Sunt ergo Cretenses veraces, & illis credendum, Epimenides
 vero etiam Cretensis, Ergo & ei credendum. Credendum
 tur Epimenidi & non credendum.

ectat in crastinum. Quid in hoc sit mali, finitum, non enim viuunt, sed victuri sunt: erunt. Etiam si attenderemus, tamen nos rareret: nunc vero cunctantes quasi aliena) t, & ultimo die finitur, omni perit. Sed e modum excedam, quæ non debet finium legentis 2) implere: in alium diem hanc dialecticis differam, nimium subtilibus, & curantibus, non & hoc. 3)

EPIST. XLVI.

De libro Lucilii iudicat, & laudat.

tuum quem mihi promiseras, accepi, & tam lecturus ex commodo 1) adaperui, ac gustare volui. Deinde blanditus est ipse, erem longius, qui quam disertus fuerit, exigas licet. brevis mihi visus est, cum esset nectui corporis, 2) sed qui primo adspectu ii, aut Epicuri posset videri. tanta autem dul- tetenit & traxit, ut illum sine ulla dilatione

aliena) tanquam ad nos haud pertineat.

ram manum legentis] si enim in nimis magnum vo-
rescit epistola, una manu teneri non potest.

olum curantibus, non & hoc) curantibus Dialecticas
tanquam & hoc essent, id est hoc non tanquam ac-
id est & hoc. Lips.

commodo) ubi commodum esset.

mei nec tui corporis) Veteres in enolendis charta-
minibus partem, quam necdum legebant, sed erant
ato subiciebant; quod lectum esset, ac cum maxi-
ar, utraque manu in oris comprehendebant ita, ut
complicata, qua vero legerentur explicata & pla-
at. Itaque volumen tam grande ac spissum, ut com-
se vel Lucilio teneri non posset, vocat nec sui nec
poris. Gronov.

tate luctatur. Non potest effugere pueritiam, & trahitur. iamque militari habitu glaber, destitutus, aut penitus euulsis, tota nocte peruigilat: inter ebrietatem domini ac libidinem diuidit, cubiculo vir, 2) & in conuiuio puer est. Aliis conuiuarum censura permessa est, perstat infelix expectat, quos adulatio, & intemperantia aut aut linguae, reuocet in crastinum 3). Adice otiores, quibus dominici palati notitia subtilis est sciunt, cuius rei illum sapor excitet, cuius delectus spectus, cuius nonitate nauscabundus erigi possit iam ipsa satietate fastidiet. quid illo die esuriat. his cenare non sustinet, & maiestatis suae diminutionem putat, ad eandem mensam cum seruo sedere. Dii melius, quod ex istis dominos habere stare antelimen Callisti dominum suum vidi, & qui illi impegerat titulum, 4) qui inter reiiculae mancipia produxerat, 5) aliis intransitibus excludit. tulit illi gratiam seruus, ille in primam decuriam iectus, 6) in qua vocem praeco experitur, & ipse inuicem apologauit, 7) & ipse non iudicauit sua dignum. Dominus Callistum vendidit: seruum mino quam multa Callistus? Vis tu cogitare:

2. *In cubiculo vir*) in utramque enim uenerem talibus utebantur.

3. *Renocet in crastinum*) grati enim erant hospiti gulosi uinae, qui & ipsi tales essent, & dicacitate valerent, id ad proximum quoduis conuiuium rarsum inuitabantur.

4. *Impegerat titulum*) qui titulo ut moris erat ad pedem affixo, uenalem eum produxerat.

5. *Inter reiiculae mancipia produxerat*) qui titulo notum laudatum uenum exposuerat.

6. *In primam decuriam* (&c.) sic enim per decurias dis vendebant seruos, in quarum prima uilissimi prostabant, ut venderet multum uoce utendum erat praconi.

7. *Apologauit*) a Graeco ἀπαλόγῳ rescit. Lips.

unæ hominem, in quam transire, dum con-
potes. Nolo in ingentem me locum immittere,
in seruatorum disputare, in quos superbissimi, cru-
di, & contumeliosissimi sumus. Hæc tamen præ-
summa est: Sic cum inferiore viuas, quemad-
modum tecum superiorem velles viuere. Quoties in-
venierit, quantum tibi in seruum liceat: ve-
nientem, tantumdem in te domino tuo licere.
, inquis, nullum habeo dominum. Bona æ-
g) forsitán habebis. nescis qua ætate Hecuba
cœperit, qua Crœsus, qua Darii mater, qua
Diogenes? Viue cum seruo clementer. co-
nueque & in sermonem admitte, & in consili-
inconuictum. Hoc loco acclamabit mihi to-
s delicatorum: Nihil hac re humilior, nihil

Hos ego eosdem deprehendam, alienorum
mosculantes manum. Ne illud quidem vide-
m omnem inuidiam maiores nostri dominis,
contumeliam seruis detraxerint? Dominum,
imilias appellauerunt: seruos (quod etiam in
thue daret) familiares Instituerunt diem fa-

tilitates suas conuertit : alteri viuas oportet, si
 viuere. Hæc societas diligenter & sancte obſer-
 uatur, quæ nos omnes omnibus miſcet, & iudi-
 quod eſſe commune ius generis humani. plurimam
 illam quoque (de qua loquebar) interiorem &
 tem amicitiaꝝ colendam proficit. Omnia enim
 amico communia habebit, qui multa cum hoc
 Hoc, Lucili virorum optime, mihi ab iſtis ſub
 præcipi malo, quid amico præſtare debeam, quæ
 mini, quam quot modis Amicus dicatur, &
 quam multa ſignificet. In diuerſum ecce ſapientia
 & ſtultitia diſcedunt. cui accedo? in vtram ire
 iubet? Illi 2) homo pro amico eſt, huic 3) a
 non eſt pro homine; ille amicum ſibi parat,
 amico. Tu mihi verba diſtorques, & ſyllabas
 riſas. Scilicet niſi interrogationes vaſe ferrimas ſtruxiſ-
 conſeſione falſa a vero naſcens mendacium a
 xero, non potero a fugiendis petenda ſecernere.
 me in re tam ſeria ſenes ludimus. Muſ ſyllaba eſt
 autem caſeum rodit : ſyllaba ergo caſeum rodit,
 nunc me iſtud non poſſe ſoluere: quod mihi ex iſ-
 tentia periculum imminet? quod incommodum
 dubio verendum eſt, ne quando in muſcipula ſy-
 capiam, aut ne quando ſi negligentior fuero, e-
 liber comedat Niſi forte acutior eſt illa collectio
 ſyllaba eſt : ſyllaba autem caſeum non rodit : ni-
 go caſeum non rodit. O pueriles ineptias ! in
 percilia ſubduximus ? in hoc barbaram deminiſimus
 eſt quod triſtes docemus & pallidi ? Viſ ſcire,
 philoſophia promittat generi humano ? conſilium
 Alium more vocat, alium paupertas vrit,
 diuitiaꝝ vel alienaꝝ torquent, vel ſua: ille mala

2. Illi) Stoico.

3. Huic) Epicuro.

corret, hic se felicitati suæ subducere cupit: mines male habent, illum dii. Quid mihi ta proponis? non est iocandi locus. ad miscatus es. Opem te laturum naufragis, captis, entibus, intentæ securi subiectum præstanti- t, pollicitus es: quo diuerteris? quid agis? hic ludis, timet. Succurre, quisquis eloquen- pereuntium pœnis. Omnes undique ad te ndunt, perditæ vitæ, perituræque auxilium implorant, in te spes opesque sunt. Rogant ita illos volutatione extrahas, vt disiectis & us clarum veritatis lumen ostendas. Dic- tura necessarium fecerit, quid supernacuum, ciles leges posuerit; quam iucunda sit vita, pedita, illas sequentibus; quam acerba & im- orum, qui opinioni plus quam naturæ credi-

Quid istorum cupiditates demit? quid tem- /tinam tantum non prodesse! nocent. Hoc im voles, manifestissimum faciam, & com- debilitari generosam indolem, in istas argu- iectam. Pudet dicere, contra fortunam mi- quæ porrigant tela, quemadmodum illos sub- Hac ad summum bonum itur? per istud ohia sunt nigræ, & turpes, infamesque, eti- bum sedentibus 4) exceptiones. Quid enim tis, cum eum quem interrogatis, scientes in- inducitis, quam vt formula cecidisse videat- quemadmodum illum prætor, sic hos phi- in integrum restituit. Quid disceditis ab in- promissis, & grandis locuti, effecturos vos, naxis auri fulgor, quam gladii, perstringat

album sedentibus) Leguleiis, qui ad album, in quo dicta scripta erant, sedebant.

oculos meos, vt ingenti constantia, & quod optant, & quod omnes timent, calcem, 5) ad maticorum elementa descenditis? Quid dicitur ad astra? hoc enim est quod philosophi promittit, vt parem Deo faciat: ad hoc inuitat ad hoc veni. fidem præsta. Quantum potui mi Lucili, reduc te ab istis exceptionibus & iptionibus philosophorum. Aperta decent & cia bonitatem. Etiam si multum superesset ætate dispensandum erat, vt sufficeret necessariis quæ dementia est, superuacua discere in temporis egestate?

EPIST. XLIX.

*Pompeiorum adspæctû, memoriam sibi Lucilii rem
De breuitate & cursu Temporis: nihil longæ
vetus in eo esse. Obiter contra Dialecticos: &
id genus prospiciendos tantum;*

ESt quidem, mi Lucili, supinus & negligens in amici memoriam ab aliqua regione ætus reducitur: tamen repositum in animo desiderium loca interdum familiaria euocant, stinctam memoriam reddunt, sed quiescente tant, sicut dolorem lugentium, etiam si mitigt tempore, aut seruuli familiaris admissio, aut aut domus renouat. Ecce Campania, & n Neapolis, ad Pompeiorum tuorum 1) confg incredibile est, quam recens desiderium tui Totus mihi in oculis es, cum maxime a te discede lacrimas combibentem, & affectibus tu

5. Vt quod omnes optant, & quod omnes timent ea bona quæ alii optant, mala quæ timent alii contem-
1. Pompeiorum tuorum) villam in Pompeiano habere

centos anni. adeo paucis rugæ num-
 . Caussam huius rei quæris? quidquid
nfiit, eodem loco est: pariter aspicitur,
mmia inde in profundum cadunt. & alio-
ssunt longa interualla esse in ea re, quæ
st. Punctum est quod vivimus, & adhuc
as: sed hoc minimum specie quadam lon-
natura diuisit. Aliud ex hoc infantiam fe-
eritiam, aliud adolescentiam, aliud incli-
namdam ab adolescentia ad senectutem,
senectutem. In quam angusto, quot
it? Modo te prosecutus sum: & tamen hoc
tatis nostræ bona portio est: cuius breui-
ando futuram cogitemus. Non solebat
lox tempus videri. nunc incredibilis cur-
: siue quia admoueri lineas 4) sentio, siue
re cæpi & computare damnum meum. Eo
ne indignor, aliquos ex hoc tempore
cere nec ad necessaria quidem potest, eti-
ditum diligentissime fuerit) in superuacua
rtem erogare. Negat Cicero, si duplice-

tur sibi ætas, habiturum se tempus quo legat. Eodem modo Dialecticos. Tristius inepti sunt ex professo lasciuiunt: hi agere se ipsos aliquid amant. Nec ego nego prospicienda ista: sed praecida tantum, & a limine salutanda, in hoc ut ne verba nobis dentur, & aliquid esse in illis magis secreti boni iudicemus. Quid te torques & moror in ea quaestione quam subtilius est contempsisse, & soluere? Securi est, & ex commodo 5) minuta conquirere. Cum hostis instat a tergo mouere iussus est miles, excutit necessitas quae pax otiosa collegerat. Non vacat mihi verba cadentia consectari, & vafritiam in illis meamurari.

*Adspice qui coeant populi, qua moenia clausis.
Ferrum acuunt portis.*

Magno mihi animo strepitus iste belli circumfusus exaudiendus est. Demens omnibus merito visus, cum laxa in munimentum murorum senes fastidii que congererent; cum iuuentus intra portas ad signum eruptionis expectaret, aut posceret; cum stilia in portis tela vibrarent, & ipsum solum sustinuerent; cum cuniculis tremere; sederem otiosus, & modi quæstiunculas ponens: Quod non perdidisti: cornua autem non perdidisti: cornua ergo habes: aliaque ad exemplum huius acutæ delirant concinnata. Atqui æque licet demens tibi visus si istis impendero operam. & nunc obsideor. Tamen periculum mihi obfesso externum imminet: murus me ab hoste secerneret: nunc mortifera non sunt. Non vaco ad istas ineptias. ingens negotium in manibus est. Quid agam? mors me sequitur: vitæ aduersus hæc me doce aliquid. effice nunc.

5. Ex commodo) ut commodum ipsi visum fuerit.

res non reueru: ac redeunt, rotes non exire.
i in nauigatione tantum, existimas minimum
a morte vita diducitur: in omni loco æque
teruallum est. Non vbique se mors tam pro-
dit: vbique tam prope est. Has tenebras di-
x facilius ea trades, ad quæ præparatus sum.
natura nos edidit, & rationem dedit im-
m, sed quæ perfici posset. De iustitia mi-
pietate disputa, de frugalitate, de pudicitia
, & illæ cui alieni corporis abstinentia est, &
i cura. Si me nolueris per deua ducere, fa-
id quo tendo, perueniam. Nam (vt ille ait
us 6) Veritatis simplex oratio est. Ideoque il-
dicare non oportet. nec enim quidquam mi-
uenit, quem subdola ista calliditas, animis
bus magna.

E P I S T. L.

in Sicilia esse. et Salomonis in montibus.

afferebat, quid ageres, quærere. Valde memoria est, si meminit; & tamen sperare vivere, ut ubicumque eris, sciam quid tibi enim aliud agas, quam ut meliorem te ipse facias, ut aliquid ex erroribus ponas, ut in vitia esse, quæ putas rerum? Quædam e temporibus adscribimus: at illa, quocumque rimus, secutura sunt. Harpasten, vxor am, scis hereditarium onus¹⁾ in domo habuisse. Ipse enim auersissimus ab istis prodigiis quando fatuo delectari volo, non est mihi utilis: me rideo. Hæc fatua subito cecidit. Incredibilem tibi narro rem, sed veram esse cæcam: subinde pædagogum suum rogatus²⁾ ait domum tenebrosam esse. Hoc quid demus, omnibus nobis accidere, liqueamus: non se auarum esse intelligit, nemo cupit tamen ducem quærunt: nos sine duce erramus: Non ego ambitiosus sum, sed nemo potest vivere. Non ego sumptuosus sum: ipsa magnas impensas exigit. Non est iracundus sum, quod nondum conueniens vitæ: adolescentia hæc facit. Quis pimus? non est extrinsecus malum nobis: non est, in visceribus ipsis sedet. Et idcirco ad sanitatem peruenimus, quia nos ægimus. Si curari cœperimus, quando tantæ sue ægritudines discutiemus? Nunc sumus quidem medicum: qui minus negligi adhiberetur ad recens vitium. sequetur & rudes animi, recta monstrantem, non

1. *Hereditarium onus*) hæreditate inter aliam partem adeoque alendam.

2. *Migret*) relinquat hanc domum.

non expugnet pertinax opera, & intenta
cura. Robora in rectum, quamvis flexa,
curvatas trabes calor explicat; & aliter na-
guntur, quod usus noster exigit: quanto
mus accipit formam, flexibilis, & omni
sequentior? quid enim aliud est animus,
dammodo se habens spiritus? vides autem
tum esse faciliorem omni alia materia,
rior est. Illud, mi Lucili, non est quod
t, quo minus de nobis bene speres, quod
nos tenet, quod diu in possessione nostri
neminem ante bona mens venit, quam ma-
præoccupati sumus, virtutes discere, vitia
sed eo maiore animo ad emendationem
emus accedere, quod semel traditi nobis
tua possessio est. Non dediscitur virtus.
enim mala in alieno hærent: ideo expelli &
possunt: fideliter sedent, quæ in locum su-
nt. Virtus secundum naturam est: vitia
infecta sunt. Sed quemadmodum virtutes

cessero, cedendum est dolori, cedendum labori, cedendum est paupertati: idem sibi in me iuris esse vult ambitio, & ira: inter tot affectus distrahar, imo discipar. Libertas proposita est: ad hoc præmium laboratur. Quæ sit libertas, quæris? nulli rei servire, nulli necessitati, nullis casibus: fortunam in æquum deducere 4) quo die intellexero illam plus posse, nil poterit 5) Ego illam feram, cum in manu mors sit? His cogitationibus intentum, loca seria sanctaque eligere oportet. Effeminat animos amœnitas nimia: non dubies quid ad corrumpendum vigorem potest regio. Quæbet viam iumenta patiuntur, quorum durata in asperiuscula est: in molli palustrique pascuo saginata, subteruntur, et fortior miles ex confragoso venit: semper est urbanus & verna. Nullum laborem recusant mercatores, quæ ad arma ab aratro transferuntur: in primo depulvere ille vinctus & nitidus. Seuerior loci disciplina firmat ingenium, aptumque magnis conatibus reddit. Litterni honestius Scipio, quam Baiis exsolabat. ruinis non est tam molliter collocanda. Illi quoque, quos primos fortuna Romani populi publicas operam transtulit, C. Marius, & C. Pompeius, & Cæsar, exstruxerunt quidem villas in regione Baiana, sed illas imperauerunt summis iugis montium. Videbatur hoc militare, ex edito speculari late longeque sapienter. Adspice quam positionem elegerunt, quibus ædificauit excitaue locis, & qualia: scias non villas esse, sed castra. Habitaturum tu putas vnquam fuisse in Vtica Catonem, vt præternauigantes adulteras dinumeraret.

4. In æquum deducere) ne supra me stet, mihi que inferior sit. Lips.

5. Nil poterit) vbi enim superior fuerit, ei me subducet ex hac vita exeundo.

6. In Vtica) locum corruptum esse certum est. In ædificauit Gronov. Adas vero littora amœna vocabant.

LUCIUM, persequere nunc modo, nunc nunc, nam
oque nec finis est, nec modus. Proiice quæ
te cor tuum laniant: quæ si aliter extrahi nequi-
tor ipsam cum illis reuellendum erat. Volu-
præcipue exturba, & inuisissimas habe, latro-
more, quos Philetas Ægyptii vocant. in hoc nos
tuntur, 7) ut strangulent.

E P I S T. LII.

*re nos in rectis opus esse adiutorio, & directione.
s autem aliis facilius duci formarique, ut na-
est. Sed ut formeris, elige e priscis, & e pra-
ibus. fuge tamen verbosos, ambitiosos, plausum
antes.*

id est hoc, Lucili, quod nos alio tendentes, a-
io trahit, & eo vnde recedere cupimus, im-
quid colluctatur cum animo nostro, nec per-
nobis quidquam semel velle? Fluctuamus inter
consilia, nihil libere volumus, nihil absolute,
immer Smilitia inopia est: cui nihil con-

us adiutorio, ex his se, 1) fecisse sibi ipsos viam hos maxime laudat, quibus ex se impetus fuit, qui se ipsi per tulerunt. quosdam indigere ope aliena, non iturum si nemo præcesserit, sed bene secuturos. ex his Metrodorum ait esse. Egregium hoc quoque, sed secundæ fortis ingenium. Nos ex illa prima nota non sumus bene nobiscum agitur, si in hanc secundam recipimus. Nec hunc quidem contempseris hominem, qui alieno beneficio esse saluus potest: & hoc multum est, vel seruari. Præter hæc adhuc inuenies aliud genus hominum, ne ipsum quidem fastidiendum, eorum cogi ad rectum compellique possunt: quibus non nec tantum opus sit, sed adiutore, &, vt ita dicam, coactore. Hic tertius color est. Si quæris huius exemplar, Hermachum ait Epicurus talem fuisse. Itaque alteri magis gratulatur, alterum magis suspicit. Quamuis enim ad eundem finem vterque peruenit, tamen maior est laus, idem effecisse in difficiliore materia. Puta enim duo ædificia excitata esse, ambiparia, æque excelsa, æque magnifica: alterum dum area accepit, illic protinus opus creuit: alterius fundamenta lassarunt, in mollem ac fluidam demissa humum: multumque laboris exhaustum est, dum peruenitur ad solidum. Apparet in altero, quidquid factum est: alterius, magna pars & difficilior latet. Quædam ingenia facilis & expedita: quædam manu 2) (quod aiunt) facienda sunt, & in fundamentis sum occupanda. Itaque ego illum feliciorē dixerim, qui

1. Ex his se) ad veritatem sine vilius adiutorio sibi viam quosdam fecisse Epicurus, atque ex horum numero seipsum quoque esse ait.

2. Alteri magis gratulatur, alterum magis suspicit) magis gratulatur Metrodoro benignam naturam sortito, suspicit Hermachum, duram quam acceperat naturam vincentem. Lips.

3. Manu) opere & labore.

egotii secum habuit: hunc quidem de se meli-
uisse, qui malignitatem naturæ suæ vicit, & ad
iam se non perduxit, sed extraxit 4). Hoc
& laboriosum ingenium nobis datum, scias li-
us per obstantia. Itaque pugnemus, aliquo-
uocemus auxilium. Quem, inquis, inuoca-
me, aut illum? Tu vero etiam ad priores re-
, qui vacant. adiuuare nos possunt, non tan-
ti sunt, sed & qui fuerunt. Ex iis autem qui
ligamus non eos, qui verba magna celeritate
itant, & communes locos volunt, & in priua-
lantur: sed eos qui vita docent, qui cum di-
quid faciendum sit, probant faciendo: qui do-
id vitandum sit, nec vnquam in eo quod fugi-
dixerint, deprehenduntur. Eum elige adiu-
, quem magis admireris cum videris, quam
dieris. Nec ideo te prohibuerim hos quoque
, quibus consuetudo est admittere populum, ac
re: si modo hoc proposito in turbam prode-
t meliores fiant, faciantque meliores: si non
onis hoc causa exercent. Quid enim turpius
phia captante clamores: Numquid æger lau-
dicum secantem? Tacete, fauete, & præbete
rationi. etiam si exclamaueritis, non aliter au-
quam si ad tactum vitiorum vestrorum ingemi-
Testari vultis attendere vos, mouerique re-
nagnitudine? sane liceat. vt quidem iudicetis,
tis de meliore suffragium, quid ni non permit-
Apud Pythagoram discipulis quinque annis ta-
m erat. numquid ergo existimas, statim illis &
& laudare licuisse? Quanta autem dementia e-
t, quem clamores imperitorum hilarem ex audi-
dimittunt? Quid lætaris, quod hominibus iis

Extraxit) vi quadam adhibita,

laui

laudaris, quos non potes ipse laudare? In populo Fabianus: sed audiebatur modeste. pebat interdum magnus clamor laudanti quem magnitudo rerum euocauerat, non scilicet sensae ac molliter lapsae orationis. Interfit alter clamorem theatri, & scholæ. est aliqua dilicentia. Omnia rerum omnium, si ob id indicia sunt: & argumentum morum ex minime licet capere. Impudicum & incessus oculi manus mota, & vnum interdum responsus ad caput digitus, 5) & flexus oculorum. bum risus, insanum vultus habitusque de illa enim in apertum per notas exeunt. Quæque sit, scies, si quemadmodum laudetur, ris. Hinc atque illinc philosopho manus attemptat, & super ipsum caput mirantium turrit. non laudatur ille nunc, si intelligas, si matur. Relinquantur istæ voces illis arti propositum habent placere populo: philosophetur. Permittendum erit aliquando iuveni impetum animi. tunc autem hoc ex impetu cum silentium sibi imperare non poterunt. datio aliquid exhortationis affert ipsis audiet animos adolescentium exstimulat. Ad rem veantur, non ad verba composita. alioqui eloquentia, si non rerum cupiditatem facit. Differam hoc in præsentem. desiderat enim prolongam executionem, quemadmodum populum, quid sibi apud populum permittit, quid populo apud se. Damnum fecisse philosophiam, non erit dubium, &

5. Relatus ad caput digitus) Hoc argumento Pompeii accusabat Calpurnius. vid. & Iuuenalis Sat. 9. Lips.

am suam describit, & iactationem in mari.
fontem, in vita nos iactari, sed vitia sua
ire, aut fateri. Philosophia docebit, exci-
lemus nos, pares Deo faciet.

on potest mihi persuaderi, cui persuasum
navigarem? Solui mari languido. erat sine
im graue sordidis nubibus, quæ fere aut in
at in ventum resoluuntur: sed putavi tamen
ia a Parthenope tua 1) usque Puteolos surri-
quàmvis dubio & impendente cælo. Ita-
celerius euaderem, protinus per altum ad
direxi, præcisurus omnes sinus. 3) Cum
occessissem, ut mea nihil interesset, 4) v-
1, an redirem: primum æqualitas 5) illa,
truperat, 6) periit. nondum erat tempestas,
clinatio maris, ac subinde crebrior fluctus.
ernatorem rogare, ut me in aliquo littore
. Aiebat ille, aspersa esse & importuosa,

ata) in publicum placendi causa producta.

tem) qui vanalem eam habet.

nec quidquam se æque in tempestate timere, q
 terram. Peius autem vexabar, quam vt pericu
 mihi succurreret. Nausea enim me, segnis hæc
 sine exitu, torquebat: quæ bilem mouet, nec e
 dit. Institi itaque gubernatori, & illum vellet
 coëgi petere littus. Cuius vt viciniam attigimus,
 exspecto vt quidquam ex præceptis Virgilii fiat,

Obuertant pelago proras, ----

aut anchora de prora iaciatur: sed memor arti
 mei veteris, mitto me in mare, quomodo pſye
 lutam 7) decet, gauſapatus. 8) Quæ putas me
 sum, dum per aspera erepo, dum viam quaero,
 facio? Intellexi, non immerito nautis terram tim
 Incredibilia sunt, quæ tulerim: cum me ferre non
 fem. Illud ſcito, Vlyſſem non fuiſſe tam irato
 natum, vt vbique naufragia faceret. nauseator
 at ego quocumque nauigare debuero, viceſimo
 perueniam. 9) Vt primum ſtomachum (ſci
 cum mari nauseam effugere) collegi, vt
 vnctione recreauī, occepi mecum cogitare,
 nos vitiorum noſtrorum ſequeretur obliuio etiam
 poralium, quæ ſubinde admonent ſui, nedum
 rum quæ eo magis latent, quo maiora ſunt. Le
 liquem motiuncula decipit: 10) ſed cum creuit
 vera febris exarſerit, etiam duro & perpeſſio
 confeſſionem accepit. Pedes dolent, articuli
 et iunculas ſentiunt: adhuc diſſimulamus, & an
 lum extorſiſſe nos dicimus, aut in exercitatione

7. *Pſychrolutam*) lauatore in frigido.

8. *Gauſapatus*) gauſapæ nantis quoque vſus, ad man
 go erat, qua in mare ſe proiecturus obuelaretur.

9. *Viteſimo anno perueniam*) infelicioſior ergo Vlyſſes qu
 cem annis errore abſoluit.

10. *Decipit*) vt non ſentiat morbum.

11. *Perpeſſio* (etiam ei qui maxime ſerendo dolori per
 confeſſionem exprimit.

te te dormiens cogitat. grauis igitur etiam
stinguit, animumque altius mergit, quam
intellectu sinat. Quare vitia sua nemo con-
uia etiam nunc in illis est. Somnium nar-
antis est: & vitia sua confiteri, sanitatis indi-
expergiscamus ergo, ut errores nostros coar-
limus. sola autem nos philosophia excitabit,
um excutiet grauem. Illi te totum dedica: di-
x; illa te digna est. ite in complexum alter al-
nibus aliis rebus te nega, fortiter, aperte. Non
precario philosopheris. Si æger esses, curam
rei familiaris, & forensia tibi negotia exci-
ec quemquam tanti putares, cui aduocatus im-
e14) descenderes: toto animo id ageres, ut
mum morbo liberareris. Quid ergo? non &
n facies? Omnia impedimenta dimitte, & va-
uenti. nemo ad illam peruenit occupatus. Ex-
osophia regnum suum: dat tempus, non ac-
on est res subcisiua: ordinaria est, domina-
:, & iubet. Alexander cuidam ciuitati, par-
um, & dimidium rerum omnium, promit-

est. In hoc enim, mi Lucili, nisi fallor, errat quod mortem iudicamus sequi: cum illa & prærit, & secutura sit. Quidquid ante nos fuit, est. Quid enim refert, utrum non incipias, atque finas? utriusque rei hic est effectus, non esse. Huiusmodi exhortationibus tacitis scilicet (nam hic locus non erat) alloqui me non desii: deinde per latum suspirium illud, quod esse iam anhelitus coarctat, interualla maiora fecit, & retardatum est, sed mansit. Nec adhuc, quamuis desierit, ex natum fuit spiritus. 6) sentio hæitationem quandam cum moram. Quomodo volet, dum modo non ex animo suspirem. 7) hoc tibi de me recipe: non trepidabam extrema: iam præparatus sum: nihil cogito de illam lauda & imitare, quem non piget mori, cui iuuat viuere. Quæ enim virtus est, cum eiiciaris, exitum tamen est & hic virtus. Eiicior quidem, sed tanquam exeam. Et ideo nunquam eiicitur sapiens: quia ei est inde expelli, unde inuitus recedas. Nihil facit sapiens. necessitatem effugit: quia vult quæ ipsa coactura est.

E P I S T. LV.

De Vatia villa, & de ipso Vatia: tum de bono malo otio. Item amicos animo adesse posse, & debere.

A Gestatione cum maxime venio, non minus fatigatus, quam si tantum ambulassem, quanto sedi. labor est enim, & diu ferri: ac nescio an eo maior, quia contra naturam est: quæ pedes dedit, ut nos ambularemus; oculos, ut per nos videremus. I

6. *Ex natura fuit spiritus*) non est respiratio qualis hominis sani & in naturali statu constituti esse solet.

7. *Non ex animo suspirem*) modo mens valeat, & indolentia sua, nihil suspirans, fruatur.

c mari, illinc lacu, velut angustum iter
Erat enim a recenti tempestate spissius. 1)
n illud (vt scis) frequens & concitatus ex-
ior tranquillitas soluit, cum arenis, quæ
gantur, succus abscessit. Ex consuetu-
nea circumspicere cœpi, an aliquid illic
quod mihi bono posset esse: & direxi ocu-
, quæ aliquando Vatiæ fuit. In hac ille
res, nulla alia re quam otio notus, conse-
loc unum felix habebatur. Nam quoti-
citis Afinii Galli, 2) quoties Seiani 3)
de amor merferat, (æque enim offendisse
amasse, periculosum fuit) exclamabant
Vatia, solus scis vinere. At ille latere
vinere. multum autem interest, vtrum
i sit, an ignaua. Nunquam aliter hanc
vivo præteribam, quam vt dicerem: Va-
st. 4) Sed adeo, mi Lucili, philosophia
lam est, & venerabile, vt etiam si quid
, mendacio placeat. Otiosum enim ho-

minem, seductum 5) existimat vulgus, & securum contentum, sibi que viuentem: quorum nihil vllius tingere, nisi sapienti, potest. Ille quidem nulla relicta scit sibi viuere. Ille enim (quod est primum) viuere. Nam qui res & homines fugit, quem curatum suarum infelicitas relegauit, qui alios felices videre non potuit, qui velut timidum atque animal, metu oblituit, ille sibi non viuit, sed (quod est turpissimum) ventri, somno, libidini. Non tamen sibi viuit, qui nemini. Adeo tamen magna est constantia, & in proposito suo perseueranti habeat auctoritatem inertia quoque pertinax. ipsa villa nihil possum tibi certi scribere; fronte enim eius tantum noui, & exposita: quæ ostendit am transeuntibus. Speluncæ sunt duæ magnæ opulento atrio pares, manufactæ: 6) quarum alteram non recipit, altera vsque in occidentem ad Platanonem 7) medius riuus, & a mari & ab Acheronte lacu receptus, Euripi modo diuidit, alendis piscibus (etiam si assiduo exhauritur) sufficiens. Sed cum inare patet, parcitur: cum tempestas piscibus dedit ferias, manus ad parata porrigitur. tamen est commodissimum in villa, quod Baias trans parietem 8) habet: incommodis illarum caret, voluptatibus fruitur. Has laudes eius ipse noui: esse iam totius anni credo. Occurrit enim Fauonius illum adeo excipit, vt Bagis neget. Non stultetur elegisse hunc locum Vatia, in quem otium & pigrum iam & senile conferret. Sed non multum tranquillitatem locus confert: animus est, qui

5. *Seductum*) a turba seiunctum.

6. *Manufactæ*) magni operis, non natione.

7. *Platanonem*) syluam ex platanis.

8. *Trans parietem*) qui villam cingit.

omnia. Vidi ego in villa hilari & amœna
 , vidi in media solitudine occupatis similes.
 non est quod existimes, ideo parum bene com-
 esse te, quod in Campania non es. quare
 non es? hucusque cogitationes tuas mitte. Con-
 tum amicis absentibus licet: & quidem quoti-
 quamdiu velis magis hac voluptate, quæ ma-
 , fruimur, dum absumus. Præsentia enim
 catos facit: & quia aliquando vna loquimur,
 us; cum considemus, cum diducti sumus,
 his quos modo vidimus, cogitamus. & ideo
 nimo ferre debemus absentiam, quia nemo
 tum etiam præsentibus abest. Pone hic pri-
 stes separatas: deinde occupationes vtrinque
 deinde studia secreta, suburbanas profecti-
 debis non multum esse, quod nobis peregri-
 ptiat. Amicus animo possidendus est. hic
 inquam abest: quemcumque vult, quotidie
 taque mecum stude, mecum cœna, mecum
 In angusto viueremus, si quidquam esset
 nibus clausum. Video te, mi Lucili, cum
 audio: adeo tecum sum, vt dubitem, an
 non epistolas, sed codicillos 9) tibi scri-

EPIST. LVI.

*compositam, vacare sibi & studiis, etiam in
 Svo exemplo docet. Magis optandum inter-
 lentium, & pacem. Inertia porro, mala, &
 idinum mater.*

illos) mitti solitos ad præsentos.

PEream, si est tam necessarium, quam videntium in studia seposito.) Ecce varius clidique me circumsonat; supra ipsum balneum Propone nunc tibi omnia genera vocum, quæ possunt aures adducere: cum fortiores exerc manus plumbo graues 3) iactant, cum aut laborantem imitantur, gemitus audio: quotum spiritum remiserunt, sibilos, & acerbissimæ rationes: cum in alipten inertem, & hac plebene contentum incidere, audio crepitum illiæ numeris: quæ prout plana peruenit, aut concavum mutat. Si vero pilicrepus 4) superue numerare cœperit pilas, 5) actum est. Adiscordalum, 6) & furem deprehensum, & vox sua in balneo placet. 7) Adice nunc episcinam cum ingenti impulsæ aquæ sono saliter istos, quorum si nihil aliud, rectæ voces solum 8) cogita, tenuem & stridulam vocem, quibilibior, subinde exprimentem, nec vnquam nisi dum vellit alas, & alium pro se clamare cularii 9) varias exclamationes, & botularium stularium, 10) & omnes popinarum institores

-
1. *In studia seposito*) ei qui se studiis dicat & qui
 2. *Supra balneum habito*) Balis in diuersorio.
 3. *Manus plumbo graues*) Halteres vocabant qui iactabant, ad robur exercendum, sudorem item dum, item quandoque ad librandum sese inter sal
 4. *Pilicrepus*) pilæ nimirum quibus ludebatur,
 5. *Numerare cœperis pilas*) i. e. pilarum sine c
 6. *Scordalum*) h. e. hominem in vino lingua lib
 7. *In balneo placet*) ibi enim cantillabant & re
 8. *Alipilum*) qui pilos ex alis euellit.
 9. *Libarii*) qui liba vendit.
 10. *Botularium & crustularium*) ille est qui botul & nucleis, vel etiam ex cepa & porro confectos, i stula panis bene cocti & leniter melliti vendit.

quam transierendi, quia negotium non caute
e non potuit. Magis mihi vox 11) auocare
, quam crepitus. Illa enim animum abducit,
tum aures implet, ac verberat. In iis quæ me
ocatione circumstrepunt, effedas transcurren-
io, & fabrum inquilinum, & ferrarium vici-
aut hunc qui ad metam sudantem 12) tabulas
ur & tibias, 13) nec cantat, sed exclamat. E-
olestior est mihi sonus, qui intermittitur sub-
quam qui continuatur. Sed iam me sic ad o-
la duraui, vt audire vel pausarium 14) possim,
verbissima remigibus modos dantem. Ani-
mim cogo sibi intentum esse, nec auocari ad ex-
omnia licet foris resonent; dum intus nihil
us sit, dum inter se non rixentur cupiditas &
dum avaritia luxuriaque non dissideant, nec
lteram vexet. Nam quid prodest totius regio-
atium, si affectus fremunt?

is noctis erant, placida composita quiete.

est nulla placida quies est nisi quam ratio

composuit, non exhibet molestiam, non tollit sollicitudines mutat. Nam dormientium quoque somnia tam turbulenta sunt, quam dies. Illa tranquillitas vera est, in quam bona mens explicatur. spice illum, cui somnus laxæ domus silentio quæri cuius aures ne quis agitet sonus. omnis seruatorum ha conticuit, & suspensum, accedentium pro vestigium ponitur. Huc nempe versatur atque il somnum inter ægritudines leuem captans: quæ audit, audisse se queritur. Quid in causa putas est animus illi obstreperit: hic placandus est, huius opescenda est seditio: quem non est quod existis placidum, si iacet corpus. Interdum quies inquit est. Et ideo ad rerum actus excitandi, ac tractati bonarum artium occupandi sumus, quoties nos habet inertia sui impatiens. Magni imperatores et male parere militem vident, aliquo labore conescunt, & expeditionibus detinent. nunquam v lasciuire districtis: nihilque tam certum est quam vitia negotio discuti. Sæpe videmur medio rei ciuiliū, & infelicis atque ingratae stationis potentia, secessisse: tamen in illa latebra, in quam timor & lassitudo coniecit, interdum recrudescit bitio. Non enim excisa desit, sed fatigata, aut am obirata, rebus parum sibi cedentibus. Idem luxuria dico, quæ videtur aliquando cessisse: de de frugalitatem profectos sollicitat, atque in me parsimonia voluptates non damnatas, sed relictas tit: & quidem eo vehementius, quo occultius. omnia enim vitia in aperto leuiora sunt: morbi que tunc ad sanitatem inclinant, cum ex abdito erupunt, ac vim suam proferunt. Et avaritiam itaque & ambitionem, & cetera mala mentis humanæ, perniciosissima scias esse, cum simulata sanitate sudent. Otiosi videmur, & non sumus. Nam si be
fi

fide sumus, si receptui cecinimus, si speciosa contemp-
plimus, ut paullo ante dicebam, nulla res nos auoca-
bit, nullus hominum animumque concentus interrup-
pet cogitationes bonas, solidasque & iam certas.
Lenae illud ingenium, nec se adhuc reduxit intro-
sus, quod ad vocem & accidentia erigitur. Ha-
bet intus aliquid sollicitudinis, & concepti pa-
voris, quod illum curiosum facit, ut ait Virgilius
noster:

*Et me, quem dudum non ulla iniecta mouebant
Tela, nec aduerso glomerati ex agmine Graii,
Nunc omnes terrent aura, sonus excitat omnis
Suspensum, & pariter comitique onerique timentem.*

Prior ille sapiens est, quem non tela vibrantia, non
arietata inter se arma agminis densi, non urbis im-
pulsæ fragor territat: hic alter imperitus est, rebus
suis timet, ad omnem crepitum expanseus, quem
vnaquælibet vox pro fremitu accepta deiecit, quem
motus leuissimi exanimant. Timidum illum sarcinæ
faciunt. Quemcumque ex istis felicibus elegeris,
multa trahentibus, multa portantibus, videbis illum
comitique onerique timentem. Tunc ergo te scito
esse compositum, cum ad te nullus clamor pertinebit:
cum te nulla vox tibi excutiet: non si blandietur, non
si minabitur, non si inani sono varia circumstrepet.
Quid ergo? non aliquando commodius est, carere
conuicio? * fateor. Itaque ego ex hoc loco migra-
bo: ** experiri & exercere me volui. Quid neces-
se est diutius torqueri: cum tam facile remedium V-

* Conuicio) propriissimo significato conuicium tumultus
est & clamor inordinatus.

** Ex hoc loco migrabo) Baias & diuersorium, ubi ista turba
me exercuit, relinquam.

lyfles focijs etiam aduerfus Sirenas dederit, & inn
nerit?

EPIST. LVII.

*De Crypta Neapolitana, & ibi horrore. tum primos
tus in potestate non esse. Aliquid de animi tenuitate
& celeritate.*

CUM Baiis deberem Neapolim repetere, facile cre
didi tempestatem esse, ne iterum nauem exper
rer. 1) sed tantum luti tota via fuit, vt possem videri ni
hilominus nauigasse. Totum athletarum fatum 2) mihi
illo die perpetiendum fuit. a ceromate nos happe
cepit, in Crypta Neapolitana. Nihil illo carcere lon
gius, nihil illis faucibus obscurius; quæ nobis pro
stant, non vt per tenebras videamus, sed vt ipsas. Ce
terum etiam si locus haberet lucem, puluis auferre
in aperto quoque res grauis & molesta: quid illic, vt
in se volutatur, & cum sine vlllo spiramento sit inclu
sus, in ipsos a quibus excitatus est recidit? Duo incom
moda inter se contraria simul pertulimus, eadem
via, eodem die, & luto & puluere laborauimus. Ali
quid tamen mihi illa obscuritas, quod cogitare
dedit. sensi quemdam ictum animi, & sine metu mu
tationem, quam insolitæ rei nouitas simul ac scdita
fecerat. Non de me nunc tecum loquor, qui mul
tum ab homine tolerabili, ne-dum a perfecto absum

1. Facile credidi tempestatem esse, ne iterum nauem experirer, cum nauigatio inuisa mihi esset reddita itinere Ep. LIII. descrip
pta, facile mihi ipsi persuasi tempestatem imminere, vt me
animo breuior via & alia commoda naue ire persuaderet.

2. Totum athletarum fatum) quorum est ceromate perfun
di, & happe deinde inspergi. Mihi simile: qui in via primo
luto & liquore vult crasso ceromate delibutus sum: deinde
in crypta arenis & puluere, vt happe perspersus. Lips.

nabilis rationi. Itaque fortes quidam, & ni fundere suum sanguinem; alienum vi-
ri possunt: quidam ad vulneris noui, qui-
veteris & purulenti tractationem inspectio-
concidunt, & relinquuntur animo: alii gla-
tilius recipiunt, quam vident. Senti ergo
nam) quamdam non quidem perturbatio-
li mutationem: rursus, ad primum conspe-
ditæ lucis, alacritas incogitata rediit & inius-
li deinde mecum loqui cœpi, quam inepte
magis ac minus timeremus, cum omnium
s esset. Quid enim interest, vtrum supra a-
vigiliarium 3) ruat, an mons? nil inuenies
men qui hanc ruinam magis timeant, quam-
ue mortifera æque sit. Adeo non effectus,
entia timor spectat. Nunc me putas de Stoi-
e, qui existimant animam hominis magno
extriti permeare non posse, & statim spargi,
i fuerit illi exitus liber: ego vero non facio.
licunt, videntur mihi errare. Quemadmo-
nma non potest opprimi: nam circa id diffu-

deprehendi non potest, nec intra corpus afflu
beneficio subtilitatis suæ, per ipsa quibus pre
erumpit. Quomodo fulmini, etiam cum la
percussit ac fulsit, per exiguum foramen est ri
sic animo, qui adhuc tenuior est igne, per om
pus fuga est. Itaque de illo quærendum est, i
sit immortalis esse? hoc quidem certum habe
perstes est corpori, propter hoc 4) illum nu
nere posse perire, propter quod non perit: qu
nulla immortalitas cum exceptione est, nec qui
noxium æterno est.

EPIST. LVIII.

*Verba quædam nupera, desita nunc esse. transit.
sica, & quotuplex τὸ ὄν, ex Platone. Aptar
rbica, & nihil hic idem, aut firmum esse. Ti
tilitates, quem & sum habere possint? & hunc e
ve captandum. Adnectit de senectute, & mori
tram optandam, & recusandam.*

Quanta verborum nobis paupertas, imo ege
nunquam magis quam hodierno die in
Mille res inciderunt, cum forte de Platone lo
mur, quæ nomina desiderarent, nec haberent
dam vero cum habuissent, fastidio nostro perdis
Quis autem ferat in egestate fastidium? Hunc
Græci æstrum vocant, pecora peragentem,
saltibus dissipantem, asilum nostri vocabant. In
gilio licet credas:

4. Si superstes est corpori, propter hoc &c.) Gronovius
tuit: Si superstes est corpori, perire illum nullo genere
propter quod non perit. Sensus hic est: Inanis est
vtrum animus magno pondere oppressi hominis inter
prius mortalem animum esse fuerit probatum. Si
enim est, propter eandem causam nullo genere potest
propter quam immortalis est.

adum simplici in via erant, neut cernere
se dicebantur. Idem Virgilius hoc proba-

*Stupet ipse Latinus,
, genitos diuersis partibus orbis,
coisse viros, & cernere ferro.*

decernere dicimus: simplicis illius verbi
us est. Dicebant antiqui, si iusso, id est, si
hoc nolo mihi credas: sed fide Virgilio:

, qua iusso, mecum manus inferat arma.

go nunc hac diligentia, vt ostendam quan-
us apud grammaticum perdiderim: sed vt ex
igas, quantum apud Ennium & Attium, ver-
us occupauerit: cum apud hunc quoque, qui
executitur, aliqua nobis subdusta sint. Quid,
ibi ista vult preparatio? quo spectat? Non
cupio, si fieri potest propitiis auribus tuis,
dicere: sin minus, dicam & iratis. Cice-

me exerceam: fortasse contentus ero mihi li
proderit facilitas tua, cum ecce id nullo me
exprimere possim, propter quod linguæ not
cium feci? Magis damnabis angustias Roma
ris vnam syllabam esse, quam mutare ne
Quæ hæc sit, quæris? τὸ ὄν. Duri tibi vi
genii: in medio positum, posse sic transfer
cam, Quod est. Sed multum interesse vidi
verbum pro vocabulo ponere: sed id si nece
nam. Quod est, sex modis hoc a Platone
cus noster homo eruditissimus hodierno di
Omnes tibi exponam, si ante indicauero, et
genus, esse & speciem. Nunc enim prim
genus quærimus, ex quo ceteræ species susp
à quo nascitur omnis diuisio, quo vniuersa co
sa sunt. Inuenietur autem, si cœperimus
tro legere. sic enim perducemur ad primu
species est, vt Aristoteles ait: equus species
species. ergo commune aliquod quærendu
omnibus vinculum, quod illa complectatur
habeat. Hoc quid est? animal. Ergo genus
omnium horum quæ modo retuli, hominis,
nis, animal. Sed sunt quædam, quæ animæ
nec sunt animalia. placet enim satis & art
nam inesse. itaque & viuere illa, & mori dici
go animantia superiorem tenebunt locum,
malia in hac forma sunt, & lata. Quæda
carent, vt saxa. itaque aliquid erit animar
tiquius, scilicet corpus. hoc sic diuidam,
corpora omnia aut animata esse, aut ina
Etiamnum est aliquid superius, quam corp
mus enim quædam corporalia esse, quædam
ralia. Quid ergo erit ex quo hæc diducant
cui nomen modo parum proprium imposui
est. Sic enim in species secabitur, vt dicam

ab alio est, in speciem. Illud genus, Quod
de, supra se nihil habet. Initium rerum
sub illo sunt. Stoici volunt superponere
aliud genus magis principale: de quo sta-
, si prius illud genus, de quo locutus sum,
num poni docuero, cum sit rerum omni-

Quod est, in has species diuido, vt sint
, aut ineorporalia. Nihil tertium est. Cor-
odo diuido? vt dicam, aut animantia sunt,
antia. Rursus animantia quemadmodum
t dicam, quædam animum habent, quædam
imam aut sic: quædam impetum habent,
træseunt: quædam solo affixa, radicibus
tæscunt. Rursus animalia in quas species
mortalia sunt, aut immortalia. Primum
icis quibusdam videtur, Quid: sed quare
subiiciam. In rerum (inquiunt) natura
unt, quædam non sunt. Et hæc autem quæ
rerum natura complectitur, quæ animo
t, tanquam Centauri, Gigantes, & quid-
l falsa conuentione formatum. habere ali-

nimal non videtur, sed cogitatur: videtur autem
 cies eius, equus, & canis. Secundum ex his
 sunt, ponit Plato, quod eminet & exsuperat omnia.
 Hoc ait per excellentiam esse. ut poëta communiter
 dicitur. omnibus enim versus facientibus hoc non
 est. sed iam apud Græcos in vnius notam cessit. Im-
 merum intelligas, cum audieris poëtam. Quid
 hoc est? Deus, scilicet maior ac potentior cunctis. Ti-
 titum genus est eorum, quæ proprie sunt: innume-
 abilia hæc sunt, sed extra nostrum posita conspectu.
 Quæ sunt, interrogas? propria Platonis supellex.
 Ideas vocat, ex quibus omnia, quæcumque videntur
 fiunt: & ad quas cuncta formantur. Hæ immortales,
 mutabiles, inuiolabiles sunt. Quid sit idea, id est, quod
 Platoni esse videatur, audi. Idea est eorum, quæ non
 fiunt, exemplar æternum. Adiciam definitioni in-
 terpretationem, quo tibi res apertior fiat. Volo imaginem
 tuam facere. exemplar picturæ te habeo, ex quo
 aliquem habitum mens, quem operi suo imponat.
 illa quæ me docet & instruit facies, a qua petitur imi-
 tio, idea est. Talia ergo exemplaria infinita habet na-
 ra rerum, hominum, piscium, arborum: ad quæ, quæ-
 cumque fieri ab illa debet, exprimitur. Quarta
 locum habet *idea*. Quid sit hoc *idea*, attendas opor-
 tet: & Platoni imputes, non mihi, hanc rerum
 difficultatem. nulla est autem sine difficultate subtilis.
 Paulo ante pictoris imagine utebar. ille cum reddidit
 Virgilium coloribus vellet, ipsum intuebatur: Id
 erat Virgilii facies, futuri operis exemplar: ex quo
 quod artifex trahit, & operi suo imposuit, *idea*.
 Quid intersit, quæris? alterum exemplar est, alteram
 forma ab exemplari sumpta, & operi imposita. alterum
 artifex imitatur, alteram facit. Habet aliquam
 formam statua: hæc est idola habet aliquam faciem exempli
 ipsum, quod intuens opifex, statuam figuravit; *idea*

to in illis non numerat, quæ esse proprie
unt enim, & in assidua diminutione at-
tione sunt. Nemo nostrum idem est in
, qui fuit iuuenis. nemo est mane, qui fuit
corpora nostra rapiuntur fluminum more.
vides, currit cum tempore, nihil ex his quæ
manet. Ego ipse dum loquor mutari ista,
um. Hoc est quod ait Heraclitus: In idem
is non descendimus. Manet idem fluminis
qua transmissa est. Hoc in amne manife-
quam in homine. sed nos quoque non
loz cursus præteruehit: & ideo admiror de-
nostram, quod tantopere amamus rem fu-
m, corpus, timemusque ne quando moria-
m omne momentum, mors prioris habitus
tu non timere, ne semel fiat quod quotidie
homine dixi, fluida materia & caduca, &
obnoxia casibus: mundus quoque, æterna-
sta, mutatur, nec idem manet. Quamuis
nia in se habeat quæ habuit, aliter habet
mir. ordinem mutat. Quid. inquis. ista

soleo facere: ex omni natione, 1) etiam si a philosophia longissime auersa est, eruere aliquid conor, utile efficere. Quid de istis capiam, quæ modo clauimus, remotis a reformatione morum? quomodo meliorem me facere Ideæ Platonice possunt? quid istis traham, quod cupiditates meas comprimat? Vnde hoc ipsum, quod omnia ista quæ sensibus seruiunt quæ nos accendunt & irritant, negat Plato exiis quæ vere sint. Igitur ista imaginaria sunt, & ad tempus aliquam faciem ferunt: nihil horum stabile, nihil solidum est. & nos tamen cupimus tanquam aut semper futura, aut semper habituri. Imbecilli fluidior per interualla consistimus: mittamus animum ad illa quæ æterna sunt. miremur in sublimi volitantes rerum omnium formas: Deumque inter illa versantem, hoc providentem, quemadmodum quæ immortalis facere non potuit, quia materia prohibebat, defraudat a morte, ac ratione vitium corporis vincat. Memento enim cuncta, non quia æterna sunt, sed quia defenduntur cura regentis. Immortalia tutore ne egent. hæc conseruat artifex, fragilitatem materiam suam vincens. Contemnamus omnia, quæ adeo pretiosa non sunt, ut an sint omnino, dubium sit. Illa simul cogitemus, si mundum ipsum non minus mortalem, quam nos sumus, providentia periculis eximit, posse tamen aliquatenus nostra quoque providentia longiorem prorogari huic corpusculo moram, si voluptates, quibus pars maior perit, potuerimus regere & coercere. Plato ipse ad senectutem se diligentia pertulit. Erat quidem corpus validum ac forte sortitus, & illi nomen latitudo pectoris fecerat: sed navigationes ac pericula multum detraxerunt viri-

1. Natione) ex omni Philosophorum secta. Nisi f. legendum oratione.

simonia tamen, & earum quæ auiditatem euod-
 dus, & diligens sui tutela, perduxit illum ad
 tem, multis prohibentibus caussis. Nam hoc
 to, Platoni diligentia suæ beneficio contigis-
 d natali suo decessit, 2) & annum vnum ar-
 ogesimum impleuit, sine vlla deductione. 3)
 igi, qui forte Athenis erant, immolauerunt
 o, amplioris fuisse sortis quam humanæ rati,
 summasset perfectissimum numerum, quem
 nouies multiplicata componunt. Non dubi-
 paratus esset paucos dies ex ista summa, &
 am, remittere. Potest frugalitas producere
 em: quam vt non puto concupiscendam, ita
 andam quidem. Iucundum est, esse secum
 utissime, cum quis se dignum quo frueretur,

Itaque de isto feremus sententiam, an opor-
 dire senectutis extrema, & finem non oppo-
 manu facere. Propè est a timente, qui sa-
 nis exspectat: sicut ille ultra modum deditus
 qui amphoram exsiccat, & facem quoque

De hoc tamen quæremus, pars summa vi-
 m sæx vitæ hæc sit, an liquidissimum ac purif-
 uidam: si modo mens sine iniuria est, & in-
 sus animum iuuant, nec defectum & præmor-
 rpus est. Plurimum enim refert, vitam ali-
 ndat, an mortem. 4) At si inutile ministe-
 rpus, quid ni oporteat educere animum la-
 n? & fortasse paullo ante quam debet, faci-

ali suo decessit) ipso natali suo obiit qui erat septi-
 mænsis Thargelionis, quousque iam antea languidus
 vicinus, diligentia tamen sua mortem extraxit.

vlla deductione) iusto calculo, vt nulla dies de-

mortem) defectum scilicet ac præmortuum corpus
 vocat.

endum est, ne cum fieri debeat, facere non potest & cum maius periculum, sit male viuendi, quam moriendi, stultus est qui non exigui temporis modo, magnæ rei aleam redimit. Paucos longissimus nectus ad mortem sine iniuria pertulit. multis in vita sine usu iacuit sui. Quanto deinde crudelius dicas, aliquid ex vita perdidisse, quamuis finiendum. Noli me inuitus audire, tanquam ad te iam pertinet ista sententia; sed quid dicam æstima. Non relinque senectutem, si me totum mihi reseruat: totum tamen ab illa parte meliore. At si cœperit conuenientem, si partes eius conuellere, si mihi non reliquerit, sed animam: profiliam ex ædificio pacis ac ruenti. Morbum morte non fugiam, dum sanabilem, nec officientem animo: non afferam manus propter dolorem, sic mori, vinci est. Iam tamen si sciero perpetuo mihi esse patiendum: non propter ipsum, sed quia impedimento militurus est ad omne, propter quod viuitur. Inutilis est & ignauus, qui propter dolorem moriturus, qui doloris causa viuit. Sed in longum ex præterea materia quæ ducere diem possit. Et modo finem vitæ imponere poterit, qui epistolam potest? Vale ergo: quod libentius quam tu moras 6) lecturus es.

5. *Paucos longissima &c.*) Ista sunt quæ aduersaria ceret, pauci sunt qui non defectum ac præmortuum diu antequam morentur habuerint, illis igitur ex vita exeundum. Multis omnis vita nil prodest, se transigitur, eosne igitur omnes emigrare subebimus? quod crudele sit aliquid ex vita perdere. His deinde det Seneca.

6. *Mortis moras*) hoc est rationes quæ mortem nobis inferendam dissuadent, quales hactenus Seneca attulit

ulatio nos perdit.

am ex epistola tua percēpi voluptatem. per-
e enim mihi vti verbis publicis; 1) nec illa
tationem Stoicam reuoca. Vitium esse vo-
credimus. Sit sane: ponere tamen illam 2)
ad demonstrandam animi hilarem affectio-
io, inquam, & voluptatem (si ad nostrum
verba dirigimus) rem infamem esse, & gau-
sapienti non contingere. Est enim animi
is bonis viribusque fidentis. vulgo tamen
ur, vt dicamus, magnum gaudium nos ex il-
latu, aut ex nuptiis, aut ex partu vxoris per-
uaz adeo non sunt gaudia, vt saepe initia fu-
itiz fiat. Gaudio autem iunctum est, non
nec in contraria verti. Itaque cum dicit Vir-
er: Et mala mentis Gaudia; diserte quidem
parum proprie: nullum enim malum gau-
Voluptatibus hoc nomen imposuit, & quod
pressit: significauit enim homines, malo
tamen ego non immerito dixeram, cepif-

Etum eius impotentem, & in diuersa statim
 aurum, voluptatem voco, opinione falsi boni
 immoderatam & immodicam. Sed vt ad prop
 reuertar, audi quid me in epistola tua delectau
 bes verba in potestate: non effert te oratio, nec
 quam destinasti, trahit. Multi sunt, qui ad i
 non proposuerant scribere, alicuius verbi
 placentis vocentur. quod tibi non euenit. pro
 omnia, & rei aptata. Loqueris quantum vis
 significas quam loqueris. Hoc maioris rei i
 est. apparet, animum quoque nihil habere i
 cui, nihil tumidi. Inuenio tamen translatio
 borum, vt non temerarias, ita quæ periculum
 cerint. 1) Inuenio imagines: quibus si quis ne
 tat, & poëtis illas solis iudicat esse concessas
 nem mihi videtur ex antiquis legisse, apud qu
 dum captabatur plausibilis oratio. Illi qui i
 ter, & demonstrandæ rei causâ eloquebantur
 bolis referti sunt: quas existimo necessarias,
 eadem causâ qua poëtis, sed vt imbecillitati
 adminicula sint, & vt discentem & audientem
 præsentem adducant. Sextium ecce cumma
 go, virum acrem, Græcis verbis, Romanis
 philosophantem. movit me imago ab illo pe
 quadrato agmine exercitum, vbi hostis ab on
 suspectus est, pugnae paratum. Idem, inqu
 ens facere debet: omnes virtutes suas vndiqu
 dat, vt ubicumque infesti aliquid oritur, ill
 præsidia sint, & ad nutum regentis sine tun
 spondeant. Quod in exercitibus his quos i
 res magni ordinant, fieri videmus, vt imper
 cis simul omnes copiae sentiant, sic disposi

1. *Quæ periculum sui fecerint*) h. e. nouas, &
 tamen audacia prolatas.

gnum ab vno datum, peditem simul equitemque percurrat: hoc aliquanto magis necessarium esse nobis, Sextius ait. Illi enim sæpe hostem timere sine caussa, tutissimumque illis iter, quod suspectissimum fuit: nil stultitia pacatum habet, tam superne illi metus est, quam infra. vtrumque trepidat latus. Sequuntur pericula & occurrunt, ad omnia pauet: imparata est, & ipsis terretur auxiliis. Sapiens autem, ad omnem incursum munitus & intentus, non si paupertas, non si luctus, non si ignominia, non si dolor impetum faciat, pedem referet. Interritus & contra illa ibit, & inter illa. Nos multa alligant, multa debilitant: diu in istis vitiis iacuimus, elui difficile est. non enim inquinati sumus, sed infecti. Ne ab alia imagine ad aliam transeamus, hoc quæram, quod mecum sæpe dispicio, quid ita nos stultitia tam pertinaciter teneat. Primo quia non fortiter illam repellimus, nec toto ad salutem impetu nitimur: deinde, quia illa quæ a sapientibus viris reperta sunt, non satis credimus, nec apertis pectoribus haurimus, leniterque tam magnæ rei insistimus. Quemadmodum autem potest aliquis, quantum satis sit, aduersus vitia discere, qui quantum a vitiis vacat, discit? 2) Nemo nostrum in altum descendit. summa tantum decerpimus: & exiguum temporis impendisse philosophiæ, satis abundeque occupatis fuit. Illud præcipue impedit, quod cito nobis placemus: si inuenimus qui nos bonos viros dicat, qui prudentes, qui sanctos, agnoscimus. 3) Nec sumus modica laudatione contenti: quidquid in nos adulatio sine pudore congeffit,

2. *Qui quantum a vitiis vacat, discit*) qui eas tantum horas, quas vitiorum exercitium vacuas ipsi relinquit, adeoque subsecius discendo tantum impendit.

3. *Agnoscimus*) assensum præbemus, nosque tales esse putamus.

tanquam debitum prendimus: optimos nos esse, pientissimos affirmantibus assentimur, cum sciamus illos sæpe mentiri. Adeoque indulgemus nobis, laudari velimus in id, cui contraria cum maxime sumus. Mitissimum ille se in ipsis suppliciis audit, rapinis liberalissimum, in ebrietatibus ac libidinibus temperatissimum. Sequitur itaque, ut ideo magis nolumus, quia nos optimos esse credimus. Alexander cum iam in India vagaretur, & gentes, ne finitimas quidem setis notas, bello vastaret, in obsidione cuiusdam urbis, dum circuit muros, & dum imbecillissima mœnium quærit, sagitta ictus, diu per sedera incepta agere perseveravit. Deinde cum, repressi sanguine, sicci vulneris dolor cresceret, & crus equi suspensum paulatim obtorpuisset, coactus abstitit. Omnes, inquit, iurant me Iovis esse filium, sed verus hoc hominem esse me clamat. Idem nos facimus: cum pro sua quemque portione adulatio infuset, dicamus: Vos quidem me dicitis prudentem esse, ego autem video quam multa inutilia concupiscens nocitura optem. ne hoc quidem intelligo, quod animalibus satietas monstrat, quis cibo debeat esse, quæ potioni modus: quantum capiam, adhuc nescio. Ita docebo, quemadmodum intelligas te non esse sapientem? Sapiens ille est plenus gaudio, hilaris & placidus, inconcussus, cum diis ex pari vivit. Nunc ipse consule: si nunquam mœstus es, nulla spes animi tui futuri expectatione sollicitat, si per dies noctesque par & æqualis animi tenor erecti & placentis filii est: peruenisti ad humani boni summam. Sed si appetis voluptates, & vndique, & omnes: scito tantum tibi ex sapientia, quantum ex gaudio, deesse. Ad hoc cupis peruenire, sed erras, qui inter divitiis illuc venturum esse te speras. Inter honores gaudium, id est, inter sollicitudines quæris? ista quæ sic petis, tanquam

quam datura lætitiā ac voluptatem, causſæ dolorum
 ſunt. Omnes, inquam, illi tendunt ad gaudium :
 ſed vnde ſtabile magnumque conſequantur, ignorant.
 Ille ex conuiujs & luxuria : ille ex ambitione, & cir-
 cumſuſa clientium turba : ille ex amica : alius ex ſtudio-
 rum liberalium vana oſtentatione, & nihil ſanantibus
 ſitteris. Omnes iſtos oblectamenta fallacia & breuia
 recipiunt : ſicut ebrietas, quæ vnius horæ hilarem in-
 ſaniam, longi temporis tædio penſat. ſicut plauſus &
 celamationis ſecundæ fauor, qui magna ſollicitudine
 & partus eſt, & expiandus. Hoc ergo cogita, hunc
 eſſe ſapientiæ effectum, gaudij æqualitatem. Talis
 eſt ſapientis animus, qualis mundi ſtatus ſuper Lu-
 nam. ſemper illic ſerenum eſt. Habes ergo, quare
 velis ſapiens eſſe : quia nunquam ſine gaudio eſt. Gau-
 dium hoc non naſcitur, niſi ex virtutum conſcientia.
 Non poteſt gaudere, niſi fortis, niſi iuſtus, niſi tem-
 perans. Quid ergo, inquis ? ſtulti ac mali non gau-
 dent ? Non magis, quam prædam naſti leones. Cum
 fatigauerunt ſe vino & libidinibus, cum illos nox inter
 vina defecit, cum voluptates anguſto corpori ultra
 quam capiebat ingeſtæ ſupputare cœperunt, tunc ex-
 clamant miſeri Virgilianum illum verſum :

*Namque ſit ſupremam falſa inter gaudia noctem
 Egerimus, noſti.*

Omnem luxurioſi noctem inter falſa gaudia, & qui-
 dem tanquam ſupremam, agunt. Illud gaudium,
 quod deos deorumque æmulos ſequitur, non inter-
 rumpitur, non deſinit, deſineret, ſi ſumptum eſſet ali-
 unde : quia non eſt alieni muneris, nec arbitrii quidem
 alieni. Quod non dedit fortuna, non eripit.

EPIST. LX.

Vota vulgi ſpernenda, Naturam audiendam eſſe.

Que-

Queror, litigo, irascor. Etiamnum optas quod tibi optauit nutrix tua, aut pædagogus, aut mater? Nondum intelligis, quantum mali optauerint! quam inimica nobis sunt vota nostrorum! eo quid inimiciora, quo cessere felicius. Iam non admitti omnia nos a prima pueritia mala sequuntur: inter exsecrationes parentum creuimus. Exaudiant quoque diu nostram pro votis vocem gratuitam. 1) Quousque poscemus aliquid deos, quasi nondum ipsi aliquid nos possumus? Quam diu sationibus implebimus magnarum urbium campos? 2) quam diu nobis populus metet? quam diu vnius mensæ frumentum multa vigia, & quidem non ex vno mari, subuehent? Terræ paucissimorum iugerum pascuis impletur: vna elefantis pluribus sufficit: homo & terra pascui & mari. Quid ergo? tam insatiabilem nobis malum dedit, cum tam modica corpora dedisset, vastissimorum edacissimorumque animalium audientem vinceremus? minime. Quantulum est ei quod naturæ datur? paruo illa dimittitur. Non satis nobis ventris nostri magno constat, sed ambitio. Hos itaque (vt ait Sallustius) ventri obedientes animalium loco numeremus, non hominum: quosdam vt ne animalium quidem, sed mortuorum. Viuit is, qui vititur: qui vero latitant & torpent, sic in domo sunt, quam in conditiuo. Horum licet in limine ipso nomen in marmori inscribas, 4) mortem suam antecesserunt.

1. *Exaudiant quoque diu nostram pro votis vocem gratuitam* Interrogatiue accipiendum puto, an exaudiant etiam dii nostras voces, quas pro votis ipsis reddimus Dii?

2. *Magnarum urbium campos*) qui magnis urbibus populi sufficere.

3. *Ambitio*) cupiditas delicatis tantum cibis inhiens.

4. *Horum licet in limine &c.*) nil prohibet quo minus etiam mortuorum sepulchre inscribatur.

EPIS:

EPIST. LXI.

*ut & immutari studeamus. mortem cogitemus, & ut
er imminet, & utique venturam.*

inamur quod volumus velle. Ego certe id ago
enex, non eadem velle, quæ puer volui. In
num eunt dies, in hoc noctes: hoc opus meum
æ cogitatio, imponere veteribus malis finem:
o, ut mihi instar totius vitæ, sit dies. Nec me-
ales tanquam ultimum rapio, 1) sed sic illum
icio, tanquam esse vel ultimus possit. Hoc ani-
tibi hanc epistolam scribo, tanquam cum maxi-
cipientem mors euocatura sit. Paratus exire sum,
eo fruor vita: quia quam diu futurum hoc sit, non
pendeo. Ante senectutem curavi, ut bene viue-
t in senectute, ut bene moriar. Bene autem mo-
st libenter mori. Da operam, ne quid unquam
us facias quidquid necesse est, futurum est. Ro-
tanti, non volenti necessitas est: in volente ne-
as non est. Ita dico, qui imperia libens excipit,
m acerbissimam seruitutis effugit, facere quod

Non qui iussus aliquid facit, miser est: sed qui
s facit. Itaque sic animum componamus, ut quid-
es exigit, id velimus: & in primis finem nostri
istia cogitemus. ante ad mortem, quam ad vi-
præparandi sumus. Satis instructa vita est: sed
strumentorum eius auidi sumus. Deesse nobis
l videtur, & semper videbitur. Ut satis vixerim-
nec anni nec dies facient, sed animus. Vixi,
carissime, quantum satis erat: mortem ple-
exspecto.

*a tanquam ultimum rapio) non ita eo auide ac si viti-
vior.*

ans) exsatiatus,

EPIST.

E P I S T. LXII.

Homines aut negotia non obstat Bona menti. Laus Demetrii.

MEntiuntur, qui sibi obstat ad studia libera-
turbam negotiorum videri volunt; simulant oc-
cupationes, & augent, & ipsi se occupant. Vaco, in
Lucili, vaco: & ubicumque sum, meus sum. Rebus
enim non me trado, sed comodo: nec confectio
perdendi temporis causas: quocumque constiti loco
ibi cogitationes meas tracto, & aliquid in animo salu-
tare verso. Cum me amicis dedi, non tamen me
abduco: nec cum illis moror, quibus me tempus
quod congregauit, aut causa ex officio nata cie-
sed cum optimo quoque sum: ad illos, in quocum-
que loco, in quocumque saeculo fuerint, animum me-
um mitto. Demetrium, virorum optimum, mecum
circumfero, & relictis conchyliatis, ¹⁾ cum illo semina-
do loquor, illum admiror. Quid hi admirari
vidi nihil ei deesse. Contemnere omnia aliquis
potest: omnia habere nemo potest. Breuitas
ma ad diuitias, per contemptum diuitiarum, vi-
est. Demetrius autem noster sic viuit, non tanquam
contempserit omnia, sed tanquam aliis habenda per-
miserit.

E P I S T. LXIII.

Consolatoria super morte amici, sapiens & perpa-
cra.

GRauiter fers decessisse Flaccum, amicum tuum:
plus tamen æquo dolere te nolo. Illud, vt non

1. Conchyliatis) qui in lacernis purpureis incedant.

caudebo exigere : & esse melius scio. Sed
 vitas animi continget, nisi iam multum su-
 um elato? Illum quoque ista res vellicabit,
 vellicabit. Nobis autem ignosci potest,
 d lacrimas : si non nimiae decurrerent, si ip-
 effimus. Nec sicci sint oculi amisso amico,
 lacrimandum est, non plorandum. Du-
 gem videor ponere? cum poëtarum Græco-
 nus, ius flendi dederit in vnum dumtaxat
 um dixerit, etiam Nioben de cibo cogita-
 ris vnde sint lamentationes, vnde immo-
 ? per lacrimas argumenta desiderii quæri-
 plorem non sequimur, sed ostendimus. Ne-
 sibi est. 3) O infelicem stultitiam! est ali-
 oris ambitio. Quid ergo? inquis. obliui-
 ? Breuem illi apud te memoriam promittis,
 ore mansura est. Iam istam frontem ad ri-
 bet fortuita res transferet. Non differo in-
 mpus, quo desiderium omne mulcetur, quo
 rimi luctus residunt : cum primum te obser-
 ris, imago ista tristitiæ discedet. Nunc ip-
 s dolorem tuum, sed custodienti quoque e-
 oque citius, quo est acrior, desinit. Id a-
 t iucunda fiat nobis amissorum recordatio.
 enter ad id redit, quod non sine tormento
 us est. Si tamen istud fieri necesse est, vt
 o nobis morsu, amissorum quos amauimus
 ecurrat : hic quoque morsus habet suam vo-

um dumtaxat diem) Habes ap. Homerum ll. τ. vbi
 Achillem lacrymis diffluentem :

*ζῆ τὸν μὲν καταδάπτειν ὅς κε θάνησι
 ὁ μὲν ἔχοντας, ἐπ' ἡματι δακρυοσάντας.*

us Nioben de cibo cogisasse) Id. Hom. ll. vlt.

tristis sibi est) Sed aliis quibus ostendere tristitiam

lupta-

luptatem. Nam, ut dicere solebat Attalus ne
 Sic amicorum defunctorum memoria iucunda
 quomodo poma quædam sunt suauiter aspera,
 modo in vino nimis veteri ipsa nos amaritudo
 est: cum vero interuenit spatium, omne quod
 gebat exstinguitur, & pura ad nos voluptas venit
 illi credimus, amicos incolumes cogitare, melle ac
 centa frui est: eorum qui fuerunt retriectatio, no
 ne acerbitate quadam iuuat. Quis autem negau
 hæc acria quoque, & habentia austeritatis alia
 stomachum excitare? Ego non idem sentio. mihi
 eorum defunctorum cogitatio, dulcis ac blandi
 habui enim illos, tanquam amissurus: amisi, tunc
 habeam. Fac ergo, mi Lucili, quod tuam æ
 tem decet. Desine beneficium Fortunæ male præ
 pretari, abstulit, sed dedit. Ideo amicis auide
 mur, quia quamdiu contingere hoc possit, incertum
 est. Cogitemus quam sæpe illos reliquerimus
 aliquam peregrinationem longinquam exituri: &
 sæpe eodem morantes loco, non viderimus: intel
 mus, plus nos temporis perdidisse inuiuis. Feras au
 hos, qui cum negligentissime amicos habeant, ma
 xime lugent: nec amant quemquam, nisi cum per
 derunt? Ideoque tunc effusius mœrent, quia verum
 ne dubium sit an amauerint: fera iudicia affectus
 querunt. Si alios habemus amicos, male de his & m
 mur, & existimamus: quia parum valent in vniuersi
 ti solatium. si non habemus, maiorem ipsi nobis
 iuriam fecimus, quam a fortuna accepimus. Illu
 num abstulit: nos quemcumque non fecimus. De
 de ne vnum quidem amauit, qui plus quam vnus
 mare non potuit. Si quis despoliatus, amissa vi
 tunica, complorare se malit, quam circumspicere
 quomodo frigus effugiat, & aliquid inueniat quo
 gat scapulas, nonne tibi videatur stultissimus? Qu

trulisti: quære, quem ames. Satiùs est
parare, quam flere. Scio quidem pertri-
c esse, quod adiecturus sum: non tamen
mittam, quia ab omnibus dictum est. Fi-
li etiam qui consilio non fecerat, tempore
irpissimum autem est in homine prudente
mœroris, lassitudo mœrendi. Malo re-
orem, quam ab illo relinquare. quam-
facere desiste, quod etiamsi voles, diu
poteris. Annum fœminis ad lugendum
maiores, non vt tam diu lugerent, sed ne
iris nullum legitimum tempus est, quia
nestum. Quam tamen mihi ex illis muli-
is, vix retractis a rogo, vix a cadauere
ui lacrimæ in totum mensem durauerint?
itius in odium venit, quam dolor: qui re-
blatorem inuenit, & aliquos ad se adducit:
vero deridetur, nec immerito: aut enim
aut stultus est. Hæc tibi scribo, is qui An-
enum, carissimum mihi, tam immodico
quod minime velim) inter exempla sim eo-
dolor vicit. hodie tamen factum meum da-
telligo maximam mihi causam sic lugendi
d nunquam cogitaueram, mori eum ante
Hoc vnum mihi occurrebat, minorem es-
o minorem: tanquam ordinem fata serua-
ue assidue cogitemus, tam de nostra, quam
uos diligimus, mortalitate. Tunc ego di-
: Minor est Serenus meus: quid ad rem
ost me mori debet, sed ante me potest, quia
nparatum subito fortuna percussit. Nunc
inia & mortalia esse, & incerta lege mor-
lie fieri potest, quidquid vnquam potest.
ergo, Lucili carissime, cito nos eo per-
quo illum peruenisse mœremus. Et for-

tasse (si modo sapientum vera fama est, recipi nos locus aliquis) quem putamus perisse, praestitum est.

EPIST. LXIV.

Q. Sextii laudatio, & ipsius deinde Sapientia. Vnde eius auctores venerandos, & nos tamen posse ad

FUISTI heri nobiscum. Potes queri, si heri tantum ideo adieci, nobiscum: 1) mecum enim semper Interuenerant quidam amici, propter quos maius fieret: non hic qui erumpere ex lautorum curis & terrere vigiles 2) solet: sed hic modicus, qui spiritus venisse significaret. Varius nobis sermone ut in conuiuio, nullam rem usque ad exitum: censens, sed aliunde alio transiliens. Lectus est & liber Q. Sextii patris, magni, si quid mihi curi viri, & licet negent, Stoici. Quantum in illo boni, vigoris est, quantum animi! hoc non in omnibus philosophis inuenies. Quorumdam scripta & habent tantum nomen: 3) cetera ex sanguine sunt stituunt, disputant, cauillantur: non faciunt animi quia non habent. Cum legeris Sextium, dicere vides, viget, liber est, supra hominem est, dimittit plenum ingentis fiducia. In quacumque possis mentis fim, cum lego hunc, (fatebor tibi) libet & casus prouocare, libet exclamare: Quid cessas? congrederere. paratum vides. Illius animi duo, qui quaerit ubi se experiatur, ubi virtutem ostendat,

1. *Nobiscum*) non mecum, cum reliquis enim non ipsi intercedebat amicitia, ut semper cum eis sicut cum se esse credi posset.

2. *Vigiles*) qui incendia curabant.

3. *Nomen*) titulum.

*Spumantemque dari pecora inter inertia foris
Oplat aprum aut fulvum descendere monte leonem.*

bet aliquid habere quod vincam, cuius patientia
arceat. Nam hoc quoque egregium Sextius habet,
od & ostendet tibi beatæ vitæ magnitudinem, & de-
perationem eius non faciet. Scies illam esse in excel-
so, sed volenti penetrabilem. hoc quidem virtus tibi
ipsa præstabit, ut illam admireris, & tamen speres. Mi-
hi certe temporis multum auferre solet contemplatio
ipsa sapientiæ. non aliter illam intueor obstupescactus,
quam ipsum interim mundum, quem sæpe tanquam
spectator novus video. Veneror itaque inuenta sapien-
tiæ, inuentoresque: adire tanquam multorum heredi-
tatem iuvat. Mihi ista acquisita, mihi laborata sunt. Sed
agamus bonum patremfamilia: faciamus ampliora
quæ accepimus. maior ista hereditas a me ad posteros
transeat. Multum adhuc restat operis, multumque
restabit: nec vlli nato post mille sæcula præcludetur
ocasio aliquid adhuc adiiciendi. Sed etiam si omnia
a veteribus inuenta sunt: hoc semper novum erit, v-
sus, & inuentorum ab aliis scientia & dispositio. Pu-
ta relicta nobis medicamenta, quibus sanarentur ocu-
li. non opus est mihi alia quærere: hæc tantum mor-
bis & temporibus aptanda sunt. Hoc asperitas ocu-
lorum conleuatur. hoc palpebrarum crassitudo te-
neatur. hoc vis subita & humor auertitur. hoc acuitur
vilat. Teras ista oportet, & eligas tempus, adhibeas
singulis modum. Animi remedia inuenta sunt
ab antiquis: quomodo autem admoueantur, aut
quando, nostri operis est quærere. Multum egerunt
qui ante nos fuerunt, sed non peregerunt: suspicien-
di tamen sunt, & ritu deorum colendi. Quid ni ego
magnum virorum & imagines habeam, incitamen-

quod destinabat, efficit. Nihil autem ad rem met, vtrum foris habeat exemplar, ad quod referretur; an intus, quod sibi ipse concepit & i. Hæc exemplaria rerum omnium Deus intra se numerosque vniuersorum quæ agenda sunt, & mente complexus est. plenus his figuris est, quæ ideas appellat, immortales, immutabiles, ingenerabiles. Itaque homines quidem percunt: ipse humanitas ad quam homo effingitur, peruenit & hominibus laborantibus, intereuntibus, illa tribuitur. Quinque ergo causæ sunt, vt Plato dicitur: ex quo, 1) id a quo, 2) id quo, 3) id ad quod, 4) id propter quod, 5) nouissime id quod ex his. Tanquam in statua (quia de hac loqui cœpimus) ex quo, æs est: Id a quo, artifex est: Id quo, forma est, quæ aptatur illi: Id ad quod, exemplar est, imitatur is qui facit: Id propter quod, propositum est. Id quod ex istis est, ipsa statua. omnia mundus quoque (vt ait Plato) habet. Hic Deus est: Ex quo fit, hæc materia est: Hic est habitus, & ordo mundi quem videmus: Exemplar, scilicet ad quod Deus hanc magnitudinem & pulcherrimi fecit: Propositum, propter quod. Quæris, quid sit propositum Deo? Bonitas. ita ait Plato. Quæ Deo faciendi mundum causa bonus est, bono nulla cuiusquam boni inuidia est itaque quam optimum potuit. Fer ergo sententiam, & pronuncia, quis tibi verissimillimè videatur dicere, non quis verum dicat. id enim

1. Ex quo) materia.

2. A quo) causa efficiens.

3. Quo) forma, qua vel per quam res est.

4. Ad quod) idea sine exemplar.

5. Propter quod) causa finalis.

6. Id quod ex his est) effectus.

ps est, quam ipsa veritas. Hæc quæ ab Aristotele
ne ponitur turba causarum, aut nimium mul-
timum pauca comprehendit. Nam si quocum-
modo quid effici non potest, id causam iudicant
iendi, pauca dixerunt. Ponant inter causas
nihil sine tempore potest fieri. Ponant locum.
uerit ubi fiat aliquid, ne fiet quidem. Ponant
nil sine hoc nec fit nec perit: nulla sine motu
la mutatio est. Sed nos nunc primam & genera-
ssam quærimus. hæc simplex esse debet. nam &
a simplex est. Quærimus, quid sit causa: Ratio
id est, Deus. Ita enim quæ nunc retuli, non sunt
& singulæ causæ, sed ex vna pendent ex ea quæ
Formam dicis causam esse: hanc imponit ar-
peri. pars est, non causa. Exemplar quoque non
ssa, sed instrumentum causæ necessarium. Sic
sarium est exemplar artificis, quomodo scalprum,
odo lima. sine his procedere ars non potest. non
tamen hæc artis, aut causæ sunt. Propositum, in-
artificis, propter quod ad faciendum aliquid
t, causa est. ut sit causa, non est efficiens caus-
d superueniens. Hæ autem innumerabiles sunt:
e causa quærimus generali. Illud vero non pro
ipsis subtilitate dixerunt, totum mundum &
mmatum opus, causam esse. multum enim in-
inter opus, & causam operis. Aut fer senten-
aut (quod facilius in eiusmodi rebus est) nega-
uere, & nos reuerti iube. Quid te, inquis, dele-
opus inter ista conterere, quæ tibi nullum affe-
cipiunt, nullam cupiditatem abigunt? Ego qui-
iora illa ago ac tracto, quibus pacatur animus,
ius scrutor: deinde hunc mundum. Ne hoc qui-
opus ut existimas, perdo. Ista enim omnia si
cidantur, nec in hanc subtilitatem inutilem di-
ur, attollunt & leuant animum, qui graui ser-
cina

transitus. nec desinere timeo; idem est enim non cœpisse; nec transire; quia nusquam tamen ero.

EPIST. LXVI.

Claranum senem, sed alacrem esse: eundem corporem, animo honestum. Non refert de qua is habitet. Discrimen Bonorum Stoicis omnia paria esse. Quid ergo? idem Gaudium, timentia? idem, quod ad Virtutem: non ad am. Externa etiam, non dare Boni augent. Hæc diffuse, distinxit, pulere. O legamus, ptemus!

CLaranum condiscipulum meum vidi, post annos, non puto expectas ut adiciam, sed mehercules viridem animo ac vigentem cum corpusculo suo colluctantem. Inique et natura gessit, & talem animum male collocavit fortasse voluit hoc ipsum nobis ostendere, possum fortissimum ac beatissimum sub qualibet latere. Vicit tamen omnia impedimenta: & tera contemnenda a contemptu sui venit. Erra hi visus est qui dixit:

Gratior est pulcro veniens e corpore virtus. nullo enim honestamento eget: ipsa & magni decus est, & corpus suum consecrat. 1) Certe num nostrum cœpi intueri, formosus mihi vi & tam rectus corpore, quam est animo. Potest casa vir magnus exire: potest & ex deformi humi corpusculo formosus animus ac magnus. Qui itaque videtur mihi in hoc natura tales generari approbet virtutem omni loco nasci. Si posset

1. Consecrat) velut intus habitantis Dei templum.

quos iudicium egeram, 2) & ad te mittam.
Id die quæsitum est, quomodo possint paria
, si triplex eorum conditio est. Quædam
videtur) prima bona sunt: tanquam gau-
x, salus patriæ. Quædam secunda, in ma-
lici expressa: tanquam tormentorum pati-
in morbo graui temperantia. Illa bona di-
amus nobis: hæc, si necesse erit. Sunt ad-
i: tanquam modestus incessus, & compo-
rbus vultus, & conueniens prudenti viro
Quomodo ista inter se paria esse possunt: cum
da sint, alia auersanda? Si volumus ista di-
e, ad primum reuertamur, & consideremus
sit. Animus intuens vera, peritus fugien-
petendorum, non ex opinione, sed ex natura
bus imponens, toti se inferens mundo, & in
us actus contemplationem suam mittens, co-
bus actionibusque intentus, ex æquo magnus
ens, asperis blandisque pariter inuietus, neu-
tane submittens, supra omnia quæ contin-
duntque eminens, pulcherrimus, ordinatif-

adspēctum, & semel tota se ostendat. Ceteræ eius species sunt, quæ pro vitæ varietate & onibus explicantur: nec minor fit aut maior crescere enim summum bonum non potest tui ire retro licet: sed in alias atque alias conuertitur, ad rerum quas actura est habitata. Quidquid attingit, in similitudinem sui tingit: actiones, amicitias, interdum domos intravit disposuitque, condecorat: quidquid id amabile, conspicuum, mirabile facit. Itaque & magnitudo ultra non potest surgere, quantum mentum maximo non est. Nihil inuenies rectius non magis quam verius vero, quam temperatius. omnis in modo est virtus: modus certa est. Constantia non habet quo procedat, nequam fiducia, aut veritas, aut fides. Quid accēcto potest? nihil. aut perfectum non erat, cum ergo ne virtuti quidem, cui si quid adiici potest. Honestum quoque nullam accessionem recognestum est enim propter illa quæ retuli. Quid decorum, & iustum, & legitimum? non eorum formæ putas, certis terminis comprehensum re posse, imperfectæ rei signum est: bonum eadem cadit leges: iuncta est priuata & publica, tam mehercules, quam inseparabile est dum petendumque. Ergo virtutes inter se per & opera virtutum, & omnes homines quibus tigers. Satorum vero animaliumque virtutes mortales sint, fragiles, caducæque, & incessant refiduntque: & ideo non eodem pretio tur. Vna inducitur humanis virtutibus regem enim est ratio recta, simplexque. Nihil ei diuinius, cælesti cælestius. Mortalia emundant, deteruntur, crescunt, exhaustiuntur, tur: itaque illis in tam incerta sorte inæqual

animum magnitudo: in altero remissa, & la-
ro pugnax, & intenta. Quid? tu non pu-
esse virtutem eius qui fortiter hostium mœ-
nat, & eius qui obsidionem patientissime
& magnus Scipio, qui Numantiam claudit &
& cogitque inuictas manus in exitium ipsas
& magnus ille obsessorum animus, qui scit ni-
usum, cui mors aperta est, & in complexu li-
spirat. Æque reliqua quoque inter se paria
quillitas, simplicitas, liberalitas, constantia, æ-
us, tolerantia: omnibus enim istis vna virtus
animum rectum & indeclinabilem præstat.
& nihil interest inter gaudium, & dolorum in-
patientiam: nihil, quantum ad ipsas virtutes:
& quantum ad illa, in quibus virtus vtraque
est. In altero namque naturalis animi remis-
tas: in altero, contra naturam dolor. Ita-
sunt hæc, quæ plurimum interualli recipi-
tus in vtraque par est: virtutem materia
est: nec peiorem facit dura & diffici-
liorem hilaris & læta. Necesse est ergo æ-

est, quod ab invito, quod a coacto fit. omne
stum voluntarium est. Admisce illi pigritiam
relam, tergiuersionem, metum: quod habe
optimum, perdidit, sibi placere. Non potest
stum esse, quod non est liberum, nam quod tim
vit. Honestum omne securum est, tranquillu
si recusat aliquid, si complorat, si malum iudica
turbationem recipit, & in magna discordia volu
Hinc enim species recti vocat, illinc suspicio m
trahit. Itaque qui honeste aliquid facturus est,
quid opponitur, id etiam si incommodum puta
lum non putat: velut libens faciet. Omne hon
iniussam, incoactumque est, sincerum, & null
lo mixtum. Scio quid mihi hoc loco responde
sit. Hoc nobis persuadere conaris, nihil intere
trum aliquis in gaudio sit, an in equuleo iaceat,
torem suum lassat. Poteram respondere quod
rus ait, Sapientem, si in Phalaridis tauro perui
exclamaturum: Dulce est, & ad me nil per
Quid miraris, si ego paria bona dico, vnius in c
vio iacentis, alterius inter tormenta fortissime
tis: cum (quod incredibile est) dicat Epic
dulce esse torqueri? Et hic respondeo, plurimu
teresse inter gaudium & dolorem. Si quæratu
ctio, alterum petam, alterum vitabo. illud secur
naturam est, hoc contra. Quamdiu sic æstima
magno inter se diffident spatio: cum ad virtutem
tum est, vtraque par est, & quæ per læta proced
quæ per tristitia. Nullum habent momentum ve
& dolor, & quidquid aliud incommodi est: vi
enim obruitur. Quemadmodum minuta lu
claritas solis obscurat: sic dolores, molestias, i
as, virtus magnitudine sua elidit, atque opprimi
quocumque affulsit, ibi quidquid sine illa appare
stinguitur: nec magis ullam portionem habet

ut apud illum non erit res, sed tritus atque
nem vir bonus, pauper, aut exsul, ac pal-
gedum pone ex alia parte virum bonum,
undantem, ex altera nihil habentem, sed
na: vterque æque bonus vir erit, etiam si
ispari vtetur. Idem (vt dixi) in rebus iu-
st, quod in hominibus. æque laudabilis est
corpore valido ac libero posita, quam in mor-
indio. Ergo tua quoque virtus non magis lau-
corpus illæsum tibi & integrum fortuna præ-
nem si ex aliqua parte mutilatum, alioqui hoc
ruorum habitu dominum æstimare. Omnia
, in quæ dominium casus exercet, serua sunt,
& corpus, & honores: imbecilla, fluida,
, possessionis incertæ. Illa rursus libera &
pera virtutis, quæ non ideo magis appeten-
i benignius a fortuna tractantur; nec minus,
cerum iniquitate premuntur. Quod amici-
ominibus est, hoc in rebus appetitio est.
to, magis amares virum bonum locupletem,
aperem: nec robustum & lacertosum, quam

illo usque procedet, ut ex duobus æque indigentibus, comatum & crispulum malis, quistrum. Vbi par est in utroque virtus, non eorum rerum inæqualitas: omnia enim alia sed accessiones sunt. Nam quis tam inieram inter suos agit, ut filium sanum quamgis diligat? procerumue & excelsum, quammodicum? Fœtus suos non distinguunt se alimentum pariter omnium sternunt. 1) et partiuntur cibos. Vlysses ad Ithacæ suæ sperat, quemadmodum Agamemnon ad Iliacæ muros. Nemo enim patriam, amat, sed quia sua. Quorsum hæc perscias virtutem omnia opera sua, velut fœdem oculis intueri, æque indulgere omnidem impensius, laborantibus. Quoniam etiam parentum amor, magis in ea quoritur, inclinatur. Virtus quoque opera sua affici & premi, non magis amat, sed pauperum more, magis complectitur ac fouet est vllum bonum altero maius? quia non est apto aptius, quia plano nihil est planius. Necere, Hoc magis par est alicui 2) quam illi honesto honestius quidquam est. Quod si per virtutum natura est, tria genera bonorum sunt. Ita dico, in æquo est moderate gaudere dolere: Lætitia illa non vincit hanc animum, sub tortore gemitus deuorantem. Illibilia sunt, hæc mirabilia. vtraque nihilon quia quidquid incommodi est, velamine boni tegitur. Quisquis hæc imparia iudicis virtutibus auertit oculos, & exteriora c

1. Sternunt) vbera præbituræ.

2. Hoc magis par est alicui) hoc bonum magis venit.

idem pendunt, idem patent: 3) falsa mul-
 nt vani. Itaque speciosa & magna contra
 , cum ad pondus reuocata sunt, fallunt.
 i Lucili, quidquid vera ratio commendat,
 æternum est, firmat animum, attollitque,
 turum in excelsis: illa quæ temere laudan-
 lgi sententia bona sunt, inflant inanibus læ-
 rfuls ea quæ timentur tanquam mala, iniici-
 idinem mentibus, & illas non aliter, quam
 species periculi, agitant. Vtrique res er-
 aussa animum & diffundit, & mordet: nec
 io, nec hæc metu digna est: sola ratio immu-
 iudicii tenax est. non enim seruit, sed im-
 nibus. Ratio rationi par est, sicut rectum
 ergo & virtus, quæ non aliud est quam recta
 Omnes virtutes rationes rectæ sunt: si rectæ
 pares sunt. Qualis ratio est, tales & actio-
 t: ergo omnes pares sunt. Nam cum similes
 sint, similes & inter se sunt: pares autem acti-
 ter se esse dico, qua rectæ sunt, & honestæ.
 in magna habebunt discrimina, variante ma-
 quæ modo latior est, modo angustior; modo
 s, modo ignobilis; modo ad multos pertinens,
 ad paucos. In omnibus tamen istis, id quod
 im est, par est. tanquam viri boni, omnes pa-
 t, qua boni sunt. sed habent differentias æta-
 tis senior, alius iunior. habent corporis: alius
 sus, alius deformis est. habent fortunæ: ille
 hic pauper est: ille gratiofus, potens, vrbibus
 & populis; ignotus hic plerisque, & obscurus.
 illud quod boni sunt, pares sunt. De bonis
 sensus non iudicat: quid vtile, scit; quid in-

im patens) non imponunt specie, sed idem pendunt
 quod esse videntur.

II.

o

utile,

utile, ignorat. Non potest ferre sententiam rem præsentem perductus est: nec futuri præ nec præteriti memor: quid sit consequens & hoc autem rerum ordo seriesque contextitas vitæ in perfectum itura. Ratio ergo arbitrorum ac malorum: aliena & externa probet: & ea quæ neque bona sunt, neque miserationes minimas ac leuissimas iudicat, omne in animo est. Ceterum quædam prima exilium quæ ex proposito venit, tanquam victorie liberos, patriæ salutem: quædam secunda, apparent nisi in rebus aduersis: tanquam æquæ pati morbum magnum, exsiliium: quædam quæ nihilo magis secundum naturam sunt, contra naturam: tanquam prudenter ambulare sitte sedere. Non enim minus secundum naturam sedere, quam aut stare, aut ambulare. Diuina periora diuersa sunt. prima enim secundum naturam sunt, gaudere liberorum pietate, patriæ innocentia secunda contra naturam sunt, fortiter obstitis, & sitim perpeti, morbo vrente præcordia ergo? aliquid contra naturam bonum est? mihi illud aliquando contra naturam est, in quo illud existit. vulnerari enim, & subiecto inficere, & aduersa valetudine affligi, contra naturam est: sed inter ista seruare animum insatigabile secundum naturam est. Et ut, quod volo, e breuiter, materia boni aliquando contra naturam bonum, nunquam. quoniam bonum si nullum est: sequitur autem ratio naturam. ergo ratio? naturæ imitatio. Quid est summum bonum? ex naturæ voluntate se gere est, inquit, dubium, quin felicior pax sit: laceffusa, quam multo reparata sanguine. dubium, inquit, quin felicior sit inconcussa

tre naturæ. hoc in omnibus par est. Cum
senatu sententiam sequimur, non potest di-
gis assentitur, quam ille: ab omnibus in e-
ntentiam itur. idem de virtutibus dico: o-
ræ assentiuntur. idem de bonis dico: omnia
ntiuntur. Alter adolescens decessit, alter se-
s præter hos infans, cui nihil amplius conti-
rospicere vitam: omnes hi æque fuere mort-
m si mors aliorum longius vitam passa est
, aliorum in medio flore præcidit, aliorum
principia. Alius inter cœnandum solutus est,
ntinuata mors somno est, aliquem concubi-
cit. his oppone ferro transfossos, aut exani-
pentum morsu, aut fractos ruina, aut per lon-
orum contractionem extortos minutatim:
n melior dici, aliquorum peior potest exitus;
lem omnium par est. per quæ venit diuersa
quod desinunt, vnum est. mors nulla maior
est: habet enim eundem in omnibus mo-
levitam. Idem tibi de bonis dico, hoc bonum
as voluptates est, hoc inter tristitia & acerba;

tumque componitur: ut corpus sine dolore sit, & sine perturbatione. Hæc bona non crescunt, si sunt. quo enim crescet, quod plenum est? Dolor pus caret: quid ad hanc accedere indolentiam? Animus constat sibi, & placidus est: quid accedat hanc tranquillitatem potest? Quemadmodum seræ celi non recipit maiorem adhuc claritatem, in firmum nitorem repurgata: sic hominis, corpusque curantis, & bonum suum ex utroque natis, perfectus est status, & summam voti sui in se nec æstus animo est, nec dolor corpori. Si quæ tra blandimenta contingunt, non augent sum bonum, sed, ut ita dicam, condiunt & oblect absolute enim illud humanæ naturæ bonum, & ris & animi pace contentum est. Dabo apud E rum tibi etiamnum simillimam huic nostræ di nem bonorum. Alia enim sunt apud illum, qui lit contingere sibi: ut corporis quietem, ab omni commodo liberam, & animi remissionem, boni suorum contemplatione gaudens. Alia sunt, quamvis nolit accidere, nihilominus & laus comprobatur: tanquam illam, quam paulo antebam, malæ valetudinis, & dolorum gravissimæ perpeffionem, in qua Epicurus fuit illo summæ fortunatissimo die suo: ait enim se vesicæ & exul ventris tormenta tolerare, ulteriorem doloris actionem non recipientia: esse nihilominus sibi illud tum diem; beatum autem agere, nisi qui est in se bono non potest. Ergo & apud Epicurum sunt hæc, quæ malles non experiri: sed quia ita res tulit, plexanda & laudanda & exæquanda summis sunt, potest dici, hoc non esse par maximis bonum, beatæ vitæ clausulam imposuit, cui Epicurus ma voce gratias egit. Permite mihi, mi Lucilium optime, aliquid audacius dicere. si vlla bon

misit. Macte virtute esto, languinolente redeuntibus dicitur. Itaque hæc magis bona exercitata & fortia, & cum fortuna Ego dubitem, quin magis laudem trun- & retorridam marum Mucii, quam cuiusli- imi saluam? Stetit hostium flammaram- nptor, & manum suam in hostili foculo di- perspectavit, donec Porfenna, cuius præ- , gloriæ invidit: & ignem invito eripi ius- bonum quidni inter prima numerem: tan- us putem, quam illa secuta & intentata for- quanto rarius est hostem amissa manu armata? Quid ergo? inquis, hoc bonum s? Quid ni? hoc enim, nisi qui potest & n-potest facere. An potius optem, vt mala-) articulos exoletis meis porrigam? vt mu- at aliquis in mulierculam ex viro versus, neos ducat? Quid ni, ego feliciorem putem qui sic tractavit ignem, quasi illam manum i) præstitisset? In integrum restituit, quid-

quid errauerat. confecit bellum incermis ac ma
& illa manu trunca reges duos vicit. 7)

EPIST. LXVII.

*Post Prasætiunculam Quæstio, An omne bonum
bile? Ait, esse: etiam cuius materia in malis,
fortiter vri, agrotare, flagellari. Non ipsa vñsio,
bus, flagella; sed illud, fortiter & patienter
quit, est optabile. Deinde, Virtutes nexas esse
vri vna, omnes. Sunt & hæc pulcra, fortis, g
ni Stoici.*

VT a communibus initium faciam, ver apor
cepit: sed iam inclinatum in æstatem, que
pore calere debebat, intepuit: nec adhuc illi fid
sæpe enim in hiemem reuoluitur. Vis scire qu
bium adhuc sit? nondum me committo frigid
adhuc rigorem eius infringo. Hoc est, inquis, no
dum, nec frigidum pati. Ita est, mi Lucili. iam æ
contenta est suo frigore: vix media regelatur
It, que maior pars in vestimentis degitur. Ago
as sericæuti, quod me lectulo affixit. Quid m
tias illi hoc nomine agam? quidquid debebam
non possum. 2) Cum libellis mihi plurimus seru
si quando interueniunt epistolæ tuæ, tecum esse
videor: & sic afficior animo, tanquam tibi non r
bam, sed respondeam. Itaque & de hoc quod
ris, quasi colloquar tecum: quale sit, vna scrui
mur. Quæris an omne bonum optabile sit. Si bon
est, inquis, fortiter torqueri, & magno animo

7. Reges duos vicit) Tarquinius exsulem, & Porci
quos ab obsidione remonit. Lips.

1. Frigidæ) aquæ.

2. Non possum) h. e. peccatum me deseruit, nec adeo
vus labor in lucu cum eo.

icite, animose geram, optabo. Quidam non incidere bellum? sed si inciderit, ut famem, & omnia quæ bellorum necessario feram, optabo. Non sum tam agrotare cupiam: sed si agrotandum fuerit intemperanter, nihil effeminate faciam, non incommoda optabilia sunt, sed vireruntur incommoda. Quidam ex nomine, omnino asperorum fortem tolerant: optabilem, sed nec abominandam quicquid purum bonum peti debet, & trans molestiam positum. Ego dissentior, quia fieri non potest, ut aliqua res sit, sed optabilis non sit: deinde si virtus nullum autem sine virtute bonum, & optabile. Deinde etiam, si tormento-tientia optabilis non est: etiamnum interie fortitudo optabilis est? atqui pericula prouocat. Pulcherrima pars eius, mirabilis illa est, non cedere ignibus, ob-eribus: interdum tela ne vitare quidem,

ticulatim sunt: quædam latent, cum vno voto comprehensa sunt. Tanquam opto mihi vitam nestam: vita autem honesta actionibus variis e In hac est Reguli arca, 3) Catonis scissum mæ vulnus. Rutilii exsilium, calix venenatus qui Soli transtulit e carcere in cælum. Ita cum optavi vitam honestam, & hæc optavi, sine quibus inter honesta non potest esse.

- - - O terque quaterque beati,
Quæ ante ora patrum, Troia sub mænibus
Contigit oppetere!

Quid interest, optes hoc alicui, an optabile feceritis? Decius se pro Rep. deuouit, & in medietate incitato equo mortem petens irruit. Al hunc paternæ virtutis æmulus, conceptis sole 4) ac iam familiaribus 5) verbis, in aciem tissimam incurrit, de hoc sollicitus tantum ut 6) optabilem rem putans bonam mortem. Ergo, an optimum sit memorabilem mori, quo opere virtutis? Cum aliquis tormenta fortitur, omnibus virtutibus 7) utitur fortasse, & in promptu sit, & maxime appareat, patientium illic est fortitudo: cuius patientia & per tolerantia, rami sunt. illic est prudentia, nullum initur consilium: quæ suadet, quod non possis, quam fortissime ferre. illic est con quæ deiici loco non potest, & propositum tu

3. *Reguli arca*) in qua clavis confixus fortiter sit

4. *Solennibus*) formula enim solenni se deuoueb ante pontifice.

5. *Iam familiaribus*) utpote a patre etiam concept adeo huic familiæ quasi propriis.

6. *Litaret*) Deos seipsum sacrificans propitiaret.

7. *Omnibus virtutibus*) omnes enim inter se conia

nente dimittit. illic est indiuiduus ille comitatus
tum. Quid quid honeste fit, vna virtus facit, sed de
li sententia : 8) quod autem ab omnibus virtuti-
omprobatur, etiam si ab vna fieri videtur, opta-
st. Quid? tu existimas ea tantum optabilia esse,
er voluptatem & otium veniunt? quæ excipiuntur
as ornatis 9)? Sunt quædam tristes voluptates, sum-
am vota, quæ non gratulantium cœtu, sed adoran-
venerantiumque celebrantur. Ita tu non putas
lum optasse, vt ad Pœnos perueniret? Indue ma-
ri animum, & ab opinionibus vulgi secede pau-
: cape quantam debes virtutis pulcherrimæ ac
ificientissimæ speciem, quæ nobis non fertis, sed
e & sanguine colenda est. Adspice M. Cato-
sacro illi pectori purissimas manus admouen-
& vulnera parum demissa laxantem. Vtrum il-
lem dicturus es. Vellem quæ velles : 10) & , Mo-
ero? an, Feliciter, quod agis? 11) Hoc loco mi-
netrius noster occurrit, qui vitam securam, &
lis fortunæ incursionibus mare mortuum vocat.
habere ad quod exciteris, ad quod te concites,
denuntiatione, & incurfu firmitatem animi tui
: sed in otio inconcusso iacere : non est tranquil-
malacia est. 12) Attalus Stoicus dicere solebat:
me fortuna in castris suis, quam in deliciis ha-
torqueor, sed fortiter : bene est. occidor, sed
er : bene est. Apud Epicurum dicet, Et dulce

De consilii sententia) Ex forensi formula, nam prætor
effor pronunciat de consilii sententia. *Lips.*

Oribus ornatis) Hoc dicit, quod in omni publica priua-
æritia receptum ianuam ornari lauru & lucernis.

Vellem quæ velles) h. e. vellem vt lætiora & quæ velles
parent, quod in luctu dicere solemus.

Feliciter quod agis) formula gratulandi in re læta.

Malacia est) quæ in mari dicitur, cum sine motu torpet.

est. Ego tam honestæ rei ac severæ nunquam mol-
nomen imponam. Vror, sed inuictus. Quid
optabile sit, non quod vrit me ignis, sed quod ne
vincit? Nihil est virtute præstantius, nihil pulchrius
& bonum est, & optabile, quidquid ex huius gerit
imperio.

EPIST. LXVIII.

*Suadet otium, sed cum Philosophia iunctum. Idipsum
non iactandum esse. Et in eo de se, apud se, agendum;
id est, ut in vitia inquiramus, emendemus.
Denique hoc otium, super aliorum negotia esse: quod
magna reip. servit.*

Consilio tuo accedo: absconde te in otio, sed & otium
tuum absconde. Hoc te facturum, Stoicorum etiam si non præcepto, at exemplo licet scias: sed
ex præcepto quoque facies: id tibi, cum volēs, appro-
babo. Nec ad omnem Remp. mittimus, nec semper
1) nec sine ullo fine. 2) Præterea, cum sapienti Remp.
ipso dignam dedimus, id est, mundum: non est extra
Remp. etiam si secesserit. imo fortasse relicto vni
angulo, in maiora atque ampliora transit, & cælo in-
positus, intelligit, cum sellam aut tribunal ascende-
rat, 3) quam humili loco sederit. Depono hoc apud
te: nunquam plus agere sapientem, quam cum in con-
spectum eius diuina atque humana venerunt. Nunc
ad illud reuertor, quod suadere tibi cœperam, ut otium
tuum ignotum sit. Non est quod inscribas 4) tibi
philosophiam. atque etiam aliud, proposito tuo

1. Nec semper) ita ut nihil aliud agat.

2. Nec sine ullo fine) Pausa & quies in senectute esto. Lips.

3. Cum sellam aut tribunal ascenderas) in magistratibus.

4. Quod inscribas) ut titulum prae te feras, & professio-
nem philosophiæ ostentes.

us præterit. Hos mores habet populus, hos
simus quisque: in secreta irrumpere cupit.
itaque est, non iactare otium suum. ia-
tem genus est, nimis latere, & a conspectu
n secedere. Ille Tarentum se abdidit, ille
inclusus est: ille multis annis non transit do-
mum. Conuocat turbam, quisquis otio suo
fabulam imposuit. 5) Cum secesseris, non est
hoc, ut de te homines loquantur, sed ut ipse
quaris. Quid autem tecum loquaris? quod
de aliis libentissime faciunt, de te apud te ma-
ra. Assuesce & dicere verum, & audire. Id au-
tem tracta, quod in te esse infirmissimum sen-
ota habet quisque sui corporis vitia. itaque
mitu leuat stomachum, alius frequenti cibo
ius interposito ieiunio corpus exhaurit & pur-
quorum pedes dolor repetit, aut vino aut
bstinent: in cetera negligentes, huic, a quo
stantur, occurrunt. Sic in animo nostro
si caussarum partes 6), quibus adhibenda cu-
Ouid in otio facio? vlcus meum curo. Si

malum est, hoc, quod non possum tibi ostendere pectore collectio & vomica est. Nolo laudes, dicas: O magnum virum! contempsit omnia, & natis humanæ vitæ furoribus fugit. Nihil damni mihi: non est, quod proficiendi causa veni me velis. Erras, qui hinc aliquid auxilii speras. medicus, sed æger hic habitat. Malo illa, cum scesseris, dicas: ego istum beatum hominem putavi & eruditum: crexeram aures. destitutus sum, vidi, nihil audiui, quod concupiscerem, ad quod reverterer. Si hoc sentis, si hoc loqueris, aliquid profectum est. Malo ignoscas otio meo, quam inuideas. O inquis, Seneca, mihi commendas? ad Epicureos dilaberis. Otium tibi commendo, in quo tibi iura agas & pulciora, quam quæ reliquisti. Per superbas potentiorum fores, digere in litteris senes orbos, plurimum in foro posse, invidiosus sententia ac brevis est, & si verum æstimes, sordidum me gratia forense longe antecedit. ille stipendium militaribus & quæsitum per hoc dignitate. 8) ille cum turba. huius turbæ par esse non possum, in gratiæ. Tanti est 9) ab hominibus vinci, dum me fortuna vincatur. Vtinam quidem hoc proptum sequi olim fuisset animus tibi! vtinam de vita non in conspectu mortis ageremus! sed nunc que non moremur. Multa enim, quæ superuacua et mimica, credituri fuimus rationi, nunc experiri credimus. Quod facere solent qui serius exeun volunt tempus celeritate reparare, calcar addant

7. *Digere in litteram*) catalogum conficere salutandis facta, vt officiis hereditatem captares.

8. *Quæsitum per hoc dignitate*) nam qui primum pilum dabant equites fiebant, & qui tribunatu militum functi Serres. Supra ep. 47. Lips.

9. *Tanti est*) cum gestu proferendum, nihili est.

ti rerum patientia domuit: quæ ad salutaria,
s affectibus, venit. Hoc est huius boni tem-
isquis senex ad sapientiam peruenit, annis per-
o)

EPIST. LXIX.

*n mutanda, sed magis quiescendum corpore ve-
rimus possit. Hunc in salutari studio desigen-
Et qua auocent, vitanda.*

care te loca, & in alium de alio transilire, no-
). Primum, quia tam frequens migratio,
is animi est. coalescere otio non potes, nisi de-
cumspicere & errare. Ut animum possis con-
prius corporis tui fugam siste. Deinde, plu-
remedia continuata proficiunt. interrumpen-
est quies, & vitæ prioris obliuio. Sine dedi-
culos tuos: sine aures assuescere sanioribus ver-
oties processeris, in ipso transitu aliqua quæ
nt cupiditates tuas, tibi occurrent. Quemad-

to rebellat affectus quocumque se verterit, prae aliquod praesens occupationis suae adspiciet. Nihil sine auctoramento 1) malum est. Avaritia peccata promittit: luxuria multas ac varias voluptates: ambitio purpuram & plausum, & ex hoc potentiam quidquid potentia potest. Mercede te vitiant: hic tibi gratis viuendum est. Vix effici tuo culo potest, ut vitia tam longa licentia tumidantur, & iugum accipiant: nedum, si tam longum tempus intervallo discindimus. Unam quam rem vix ad perfectum adducit assidua vigilia & intentio. Si me quidem velis audire, hoc meditare. Recce te, ut mortem & excipias, & si ita res suadebit cessas. interest nihil, an illa ad nos veniat, an ad nos. Illud imperitissimi cuiusque verbum, fuisse ipse tibi persuade: Bella res est, mori sua non 2) Illud praeteres tecum licet cogites: Nemo nisi die 3) moritur. Nihil perdis ex tuo tempore. quod relinquis, alienum est.

EPIST. LXX.

Pompeius se fuisse, & praeteriti temporis admonitum fuisse eius fugam. Mortem inflare, portum iactationum, neque timendam, neque appetendam aut sumendam: nisi interdum. & quando? ratio, non impetus suadebit. Pluria & perperam in hunc sensum.

Post longum intervallum Pompeios tuos 1) vi conspectum adolescentiae meae reductus sum.

1. Sine auctoramento) sine mercede & pretio.

2. Sua morte) hoc est quam naturae necessitas impetumque adeo veniat non arcessita.

3. Sui die) inevitabili necessitate sibi destinato.

1. Pompeios tuos) villam cui nomen Pompeii.

iuuenis feceram, videbar mihi facere adhuc
& paulo ante fecisse. Prænaugamus, mi
vitam : & quemadmodum in mari, ut ait
noster,

Terraque vrbesque recedunt :

ex cursu rapidissimi temporis, primum pueri-
condimus, deinde adolescentiam, deinde
est illud inter iuuenem & senem medium,
que confinio positum, deinde ipsius senectutis
hos annos. nouissime incipit ostendi publi-
2) generis humani. Scopulum esse illum
, dementissimi? portus est, aliquando pe-
nunquam recusandus. In quem si quis intra
nnos delatus est, non magis queri debet, quam
sauguit. Alium enim, ut scis, venti segnes
edinent, & tranquillitatis lentissimo tædio
ilium pertinax flatus celerrime perfert. Idem
nobis puta. alios vita velocissime adduxit, quo-
am erat etiam cunctantibus : alios maceravit
quæ, ut scis, non semper retinenda est. Non
ere bonum est, sed bene viuere. Itaque fa-
cit, quantum debet, non quantum potest.
ubi victurus sit, cum quibus, quomodo, quid
cogitat semper, qualis vita, non quanta
multa occurrunt molesta, & tranquillita-
tantia, emittit se : nec hoc tantum in ne-
ultima facit, sed cum primum illi cœpe-
cta esse fortuna, diligenter circumspicit,
illo die definendum sit. Nihil existimat
re, faciat finem, an accipiat : tardius fiat,
non tanquam de magno detrimento ti-

licus finis) h. e. communis, mors scilicet.

met.

met. Nemo multum ex stillicidio 3) potest p-
tius mori, vel tardius, ad rem non pertinet: t-
aut male, ad rem pertinet bene autem mori
gere male viuendi periculum. Itaque effi-
mam vocem illius Rhodii 4) existimo, qui
caucam coniectus esset a tyranno, & tanquam
aliquod animal aleretur, suadenti cuidam v-
ret cibo: Omnia, inquit, homini, dum v-
randa sunt. Vt sit hoc verum, non omni-
emenda est. Quædam, licet magna, licet
tamen ad illa turpi infirmitatis confessione r-
am. Ego cogitem, in eo qui viuit, omnia
tunam, potius quam cogitem in eo qui scit
hil posse fortunam? Aliquando tamen, etiam
mors instabit, & destinatum sibi supplicium
commodabit pœnæ suæ manum. Stultitia
re mortis mori. venit qui occidat. Exspec-
occupas? quare suscipis alienæ crudelitatis
tionem? vtrum inuides 5) carnifici tuo, an
6) Socrates potuit abstinencia finire vitam,
potius quam veneno mori. triginta tamen di-
cere, & in expectatione mortis exegit: non
mo, tanquam omnia fieri possent, tanquam
spes tam longum tempus reciperet, sed v-
ret se legibus, ut fruendum amicis extremu-
tem daret. Quid erat stultius, quam mori
temnere, venenum timere? Scribonia graui-
amita Drusi Libonis fuit, adolescentis tan-

3. *Ex stillicidio*) utpote ex quo aqua guttatim def-
que non multum perit licet breuiori tempore si
cum vita comparatum, non multum perdimus, utcu-
vis vita cito fluere desinat.

4. *Rhodii*) Telesphori, qui a Lyfimacho in car-
iectus est. vid. de Ira L. 3. c. 17.

5. *Inuides*) ne te interfecisse gloriæ sibi ducat.

6. *Parcis*) ne interficiendi molestiam subeat.

t, nec sine causa. Non post diem tertium
am inimici moriturus arbitrio, si viuit, alie-
otium agit. 10) Non possis itaque de re in-
n pronuntiare, cum mortem vis externa de-
occupanda sit, an expectanda. Multa e-
, quæ in vtramque partem trahere possunt.
mors cum tormento, altera simplex & faci-
id ni huic iniicienda sit manus? Quemad-
mum eligam nauigaturus, & domum habi-
ita mortem vtique qua sum exiturus e vita,
, quemadmodum non vtique melior est lon-
, sic peior vtique mors longior. In nulla re
nam in morte, mortem animo gerere debe-
at qua impetum cepit: siue ferrum appetit,
sum, siue aliquam potionem venas occu-
pergat, & vincula seruitutis abrumpat. Vi-

ipse ille) tam erat stolidus, vt quæcunque etiam in-
tempora, nihil magni ipsi promitti posset, res no-
a moliebatur, propterea accusatus, v. Tacit.

culi) ita vocat eius deductionem: deducere anim-

tam & aliis approbare quisque debet. mo-
 optima est, quæ placet. Stulte hæc cogita-
 quis dicet me parum fortiter fecisse, aliquis
 mere, aliquis fuisse aliquod genus mortis a
 Vis tu cogitare 11) id in manibus esse confi-
 quod fama non pertinet 12)? hoc vnum intu-
 fortunæ quam celerrime eripias. Alioquin
 qui de facto tuo male existiment. Inuen-
 professos sapientiam, qui vim afferendam
 negent, & nefas iudicent ipsum interempto-
 eri. expectandum esse exitum, quem nati-
 vit. Hoc qui dicit, non videt se libertatis
 dere. Nil melius æterna lex fecit, quam
 num introitum nobis ad vitam dedit, exitum
 Ego expectem vel morbi crudelitatem, vel
 cum possim per media exire tormenta, & as-
 scutere? Hoc est vnum, cur de vita non possi-
 ri: neminem tenet. Bono loco res humi-
 quod nemo nisi vitio suo miser est. Placet?
 placet? licet eo reuerti vnde venisti. Ut do-
 pitis leuares, sanguinem sæpe emisisti: ad-
 dum corpus vena percutitur: non opus est
 nere diuidere præcordia. scalpello aperitur
 magnam libertatem via: & puncto 13) secu-
 stat. Quid ergo est, quod nos facit pigros
 que? Nemo nostrum cogitat, quandoque
 domicilio exeundum. Sic veteres inquilin-
 gentia loci & consuetudo, etiam inter iniu-
 net Vis aduersus hoc corpus liber esse?
 migraturus habita: propone tibi, quan-

11. *Vis tu cogitare*) h. e. an non subito animum ?
 gitas ?

12. *Fama non pertinet*) quid enim ad mutuum

13. *Puncto*) propriissime : si vnica enim vice
 anima abit.

oris. ut fortiter amissorum desideria pa-
cepimus nobis? omnes quos amaba-
lites fortuna seruauit. Huius ynius rei
ui exigat dies, veniet. Non est quod ex-
gnis tantum viris hoc robur fuisse, quo
amanæ claustra perrumperent. non est
s, hoc fieri nisi a Catone non posse, qui
non emiserat animam, manu extraxit, cum
tis homines ingenti impetu in tutum eua-
que commodo mori non licuisset, nec ad
um instrumenta mortis eligere: obuia
uerunt, & quæ natura non erant noxia,
erunt. Nuper in ludo bestiariorum, va-
anis, cum ad matutina spectacula 15) pa-
cessit ad exonerandum corpus. nullum a-
tur sine custode secretum, ibi lignum id,
undanda obscena adhærente spongia po-
rum in gulam farfit, & vi præclusis fau-
um elisit. Hoc fuit morti contumeliæ
prorsus. Parum munde, & parum decen-

fundam se altitudinem maris, aut abscessu ru-
miffisset! Undique destitutus inuenit, quemadi-
& mortem sibi deberet, & telum: vt scias ad-
dum nihil aliud in mora esse, quam velle. Es-
tur de facto hominis acerrimi, vt cuique visu-
dum hoc constet, praeferendam esse spurci-
mortem seruituti mundissimae. Quoniam ce-
didis exemplis vti, perseverabo. plus enim a se q-
exiget, si viderit hanc rem etiam a contemp-
posse contemni. Catones, Scipionesque, & alio-
audire cum admiratione consueuimus, supra in-
nem positos putamus: iam ego istam virtutem
tam multa exempla in ludo bestiarum, quam in d-
belli civilis ostendam. Cum aduheretur nupte-
custodias quidam ad matutinum spectaculum
tanquam somno premente nutaret, caput vsque
misit, donec radiis 16) infereret, & tamdiu se i-
suo tenuit, donec ceruicem circumactu rotæ i-
ret. eodem vehiculo quo ad poenam ferebatur, i-
effugit. Nihil obstat, erumpere & exire et
In aperto nos natura custodit. 17) Cui permi-
cessitas sua, circumspiciat exitum mollem. cui-
num plura sunt, per quæ sese afferat, is delectu-
& qua potissimum liberetur consideret: cui d-
ocasio est, is proximam quamque pro optim-
piat, sit licet inaudita, sit noua. Non deerit a-
tem ingenium, cui non defuerit animus.
quemadmodum extrema quoque mancipia,
stimulos adegit dolor, excitentur, & inter-
custodias fallant? Ille vir magnus est, qui r-

16. Radiis) rotæ nimirum.

17. In aperto nos natura custodit) quasi dicat libe-
& natura in aperto non in clauso nos habet. Lips.

pectaculum fuit, quanto honestius mori
mines, quam occidere. 23) Quid ergo?
i perdit i noxiosque 24) habebunt, non
li, quos aduersus hos casus instruxit lon-
o, & magistra rerum omnium ratio? Illa
fati varios esse accessus, finem eundem.
a interesse, vnde incipiat quod venit.
ratio monet, vt, si licet, moriaris sine do-
tem non potes, fac quemadmodum potes,
obuenerit ad vim adferendam tibi, in-
uriosum est rapto viuere: ad contra pul-
, mori rapto.

EPIST. LXXI.

*nam in oculis habendum, eo singula consti-
tiones referendas. Quod igitur illud? vnum
Adulterant, qui Externa miscent: quia*

*mit) si serio enim sibi mortem imperauerit, fa-
si non inuenit, non imperauit serio, adeoque
B.*

1. Graeculic. non minus sunt

in solo animo haret. Deinde, Bona paria esse: Contemptum a claritate non differre, si vitrum ex Honesto. Catonem dat exemplum, & (ô pulchre dilatat. Mortem honestam a vita tali, non differre: contra Academicos, qui gradus faciunt ritatis. Non esse, nec illam, nec Honestum intus. Itaque in eculeo, Beatissimo esse licere. Itane? pallebit, tremet, dolebit? Imo (a natura enim ista sed hac omnia animi robore vincet. Nec tamen stim omnes. discrimina sunt inter Sapientes, aut diosfos. Lege sedes, attende, mirare,

Subinde me de rebus singulis consulis, oblitus sto nos mari diuidi. cum magna pars consilii fit tempore, necesse est euenire, vt de quibusdam rebus tunc ad te perferatur sententia mea, cum iam consilia potior est. Consilia enim rebus aptantur: res non feruntur, imo voluuntur. Ergo consilium sub discipuli debet: & hoc quoque tardum est nimis; sub manu quod aiunt, sub manu nascatur. Quemadmodum rem inueniatur, ostendam. Quoties quid fugiendum sit, aut quid petendum, voles scire: ad summum num, & propositum totius vitæ respice. Illi enim sentire debet quidquid agimus non disponet singula nisi cui iam vitæ suæ summa proposita est. Nemine quamuis paratos habeat colores, similitudinem reddet, nisi iam constet quid velit pingere. Ideo petimus, quia de partibus vitæ omnes deliberamus, de tota nemo deliberat. Scire debet quid petat ille, qui iam tam vult mittere: & tunc dirigere, & modum manu telum. errant consilia nostra, quia non habent quo dirigantur. Ignoranti quem portum petat,

1. Non disponet singula) non recte videtur singula rebus.

est, nec in multa spargendum. Quid'e-
n pertinet, in particulas illud diducere?
dicere, Summum bonum est, quod hone-
stum est: quod magis admireris, Vnum bonum est,
stum est: cetera falsa & adulterina bona
si persuaseris tibi, & virtutem adamaue-
rim (enim parum est) quidquid illa contigerit,
alecumque aliis videbitur, faustum felix-
torqueri, si modo iacueris ipso torquen-
te: & ægrotare, si non maledixeris fortunæ,
ris morbo. Omnia denique quæ ceteris
ala, & mansuescent, & in bonum abibunt,
eminueris. Hoc liqueat, nihil esse bo-
onestum: & omnia incommoda suo iure
vultur, quæ modo virtus honestauerit.
mar 3) maiora promittere, quam re-
ta conditio. non immerito. ad corpus e-
unt. reuertantur ad animum: iam homi-
etientur. Erige te, Lucili virorum opti-
que istum ludum litterarium philosopho-
ni rem magnificentissimam ad syllabas vo-

terunt: fies similis illis, qui inuenerunt ista, n
docent, & id agunt vt philosophia potius di
quam magna 5) videatur. Sequere illos, si
pud te habeo auctoritatis. Socrates, qui tota
lofophiam rauocauit ad mores, & hanc sumu
xit esse sapientiam, bona malaque distinguer
fis beatus, inquit, & te alicui stultum vide
Quisquis volet, tibi contumeliam faciat, & ini
tu tamen nihil patieris, si modo tecum erit vir
vis, inquit, beatus esse, si fide bona vir bonu
contemnat te aliquis. Hoc nemo præstabit,
omnia bona exæquauerit: quia nec bonum fin
sto est, & honestum in omnibus par est. Q
go? nihil interest inter præturam Catonis, &
sam? nihil interest vtrum Pharsalica acie Cat
gur, an vincat? hoc eius bonum, quo victis
non potest vinci, par erat illi bono, quo vict
ret in patriam, & componeret pacem? Qui
sit? eadem enim virtute & mala fortuna vini
ordinatur bona. virtus autem non potest mi
nrior fieri. Vnius staturæ est. Sed Cn. P
amittit exercitum: sed illud pulcherrimum re
textum, 6) optimates, & prima acies Pon
rum partium, senatus ferens arma, vno præli
gabuntur: & tam magni ruina imperii, in tot
liet orbem. aliqua pars eius in Ægypto, aliq
frica, aliqua in Hispania cadet. ne hoc quide

5. *Potius difficilis quam magna*) *difficilem* vt erudi
tur videri malunt, quam *magnam*, h. e. quæ magnos
hys animos addat.

6. *Prætextum*) h. e. ornamentum, qui significat
est, quod *prætextu* magistratus ornabantur, vt docet s
ros H. A. Salmasius.

ignis animo teret, anquid non ad victori-
ad præturam obstitisse. Quo die repulsus
qua nocte periturus fuit, legit. eodem lo-
prætura & vita excidere. omnia quæ ac-
erenda esse persuaserat sibi. Quid ni ille
n Reip. forti & æquo pateretur animo?
mutationis periculo exceptum? non terra
, non totus hic rerum omnium contextus,
eo agente ducatur. non semper tenebit
em: sed illum ex hoc cursu aliqua dies de-
tis eunt cuncta temporibus: nasci debent,
stingui. Quæcumque vides supra nos cur-
cuius innixi atque impositi sumus veluti
, carpentur ac definent. nulli non senectus
equalibus ista spatiis 8) eodem natura di-
dquid est, non erit; nec peribit, sed re-
Nobis solui, perire est. 9) Proxima enim
ad vltiora non prospicit mens hebes, &
pori addixerit: alioqui fortius finem sui
pateretur, si speraret omnia illa sic in vi-
nque per vices ire, & composita dissolui,

diffoluta componi : in hoc opere æternam cuncta temperantis Dei verti. Itaque Catonem animo percurrerit, dicet: Omne hunc genus, quodque est, quodque erit, morte dam est, omnes quæ usquam rerum potiuntur quæque alienorum imperiorum magna decora, ubi fuerint, aliquando quæretu vario exitii genere tollentur. alias destruent alias desidia, paxque ad inertiam versa, con & magnis opibus exitiosa res luxus. Omnes hiles campos repentina maris inundatio abscond in subitam cauernam confidentis soli lapsu ducet. Quid est ergo, quare indignet, aut de si exiguo momento publica fata præcedo gnus animus Deo pareat: & quidquid lex vnus bet, sine cunctatione patiat. Aut in melior mittitur vitam, lucidius tranquilliusque inter mansurus: aut certe sine vilo futurus incommo turæ suæ remiscebitur, & reuertetur in totum. est ergo M. Catonis maius bonum honesta vita, mors honesta: quoniam non intenditur virtus Idem esse dicebat Socrates veritatem & virtute quomodo illa non crescit, sic nec virtus quiden bet numeros suos, plena est. Non est itaque mireris paria esse bona, & quæ ex proposito sur sunt, & quæ subita res 12) tulit. nam si han qualitatem receperis, vt fortiter torqueri in m bus bonis numeres, numerabis etiam in malis: felicem Socratem dices in carcere, infelicem Cat vulnera sua animosius quam fecerat: retracta

10. *Non intenditur virtus*) non maior est virtus h vendum honesta, quam est si fortiter moriaris.

11. *Veritatem & virtutem*) Eo sensu quod virtus sit f omni autem scientia veritas. *Lips.*

12. *Subita res*) casus.

tofiffimum omnium Regulum, fidei pœnas et
 iustitibus feruatæ pendentem. Atqui nemo hoc
 , ne ex molliffimis quidem, ausus est. negant
 illum esse beatum, sed tamen negant miserum.
 miei veteres beatum quidem esse etiam inter
 uiciatus fatentur, sed non ad perfectum, nec ad
 n: quod nullo modo potest recipi. Nisi bea-
 , in summo bono non est. Quod summum bo-
 ff, supra se gradum non habet: si modo illi vir-
 est, si illam aduersa non minuunt; si manet eti-
 omminuto corpore incolumis. manet autem.
 em enim intelligo animosam & excelsam: quam
 , quidquid infestat. Hunc animum quem sæ-
 uunt generosæ indolis iuuenes, quos alicuius ho-
 rei pulcritudo percussit, vt omnia fortuita con-
 ant, profecto sapientia infundet, & tradet: per-
 bit vñum bonum esse quod honestum. Hoc nec
 i nec intendi posse, non magis quam regulam,
 ectum probari solet, quam si flectes, quidquid
 mutaueris, iniuria est recti 1) Idem ergo de
 e dicemus: & hæc recta est. flexuram non re-
 rigidari 2) quidem, amplius intendi non po-
 Hæc de omnibus rebus iudicat, de hac nulla. Si
 r ipsa non potest fieri, nec quæ ab illa quidem fi-
 alia aliis rectiora sunt. huic enim necesse est re-
 leant. ita paria sunt. Quid ergo? inquis. Ia-
 r conuiuium, & torqueri, paria sunt? Hoc mirum
 ur tibi? illud licet magis admireris. lacere in
 uio, malum est: torqueri in equuleo, bonum

inuria est recti) non minus recta euadit regula mutata,
 ne non recta, adeoque non intendi vel remitti rectitu-
 est.

igidari) obfirmari, indurari. Vt regula ex metallo. con-
 rebro mallei ictu rigidior non rectior fieri potest.
 us.

est:

est: si illud turpiter, hoc honeste fit. bona ista mala. non efficit materia, sed virtus. hæc ubique apparuit, omnia eiusdem mensuræ ac pretii sunt. oculos nunc mihi manus intentat ille, qui omni animum æstimat ex suo, quod dicam paria bona aduersa fortiter portantis, & prospera honeste incantis: quod dicam paria bona esse eius qui triumphat, & eius qui ante currum vehitur, inuictus a nullo. Non putant enim fieri, quidquid facere non possunt: ex infirmitate sua de virtute ferunt sententiam. Quid miraris, si vri, vulnerari, occidi, & gari iuuat, aliquando etiam libet? Luxurioso fragilitas pœna est, pigro supplicii loco labor est, debilis miseretur industrii, desidioso studere torqueri. Eodem modo hæc, ad quæ omnes imbecilli sunt dura atque intoleranda credimus, obliui quam magnum tormentum sit vino carere, aut prima luce exire. Non ista difficilia sunt natura, sed nos fluidi & enervi. Magno animo de rebus magnis iudicandum est: & qui videbitur illarum vitium esse quod nostrum. Sic quædam rectissima, cum in aquam demissa sunt speciem curui præfractique visentibus reddunt. Non tantum quid videas, sed quemadmodum, refert. Quis enim noster ad vera perspicienda caligat. Da mihi dolescentem incorruptum, & ingenio vegetum, de fortunatiorem sibi videri, qui omnia rerum aduersum onera rigida ceruice sustollit, qui supra fortunam exstat. Non mirum est, in tranquillitate concuti: illud mirare, ibi extolli aliquem, ubi omnes deprimuntur; ibi stare, ubi omnes iacent. Quid in tormentis, quid est in aliis quæ aduersa appellamus mali? hoc, ut opinor, succidere mentem, & incurvari, & succumbere; quorum nihil sapienti viro potest euenire. Stat rectus sub quolibet pondere. nulla illum res minorem facit, nihil illi eorum quæ sunt

ialis. hæc inconcussas opiniones habet, in-
& indomita. In hac positum est summum
is bonum. quod antequam impleatur, in-
s volutatio est: cum vero perfectum est,
stabilitas est. Itaque inchoatus, 3) ad sum-
ens, cultorque virtutis, etiamsi appropin-
to bono, sed ei nondum summam manum
ibi interim cessabit, & remittet aliquid ex
mentis, nondum enim incerta transgressus
nunc versatur in lubrico. beatus vero, &
Atque, tunc se maxime amat, cum fortissime
l: & metuenda ceteris, si alicuius honesti of-
funt, non tantum fert, sed amplexatur. mul-
re mauult, Tanto melior, quam felicior.
illo, quo me vocat expectatio tua. Ne
n naturam vagari virtus nostra videatur,
apiens, & dolebit, & expallesceat: hi enim
poris sensus sunt. Vbi ergo est origo cala-
ni illud malum verum est: illic scilicet, si
n detrahunt, si ad confessionem seruitutis
fi illi pœnitentiam sui 4) faciunt. Sapi-

citur de sapiente, exigimus & a proficiente. Sicut adhuc mihi ista quæ laudo, nondum persuadeo: etiam persuasissem, nondum tam parata haberem, aut exercitata, ut ad omnes casus procurrerent. Quæ admodum lana quosdam colores semel ducit, quædam nisi sapius macerata & recocta non perbit; sic alias disciplinas ingenia cum accipere, paratius præstant: hæc nisi alte descendit, & diu sedit, nimum non colorauit, sed infecit, nihil ex his quæ promiserat, præstat. Cito hoc potest tradi, & pericissimis verbis, vnum bonum esse virtutem: nullum certe sine virtute: & ipsam virtutem in parte nostris liore, id est, rationali positam. Quid erit hæc virtus? iudicium verum, & immotum: ab hoc enim petus veniet mentis, ab hoc omnis species, quæ petum mouet, redigetur ad liquidum. 5) Huic iudicio consentaneum erit, omnia quæ virtute constant sunt, & bona iudicare, & inter se paria. Corporum autem bona corporibus quidem bona sunt, sed in animis non sunt bona. His pretium quidem erit aliquod, ceterum dignitas non erit: magnis inter se internis distabunt, alia maiora, alia minora erunt. Et in istis sapientiam sectantibus magna discrimina esse, sciamus amur necesse est. alius iam in tantum profecit, contra fortunam audeat attollere oculos, sed non pertinaciter: cedunt enim nimio splendore præstricti. Alius in tantum, ut possit cum illa conferre vultum, iam peruenit ad summum, & fiduciæ plenus est. Alii perfecta necesse est labent, & modo prodant 6), quando sublabantur, aut succidant. Sublabentur autem

5. *Redigetur ad liquidum*) ut ita impellere fortiter, dura & solida faciunt, nequeat.

6. *Prodant*) f. legendum *procedant*. Sic in sequente epistola eum qui imperfectus adhuc est *procedens sapientie* appellat, eumque opponit ei cuius consummata sit sapientia.

e impetu video. Properemus. ita demum
fictum erit; alioqui mora est, & quidem tur-
pida versantibus. Id agamus, vt nostrum
opus sit. non erit autem, nisi prius nos no-
ceperimus. Quando continget contemnere
fortunam? quando continget omnibus op-
fectibus, & sub arbitrium adductis, hanc vo-
tere? Vici. Quem vicerim, quæris? Non
nec extrema Medorum, nec si quid ultra
ellicosum iacet: sed auaritiam, sed ambi-
tionem, sed metum mortis, qui victores gentium

E P I S T. LXXII.

*Detractionem Lutilii. ex occasione, differri a no-
mi studio: male. huic vni, omitti aliis, va-
num est. Nihil incidere, quod impediat, Sa-
quidem: aliqua Proficienti. Discrimen inter
ius. Externa nec addere, nec demere: Sapien-
tiam per se contento.*

explicandus 2) est animus, & quaecumque apud
 lum deposita sunt, subinde excuti debent, ut per
 sint quoties usus exegerit. Ergo hoc in praesentia
 feramus: multum enim operæ, multum diligens
 poscit. Cum primum longiorem eodem loco spe
 vero moram, tunc istud in manus sumam. Quæ
 enim sunt, quæ possis & in cisis scribere: quædam
 etum, & otium, & secretum desiderant, nihilominus
 his quoque occupatis diebus agatur aliquid, & quid
 totis. nunquam enim non succedent occupationes
 nouæ. ferimus illas: itaque ex vna exeunt plures:
 inde ipsi nobis dilationem damus. Cum hoc pere
 ro, toto animo incumbam: & si hanc rem molestam
 composuero, studio me dabo. Non cum vacare
 philosophandum est: omnia alia negligenda, ut
 affideamus, cui nullum tempus satis magnum est, et
 si a pueritia vsque ad longissimos humani ævi ter
 nos vita protenditur. Non multum refert, vtrum
 mittas philosophiam, an intermittas. non enim
 interrupta est manet, sed eorum more, quæ inter
 diffiliunt, vsque ad initia sua recurrit; quod a con
 uatione discessit. Resistendum est occupationibus
 nec explicandæ, sed submouendæ sunt. tempus
 dem nullum est parum idoneum studio salutari.
 qui multi inter illa non student. propter quæ studi
 dum. Incidet aliquid quod impediat? non est
 dem eum; cuius animus in omni negotio lætus
 que alacer est. Imperfectis adhuc interseinditur
 titia: sapienti vero contextitur gaudium, nulla rup
 titur causa, nulla fortuna: semper & vbique tri
 quillum est. Non enim ex alieno pendet, nec se
 rem fortunæ, aut hominis expectat: domestica illi

2. *Explicandus*) adhuc alludit ad volumina ista, quæ
 velutæ proprie explicari dicuntur.

secula: nullum in alto malum est. Hoc, in-
est inter consummata sapientiæ virum, &
edentis, 4) quod inter sanum, & ex morbo
tino emergentem, cui sanitatis loco est, le-
o. 5) Hic, nisi attendit, subinde grauatur, &
uoluitur. Sapiens recidere non potest, ne
idem amplius. Corpori enim ad tempus bo-
est: quam medicus etiam si reddidit, non
pe ad eundem quem aduocauerat, 6) ex-
nimus semel in totum sanatur. Dicam quo-
ligas sanum. si se ipse contentus est, si confi-
it, omnia vota mortalium, omnia beneficia
petunturque, nullum in beata vita habere
i. Nam cui quid accedere potest, id imper-
cui quid abscedere potest, id imperpetuum
perpetua futura lætitia est, is suo gaudeat.
em quibus vulgus inhiat, vltro citroque

*ex animo, si intraret) si intraret, hoc est externa
ex animo sapientis, ab ipso exalare iussa, cum
sapientis animum externis bonis occupare, sed su-
salutem animum*

fluunt. Nihil dat fortuna mancipio: sed hæc
 que fortuita tunc delectant, cum illa ratio tem-
 peravit ac miscuit. hæc est etiam quæ externa commoda
 quorum avidus usus ingratus est. Solebat An-
 thimus hac imagine uti: Vidiſti aliquando canem miſſa
 a domino frusta panis aut carnis aperto ore captum
 quidquid exceperit, protinus integrum deuorat, &
 per ad spem futuri hiat. Idem euenit nobis. Quod
 quid expectantibus fortuna proiecit, id sine vlla
 voluptate demittimus, statim ad rapinam alterius
 & attenti. Hoc sapienti non euenit: plenus est
 animus si quid obuenit, secure excipit, ac reponit.
 Vita fruitur maxima, continua, sua. Habet al-
 iam bonam voluptatem, habet profectum, sed
 multum desit a summo? huic deprimitur ab-
 imus & extollitur, ac modo in cælum alleuatur, &
 desertur ad terram. Imperitis ac rudibus, in
 præcipitationis finis est: in Epicureum illud
 decidunt inane, sine termino. Adhuc est genus
 hominum eorum qui sapientiæ illudunt: quam non
 contigerunt, in conspectu tamen, & ut in-
 cam, sub ictu habent: 8) hi non concutiantur,
 defluunt quidem: nondum in sicco, iam in porta.
 Ergo cum tam magna sint inter summos imosque
 discrimina, cum medios quoque sequatur fructus
 sequatur ingens periculum ad deteriora redem-
 non debemus occupationibus indulgere. exclu-
 dæ sunt: si semel intrauerint, in locum suum
 eas substituent. Principiis illarum obtemus. mel-
 non incipient, quam desinent.

8. *Sub ictu habent*) a sagittariis ductum, qui emissum
 lum ad scopum, nondum emisere tamen, adeoque sub-
 eum quasi habent. *Lips.*

nt etiam hoc beneficium , et si pluribus
Hortatur deinde assurgere ad Virtutem,
n. Nam Sapientem (Stoica superbia)
1.

i videntur, qui existimant, philoso-
iter deditos, contumaces esse ac refra-
amptores magistratuum ac regum, eo-
os publica administrantur. E contra-
li aduersus illos gratiores sunt: nec im-
enim plus præstant, quam quibus frui
licet. Itaque hi, quibus ad propofi-
ndi aditum confert 1) securitas publica,
torem huius boni, vt parentem colant:
magis, quam illi inquieti, & in medio
multa principibus debent, sed multa &
quibus nunquam tam plene occurrere
potest, vt cupiditates illorum quæ cres-
plentur, exsatiæ. Quisquis autem de-
gitat, oblitus accepti est. nec vllum
uiditas maius. quam quod ingrata est.

Adiice nunc, quod nemo eorum qui in republica
santur, quos vincat, sed a quibus vincatur, ad-
cit: & illis non tam iucundum est, multos post se
dere, quam graue, aliquem ante se. Habet hoc
um omnis ambitio: non respicit. 4) Nec ambi-
tantum instabilis est, verum cupiditas omnis: quæ
incipit semper a fine. 5) At ille vir sincerus ac purus
qui reliquit & curiam, & forum, & omnem admini-
strationem reip. vt ad ampliora secederet, diligit eos,
quos hoc ei facere tuto licet, solusque illis gratum
6) testimonium reddit, & magnam rem nescientibus
debet. Quemadmodum præceptores suos venerat
ac suspicit, quorum beneficio illis se vitiis exuit:
& his, sub quorum tutela positus exercet artes bonas.
Verum alios quoque rex viribus suis protegit. quis
gat? Sed quemadmodum Neptuno plus debere se
dicat, ex his qui eadem tranquillitate vsi sunt, qui per
ra & pretiosiora illo mari vexit: & animosius a mer-
tore, quam a vectore soluitur votum: & ex ipsius mer-
catoribus effusius gratus est, qui odores ac purpura
auro pensanda portabat, quam qui vilissima quæ
& saburræ loco futura congefserat: sic huius pacis
necitium ad omnes pertinentis, altius ad eos per-
nit, qui illa bene vtuntur. multi enim sunt ex his
gatis, quibus pax operosior 8) bello est. An id
existimas pro pace debere eos, qui illam ebrietati &
libidini impendunt, aut aliis vitiis, quæ vel bel-

4. *Respicit*) ad eos qui sequuntur & inferiores sunt, &
prospicit ad eos qui præcedunt.

5. *Incipit semper a fine*) finis vnus est initium alterum
Hoc capitulum habeo, aliud cupio, & fit series infinita
Lips

6. *Gratuitum*) mercede & beneficiis non emtum. *Lips*

7. *Nescientibus*) quia nec sciunt Principes aut intendunt
illi se hoc restare. *Lips*

8. *Operosior*, ob ambitiones nimirum, lites forenses &c.

run

m credit esse, quod publicum est : at ille
adiciat suum magis , quam cuius illi cum
re consortium est. Nec enim essent ista
isi pars illorum pertineret ad singulos.

etiam quod ex minima portione com-
diice nunc , quod magna & vera bona
ntur , vt exiguum in singulos cadat : ad
e tota perueniunt. Ex congiario tan-
omines , quantum in capita promissum
& visceratio , & si quid aliud capitur ma-
partes : at hæc indiuidua bona , pax ,
omnium tota , quam singulorum sunt.
sapiens , per quem sibi horum vsus fru-
gat , per quem non ad aſſma illum , nec
vigilias , nec ad tuenda mœnia , & mul-
butum publica necessitas vocet : agitque
o gratias. Hoc docet philosophia præ-
lebere beneficia , bene soluere. inter-
lutio est ipsa confessio. Confitebitur
se debere ei , cuius administratione ac-
ontingit illi vinque otium . & arbi-

Si illa quoque otia multum auctori suo debent, quorum munus hoc maximum est:

*Ille meae errare boues (ut cernis) & ipsum
Laudere quæ vellem, calamo permisit agresti:*

quanti æstimamus hoc otium, quod inter deos agitur, quod deos facit? Ita dico, Lucili, & te in cælum aperiendi voco. Solebat Sextius dicere, Iovem non posse quam bonum virum. Plura Iupiter hominibus præstet: sed inter duos bonos non melior, qui locupletior. non magis, quam inter os, quibus par scientia regendi gubernaculum est. liorem dixeris, cui maius speciosiusque navigium. Iupiter quo antecedit virum bonum? diutius beatus est. Sapiens nihilo se minoris æstimat, quod virtutes eius spatio breuiores clauduntur. Quemadmodum ex duobus sapientibus, qui senior decessit, est beator eo, cuius intra pauciores annos terminata virtus est: sic Deus non vincit sapientem feliciorem, etiam si vincit ætate. non est virtus maior, quæ longius Iupiter omnia habet: sed nempe aliis tradidit habenda. ad ipsum hic vnus vsus pertinet, quod vtendi. omnibus causa est: sapiens tam æquo animo contentus apud alios videt, contemnitque quam Iupiter, & hic magis suspicit, quod Iupiter vti illis non potest, sapiens non vult. Credamus itaque Sextio, monstranti pauperum iter, & clamanti, Hac itur ad astra: hac, secundum frugalitatem; hac, secundum temperantiam; secundum fortitudinem. Non sunt dii fastidiosi, inuidi: admittunt, & ascendentibus manum porrigunt. Miraris hominem ad deos ire? Deus ad hominem venit, imo (quod propius est) in homines venit. Non sine Deo mens bona est. Semina in corporibus hominum diuina dispersa sunt. quæ si bonus cultor excipit

re Bonum esse : cetera , 'opinione.' Qui
seculo vult vivere , sic sentiat. Quid eti-
am in omnia fortuita promptum habeat , De-

Obiectiunculis quibusdam deinde respon-
deo , vitam beatam , ut circulum esse ; in
magno , perfectam : nihil addi , nihil de-
externis. Iterandum est , ô pulcra , ô ho-
mentem talem habes , frueri.

delectavit me , & marcentem excitavit :
in quoque meam , 1) quæ iam mihi se-
est , euocavit. Quid ni tu , mi Lucili , maxi-
strumentum beatæ vitæ hanc persuasio-
num esse , quod honestum est ? Qui omne
circumscripsit , intra se felix est. nam
iudicat , in fortunæ venit potestatem ,
fit. Hic amissis liberis mæstus , hic so-
hic turpibus & aliquam passis infamiam
videbis alienæ vxoris amore cruciari , il-
on deerit , quem repulsa distorqueat : e-
mor in se vexet. Illa vero maxima est ex

ſpectatio mortis exagitat, vndique impendens. enim eſt, vnde non ſubeat. Itaque vt in hoſtili one verſantibus, huc & illuc circumſpiciendus & ad omnem ſtrepitum circumagenda ceruix: nū timor e pectore eiectus eſt, palpitantibus præco viuitur. Occurrent acti in exilium, & euoluſi nis: occurrent (quod genus egeſtatis grauiffimū eſt) in diuitiis inopes: 2) occurrent naufragi, liaue naufragis paſſi, quos aut popularis ira, aut dia, pernicioſum optimis telum, inopinantes irosque d ſiecit, procelle more, quæ in ipſa ſerel ducia ſolet emergere; aut fulminis ſubiti, ad e iectum etiam vicina tremuerunt. Nam vt illic quis ab igne propior ſtetit, percuſſo ſimilis obſta fic in his per aliquam vim accidentibus, vntuſq; tas opprimit, ceteros metus: paremque paſſis) ſtitiam facit, pati poſſe. Omnium animos mala na ac repentina ſollicitant. Quemadmodum etiam inanis fundæ ſonus territat: ita nos nō iectum tantum exagitamur, ſed ad crepitum. Nō teſt ergo quiſquam beatus eſſe, qui huic ſe opū credidit. non enim beatum eſt, niſi quod intrepū inter ſuſpecta male viuitur. Quiſquis ſe mē fortuitis dedit, ingentem ſibi materiam perturl nis, & inexplicabilem fecit: vna hæc via eſt ad tu denti, & externa diſpicere, & honeſto conte eſſe. Nam qui aliquid virtute melius putat, aut præter illam bonum; ad hæc quæ ſ fortuna ſpargt ſinum expandit, & ſollicitus miſſilia eius exſpect

2. In diuitiis inopes) auari.

3. Paremque paſſis) parem ei quam paſſi ſentiunt.

4. Miſſilia eius exſpectat) a ludis ſumptum, in quibus tæ ſpargi donorum indices, a. t. ipſa etiam dona ſolebant. ex alto mittebantur in forte capientes miſſilia dicta. Li

ter cessit, gaudium rapti duravit in poste-
que prudentissimus quisque, cum primum
et munuscula, a theatro fugit, & scit magno
ultare. Nemo manum conferit cum rece-
mo exeuntem ferit: circa præmium rixa est.
is euenit, quæ fortuna desuper iæctat. æstua-
ri, distringimur, multas habere cupimus
modo in hunc, modo in illum respicimus: ni-
nobis mitti videntur, quæ cupiditates no-
tant, ad paucos peruentura, expectata o-
Ire obuiam cadentibus cupimus: gande-
id inuasimus: inuidentque alii, quos spes va-
vilem prædam magno aliquo incommodo
ut inde 5) fallimur. Secedamus itaque ab
, & demus raptoribus locum. Illi spectent
pendentia, & ipsi magis pendeant. Qui-
beatus esse constituit, vnum esse bonum pu-
d honestum est. Nam si vllum aliud existi-
mum male de prouidentia iudicat: quia mul-
moda iustis viris accidunt: & quia quidquid

mori volumus vitæ nos odium tenet, timor
 Nutat omne consilium, nec implere nos v
 tas potest. Causa autem est, quod non per
 ad illud bonum immensum & insuperabile
 cesse est resistat voluntas nostra, quia ultra
 non est locus. Quæris, quare virtus nulle
 præsentibus gaudet, non concupiscit absen
 non illi magnum est, quia satis. Ab hoc di
 dicio: non pietas constabit, non fides: multi
 que præstare cupienti patienda sunt, ex his
 appellantur: multa impendenda sunt ex his
 indulgemus tanquam bonis. Perit fortitur
 periculum facere debet sui: perit magnanimi
 non potest eminere, nisi omnia velut mir
 temperit, quæ pro maximis vulgus optat: per
 & relatio gratiæ æstimatur labor, si quidquæ
 sine fide novimus, si non optima spectamus
 illa præteream, aut ista bona non sunt quæ v
 aut homo felicius Deo est. quoniam quidem
 rata nobis sunt, non habet in usu Deus: n
 libido ad illum, nec opularum lautitia, nec o
 quidquam ex his hominem inescantibus, &
 prate ducentibus, pertinet. Ergo aut, quæ
 dibile est, bona Deo defunt; aut hoc ipsum a
 tum est, bona non esse quæ Deo defunt.
 quod multa quæ bona videri volunt, animalib
 homini pleniora contingant. Illa cibo auidi
 tur: Venere non æque fatigantur: virium ill
 est & æquabilior firmitas. sequitur ut multo
 sint homine. Nam sine nequitia, sine fraud
 gunt; fruuntur voluptatibus, quas & magis
 & ex facili, sine villo pudoris aut pœnitenti
 Considera tu itaque, an id bonum vocandum
 Deus ab homine vincitur. Summum bonum i
 constituamus. obsolescit, si ab optima nostri

aut, & (ut notat lingua 3) loquar,
) : ceterum sciamus mancipia nostra
partes: & sint apud nos, sed ita ut me-
extra nos esse. Etiam si apud nos sint,
ta & humilia numerentur, propter quæ
attollere debeat. quid enim stultius,
em eo sibi placere, quod ipse non fecit?
nobis accedant, non hæreant: ut si abdu-
e villa nostri laceratione discedant. Vta-
non gloriemur: & utamur parce, tanquam
ud nos, & abituris. Quisquis illa sine
sedet, non diu tenuit. ipsa enim felicitas
erat, premit: si fugacissimis bonis credi-
seritur; & ut non deferatur, affligitur 3)
onere felicitatem molliter licuit: ceteri,
r quæ eminuere, labuntur, & illos degra-
æ extulerant. Ideo adhibebitur pruden-
dum illis ac parsimoniam imponat. quo.

agus) h. e. Stoicorum.

1) *περὶ τῆς αἰσχύνης* quæ Cic. etiam L. 3. de fi-
itemque *promota* vocat. diuinit autem Zeno ea

niam quidem licentia 9) opes suas præcipitat, atque
 vrget: nec vnquam immodica durarunt, nisi illa
 deratrix ratio compefcuit. Hoc multarum tibi
 bium ostendet euentus, quarum in ipso flore luxur
 fa imperia ceciderunt, & quidquid virtute erat per
 tum, intemperantia corrui. Aduerfus hos ca
 muniendi fumus. nullus autem contra fortunam
 expugnabilis murus est: intus instruamur. Si
 pars tuta est, pulsari homo potest, capi non potest.
 Quod sit hoc instrumentum, scire desideras? ne
 indignetur sibi accidere, sciatque, illa ipsa quibus
 di videtur, ad conseruationem vniuersi pertinere,
 ex his esse, quæ cursum mundi officiumque conser
 mant. Placeat homini, quidquid Deo placuit:
 hoc seipsum suasque miretur, quod non potest vitare
 quod mala ipsa sub se tenet, quod ratione, qua
 lentius nihil est, casum doloremque & iniuriam sub
 git. Ama rationem: huius te amor contra durissimum
 armabit. Catulorum amor in venabula impingit
 ras, quas feritas & inconsultus impetus præstat in
 mitas: iuuenilia nonnunquam ingenia cupido gloriæ
 in contemptum tam ferri, quam ignium, misit: spe
 cies quosdam, atque vmbra virtutis, in mortem ve
 luntariam trudit. quanto his omnibus fortior ratio
 est, quanto constantior, tanto vehementior per
 tus ipsos & pericula exhibet. Nihil agitis, inquit,
 quod negatis vllum esse aliud ab honesto bonum non
 faciet vos hæc munitio tutos a fortuna, & immunes.
 Dicitis enim, inter bona esse liberos pios, & be
 moratam patriam, & parentes bonos. horum pericula
 non potestis spectare securi; perturbabit vos ob
 dio patriæ, liberorum mors, parentum seruitus.
 Quid aduerfus hos pro nobis responderi soleat, per

9. *Licentia*) sine modo crescendi.

ut. Hoc periculum non erat in me, quæ
etulumus. quare? si amicum bonum ami-
hi pro illo perfidia patienda: nec si bo-
xtuli, in illorum locum impietas succedit,
amicorum ille, aut liberorum interitus,
m est. Bonum autem vno modo perit,
transit, quod natura non patitur: quia
& opus omne virtutis incorruptum ma-
e, etiam si amici perierunt, etiam si pro-
lentesque voto patris liberi: est quod il-
at locum. Quid sit, quæris? quod illos
at, virtus. Hæc nihil vacare patitur lo-
imum tenet, desiderium omnium tollit;
Omnium enim bonorum vis & origo in
uid refert, an aqua decurrens intercipia-
cat, si fons ex quo fluxerat, saluus est?
itam iustiorum saluis liberis, quam amis-
dinationem, nec prudentiorem, nec ho-
ergo nec meliorem quidem. Non facit
icorum sapientiorum, non facit stultio-
io? ergo nec beatiorum, aut miseriorum.

culum scribas, ad spatium eius pertinet, i
mam. licet alter diu manserit, alterum st
xeris, & in eum in quo scriptus est puluer
veris, in eadem vterque forma fuit. Qu
est, nec magnitudine æstimatur, nec nu
tempore: non magis produci, quam cont
Honestam vitam ex centum annorum
quantum voles corripe, & in vnum diem c
honestæ est. modo latius virtus funditur,
bes, prouincias temperat, fert leges, colit
inter propinquos liberosque dispensat offic
arcto sine circumdatur paupertatis, exsil
tis: non tamen minor est, si ex altiore fasti
vatum, ex regio in humilem subducitur,
& spatioſo iure in angustias domus, vel a
Æque magna est, etiam si in se recessit, vi
clusa. nihilominus enim magni spiritus et
exactæ prudentiæ, indeclinabilis iustitiæ,
que beata est: beatum enim illud in vno loc
est, in ipsa mente, stabile, grande, tranquille
sine scientia diuinorum humanorumque r
effici. Sequitur illud, quod me respondi
dicebam: Non affligitur sapiens liberorum
non amicorum. eodem enim animo fert illo
tem, quo suam exspectat. non magis ha
quam illam dolet. Virtus enim conuenie
stat: omnia opera eius cum ipsa concordant
gruunt: hæc concordia perit, si animus,
celsum oportet esse, luctu aut desiderio sul
Inhonestæ est omnis trepidatio & sollicitudo,
lo actu pigritia. Honestum enim securum d
tum est, interritum est, in procinctu stat.

10. *Puluerem*) Mathematici veteres radio in pa
bebant, vnde Cicéroni l. 2. de nat. Deorum *pul*
mathematicas disciplinas notat,

int, audacter facit & prompte. Hoc e-
: proprium quis non dixerit, ignave &
r facere quæ facit, & alio corpus impel-
umum, distrahi que inter diuersissimos
propter illa ipsa, quibus extollit se mira-
empta est, & ne illa quidem quibus gloria-
r facit. Si vero aliquod timetur malum,
dum exspectatur, quasi venisset vrgetur:
ne patiatur timet, iam metu patitur.
dum in corporibus futuri languoris signa
: quædam enim segnitia nervis inest, &
villo lassitudo n) & oscitatio & horrox
currens: sic infirmus animus, multo ante
natur malis, quatitur. præsumit illa, &
i cadit. Quid dementius autem, quam
, nec se tormento reservare, sed accersere
, & admonere: quas optimum est differ-
tere non possis? Vis scire, futuro nemi-
torqueri? quicumque audierit post quin-
nannum sibi patienda supplicia, non per-
nisi si medium scotium transierit. & se in

tristent. & quæ præterierunt, & quæ futura sunt, sunt: neutra sentimus, non est autem, nisi ex eo quod sentias, dolor.

EPIST. LXXV.

*Philosophiam verba non captare, nec tamen in
aut eloquio renunciare. Præcipuum est, sit
sermo. Deinde, tentemus progredi: quoniam
gradus ascenditur, & sunt tres Proficientium
ses.*

Minuat tibi accuratas a me epistolas mitti queris: quis enim accurate loquitur, nisi qui vult perloqui? Qualis sermo meus esset, si vna sederem aut ambularemus; illaboratus & facilis: tales Epistolas meas volo, quæ nihil habeant accersitum nec fictum. Si fieri posset, quid sentiam ostendam quam loqui malletm. Etiam si disputarem, nec imploderem pedem: nec manum iactarem, nec attorem vocem: sed ista oratoribus reliquissim, contentus sensus meos ad te pertulisse, quos nec exornasse nec abiiecissim. 1) hoc vnum plane tibi approbavellim, omnia me illa sentire quæ dicerem; tantum sentire, sed amare. Aliter homines amcam, aliter liberos osculantur: tamen in hoc quodque amplexu tam sancto & moderato, satis appropriatus affectus. Non mehercules ieiuna esse & arida vobis quæ de rebus tam magnis dicentur: neque enim philosophia ingenio renuntiat: multum tamen operis impendi verbis non oportet. Hæc sit propositi nostri summa: quod sentimus, loquamur; quod loquimur, sentiamus. Concordet sermo cum vita: ille prouissum suum impleuit, qui & cum videtur illum, & cum audias, idem est. Videbimus quæ

1. Abiecissim) triviali dicendi genere depressissim.

, vt idem ille qui sanare potest, comprehendienda sunt differat, boni consulat: non quare gratuletur sibi, quod inciderit in iam desertum. hoc enim tale est, quale si ernator etiam formosus est. Quid aures? quid oblectas? aliud agitur. vrendus, bstinendus sum. 3) Ad hæc exhibitus es: s morbum veterem, grauem, publicum, otii habes, quantum in pestilentia medi- ba occupatus es? iamdudum gaude, si suffi- Quando multa discas? quando quæ didice- bi, ita vt excidere non possint? quando illa Non enim vt cetera memoriæ tradidisse sa- pere tentanda sunt. Non est beatus qui qui facit. Quid ergo? infra illum nulli? statim ab sapientia præceptum est? Non ex- am qui proficit, in numero quidem stulto- igno tamen interuallo ab illis diducitur: uoque proficientes sunt magna discrimi- i classes (vt quibusdam placet) diuidun- sunt qui sapientiam nondum habent, sed

Attenda, didicerunt: sed illis adhuc inexper est, bonum suum nondum in usu habent. In illa quæ fugerunt, recidere non possunt, unde non est retro lapsus: sed hoc illis etiam liquet, & quod in quadam epistola scripsi memini, scire se nesciunt. Iam contigit illi suo frui, nondum confidere. Quidam hominum genus, de quo locutus sum, ita conatur, ut illos dicant iam effugisse morbos antiquos nondum, & adhuc in lubrico stare: quod sit extra periculum malitiæ, nisi qui totam esset. nemo autem illam excussit, nisi qui praesentiam assumpsit. Quid inter morbos animi & affectus, sæpe iam dixi: nunc quoque te docebo. Morbi sunt inueterata vitia, & durantia, ut ambitio nimia: postquam hæc animi cuerunt, & perpetua esse mala eius cœperunt breuiter finiam, morbus est iudicium in praenax, tanquam valde expetenda sint, quæ leuiter tendenda sunt. vel, si mauis, ita finiamus: nimirum leniter petendis, vel ex toto non petere in magno pretio habere in aliquo habenda, vel nullo. Affectus, sunt motus animi improbal subiti & concitati: qui frequentes neglectique re morbum. sicut distillatio vna, nec adhuc in adducta tussim facit; assidua & vetus, phthique qui plurimum profecere, extra morbos infectus adhuc sentiunt, perfecto proximum. dum genus est eorum, qui & maxima animi affectus deposuerunt, sed ita ut non sit illis sua certa possessio: possunt enim in eadem Tertium illud genus extra multa & magna sed non extra omnia. effugit auaritiam; sed

ius occupatur gradus . sed nec me quinendus est color tertius. Cogita, quam videas malorum : adspice, quam nullum e exemplo, quantum quotidie nequitia tantum publice priuatimque peccetur : in nos consequi, si inter pessimos non fuero, inquis, spero me posse & amplioris . Optarim hoc nobis magis, quam proæoccupati sumus : ad virtutem contendit, vitia districti : pudet dicere, honesta cotum vacat. At quam grande præmium est, si occupationes nostras, & mala tenampimus? Non cupiditas nos, non timinagitati terroribus, incorrupti volupta- norem horrebimus, nec deos : sciemus lum non esse, deos malos non esse. Tam est, quod nocet, quam cui nocetur : o- cia carent. Exspectant nos, si ex hac ali- e in illud euadimus sublime & excelsum, s animi, & expulsis erroribus absoluta li- uæris, quæ sit ista? non homines timere,

li propera, & Bonum discite. quod Bonum? illud, Honestum. Et iterum argumentis rationale esse; alia non esse. Laudabilis & sapientia stola.

INimicitias mihi denuntias, si quidquam ex his quotidie facio, ignoraueris. Vide quam simpliciter tecum viuam: hoc quoque tibi committam. Philosophum audio, & quidem quintum iam diem habeo quo in scholam eo, & ab octaua disputantem. Bona inquis, ætate. 1) Quid ni bona? quid autem tuius, quam quia diu non didiceris, non discere? ergo? idem faciam, quod troffuli 2) & iuuenes ne mecum agitur, si hoc vnum senectutem meam decet. Omnis ætatis homines hæc schola adiuuat in hac senescamus, hanc ut iuuenes sequamur. theatrum senex ibo, & in circum deferar, & ne par sine me depugnabit. Ad philosophum ire nesciam? Tam diu discendum est, quam diu nesciam. si prouerbio credimus, quam diu viuas. Nec vi rei magis conuenit, quam huic: tam diu discendum est quemadmodum viuas, quam diu viuis. Et meum hic aliquid & doceo. Quæris quid doceam? tamen seni esse discendum. Pudet autem me gehennam humani, quoties scholam intraui. Præter id theatrum Neapolitanorum (ut scis) transeundum Metronactis petentibus domum. Illud quidem etiam 3) est: & hoc ingenti studio, quis sit pithauli

1. Boni, inquis, ætate) Ironice. Iam Senex enim ea hæc agebat.

2. Troffuli) equites: qui cum maximam partem iuuenes, pro iuuenibus etiam vox sumitur.

3. Farctum) plenum, stipatum.

4. Pithaulis) qui doliolo s. cado canit, nam & id inflatur modulatur sicut viris, quem inflantes os canit. Cuius Latini vtricularii sunt. Lips.

aptus. Perge, Lucili, & propera, ne ti-
d mihi vt senex discas imo ideo ma-
uoniam id nunc aggressus es, quod per-
ex possis. Quantum, inquis, proficiam?
aueris. Quid expectas? nulli sapere ca-
unia veniet vltro, honor offeretur, gratia
tasse ingerentur tibi: virtus in te non in-
quidem opera aut paruo labore cogno-
tanti laborare, omnia bona semel occu-
um enim est bonum, quod honestum: in-
nies veri, nihil certi, quæcumque f. mæ
e hoc vnum sit bonum, quod honestum?
m me parum exsecutum priore epistola
sque hanc rem tibi laudatam quam pro-
Et vt in arctum, quæ dictæ sunt, con-
ia suo bono constant. vitem fertilitas
sapor vinum, velocitas seruum. Qua-
iumenta sunt, quæris? quia eorum hic
sarcinam ferre. In cane sagacitas pri-
restigare debet feras: cursus, si con-
ia, si mordere & inuadere. Id in

bonum est: validiorem autem animum, excelsius & ampliorem, facit virtus. nam cetera quæ cupides nostras irritant, deprimunt quoque animum befaciunt: & cum videntur attollere, inflant, ac vanitate deludunt. Ergo vnum id bonum est, quæ or animus efficitur. Omnes actiones totius vitæ, isti ac turpis respectu, temperantur: ad hæc, facies non faciendi, ratio dirigitur. Quid sit hoc, dicam bonus quod honeste se facturum putauerit, faciem si laboriosum erit: faciet, etiam si damnosum faciet, etiam si periculosum erit. rursus quod turrit, non faciet, etiam si pecuniam affert, etiam si ptatem, etiam si potentiam. Ab honesto nulla redrebitur, ad turpia nulla spe inuitabitur. Ergo situm utique secuturus est, turpe itaque vitaturus: omni actu vitæ spectaturus hæc duo: nullum alium quam honestum, nec aliud malum quam. Si vna indepravata virtus est, & sola permanet sui, vnum est bonum, virtus: cui iam accidere ne num, non potest. Mutationis periculum effugit sitia. Sapientia non eripitur, sapientia in stultitiam reuoluitur. Dixi, si forte meministi, concupita uformidata, inconsulto impetu 12) plerosque cœ inuentus est qui flammis imponeret manum: 13) risum 14) non interromperet tortor: qui in funberorum lacrymam non mitteret: qui morti ius occurret. amor, ira, cupiditas, pericoposcerunt. Quod si hoc potest brevis obliami, aliquo stimulo excitata: quanto magis quæ non ex impetu, nec subito, sed æqualiter

12. *Inconsulto impetu*) non deliberato animo, & vutis stimulis exarato.

13. *Flammis imponeret manum*) Mutius Scaevola.

14. *Cuius risum*) eruns qui in vindictam Domitii Alem interfecerat. *Lips.*

, si quouquam extra se respexerit. Quod
ni repugnat, ex qua virtutes sunt; & verita-
: ratione non est, quæcumque autem opi-
repugnat, falsa est. Virum bonum, con-
le est, summæ pietatis erga deos esse: ita-
id illi acciderit, æquo animo sustinebit.
d accidisse lege diuina, qua vniuersa pro-
od si est, vnum illi bonum erit, quod hone-
: enim positum est & parere diis, nec excan-
subita, nec deplorare sortem suam, sed
cipere fatum, & facere imperata. Si e-
aliud est bonum quam honestum, sequetur
s vitæ, auaritia rerum vitam instruenti-
est intolerabile, infinitum, vagum. Solum
m est honestum, cui modus est. Diximus,
futuram feliciorem vitam quam deorum,
sunt, quorum nullus diis vsus est, tanquam
honores. Adhuc nunc, quod si modo so-
ribus animæ manent, felicior illis status re-
est dum versantur in corpore. Atqui si
sunt, quibus per corpora vtimur, emissis

lia beatam vitam actura: quod fieri nullo modo test. Omnia pro honesto patienda sunt: quod erat faciendum, si esset vllum aliud bonum quam nestum. Hæc quamvis latius exsecutus essem prior pistola, constrinxi, & breuiter percurri. Nunquam autem vera tibi opinio talis videbitur, nisi animam alleues & te ipsum interroges: si res exegerit, ut patria moriaris, & salutem omnium ciuium tuas remas, an porrecturus sis cervicem, non tantum penter, sed etiam libenter? si hoc facturus es, nullum aliud bonum est. Omnia relinquis, ut hoc habes. Vide, quanta vis honesti sit? Pro rep. morieris: am si statim facturus hoc eris 17), cum scieris tibi faciendum. interdum ex re pulcherrima magnum gaudium etiam tempore breui ac exiguo capitur: quamvis fructus operis peracti nullus ad defuncti exemptumque rebus humanis pertineat, ipsa tantum contemplatio futuri operis inuat: & vir fortis & iustus cum mortis suæ pretia ante se posuit, libertatem patriæ, salutem omnium pro quibus dependit animus in summa voluptate est, & periculo suo fruitur. Si ille quoque, cui etiam hoc gaudium eripitur, quæ tractatio operis 18) maximum & vltimum præstat, nihil cunctatus desiliet in mortem, facere recte pieque contentus. Oppone etiam nunc illi multa, quæ eum hortentur. Dic, Factum tuum matura sequetur obliuio, & parum grata existimatio ciuium: respondet tibi, Ista omnia extra opus meum sunt. ego ipsum contemplan: hoc esse honestum scio. Itaque quocumque ducit ac vocat, venio. Hoc ergo vnum bonum est, quod non tantum perfectus animus, sed g

17. Etiam si statim facturus hoc eris) h. e. etiam sine aliquo fructu diutinae cogitationis, tantum ut officio satisfacias. Lips.

18. Tractatio operis) contemplatio operis futuri, quam bene uare antea dixerat.

quoque & indolis bonæ sentit: cætera leuia
utabilia. Itaque solícite possidentur, etiam
e fortuna in vnum congesta sunt: dominis
ambunt grauiâ, & illos semper premunt, ali-
& elidunt. Nemo existis, quos purpuratos
lix est, non magis, quam ex illis quibus sce-
chlamydem in scena fabulæ assignant. cum
e populo elati incesseunt, & cothurnati, simul
t, exalceantur, & ad staturam suam redeunt.
mo istorum, quos diuitiæ honoresque in altio-
io ponunt, magnus est. Quare ergo magnus
? Cum basi illum sua metiris. Non est magnus
, licet in monte constiterit: Colossus magni-
n suam seruabit, etiam si steterit in puteo. Hoc
us errore: sic nobis imponitur: quod nemi-
timamus eo quod est, sed adiciamus illi & ea,
adornatus est. Atqui cum voles veram homi-
nationem inire, & scire qualis sit, nudum in-
ponat patrimonium, ponat honores, & alia
mendacia: corpus ipsum exuat: animum in-
qualis quantusque sit, alieno an suo magnus.
is oculis gladios micantes videt, & si scit sua
teresse vtrum anima per os, an per iugulum
beatum voca. si, cum illi denuntiata sunt
is tormenta, & quæ casu veniunt, & quæ
oris iniuriâ, si vincula & exsilia, & vanas
rum formidines mentium, securus audit,

----- Non ulla laborum,
go, noua mi facies inopinane surgit:
ia præcepi, atque animo mecum ipse peregi.

staturam suam redeunt) cothurnis nimirum exutis,
staturam auxerant.

Tu

Tu hodie ista denuntias, ego semper denuntiavi mihi, & hominem paraui ad humana. præcogitavi mihi, si mollis ictus venit. At stultis & fortunæ credentibus omnis videtur noua rerum & inopinata facies. magis autem pars est apud imperitos mali, nouitas. Hoc ut scias, ea quæ putauerunt aspera, cum assueuerunt patiuntur. Ideo sapiens assuescit futuris malis: & quæ alii diu patiendo leuia faciunt, hic leuia facit diu cogitando. Audimus aliquando voces imperitorum, dicentium: Nesciebam hoc mihi restare. sapiens scit sibi omnia restare: quidquid factum est, discit sciebam.

EPIST. LXXVII.

Et hæc inter bonas, & utilesque. Narrat obiter de Alexandrinis nauibus: aliis accurrentibus, se neglexisse. Quanti enim ista, aut quamdiu? Senex sum, abest. Et aliquando sponte abeundum, ut fecit Marcus. Tum contra metum mortis: rationesque bene temnenda.

Subito hodie nobis Alexandrinæ naues apparuerunt, quæ præmitti solent & nuntiare secuturæ classis aduentum. tabellarias 2) vocant. Gratus illarum Campaniæ adspectus est. omnis in pilis 3) Puteolorum turba consistit, & ex ipso genere velorum Alexandrinæ, quamuis in magna turba nauium, intelligit. Solis enim licet supparum 4) intendere, quæ

1. *Classis*) frumentariæ scilicet ab Augusto institutæ.

2. *Tabellarias*) quoniam quasi nunchi erant aduentus classis. *Lips.*

3. *Pilis*) fixis molibus quæ Augustus portui formandæ ibi iecit. *Lips.*

4. *Supparum*) velum summo malo appensum, quod in venti fauentia nauæ expandebant.

ntur esse contentæ: supparum Alexan-
re est. In hoc omnium discursu pro-
tus, magnam ex pigritia mea sensi vo-
d epistolas meorum accepturus, non
quis illic esset rerum mearum status,
Olim iam nec perit quidquam mihi,

Hoc, etiam si senex non essem, fue-
nunc vero multo magis, quia quan-
haberem, tamen plus iam mihi super-
am viæ: præsertim cum eam viam si-
uam peragere non est necesse. 6) Itaq-
it, si in media parte, aut citra peti-
eris: vita non est imperfecta, si hono-
mque defines, si bene definis, tota est.
ortiter desinendum est, & non ex ma-
am nec hæ maximæ sunt, quæ nos te-
Marcellinus, quem optime noueras,
tus & cito senex, morbo & non in-

id illi suadebat, quod sibi suasisset: aut quia adulus & blandus, id consilium dabat, quod deliberare gratius fore suspicabatur. Amicus noster Stoicus, tunc mo egregius, & ut verbis illum quibus laudari dignus est, laudem, vir fortis ac strenuus, videtur mihi opem illum cohortatus. Sic enim coepit: Noli, Marcelline, torqueri, tanquam de re magna deliberare. Non est res magna, vivere, omnes serui tui viuere omnia animalia. magnum est, honeste mori, prudenter, fortiter. Cogita quamdiu iam idem facias. Tibi somnus, libido: per hunc circulum currit. Mori velle non tantum prudens & fortis, aut miles sed etiam fastidiosus 7) potest. Non opus erat fore illi, sed adiutore. serui parere nolebant. Primum detraxit illis metum, & indicauit, tunc familiam periculum adire, 8) cum incertum esset, an mors domini voluntaria fuisset: alioquin tam mali exempli esse occidere hominem, quam prohibere. Deinde ipsum Marcellinum admonuit, non esse inhumane quemadmodum coena peracta reliquiae circumstantiis diuiduntur, sic peracta vita aliquid porrigi debere qui totius vitae ministri fuissent. Erat Marcellinus cilis animi, & liberalis, etiam cum de suo fieret. Munus itaque summulas distribuit flentibus seruis, illos ultro consolatus est. Non fuit illi opus ferro, nec sanguine: triduo abstinuit, & in ipso cubiculo per tabernaculum 9) iussit. Solium 10) deinde illi dedit, in quo diu iacuit, & calida subinde suffula, paulatim defecit: ut aiebat, non sine quadam voluptate.

7. *Fastidiosus*) & delicatus.

8. *Familiam periculum adire*) familia serui sunt, quae SC. Silaniano tenebantur domino interfecto. *Lips.*

9. *Tabernaculum*) tentorium aliquod instar balneoli quod lium & ipse tegerentur. *Lips.*

10. *Solium*) balnearium vas siue cupa ad lauandum. *Lips.*

tre solet lenis dissolutio, non in experta no-
 aliquando liquit animus. In fabellam ex-
 ingratam tibi: exitum enim amici tui co-
 non difficilem, nec miserum. Quamvis e-
 am sibi consciuerit, tamen mollissime excess-
 elapsus est. Sed ne inutilis quidem hæc fa-
 t. Sæpe enim talia exempla necessitas exi-
 e debemus mori, 11) nec volumus; mori-
 nec volumus. Nemo tam imperitus est,
 sibi quandoque moriendum: tamen cum
 cesserit, tergiueratur, tremit, plorat. Non-
 lebitur stultissimus omnium, qui fleuerit
 annos mille non vixerat? æque stultus est,
 quod post annos mille non viuet. Hæc pa-
 non eris, nec fuisti. Vtrumque tempus
 st. In hoc punctum coniectus es: quod
 as, quousque extends? Quid fles? quid
 rdis operam.

fata Deum flecti sperare precando:

a sunt, atque magna & æterna necessitate
 . Eo ibis, quo omnia eunt. Quid tibi no-
 ad hanc legem natus es: hoc patri tuo acci-
 matri, hoc maioribus, hoc omnibus ante
 omnibus post te. Series inuicta, & nulla
 ope, illigat ac trahit cuncta. Quantus te
 moriturorum sequetur, quantus comitabitur?
 vt opinor, esses, si multa millia tibi commo-
 . atqui multa millia hominum & animalium
 momento, quo tu mori dubitas, animam
 eribus emittunt. Tu autem non putabas te
 operuenturum ad id, ad quod semper ibas?

omnis mori) officium exigit vt moriamur.

immo) ex necessitate nature.

nul-

nullum sine exitu iter est. Exempla nunc mi virorum me tibi iudicas relaturum? pueror
ram. Lacon ille memoriz traditur impube
qui captus clamabat, Non seruiam, sua ill
lingua: & verbis fidem imposuit. Vt primu
est fungi seruili & contumelioso ministerio
enim vas obscœnum iubebatur: illisum pari
rupit. Tam prope libertas est: & seruit aliq
non sic perire filium tuum mallet, quam per
senem fieri? Quid ergo est, cur perturbetis,
fortiter etiam puerile est? Puta te nolle sequi
ris. Fac tui iuris, quod alieni est. Non sum
spiritum, vt dicas, Non seruius? Infelix, se
minibus, seruis rebus, seruis vitæ. Nam vi
riendi virtus abest, seruitus est. Ecquid hal
pter quod exspectes? Voluptates quæ te mor
retinent, consumpsisti: nulla tibi noua est
non iam odiosa ipsa satietate. quis sit vin
mulsi sapor, scis: nihil interest, centum q
cam tuam, an mille amphoræ transeant.
es. 13) quid sapiat ostreum, quid mullus, opt
sti. nihil tibi luxuria tua in futuros annos li
re seruauit. Atqui hæc sunt, a quibus inuitu
leris. Quid est aliud quod tibi eripi doleas?
& patriam? tanti enim illam putas, vt tardius
14) solem quoque, 15: si posses, extingueres
enim vnquam fecisti luce dignum? confitere,
riæ te, non fori, non ipsius naturæ rerum de
tardiorem ad moriendum fieri. Inuitas re

13. *Saccus es*) respicit ad vini castrationem quæ *sacc*
Lipf.

14. *Vt tardius canes*) ob quos vix cenam differri

15. *Solem quoque &c.*) vt scilicet ad cenam
possis.

est, quibus succurlura 20) mors est :
unde enim vivis ? Sed ego, inquit, vi-
multa honeste facio. inuitus relinquo
tibus fideliter & cum industriis fungor.
is vnum esse ex vitæ officiis, & mori ?
um-relinquis. non enim certus nume-
bas explere, finitur. Nulla vita est non
ad naturam rerum respexeris, etiam
tiliæ brevis est : quæ inscribi monu-
t, annis se nonaginta nouem vixisse.
gloriarî senectute longa. quia illam
si contigisset centesimum implere ?
ila, sic vita: non quam diu, sed quam
efert. Nihil ad rem pertinet, quo
quocumque voles, define : tantum
um impone.

relinquisti) in quo omnia coëmisti, omni-
ingurgitasti.

Exitione) vel in vendere vel in gula : ducrum

EPIST. LXXVIII.

*De morbis suis, etiam in iuuentute: & quid sit
sane? Honestæ, inquit, studia, itemque
sed remedium morborum, contemptus morbi
vocat Lucilium; & contra Dolorem plura differ
ta, animosa, verâ.*

VExari te destillationibus crebris ac febriculis
longas destillationes & in consuetudines
ductas sequuntur, eo molestius mihi est, quia
tus sum hoc genus valetudinis: quod inter initia
temporis. Poterat adhuc adolescentia iniurias fer
se aduersus morbos contumaciter gerere: deinceps
cubui, & eo perductus sum, ut ipse destillarem.
Ad summam inaniem deductus, sæpe impetum
abrumpendæ vitæ: patris me indulgentissimi sen
retinuit. Cogitavi enim, non quam fortiter eg
ri possem, sed quam ille fortiter desiderare non
set. 1) Itaque imperavi mihi ut viverem, aliquando
enim & vivere, fortiter facere est. Quæ mihi
fuerint solatio, dicam: si prius hoc dixero, hæc
quibus acquiescebam, medicinæ vim habuisse:
remedium cedunt honesta solatia: & quidquid
mum erexit, etiam corpori prodest. Studia
nostra saluti fuerunt. Philosophiæ acceptum
quod surrexi, quod conualui: illi vitam debeo, &
illi minus debeo. Multum mihi contulerunt et
nam valetudinem amici, quorum adhortatione
vigiliis, sermonibus alleuabar. Nihil æque, la
virorum optime, ægrum reficit atque adiuvat, &
amicorum affectus: nihil æque expectationem

1. Destillarem) liquecerem & consumeres.

2. Non posset) quippe qui Philosophus non esset.

dia te confer. Medicus tibi quantum
tum exercearis, monstrabit: ne indul-
god vergit iners valetudo: vt legas cla-
n, cuius iter & receptaculum laborat,
uiges, & viscera molli iactatione con-
bis vtaris. Vinum quando virium causa
do intermittas, ne irritet & exasperet
illud præcipio, quod non tantum huius
is vitæ remedium est: contemne mor-
est, cum huius metum effugimus. Tri-
orbo graua sunt, metus mortis, dolor
missio voluptatum. De morte, satis di-
num dicam, non morbi hunc esse, sed
multorum mortem distulit morbus: &
ideri perire. Morieris, non quia ægro-
uis. Ista te res & sanatum manet, cum
on mortem, sed valetudinem effugies.
proprium incommodum reuertamur.
tus habet morbus: sed hos tolerabiles
int. . Nam summi doloris intentio in-
Nemo nō est valde dolere. & diu sic

tus in pejus, vim suam qua viget, admonet perdit: siue quia corruptus humor, cum de re quo confluat, ipse se elidit, & his quæ nim vit, excutit sensum. Sic podagra & chiragmnis vertebrarum dolor nervorumque, inter cum illa quæ torquebat hebetavit: omnium prima verminatio 3) vexat, impetus mora etur, & finis dolendi est, obtorpuisse. Dentilorum, aurium dolor ob hoc ipsum acutissi quod inter angusta corporis nascitur: non m hircule, quam capitis ipsius. Sed quo incit eo citius in alienationem stuporemque con Hoc itaque solatium vasti doloris est, quod est desinas illum sentire, si nimis senseris. tem est, quod imperitos in vexatione corpe habet: non assueverunt animo esse content tum illis cum corpore fuit. Ideo vir magnu dens animum diducit a corpore, & multum liore & diuina parte versatur: cum hac queru gili, quantum necesse est. Sed molestum est carere assuetis voluptatibus, abstinere cibo esurire. Hæc prima abstinencia graua sunt cupiditas relanguescit, ipsis per quæ cupimu tis, ac deficientibus. Inde morosus est stor inde quorum fuit auiditas, odium est, desid moriuntur. Non est autem acerbum carere cupere desieris. Adiice, quod nullus non i titur dolor, aut certe remittitur. Adiice, cet & cauere venturum, & obsistere imminen diis. Nullus enim non signs præmittit, utiq solito reuertitur. Tolerabilis est morbi pati contempseris id quod extremum minatur. I

3. *Verminatio*) morficatio prima, & velut pruritia, *Lips.*

ipſi grauiora, & te querelis onerare: ſi nihil illi opinio adiecerit. Contra, eperis, ac dicere, Nihil eſt, aut certe, reuſus, iam deſinet: leuem illum, dum inuia ex opinione ſuſpenſa ſunt. non ad illam reſpicit, & luxuria, & auariciam dolemus. Tam miſer eſt quiſit. Detrahendas præteritorum dolores puto, & illa verba: Nulli vn-

Quos cruciatus, quanta mala perarrecturum putauit. Quoties deplor, quoties a medicis relictus? Inequan ſic diſtrahuntur. Etiamſi ſunt veniunt. Quid iuuat præteritos dolores erum eſſe, quia fueris? Quid, quod in malis ſuis adiicit, & ſibi ipſe mendod acerbum fuit, retuliſſe iucundum, mali ſui fine gaudere. Circumio ſunt, & futuri timor, & veteris gloria: hoc ad me iam non pertinet, In ipſis poſitus difficultatibus di-

hac olim meminiffe iuuabit.

n pugnet animo. vincetur, ſi ceſſet
e contra dolorem ſuum intenderit.

gnant, ista patiuntur, sed ut pugnent. 4) exercitum ipsa tormentum est. Nos quoque euincamus omnes quorum præmium non corona, nec palma est, & tubicen 5) prædicationi nominis nostri silentium faciens. sed virtus, & firmitas animi, & pax in ceteris partibus, si semel in aliquo certamine debellata forma est. Dolorem grauem sentio. Quid? ergo non sitis, si illum muliebriter tuleris? Quemadmodum inciosior est hostis fugientibus, sic omne fortune incommodum magis instat cedenti & auerso. 6) graue est. quid? nos ad hoc fortes sumus, ut leuius temus? Vtrum vis longum esse morbum, an contumacem & breuem? Si longus est, habet intercapitulum, dat refectioem locum: multum temporis dante necesse est ut exsurgat, & desinat. Breuis morbi præceps alterutrum faciet: aut exstinguetur, aut sustinetur. Quid autem interest, non sit, an non sit in utroque finis dolendi est. Illud quoque prodest ad alias cogitationes auertere animum, & a dolore discedere. Cogita, quid honeste, quid fortiter ceris: bonas partes tecum ipse tracta: memoriam ea quæ maxime miratus es, sparge. tunc tibi fortis quisque, & victor doloris, occurrat. Ille, dum varices exsecandas præberet, legere librum seueravit. Ille, qui non desit ridere, 6) cum ipsam 7) irati tortores omnia instrumenta crudelitatis experirentur. Non vincetur dolor ratione, victus est risu? Quidquid vis, nunc licet dicas, stillationes & vim continuæ ruffis egerentem viscerum

4. *Sed ut pugnent*) dum scilicet se exercent ut pugnae in eis sint.

5. *Tubicen*) qui præcinebat, antequam præco publice de victorem renuntiaret.

6. *Non desit videre*) Asdrubalis seruus. vid. Ep. 76.

7. *Hec ipsum*) ob hoc ipsam.

deridere? Sed nihil, inquit, agere finit mor-
me omnibus abduxit officiis. Corpus tu-
udo tenet, non animum. Itaque cursoris
pedes, futoris ac fabri manus impedit. Si
bi esse in usu solet; suadebis, docebis, audi-
t, quæres, recordaberis. Quid porro? ni-
te credis; si temperans æger sis? ostendes
posse superari, vel certe sustineri. Est, mi-
virtuti etiam in lectulo locus. Non tan-
a & acies dant argumenta alacris animi, in-
e terroribus; & in vestimentis vir fortis ap-
bes quod agas, bene luctare cum morbo:
coegerit, si nihil exorauerit, insigne pro-
plum. O quam magna erat gloriæ materia,
mur ægri! ipse te specta. ipse te lauda. Præ-
sunt genera voluptatum, corporales mor-
bet, non tamen tollit, imo, si verum æsti-
tat, magis inuat bibere sitientem: gratio-
anti cibus. Quidquid ex abstinentia con-
uidius excipitur. Illas vero animi volupta-

niis focos transferentium. hoc enim iam luxuria
 menta est. Ne quis intepestat cibus, ne quid
 iam calloso parum ferueat, cœnam culina pro-
 tur. O infelicem ægrum! edet quantum conco-
 non iacebit in conspectu aper, vt vilis caro, an
 relegatus, nec in repositoio eius pectora
 (totas enim videre vastidium est) congesta pone
 Quid tibi mali factum est? cœnabis tanquam
 imo aliquando tanquam sanus. Sed omnia ista
 perferemus, sorbitionem, aquam calidam & quic-
 aliud intolerabile videtur delicatis & luxu fluent
 magisque animo quam corpore morbidis: ta-
 mortem desinamus horrere. Desinamus autem
 nes bonorum ac malorum cognouerimus: ita de-
 nec vita tædio erit, nec mors timori. Vitam enim
 pare satietas sui non potest tot res varias magna
 vinas percensentem: in odium illam sui adducet
 let iners otium. Rerum naturam peragranti, nun-
 in fastidium veritas veniet: falsa satiabunt. Ru-
 mors accedit & vocat, licet immatura sit, licet
 am præcidat ætatem, perceptus longissime fructi
 cognita est illi ex magna parte natura, scit te
 honesta non crescere. His necesse est videri o-
 vitam breuem, qui illam voluptatibus vanis,
 infinitis, metiuntur. His te cogitationibus
 & interim epistolis nostris vacando: veniet a-
 tempus, quod nos iterum iungat ac misceat.
 tum libet sit illud, longum faciet scientia vrendi
 vt Posidonius ait, vnus dies hominum erudi-
 plus patet, quam imperiti longissima ætas. In
 hoc tene, hoc morde, 8) aduersis non succur-
 lætis non credere, omnem fortunæ licentiam i

8. Morde) translaturum ab animalibus qui mordent q-
 miter tenent.

et je parte d'ice. C. an. Supremum verum,
gloria non comitetur. Atqui comitabitur,
vitam. Bona.

o epistolas tuas, quibus mihi indices, cir-
us Siciliæ totius quid tibi novi ostenderit, &
ipsa Charybdi certiora. Nam Scyllam sa-
& quidem non terribile nauigantibus, o-
: Charybdis an respondeat fabulis, perscri-
sidero. Et si forte obseruaueris (dignum
vt obserues) fac nos certiores, vtrum vno
ento 1) agatur in vortices, an omnis tempe-
nare illud contorqueat & an verum sit, quid-
reti turbine arreptum est, per multa millia
itum, & circa Tauromenitanum littus emer-
æ mihi perscripseris, tunc tibi audebo
t in honorem meum Æternam quoque ascen-
a consumi, & sensim subfidere, ex hoc col-
daliquanto longius nauigantibus solebat o-
otest hoc accidere, non quia montis abitu-
:, sed quia ignis euasuit, & minus vehe-

alibi pascitur: in ipso monte non alimentur sed viam. In Lycia regio notissima est, Ephæ incolæ vocant, perforatum pluribus locis solui sine ullo nascentium damno ignis innoxius circumta itaque regio est, & herbida, nil flammis acibus, sed tantum vi remissa ac languida refulget. Sed referuemus ista, tunc quæsituri, cum tu impseris, quantum ab ipso ore montis niues absint ne æstas quidem soluit: adeo tutæ sunt ab igne. Non est autem, quod istam curam imputes mihi morbo 3) enim tuo daturus eras, etiam si nemo ireret tibi, donec Ætnam describas 4) in tuo etiam & hunc solennein omnibus Poëtis locum a quo quem quo minus Ovidius tractaret, nihil quod iam Virgilius impleuerat: ne Senerum et Cornelium vterque deterruit. Omnibus præter liciter hic locus se dedit: & qui præcesserant, non ripuisse mihi videntur quæ dici poterant, sed apud Sed multum interest, vtrum ad consumptam man an ad subactam accedas: crescit in dies, & in ris inuenta non obstant. Præterea, conditio est vltimi. Parata verba inuenit, quæ aliter in nouam faciem habent: nec illis manus iniici quam alienis: sunt enim publica. Iurisconsgant, quidquam publicum vsucapi. Aut ego noui, aut Ætna tibi saluam mouet. Iam cupi de aliquid, & par prioribus scribere. Plus eni rare modestia tibi tua non permittit: quæ tant

2. *Ephestion*) ἠφαιστειον, Vulcanium latine diceret.

3. *Morbo*) sic Poeticam titillationem vocat.

4. *Etiā si nemo mandaret tibi, donec Ætnam des* distingue & lege etiam si nemo mandaret *Quid tibi do* nam describas &c. vt nempe Seneca indicet Lucilium spo tanta Ætnam describendi libidine teneri, vt nullo præ auocari possit. Gronov.

paris mihi retracturus ingenii tui vires, si
ericulum sit tanta tibi priorum reuerentia
cetera, hoc habet boni sapientia: nemo
otest vinci, nisi dum ascenditur. dum ad
erueneris, paria sunt: non est incremen-
tatur. Nunquid sol magnitudini suæ adii-
uid luna ultra quam solet procedit? maria-
nt: mundus eundem habitum ac modam
xtollere se, quæ iustam magnitudinem im-
non possunt. Quicumque fuerint sapien-
tunt & æquales: habebit vnusquisque ex his
otes: alius erit affabilior, alius expeditior,
ptior in eloquendo, alius facundior: illud
itur, quod beatum facit, æquale erit in o-
An Ætna tua possit sublabi, & in se ruere,
elsum cacumen & conspicuum per vasti ma-
letrahat assidua vis ignium, nescio: virtu-
amma, non ruina inferius adducet. Hæc
as deprimi nescit, nec proferri ultra, nec
test. Sic huius, vt cælestium, statâ magni-
Ad hanc nos conemur educere. iam mul-

s effectum est, imo si verum fateri volo, non

Nec enim bonitas est, pessimis esse melio-
is oculis gloriatur, qui suspicentur diem,
per caliginem splendet? licet contentus in-
ffugisse tenebras, adhuc non fruitur bono
anc animus noster habebit quod gratuletur
emissus his tenebris, in quibus volutatur,
i visu clara prospexit, sed totum diem ad-
kreditus cælo suo fuerit, cum receperit lo-
em occupauit sorte nascendi. Sursum vo-
n initia sua. Erit autem illic, etiam ante-
custodia exsoluatur, cum vitia disiecerit,
ac leuis in cogitationes diuinas emicuerit.
oportet agere, Lucili carissime, in hoc ire
im.

impetu toto, licet pauci sciant, licet nemo Gloria, umbra virtutis est: etiam inuitos cetur. Sed quemadmodum aliquando umbra aliquando sequitur: ita gloria aliquando ante visendamque se præbet, aliquando in auerso: iorque quo serior, ubi inuidia secessit. Quid videbatur furere Democritus? vix recepit de fama 5) Quamdiu Catonem ciuitas ignorauit: nec intellexit, nisi cum perdidit. Reuerentia ac virtus lateret, nisi accepisset indum violatur, effulsit. Nunquid non fortissimas egit, & exilium suum complexus est? De quor, quos illustravit fortuna, dum vexat: multorum profectus in noticiam euasere, postquam multos fama non excepit, sed eruit? Epicurum, quantopere non tantum eruditior hæc quoque imperitorum turba miretur. Hic i ipsis Athenis fuit, circa quas delituerat. Muque iam annis Metrodoro suo superstes, in qua epistola, cum amicitiam suam & Metrodori commemoratione cecinisset, hoc nouissime: Nihil sibi & Metrodoro inter bona tanta nisi quod ipsos illa nobilis Græcia non ignotos solubuisse, sed pene inauditos. Numquid ergo ista, quam esse delierat, inuentus est? numquid opinio eius emicuit? Hoc Metrodorus quoque dam epistola confitetur, se & Epicurum non lauisse: sed post, se & Epicurum, magnum paque nomen habituros, apud eos qui voluissent dem ire vestigia. Nulla virtus latet: & latuisse ipsius est damnum. Veniet qui conditam, & sui malignitate compressam, dies publicet.

5. Recepit Socratem fama) quem proiecerat in vinum.

est, qui populum ætatis suæ cogitat. Multa
in millia, multa populorum superuenient: ad
pice. etiam si omnibus tecum viuentibus silen-
tior indixerit. venient qui sine offensa, sine
adicebant. Si quod est pretium virtutis ex fama,
interit. Ad nos quidem nihil pertinebit po-
m sermo: tamen etiam non sentientes colet, ac
stabit. Nulli non virtus, & viuo, & mortuo,
gratiam: si modo illam bona securus est fide,
in exornauit & pinxit, sed idem fuit, siue ex
iato videbatur, 6) siue imparatus ac subito.
simulatio proficit. paucis imponit leuiter
ecus inducta facies: veritas in omnem par-
semper eadem est. Quæ decipiunt, nihil
solidi. Tenue est mendacium: perlucet, si
ter inspexeris.

EPIST. LXXX.

*ad spectaculum & ad stadium, sese ad studium
minum inisse. Hunc colendum, non corpus: &
le id esse, si Bona velis. Ad libertatem eundem;
t fit spretis calcatisque cupidinibus. In eo veram
itatem, non externo splendore esse.*

dierno die non tantum meo beneficio mihi va-
o, sed spectaculi, quod omnes molestos ad
omachiam 1) auocauit. Nemo irrupit, ne-
gitationem meam impedit: quæ hac ipsa fidu-
cedit audacius. Non crepuit subinde ostium,

*denunciato videbatur) qui mos hodieque inter magna-
mittere & nunciare aduentum.
bæromachiam) pilarem lufum intelligere videtur, sed
istius spectaculi fit solennitas, viri docti se non capere*

non alleuabatur velum: licebit vni vadere. 2) & magis necessarium est per se eunti, 3) & suam sequi viam. Non ergo sequor priores? facio. sed pmitto mihi & inuenire aliquid. & mutare, & requere. Non seruius illis, sed assentior. magnum men verbum dixi, qui mihi silentium promittebat & sine interpellatione secretum: ecce ingens clauus ex stadio profertur, & me non excutit mihi, sed in ius ipsius rei contentionem 4) transfert. Cum mecum, quam multi corpora exerceant, quam inopia pauci: quantus ad spectaculum non fidele & longum fiat concursus, quanta sit circa artes bonas multitudo: quam imbecilli animo sint, quorum laqueos humerosque miramur. Illud maxime reuoluo, cum si corpus perducere exercitatione ad hanc potestatem potest, qua & pugnare pariter & calces non viri hominis ferat, qua solem ardentissimum in feruissimum puluere sustinens aliquis, & sanguine suo modicum ducat: quanto facilius animus corroborari possit, ut fortunae ictus iniectus excipiat, ut proiecitur ut conculcatus exsurgat? Corpus enim multis operibus, ut valeat: animus ex se crescit, se ipse alit; se exercet. Illi multo cibo, multa potione opus est, multo oleo, longa denique opera: tibi continget virtutis apparatu, sine impensa. Quidquid facere te potest bonum, tecum est. Quid tibi opus est ut bonus? velle. Quid autem melius potes velle, quam eripere te huic seruituti, quae omnes premit, quae mancipia quoque conditionis extremae, & in his se

2. Vni vadere) soli incedere.

3. Per se eunti) h. e. aliorum auctoritates non sequens, quique adeo propria meditatione opus habeat.

4. Contentionem) ut contendam hoc certamen cum fortius meliore. Lips.

i dēs oportet istud bonum, a te petas.
num metu mortis: illa nobis primum
nit: deinde metu paupertatis. Si vis sci-
l in illa mali sit, compara inter se pau-
itum vultus. Sæpius pauper & fideli-
nulla sollicitudo in alto 8) est: etiam si
ra, velut nubes levis transit. Horum
cantur, hilaritas ficta est, aut grauis &
bitia: & quidem grauior, quia interdum
m esse miseros: sed inter ærumnas cor-
tes, necesse est agere felicem. Sæpius
mihi vtendum est: nec enim vllō effica-
ur hic humanæ vitæ mimus, qui nobis
quas male agamus, assignat. Ille qui
s incedit, & hæc resupinus dicit,

*Argis; regna mihi liquit Pelops,
, ab Helles atque ab Ionio mari
bmos;*

quinque modios accipit, 9) & quinque

denarios. Ille qui superbus, atque impositus, & cia virium tumidus ait,

Quod nisi quieris Menelas, hac dextra occides:

diurnum 10) accipit, in centunculo dormit. Iam de istis licet omnibus dicas, quos supra capita hominum, supraque turbam delictos lectica suspensum omnium istorum personata felicitas est. Contemne illos, si despoliaueris. Equum empturus, si iubes stratum, detrahis vestimenta venalibus, qua vitia corporis lateant: hominem inuoluit aestimas? Mangones, quidquid est quod displicet aliquo lenocinio abscondunt. Itaque ementibus namenta ipsa suspecta sunt: siue crus alligatam, si brachium adspiceres, nudari iuberis, & ipsum corpus ostendi. Vides illum Scythiarum Sarmatarum regem, insigni capitis decorum? si vis illum effigere, totumque scire qualis sit, fasciam 11) se multum mali sub illa latet. Quid de aliis loquor, perpendere te voles, seponere pecuniam, domum dignitatem: intus te ipse considera. Nunc quid sis, aliis credis,

EPIST. LXXXI.

De homine ingrato exordium: tum quaestio, An grati esse debeamus aduersus eum, qui ante iniuriam nocuit? Subtiliter & diffuse hoc disputas, & bene distinguit.

Quereris incidisse te in hominem ingratum. hoc nunc primum, age aut fortunæ; aut

10. Diurnum) denarium & mercedulam. Lips.

11. Fasciam) diadema.

uenias, experiri & ingratos. Ne-
am in beneficiis manum, vt non sa-
rent, vt aliquando hæreant. 1) Post
a tentantur; sceneratorem non fu-
or. Cito inertio otio vita torpebit,
est quidquid offendit. Te vero be-
sa res faciat. nam cuius rei euentus
vt aliquando procedat, sæpe tentan-
e isto satis multa in iis libris locuti
eneficiis inscribuntur: illud magis
tur, quod non satis (vt existimo) ex-
is qui profuit nobis, si postea nocu-
o) & nos debito soluerit? Adice si
to plus postea nocuit, quam ante
etiam illam rigidi iudicis sententi-
n ab akerò absoluet, & dicet: Quam-
nderet, tamen beneficiis donetur,
pereest. Plus nocuit? sed prius pro-
tur & temporis ratio. Iam illa ma-
uam vt admoneri debeas, quæ-
nam libenter profuerit. quam

Etus sum aut verecundia, aut instantis pertinacia
 spe. Eo animo quidque debetur, quo datur: nec
 tum fit, sed a quali profectum voluntate, per
 tur. Nunc coniectura tollatur. Ex illud benefi
 fuit, & hoc quod modum beneficii prioris em
 iniuria est. Vir bonus utrosque calculos sic pon
 se ipse circumscribat: 3) beneficio adiicit, in
 demit. Ille alter remissior iudex, quem esse me
 lo, iniuriæ obliuisci debet, officii meminisse.
 certe, inquit, iustitiæ conuenit, suum cuique re
 re. beneficio gratiam, iniuriæ talionem, aut ceru
 lam gratiam Verum erit istud, cum alius iniuria
 cerit, alius beneficium dederit. nam si idem est
 neficio vis iniuriæ exstinguitur. Nam cui, etiam
 merita non antecessissent, oportebat ignosci, pos
 neficia lædenti plus quam venia debetur. Non
 utrique par pretium: pluris æstimo beneficium, qu
 iniuriam. Non omnes debere sciunt grati bene
 um. Potest etiam imprudens, & rudis, & vnus es
 ba, utique dum prope est ab accepto, reddere be
 ficiū, & pensare: ignorat autem quantum debet.
 Vni sapienti notum est, quanti res quæque tran
 sit. Nam ille, de quo loquebar modo, stultus,
 am si bonæ voluntatis est, aut minus quam debet,
 tempore, aut quo non debet loco, reddit: id qu
 referendum est, effundit atque abiicit. Mira in
 busdam rebus verborum proprietates est: & consue
 do sermonis antiqui quædam efficacissimis, & con
 docentibus, notis signat. Sic certe solemus loqui.
 Ille illi gratiam retulit. Referre, est vitro quod
 beas afferre. Non dicimus, Gratiam reddidit. N
 dunt enim, & qui reposcantur, & qui inuiti, &

3. *Circumscribas*) decipiat se, & vitro fallat. *Lips.*

o, quando, ubi, quemcumque. At
quemquam scire gratiam referre, nisi
non magis quam beneficium dare quis-
si sapiens: hic scilicet, qui magis dato
m alius accepto. Hoc aliquis inter illa
videmur inopinata omnibus dicere: vo-
cant: & ait, Nemo ergo scit præter sa-
re gratiam? ergo nec quod debet credi-
mere quisquam scit alius? nec cum emit
, pretium venditori persolvere? Sed ne
idia, scito idem dicere Epicurum. Me-
te ait, Solum sapientem referre gratiam
de idem admiratur, cum dicimus, Solus
mare, solus sapiens amicus est, : Atqui
micitiæ pars est, referre gratiam: in hoc
e est, & in plures cadit, quam vera amici-
dem admiratur, quod dicimus fidem nisi
on esse: tanquam non ipse idem dicat. An
idem habere, qui referre gratiam nescis?
ue infamare nos, tanquam incredibilia
sciant apud sapientem esse ipsa honesta,

denarii. Multum enim interest, donaveris, curreis: servauerit illum tua liberalitas; an inrit. Sæpe quod datur, exiguum est: quod si ex eo, magnum. Quantum autem existimas esse, vtrum aliquis de arca, 4) quod præstare pferit, an beneficium acceperit, vt daret? Sed eadem, quæ satis scrutati sumus, reuoluamur; comparatione beneficii & iniuriæ, vir bonus bit quidem quod erit æquissimum: sed beneficit, in hanc erit partem proclinior. Plurimum momenti persona solet asserre in rebus eius. Dedisti mihi beneficium in seruo, iniuriam in patre: seruasti mihi filium, sed patrem abstulisti deinceps, per quæ procedit omnis collatio, queatur: & si pusillum erit quod intersit, dissimulat. Etiam si multum fuerit, si id donari salua pietate de poterit, remittet: id est, si ad ipsum tota perbit iniuria. Summa rei hæc est, facilis erit illi mutando patietur plus imputari sibi. 5) in beneficium per compensationem iniuriæ soluet: in partem inclinabit, huc verget, vt cupiat debentiam, cupiat referre. Errat enim, si quis bene libentius accipit, quam reddit. Quanto maior est qui soluit, quam qui mutuatur; tanto detior esse, qui se maximo ære alieno accepti bene exonerat, quam qui accipiens cum maxime obliuiscitur. Nam in hoc quoque falluntur ingrati, quod ceteri quidem, præter sortem, extra ordinem 6) iurant: beneficiorum autem vsum esse gratuitum;

4. De arca) sensus est: Quid censeres interesse, vtrum quis domo & ab arca paratam pecuniam sumserit, an set benefacere beneficium acceperit? id est ipse a sumtum alteri dederit? Lips.

5. Plus imputari sibi) plus sibi deberi,

6. Extra ordinem) vltimas scilicet.

emo non cum alteri prodest, sibi profuit.
ine dico, quod volet adiuuare adiutus,
sensus, quod bonum exemplum circuitu
reueritur: sicut mala exempla recidunt
nec vlla misratio contingit his, qui pa-
ias, quas posse fieri, faciendo docuerunt:
ntam omnium pretium in ipsis est. Non
atur ad primum: recte facti, fecisse mer-
tus sum. non vt alius mihi libentius prae-
rritatus exemplo: sed vt rem iucundissi-
cherrimam faciam. Gratus sum. non
; sed quia iuvat. 7) Hoc vt scias ita esse,
s non licebit, nisi vt videar ingratus, si
ficium non aliter quam per speciem iniu-
equissimo animo ad honestum consilium,
infamiam, tendam. Nemo mihi vide-
mare virtutem, nemo illi magis esse de-
i qui boni viri famam perdidit, ne con-
deret. Itaque, vt dixi, maiore tuo,
s bono, gratos es. Illi enim vulgaris &
s contioit. recinere quod dederat: tibi

grati: quæ nisi in animum diuinum, fortunatum
 8) non peruenit. In contrarium autem bea-
 etum, summa infelicitas vrget. Nemo, si in-
 est, non miser erit: non differo illum, statim
 est. 9) Itaque ingrati esse vitemus, non aliena
 sed nostra. Minimum ex nequitia lenissimumque
 alios redundat: quod pessimum ex illa est, &
 dicam) spississimum, 10) domi remanet, &
 habentem. quemadmodum Attalus noster di-
 lebat, Malitia ipsa maximam partem veneni su-
 illud venenum, quod serpentes in alienam partem
 proferunt, sine sua continent, non est inuicem
 hoc; habentibus pessimum est. Torquet ingratum
 & macerat: odit quæ accepit; quia redditurum
 extenuat: iniurias vero dilatat atque auget;
 autem eo miserius, cui beneficia excidunt, &
 iniuriæ? At contra sapientia exornat omnem be-
 tum, ac sibi ipsa commendat, & se assidue
 memoratone delectat. Malis vna voluptas
 hæc brevis, dum accipiunt beneficia: ex quibus
 enti longum gaudium manet, ac perenne. Ni-
 nim illud accipere, sed accepisse delectat: quod
 mortale est, & assiduum. Illa contemnit, quæ
 sua est: nec obliuiscitur per negligentiam, sed
 Non vertit omnia in peius: sed nec quærit cui
 tet casum, & peccata hominum ad fortunam
 refert. Non calumniatur verba, nec vulnus:
 quid accidit, benigne interpretando leuat; nec
 sæ potius, quam beneficii meminit. Quam
 test, in priore ac maiore se memoria detin-

8. Fortunatumque) beatum;

9. Statim miser est) hoc ipso quod ingratus est.

10. Spississimum) ad liquida respicitur, in quibus

b. e. fæces inspissata subsidunt.

bium est, humanitas inclinatur in melius :
pientis , ubi paria maleficiis merita sunt,
in debere , sed non desinet velle debere :
quod qui post tabulas novas 13) solvunt.
gratus esse potest , nisi contempserit ista,
vulgus insanit. Si referre vis gratiam ;
eundem est , & effundendus sanguis , &
gestas , & ipsa innocentia sæpe maculan-
que obicienda rumoribus. Non
constat homo gratus. Nihil carius
quam beneficium , quamdiu petimus :
um accepimus. Quæris quid sit , quod
acceptorum nobis faciat ? cupiditas acci-
cogitamus non quid impetratum , sed
idum sit. Abstrahunt a recto diuitiarum ,
entia , & cetera , quæ opinione nostra
tio suo vilia. Nescimus æstimare res :
cum fama , sed cum rerum natura deli-
. Nihil habent ista magnificum , quo
ostres trahant , præter hoc , quod mira-
mur. Non enim quia concupiscenda

sunt: & cum singulorum error publicum facit, singulorum errorem facit publicus. 14) Sed quod admodum illa credimus, sic & in hoc fidei populi dāmus, nihil esse grato animo honestius. Omnes hoc vrbes, omnes etiam ex barbaris regionibus testes conclamabunt: in hoc bonis malisque conueniunt. Erunt qui voluptates laudent, erant qui labores diligunt: erunt qui dolorem maximum malum dicunt, erunt qui ne malum quidem appellent: diuitias ad summum bonum admittet, alius illas dicit bonum, nā malo vitæ repertes: nihil esse eo locupletius, quod donet fortuna non inuenit. In tanta iudicii diuersitate, referendam bene merentibus gratiam omnes vno tibi, quod aiunt, ore affirmabunt, ita tam discors turba consentiet, cum interim improbitate pro beneficiis reddimus. Et prima causa est, quod quis ingratus sit, si satis gratus esse non potuit. Perductus est furor, ut periculosissima res sit, beneficia in aliquem magna conferre. nam quis pauperi, non reddere; non vult esse, cui reddat. Tibi bene, quod accepisti: non repeto, non exigo. Tibi fuisse tutum sit. Nullum est odium perniciosius, quam ex beneficii violati pudore.

EPIST. LXXXII.

Contra delicias, & mollem vitam: itaque otiosum, & ignauum. studiis id dedicandum esse: & præfata Philosophia, qua muniatur contra metus, & contra omnia mala, contra ipsam mortem. Et in hanc nos argutiis aut Sophisticis armari;

14. Cum singulorum error publicum feceris) damnum publicum laudant; omnibus laudata ista fuerunt.

15. Singulorum errorem facis publicus) h. e. publica re facit ut singuli appetant.

melior est. potest fortuna tibi iniuriam
d rem magis pertinet, non timeo ne tu
qua cœpisti: & in isto te vitæ habitu
cide, non molliter. Male tibi esse
olliter. Hoc sic excipe, quemadmo-
solet dici, 1) dure, aspere, laborio-
lemus sic quorundam vitam laudari,
tur: Molliter vivit. hoc dicunt, mol-
litim enim effeminatur animus, atque
in otii sui & pigritiæ, in qua iacet, sol-
go? viro non vel obrigescere satius est?
i timent mortem, cui vitam suam fece-
lulum interest inter otium, & condi-
id ergo, inquis, non satius est vel sic
stis officiorum vorticibus volutari? V-
alis est, & contractio, & torpor. Pu-
n odoribus iacet, mortuus est, quam
co. 3) Otium sine litteris mors est, &
sepultura. Quid denique prodest seces-
non trans maria nos sollicitudinem

causæ persequantur? Quæ latebra est, in quam intret metus mortis? quæ tam munita, & in altum ducta vitæ quies, quam non dolor terreat? Quocumque abdideris, mala humana circumstrepent. Multa sunt, quæ circumcunt nos, quo aut fallant, urgeant: multa intus, quæ etiam in media solenne exaruant. Philosophia circumdanda est, in pugnabilis murus, quem fortuna multis machinamentis non traxit. 4) In insuperabili loco statuit, qui externa deseruit, & arce se sua vindicat: in illud omne telum cadit. Non habet, ut putamus, fortuna longas manus: neminem occupat, nisi hostem sibi. Itaque quantum possumus, ab illa munus: quod sola præstabit sui naturæque cognitione, quo iturus sit, vade ortus: quod illi bonum, & malum sit: quid deuitet: quæ sit illa ratio, quæ tendenda ac fugienda discernat, quæ cupiditatem mori scit insania, timorum sævitia compescitur. Hæc quæ putant ipsos etiam sine philosophia repressisse: cum securos aliquis casus expertus est, exprimitur confessio. Magna verba excidunt, 6) cum tertius percipit manum, cum mors propius accessit. Possibile est: Facile pronocabas mala absentia: ecce dolor, quod tolerabilem esse dicebas: ecce mors, quam contra vota animo se locutus es: sonant flagella, gladius mori

Nunc animis opus, Ence, nunc pectore firmo.

Faciet autem illud firmum assidue meditatio: si verba exercueris, sed animum: si contra mortem præparaueris: aduersus quam non exhortabitur, aut tollet, qui cæuillationibus tibi persuadere tenet

4. Traxit) euerit, deiecit. Lips.

5. Repressisse) s. rectius repperisse. Lips.

6. Excidunt) deficient.

risum mouere? Non mehercule facile
vtrum ineptior fuerit, qui se hac inter-
icauit mortis metum extinguere: an
ad rem pertineret, conatus est solu-
e interrogationem contrariam opposu-
, quod mortem inter Indifferentia po-
~~id est~~ Græci vocant. Nihil, inquit,
riofum est: mors autem gloriosum est:
n indifferens. Hac interrogatio videtur
9) mors non est gloriosa, sed fortiter
m est: & cum dicit, Indifferens nihil
: concedo tibi ita, vt dicam, nihil glo-
si circa Indifferentia: tanquam 10) indis-
ico, id est nec bona, nec mala, morbum,
ertatem, exilium, mortem: nihil horum
m est, nihil tamen sine his. Laudatur e-
ertas, sed is quem non submittit, nec in-
ur non exilium, sed qui hoc non doluit:
dolor, sed ille quem nihil coëgit dolor.
m laudat, sed eum cui mors ante abstulit
) quam conturbauit. Omnia ista per se

non sunt honesta, nec gloriosa; sed quidquid ex illis adiit, tractavitque, honestum & glori-
 facit. Illa in medio posita sunt: interest, virtu-
 litia illis an virtus manum admoverit. Mora e-
 la, quæ in Catone gloriosa est, in Bruto statu-
 pis est & erubescenda. Hic est enim Brutus, qui
 periturus mortis moras quæreret, ad extor-
 ventrem secessit, & euocatus ad mortem, in-
 præbere cervicem: Præbebo, inquit, ita vinam
 dementia est fugere, cum retro ire non possis:
 bebo, inquit, ita vinam pene adiecit, vel su-
 tonio. 12) O hominem dignum, qui vitæ dede-
 13) Sed, ut cœperam dicere, vides ipsam mortem
 malum esse, nec bonum: Cato illa honestissimus
 est, turpissime Brutus. Omnis res, quod non
 it decus, virtute addita sumit. Cubiculum lux
 dicimus: hoc idem obscurissimum est nocte: &
 lucem infundit, nox eripit. Sic istis quæ nobis
 differentia ac media dicuntur, divitiis, viribus
 mæ, honoribus, regno: & contra, morti, &
 malæ valetudini, doloribus, quæque alia aut
 aut magis pertinuimus: aut malitia, aut virtus
 boni vel mali nomen. Massa per se nec calida
 frigida est. in fornacem coniecta concaluit: in-
 remissa refrixit. Mora honesta est, per illud
 honestum est: id est virtus, & animus externum
 temnens. Est & horum, Lucili, quæ appellamus

12. *Vel sub Antonio*) Nimirum illud ita vinam pri-
 rum vitæ amorem indicabat, quem magis indecenter
 illud additum *vel sub Antonio*. Eius enim tanta eror-
 tas & animi impotentia, ut nemo sanus vitam sub ipso
 morti anteponebat debuerit.

13. *Vitæ dederetur*) ut servus miseræ & qualis sub A-
 fficiet vitæ addiceretur.

quoque res morti nos alienat, quod
nus : illa ad quæ transituri sumus, ne-
sint, & horremus ignota. Naturalis
brarum metus est, in quas adductura
. Itaque etiamsi indifferens mors, non
est quæ facile negligi possint : magna
durandus est animus, ut conspectum e-
re patiatur. Mors contemni debet ma-
t. multa enim de illa credimus : mul-
is certatum est, ad augendam eius infæ-
riptus est carcer internus, & per-
oppressa regio, in qua ingens ianitor

*recubans antro semesa cruento,
latrans exsangues territas umbras.*

n persuaseris istas fabulas esse, nec quid-
his superesse quod timeant, subit alius
te enim timent, ne apud inferos sint,
nam His aduersantibus quæ nobis

quod ab inuito & tergiuerfante fit. nihil facit vi-
 quis necesse est. Adde nunc, quod nihil bon-
 fit, nisi cui totus animus incubuit atque affuit;
 nulla parte sui repugnat. Vbi autem ad malum
 ceditur, aut peiorum metu, aut spe bonorum,
 quæ peruenire tanti fit, deuorata vnus malipati-
 tis; diffident inter se iudicia facientis. Hinc
 quod iubeat proposita perficere: illinc, quod re-
 hat, & ab re suspecta ac periculosa fuget. Ig-
 in diuerfa distrahitur. Si hoc est, perit gl-
 Virtus enim concordî animo decreta peragit; non
 met quod facit.

*Tu ne vede malis, sed contra audentior ito
 Qua tua te Fortuna finet.*

Non ibis audentior, si mala illa esse credideris. Mi-
 mendum hoc e pectore est: alioquin hæsitabit im-
 tum moratura suspicio: 14) trudetur, in id, 15) qu-
 inuadendum est. Nostri quidem videri volunt
 nonis interrogationem 16) veram esse, fallacem
 tem alteram & falsam, quæ illi opponitur. E-
 non redigo ista ad legem Dialecticam, & ad il-
 artificii veteranosissimî nodos: totum genus ill-
 exturbandum iudicio, quo circumscribi se qui in-
 rogatur, existimat, & ad confessionem perdat
 aliud respondet, aliud putat. Pro veritate simpli-
 agendum est: contra metum fortius. Hæc ipsa q

14. *Hæsitabis impetum moratura suspicio*) h. e. formi-
 losus impetum, & alacritatem suspicione, moraturus hæ-
 sitabit.

15. *Trudetur*) vi quadam adigetur ad faciendum id quod
 sponte sua facere debebat.

16. *Zenonis interrogationem*) de qua supra, quærebat ut
 Zeno, an malum est gloriosum? & hoc negato inde inferre
 mortem ergo malum non esse, quæ gloriosa fit.

lcrum futurus est. Quemadmodum ex-
tius gentis ruinam, obiectis corpori-
& vita potius quam loco cedant? Di-
alum est, gloriosum non est: mors glo-
sergo non malam? O efficacem conci-
ost hanc dubitet se infestis ingerere mu-
tans mori? At ille Leonidas quam for-
eurus est? Sic inquit, commilitones
quam apud inferos cœnaturi. Non in-
us, non hæsit in faucibus, non elapsus
alacres illi & ad prandium promiserunt,
Quod dux ille Romanus, qui ad occu-
tr milites missos, cum per ingentem ho-
m ituri essent, sic allocutus est? Ire com-
neesse est, vnde redire non est necesse.
implex & imperiosa virtus sit. Quem
cumscriptiones vestræ fortiozem facere,
restr possunt? Frangunt animum. qui
us contrahendus est, & in minuta ac spi-
s, quam cum aliquid grande componi-

nies? Quid dicēs imbecillitati humanæ? quā quo inflammātī in media pericula irruant? quā one hunc timendi consensum, quibus ingēnī obnixam contra te persuasione[m] humani generis uertes? verba mihi captiosa componis, & inter unculas nectis. Magnis telis magna portentantur. Serpentem illam in Africa sævam, & Re legionibus bello ipso terribiliorem, frustra i fundisque petierunt. Ne pilo quidem vulne erat, cum ingens magnitudo pro vastitate consolidata, ferrum, & quidquid humanæ torserant reiiceret. molaribus demum fracta saxo est. I versus mortem tu tam minuta iacularis? subul nem excipis? Acuta sunt ista quæ dicis. Nil acutius arista. 18) quædam inutilia & inefficæ subtilitas reddit.

EPIST. LXXXIII.

Vivendum, ut coram Deo inspectore & arbitro. iungit de sua tunc vita, temperantia, vigil Iterum (ut priore epistola) contra Epicurum qui minutis sermonibus aut cavillis Sapientiam vant. Docet ab ipso Zenone, contra Ebrios differente. Atqui fortius clarissq[ue] agens & exemplum prabet, & vitium illud da Bona.

Singulos dies tibi meos, & quidem totos, iniubes. Bene de me iudicas, si nihil esse inittas, quod abscondam. Sic certe vivendum est quam in conspectu vivamus: sic cogitandum, quam aliquis in pectus intimum inspicere possit

18. Arista) qua tamen frustra vulnerare aliquem co

sed nemo vitam suam respicit. Quid
cogitamus, & id raro: quid fecerimus
, & id raro: quid fecerimus, non co-
ni consilium futuri ex præterito venit.
solidus est. nemo ex illo quidquam
totus inter stratum lectionemque diu-
mum exercitationi corporis datum: &
go gratias senectuti, non magno mihi
me moui, lassus sum. Hic autem ex-
ciam fortissimis, finis est. Progymna-
saris? vnus mihi sufficit Earinus, puer
ilis: sed mutabitur. Iam aliquem te-
ro. Hic quidem ait, nos eandem cri-
ala vtrique dentes cadant: 3) sed iam
quor currentem, & intra paucissimos
o. vide quid exercitatio quotidiana pro-
nagnum interuallum fit, inter duos ite-
antes. eodem tempore ille ascendit, ego
signoras, quanto ex his velocius alte-
entitas sum. iam enim ætas nostra non
cadit. Quomodo tamen hodiernum

certainen nobis cesserit, quæris? quod raro car-
 bus euenit, hieran fecimus. 4) Ab hac fatigi-
 ne magis, quam exercitatione, in frigidam
 scendi. hoc apud me vocatur parum calda.
 Ille tantus Psychrolutes, 6) qui Kalendis Ian-
 riis in Euripum 7) saltabam, qui anno nouo,
 quemadmodum legere, scribere, dicere alio-
 sic auspicabar in Virginem 9) defilire, primum
 Tiberim transtuli castra. deinde ad hoc solium,
 quod cum fortissimus sum, & omnia bona fide
 sol temperat, non multum mihi ad balneum super-
 11) Panis deinde fectus, 12) & sine mensa prandi-
 13) post quod non sunt lauandæ manus. Dormio
 nimum. consuetudinem meam nosti: breuissime
 anno vtor, & quasi interiungo. Satis est mihi,
 lare desisse. aliquando dormisse me scio, aliquando
 suspicor. Ecce Cærensium obstrepat clamor: fu-

4. *Hieran fecimus*) hiera est ἱερὰς σφαῖρας sacra cor-
 vincentes nimirum coronam reportabant, amb qua victo-
 diis illa consecrabatur, ad hoc *Hiera* illa euadebat, qui
 proinde faciebant non reportabant. Rem illustri Polybius
 ex L. I. firmat. *Lips.*

5. *Parum calda*) plane frigidam enim ferre non potuit
 alium Seneca

6. *Psychrolutes*) qui frigida lanatur.

7. *Euripum*) notat fossas & incilia cum aquis, quæ in hoc
 & prætoris ex more erent. *Lips.*

8. *Anno nouo*) moris erat ut Kl. Ianuar. quisque ann-
 opificia sua auspicii causa delibaret.

9. *Virginem*) aquam quæ Romæ influebat omnium frigidi-
 simam virginem appellatam.

10. *Solum*) aqua si non ab igne, a sole temperatum, qui
 mitior erat aquis Tiberinis, quemadmodum hæc aquis *Vir-
 nis* frigore cedebant.

11. *Ad balneum superest*) quo gloriatur in omnem vitam
 abstinentiæ Ep. 108. *Lips.*

12. *Siccus*) sine obsonio. *Id.*

13. *Sine mensa prandium*) quod de manu sumebat stans. *Id.*

et prudentissimi viri, qui rerum maximas
leuissimas & perplexas fecerunt: quæ
mendacio tamen similes sunt. Vult nos ab-
terrere Zeno, vir maximus, huius sectæ for-
necissimæ conditor. Audi ergo quemad-
modum, virum bonum non futurum ebrium,
sermonem nemo committit: viro au-
tem sermonem nemo committit: ergo vir bonus
ebrius non erit. dum opposita interrogatione simili deri-
uante. Satis enim est, vnam ponere ex
ormienti nemo secretum sermonem com-
bono autem committit: ergo vir bonus
. Quo vno modo potest, Posidonius Ze-
ni causam agit: sed ne sic quidem, ut exi-
potest. Ait enim, ebrium duobus modis
o, cum aliquis vino grauis est, & impos-
si solet ebrius fieri, & huic obnoxius vi-
unc a Zenone dici, qui soleat fieri ebrius,
. Huic autem neminem commissurum ar-
per vinum eloqui possit. quod est falsum.
illa interrogatio. complectitur eam cui

nunc, quod si hoc intellexit Zeno, & nos intelligere voluit, ambiguitate verbi quaesivit locum, in quo quod faciendum non est, ubi veritas quaeritur, sane hoc senserit: quod sequitur, falsum est, et non soleat ebrius fieri, non committi sermonem secretum. Cogita enim quam multis militibus, non semper ebrius, & imperator, & tribunus, & centurio, tam da mandauerit. De illa C. Caesaris caede, illius qui superato Pompeio rempublicam tenuit, creditum est Tullio Cimbro, quam C. Cassio. Quis tota vita aquam bibit: Tullius Cimber & nunc erat in vino, & scordalus. 14) In hanc rem iocatur ipse: Ego, inquit, quemquam feram, 15) quid num ferre non possum? Sibi quisque nunc non eos, quibus scit, & vinum male credi, & sermonem bene. Vnum tamen exemplum, quod occurrit mihi, referam, ne intercitat. Instruenda est enim vita exemplis illustribus. non semper confugiunt ad vetera. L. Piso, urbis custos, ebrius, ex quo factus est, fuit, 16) maiorem partem noctis in convivio exigebat: usque in horam sextam fere dormiens. hoc erat eius matutinum. Officium tamen, quo tutela urbis continebatur, diligentissime administravit. Huic & diuus Augustus dedit secreta mandata, cum illum praeponeret Thraciae, quam perdidit: & Tiberius proficiscens in Campaniam, cum multa in urbe & suspecta relinqueret & inuisa. Per quia illi bene cesserat Pisonis ebrietas, postea C. fecit urbis praefectum, virum grauem, moderatum, sedmersum vino, & madentem: adeo, ut ex senatu aliquando, in quem e conuiuio venerat, oppressus

14. *Scordalus*) vid. Ep. 56

15. *Quemquam feram*) supra me Dominum.

16. *Ebrius, ex quo semel factus est, fuit*) cum semel in ebrius, semper erat, non desistebat. *Lips.*

, in summam partem vis caloris eiecit:
fluante, quidquid in imo iacet abditum,
prodit in medium. Onerati mero, quem-
non continent cibum, vino redundante,
im quidem: quod suum alienumque est,
idunt. Sed quamuis hoc soleat accidere,
olet, vt cum his quos scimus libentius bi-
ous necessarijs deliberemus. Falsum est
quod patrocinii loco ponitur, ei qui soleat
non dari tacitum. 18) Quanto satius est,
sare ebrietatem, & vitia eius exponere?
olerabilis homo vitauerit, nedum perfectus
ui satis est sitim exstinguere: qui etiam si
ta est hilaritas, aliena causa producta
uen citra ebrietatem resistit. Nam de il-
s, an sapientis animus nimio vino turbe-
it ebrijs solita. Interim si hoc colligere
bonum non debere ebrium fieri, cur syl-
s? dic quam turpe sit plus sibi ingerere
, & stomachi sui non nosse mensuram:
ebrii faciant quibus sobrii conualesce-

exemplum, qui Clitum carissimum sibi ac si-
 mum inter epulas transfodit: & intellecto fa-
 mori voluit, certe meruit. Omne vitium ebr-
 incendit, & detegit: obstantem malis conati
 recundiam remouet. Plures enim pudore
 di, quam bona voluntate, prohibitis abstine-
 bi possedit animum nimia vis vini, quidquid
 tebat, emergit. Non facit ebrietas vitia, s-
 trahit. tunc libidinosus ne cubiculum quiden-
 stat, sed cupiditatibus suis quantum petierint,
 latione permittit: tunc impudicus morbum
 tur ac publicat: tunc petulans non linguam, r-
 num continet. Crescit insolenti superbia,
 tas saeuo, malignitas liuido: omne vitium la-
 prodit. Adice illam ignorationem sui, c-
 parum explanata verba, incertos oculos,
 errantem, vertiginem capitis, testa ipsa
 velut aliquo turbine circumagente totam d-
 stomachi tormenta, cum effruescit mer-
 viscera ipsa distendit. Tunc tamen utcume-
 rabile est, dum illi vis sua est: quid cum so-
 tiatur, & quæ ebrietas fuit, cruditas facta est i-
 quas clades ediderit publica ebrietas. 19) Hæc
 mas gentes bellicosasque, hostibus tradidit: h-
 torum annorum pertinaci bello defensa noc-
 fecit: hæc contumacissimos, & iugum recusi
 alienum egit arbitrium: hæc inuictos acie m-
 munit. Alexandrum, cuius modo feci men-
 tot itinera, tot prælia, tot hiemes, per quas, vi-
 porum locorumque difficultate, transierat, tu-
 na ex ignoto cadentia, tot maria tutum dim-

19. *Publica ebrietas*) quæ ad plures simul, vel ad in-
 fra, vrbiumque prælia peruenit.

quæ alia res perdidit, & in externos mo-
non Romana traiecit, quam ebrietas, nec
Cleopatraz amor? Hæc illum res hostem
hæc hostibus suis imparem reddidit, hæc
cit, cum capita principum ciuitatis cœ-
entur, cum inter apparatissimas epulas
gales ora ac manus proscriptorum reco-
um vino grauis, sitiret tamen sangui-
rabile erat, quod ebrius faciebat etiam
eret : quanto intolerabilius, quod hæc
ate faciebat? Fere vinolentiam crudeli-

violatur enim exasperaturque sanitas
emadmodum difficiles faciunt oculos
i, etiam ad minimam radii solis offensi-
rietates continuæ efferant animos. Nam
ad se non sint, consuetudo insaniz durat,
concepta, etiam sine illo valent. Dic
sapiens non debeat ebrius fieri. De for-
& importunitatem ostende rebus, non
facillimum est. Proba istas, quæ volu-
ur. vbi transcenderint modum. pœnas

inuietus sit : licet colligas , nec veneno potio mori-
rum , nec sopore sumpto dormiturum , nec elleboro
accepto quidquid in visceribus hærebit , eiecturum
deiecturumque. 21.) Sed si tentantur pedes , lingue
non constat : quid est , quare illum existimes in par-
te sobrium esse , in parte ebrium ?

EPIST. LXXXIV.

*Stilum lectionemque alternanda esse. Lectio autem
in succum vnum vertenda , & nostra facienda.
Denique adhortatio ad Sapientiam. Bona & vtilis
monita.*

ITinera ista quæ segnitiam mihi excutiant , & vir-
tutini meæ prodesse iudico , & studiis. Quare
letudinem adiuvant , vides : cum pigrum me , & in-
gligentem corporis , litterarum amor faciat , alia
opera) exerceor. Studiis quare profint , indicabo.
A lectionibus non recessi. Sunt autem , ut existimo
necessariæ. primum , ne sim me vno contentus : deinde
ut cum ab aliis quæsitâ cognouero , tum & de inuentis
iudicem , & cogitem de inveniendis. Alit lectio in
genium : & studio fatigatum , non sine studio tamen
reficit. Nec scribere tantum , nec tantum legere de-
bemus : altera res contrahit , & vires exhauriet : de
stilo dico : altera soluet ac diluet. Inuicem hoc illi
commutandum est , & alterum altero temperandum
ut quidquid lectione collectum est , stilus redigat in
corpus. Apes (ut aiunt) debemus imitari , quæ vi-
gantur , & flores ad mel faciendum idoneos carpunt

21. Eiecturum deiectionemque) eiectionem supra , deiectionem
infra.

1. Aliena opera) equorum qui in essedo vehunt , aut si-
vorum in sella, Lips.

quidquid attulere, disponunt, ac per fauos
t: & vt Virgilius noster ait,

- - - liquentia mella
vant, & dulci distendunt nectaro cellas.

non satis constat, vtrum succum ex floribus
qui protinus mel sit: an quæ collegerunt,
saporem mixtura quadam, & proprietate spi-
mutent. Quibusdam enim placet, non facien-
scientiam esse illis, sed colligendi. Aiunt in-
ud Indos mel in arundinum foliis, quod aut
cæli, aut ipsius arundinis humor dulcis &
gignat. In nostris quoque herbis vim eam-
minus manifestam & notabilem poni: quam
tur & contrahat animal huic rei genitum.

existimant, conditura & dispositione in
alitem verti, quæ ex tenerrimis virentium
mque decerpserint: non sine quodam, vt i-
fermento: quo in vnum diuersa coalescunt.
liud, quam de quo agitur, abducatur, nos quo-
ipes debemus imitari, & quæcumque ex di-
tione congeffimus, separare, melius enim
feruantur. Deinde adhibita ingenii nostri
acultate, in vnum saporem varia illa libamen-
idere: vt etiam si apparuerit vnde sumptum
tamen esse, quam vnde sumptum est, appa-
od in corpore nostro videmus, sine vlla ope-
facere naturam. Alimenta quæ accepimus,
in sua qualitate perdurant, & solida inna-
acho, onera sunt: at cum ex eo quod erant,
ant, tunc demum in vires & in sanguinem
t. Idem in his, quibus aluntur ingenia, præ-
vt quæcumque hausimus, non patiamur in-
ne aliena sint. Concoquamus illa: alio-

quin in memoriam ibunt, non in ingenium. tiamur illis fideliter, & nostra faciamus, ut quiddam fiat ex multis: sicut unus numerus singulis, cum minores summas & dissidentes con una comprehendit. Hoc faciat animus nostra omnia quibus est adiutus, abscondat: ipsum ostendat, quod effecit. Etiam si alicuius inparebit similitudo, quem admiratio tibi altius similem esse te volo quomodo filium, non quod imaginem. Imago, res mortua est. Quid non intelligitur cuius imiteris orationem? e gumentationem? cuius sententias? Puto aliquem intelligi quidem posse, si magni viri. nec omnibus, quæ ex quoque velut exemplaria formam suam impressit, ut in veritatem illam tant. Non vides quam multorum vocibus coheret? unus tamen ex omnibus sonus redditur. allic acuta est, aliqua gravis, aliqua media. acceris feminæ, interponuntur tibi: singulorum tenent voces, omnium apparent. De choro dico veteres philosophi 3) noverant. In commission

2. *Putat aliquando*) totum locum ita restituit Gronov. *Puto aliquando ne intelligi quidem posse imaginem viri nimis omnibus, quæ ex suo velut exemplaria struxit, sui impressit, ut in veritatem illam competant. Respondeo propositam questionem repetendo similitudinem, quæ usus: imitatore auctori esse debere similem ut Patrum non ut faciei imaginem. Miraris velle me, ne nimirum cuius orationem exprimas: cum ne imagines quæ rationes exprimant tam perfecte, ut statim cuius sint, sentiantur: & tamen nondum eo usque progredi te velim, imago exprimas. Struxisse ex suo exemplaria dicit a se pluribus imaginibus exprimendum præbuit. Veritas imaginem solet opponi. Gronov.*

3. *Philosophi*) f. cum Lipsio legendum, *Philodi*.

4. *Commissionibus*) commissiones ludorum dici si tantum. *Lips.* non diceremus *concerts*: nam de musica hic

s cantorum est, quam in theatris olim spectavit. cum omnes vias 5) ordo canentium & cauea æneatoribus 6) cincta est, & ex ine tiliarum genus organorumque consonantus ex dissonis. Talem animum esse volo, ut multæ in illo artes, multa præceptorum ætatum exempla, sed in vnum conspiciamodo, inquis, hoc effici poterit? assidua: si nihil egerimus, nisi ratione suadente, lire volueris, dicet tibi: Relinque ista iam! quæ discurritur. relinque diuitias, aut possidentium, aut onus. relinque corporis voluptates: molliunt & eneruant. relinque tumida res est, vana, ventosa. nullo terminum. tam sollicita est ne quem ante se non ne post se alium. laborat invidia, & quicquid. Vides autem quam miser sit, si is, cui & inuidet? Intueris illas potentium domumultuosa, rixa salutantium, limina? multum contumeliarum, ut intres: plus, cum intraveris istos gradus diuitum, & magno aggesta 7) vestibula. non in prærupto tantum, sed in lubrico. Huc potius te ad sapientiam, tranquillissimasque res, & simul ampliores. Quæcumque videntur eminere in rebus quamuis pusilla sint, & comparatione humiliorum existent, per difficiles tamen & arduos leuantur. Confragosa in fastigium dignitate. At si conscendere hunc verticem libet,

Theatrorum. nam via inter cuneos & præcipua.

tribus) sunt qui tuba signum commissionis indicabant.

aggestu suspensa) nimirum & structura arte & expendantur ædificia. Gronov.

cui

Cui se fortuna submisit: omnia quidem sub te, q̄
excelsissimis habentur, adspicies, sed tamen
ad summa per planum.

EPIST. LXXXV.

*Sophismata improbat, & a seriis studiis ea
Exempla quadam dat, sed ad vtilia traducit:
tra Peripateticos, sapientem vacare affectibus
re. Deinde, Beatam, vitam sibi sufficere; vnam
qualem esse, seu longam, seu breuem. Non etiam
minui ab externis, etsi mala, aut damna inci
& Sapientem omnibus bene firi. Bona, sapi
pistola.*

PEpereram tibi, & quidquid nodosi adhuc ef
rat, præterieram: contentus quasi gustum t
re eorum, quæ a nostris dicuntur, ut probetur
ad explendam beatam vitam sola satis efficax.
me, quidquid est interrogationum aut nostrarum
ad translationem 1) nostram excogitatarum,
prehendere: quod si facere voluero, non erit es
sed liber. Illud toties testor, hoc me argumen
genere non delectari. pudet in aciem descende
diis hominibusque susceptam, subula armatus
Qui prudens est, & temperans est: qui tem
est, & constans: qui constans est, & impertu
est: qui imperturbatus est, sine tristitia est: q̄
tristitia est, beatus est: ergo prudens, beati
& prudentia ad beatam vitam satis est. Huic

1. Translationem) hoc nomine intelligit aliorum P
phorum sententias, quibus conuellebant & traducebant:
rum placita.

2. Subula armatum) tenui isto argutiarum stolicarum
sic supra ep. 82. subula leonem excipit. Lips.

um immunem esse tristitia: sapientem non
errore, ceterum tangi: & cetera in hunc mo-
dum suæ respondentia. Non hi tollunt affe-
ctum temperant: quantulum autem sapienti da-
mnablem fortior est, & mœstissimis lætior,
tristissimis moderatior, & humillimis maior?
videtur velocitatem suam Ladas, 3) ad clau-
lesque respiciens?

*Intacta segetis per summa volaret
na, nec cursu teneras lassisset aristas,
ore per medium, fluctu suspensæ tumentis,
iter, celeres nec tingeret aquore plantas.*

pernicitas per se æstimata, non quæ tardissi-
collatione laudatur. Quid si sanum vocem,
fricantem? non est bona valetudo, medi-
norbi. Sic, inquit, sapiens imperturbatus
quomodo apyrina 4) dicuntur, non qui-
a inest duritia granorum, sed quibus minor
est. Non enim diminutionem malorum in

fecta suffusio excæcat, sic modica turbat. Si aliquos affectus sapienti, impar illis erit ratio, & lute torrente quodam auferetur; præsertim cum illi vnum, sed vniuersum affectuum cœtum relinquit, quo colluctetur. Pius potest quamuis mediocris turba, quam posset vnius magni violentia. Hæc pecuniæ cupiditatem, sed modicam: habet ambitionem, sed non concitatam: habet iracundiam, sed cabilem: habet inconstantiam, sed minus vagum mobilem: habet libidinem, non insaniam. Mecum illo ageretur, qui vnum vitium integrum haberet, quam cum eo qui leuiores quidem, sed omnes. Deinde nihil interest, quam magnus sit affectus, quantuscumque est, parere nescit, consilium non recipit. Quemadmodum rationi nullum animal temperat, non ferum, non domesticum & in natura enim illorum est surda suadenti: sic non quantur, non audiunt affectus, quantulicunque sint. Tigres, leonesque nunquam feritatem cedunt, aliquando submittunt: & cum minime cœstaueris, exasperatur toruitas mitigata. Nunquam bona fide vitia mansuescunt. Deinde si ratio precipit, ne incipient quidem affectus. si inuita ratio cœperint, inuita perseverabunt. Facilius est et initia illorum prohibere, quam impetum regere. Iusta est itaque ista mediocritas & inutilis, eodem loco habenda, quo, si quis diceret, modice incedendum, modice ægrotandum. Sola virtus hæc non recipiunt animi mala, temperamentum: si uis sustuleris illa, quam reueris. Nunquid dubium est, quin vitia mentis humanæ inueterata, & dura, morbos vocamus, immoderata sint: ut auaritia crudelitas, ut impotentia, ut impietas? ergo inderati sunt & affectus: ab his enim ad illa transiunt. Deinde si das aliquid iuris tristitiæ, timori, cupi-

a quidem erit, quantum nunc: si ipsius per-
e, cum caussis suis crescent, tantique
fient. Adice nunc, quod ista, quan-
fint, in maius excedunt. nunquam
ant modum. Quamuis leuia initia mor-
e: & ægra corpora, minima interdum
Illud vero cuius dementiæ est credere,
extra nostrum arbitrium posita princi-
n nostri esse arbitrii terminos? Quo-
endum satis valeo, ad quod prohiben-
lui? cum facilius sit excludere, quam
imere. Quidam ita distinxerunt, vt
imperans ac prudens positione quidem
tu tranquillus est, euentu non est nam
bitum mentis suæ, non perturbatur,
ur, nec timet: sed multæ extrinsecus
e, quæ illi perturbationem afferant,
volunt dicere: Iracundum quidem il-
irasci tamen aliquando: & timidum
sse, timere tamen aliquando: id est,
carere, affectu non carere. Quod si

Illud præterea iudico observandum, ne duo comparatim probanda sunt, misceamus. Per se colligitur, vnum bonum esse, quod honestum: se rursus, ad vitam beatam satis esse virtutem. Vnum bonum est, quod honestum, omnes concedunt ad beate viuendum sufficere virtutem: e contra non remittetur, si beatum sola virtus facit, vnum esse quod honestum est. Xenocrates & Spurius purant beatum vel sola virtute fieri posse: nomen vnum bonum esse quod honestum est. Epicurus quoque iudicat, cum virtutem habeat, beatum: sed ipsam virtutem non satis esse ad beatam vitam, quia beatum efficiat voluptas, quæ ex virtute non ipsa virtus. Inepta distinctio. Idem enim argat, vnumquam virtutem esse sine voluptate. Ita iuncta semper est, atque inseparabilis, & sola est: habet enim secum voluptatem, sine qua non etiam cum sola est. Illud autem absurdum est, quod dicitur beatum quidem futurum vel sola virtute, non futurum autem perfecte beatum: quod quomodo fieri possit, non reperiō. Beata enim vita vnum in se perfectum habet, inextinguibile: quod est, perfecte beata est. Si deorum vita nihil maius aut melius: beata autem vita diuina est: non habet, in quod amplius possit attolli. Præterea, beata vita nullius est indigens, omnis beata vita perfecta est, eademque est & beata, & beatissima. Nunc dubitas, quin beata vita summum bonum sit? ergo summum bonum habet, summe beata est. Quod admodum summum, adiectionem non recipit; (quod enim supra summum erit?) ita ne beata quidem est, quæ sine summo bono non est. Quod si aliquem

s. vel sola virtute) quod supra Xenocratem & Spurium statuere dixit.

uod est malit : aut id illum non malle,
alius est. Vtique enim quo prudentior
is se ad id quod est optimum, extendet, &
do consequi cupiet. Quomodo autem
ni cupere etiamnum potest, imo qui de-
quid sit, ex quo veniat hic error. Nesciunt
n vnam esse. in optimo illam statu ponit
non magnitudo. Itaque in æquo est longa
isa & angustior; in multa loca, multasque
puta, & in vnum coacta. Qui illam nu-
a, & mensura, & partibus, iam illi
eximium, eripit. Quid autem est in
imium? quod plena est. Finis, vt puta,
rdique satietas est: hic plus edit, ille mi-
fert? vterque iam satur est. hic plus bi-
s: quid refert? vterque non sitit. Hic
is vixit, hic paucioribus: nihil interest
multi anni beatum fecerunt, quam hunc
quem tu minus beatum vocas, non est
potest nomen imminui. Qui fortis est,
est: qui sine timore est, sine tristitia

bit? istud dementis alienatique, non fortis e
le vero, inquit, moderatissime timet, sed in
extra metum non est. Qui hæc dicunt, rursum
dem reuoluuntur, ut illis virtutum loco sint
vitia. Nam qui timet quidem, sed rarius &
non caret malitia, sed leuiore vexatur. At em
mentem puto, qui mala imminencia non extu
Verum est quod dicit, si mala sunt: sed si sciri
la non esse, & vnam tantum turpitudinem mali
dicat; debet secure pericula adspicere, & a
menda contemnere. aut si stulti & amentis est,
non timere: quo quis prudentior est, hoc timet
gis. Ut vobis, inquit, videtur, præbebit sa
culis fortis. Minime. non timebit illa, sed vi
cautio illum decet, timor non decet. Quid
inquis. mortem, vincula, ignes, alia tela fo
non timebit? Non: scit enim illa non esse mala
videri: omnia ista humanæ vitæ formidines |
Describe captiuitatem, verbera, catenas, egest
& membrorum lacerationes, vel per morbum
per iniuriam: & quidquid aliud attuleris, inter
phaticos metus numerat. Ista timidis timenda
An id existimas malum, ad quod aliquando
sponte veniendum est? Quæris, quid sit malum?
re his quæ mala vocantur, & illis libertatem ser
dere, pro qua cuncta patienda sunt. Perit lib
nisi illa contemnimus, quæ nobis iugum impo
Non dubitent quid conueniret forti viro, si
quid esset fortitudo. Non est enim inconsulta
ritas, nec periculorum amor, nec formidab
appetitus: scientis est distinguendi quid sit malum
quid non sit. Diligentissima in tutela sui fort
est, & eadem patientissima eorum, quibus sal
cies malorum est. Quid ergo, si ferrum inter
ceruicibus viri fortis, si pars subinde alia atque

alum est, nocet : quod nocet, deteriorem
& paupertas deteriorem non faciunt
on sunt. Falsum est, inquit, quod pro-
enim si quid nocet, etiam deteriorem
pestas & procella nocet gubernatori, non
deteriorem facit. Quidam Stoici ita ad-
espondent ; Deteriorem fieri gubernato-
te ac procella, quia non possit id quod
icere, nec tenere cursum suum : deterio-
arte sua non fieri in opere fieri. Quibus
: Ergo, inquit, & sapientem deterio-
upertas & dolor, & quidquid aliud ta-
utem enim illi non eripiet, sed opera eius
Hoc recte diceretur, nisi dissimilis esset
conditio, & sapientis. Huic enim pro-
n vita agenda, non utique quod tentat,
omnia recte facere : gubernatori propo-
ique navem in portum perducere. Ar-
unt : præstare debent, quod promittunt :
ina rectrixque est. Artes serviunt vitæ,
et. Hoc aliter respondendum indicat

& navis regendæ scientiam. hæc eo magis apparet illi magis aliqua fortuita vis obstitit. Qui hoc p
dicere, Neptune, nunquam hanc nauem, ni
etiam. arti satisfecit. tempestas non opus gub
toris impedit, sed successum. Quid ergo? in
non nocet gubernatori ea res quæ illum tenere
tum vetat? quæ conatus eius irritos efficit? quæ
refert illum, aut detinet, & exarmat? Non tanq
gubernatori, sed tanquam nauiganti nocet.
quin gubernatoris artem adeo non impedit, vt o
dat. tranquillo enim, vt aiunt, quilibet guben
est. Nauigio ista obsunt, non rectori eius, qu
ctor est. Duas personas habet gubernator: al
communem cum omnibus qui eandem conscendi
nauem, qua ipse quoque vector est: alteram prop
qua gubernator est. tempestas tanquam vectori n
non tanquam gubernatori. Deinde gubernator
alienum bonum est, ad eos quos vehit, pertinet:
modo medici ars ad eos, quos curat: sapientis
mune bonum est, & eorum cum quibus vini
proprium ipsius. Itaque gubernatori fortasse
tur, cuius ministerium aliis promissum temp
impeditur: sapienti non nocetur a paupertate, n
dolore, non ab aliis tempestatibus vitæ. Non
prohibentur opera eius omnia, sed tantum ad
pertinentia: ipse semper in actu est, non in eff
4) tunc maximus, cum illi fortuna se opposuit:
ipsius sapientiæ negotium agit, quam diximus &
num bonum esse, & suum. Præterea, ne aliis qu
tunc prodesse prohibetur, cum illum aliqua nec
tes premunt. Propter paupertatem prohibetu
cere, quemadmodum tractanda respublica sit:

4. In actu est, non in effectu) agit semper, licet actionis
fectus externus non semper sequatur,

quam in aedificiis exultet, nec materialiam
sani intueatur. Itaque nec paupertas il-
lorum, nec quidquam aliud quod imperi-
um præcipites agit, prohibet. Tu illum
malis? utitur. Non ex ebore tantum
bat facere simulacra, faciebat ex ære: si
, si adhuc viliores materiam obulisses,
e ex illa fieri optimum posset. Sic sapi-
ens, si licebit, in divitiis explicabit; si mi-
seria: si poterit, in patria; si minus,
poterit, imperator; si minus, miles; si
pauper; si minus, debilis. quancumque
ceperit, aliquid ex illa memorabile effi-
ciunt domitores ferarum, qui sæuissima
ad occursum exterrentia hominem, do-
mum: nec asperitatem excussisse contenti,
intubernium mitigant. Leonibus magi-
ferat, osculatur tigris suus custos,
minimus Æthiops iubet subfidere in ge-
nulare per funem. Sic sapiens est artifex
da. Dolor, egestas, ignominia, carcer,

EPIST. LXXXVI.

De villa Africani; edificio & balneo, nec polito, laute. Contra luxum sui aui. In extremo, de ferendis, occasione villa.

IN ipsa Scipionis Africani villa iacens hæc tibi san-
 adoratis manibus eius & arca, 1) quam sepulchrum
 esse tanti viri suspicor. 2) animum quidem eum in-
 lum, ex quo erat, redisse persuadeo mihi: non
 magnos exercitus duxit, (hos enim & Cambyse su-
 fus, ac furore feliciter usus habuit) sed ob egram
 moderationem pietatemque, magis in illo admi-
 lem, cum reliquit patriam, quam cum defendit.
 Scipio Romæ deesse debebat, aut Romæ libertas.
 hil, inquit, volo derogare legibus, nihil infirmis
 quum inter omnes ciues ius sit: utere siquæ me be-
 cio meo, 4) patria. causa tibi libertatis fui, ere-
 gumentum. 5) Exeo, si plus quam tibi expedit, et
 Quid nō ego admirer hanc magnitudinem animi,
 in exilium voluntarium secessit, & civitatem ex-
 ravit? Eo perducta res erat, ut aut libertas Scipi-

1. *Arca*) mos gentis Cornelie, cineres & vnam æ-
 qui erant illius gentis loculis lapideis conditos alligare.
 nius L. 7. *In gente Cornelia nemo ante Syllam dissolutum*
dicunt crematus. Lips.

2. *Suspicio*) nam dubium erat an ibi conditus esset.
 vius L. 38. *Africanum alii Romæ alii Lincei & mortui*
sepulchrum tradunt. Utrobique monumenta ostenduntur
ita. Lips.

3. *Romæ libertas*) præsens enim gravis libertati Romæ
 ob opes & gratiam. Id.

4. *Beneficio meo*) nam libertatem Romanam hæc enim ci-
 viles eius defenderat.

5. *Argumentum*) docebo quam nil nisi æquale & i-
 possit ferre. Lips.

entati faceret iniuriam. neutrum fas e-
lodit locum legibus, & se Laterum re-
um existimam reip. imputaturus, quam

Vidi villam structam lapide quadrato,
indatum filus, turres quoque in pro-
ville vtrunque subrectas. Cisternam se-
dibus subditam, quæ sufficere in vsum
posset. Balneolum angustum, tenebri-
factudine antiqua. non videbatur ma-
is candidum, nisi obscurum. Magna er-
is sebit, contemplantem mores Scipio-
. In hacutagulo ille Carthaginiæ hon-
e debet, quod tantum semel capta est,
corpus laboribus rusticis fessum: exco-
rare se, æteramque (vs mos fuit priscis)
. Sub hoc sile tecto tam sordido stetit,
uimentum tam vile sustinuit. At nunc
sic lauri sustineat? pauper sibi videtur
nisi parietes magnis & pretiosis orbibus
t; nisi Alexandrina marmora Numidi-
distincta sunt: nisi illis undique ope-
aræ modum q) variata circumlitio præ-
vitro absconditur 10) camera; nisi Tha-

um semel capta est) a Gallis, secunda vice ab
ida, nisi Scipio fuisset.

nam crustas aut segmenta marmorum varie fi-
m, in quadram, in quadratum. *Lips.*

crastis) vid. Plin. L. 35. c. 1. Neroniano sci-

sius lapis, quondam rarum in aliquo spectaculo, piscinas nostras circumdedit; in quas sudatione corpora exinanita 11) demittimus: quam argentea epistomia fuderunt. Et adhuc fistulas loquor: quid cum ad balnea liberperuenero? quantum statuarum, quantum curum est nihil sustinentium, sed in ornamentis tantum, impensa causa? 12) quantum aquarum gradus cum fragore labentium? Eo delicias venimus, ut nisi gemmas calcare nolumus. balneo Scipionis minima sunt, rimae magis nostrae muro lapideo exscabae, ut sine iniuriamenti tamen admitterent. At nunc blattariae balnea, si qua non ita aptata sunt, ut totum solem fenestris amplissimis recipiant; nisi & simul & colorantur; 14) nisi ex folio agros prospiciunt. Itaque quae concursum, & ad nem habuerant cum dedicarentur, 15) haec quorum numerum reijciuntur, cum aliquid xuria commenta est, quo ipsa se obrueret. & pauca erant balnea, nec villo cultu exornata enim ornaretur res quadrantaria, 16) & in voblectamentum, reperta? Non suffundebat

11. *Multa sudatione corpora exinanita*) nam postlunum siue Laconicum, quidam in piscinas siue friscendebant. *Lips.* Sic & Ep 108. *sudoribus exinani*

12. *Impensa causa*) non vilius usus, sed opum curum gratia.

13. *Blattaria*) a blattis, quae loca obscuriora seque

14. *Colorantur*) insolantur, quod postunctione fieri solebat, in admittentibus autem ubique non minus ac in aprico fieri poterat. *Lips.*

15. *Dedicarentur*) de publicis balneis loquitur, dedicari solitis. *Id.*

16. *Quadrantaria*) merces balneatorum quadrans

imper velut ex calido fonte currebat: nec
 bant, in quam perlucida sordes deponen-
 ti boni, quam iuuabat illa balnea in-
 , & gregali tectorio 17) inducta, quæ
 m tibi ædilem, 18) aut Fabium Maxi-
 Cornelis aliquem manu sua temperasse?
 que nobilissimi ædiles fungebantur offi-
 ea loca quæ populum receptabant, exi-
 nditias, & vtilem ac salubrem tempera-
 hanc, quæ nuper inuenta est, similis in-
 adeo quidem vt conuictum in aliquo sce-
 viuum lauari oportet. Nihil mihi vi-
 resse, ardeat balneum, an caleat. Quan-
 ti rusticitatis damnant Scipionem, quod
 um suum latis specularibus diem admi-
 non in multa luce decoquebatur, & ex-
 in balneo concoqueret? O hominem
 nesciit vivere! Non saccata aqua 20)
 d sæpe turbida, & cum plueret vehe-
 lutulenta. Nec multum eius intererat,
 ur: veniebat enim, vt sudorem illic ab-
 t vnguentum. Quis nunc quorundam
 credis? Non inuideo Scipioni: vere in
 qui sic lauabatur. Imo si scias, non
 batur. Nam, vt aiunt qui priscos mo-
 diderunt brachia & crura quotidie ablu-

estorio) h. e. vulgari ex calce, non marmore
 f.

ad ædiles enim pertinebat balneorum cura.
incendio) Senecæ enim temporibus multus in bal-
 idorem exprimendum, olim non ita. vid. &
 . Coniiv. 8. c. 9.

aqua) a delicatis enim, ne turbida internen-
 acco aut centunculo in canalibus aqua fuit.

bant, quæ scilicet sordes opere collegerant: ceteri
toti nundinis 21) lauabantur. Hoc loco dicitur
quis, liquet mihi immundissimos fuisse. Quid
tas illos oluisse? militiam, laborem, virum. Per
quam munda balnea inuenta sunt, spurciores su
Descripturus infamem & nimis notabilem delictis
Horatius Flaccus, quid ait?

Pastillos 22) Rusillus olet. . . .

Dares nunc Rusillum, perinde esset, ac si hircum
ret, & Gorgonii loco esset, quem idem Horatius
fillo opposuit. Parum est sumere unguentum, ni
die terque renouetur, ne euanescent in corpore. Qu
quod iidem odore tamquam suo gloriantur? Non
tibi nimium tristitia videbuntur, villæ imputabilis
qua didici ab Ægiolo diligentissimo patrefamilias
enim nunc huius agri possessor est) quamuis vetus
bastum posse transferri. Hoc nobis senibus dis
necessarium est, quorum nemo non oliuetum ad
ponit. Quod vidi illum arborum trimum 23) :
quadrimum fastidienti fructus autumnis deponere
quoque proteget illa, quæ

Tarda venit, senis factura nepotibus umbram;

ut sit Virgilius noster: qui non quid verissime,
quid decentissime diceretur, adspexit; nec agri
las docere voluit, sed legentes delectare. Natus

21. Nundinis) cum in urbem venirent.

22. Pastillos) medicamenta quibus sudores tolluntur, ut
tur hircosi Lips.

23. Quod vidi illum arborum trimum) Sic intellige: quæ
bisetum arborum trimarum aut quadrimarum, vidi illum
lum iterum pangere, transferre & deponere. Gronov.

, nunc ætates licet. iunus mensis ex
bo, iam proclivius in Iulium. Eodem
in metentes, milium ferentes. Ad oli-
vor, quod vidi duobus modis depositum:
arborum truncos circumcisis ramis, &
actis pedem, cum scapo suo transtulit,
licibus, relicto tantum capite ipso, ex-
enderant. Hoc fimo tinctum 24) in-
isistit: deinde terram non agcessit tantum,
preffit. Negat quidquam esse hac (vt
efficacius. videlicet frigus excludit &
as præterea mouetur: & ab hoc nascen-
rodire patitur, ac solum apprehendere,
est teneras adhuc, & præcario hærentes,
reuellat agitatio. parum autem arboris,
ruat, radit. ex omni enim materia quæ
t ait, exeunt radices novæ. Non plu-
er terram eminere debet truncus, quam
or pedes: statim enim ab imo vestietur:
rs, quemadmodum in oliuetis veteribus,
rida erit. Alter ponendi modus hic fu-

horridum, aut triste. Illud etiam nunc vidi, vitis
ex arbusculo suo annosam transferri: huius capillame-
ta quoque (si fieri potest) colligenda sunt, deinde
beraliter sternenda vitis, ut etiam ex corpore radice
scat. Et vidi non tantum mense Februario posita
sed etiam Martio exacto tenent & complexa sunt ne-
sua villos, omnes autem istas arbores, quae (ut
dicam) grandiscae 25) sunt, ait aqua adiuuante
cisternina: quae si prodest, habemus pluviam in
stra potestate. Plura te docere non cogito: ne quod
admodum Aegialus noster me sibi aduersarium
paruit, sic ego parem te mihi.

E P I S T. LXXXVII.

*Frugalitas Seneca, & externorum contemptus: ad-
nitio ad alios, ut sic velint, faciantque. Dissertat
uncula deinde, quibus approbat Fortuita in bonis
esse: dumtaxat Commoda dici posse.*

NAnfragium, antequam naue[m] adscenderem, factum
quomodo acciderit, non adiicio, ne & hoc posset
inter Stoica paradoxa ponendum: quorum nullum
esse falsum, nec tam mirabile quam prima facie vide-
tur, cum volueris approbabo, imo etiam si nolueris.
Interim hoc me iter docuit, quam multa haberemus
superuacua, & quam facile iudicio possemus deponere,
quae si quando necessitas abstulit, non sentimus
ablata. Cum paucissimis seruis, quos vnum capere
vehiculum potuit, sine vllis rebus, nisi quae corpore
nostro continebantur, ego & Maximus meus biduum
iam beatissimum agimus. Culcita in terra iacet, ego

25) Grandiscae) Graecis *μυρρανουλαι* dicuntur.

26. Aduersarium) emulum industriis & sperare conantem
Lipp.

10 bonis cogitationibus, & animi magnitu-
dinem quam maior est, quam ubi aliena sepo-
nit sibi pacem, nihil timendo : fecit sibi di-
ligenter concupiscendo. Vehiculum in quod
eam, rusticum est. Mulæ vivere seambu-
latur, mulio excalceatus non propter æsta-
tem a me obtineo, ut hoc vehiculum velim
habere. Durat adhuc peruersa recti verecun-
dia in aliquem comitatum lautorem incidi-
tus erubescere : quod argumentum est, ista,
quæ laudo, nondum habere certam fi-
rmam mobilem. Qui sordido vehiculo erube-
re gloriatur. Parum adhuc profeci, non-
frugalitatem palam ferre, etiam nunc cu-
ras viatorum. Contra totius generis hu-
mores mittenda vox erat : Insanitis, erratis,
superuacua, neminem æstimates suo. Cum
nunc ventum est, diligentissimi compu-
tationem ponitis singulorum, quibus aut
crediduri estis, aut beneficia : (nam hæc
non expensa fertis.) late possidet, sed multum

sed nominibus non respondet. Si creditor verit, nihil illi supererit. Idem in reliquis facere debebatis, excutere quantum proprii habeat. Diuitem illum putas, quia aurea etiam in via cum sequitur, quia in omnibus praearat, quia magnus kalendarii liber 5) voluit tantum suburbani agri possidet, quantum in in desertis Apuliae possideret: cum omnia dixit per est. quare? quia debet. quantum? inquit, nisi forte iudices interesse, vtrum aliquis abt an a fortuna mutuum sumpserit. Quid ad rement mulæ saginatae, vnius omnes coloris? Q vehicula caelata?

*- - - instrati ostro alipedes, pectusque asperiti
Aurea pectoribus demissa monilia pendunt.
Tecti auro, saluum mandant sub dentibus a*

Ista nec dominum meliorem possunt facere, iam. M. Cato Censorius (quem tam reip. profuit nasci quam Scipionem: alter enim cum bus nostris bellum, alter cum moribus gessit) 6) vehebatur, & hippoperis quidem impositum cum vtilia portaret. O quam cuperem illi n currere aliquem ex his troffulis 7) in via diuiti cursores & Numidas, & multum ante se p agentem! Hic sine dubio cultior comites quam M. Cato videretur: hic, inter illos

5. Kalendarii liber) i. e. fanebris pecunia liber. lendis usurae cedebant & petebantur. Itaque nomina per kalendas in tali codice scribebantur. Lipp.

6. Canterio) equo secto.

7. Troffulis) supra Epist. 76.

8. In via diuitibus) in itinere quoque opes ed bus.

iustus delicatus qui cum maxime dubitat, vtrum se
 ad gladium locet, an ad cultrum. 9) O quantum e-
 rat sæculi decus, imperatorem triumphalem, cen-
 torium (& quod super omnia hæc est) Catonem,
 vno caballo esse contentum, & ne toto quidem. 10)
 Partem enim sarcinæ, ab vtroque latere dependentes,
 occupabant. Ita non omnibus obesis mannis, 11)
 & alturconibus, & tollutariis præferres vnicum illum
 equum, ab ipso Catone defrictum? Video non futu-
 rum finem in ista materia vllum, nisi quem mihi ipse
 scero. Hic itaque conticescam, quantum ad ista:
 quæ sine dubio talia diuinavit futura, qualia nunc
 ant, qui primus appellavit impedimenta. Nunc
 solo paucissimas adhuc interrogationes nostrorum ti-
 reddere, ad virtutem pertinentes, quam satisfac-
 re vitæ beatæ contendimus. Quod bonum est, bo-
 facit, nam & in arte musica quod bonum est, fa-
 musicum. fortuita bonum non faciunt: ergo non
 bona. Aduersus hoc sic respondent Peripateti-
 quod primum proponimus, falsum esse dicant.
 inquit, quod est bonum, non vtique sunt
 In musica est aliquod bonum, tanquam tibia,
 iorda, aut organum aliquod aptatum ad vsus
 li: nihil tamen horum facit musicum. Hic
 debimus. Non intelligitis, quomodo posue-
 quod bonum est musico. Non enim id dici-
 quod instruit musicum, 12) sed quod facit: tu

in se ad gladium locet, an ad cultrum) qui ære alieno
 & desperabundus inter medios istos apparatus se-
 rat, quomodo operam suam locare arenæ velit, an
 quorum gladius, an venatorem quorum culter est
 dir.

toto quidem) nam partem eius sarcinæ sibi depo-
 ex sequentibus patet.
) parvis equis.
 ustris musicum) quod instrumentum eius est.

ad

ad suppellectilem artis, non ad artem venia. Si autem in ipsa arte musica bonum est, id utique cum faciet. Etiamnum facere id planius volumus in arte musica duobus modis dicitur: alter effectus musici adiunatur: altero, quo ars. factum pertinent instrumenta, tibiae, & organa chordae: ad artem ipsam non pertinent. Est artifex etiam sine istis: uti forsitan non potest. Hoc non est æque duplex in homine. idem enim & hominis, & vite. Quod contempti cuique contingere ac turpissimo potest, bonum est: opes autem & lenoni, & lanistae contingunt non sunt bona. Falsum est, inquit, quod ponitur. Nam & in grammatica, & in arte morum aut gubernandi, videmus bona humillimis quibus contingere. Sed istae artes non sunt magnitudinis animi profectus, non consurgunt in altum, nec ita fastidiunt. Virtus extollit hominem, & supra mortalibus collocat: nec ea quae bona, nec mala vocantur, aut cupit nimis, aut expauescit. Iulidus, unus ex Cleopatrae mollibus, patrimonium grande possedit. Nuper Natalis, tam improba quam impura, in cuius ore feminae purgabantur & multorum heres fuit, & multos habuit heredes. Quid ergo? utrum illam pecunia purum esse ipse pecuniam impuravit? quae sic in quosdam veniens, quomodo denarius in cloacam cadit. super ista consistit, suo ære 14) censetur: nisi istis quolibet incurrentibus bonum iudicat. Medicina, & gubernatio, non interdicit sibi a

13. *Feminae purgabantur*) fuit quod ille Scaurus, ref. L. 4. c. 31. Lips.

14. *Suo ære*) proprio non adventitio pretio. *Ld.*

it, nisi quod pecuniæ in eo conditæ nu-
? Idem euenit magnorum dominis pa-
1: accessiones illorum & appendices
ergo sapiens magnus est? quia magnum
et. Verum est ergo, quod contempti-
contingit, bonum non esse. Itaque in-
inquam bonam dicam, habet illam ci-
dilex. Ne quietem quidem, & molestia va-
dicam, quid est otiosius verme? Quæris,
ntem faciat? quæ Deum. 17) Des oport-
id diuinum, aliquid cæleste, magnifi-
in omnes bonum cadit, nec quemlibet
patitur. Vide,

*æque ferat regio, & quid quaque reclusit:
, illic veniunt felicius vna:
tus alibi, atque iniussa virescunt
nonne vides, croceos si Tmolus odores,
it ebur, molles sua iura Sabai?
es nudi ferrum. - - -*

Ista in regiones descripta sunt, ut necessari talibus esset inter ipsos commercium, si inui ab alio aliquid peteret. Summum illud bonum suam habet sedem: non nascitur ubi ebi bi ferrum. Quis sit summi boni locus, quimus. hic nisi purus ac sanctus est, Deum n Bonum ex malo non fit: fiunt autem ex auertia: ergo non sunt bonum. Non est, inquit bonum ex malo non nasci. Ex sacrilegio ento pecunia nascitur. itaque malum quidem legium & turtum: sed ideo, quia plura m quam bona. Dat enim lucrum, sed cum tlicitudine, tormentis & corporis & animi. hoc docet, necesse est recipiat, sacrilegium lum sit, quia multa mala facit, ita bonum qu aliqua parte esse, quia aliquid boni facit: fieri portentosius potest? Quamquam sacrileg tum & adulterium inter bona haberi, prorsu simus. Quam multi furto non erubescunt, qu adulterio gloriantur? nam sacrilegia minute p magna in triumphus feruntur. Adice nunc, crilegium, si omnino ex aliqua parte bonum honestum erit, & recte factum vocabitur: nol actio est, quod nullius mortalium cogitatio re go bona nasci ex malo non possunt. Nam si, ob hoc vnum, sacrilegium malum est, quia mali adfert: si remiseris illi supplicia, si fec spononderis, ex toto bonum erit. Atqui maxil lerum supplicium, in ipsis est. Erras, inquit ad carnificem aut ad carcerem differs. statim tur cum facta sunt, imo dum fiunt. Non nascit ex malo bonum, non magis quam ficus ex semen nata respondent: bona degenerare sunt. Quemadmodum ex turpi honestum scitur, ita ne ex malo quidem bonum: nam

habeat. Eodem modo ex sacrilegio lu-
qua turpe & sceleratum est sacrilegium,
non habet. quemadmodum in illa urna
est, non aurum quod cum vipera ia-
rilegio malum est scelus, non lucrum.
itur: Dissimillima utriusque rei conditio
um possam sine vipera tollere: hic lu-
legio facere non possum. lucrum istud
itum sceleri, sed immixtum. Quod
volumus, in multa mala incidimus, id
t: dum diuitias consequi volumus, in-
cidimus: ergo diuitiae bonum non sunt.
figurationes habet propositio vestra.
uitias consequi volumus, in multa non
: in multa autem mala incidimus, &
consequi volumus. Aliquis, dum
causse, naufragium fecit: aliquis ca-
era significatio talis est: Per quod in-
is, id bonum non est. Huic propositi-
consequens, per diuitias nos, aut per
mala incidere: aut si per diuitias in mul-

incommoda diuitiis imputatis. Illæ neminem
aut sua cuique nocet stultitia, aut aliena nequit
quemadmodum gladius, qui neminem occidit
dentis telum est. Non ideo diuitiæ tibi nocent,
propter diuitias tibi nocetur. Posidonius (vt ego
mo) melius: qui ait diuitias esse causam mal
non quia ipsæ faciant aliquid, sed quia faciunt
tant. Alia est enim causa efficiens, quæ pro
necesse est noceat: alia præcedens. hanc præced
causam diuitiæ habent. Inflant animos, super
pariunt, inuidiam contrahunt, & usque eo ma
alienant, vt fama pecuniæ nos etiam nocitur
et. Bona autem omni carere culpa decet. p
non corrumpunt animos non sollicitant: extollu
dem & dilatant, sed sine tumore. Quæ bona sunt
ciam faciunt: diuitiæ audaciam. Quæ bona sunt
gnitudinem animi dant: diuitiæ insolentiam. Ni
tem aliud est insolentia, quam species magnit
falsa. Isto modo, inquis, etiam malum sunt diuiti
tantum bonum non sunt. Essent malum, si per
cerent, si (vt dixi) haberent efficientem causam
præcedentem habent, & quidem non irritante
tum animos, sed attrahentem. Speciem enim
ostendunt verisimilem, ac plerisque credibilem
bet virtus quoque præcedentem causam, ad i
am: multis enim propter sapientiam, multis p
iustitiam inuidetur: sed nec ex se hanc causam
nec verisimilem. Contra enim verisimilior il
cies hominum animis obiicitur a virtute, qu
in amorem & admirationem vocet. Posidon
interrogandum ait: Quæ neque magnitudine
mo dant, nec fiduciam, nec securitatem, ne
bona: diuitiæ autem, & bona valetudo, &
his, nihil horum faciunt: ergo non sunt bona.
interrogationem magis etiamnum hoc modo

ius vius habet, quam molestinæ. bonum, in-
debet, & ab omni parte innoxium. Non est
quod plus prodest: sed quod tantum pro-
crea commodum & ad animalia pertinet, &
nos homines, & ad stultos. Itaque potest ei
nodum mixtum: sed commodum dicitur,
a parte æstimatum. Bonum ad vnum sa-
rtinet, inuiolatum esse oportet. Bonum
abe. vnus tibi nodus, sed Herculanæus,
malis bonum non fit: ex multis paupertas
iæ fiunt: ergo diuitiæ bonum non sunt.
rogationem nostri non agnoscunt. Peri-
ingunt illum, & soluunt. Ait autem Po-
hoc sophisma per omnes dialecticorum
atum, sic ab Antipatro refelli. Paupertas
xtionem, sed per detractionem dicitur,
qui dixerunt) per orhationem: Græci di-
riptionem. non quod habeat, dicitur, sed
habeat. Itaque ex multis inanibus nihil
test: diuitias multæ res faciunt, non multæ
liter quam debes, paupertatem intelligis.

tatis substantia : sed tunc quoque considerabi-
 nunquid satius sit paupertatem permulcere, di-
 demere supercilium, quam litigare de verbis,
 iam de rebus indicatum sit. Putemus nos ad co-
 nem vocatos. Lex de abolendis diuitiis fertur
 interrogationibus suafuri aut dissuafuri sumus?
 secturi, ut populus Romanus paupertatem, im-
 mentum & causam imperii sui, requirat ac la-
 diuitias autem suas timeat? ut cogitet has se ap-
 etos reperisse? Hinc ambitum, & largitiones,
 multus, in urbem sanctissimam temperantissi-
 que irrupisse? nimia luxuriose ostentari gentiu-
 lia? quod vnus populus eripuerit omnibus, si
 vni ab omnibus eripi posse? Hæc satius est su-
 & expugnare affectus, non circumscribere. si
 possumus, fortius loquamur: si minus, apert-

E P I S T. LXXXVIII.

*Liberalia studia in bonis non esse, nec ad Virtutem
 se ducere. Singillatim hoc docet, in Gram-
 matica, Musica, Geometria, Astronomia. Et si
 non ducunt, conducunt: id est, inuadunt &
 rant. Tum diuisio, alia Artium, in Vulgari-
 dicras, Pueriles, Liberales: & in istis, sola
 philosophiam esse, quæ vere liberum facit. Sola
 de Bonis Malisque indogat, sola nescit. Sola
 colenda, aut precipue est: & ostendit, quam
 lia aut superflua Philologi sectentur, quidam
 Philosophi. O bona hic, ô aurea! Legite in
 senesque.*

DE liberalibus studiis quid sentiam, scire des-
 Nullum suspicio, nullum in bonis numero

id. Circumscribere) fallacia impugnare.

forte, magnanimum : cetera pusilla & pueri-
An tu quidquam in istis esse credis boni, quo-
fessores turpissimos omnium ac flagitiosissi-
nis? Non discere debemus ista, sed didicisse.
an illud de liberalibus studiis querendum iu-
nt, an virum bonum facerent. Ne promit-
tem, ne huius rei scientiam affectant. Gram-
circa curam sermonum versatur, & si latius e-
sit, circa historias. Iam ut longissime fines
ferat, circa carmina. Quid horum ad vir-
iam sternit? Syllabarum enarratio, &
m diligentia, & fabularum memoria, &
lex ac modificatio? Quid ex his me-
rit, cupiditatem eximit, libidinem frænat?
netriam transeamus, & ad musicam: nihil
is inuenies, quod vetet timere, vetet cupe-
quisquis ignorat, alia frustra scit. Viden-
unt doceant isti virtutem, an non. si non
nec tradunt quidem: si docent, philosophi
is scire, quam non ad docendam virtutem
int? adspice quam dissimilia inter se omni-

persuadent, cum, his ipsis quibus colligunt, negent. 3) Nam modo Stoicum illum faciunt, virtutem solum probantem, & voluptates refugientem, & ab honesto ne immortalitatis quidem pretio recedentem: modo Epicureum, laudantem statum quietæ civitatis, & inter convivia cantusque vitam exigentis: modo Peripateticum, bonorum tria genera inducentem: modo Academicum, incerta omnia dicentem. Apparet nihil horum esse in illo, cui omnia insunt: ista enim inter se dissident. Demus illis Homerum philosophum fuisse: nempe sapiens factus est, antequam carmina vlla cognosceret: ergo illa discamus, quæ Homerum fecere sapientem. Hoc quidem me quaerere, vtrum maior ætate fuerit Homerus an Hesiodus, non magis ad rem pertinet; quam scire an minor Hecuba fuerit, quam Helena; & quare tam male tolerit ætatem. Quid, inquam, annos Patrocli & Achillis inquirere, ad rem existimas pertinere? Quæris, Vlysses ubi errauerit, potius, quam efficias, ne nos semper erramus? Non vacat audire, vtrum inter Italiam & Siciliam iactatus sit, an extra notum nobis orbem: neque enim potuit in tam angusto error esse tam longus. Tempestates animi nos quotidie iactant, & nequie in omnia Vlyssis mala impellit, non deest forma quæ sollicitet oculos, non hostis: hinc monstra effera, & humano cruore gaudentia: hinc insidiosa blandimenta aurium; hinc naufragia, & tot varietates malorum. Hoc me doce, quomodo patriam amem, quomodo uxorem, quomodo patrem, quomodo ad hæc tam honesta vel naufragus navigem. Quid inquiris, an Penelopa impudica fuerit, an verba sæculo suo dederit, an Vlysses illum esse quem videbat, antequam sciret,

3. Cum, his ipsis quibus colligunt, negent) his ipsis argumentis ex quibus concludunt Philosophum fuisse, existens non fuisse.

fit? Doce me, quid sit pudicitia, & quantum in corpore, an in animo posita sit. Ad musico. Doces me, quomodo inter se acutæ acoces consonent. quomodo nervorum dispaentium sonum fiat concordia. Fac potius, quomus secum meus consonet, nec consilia mea. Monstras mihi, qui sint modi flebiles. monas, quomodo inter aduersa non emittam flebiim. Metiri me geometres docet latifundia. ceat, quomodo metiar quantum homini sit faerare docet me arithmetica, & avaritiæ comligitos. 4) potius doceat, nihil ad rem pertineomputationes. non esse feliciorem, cuius pam tabularios 5) lassat: imo quam superuacuas: qui infelicissimus futurus est, si quantum hase computare cogatur. Quid mihi prodest, sciam in partes diuidere, si nescio cum fratre diuidere. Quid prodest colligere subtiliter pedes iugeri, prehendere etiam si quid decempedam effutem me facit vicinus potens, & aliquid ex meo? Doces me, quomodo nihil perdam ex finibus ego discere volo, quomodo totos hilaris amittino agro, inquit, & subito expellor. Quid? antequam quis istum agrum tenuit? Cuius, non dico sed populi fuerit, expedire potes? Non domited colonus intrasti. cuius colonus es? si bene tenar, heredis. 7) Negant iurisconsulti quidquam

tes) nam digitis numerabant, & numeros ipsos ex-
Lips.

larios) *tabulae* erant accepti & expensi, vectigalium qui præerant *tabularii* dicti. id.

iugeri) Regionum in partes diuisionem decempedis pedibusque iugeri collectis conficiebant

dis) si bene res succedat prolis tuæ, vel alterius edis. at & tyranni potes esse colonus, vel hostis qui agro in eius possessionem veniat.

vsucapi, quod publicum est: publicum est hocq
tenes, quod tuum dicis; publicum est, & quideu
neris humani. O egregiam artem! scis rotunda
tiri: in quadratum redigis quamcumque accoq
formam. interualla siderum dicis: nihil est qu
mensuram tuam non cadat. Si artifex es, metri
minis animum, dic quam magnus sit, dic quam
fillus sit. Scis quæ recta sit linea: quid tibi pro
fi. quid in vita rectum sit, ignoras? Venio nū
lum qui cælestium notitia gloriatur,

*Frigida Saturni quo sese stella receptet,
Quos ignis calæ Cyllenius erret in orbes.*

Hoc scire quid proderit? ut sollicitus sim, cum Si
nus & Mars ex contrario stabunt, aut cum Mercuri
vespertinum faciet occasum vidente Saturno? Per
hoc discam, ubicumque sunt ista, propitia esse
posse mutari. Agit illa continuus ordo fatoru
ineuitabilis cursus: per statas vices remeant. I
ctus rerum omnium aut movent, aut notant. Se
ve quidquid euenit faciunt. quid immutabilis re
titia proficiet? siue significant, quid refert pe
dere, quod effugere non possis? Scias ista, ne
fient.

*Si vero solem rapidum stellasque sequentes
Ordine respicias, numquam te crastina fallat
Hora, nec insidiis noctis capiere serena.*

Satis abundeque prouisum est, ut ab insidiis tutu
sem. Numquid me crastina non fallit hora? fall
nim, quod nescienti euenit. Ego, quid futurum
nescio: quid fieri possit, scio. Ex hoc nihil desp
bo: totum exspecto. Si quid remittitur, boni c
fi

ros luxuriæ ministros, Æque luctato-
leo ac luto constantem scientiam ex-
tudiis liberalibus: aut & vnguentarios re-
cos, & ceteros voluptatibus nostris in-
modantes sua. Quid enim, oro te, li-
t isti ieiuni vomitores, 9) quorum cor-
a, animi in maciē & veterno sunt? An li-
um istud esse iuuentuti nostræ credimus,
a nostri rectam 10) exercuerunt, hastilia
tortquere, equum agitare, arma tractare?
t suos docebant quod discendum esset ia-
nec hæ nec illæ docent, aluntue virtutem.
prodest equum regere & cursum eius fræ-
a, affectibus effrænatisissimis abstrahi? Quid
tos vincere luctatione vel cæstu, ab ira-
? Quid ergo? nihil liberalia nobis conse-
Ad alia multum, ad virtutem nihil. Nam
professo artes, quæ manu constant, ad
vitæ plurimum conferunt, tamen ad vir-
tinent. Quare ergo! liberalibus studiis

ne? Non quia pietatem dare possunt sed

quia animum ad accipiendam virtutem præparat. Quemadmodum prima illa, ut antiqui vocabant litteratura, per quam pueris elementa tradunt non docet liberales artes, sed mox præcipiendi locum parat: sic liberales artes non perducunt nimum ad virtutem, sed expediunt. Quatuor esse Posidonius artium genera. Sunt vulgares sordidæ, sunt ludicræ, sunt pueriles, sunt liberales. Vulgares opificum, quæ manu constant, ad instruendam vitam occupatæ sunt: in quibus ne decoris, nulla honesti simulatio est. Ludicræ sunt quæ ad voluptatem oculorum atque aurium tendunt. His annumeres licet machinatores, qui pegmata se surgentia II) excogitant, & tabulata tacite in fine crescentia, & alias ex inopinato varietates, dehiscuntibus quæ cohærebant, aut his quæ distabant sua sponte coeuntibus, aut his quæ eminebant, partim in se residentibus. His imperitorum feriuntur oculi, omnia subita (quia causas non novere) mirantibus. Pueriles sunt, & aliquid habentes liberalibus similes artes quas *ἐγκυκλίης* Græci, nostri liberales vocant. Solæ autem liberales sunt, imo (ut dicam verius) beræ, quibus curæ virtus est. Quemadmodum, inquit, est animi aliqua pars philosophiæ naturalis, aliqua moralis, est aliqua rationalis, sic & in quoque liberarum artium turba locum sibi in philosophia vindicat. Cum ventum est ad naturales questionum, geometriæ testimonio statuitur. Ergo ei quam adiuvat, pars est? multa adiuvant nos nec deo partes nostræ sunt: imo si partes essent, non sibi iuvarent. Cibus adiutorium corporis, nec tam pars est. Aliquid nobis præstat geometriæ ministrum

u. Pegmata per se surgentia) machinæ in theatris nemini quod appareat, manum admonente subito prodeuntes.

intra, inspicis ita: curius & recurius
es, per quas descendunt & alleuantur, ac
ordum stantium præbent, cum celestibus
seat, colligit mathematicus. Quæ causa
nagines exprimat, scit sapiens: illud tibi
test dicere, quantum abesse debeat cor-
pore: & qualis forma speculi, quales ima-
t. Magnum esse solem philosophus pro-
tus sit, mathematicus, qui vsu quodam
one procedit: sed ut procedat, impetran-
lam principia sunt. Non est autem ars sui
recarium fundamentum est. Philosophia
petit, totum opus a solo 12) excitat. Ma-
ut ita dicam) superficialia est, in alieno
iena accipit principia, quorum beneficio
perueniat: si per se iret ad verum, si toti-
taturam posset comprehendere, dicerem
laturam mentibus nostris, quæ tractatu cæ-
cunt, trahuntque aliquid ex illo. Vna re
ur animus, scientia bonorum ac malorum
, quæ soli philosophiæ competit. Nulla

cessitate ad fallendum cogitur, nullo corruptum præmio. Vre, inquit, cæde, occide, non pro sed quo magis secreta quæret dolor, 13) hoc illi us condam. numquid liberalia studia hos animare possunt? Temperantia voluptatibus imperias odit atque abigit, alias dispensat, & ad hunc modum redigit, nec vnquam ad illas propter ipsas nit. Scit optimum esse modum cupitorum, quantum velis, sed quantum debeas, sumere. mansuetudo vetat superbum esse aduersus socios, verarum: verbis, rebus, affectibus comem se, facque omnibus præstat: nullum alienum malum bonum autem suum id maxime, quod alicui bonum est, amat. numquid liberalia studia hos præcipiunt? non magis quam simplicitatem, modestiam ac moderationem, non magis quam auiditatem, ac parsimoniam: non magis quam clementiam, quæ alieno sanguini tanquam suo parcat, homini non esse homine prodige utendum. Cautis, inquit, sine liberalibus studiis ad virtutem perueniri, quemadmodum negatis illa nil cor virtuti? quia nec sine cibo ad virtutem perueniunt, tamen ad virtutem non pertinet. Ligna naui conferunt, quamuis non fiat naus sine lignis. Non est, inquam, cur aliquid putes eius adiutorium, sine quo non potest fieri. Potest quidem illud dici, sine liberalibus studiis veniri ad sapientiam posse: quamuis enim virtus discenda sit, tamen per hæc discitur. Quid est autem, quare existis non futurum sapientem eum qui litteras nescit? sapientia non sit in litteris? Res tradit, non ver-

13. Quo magis secreta quæret dolor) quo magis dolor elatus ad extorquenda secreta intenditur.

memoria 14) fit, quæ nullum extra

Magna & spatiosa res est, sapi-
co opus est: de diuinis humanis-
de præteritis, de futuris, de ca-
tempore: de quo vno vide quam
Primum, an per se fit aliquid: de-
tempus sit: si tempus cum mundo
ndum, quia fuerit aliquid fuerit &
les quæstiones sunt de animo tan-
s sit, quando esse incipiat, quam-
alio transeat, & domicilium mu-
um formas aliasque coniectus: an
in el seruiat; & emissus vagetur in
fit, an non sit: quid sit facturus,
facere desierit: quomodo liber-
ex hac effugerit cauea: an obli-
illic nosse se incipiat, postquam
s in sublime secessit. Quaecum-
humanarum diuinarumque com-
copia quærendorum ac discendo-
hæc tam multa, tam magna, vt ha-
hospitium, superuacua ex animo
labit se in has angustias virtus. la-
gna desiderat, expellantur omnia:
et. At enim delectat artium no-
antum itaque ex illis retineamus;
arium. An tu existimas repre-
peruacua vsa sibi comparat, &
pompam in domo explicat? non
cupatus est in superuacua littera-
lus scire velle quam sit satis, intem-
Quid quod ista liberalium ar-

) nam qui discunt litteris confisi minus
e apud Platonem quoque in Cratylo lit-
ringitur.

tium

tium confectatio molestos, verbosos, inter sibi placentes facit, & ideo non discentes quia superuacua didicerunt? Quatuor mihi Didymus grammaticus scripsit: mihi multa superuacua legisset. In his libris de meri quaeritur, in his de Aeneae matre vera bidinosior Anacreon, an ebriosior vixerit: Sappho publica fuerit: & alia, quae erant da, si scires. I nunc, & longam esse vitam ad nostros quoque cum perueneris, ostendit securibus recidenda. Magno impendio te magna alienarum aurium molestia, laudat: stat: O hominem litteratum! Simus hoc titulum re contenti: O virum bonum! Itane est? & voltam omnium gentium, & quis primus scripserit, quaeram: quantum temporis inter sit & Homerum, cum fastos non habere putabo: & Aristarchi notas, quibus alienum compunxit, recognoscam: & aetatem in syl- teram. Itane in geometriae puluere haeret mihi praecipuum illud salutare excidit: Ten- ce? Hanc sciam, & quid ignorem? 15) Appi- maticus qui sub C. Caesare tota circumlatus est & in nomen Homeri 16) ab omnibus ciuitat- ptatus, aiebat: Homerum vtraque materi- mata, & Odyssaea, & Iliade, principium ac- peri suo, quo bellum Troianum complexus- ius rei argumentum afferebat, quod duas li-

15) *Hanc sciam & quid ignorem?*) Sensus est: re teneor? quid itaque est quod ignorare saluo & fama possim.

16) *In nomen Homeri adoptatus*) alter Homerus natus. *Lips.*

17) *Duas litteras*) scilicet & η, quae coniungit 44, qui est numerus librorum Homeri.

ut supernacui? quantum ab usu rece-
uoque ad syllabarum distinctiones, &
ac præpositionum proprietates de-
inuidere grammaticis, inuidere geo-
quid in illorum artibus superuacuum
re in suam. Sic effectum est, vt dili-
loqui, quam viuere. Audi, quantum
ia subtilitas, & quam infesta veritati sit.
de omni re in vtramque partem dispu-
zquo. & de hac ipsa, an omnis res in-
tem disputabilis sit. Nausiphanes ait,
lentur esse, nihil magis esse, quam
rmenides ait, ex his quæ videntur,
niuersum, 18) Zenon Eleates omnia
gotio deiecit: ait nihil esse. Circa ea-
thonii versantur, & Megarici, & Eretri-
ici, qui nouam induxerunt scientiam,
hæc omnia in illum superuacuum stu-
lium gregem coniice. Illi mihi non pro-
tiam tradunt, hi spem omnis scientiæ
as est superuacua scire, quam nihil. Il-

credo, nihil in rerum natura est, nisi dubium: si siphani, hoc vnum certum est, nihil esse certi: menidi, nihil est præter vnum: si Zenoni, ne quidem. Quid ergo nos sumus? quid ista quæ circumstant, alunt, sustinent? Tota rerum umbra est, aut inanis, aut fallax. Non facili rim, vtrum magis irascar illis, qui nos nih voluerunt: an illis, qui ne hoc quidem nob querunt, nihil scire.

E P I S T. LXXXIX.

*Philosophia & Sapientia discrimen: & illius diu-
ria; partiumque iterum diuisio, & descriptio
nitum deinde, hæc & ratio ad mores atque a
referenda: & obiter in male diuites inuebitur,
que simul & auaritiam castigat.*

REm utilem desideras, & ad sapientiam pro-
ptiusque necessariam, diuidi philosophiam,
gens corpus eius in membra disponi. Facilius
per partes in cognitionem totus adducimur.
nam quemadmodum vniuersi mundi facies in-
scutum venit, ita philosophia tota nobis posset oc-
re, simillimum mundo spectaculum! Profecto
omnes mortales in admirationem sui raperet,
his quæ nunc magna, magnorum ignorantia,
mus. Sed quia contingere hoc non potest
erit a nobis adspicienda, quemadmodum
secreta cernuntur. Sapientis quidem animus
molem eius amplectitur, nec minus illam vel
obit, quam cælum acies nostra: nobis autem
bus perumpenda caligo est, & quorum visus i

uit, facilius agnoscitur, si discessit in
(vt dixi) innumerabiles esse, & par-
portet. Idem enim vitii habet nimia,
usio: simile confuso est, quidquid vs-
rem sectum est. Primum itaque, sicut
dicam, inter sapientiam & philosophiam
:. Sapientia perfectum bonum est
anæ: philosophia sapientiæ amor
tio. Hæc ostendit, quo illa peruenit.
vnde dicta sit, apparet: ipso enim no-
. Quidam sapientiam ita finierunt, vt
i diuinorum & humanorum scientiam.
: Sapientia est, nosse diuina & huma-
m causas. Superuacua mihi videtur
, quia causæ diuinorum humanorum-
nt. Philosophiam quoque fuerunt qui
liter definirent. alii, studium illam vir-
erunt; alii, studium corrigendæ mentis.
n dicta est, appetitio rectæ rationis. Il-
nset, aliquid inter philosophiam & sapi-
esse. Neque enim fieri potest. vt idem

Quod & togatæ 1) tibi antiquæ probabunt, & prius Doffenni 2) monumento titulus;

Hospes resiste, & sophilam Doffenni lege.

Quidam ex nostris, quamvis philosophia sit virtutis esset, & hæc peteretur, illa peteret, non putauerunt illas distrahi posse. Nam nec sophia sine virtute est, nec sine philosophia virtus. Philosophia studium virtutis est, sed per ipsam virtus: nec virtus autem esse sine studio sui potest virtutis studium siæ ipsa. Non enim quemadmodum in his qui aliquid ex distante loco ferire conantur, ubi est qui petit, alibi quod petitur: nec quemadmodum itinera quæ ad vrbes perducunt, extra ipsam ad virtutem venit per ipsam. Cohærent ergo se philosophia, virtusque. Philosophiæ tres esse dixerunt & maximi & plurimi auctores, Naturalem, & Rationalem. Prima conuenit animi, secunda rerum naturam scrutatur, proprietates verborum exigit, & structuram, & sententias, ne pro vero falsa surrepant. Ceperunt inueniri sunt, & qui in pauciora philosophiam, in plura diducerent. Quidam ex Peripateticis tam partem adiecerunt, Civilem: quia quam propriam exercitationem desideret, & circa materiam occupata sit. Quidam adiecerunt hanc, quam Græci *οἰκονομικήν* vocant, administrationis rei familiaris scientiam. Quidam & de generibus locum separauerunt. Nihil autem horum parte morali non reperitur. Epicurei duas

1. *Togatæ*) comædiæ veteres quæ scriptæ sunt iuxta Romanorum, quemadmodum *palliata* dictæ sunt Græcorum, quoniam hi in *pallio*, illi in *toga* incedebant.

2. *Doffenni*) Fabius Doffennus Atellanarum scriptor, de quo Plin. XIV, 13.

phia putauerunt esse, Naturalem, atque Moralem remouerunt. Deinde cum ipsis ogerentur ambigua secernere, falsa sub specie entia coarguere, ipsi quoque locum, quam ratio & regula appellant, alio nomine rationali induxerunt: sed cum accissionem esse naturalem existimant. Cyrenaici naturalia cum rationali sustulerunt, & contenti fuerunt moralibus: quoque qui remouent, aliter inducunt. In enim partes moralia diuidunt: ut una sit de bonis & expetendis, altera de affectibus, tertia de malis, quarta de causis, quinta de argumentis rerum ex naturali parte sunt argumenta ex moralibus, actiones ex morali. Aristo Chius non tantum vacuas esse dixit naturalem & rationalem, sed et contrarias: moralem quoque, quam soliquebat, circumcidit. Nam cum locum rationum continet, 4) sustulit, & pædagogum dixit, non philosophum: tanquam quidquam sapientis, quam humani generis pædagogum cum tripartita sit philosophia, moralem primum incipiamus disponere. Quam rursus diuidi placuit: ut prima esset in speciem cuique distribuens, & æstimans quanto dignum sit, maxime utilis. quid enim necessarium, quam pretiis rebus imponere? de impetu: tertia de actionibus. Primum, ut quanti quidque sit, iudices: secundum,

nomine rationalem) *καλονική* enim Epicuri non
 ab ea quam Seneca rationalem h. e. λογικήν, alii
 vocant, differt.

monitiones continet) τὴν παιδαγωγικήν. de qua Ep.

loquor, quorum æque spatioſe luxuria, quam illa
 avaritia diffunditur. Vobis dico; Quousque nullus
 lacus, cui non villarum veſtrarum faſtigia immittit
 nullum flumen, cuius non ripas ædificia veſtra
 xant? Vbicumque ſcatebunt aquarum calentium
 ibi noua diuerſoria luxuriæ excitabuntur. Vbi
 in aliquem ſinum littus curuabitur, vos protinus
 damenta iacietis, nec contenti ſolo, niſi quod mæ
 ceritis, maria agetis introrſus. 9) Omnibus licet
 & veſtra ſplendeant, alicubi impoſita montibus
 ſtium terrarum marisque proſpectum, alicubi ex
 in altitudinem montium eduſta: cum multa
 veritis, cum ingentia; tamen & ſingula corpora
 & paruula. Quid proſunt multa cubacula?
 iacietis. Non eſt veſtrum, 10) vbi cumque ne
 Ad vos deinde tranſeo, quorum profunda &
 bilis gula, hinc maria ſcrutatur, hinc terras. Alia
 alia laqueis, alia retitum variis generibus cum
 labore perſequitur: nullis animalibus, niſi ex
 pax eſt. Quantulum enim ex iſtis epulis, quod
 tot comparatis manus, feſſo voluptatibus ore
 quantulum ex iſta fera, periculose capta, de
 crudus ac naſcans guſtat? quantulum ex tot
 liis, tam longe adueſtis, per iſtum ſtomachus
 plebilem labitur? infelices etiam, quod non
 gitis, vos maiorem famem habere, quam veſtra
 Hæc alijs dic: vt dum dicis, audias ipſe. Scis
 dum ſcribis, legas; omnia ad mores, & ad ſer
 raticem affectuum referens. Stude, non vt
 quid ſciās, ſed vt melius.

9. Maria agetis introrſus) terræ aggreſſione in ea
 ſpatia illud cogetis.

10. Non eſt veſtrum) quid enim ad nos ea quibus
 poſſumus.

*variam, auarique: negat ipse, contra ro-
& inferiora hac maiestate illius esse; &
um superuacua. Non corporis, sed animi
illa gerit, & gessit. Rudi etiam sæculo, an-
tentes? Non, sed sapientibus similes, benefi-
octrina, sed Naturæ. Multa in his bona, &
us vita fructuosa.*

bitare, mi Lucili, potest, quin Deorum
rtalium munus sit, quod viuimus: philo-
l bene viuimus? Itaque tanto plus nos do-
quam diis, quanto maius beneficium est
quam vita? Pro certo deberetur, nisi ipsam
ohiam tribuissent: cuius scientiam nulli
acultatem omnibus. Nam si hanc quo-
vulgare fecissent, & prudentes nascere-
tis quod in se optimum habet perdidisset;
ta esset. Nunc enim hoc in illa pretiosum
ificum est, quod non obuenit, quod il-
que debet, quod non ab alio petitur. Quid
od in philosophia suspiceret, si benefici-

aliquamdiu inuiolatum mansit, antequam socii auaritia distraxit, & paupertatis causa etiam quos fecit locupletissimos, fuit. Desierunt enim omnia possidere, dum volunt propria. 2) Sed mortalium, quique ex his geniti, naturam incosequabantur, eandem habebant & ducem, & commissi melioris arbitrio. Naturæ est enim, rebus deteriora submittere. Mutis quidem bus aut maxima corpora præsumunt, aut vehemens. Non præcedit armenta degener taurus, se magnitudine actoris ceteros mares vicit: elephrum gregem excelsissimus ducit: inter homines summo est optimus. Animo itaque rector elige ideoque summa felicitas erat gentium: in quibus poterat potentior esse, nisi melior. Tantum quantum vult potest, qui se, nisi quod debet, nec potest posse. Illo ergo sæculo, quod aureum perhibetur, penes sapientes fuisse regnum Posidonius iudicabat: continebant manus, & infirmiores a validioribus suadebant, dissuadebantque, & vtilia inutilia monstrabant. Horum prudentia, ne decisset suis, providebat; fortitudo arcebat per beneficentia augebat ornabatque subiectus. (non erat imperare, non regnum. 3) Nemo quæ posset adducere eos experiebatur, per quos cœperat. Nec erat cuiquam aut animus in iniuriæ aut causa: cum bene imperanti bene pareretur: nihilque rex maius minari male parentibus posset,

2. *Desierunt omnia possidere, dum volunt propria*) scilicet omnia omnium sunt in statu naturali, & sapiens qui videt omnibus quantum opus omnium Domini est, dum præcipit sibi esse volunt quædam mortales, hoc ipso re quæ sibi non vindicant, sua non esse fatentur.

3. *Officium erat imperare, non regnum*) h. e. omnia imperare, non prærogativa.

trio, sed in Pythagoræ tacito illo sanctoque
licerunt iura, quæ florenti tunc Siciliæ, &
Græciæ ponerent. Hæcenus Posidonio
artes quidem a philosophia inuentas, qui-
tidiano vsu vita vititur, non concesserim, nec
cæ assertam gloriam. Illa, inquit, spar-
auis tectos, aut aliqua rupe suffossa, aut exe-
trunco, docuit tecta moliri. Ego vero philo-
idico, non magis excogitasse has machina-
orum supra tecta surgentium, & vrbes pre-
quam viuaria piscium in hoc clausa, vt
in pericula non adiret gula, & quamuis a-
lago sæuiente, haberet luxuria portus suos,
distinctos piscium greges saginaret. Quid
osophia docuit homines habere clauem & se-
uid aliud erat, avaritiæ signum dare? Phi-
æc, cum tanto habitantium periculo, im-
ecta suspendit? Parum enim erat fortuitis
e arte & difficultate naturale sibi inuenire
æceptaculum. Mihi crede, felix illud sæ-
e architectonas fuit. Ista nata sunt, iam

Non enim testæ cœnationi epulum rece-
rebantur : nec in hunc usum pinus aut
batur longo vehiculorum ordine, vicin-
bus, ut ex illa lacunaria auro grauias pen-
cæ utrimque suspensæ fulciebant casam-
inalibus, ac fronde congesta, & in proci-
decursus imbris quamuis magnis er-
tectis habitauere securi. Culmus liber-
marmore atque auro seruitus habitat.
que dissensio a Posidonio, quod ferram
excogitata a sapientibus viris iudicat. Is-
do dicat, licet, sapientes, per quos

*Tunc laqueis captare feras, & fallere
Inuentum, & magnos canibus circumdare*

Omnia enim ista sagacitas hominum, n-
inuenit. In hoc quoque dissensio, sap-
qui ferri metalla & æris inuenerunt: cu-
siluarum adusta tellus, in summo vena-ia
facta fudisset. Ista tales inueniant, qu-
Ne illa quidem tam subtilis quæstio m-
quam Posidonio: Vtrum malleus in usu
forcipes cœperint. Vtraque inuenit al-
tati ingenii, acuti, non magni, nec ela-
quid aliud corpore incuruato, & animo
stante, querendum est. Sapiens facili-
quid ni? cum hoc quoque sæculo esse que-
simus cupiat? Quomodo, oro te, con-
Diogenem mireris, & Dædalum? Vter e-
tibi videtur? qui ferram commentus est

5. Cœnationi epulum receptura) cœnatio conc-
epulum instruitur,

6. Quomodo conuenit?) quomodo hæc simul
ut tam diuersæ professionis viros æque magni

Iet puerum caua manu libentem aquam,
 intus exemptum e perula calicem, hac ob-
 fui: Quam diu homo stultus superuacuas
 habui? qui se complicuit in dolio, & in eo du-
 lodie vtrum tandem sapientiore putas,
 quemadmodum in immensam altitudinem
 tentibus fistulis exprimat 7); qui Euripos
 tarum impetu implet, 8) aut siccat; versa-
 nationum laquearia ita coagmentat, vt sub-
 acies atque alia succedat, & toties testa,
 tacula mutantur? an eum, qui & aliis & sibi
 rat, quam nihil nobis natura durum ac dif-
 rauerit? Posse nos habitare sine marmora-
 posse nos vestitos esse sine commercio Se-
 se nos habere vsibus nostris necessaria, si
 uerimus his, quæ terra posuit in summo? 10)
 udire humanum genus voluerit, tam super-
 tiet sibi coquam esse, quam militem. 11)
 tes fuerunt, aut certe sapientibus simi-
 us expedita erat tutela corporis. Simpli-
 onstant necessaria: in deliciis laboratur.
 lerabis artifices, si sequere naturam. illa no-
 estriectos: ad quæcumque nos cogebat, in-
 Frigus intolerabile est corpori nudo. Quid
 mquid non pelles ferarum, & aliorum ani-
 frigore satis abundeque defendere queunt?
 tibus arborum pleræque gentes tegunt cor-
 n auum plumæ in vsum vestis conferuntur?

tibus fistulis exprimat) quod in theatris fiebat ad
 -Lips.

uripos &c.) hoc quoque in spectaculis factum. Nam
 fossis per oecultos canales ex aquæ ductibus, to-

inundabant, ad naumachiam aut talia. Lips.

tilia) de quibus Suetonius Neron. c. 31.

nno) non in imo vt metalla. Lips.

em) bella enim ex avaritia.

non

luto, deinde stipula aliisque filueſtribus
re faſtigium, & pluuiis per deuexa laben-
tem tranſſiere ſecuri? Quid ergo? non in-
tent Syrticæ gentes? quibus propter nimios
res, nullum tegumentum ſatis repellendis
ſolidum eſt, niſi ipſa arens humus. Nor
inimica natura, vt cum omnibus alijs anim-
cilem actum vitæ daret, homo ſolus non p-
tot artibus viuere. Nihil horum ab illa nul-
ratum eſt, nihil ægre quærendum, vt poſſit
duci. Ad parata nati ſumus: nos omnia no-
cilia faciliſſimum faſtidio fecimus. Teſta teg-
que, & fomenta corporum, & cibi, & q-
ingens negotium facta ſunt, obuia erant, &
& opera leui parabilia: modus enim omniu-
poſtulabat neceſſitas, erat: nos iſta pretioſa,
ra, nos magnis multisque conquirenda arti-
mus. Sufficit ad id natura, quod poſcit.
luxuria deſciuit, quæ quouidie ſeiſſam inci-
ſæculis creſcit, & ingenio adiuuat vitia. Pe-
peruacua cœpit concupiſcere, inde contra-

line molles corporis motus docentium, mol-
cantus & infractus. Recessit enim ille natura-
lus, desideria ope necessaria finiens: iam rusti-
& miseræ est, velle quantum set est. Incre-
st, mi Lucili, quam facile etiam magnos vi-
cedo orationis abducat a vero. Ecce Posido-
ni mea fert opinio, vnus ex iis qui plurimum
philæ contulerunt, dum vult describere pri-
quemadmodum alia torquantur fila, alia ex
olutoque ducantur: deinde quemadmodum
pensis ponderibus rectum stamen extendat,
modum subtemen insertum, quod duritiam
ue comprimentis tramæ remolliat, spatha coi-
untur & iungi textrini quoque artem a sapien-
lixi inuentam, oblitus postea repertum hoc
genus, in quo

*iugo iuncta est, stamen secernit arundo,
itur medium radiis subtemen acutis,
d lato feriunt insecti pectine dentes.*

contigisset illi videre has nostri temporis telas,
vestis nihil celatura conficitur, in qua non di-
lum corpori auxilium, sed nullum pudori est?
t deinde ad agricolas, nec minus facunde descri-
scissum atro solum, & iteratum 12) quo solu-
ra facilius pateat radicibus: tum sparsa semi-
collectas manu herbas, ne quid fortuitum &
succrescat, quod necet segetem. Hoc quo-
pus ait esse sapientium: tanquam non nunc
e plurima cultores agrorum noua inueniant,
& fertilitas augetur. Deinde non est conten-
artibus, sed in pistrinum sapientem submit-

*eratum) agriculturæ vox. Columella. Arationem ite-
nitur, ut vernaculum redigatur in puluerem. Lips.*

tit,

ui. Narrat enim, quemadmodum, rerum naturam imitatus, panem cœpit facere. Receptas, inquit, in os fruges, concurrens inter se duritia denum frangit, & quidquid excidit, ad eodem denti lingua refectur: tunc vero salius miscetur, ut facius per fauces lubricas transcat. Cum peruenit in ventrem, aqua liculi feruore concoquitur, tunc demum corpori accedit. Hoc aliquis secutus exemplar, pipidem asperam aspero imposuit, ad similitudinem dentium, quorum pars immobilis motum alterius expectat: deinde vtriusque attritu grana frangunt & saepius regeruntur, donec ad minutiam frequenter trita redigantur, Tunc farinam aqua sparsit, & ad tractationem perdomuit, finxitque panem: quo primo cinis calidus, & feruens testa percoxit: dein furni paulatim reperti, & alia genera, quorum favor seruiret arbitrio. Non multum absuit, quin trinum quoque inuentum a sapientibus diceret. Omnia ista ratio quidem, sed non recta ratio commata est. Hominis enim, non sapientis inuenta sunt tam mehercules quam nauigia, quibus amnes, quibusque maria transimus, aptatis ad excipiendum ventorum impetum velis, & additis a tergo gubernaculis, quæ huc atque illuc cursum nauigii torqueant: exemplum a piscibus tractum est, qui cauda reguntur, & leui eius in vtrumque momento velocitate suam flectunt. Omnia hæc quidem, inquit, sapienter inuenit: sed minora, quam ut ipse tractaret sordioribus ministris dedit. Imo non ab aliis excogitata ista sunt, quam a quibus hodièque curantur. Quidam nostra demum prodisse memoria scimus: ut singulariorum 13) usum, perlucante testa, clarum trit

13. *Speculariorum*) orbes fenestris inserti ad lucem immittendam & excludendum ventum. dicta a lapide speculato, quo consiciebantur, cui hoc nomen a natura translucens. L.

mus 15) : quid verborum notas, quibus
ita excipitur oratio, & celeritatem linguæ
nitur? Vilissimorum mancipiorum iste
unt: sapientia altius sedet, nec manus e-
iorum magistra est. Vis scire, quid illa
idue effecerit? Non indecoros corporis
varios per tubam ac tibiam cantus, qui-
s spiritus, aut in exitu, 16) aut in transi-
natur in vocem: non arma, nec muros,
tilia molitur, paci fauet, & genus huma-
cordiam vocat. Non est, inquam, in-
um ad vsus necessarios opifex. quid illi
assignas? artificem vides vitæ. Alias
sub dominio habet. nam cui vita; illi vi-
ornamenta seruiunt: ceterum ad beatum
it, illo ducit, illo vias aperit. Quæ sint
ideantur, ostendit: vanitatem exuit men-
agnitudinem solidam; inflatam vero, &
ciosam reprimat: nec ignorari finit, inter
interfit & tumida: totius naturæ notiti-
trahit. Quid sint dñi, qualesque, decla-

dit, & æternam rationem toti inditam, & vir-
um feminum singula proprie figurantem. ¹⁸
animo cœpit inquirere, vnde esset, vbi, quar-
quot membra ¹⁹) diuisus. Deinde a corp-
se ad incorporalia transtulit, veritatemque
menta eius excussit: post hæc, quemadmo-
scernerentur vitæ ac necis ambigua: ²⁰) in v-
nim falsa veris immixta sunt. Non abduxit,
se, vt Posidonio videtur, ab istis artibus sapi-
ad illas omnino non venit. Nihil enim dig-
ventu iudicasset, quod non erat dignum perp-
iudicaturus. ponenda non sumeret. Anacha-
quit, inuenit rotam figuli, cuius circuitu vasa
tur. Dein quia apud Homerum inuenitur fig-
mault videri versus falsos esse, quam fabular
nec Anacharsin huius rei fuisse auctorem con-
si fuit, sapiens quidem hoc inuenit, sed non
sapiens: sicut multa sapientes faciunt, qua
sunt, non qua sapientes. Puta velocissimum esse
tem: cursu omnes ante ibit, qua velox est, non c

in Posidonio aliquem vitrarium ostendit vitrum in habitus plurimos format, et ita manuum effingerentur. Hæc instquam sapientem inuenire desuimus. inquit, inuenisse dicitur fornicem, vitura paullatim inclinatorum medio sa-

Hoc dicam falsum esse. Necesse est nocritum, & pontes, & portas fuisse, mma curuantur. Excidit porro vobis, nocritum inuenisse, quemadmodum r, quemadmodum decoctus calculus in nuerteretur, qua hodieque coctura in coctiles colorantur. Ista sapiens licet n qua sapiens erat, inuenit, multa e ab imprudentissimis aut æque fieri vitritius, aut exercitatus. Quid sapiens, quid in lucem protraxerit, quæris? naturam, quam non vt cetera animalia est, tardis ad diuina. Deinde vitæ le l vniuersa direxit: nec nosse tantum, it deos, & accidentia non aliter exci nperata. Veruit parere opinionibus i quidque esset, vera æstimatione per uit mixtas pœnitentiæ voluptates. Et olacitura laudauit, & palam fecit, felici cui felicitate opus non est: potentissime habet in potestate. Non de ea phir, quæ ciuem extra patriam posuit, 21) deos, quæ virtutem donauit voluptatæ nullum bonum putat, nisi quod hominæ nec hominis, nec fortunæ muneri est: cuius hoc pretium est, non posse

a patriam posuit) respicit ad Epicurum, qui m, & sibi viuere sapientem voluit,

pretio capi. Hanc philosophiam fuisse illo rudi saeculo quo adhuc artificia deerant, & ipso usu discebant vilia, non credo: sicut ante fortunata tempora, cum medio iacerent beneficia naturæ promiscue vtenda, ætequam avaritia atque luxuria diffociauerunt mortalia & ad rapinam ex consortio discurrere, non erant illi sapientes viri, etiam si faciebant facienda sapientibus. Statum quidem generis humani, non alium quam suspexerit magis; nec si cui permittat Deus terra formare, & dare gentibus mores, aliud probaverit, quam quod apud illos fuisse memoratur, apud quos

*- - - nulli subigebant arua coloni,
Nec signare quidem, aut partiri limite campos
Fas erat: in medium quarebant, ipsaque tellus
Omnia liberius, nullo poscente, ferebat.*

Quid hominum illo genere felicius? In communem naturam fruebantur: sufficiebat illa, ut pars in tutelam omnium: hæc erat publicarum opum sacra possessio. Quid ni ego illud locupletissimum mortalium genus dixerim, in quo pauperem inueni non posses? Irrupit in res optime positas avaritia: dum seducere aliquid cupit, atque in suum verti omnia fecit aliena, & in angustum ex immenso rediit, paupertatem intulit, & multa concupiscendo omnia amisit. 22) Licet itaque velit nunc concurrere 23) & reparare quod perdidit; licet agros agris adiciat, vicinum vel pretio pellat æris, 24) vel iniuri licet in prouinciarum spatium rura dilatet, & possidet

22. Omnia amisit) sic supra p. 300.

23. Concurrere.) rectius occurrere vel conquirere.

24. Pretio pellat æris) emptione vicini fundum acquirit.

et per suam longam peregrinationem: nulla
 i propagatio eo reducet, vnde discessimus.
 ia fecerimus, multum habebimus: vniuer-
 samus. Terra ipsa fertilior erat illaborata,
 opulorum non diripientium larga. Quid-
 a protulerat, id non minus inuenisse, quam
 monstrare alteri, voluptas erat: nec aut vlli
 oterat: aut deesse. inter concordēs diuide-
 ndum valentior imposuerat infirmiori ma-
 idum auarus abscondendo quod sibi iace-
 m necessariis quoque excluderat: par erat
 ui, cura. Arma cessabant incruentæque hu-
 mine manus, odium omne in feras verte-
 quos aliquod nemus densum a sole protexe-
 lersus sæuitiam hiemis, aut imbris, vili re-
 ati sub fronde vivebant, placidas transige-
 spirio noctes. Sollicitudo nos in nostra pur-
 & acerrimis excitat stimulis: at quam mol-
 m illis dura tellus dabat. Non impende-
 laquearia: sed in aperto iacentes sidera su-
 tur, & insigne spectaculum nocturnum; mun-
 eps agebatur, silentio tantum opus ducens.
 u illis, quam noctu, patebat prospectus hu-
 rimæ domus: libebat intueri signa, ex media
 ergentia, rursus ex occulto alia surgentia.
 iaret vagari inter tam late sparsa miracula?
 omnem tectorum pauertis sonum, & inter
 tras si quid increpuit, fugitis attoniti. Non
 omos instar urbium. Spiritus ac liber inter
 s, & leuis vmbra rupis aut arboris, & per-
 s, riuique non opere, nec fistula, nec vllō co-
 obsolefacti, sed sponte currentes, & prata
 mosa, inter hæc agreste domicilium, rustica

vi iaceret) sine vsu & fructu absconditum, Lips.

politum manu. Hæc erat secundum naturam
mus, in qua libebat habitare, nec ipsam, ne
ipsa tumentem: nunc magna pars nostri metus;
sunt. Sed quamuis egregia illis vita fuerit, &
fraude, non fuere sapientes, quando hoc iam
pere maximo nomen est. Non tamen negauer
isse alti spiritus viros, & ut ita dicam, a diis
tes. neque enim dubium est, quin meliora m
nondum effetus ediderit. Quemadmodum
omnibus indoles fortior fuit, & ad labores pa
ita non erant ingenia omnibus consummata. I
nim dat natura virtutem: ars est, bonum fieri
quidem non aurum, nec argentum, nec perl
lapides ima terrarum face quærebant, parceb
adhuc etiam mutis animalibus: tantum abei
homo hominem non iratus, non timens, tantu
etaturus occideret. Nondum vestis illis erat
nondum texebatur aurum: adhuc non erui
Quid ergo? ignorantia rerum innocentes
multum autem interest, utrum peccare aliqui
an nesciat. Deerat illis iustitia, deerat præ
deerat temperantia ac fortitudo. Omnibus l
tutibus habebat similia quædam rudis vita: virt
contingit animo, nisi instituto & edocto,
summum assidua exercitatione perducto. I
quidem, sed sine hoc nascimur: & in optimi
que antequam erudias, virtutis materia, m
tus est.

EPIST. XCI.

*Lugdunensis colonia incendium triste, & subito
iniectione, cogitandum de inopinatis, & qua
possunt accidere. Ponit ante oculos incerta &
hæc rerum; maxima & firmissima minui, &*

duci, terramotu, aquis, flammis. Omnia morte damnata esse. Ergo nec istam homini, nec umiam timenda.

ralis noster nunc tristis est, nuntiato incendio, o Lugdunenſis colonia exusta est. Mouere hic quicquidlibet posset, nedum hominem patriæ suæ summum. Quæ res efficit, vt firmitatem animi erat, quam videlicet ad ea quæ timeri posse putauit exercuit: hoc vero tam inopinatum malum, inauditum, non miror si sine metu fuit, cum ne exemplo. multas enim ciuitates incendium, nullam abstulit. Nam etiam vbi hostili infecta ignis immissus est, multis locis deficit: & is subinde excitetur, raro tamen sic cuncta deſerit, vt nihil ferro relinquat. Terrarum quoque quam tam grauis & perniciosus fuit motus, vt pida euerneret. Nunquam denique tam infelli exarsit incendium, vt nihil alteri superesset io. Tot pulcherrima opera, quæ singula illurbes singulas possent, vna nox strauit; & in ice, quantum ne bello quidem timeri potest,

Quis hoc credat, vbique armis quiescentibus, toto orbe terrarum diffusa securitas sit, Lugduno ostendebatur in Gallia, quæri? Omnibus, quos publice afflixit, quod passuri erant, timeri misit: nulla res magna non aliquod habuit uæ spatium: in hac, vna nox fuit inter urbem am, & nullam. Denique diutius illam tibi, quam periit, narro. Hæc omnia Liberalis affectum inclinant, aduersus sua 1) firmum um. nec sine causa concussus est. Inexpectus aggrauant: nouitas adiicit calamitatibus

) *sæta* legit Lipsius & ex sequentibus firmari putat.

pondus: nec quisquam mortalium non magis, quod etiam miratus est, doluit. Ideo nihil nobis improvisum esse debet. in omnia præmittendus est animus, cogitandumque, non quidquid solet, sed quidquid potest fieri. Quid enim est, quod non fortuna cum voluit, & florentissimo detrahat? quod non eo magis aggrediatur & quatiat, quo speciosius fulget? Quid illud arduum, quidue difficile est? non vna via semper, ne tota quidem incurrit. Modo nostras in nos manus aduocat, modo suis contenta viribus, inuenit pericula sine auctore. Nullum tempus exceptum est: in ipsis voluptatibus causæ doloris oriuntur. Bellum in media pace confurgit, & auxilia securitatis in motum transeunt: ex amico inimicus, hostis ex socio. In subitas tempestates, hibernisque maiores, agitur æstiva tranquillitas. Sine hoste patimur hostilia: & cladis causas, si alia deficient, nimia sibi felicitas inuenit. Inuadit temperatissimos morbus, validissimos phthisis, innocentissimos pœna, secretissimos tumultus. Eligit aliquid noui casus, per quod velut oblitis vires suas ingerat. Quidquid longa series, multis laboribus, multa Deum indulgentia struxit, id vnus dies spargit ac dissipat. Longam moram dedit malis properantibus, qui diem dixit; hora, momentumque temporis, euertendis imperiis suffecere. Effet aliquod imbecillitatis nostræ solatium, rerumque nostrarum, si tam tarde perirent cuncta, quam fiunt: nunc incrementa lente exeunt, festinatur in damnum. Nihil priuatim, nihil publice stabile est: tam hominum, quam urbium, fata voluntur. Inter placidissima terror existit, nihilque extra tumultuantibus causis, mala, vnde minime expectabantur, erumpunt. Quæ domesticis bellis steterant regna, quæ externis, impellente nullo ruunt. Quota quæque felicitatem

humana condicio ponatur : nec quater
euenit, sed quantum plurimum potest
sumamus animo, si nolimus opprimi, nec
s velut nouis obstupefieri. In plenum co-
una est : Quoties Asiae, quoties Achaiae
emore ceciderunt ? quot oppida in Sy-
n Macedonia deuorata sunt ? Cyprum
tauit hæc clades ? quoties in se Pa-
it ? Frequenter nobis nuntiatum sunt
ium interitus : & nos, inter quos
sta nuntiantur, quota pars omnium su-
argamus itaque aduersus fortuita : & quid-
it, sciamus non esse tam magnum, quam
etur. Ciuitas arsit opulenta, ornamen-
ticiarum, quibus & inserta erat, & ex-
amen imposita, & huic non altissimo mon-
m istarum ciuitatum, quas nunc magnifi-
les audis, vestigia quoque tempus era-
rides, quemadmodum in Achaia clarissi-
ium iam fundamenta consumpta sint, nec
xstet, ex quo appareat illas saltem fuisse ?

fluctibus, quæ procule a conspectu maris stabant; fluctuavit ignis colles, per quos elucebat: erosit & quorundam altissimos vertices, solatia nauigantium ac speculas; ad humilem arenam deduxit. Ipsius naturæ opera vexantur: & ideo æquo animo ferre debemus urbium excidia. Casura omnia exstant: omnibus exitus manet: siue interna vi flatuque præclusa violenti 3) pondus, sub quo tenentur, excusserint; siue torrentium in abdito vis obstantia effregerit; siue flammarum violentia compaginem soli ruperit; siue vetustas, a qua nihil tutum est, expugnauerit minutatim; siue grauitas cæli egresserit populos, & situs deserta corruerit. Enumerare omnes fatorum vias longum est. hoc vnum scio: omnia mortalium opera, mortalitate damnata sunt; inter peritura viuimus. Hæc ego atque eiusmodi solatia admoueo Liberali nostro, incredibili quodam patriæ suæ amore flagrantis quæ fortasse consumpta est, vt in melius excitaretur. Sæpe maiori fortunæ locum fecit iniuria: multa ceciderunt, vt altius surgerent, & in maius. Timagenes 4) felicitati vrbs inimicus aiebat, Romæ sibi incendia ob hoc vnum dolori esse, quod sciret meliorem resurrecturam; quam arsisset. In hac quoque vrbe verisimile est certaturos omnes esse, vt maiora certioraque, quam amittere, restituantur. Sint vtinam diuturna, & melioribus auspiciis in æuum longius condita! Nam huic coloniz ab origine sua centesimus annus est, ætas ne homini quidem extrema. A Plauto deducta in hanc frequentiam, loci opportunitas conualuit: quæ tamen grauissimos casus intra spatium

3. *Vi flatuque præclusa violenti*) nulla in sensu difficultas, si legas cum Lipsio: *flatuque præclusa violenta* etc.

4. *Timagenes*) seruus, Augusti obtrektor, & presentis statui infensus. vid. Senecam patrem L. X. controu. 5. Lips.

artulit senectutis. Itaque formetur anilectum, patientiamque fortis suæ, & sciat esse fortunæ. Aduersus imperia illam e iuris, quod aduersus imperantes: aduersem posse, quod aduersus homines. Nihil ignandum est. in eum intravimus muniquo his legibus vivitur. Placet? pare, quacumque vis, exi. Indignare, si quid proprie 5) constitutum est: sed si hæc imos: necessitas alligat, in gratiam cum fato requo omnia resolvuntur. Non est quod metiariis, & his monumentis, quæ viam prætexunt: æquat omnes cinis. impares pares morimur. Idem de vrbibus, quod incolis dico: tam Ardea capta, quam Ronditor ille iuris humani, non natalibusominum claritate distinxit, nisi dum fuero ad finem mortalium ventum est: Disit, ambitio: omnium quæ terram premps 7) lex esto. Ad omnia patiendapnemo altero fragilior est, nemo in crastior. Alexander Macedonum rex discere infelix cœperat, sciturus quam pusillalex qua minimum occupauerat. Ita dico, hoc, quod intelligere debebat falsum nomen. quis enim esse magnus in pusillo

) peculiariter, præcipue.

ntis quæ viam) Nam verinque ad viarum publicis monumenta statuta, quæ transeuntes mortis

Sed ea magna, parva, modica, ornatu & timena cuiusque) diuersa: at mors vna omnibus, nus illæ dispares, quidquid natales, opes, vita ps.

) dicitur quasi similis res ipsa. Vid. Festum & ta a viris doctis,

potest? Erant illa quæ tradebantur, subtilia, & genti intentione discenda: non quæ percipere vesanus homo, & trans Oceanum cogitatione mittens. Facilia, inquit, me doce. Cui p̄tor. Ista, inquit, omnibus eadem sunt, æquæ cilia. Hoc puta rerum naturam dicere: Istad bus quereris, omnibus eadem sunt: nulli dari ora possunt: sed quisquis volet, sibi ipsi illa facilia, Quomodo? Æquanimitate. Et oportet, & sitias, & esurias, & senescas, & longior contigerit inter homines mora, & æg & perdas aliquid, & pereas. Non est tamen istis, quæ te circumstrepunt, credas: nihil horum lum est, nihil intolerabile, aut durum. Ex ci su istis metus est. sic mortem times, quomomam: quid autem stultius homine, verba metu Eleganter Demetrius noster solet dicere, eodem sibi esse voces imperitorum, quo ventre redditipitus. Quid enim, inquit, mea refert, sursum an deorsum sonent? Quanta dementia est veri infameris ab infamibus? Quemadmodum fama timuistis sine causa: sic & illa, quæ nunquam tizis, nisi fama iussisset. Numquid detrimenti si vir bonus, iniquis rumoribus aspersus? nec mortidem hoc apud nos noceat: & hæc malam molitig) habet. Nemo eorum qui illam accusant, etus est interim temeritas est, damnare quod ne At illud scis, quam multis utilis sit, quam multoret tormentis, egestate, querelis, suppliciis, & Non sumus in vilius potestate, cum mors in n potestate sit.

s. Molitionem) leg. opinionem. Gronov. Sensus: quoque fama tantum & opinione mala est.

is, irrationabile bonum. Et posse rationem
vna, quæ secundum Naturam sunt; sed in
hoc tunc in iis Bonum esse, bene eligi. Ni-
Et sine iis, sola virtute beatum, imo Bea-
titudinem esse. Accedere hæc posse; non ta-
re addita, nec minuire detracta Beatitudinem.
væ Tempus aliquid potest. Deo assimilamur,
tamus.

et me teque conuenit, externa corpori æ-
corpus in honorem animi coli, in animo ef-
uistras, per quas mouemur alimurque, pro-
principale I) nobis datas. In hoc princi-
uid irrationale, est & rationale. Illud
: hoc vnum est, quod alio non refertur,
ipse perfert. Nam illa quoque diuina ra-
preposita est, ipsa sub nullo est: & hæc
eadem est, quia ex illa est. Si de hoc
conuenit, sequitur vt de illo quoque conue-
vno positam esse beatam vitam, vt in no-
fecta sit. Hæc enim sola non submittit a-

xilio sustinetur, potest cadere. Si aliter est, ent in nobis multum valere non nostra. Quis vult constare fortuna, aut quis se prudens o miratur? Quid est beata vita, securitas & p tranquillitas. Hanc dabit animi magnitudo constantia bene iudicati tenax. Ad hoc qu peruenitur? si veritas tota perspecta est, si seru in rebus agendis ordo, modus, decor, & inu luntas, aut benigna, intenta rationi, nec v ab illa recedens, amabilis simul, mirabilisqu nique, vt breuiter tibi formulam scribam, t mus sapientis esse viri debet, qualis Deum. Quid potest desiderare is, cui omnia honesta gunt? Nam si possunt aliquid non honeste con optimum statum, in iis erit beata vita, sine non est. Et quid stultius, turpiusue, quam rationalis animi ex irrationalibus necere? C tamen augeri summum bonum iudicant, quia plenum sit, fortuitis repugnantibus. Antipat que, inter magnos sectæ huius auctores, ali tribuere dicit externis, sed exiguum admodu des autem quale sit, die non esse contentum, i quis igniculus alluxerit. Quod potest in hac te solis habere scintilla momentum? Si non honestate contentus, necesse est aut quietem ac lis, quam hesychiam vocant Græci, aut volu Horum alterum vtrumque recipi potest: vaca animus molestia, liber ad inspectum vniuersi que illum auocat a contemplatione naturæ: alte lūd, voluptas, bonum pecoris est. Adiciimu nali irrationale, honesto inhonestum. Magni tam facit titillatio corporis? quid ergo dubit cere, bene esse homini, si palato bene est? Et hi non dico inter viros numeras, sed inter homin us summum bonum saporibus, ac coloribus, a

en, certe iortuorem ac uigilantem viro;
: hanc necessariam beatæ vitæ putauerunt;
abiectam. Huic rationem seruire iusse-
erunt animalis generosissimi bonum, de-
gnobile. Præterea mixtum, portento-
t ex diuersis animalium congruentibus
) nam, vt ait Virgilius noster, in Scyllæ

*omnis facies & pulcro pectore virgo
us, postrema immmani corpore pistrix;
in caudas, vtero commissa luporum.*

Scyllæ fera animalia iuncta sunt, horren-
t; at isti sapientiam ex quibusnam compo-
tis? Prima hominis pars, est ipsa virtus
titur funilis caro, & fluida; & receptan-
cibus habilis, vt ait Posidonius. Virtus
a lubricum desinit, & superioribus ciui-
uerandis atque cælestibus, animal iners ac
atexitur. Illa vtcumque alta quies, nis

rans usque ad incesta. Quid ergo? inquit: si virtus impeditura sit bona valetudo, & quies, & vacatio; non petes illa? Quid ni petam? non quae sunt, sed quia secundum naturam sunt, & quae me iudicio sumuntur. Quod erit in illis tunc hoc unum, bene eligi. Nam cum vestem quale sumo, cum ambulo ut oportet, cum ceno quodum debeo: non cena aut ambulatio, aut vestis sunt, sed meum in his propositum, seruantis in re rationi convenientem modum. Etiam nunciam: Mundae vestis electio appetenda est honoratura enim homo mundum & elegans animal et non est bonum per se munda vestis, sed munda electio: quia non in re bonum est, sed in electio actiones nostrae honestae sunt, non ipsa quae. Quod de veste dixi, idem de corpore me exilcere. nam hoc quoque natura, ut quamdam animo circumdedit: velamentum eius est. Item vnquam vestimenta aestimauit arcula? bonum, nec malum vagina gladium facit. In corpore quoque idem tibi respondeo: sum quidem me, si detur electio, & sanitatem & vinum autem futurum, iudicium de illis me ipsa. Est quidem, inquit, sapiens beatus numerum tamen illud bonum non assequitur, nisi naturalia instrumenta respondeant. Ita miser esse, qui virtutem habet, non potest; beatissimum non est, qui naturalibus bonis destituitur letitudine, & membrorum integritate. Quod credibilis videtur, id concedis, aliquem in multis continuis doloribus non esse miserum, esse etiam: quod leuius est, negas, beatissimum esse qui si potest virtus efficere, ne miser aliquis sit

4.) *Arcula*) in qua asseruantur,

atissimus sit. minus enim interualli a beatissimum restat, quam a misero ad beatum. tantum valet, vt ereptum calamitatibus inueniet: non potest adiicere quod superest, vt faciat? in summo deficit cliuo? Commoda incommoda; vtraque extra nos. Si non bonus, quamuis omnibus prematur in quomodo non beatissimus, & si aliquibus efficitur? Nam quemadmodum incommoda usque ad miserum non deprimitur, sic in inopia non deducitur a beatissimo: sed modis beatissimus est, quam non est sub miser. Aut potest illi eripi bonum suum, si Paulo ante dicebam, igniculum nihil concolis: claritate enim eius, quidquid sine eo uidetur. Sed quædam, inquit, soli quoque vis & lux integra est, etiam inter oppositis aliquid interiaceat, quod nos prohibet. Tu, in opere est, cursu suo fertur. Quod luxit, non est sereno minor, nec tardius: quoniam multum interest, vtrum alitantum, an impediat. Eodem modo sita nihil detrahunt. non est minor, sed nobis forsitan non æque apparet ac nillem est, & more solis obscuri, in oculis exercet. Hoc itaque aduersus virtutem mitates, & damna, & iniuriæ, quod ad potest nebula. Inuenitur qui dicat, sapore parum prospero vsum, nec miserum ratum. Hic quoque fallitur. exæquat ea virtutibus, & tantumdem tribuit honorem honestate carentibus. Quid autem foetidius, quam comparare veneranda? Veneranda enim sunt, fides; iustitia, clementia, prudentia: e contrario vilia sunt,

ene anquam vitam nec appetendam, nec
Deinde, si damna corporis miserum
beatum esse patiuntur. Nam quibus pot
in peiorem transferendi statum, nec
quidem optimum Frigidum, inquit, alie
dum novimus: inter vtrumque tepidum e
beatus est, aliquis miser, nec beatus. Vole
nos positam imaginem excutere. Si te
frigidi ingessero, fiet frigidum: si plus cal
fiet nouissime calidum. At huic, nec mis
to, quantum cumque ad misérias adieci
erit, quemadmodum dicitis: ergo imagi
lis est. Deinde trado tibi hominem, n
nec beatum. huic adiicio cæcitatem,
ser: adiicio debilitatem, non fit miser:
lores continuos & graues, non fit mi
tam multa mala in miseram vitam non
nec ex beata quidem educunt. Si no
dicitis, sapiens ex beato in miserum de
potest in non beatum. quare enim qu
alicubi subsistat? quæ res non patit
imem derolui retinet in summa. Cui

Rectius viuat, oportet, vt beatius
non potest, ne beatius quidem. Non
us: ergo ne beata quidem vita, quæ ex
rtus enim tantum bonum est, vt istas
natas non sentiat, breuitatem æui, &
rporum varias offensiones. Nam vo-
ligna, ad quam respiciat. Quid est in-
um? futuro non indigere, nec dies su-
in quantolibet tempore æterna con-
credibilia nobis hæc videntur, & supra
ram excurrentia, maiestatem enim e-
mbecillitate metimur, & vitiis nostris
imponimus. Quid porro, non æque
etur, aliquem in summis cruciatibus
e, Beatus sum? atqui hæc vox in ipsa
tis est audita. Beatissimum, inquit,
n diem ago, Epicurus: cum illum hinc
s torqueret, hinc insanabilis exulcera-
t. Quare ergo incredibilia sunt ista a-
irtutem colunt: cum apud eos quoque
pud quos voluptas imperat? Hi quo-
& humillimæ mentis aiunt, in summis
ummis calamitatibus, sapientem nec
am, nec beatum. Atqui hoc quoque
imo ineredibilius. Non video enim;
in infimum agatur, e fastigio suo de-
ut beatum præstare debet: aut, si ab
, non prohibebit fieri miserum. Stans
ici. aut vincatur oportet, aut vincat.
immortalibus solis & virtus & beata vi-
obis vmbra quædam illorum bonorum
accedimus ad illa, non peruenimus.
is hominibusque communis: hæc in il-
ta est, in nobis consummabilis. Sed
tem nos vitia nostra perducunt. Nam

ille alter secundus, ut aliquis parum constata
studienda optima, cuius iudicium labat etiam
incertum est, desiderat oculorum atque au-
sum, bonam valetudinem, & non solum a
corporis, & habitu manentem suo, ætatis
longius spatium. Per hanc 5) potest non per-
agitare, ut in imperfecto viro. Huic malitiæ
dam inest, qua animum habet mobilem ad
se agit carens malitia, & ea agitatio abesse
Non est adhuc bonus, sed in bonum
cuiusque autem deest aliquid ad bonum
est.

Sed si cui virtus animasque in corpore præ-

hic deos æquat, ille tendit, originis suæ me-
mo improbe eo conatur ascendere, unde
erat. Quid est autem, cur non existimes in
aliquid existere, qui Dei pars est? totum ho-
minemur, & unum est, & Deus 6); & socii ei
& membra. Capax est noster animus: per-
lo, si vitia non deprimant. Quemadmo-
dum nostrorum habitus erigitur, & specu-
lum; ita animus, cui, in quantum vult, li-
gi, in hoc a natura rerum formatus est, ut
velit, & sic utatur suis viribus, ac se in spatium
extendat. Nam si aliena vi ad summa niteri
gnus erat labor, ire in cælum; redit. cum
nactus est, vadit audacter, & contemptor

5. Per hanc) leg. per hunc Gronov. sensus: puta, quamvis non ad summum gradum sapientie sed in secundo subsistat. sequentia vero ita legitur: Potest non penitenda agitare. At imperfecto viro quædam inest: qua animum habet mobilem; alium agit carens malitia, & ea agitatio abest a bono.
6. Et Deus) nam & mundus Stoicis Deus. Lip.

cuniam respicit: aurum argentumque, illis
iacuere tenebris dignissima, non ad hunc
splendorem, quo imperitorum verberant.
Scit erui e cæno, ex quo illa secrevit capi-
ra & effodit. Scit, inquam, alibi positas
as, quam quo congeruntur 7): animum
habere, non arcam. Hunc imponere do-
minium rerum licet, hunc in possessionem re-
tine inducere, ut suorum. Oriens Occiden-
sus fiat, deorumque ritu cuncta possideat;
suis diuites superne despiciat: quorum
lætus est suo, quam tristis alieno. Cum
sublimitatem tulit, corporis quoque, vel
necessarii, non amator, sed procurator est:
cui impositus est, subiicit. Nemo liber est,
qui seruit. nam ut alios dominos, quos nimia
licitudo inuenit, transeas, ipsius morosum
delicatumque est. Ab hoc, modo æquo a-
modo magno profilit: nec, quis deinde re-
futurus sit exitus, quærit. Sed ut ex barba-
tonfos negligimus: ita ille diuinus animus
hominem, quo receptaculum suum confe-
is illud exurat, an feræ distrahant, an ter-
t, non magis ad se iudicat pertinere, quam
d editum infantem. Vtrum proiectum
ant, an consumatur.

canibus data praeda marinis,

um? Qui tunc quoque, cum inter homines
minas timet: vllasne timebit post mortem
um, quibus vsque ad mortem timeri parum
on conterret, inquit, me, nec vncus, nec

geruntur) non positas esse veras diuitias in arca,
ntur istæ quæ vulgo diuitiæ audiunt.

ad mortem timeri parum est) intelligit tyrannos,
era quoque mortuorum sæuiat.

proiecti ad contumeliam cadaueris laceratio furis. Neminem de supremo officio rogo: liquias meas commendo. ne quis insepultus natura prospexit. Quem scuitia proiecit, condet. Diserte Mæcenæ ait:

Nec tumulum curo sepelit natura relictos.

Alte cinctum 9) putes dixisse. habuit enim & grande & virile, nisi illud secum 10) set.

EPIST. XCIII.

De morte Philosophi Metronactis, qui in Parum id refert: & vita non spatia, sed æda est. Omnis bona ea, longa: denique longum.

IN epistola, qua de morte Metronactis quærebaris, tanquam & potuisset diutius debuisset, æquitatem tuam desideravi: c omni persona, in omni negotio superest; deest, in qua omnibus. Multos inueni a versus homines: aduersus deos neminem. mus quotidie fatum: Quare ille in medi ptus est? quare ille non rapitur? quatem & sibi & aliis grauem extendit? Vtrunte, æquius iudicas, te naturæ, an tibi parere quid autem interest quam cito excas, unde eundum est? Non ut diu viuamus, curandut vt satis. nam vt diu viuas, fato opus est: vt si Longa est vita, si plena est. impletur autem

9. *Alte cinctum*) industrium, fortem, tales præcingi solent.

10. *Secum*) i. e. una cum veste & corpore cui

nimis sibi bonum suum reddidit, & ad se potestatem sui transtulit. Quid illum octoginta anni iuuant, per meritam exacti? non vixit iste, sed in vita moratus est: nec sero mortuus est, sed diu. 1) Octoginta annis vixit. Interest, mortem eius ex quo die numeres. At ille obiit viridis: sed officia boni ciuis, boni amici, boni filii exsecutus est: in nulla parte cessauit. licet eius ætas imperfecta sit, vita perfecta est. Octoginta annis vixit. Imo octoginta annis fuit: nisi forte sic vixisse tum dicis, quomodo dicuntur arbores viuere. Obsecro te, mi Lucili, hoc agamus; vt quemadmodum pretiosa rerum, 2) sic vita nostra non pateat multum, sed multum pendat. Actu illam metiamur, non tempore. Vis scire, quid inter hunc intersit vegetum contemptoremque fortunæ, functum omnibus vitæ humanæ stipendiis, atque in summum bonum eius mestum, & illum cui multi anni transmissi sunt? alter post mortem quoque est, alter ante mortem periit. laudemus itaque, & in numero feliciū reponamus eum, cui quantulumcumque temporis contigit, bene collocatum est. Vidit enim veram lucem, non fuit vnus e multis. & viuit, & vixit, & vignet. Aliquando sereno vsus est: aliquando, vt solet, validi fidei fulgor per nubila emicuit. Quid quæris, quamdiu vixerit? vixit ad posteros vsque: transfiliit, & se in memoriam dedit. Nec ideo mihi plures annos accedere recusauerim: nihil tamen ad beatam vitam defuisse dicam, si spatium eius inciditur. Non enim ad eum diem me aptavi, quem vltimum mihi pes audax promiserat: sed nullum non tamquam vltimum adspexi. Quid me interrogas, quando natus

1. Sed diu) scilicet mortuus est, vtpote cuius tota vita moris instar habuerit.

2. Pretiosa rerum) gemmæ, & aurum quæ in breuitate pretium & pondus habent. *Lipf.*

reuerſum. Quæſis quomodo ad ſapientiam vi-
um? uſque ad ſapientiam viuere. Qui
peruenit, attigit non longiſſimum finem, ſi-
mum. ille uero gloriatur audacter, & diis a-
as: interque eos, ſibi & rerum naturæ impu-
fuit. Merito enim imputabit: meliorem
reddidit, quam acceperat. Exemplar boni
fuit: qualis quantuſque eſſet oſtendit: ſi quæ-
ſet, fuiſſet ſimile præterito. Et tamen qui-
uimus? omnium rerum cognitione frui
Scimus a quibus principalis natura 3) ſe attol-
admodum ordinet mundum; per quas vic-
reuocet, quemadmodum omnia quæ uſque
cluſerit, & ſeipſam ſui finem fecerit. Scimus
impetu ſuo vadere: præter terram nihil ſta-
continua uelocitate decurrere. Scimus quomodo
dum ſolem luna prætereat: quare tardior uis
poſt ſe relinquat: quomodo lumen acci-
perdat: quæ cauſa inducat noctem, quæ
cat diem. Illuc eundem eſt, ubi iſti
adſpicias. nec hac ſpe, inquit ſapiens il-
us exen. quod natere mihi ad deum meum

estare: æque magnum animum habeo, etiam
in transiturus excedo. Non tam multis vi-
s, quam potuit. Et paucorum verum
& quidem laudandus, atque utilis: annales
scis quam non decori sint, & quid vocen-
æque est vita quorundam longa,] & quod
sequitur annales. Numquid feliciorem iu-
ven, qui summo die muneris, quam eum qui
occiditur? numquid aliquem esse tam stulte
vitæ putas, ut iugulari in spoliario, §) quam
malit? Non maiore spatio alter alterum
nus. mors per omnes it: qui occidit, con-
occisum. Minimum est, de quo sollicitis-
tur. Quid autem ad rem pertinet, quamdiu
quod evitare non possis?

EPIST. XCIV.

io, *Strum Dogmatica, an Parænetica pars
philosophiæ utilior? & an altera sine altera sufficiat?
priorem præfert, & solam admittit: eiusque
argumenta: alii & alteram adiungunt, ac ma-
ius usus ostendunt: & Seneca diducit eleganter,
& fructuose. Lege, & oblectare.*

partem philosophiæ, 1) quæ dat propria cuique
vitiæ præcepta, nec in uniuersum componit ho-
sed marito suadet, quomodo se gerat aduersus
: patri, quomodo educet liberos: domino, quo-
ruos regat: quidam solam receperunt, ceteras

*quid vocentur) nempe quod illi Catulliani. Annales
cacata charta. Lips.*

*liario) pars Amphitheatri, in quo indui equi solent,
deinceps inutiles occidi. Lips.*

2) partem philosophiæ) παραινέσεων s. præceptivam.

quasi extra nostram vtilitatem vagantes reliquerunt tamquam quis possit de parte suadere, nisi qui summam prius totius vitæ complexus est. Sed Aristo Stoicus e contrario hanc partem leuem existimat, & qua non descendat in pectus vsque: at illam non habentem præcepta, plurimum ait proficere, ipsaque decreta philosophiæ, constitutionem esse summi boni; quam qui bene intellexit & didicit, quid in quaque re faciendum sit, sibi ipse præcepit. Quemadmodum qui iaculari discit, destinatum locum captat, & manum format ad dirigenda quæ mittit: cum hanc vim ex disciplina & exercitatione percepit, quocumque vult, illa vitur: didicit enim non hoc aut illud ferire, sed quodcumque voluerit. sic qui se ad totam vitam instruxit, non desiderat particulatim admoneri, doctus in totum: non quomodo cum vxore aut cum filio viueret, sed quomodo bene viueret. in hoc est, & quomodo cum vxore ac liberis viuat. Cleanthes vtilem quidem iudicat & hanc partem, sed imbecillem nisi ab vniuerso fluat, nisi decreta ipsa philosophiæ & capita cognouit. In duas ergo quæstiones locus iste diuitur. Vtrum vtilis, an inutilis sit: & an solus virum bonum possit efficere, id est, vtrum superuacuuus sit, an omnes faciat supervacuus. 2) Qui hanc partem videri volunt superuacuam, hoc aiunt: Si quid oculis oppositum morturaciam, remouendum est: illo quidem non abiecto operam perdidit, qui præcepit: Sic ambulabis, illo manum porriges. Eodem modo, vbi aliqua res obcæcat animum, & ad officiorum dispiciendum ordinem impedit, nihil agit, qui præcipit: Sic viues cum patre, sic cum vxore. Nihil enim proficiunt

2. An omnes faciat supervacuus.) h. e. an solus sufficit in ut carere reliquis possimus.

Indiu menti error obfusum est : si ille dicitur quid cuique debeat officio. Aliorum, quid sano faciendum sit, non sanum iri, ut agat diuitem, monstras : hoc quod te paupertate fieri potest ? Ostendis id tamquam satur faciat : fixam potius rem detrahe. Idem tibi de omnibus a remouenda sunt ; non præcipiendum, s manentibus non potest. Nisi opinionibus laboramus, expuleris : nec aualo utendum pecunia sit, exaudiet ; nec modo pericula contemnat. Efficias oiat pecuniam nec bonum, nec malum illi miserrimos diuites. Efficias, ut quicexpauimus, sciat non esse tam timendam circumfert, nec dolere quoque, nec in morte, quam pati lex est, magnum, quod ad neminem redit : in dolore futuram obstinationem animi, qui leuius idquid contumaciter passus est. Optesse naturam, quod non potest nec quiagnus esse ; nec qui est magnus, extenfortiter accipienda, quæ nobis mundi perat. His decretis cum illum in conditionis adduxeris, & cognouerit esse, non quæ secundum voluptatem ndum naturam : cum virtutem vnicuminis adamauerit, turpitudinem solum sit, reliqua omnia, diuitias, honores, uduinem, vires, imperia, scierit esse tem, nec bonis annumerandam, nec torem non desiderabit ad singula, quiccede, sic cæna : hoc viro, hoc feminae, hoc cælibi conuenit. Ista enim qui dionent, ipsi facere non possunt. Hæc pæda-

pædagogus puero, hæc auia nepoti præcipit
 dum non esse, magister iracundissimus di
 ludum litterarium intraueris, scies ista quæ
 supercilio philosophi iactant, in puerili es
 pto. 3) Vtrum manifesta demum, an dubia
 non desiderant manifesta monitores: præ
 bia, non creditur: superuacuum est ergo
 Id adeo sic discere. Si id mones quod obsec
 ambiguum, probationibus adiuvandum e
 batrus es, illa per quæ probas, plus valer
 per se sunt. Sic amico utere, sic ciue, sic f
 re? quia iustum est. Omnia ista mihi loc
 tia tradit. Illic inuenio æquitatem per
 dam, nec metu nos ad illam cogi, nec me
 duci: non esse iustum, cui quidquam in
 placet, præter ipsam. Hæc cum persuas
 perbibere, quid ista præcepta proficiunt, quæ
 docent? Præcepta dare scienti, superuacuum
 scienti parum. Audire enim debet, non
 quid sibi præcipiatur, sed etiam quare.
 quam, veras opiniones habenti de bonis
 sunt necessaria, an non habenti? qui non
 hil a te adiuvabitur: aures eius contraria
 bus tuis fama possedit. qui habet exactum in
 fugiendis petendisque, scit quid sibi facien
 iam te tacente. tota ergo pars ista philosoph
 ueri potest. Duo sunt, propter quæ delinquit
 inest animo prauis opinionibus malitia con
 etiam si non est falsis occupatus, ad falsum
 est, & cito specie, quo non portet trahi
 rumpitur. Itaque debemus aut percurari

3. In puerili esse præscripto) in gnosis & se
 describenda & ediscenda proponuntur. Præscrip
 emplar. Ita infra: Pueri ad præscriptum discunt

vitiis liberare; aut vacantem quidem, sed ad
nam, præoccupare. Vtrumque decreta phi-
aciunt, ergo tale præcipiendi genus nihil a-
rea, si præcepta singulis damus, incomprehen-
s est. Alia enim dare debemus feneranti, alia
rum, alia negotianti, alia regum amicitias se-
ia pares, alia inferiores amaturis. In matri-
æcipias; quomodo vivat cum vxore aliquis
ginem duxit, quomodo cum ea quæ alicuius
imonium experta est, quemadmodum cum
quemadmodum cum indotata. An non pu-
esse discriminis inter sterilem, & fœcundam
uectiorem, & puellam; inter matrem, & no-
Omnes species complecti non possumus: at-
æ propria exigunt. Leges autem philosophiæ
nt, & omnia alligant. Adice nunc, quod
præcepta finita esse debent, & certa: si qua
possunt, extra sapientiam sunt: sapientia
terminos nouit. Ergo ista pars præceptua
nda est: quia quod paucis promittit, præ-
nibus non potest: sapientia autem omnes te-
ter insaniam publicam 3), & hanc quæ me-
litur, nihil interest: nisi quod hæc morbo
illa opinionibus falsis. Altera causa furo-
ex valitudine, altera animi mala valetudo
quis furioso præcepta det, quomodo loqui
quomodo procedere, quomodo in publico
; quomodo in priuato; erit ipso, quem
, infanior. bilis nigra curanda est, & ipsa
austa remouenda. Idem in hoc alio animi
ciendum est, ipse discuti debet: alioquin
in vanum monentium verba. Hæc ab Ari-

nam publicam) h. e. eam qua omnes laborant qui
non conualuerunt.

Stone

ambitum, scitis : & hoc vos scire, omne
 Scis amicitias sancte colendas esse : sed non
 Scis improbum esse, qui ab vxore pudicitiam
 ipse alienarum corruptor vxorum. Scis ut illi
 adultero, sic nihil tibi esse debere cum pellice
 facis. Itaque subinde reducendus es ad mer-
 non enim reposita illa esse oportet, sed in p
 Quæcumque salutaria sunt, sæpe agitari debe-
 pe versari : ut non tantum nota sint nobis, se-
 parata. Adiice nunc, quod aperta quoque
 ora fieri solent. Si dubia sunt, inquit, quæ p
 probationes adiciere debebis : ergo illæ, n
 cepta, proficiunt. Quid quod etiam sine p
 nibus, ipsa monentis auctoritas prodest ? sic
 do iurisconsultorum valent responsa, etiam
 non redditur. Præterea, ipsa quæ præcipiunt
 se multum habent ponderis : utique si aut car-
 texta sunt, aut prosa oratione in sententiam c
 Sicut illa Catoniana : Emas, non quod opus
 quod necesse est. Quod non opus est, asse car
 Qualia sunt illa, aut reddita oraculo, aut similia
 pori parce ; Te nosce. Numquid rationem
 cum tibi aliquis hos dixerit versus ?

Iniuriarum remedium est, obliuio.

Audentes fortuna iuuat.

Piger sibi ipse obstat.

Aduocatum ista non quærunt ; affectus ipsos tu
 & natura vim suam exercente proficiunt. O
 honestarum rerum semina animi gerunt, qua
 nitione excitantur : non aliter quam scintilla
 vi adiuta, ignem suum explicat. Erigitur
 cum tacta est & impulsæ. Præterea, quædam su-
 dem in animo, sed parum prompta : quæ in

, cum dicta sunt. Quædam diuersis
sa, quæ contrahere in exercitata mens
que in unum conferenda sunt, & iun-
valeant, animumque magis alleuent.
pta nihil adiuuant, omnis institutio
sa natura contenti esse debemus. Hoc
n vident alium ingenii esse mobilis &
ardi & hebetis: utique alius alio in-
Ingenii vis præceptis alitur & crescit,
assiones adiicit innatis, & deprauata
uis, inquit, non habet recta decre-
admonitiones iuuabunt vitis obliga-
et; ut illis liberetur. non enim extin-
is naturalis est: sed obscurata, & op-
que tentat resurgere, & contra præ-
ta vero præsidium, & adiuta præce-
; si tamen illam diutina pestis non in-
uit. Hanc enim ne disciplina qui-
e, toto impetu suo connixa, restitu-
i interest inter decreta philosophiæ,
nisi quod illa generalia præcepta
alia? Vtraque res præcipit: sed alte-
articulatim altera. Si quis, inquit,
honestæ decreta, hic ex superuacuo
ime. nam hic quoque doctus qui-
quæ debet: sed adhuc non satis pro-
nim tantum affectibus impedimur,
anda faciamus, sed imperitia inue-
eque res exigat. Habemus interdum
imum: sed residem, & in exercita-
dam officiorum viam, quam admo-
it. Expelle, inquit, falsas opinio-
malis: in locum autem earum veras
l habebit admonitio quod agat. Or-
; dubio ratione animus, sed non ista

præcedere, vt non hæc sequantur; & hæc
sequantur suum. Vnde apparet illa præ-
cepta finita, inquit, præcepta sunt. Falsum e-
maximis ac necessariis rebus, non sunt infi-
nitæ autem differentias habent, quas exigui
loca, personæ. Sed his quoque dantur pri-
ncipalia. Nemo, inquit, præceptis curat
ergo nec malitiam quidem. Dissimile e-
st insaniam sustuleris, sanitas reddita est; si
rationes exclusimus, non statim sequitur d-
rum agendarum: & vt sequatur, tamen
corroborabit rectam de bonis malisque
Illud quoque falsum est, nihil apud insano
præcepta. Nam quemadmodum sola no-
sic curationem adiuuant: & denuntiatio,
gatio insanos coërcuit. De illis insanis nu-
quibus mens mota est, non erepta. Lege
vt faciamus quod oportet, non efficiunt:
ud sunt, quam minis mixta præcepta? P-
mnium, ob hoc illæ non persuadent, qu-
tur: at hæc non coöunt. sed exorant. De

breuem esse oportet, quo facilius ab im-
 tur, velut emissæ diuinitus vox sit. Iu-
 disputer. Nihil videtur mihi frigidius,
 us, quam lex cum prologo. Mone, dic
 lis fecisse: non disco, sed pareo. Profici-
 nalis moribus, vti videbis ciuitates, vsas
 is. 6) At non apud omnes proficiant. Ne
 quidem: nec ideo inutilis, & forman-
 neffica est. quid autem philosophia, ni-
 t? Sed putemus non proficere leges: non
 ir, vt ne monitiones quidem proficiant.
 insolationes nega proficere, dissuasione s-
 ortationes, obiurgationes, & laudationes.
 monitionum genera sunt: per ista ad per-
 ni statum peruenitur. Nulla res magis
 ista induit, dubiosque & in prauum incli-
 cat ad rectum, quam bonorum virorum
 . Paullatim enim descendit in pectora:
 eptorum obtinet, frequenter audiri, ad-
 enter. Occursus mehercule ipse sapien-
 : & est aliquid, quod ex magno viro vel
 ficias. Nec tibi facile dixerim, quemad-
 osit sic vt illud intelligam, profuisse. Mi-
 im, vt ait Phædon, animalia, cum mor-
 sentiuntur. adeo tenuis illis & fallens in-
 is est. tumor indicat morsum, & in ipso
 llum vulnus apparet. Idem tibi in con-
 rorum sapientium eueniet. non depre-
 madmodum, aut quando, tibi profit: pro-
 hendes. Quorsum, inquit, hoc perti-
 præcepta bona, si sæpe tecum sint, pro-

ebis ciuitates, vsas malis legibus) sensus est: *leges*
tribus malisque medentur, vbi videmus corru-
res in ciuitatibus malis legibus vti.

futura, quam bona exempla. Pythagoras
um animum fieri intransibilibus templum, dei
simulacra ex vicino cernentibus, & alicui
opperientibus vocem. Quis autem negauer
quibusdam præceptis efficaciter etiam im
mos? velut his breuissimis vocibus, sed mu
bentibus ponderis:

- - - Nihil nimis.

Avarus animus nullo satiatur lucro.

Ab alio expectes, alteri quod feceris.

Hæc cum ictu quodam 7) audimus, nec vlli
bitare, aut interrogare, Quare? adeo etiam
tione ipsa veritas ducit. Si reuerentia frænat
aut vitia compescit: cur non admonitio idem
Si imponit pudorem castigatio: cur admon
faciat, etiam si nudis præceptis utitur? Illa v
caciore est, & altius penetrat, quæ adiuuat
quod præcipit; quæ adiicit, quare quidque
dum sit, & quis facientem obedientemque p
fructus expectet. Si imperio proficitur, & ad
ne proficitur. atqui proficitur imperio: ergo d
nititione. In duas partes virtus diuiditur, in con
tentionem veri, & actionem: contemplationem
tio tradit, actionem admonitio. Virtutem
cet, & ostendit recta actio: acturo autem si
qui suadet; & qui monet, proderit. Ergo
actio virtuti necessaria est, rectas autem actio
monitio demonstrat, & admonitio necessa
Dux res plurimum roboris animo dant, fides
fiducia: utramque admonitio facit. Nam d
tur illi, & cum creditum est, magnos animus

7. Cum ictu quodam) feriunt animum.

concepit, ac fiducia impletur: ergo admonitio non est superuacua. M. Agrippa, vir ingentis animi, qui solus ex his quos ciuilia bella claros potentesque fecerunt, felix in publicum fuit, dicere solebat, multum se huic debere sententiæ: Nam concordia parue res crescunt, discordia maximæ dilabuntur. Hac se aiebat, & fratrem, & amicum optimum factum. Si eiusmodi sententiæ, familiariter in animum receptæ, formant eum: cur non hæc pars philosophiæ, quæ talibus sententiis constat idem possit? Pars virtutis disciplina constat, pars exercitatione: & discas oportet, & quod didicisti, agendo confirmes. Quod si ita est, non tantum scita sapientiæ profunt, sed etiam præcepta: quæ affectus nostros velut edicto coërcent, & alligant. 8) Philosophia, inquit, diuiditur in hæc, scientiam, & habitum animi. 9) Nam qui didicit, & facienda ac vitanda percepit, nondum sapiens est, nisi in ea quæ didicit, animus eius transfiguratus est. Tertia pars, ista præcipiendi, ex utroque est; & ex decretis, & ex habitu: itaque superuacua est ad implendam virtutem, cum duo illa sufficiant. Isto ergo modo & consolatio superuacua est; nam hæc quoque ex utroque est: & exhortatio, & tuasio, & ipsa argumentatio. nam & hæc ab habitu animi compositi validique proficiscitur. Sed quamvis ista ex habitu animi veniant; optimus animi habitus & ex his est, & ex illis. Deinde istud quod didicisti, iam perfecti viri est, ac summam consecuti felicitatis humanæ. Ad hoc autem tarde peruenitur:

8. *Alligant*) placet hoc verbum Senecæ pro *ligare* & *colligare*. Sic de Benef. IV, 21. §. 8. 12. &c. Gronov.

9. *Scientiam & habitum animi*) scientiam, quæ decretis constat: Habitum qui ab actione & exercitio illorum paratur. *ips.*

impediatur, quo minus ad illud perue-
nit se esse contentus: regi ergo debet
posse se regere. Pueri ad præscriptu
giti illorum tenentur, & aliena manu
simulacra ducuntur: deinde imitari in-
sita, & ad illa reformare chirographu
noster dum eruditur ad præscriptum,
sunt per quæ probatur, hanc philosophi
peruacuam non esse. Quæritur deinde
endum sapientem sola sufficiat. Huic
um diem dabimus 10) interim omissi
nonne apparet nobis esse opus aliquo:
contra populi præcepta præcipiat? nul-
stras vox impune perfertur; nocent qui
qui execrantur. nam & horum impreca-
metus inserit, & illorum amor male doc-
do. Mittit enim nos ad longinqua bona,
rantia, cum possimus felicitatem domo-
licet, inquam, ire recta via. trahunt in-
tes, trahunt serui: nemo errat vni sibi, si
snaruit in proximos. accinitque inui-

illa nequitia, congesto in vnum, quod cuique pessimum scitur. Sit ergo aliquis custos, & aurem subinde peruellat, abigatque rumores, & reclamet populis laudantibus. Erras enim, si existimas nobiscum vitia nasci: superuenerunt, ingesta sunt. Itaque monitionibus crebris, opiniones quæ nos circumsonant, compescamus. Nulli nos vitio natura conciliat: nos illa integros ac liberos genuit. Nihil quidem quod avaritiam nostram irritaret, posuit in aperto: pedibus aurum & argentum subiecit, calcandumque ac premendum dedit, quidquid est, propter quod calcamus ac premimur. Illa vultus nostros erexit in cælum, & quidquid magnificum mirumque fecerat, videri a suspicientibus voluit: ortus occasusque, & properantis mundi volubilem cursum, interdiu terrena aperientem, noctu cælestia: tardos siderum incellus, si compares toti; 11) citatissimos, si cogites, quanta spatia numquam intermissa velocitate circumeant: defectus solis & lunæ, inuicem obstantiam. Alia deinceps digna miratu, siue per ordinem subeunt, siue subitis causis mota prosiliunt, ut nocturni ignium tractus, & sine ullo ictu sonituque fulgores cæli patifcentis, 12) columnæque ac trabes, & varia simulacra flammæ. Hæc supra nos itura disponit: aurum quidem & argentum, & propter istam nunquam pacem agens ferrum, quasi male nobis committerentur, abscondit. Nos in lucem, propter quæ pugnaremus, extulimus: nos & causas periculorum nostrorum, & instrumenta, disiecto ter-

11. Toti) i. e. summo orbi, quod primum mobile vocant.

12. Fulgores cæli patifcentis) chasmata intelligit.

hunc, & a fæce sua feperantur, informi
que ipfos opifices intuerè, per quorū mar
terræ genus & informe perpurgatur; videb
fuligine oblinantur. Atqui ifta magis inq
nimos, quam corpora: & in poffeffore eoru
in artifice, plus eft fordium. Neceffarium i
admoneri, & habere aliquem aduocatū bi
tis, eque tanto fremitu tumultuque falforū
denique audire vocem. Quærit illa vox
cet, quæ tibi tantis clamoribus ambitiofis e
falubria infufurret verba: quæ dicat; Non
inuideas iftis, quos magnos felicesque popu
non eft quod tibi compofitæ mentis habitu
tatem plaufus excutiat: non eft quod tibi tra
tis tuæ faftidium faciat ille, fub illis fæcibus
cultus: non eft quod feliciorem cum iudices
mouetur, quam quem liâtor femita deiici
exercere tibi vtile, nulli autem graue imperi
moue vitia. Multi inueniuntur, qui ignem
vrbibus, qui inexpugnabilia feculis, & p
ætatis tuta profternant, qui æquum arcibus

e, vt vincerent hostem, cupiditate victi-
mo illis venientibus restitit, sed nec ipsi
crudelitatiq̃ue restiterant: tunc cum age-
alios, agebantur. Agebat infelicem Ale-
furor aliena deuastandi, & ad ignota mit-
n tu putas sanum, qui a Græciæ primum
in qua eruditus est, incipit: qui quod cui-
um est, eripuit? Lacedæmona seruire iu-
nas tacere. Non contentus tot ciuitatum
ias aut vicerat Philippus, aut emerat, &
oco proicit, & toto orbe arma circum-
abstulit vsquam lassâ crudelitas, immanium
modo, quæ plus quam exigit fames, mor-
n in vnum regnum multa regna coniecit,
Persæque eundem timent; iam etiam a Da-
nationes 14) iugum accipiunt: hic tamen
Oceanum solemque, indignatur ab Hercu-
ue vestigiis victoriam flectere, ipsi naturæ

Non ille ire vult, sed non potest stare.
quam in præceps deiecta pondera, qui-
finis est, iacuisse. Ne Cn. quidem Pom-
na bella aut domestica virtus aut ratio sua-
infanus amor magnitudinis falsæ, modo in
& Sertoriana arma, modo ad colligendos
maria pacanda vadēbat. Hæ prætexebantur
l continuandam potentiam. Quid illum
n, quid in Septentrionem, quid in Mithri-
Armeniam, & omnes Asiæ angulos traxit?
licet cupido crescendi: cum sibi vni parum
ideretur. Quid C. Cæsarem in sua fata,
publica, immisit? gloria & ambitio, & nul-

*rio liberæ nationes) h. e. Perfico dominatui non
neque adeo barbaræ seruituti assuetæ.
amen) forte leg. Id tamen. Lips.*

vunt, sed ipsi ante voluuntur, & ob hæc in
petu incurrunt, quia nullum illis sui regim
deoque cum multis fuerunt mali, pestifer
vim, qua plerisque nocuerunt, ipsi quoque
Non est quod credas, quemquam fieri alier
tate felicem. Omnia ista exempla, quæ oc
auribus nostris ingeruntur, retexenda sur
num malis sermonibus pectus exhauriend
ducenda est in occupatum locum virtus: qu
cia contra verum placentia extirpet, quæ
pulo, cui nimis credimus, separet, ac sinc
onibus reddat. Hæc est enim sapientia, ir
conuerti, & eo restitui, vnde publicus error
Magna pars sanitatis est, hortatores insanis
& ex isto cœtu inuicem noxio procul abiisse.
esse verum scias, adspice, quanto aliter vnu
populo viuat, aliter sibi. Non est per se ma
litudo innocentis, nec frugalitatem doce
sed vbi testis ac spectator abscessit, vitia si
quorum monstrari & conspici fructus est. 14
eam. quam nulli ostenderet. induit nuntius

mus effeceris. Ambitio, & luxuria, & scenam desiderant: sanabis ista, si ab-
Itaque si in medio urbium fremitu col-
, stet ad latus monitor, & contra lauda-
ium patrimoniorum laudet paruo diui-
pes metientem. Contra illos, qui gra-
tiam attollunt, otium ipse suspiciat tra-
, & animum ab externis ad sua reuersum.
& constitutione vulgi bestos, in isto in-
rio suo trementes & attonitos, longeque
pinionem habentes, quam ab aliis habe-
uæ aliis videntur excelsa, ipsis prærupta
& exanimantur, & trepidant, quoties
in illud magnitudinis suæ præcept. Co-
arios casus, & in sublimi maxime lubri-
ppetita formidant, & quæ & illos graues
grauior ipsis felicitas incumbit. Tunc
n lene & sui iuris: odio est fulgor, & fu-
s adhuc stantibus quæritur: tunc demum
sophantes metus, & ægræ fortunæ fata
um quasi ista inter se contraria sunt. hunc

*tos eius & tam claros vsus. Negat, & argum
quæ adferuntur ponit, ac refellit. Dogmaticam
tur laudat, & ab illo fonte manare Præcepta, &
tam ea contineri ostendit. Florida miscet, &
Luxum, Libidinem, Ambitum obiter excurret.
ta pulcra & fructuosa est.*

PETIS a me, vt id quod in diem suum dixeram d
re differri, 1) repræsentem, & scribam tibi,
hæc pars philosophiæ, quam Græci *πραγματικὴ*
cant, nos præceptiuam dicimus, satis sit ad con
mandam sapientiam. Scio te in bonam partem a
pturum, si negauero. Eo magis promitto, &
hum publicum perire non parior: 2) Postea noli
gare, quod impetrare nolueris. Interdum enim
nixe petimus, id quod recusaremus, si quis offer
Hæc siue leuitas est, siue vernilitas, punienda est
mittendi facilitate. Multa videri volumus velle,
nolumus. Recitator 3) historiam ingentem att
minutissime scriptam, arctissime plicatam, & ma
parte perlecta: Desinam, inquit, si vultis. Acclama
Recita, recita, ab his qui illum obmutescere il
cupiunt. Sæpe aliud volumus, aliud optamus:
verum ne diis quidem dicimus; 4) sed dii aut non

1. *Quod in diem suum dixeram debere differri*) Ep. præ

2. *Verbum publicum perire non parior*) ipse quoque c
aliter ac velles respondeo, & facio quod nolles, petis tar
interea, prouerbium confirmo, non esse petenda quæ im
trare nolueris, quod faciunt nonnulli honoris causa non
quam rogantes.

3. *Recitator*) veteres sua scripta in amicorum corona le
bant, vt approbationem eorum haberent.

4. *Verum ne diis quidem dicimus*) vbi nempe publice o
cipienda sunt vota, quæ pro eorum sæpe incolumitate coi
pimus, quos perditos cum maxime vellemus,

ma non ante atque opera petunt, uti uolant.
malorum suorum compotes. Sed ut, o-
ipio, rem ipsam aggrediar: Beata, inquit,
onstat ex actionibus rectis: ad actiones re-
ta perducunt: ergo ad beatam vitam præ-
iunt. Non tamen semper ad actiones re-
ta perducunt, sed cum obsequens ingeni-
quando frustra admouentur, si animum
obsident prauæ. Deinde, etiam si recte
sciunt facere se recte. Non potest enim
is ab initio formatus, & tota ratione com-
ines exsequi numeros, ut sciat quando o-
in quantum, & cum quo, & quemadmo-
are non potest toto animo ad honesta co-
nstanter quidem, aut libenter: sed respi-
sitabit. Si honesta, inquit, actio ex præ-
, ad beatam vitam præcepta abunde sunt:
ad: ergo & hoc. His respondemus, A-
estas ex decretis fieri, non tantum præce-
iæ, inquit, artes contentæ sunt præceptis,
it & sapientia: nam & hæc ars vitæ est.
materiam facit ille qui præcipit. Si motus

timor. At hæc quæ artem vitæ professa est, quo minus se exerceat, vetari potest. disci impedimenta, & tractat obstantia. Vis sciri dissimilis sit harum artium conditio, & huius libenter excusatus est, voluntate peccare, quam e hac, maxima culpa est, sponte delinquere. dico, tale est. Grammaticus non erubescit, si sciens facit: erubescit, si nesciens. cui si deficere ægrum non intelligit, quantum magis peccat, quam si se intelligere discit. At in hac arte viuendi, turpior volentium est. Adice nunc, quod artes quoque pleræque, omnibus liberalissimæ, habent decreta sua, iunctum præcepta: sicut medicina. Itaque alia Hippocratis secta, alia Asclepiadis, alia Themisoni teresa nulla ars contemplatiua sine decretis suis. Græci vocant δόγματα: nobis decreta licet apud vel scita, vel placita: quæ in geometria & in arithmetica inuenies. Philosophia autem & contentiua est, & actiua: spectat, simulque agit. Erras si illam putas tantum terrestres operas promittitius spirat. Totum, inquit, mundum scrutaberis me intra contubernium mortale contineo, & vobis, ac dissuadere contenta: magna me supraque vos posita.

*Nam tibi de summa cali ratione, deumque,
Differere incipiam, & rerum primordia pan-
Vnde omnis natura creet res, auget, aliatque
Quoque eadem rursus natura perempta resolu-*

vt ait Lucretius. sequitur ergo, vt cum contentiua sit, habeat decreta sua. Quid, quod si quoque nemo rite obibit, nisi is cui ratio erit: quæ in quaque re omnes officiorum numeros e-

s non feruabit, qui in rem præcepta accen omne. 5) Imbecilla sunt per se, & vt sine radice, quæ partibus dantur. Decremuniant, quæ securitatem nostram, tranquæ tueantur, quæ totam vitam, totamque ram simul contineant. Hoc interest inter losophiæ, & præcepta: quod inter elembra. hæc ex illis dependent: illa & hosunt & omnium. Antiqua, inquit, sapi- liud, quam facienda & vitanda, præce- longe meliores erant viri: postquam do- int, boni defunt. Simplex enim illa & s in obscuram & solertem scientiam versa urque disputare, non viuere. Fuit sine licitis, vetus illa sapientia, cum maxime dis: non minus quam ceteræ artes, qua- cessu subtilitas creuit. Sed ne opus qui- erat remediis diligentibus. Nondum in uitia surrexerat, nec tam late se sparserat: tiis simplicibus obstare remedia simpli- necesse est tanto operosiora esse muni- anto valentiora sunt, quibus petimur. uondam paucarum fuit scientia herba- sifieretur fluens sanguis, vulnera coirent leinde in hanc peruenit tam multiplicem Nec est mirum, tunc illam minus negotiî mis adhuc, solidisque corporibus, & fa- nec per artem voluptatemque corrupto. m cœpit, non ad tollendam, sed ad irri- em quæri, & inuentæ sunt mille conditu-

rem præcepta acceperis, non in omne) qui præce- id rem h. e. ad singularia quædam pertinentia ac- ro in omniibus officiis suis eam dirigentia.

ra, quibus auiditas excitaretur: quæ desiderant alimenta erant, onera sunt plenis. Inde palneruorum vino madentium tremor, & miser ex cruditatibus, quam ex fame macies: inde labantium pedes, & semper qualis in ipsa ebriutubatio: inde in totam cutem humor admisistentusque venter, dum male assuescunt plus quam poterat: inde suffusio luridæ bilis, & vultus, tabesque in se putrescentium, & retort articulis obrigescentibus, nervorum sine sentium torpor, aut palpitatio sine intermissione tum. Quid capitis vertigines dicam? quid oculauriumque tormenta, & cerebri æstuantis vertiones, & omnia per quæ exoneramur, interribus affecta? Innumerabilia præterea febriumra, aliarum impetu sæuientium, aliarum tentrepentium, aliarum cum horrore & multa mrum quassatione venientium? Quid alios r innumerabiles morbos, supplicia luxuriæ? Im erant ab istis malis, qui nondum se deliciis soliqui sibi imperabant, sibi ministrabant. Corpere ac vero labore durabant, aut cursu defaut venatu, aut tellure versata: excipiebat illos qui nisi esurientibus placere non poterat. Ita hil opus erat tam magna medicorum supellect tot ferramentis, atque pyxidibus. Simplex i simplici causâ valetudo: multos morbos mcula fecerunt. Vide quantum rerum per vnamtransiturarum permisceat luxuria, terrarumque vastatrix! necesse est itaque inter se tamdissideant, & hausta male digerantur, aliis atentibus. Nec mirum, quod inconstans var ex discordi cibo morbus est: & illa ex contrasuræ partibus in eundem compulsâ redundat.

grotamus genere, quam viuimus. 6) medicorum, 7) & huius scientiæ con-
 inis nec capillos defluere dixit, nec
 re. Atqui hæc iam & capillis destitu-
 edibus ægræ sunt. Non mutata femi-
 a, sed vita est. nam cum virorum li-
 uerint, corporum quoque virilium vi-
 ant. Non minus peruigilant, 8) non
 , & oleo & mero viros prouocant: æque
 a visceribus per os reddunt, & vinum
 a remetiuntur: æque niuem rodunt, fo-
 chi æstuantis. Libidine vero, nec ma-
 cedunt, pati natæ. Dii illas deæque
 t! adeo peruersum commentæ genus
 : viros ineunt. 9) Quid ergo miran-
 ximum medicorum, ac naturæ peritis-
 mendacio prehendi, cum tot feminæ
 aluæque sint? Beneficium sexus sui vi-
 unt: & quia feminam exuerunt, dam-
 orbis virilibus. Antiqui medici nescie-
 um sapius, 10) & vino fulcire venas II)
 nesciebant saniam emittere, 12) & diu-

Ho ægrotamus genere, quam viuimus) tam parum
 t simplici, quam neque victus est e certis & vnis.

s. ille Medicorum) Hippocrates in Aphorismis
 men non diserte hoc dicit, quamuis ex verbis
 possit, vt obseruat ad illum locum Galenus.

ant) in conuiuiis illis intempestiuis. *Lips.*

teunt) non male *Lips.* *Viri sunt, ineunt.*

sapius) conf. L. 3. de benef. c. 9.

ulcire venas) vide l. c. Ouidius: *ut solet infuso*
nero. *Lips.*

emittere) de sudoribus loquitur per balnea emia-

tinam ægrætationem balneo sudoribusque nesciebant crurum vinculo, brachiorumque, vim, & in medio sedentem, ad extrema r Non erat necesse circumspicere multa auxiliora, cum essent periculorum paucissima. Iro quam longe processerunt mala valerudine vsuras voluptatum pendimus, ultra motus concupitarum. Innumerabiles esse morbos habetis: coquos numerosa. Cessat omne studium liberalia professi, sine vlla frequentia, delictis gulis præsident. In rhetorum ac philosophis scholis, solitudo est: at quam celebres culinæ quanta circa nepotum focos iuuentus premitur: feo puerorum infeliciū greges: quos post conuiuia, aliæ cubiculi contumeliæ 13) ex Transeo agmina exoletorum, per nationes 14) descripta, vt eadem omnibus leuitas sit primæ mensura lanuginis, eadem species rerum, ne quis, cui rector est coma, crispescatur. Transeo pistorum turbam, transestratorum, per quos signo dato ad inferendam discurretur. Dii boni, quantum hominum venter exercet! Quid? tu illos boletos, vnum venenum, nihil occulti operis iudicas faciam si præsentanei non furant 15)? Quid? æstiuam niuem non putas callum iecinoribus re? Quid? illa ostrea, inertissimam carnem saginatam, nihil existimas limosæ grauitatis

13. Contumeliæ) vt aut patiantur aut faciant obscuro

14. Per nationes coloresque) ita solent imo & p. vid. de breuit. vit. c. 12. Lips.

15. Etiam si præsentanei non furant) etsi statim non inferant.

Memini fuisse quondam in sermone nobilem
, in quam quidquid apud lautos solet diem
17) properans in damnum suum popina-
rat: veneriæ 18) spondyliqûe, & ostrea ca-
cumcisa, qua eduntur, interuenientibus di-
antur echinîs; torti distractique sine ullis of-
illi constrauerant. Piget iam esse singula
r in vnum sapores. In cœna fit, quod fieri
uro in ventre. Exspecto iam vt manducata
r. Quantulo autem hoc minus est, testas
e atque ossa, & dentium opera coquum
Graue est luxuriari per singula: omnia se-
n eundem saporem versa, ponantur. Qua-
d vnam rem manum porrigam? plura veni-
l: multorum ferculorum ornamenta coëant
cant. Sciant protinus hi, qui iactationem

iorum garum) *garum* sanies erat cruenta ex inte-
ium præcipue scombrorum eliquata. Qua id arte
locet Autor Geopon. L. 20. cap. vlt. pag. vlt. Landa-
autem maximique pretii erat, quod *garum* sociorum

ex istis peti & gloriam aiebant, non ostendi conscientiae dari. 19) Pariter sint, quæ dispo-
iure vno perfusa: nihil intersit, ostrea echin-
dyli perturbati nullis concoctique 20) p-
Non esset confusior vomentium cibus. Quæ
ista perplexa sunt, sic ex istis non singulari-
nascuntur, sed inexplicabiles, diuersi, multi
aduersus quos & medicina armare se cœp-
generibus, multis observationibus. Idem
losophia dico. Fuit aliquando simplicior
nora peccantes, & leui quoque cura reme-
aduersum tantam morum euersionem, o-
nanda. Et vtinam sic denique lues ista vir-
Non priuatim solum, sed publice furimur
micidia compescimus, & singulas cædes: e-
la, & occisarum gentium gloriosum scelus?
varitia, non crudelitas modum nouit: & isti
diu furtim, & a singulis fiunt, minus noxia, non
monstruosa sunt: ex senatus consultis plebis-
sua exercentur, & publice iubentur, veti-
tim. Quæ clam commissa capite luerent, eae
paludati fecere, laudamus. Non pudet homi-
tissimum genus, gaudere sanguine alterno,
rere, gerendaque liberis tradere: cum inter-
mutis ac feris pax sit? Aduersus tam potente-
citumque late furorem operosior philosophus
est, & tantum sibi virium sumsit, quantum
versus quæ parabatur, accesserat. Expedit
obiurgare indulgentes mero, & petentes d-
rem cibum, non erat animus ad frugalitatem
vi reducendus, a qua paululum discesserat:

19. Non ostendi ista, sed conscientiae dari) non in istis
ferculis illata, sed in vnum confusa gustui & co-
dari.

20. Concoctique) vna costi.

Nunc manibus rapidis opus est, nunc arte magistra.

Voluptas ab omni parte quæritur; nullum intra se ma-
net vitium. In avaritiam præceps luxuria est: hone-
statis obliuio inuasit: nihil turpe est, cuius placet pre-
mium. Homo, sacra res, homini iam per lusum &
ocum occiditur: & quem erudiri ad inferenda accipi-
endaque vulnera nefas erat, is iam nudus inermisque
reducitur: 21) satisque spectaculi ex homine, mors
est. In hac ergo morum peruersitate, desideratur
alio vehementius aliquid, quod mala inueterata di-
cutiat. decretis agendum est, ut reuellatur penitus
illorum recepta persuasio. His si adiunxerimus præ-
cepta, consolationes, adhortationes, poterunt va-
re: per se inefficaces sunt. Si volumus habere ob-
gatos, & malis, quibus iam tenentur, auellere; di-
cunt quid malum, quid bonum sit: sciant, omnia,
æter virtutem, mutare nomen, modo mala fieri,
modo bona. Quemadmodum primum militiæ vin-
culum est religio, & signorum amor, & deferendi
fas: tunc deinde facile cetera exiguntur mandan-
que iusiurandum adactis: ita in his, quos velis ad
amatam vitam perducere, prima fundamenta iacien-
sunt, & insinuanda virtus. Huius quadam super-
tione teneantur: hanc ament: cum hac viuere ve-
nt, sine hac nolint. Quid ergo? non quidam sine
stitutione subtili euaserunt probi, magnosque pro-
fusus assecuti sunt, dum nudis tantum præceptis ob-
quiescunt? Fateor: sed felix ingenium illis fuit, &
utaria in transitu rapuit. Nam ut dii immortales
illam didicere virtutem, cum omni editi; 22) & pars

21. *Producitur*) ad spectaculum, in arenam, ut gladiat-
res.

22. *Cum omni editi*) omnibus virtutibus ab ipsa natiuitate
lucti.

naturæ eorum est, esse bonos: ita quidam ex hoc egregiam sortiti indolem, in ea quæ tradi solent veniunt sine longo magisterio; & honesta cuncti sunt, cum primum audierunt. Vnde ista tam virtutis ingenia, vel ex se fertilia. At illis autem & obtusis, aut mala consuetudine obsecissis, diu animorum effricanda est. Ceterum ut illos in praeceps citius educit ad summam, & hos imbecillius adiuuabit, malis quoque opinionibus extrahet, philosophiæ placita tradiderit: quæ quam sit facilia, scilicet, videas. Quædam insident nobis ad alia pigros, ad alia temerarios faciunt: hæc audacia reprimi potest, nec illa inertia: nisi causæ eorum eximantur, falsa ad falsa formido. Hæc nos quamdiu possideamus licet: Hoc patri præstare debes, hoc amicis, hoc hospitibus: tentantem auarum nebit. Sciet pro patria pugnandum esse: cunctabit timor. Sciet pro amicis desudandum esse: tremum usque sudorem: sed deliciæ vetabunt in uxorem grauissimum esse genus iniuriæ, per sed illum libido in contraria impinget. Nisi proderit dare præcepta, nisi prius amoueris a præceptis: non magis, quam proderit arma spectu posuisse, propiusque admovisse, nisi usus expediuntur. 23) Ut ad præcepta quæ dantur sit animus ire, soluendus est. Putemus aliquando, quod oportet, non faciet assidue, non facilius: nescit enim quare faciat. Aliqua vel cetera exercitatione, exhibunt recta: sed non erit illa regula, ad quam exigantur, cui credat recta fecit. Non promittet se talem in perpetuum

23. *Nisi usus manus expediuntur*) nisi manus quæ armis adhibeantur.

s est. Deinde, præstabunt tibi fortasse
 ut quod oportet facias: non præstabunt,
 immodum oportet: & si hoc non præstant,
 non non perducunt. Faciet quod oportet
 concedo, sed id parum est. quoniam qui-
 n factio laus est, sed in eo quemadmodum
 est cæna sumptuosa flagitiosius, & eque-
 um consumente? quid tam dignum censo-
 i quis, ut isti ganeones loquuntur, sibi hæc
 præstet? & toties tamen sestertio 24) adi-
 cenz frugalissimis viris constiterunt. Ea-
 gulæ datur, turpis est: si honori, repre-
 effugit. Non enim luxuria, sed impensa
 : Mullum ingentis formæ (quare autem
 s adiicio, & aliquorum gulam irritio? qua-
 o & ad selibram fuisse aiebant) Tiberius
 um sibi, cum in macellum deferri & veni-
 Amici, inquit, omnia me fallunt, nisi
 um aut Apicius emerit, aut P. Octavius.
 illi coniectura processit. licitati sunt: vi-
 s, & ingentem consecutus est inter suos
 m quinque millibus HS. 26) emisset piscem,
 r vendiderat, ne Apicius quidem emerat.
 tantum Octavio fuit turpe. nam ille qui
 Tiberio mitteret, (quamquam illum quo-
 enderim) admiratus est rem, qua putavit
 ignum. Amico ægro aliquis assidet: pro-

et tamen (sibant) vel numerum excedisse dicen-

hoc est, quod decretum voco. Qualis hæc p
fuerit, talia erunt quæ agentur, quæ cogita
qualia autem hæc fuerint, talis vita erit.]
culus suasisse, totum ordinanti parum est.
tus in eo libro, quem *περὶ καθήκοντος* inscrip
multa præcepta & parentibus & liberis & si
hæc nemo faciet quemadmodum debet, nisi
rit quo referat. Proponamus oportet finem su
ni, ad quem nitamur, ad quem omne factum
dictumque respiciat: veluti nauigantibus ad
fidus dirigendus est cursus. Vita sine propo
gæ est. Quod si utique proponendum est,
unt necessario esse decreta. Illud, puto, c
nihil esset turpius dubio, & incerto ac timido
modo referente, modo producente. Hoc i
bus rebus accidet nobis: nisi eximantur, qu
hendunt 27) animos ac detinent, & conari
tant. Quomodo sint dii colendi, solet præc
cendere aliquem lucernam sabbatis 28) prohi
quoniam nec lumine dii egent, & ne homines

fuligine. Vetemus salutationibus magi, & foribus assidere templorum: humanis istis officiis capitur. Deum colit, qui etemus lintea & strigiles 29) Ioui ferre, & enere 30) Iunoni. Non quaerit ministros d ni? ipse humano generi ministrat: vbi- nibus praesto est. Audiat licet, quemad- gerere in sacrificiis debeat, quam procul nolestiis ac superstitionibus: numquam lum erit, nisi qualem debet Deum, men- rit, omnia habentem, omnia tribuentem, ratis dantem. Quæ causa est diis benefa- tura. Errat, si quis putat illos nocere vel- ssunt. nec accipere iniuriam queunt, nec ædere etenim lædique, coniunctum est. a ac pulcherrima omnium natura, quos cemit, nec periculosos quidem fecit. Pri- orum cultus, deos credere: deinde, red- naiestatem suam, reddere bonitatem, sine naieestas est. Scire, illos esse qui praesident qui vniuersa vi sua temperant, qui humani elam gerunt, interdum curiosi singulorum. t malum, nec habent: ceterum castigant & coërcent, & irrogant pœnas, & aliquan- oni puniunt. 31) Vis deos propitiare? bo- Satis illos coluit, quisquis imitatus est. Ec- quæstio, quomodo hominibus sit vtendum.

(& strigiles) quasi lotione Dil egerent, sunt enim a instrumenta. *Lips.*

lum tenere) Seneca apud Augustin. L. 6. de ci- nt quæ Iunoni ac Minervæ capillos disponant, longe n tantum simulacro, stantes, digitos movent. aman- sunt, quæ speculum teneant.
boni puniunt) dant bona externa, quæ in malum

nanc formulam humani omni tradere: Quod vides, quo diuina atque humana conueniunt: membra sumus corporis magni. nos cognatos edidit, cum ex iisdem & in ea gigneret. Hæc nobis amorem indidit, sociabiles fecit: illa æquum iustumque compilius constitutione miserius est nocere, quam illius imperio paratæ sunt ad inuadendum manus, & in pectore, & in ore sit;

Homo sum, humani nihil a me alienum puto

Habeamus in commune, 33) quod nati sunt ciuitas nostra lapidum fornicationi simillima casura, nisi inuicem obstarent, hoc ipso sit. Post deos hominesque dispiciamus, quomodo sit utendum. In superuacuum præcepta iacemus nisi illud præcesserit, qualem de quaque re habeamus opinionem, de paupertate, de diu gloria, de ignominia, de patria, de exilio. mus singula, fama remota: & quæramus quid

quam pantomimo, de arte saltandi. Omnes
se sciunt; nihil deest. Non enim ad totam
vitam: virtus & aliorum scientia est, & sui-
um de ipsa est, ut ipsa voluntas discatur; actio
n erit, nisi recta fuerit voluntas, ab hac enim
Kursus, voluntas non erit recta, nisi ha-
nisi rectus fuerit; ab hoc enim est voluntas.
porro animi non erit in optimo, nisi totius
perceperit, & quid de quoque iudicandum
gerit, nisi res ad verum redegerit. Non con-
anquillitas, nisi immutabile certumque iudi-
leptis; ceteri decidunt subinde, & reponun-
inter omissa appetitaque alternis fluctuantur.
uius iactationis est, quod nihil liquet incer-
regimine vtentibus, fama. Si vis eadem sem-
e, vera oportet velis. Ad verum fine decretis
ruenitur; continent vitam, Bona & mala,
& turpia, iusta & iniusta, pia & impia, vir-
isque virtutum, rerum commodarum 35) pos-
æstimatio ac dignitas, valetudo, vires, for-
tutis sensum, hos omnia æstimatorem de-

diuitiæ, gratia, potentia, festerio nummo 36) estimanda sunt. Hoc nescies, nisi constitutionem ipsam, qua ista inter se æstimantur, inspexeris. Quemadmodum folia virere per se non possunt; ramentum desiderant, cui inhæreant, ex quo trahant succum: sic ista præcepta si sola sunt, marcent: insigi volunt sectæ. Præterea, non intelligunt hi qui decreta tollunt, eo ipso confirmari illa, quo tolluntur. Quid enim dicunt? præceptis satis vitam explicari, superflua esse decreta sapientiæ, id est, dogmata. Atqui hoc ipsum quod dicunt, decretum est: tam hercule, quam si nunc ego dicerem, recedendum esse a præceptis supervacuis, & in hæc sola studium conferendum: hoc ipso quo negarem curanda esse præcepta, præciperem. Quædam admonitionem philosophiæ desiderant, quædam probationem: & quidem multa; quia inuoluta sunt, vixque summa diligentia ac summa subtilitate aperiuntur. Si probationes necessariæ sunt; & decreta, quæ veritatem argumentis colligunt. Quædam aperta sunt, quædam obscura. Aperta, quæ sensu comprehenduntur, quæ memoria: obscura, quæ extra hæc sunt. Ratio autem non impletur manifestis: maior eius pars pulchriorque in occultis est. Occulta probationem exigunt, probatio non sine decretis est, necessariæ ergo decreta sunt. Quæ res communem sensum facit, eadem perfectum, 37) certarum rerum persuasio: si-

36. *Sesterio nummo*) valet, minimio. Communis ita sermo & velut formula in imaginario pretio, aut nullo. *Cyc. L. 19. Obs. c. 31.*

37. *Quæ res communem sensum facit, eadem perfectum*) quæ res facit, ut omnes de aliqua re idem sentiant, ut omnium idem sit de re conceptus, ea etiam perfectum & evidentem conceptum facit, de evidentibus enim eadem omnium persuasio: hoc vero præstat persuasio de rebus quæ certæ sunt.

a, omnia in animo natant: necessaria ergo sunt
 a, quæ dant animis inflexibile iudicium. De-
 cum monemus aliquem, ut amicum eodem ha-
 mo quo se, ut ex inimico cogitet posse fieri ami-
 in illo amorem incitet, in hoc moderetur odi-
 adiicimus, iustum est & honestum. Iustum
 honestumque decretorum nostrorum continet
 ergo hæc necessaria est, sine qua nec illa sunt.
 raque iungamus. namque & sine radice inutiles
 unt; & ipsæ radices his, quæ genuere, adiu-
 . Quantum utilitatis manus habeant, nescire
 icet: aperte iuvant: cor, illud quo manus vi-
 ex quo impetum sumunt, quo moventur, latet.
 licere de præceptis possum; aperta sunt: decre-
 sapientiæ in abdito. Sicut sanctiora sacrorum
 initiati sciunt: ita in philosophia, arcana illa
 is receptisque in sacra ostenduntur: ad præce-
 alia huiusmodi, profanis quoque nota sunt.
 nius non tantum præceptionem, (nihil enim
 e verbo uti prohibet) sed etiam suasionem, &
 ationem, & exhortationem necessariam iudi-
 his adiicit caussarum inquisitionem, quam cur-
 giam dicere non audeamus, cum Grammatici,
 es Latini sermonis, suo iure ita appellant, non

Ait utilem futuram esse descriptionem cu-
 virtutis. hanc Posidonius ætiologiam 38) vo-
 quidam χαρακρησις appellant, signa cuins-
 rtutis & vitii ac notas reddentem, quibus inter
 illa discriminantur. Hæc res eandem vim ha-
 quam præcipere. Nam qui præcipit, dicit: Il-
 es, si voles temperans esse. Quid describit,
 temperans est, qui facit illa, qui illis abstinet.

Ætiologiam) Lipsius legit *ethologiam*, a moribus.

Quæ-

lentis animi notas esse, quas ex alio in se
permittitur?

*Continuo pecoris generosi pullus in aruis
Altius ingreditur, & mollia crura reponit.
Primus inire viam, & fluuios tentare min
Audet, & ignoto sese committere ponto.
Nec vanos horret strepitus: illi ardua cerui
Argutumque caput, brevis aluus, obesaque
Luxuriatque toris animosum pectus:
- - - tum, si qua sonum procul arma a
Stare loco nescit, micat auribus, & trem
Collectumque premens voluit sub naribus i*

Dum aliud agit Virgilius noster, descripsit
tem. Ego certe non aliam imaginem magis
derim. si mihi Cato exprimendus inter fra
lorum ciuiliū impavidus, & primus inces
tos iam exercitus Alpibus, ciuilique se bi
obuium: non alium illi assignauerim vul
alium habitum. altius certe nemo ingre

aliis Cæsarianas opes, aliis Pompeianas fovtrumque prouocauit, ostenditque aliquas partes. 40) Nam parum est in Catone, dicere vanos horret strepitus. Quid ni, cum vestrosque non horreat? cum contra decem legum & Gallica auxilia, & mixta barbarica arma, vocem liberam mittat, & Reip. hortetur, libertate decidat, 41) sed omnia experietur, in seruitutem casura, quam itura? Quanto vigoris ac spiritus, quantum in publica trepidatione fiducia est? Scit se vnum esse, de cuius staturatur: non enim queri, an liber Cato, sed liberos sit. 42) Inde periculorum gladio-contemptus. Libet admirantem inuictam animam viri, inter publicas ruinas non labantis, luxuriatque toris animosum pectus. Proderit animam quales esse soleant boni viri, dicere, fortiorum & lineamenta deducere: sed quales arrare, & exponere Catonis illud vltimum imum vulnus, per quod libertas amisit anxieli sapientiam, & cum suo Scipione concortius Catonis domi forisque egregia facta: is ligneos lectulos, 43) cum in publicum itur, hædinasque pro stragulis pelles, & an-louis cellam 44) proposita conuiuis vasa fi-

quas esse Reip. partes) habere Reip. adhuc non-
i nec Cæsariani sint nec Pompeiani, sed eius liberta-
tur.

idat) cedat, animum abiciat.

an inter liberos sit) an alios quoque habeat liber-
cum ipso defendentes.

eronis ligneos lectulos) vide Valerium L. VII. c. 5.

e ipsius lous cellam) epulo publico in Capitolio.

Stilia,

aurum argentumque fractum est, & millie
tum: at omnibus seculis Tuberonis fidei
bunt.

EPIST. XCVI.

*Contra Querulos: Omnia a Fato ac Deo veni-
igitur indignamur? Parcamus istis, aut poi-
tiamur. Bona,*

TAmen tu indignaris aliquid, aut quereri
intelligis, nihil esse in istis mali, nisi h
quod indignaris & quereris? Si me interro
puto viro miserum, nisi aliquid esse in re
tura putet miserum. Non feram me, 1)
aliquid ferre non potero. Male valeo? par
Familia decubuit? fœnus offendit? doi
puit? damna vulnera, labores, metus incu
Solet fieri. hoc parum est: debuit fieri. d
tur ista, non accidunt. Si quid credis mi
mos affectus meos tibi cum maxime deteg
mnibus quæ aduersa videntur & dura, sic

rum, mi Lucili, nec speraueris immunitatem, nec tueris. Vesicæ te dolor inquietauit: epulæ fuerunt rum dulces: detrimenta continua, propius accedunt; de capite timuisti. Quid tu, nesciebas hæc te stare, cum optares senectutem? Omnia ista in longa vita sunt, quomodo in longa via & puluis & lutum & pluuia. Sed volebam, inquis, viuere, carere amen incommodis omnibus. Tam effeminata vox virum dedecet. Videris, quemadmodum hoc votum meum excipias; ego illud magno animo, non tantum bono facio. Neque dii, neque deæ faciant, vt te fortuna in deliciis habeat. Ipse te interroga, si quis potestatem tibi Deus faciat, vtrum velis viuere in macello, an in castris. Atqui viuere, mi Lucili militare est. Itaque hi qui iactantur, & per operosa atque ardua sursum atque deorsum eunt, & expeditiones periculosissimas obeunt, fortes viri sunt, primoresque castrorum: isti quos publica quies, aliis laborantibus, molliter habet, Turturillæ sunt, 2) tuti contumeliæ causa.

EPIST. XCVII.

Et nunc, & olim, fuisse malos. Exemplum a iudicio Clodiano, quod ille nummis & adulteriis corruptit. De vi deinde Conscientiæ; damnari ab ea mala, atque etiam puniri interno flagello aut morsu.

ERRAS, mi Lucili, si existimas nostri seculi esse vitium, luxuriam & negligentiam boni moris. & alia

2. Turturillæ sunt) i. e. in loco illo cui turturillæ nomen delitescunt. Turturillæ autem dicebatur locus, vbi corruptela fiebant, quod ibi turturi opera daretur & ganeæ, vt est apud Iliodorum in Gloss. Talia autem loca & homines tuti, non per honorem, sed contumeliam, & quia spernuatur. Lips.

quæ obicit suis quisque temporibus. Hominum hæc
 ista, non temporum: nulla ætas vacavit a culpa.
 si æstimare licentiam cuiusque seculi incipias: potest
 dicere, nunquam apertius, quam coram Cæsaribus
 peccatum est. Credat aliquis pecuniam esse versatam
 in eo iudicio, in quo reus erat. Clodius, ob id ad
 terium, quod cum Cæsaris vxore in operto commi-
 rat, violatis religionibus eius sacrificii, quod pro
 pulo 1) fieri dicitur, sic submotis extra conspectum
 omnibus viris, vt picturæ quoque 2) masculorum
 animalium contegantur. Atqui dari iudicibus non
 mi sunt: & quod hac etiamnum pactione turpius
 stupra insuper matronarum & adolescentulorum
 nobilium, salarii loco exacta sunt. Minus crimini
 quam absolutione, peccatum est. Adulterii reus
 adulteria diuisit: 3) nec ante fuit de salute securus
 quam similes sui iudices suos reddidit. Hæc in eo
 iudicio facta sunt, in quo, si nihil aliud, Cato testifi-
 cium dixerat. Ipsa bonam verba Ciceronis 4), quæ
 res fidem excedit: Accersuit ad se, promisit, locum
 cessit, dedit. Iam vero, ô dii boni, rem perditam
 etiam noctes certarum mulierum, atque adolescen-
 tulum nobilium introductiones, nonnullis iudi-
 cibus pro mercedis cumulo fuerunt. Non vixit
 pretio queri, plus in accessionibus fuit. Vis seu
 illius vxorem? dabo illam. Vis diuitis? huius quæ
 que tibi præstabo concubitus. Adulterium nisi

1. Pro populo) pro quo sacra Bonæ Deæ a Vestalibus
 habant, quorum occasione corrupta Cæsaris vxor fuit.

2. Vt picturæ quoque) Iuuenal. Sat. 6.

vbi velari picturæ iubet

Quæcunque alterius sexus imitatio figuram est.

3. Adulteria diuisit) assignauit iudicibus, sententiam
 ventem eis sibi pactus.

4. Ciceronis) ad Atticum, vbi omnia exsequitur.

eris, damna. Illa formosa quam desideras, veniet: tibi noctem promitto, nec differo: intra comperendinationem, 5) fides promissi mei stabit. Plus est distribuere adulteria, quam facere: illud est matribus familiæ denuntiare; 6) hoc, illudere. Hi iudices Clodiani a senatu petierant præsidium, quod non erat nisi damnaturis necessarium; & impetrauerunt. Itaque eleganter illis Catulus, absoluto reo: Quid vos, inquit, præsidium a nobis petebatis? an, ne nummi vobis eriperentur? Inter hos tamen iocos, inpone tulit ante iudicium adulter, in iudicio leno: cui damnationem peius effugit, quam meruit. Quidnam fuisse corruptius illis moribus credis, quibus lido non sacris inhiberi, non iudiciis poterat? quibus ea ipsa quæstione, quæ extra ordinem senatus-consulto exercebatur, plus quam quærebatur admissum? Quærebatur, an post adulterium aliquis posset tutus esse: apparuit, sine adulterio tutum esse non posse. Hoc inter Pompeium & Cæsarem, inter Cicero- nem Catonemque commissum est: Catonem, inquam, cum, quod sedente negatur populus permisisse sibi populare. Florales iocos nudandarum meretricum. Crescens spectasse tunc seuerius homines, quam iudicasse? fient, & facta sunt ista: & licentia urbium, aliquando disciplina metuque, numquam sponte confidet. Non itaque quod credas, nunc plurimum libidini periculum esse, legibus minimum. Longe enim frugalior: inuentus, quam illa, est, cum reus adulterium dicitur, & indices negaret, indices apud reum confiteretur: cum stuprum committeretur rei iudicandæ

Intra comperend.) i. e. antequam illa definat.

Denuntiare) velut imperium in eas exercere, & per eas ad alium mittere; quod plus est quam per blanditias perire & illudere. *Lips.*

proprium est tantum ad vicia, sed præcepta
plerosque inemendabiles facit, omnium
tium peccata artificibus pudori sunt, o
deerrantem: vitæ peccata delectant.
navigio gubernator euerso, non gaudet
eius elato, non gaudet orator, si patron
cecidit: at contra, omnibus crimen suu
est. Latetur ille adulterio, in quod irri
difficultate: latetur ille circumscripti
que: nec ante illi culpa, quam culpæ fo
cuit. Id praua consuetudine euenit.
scias, subesse animis, etiam in pessima ab
sensum, nec ignorari turpo, sed negligi;
cata dissimulant, & quamuis feliciter cess
illorum vtuntur, ipsa subducunt. A
scientia prodire vult, & compici: ipsas n
bras timet. Eleganter itaque ab Epicuri
to, Potest nocenti contingere vt lateat,
non potest. 8) Aut si hoc modo melius h
ri posse iudicas sensum: Ideo non prode
cantibus, quia latendi etiam si felicitatem

ad hunc premium de resequitur : & expauescere, & securitati diffidere. hoc supplicio nequitiam liberem? quæ illam in suspenso relinquam? illic cum Epicuro, ubi dicit, nihil iustum & crimina vitanda esse, quia vitari metuit. Hic consentiamus, mala facinoræ flagellari, & plurimum illi tormento, quod perpetua illam sollicitudo urget, quod sponsoribus securitatis suæ non re. Hoc enim ipsum argumentum Epicuræ nos a scelere abhorrere, quod nulli ter tuta timor est. Multos fortuna limetu neminem. quare? quia infixæ i auersatio est, quam natura damnauit. am fides latendi fit etiam latentibus: it illos conscientia, & ipsos sibi ostentum autem est nocentium, trepidare. is actum erat, quod multa scelera legem iugiant, & scripta supplicia 12): nisi il-

oc ad animi affectum pertinet. *12* ad ipsam

la naturalia & grauis de præsentibus soluerem
locum patiens timor cederet.

EPIST. XCVIII.

*Solis internis Bonis fidendum: alia venire, abis
meditandum, & omnia ut fugacia adsp
atque habenda. Preparandus itaque anim
amissionem talium; & ad tolerandum ot
dus. Quidam? alii tulerunt. Sequere e
imo ipse esto exemplum. Plans inter bonas t
Epistola.*

NUmquam credideris felicem quemquam;
citate suspensum 1) fragilibus innititur;
ventitio lætus est: exhibet gaudium, quod
At illud ex se ortum, fidele, firmumque est:
scit, & ad extremum usque prosequitur: ceterum
admiratio est vulgo, in diem bona sum
ergo? non vsui ac voluptati esse possunt? Quis
sed ita, si illa ex nobis pendent, non ex illis
omnia quæ fortunam intuentur 2), ita fructus
iucunda fiunt, si quis habens illa, se quoque
nec in rerum suarum potestate est. 3) Errant
mi Lucili; qui aut boni aliquid nobis, aut in
cant tribuere fortunam: materiam dat bonorum
malorum, & initia rerum apud nos in malorum
exiturarum. Valentior enim omni
animus est: in utramque partem ipse res sua
beatæque ac miseræ vitæ sibi causa est. Malu

1. Ex felicitate suspensum) sic paullo post: si illi
pendent, non ex illis nos.

2. Fortunam intuentur) a fortune autu pendent.

3. Nec in rerum suarum potestate est) nec a rebus
det, ut ante aiebat.

fortunæ positum, nisi certus aduersus incertæ alios obseruare volueris (liberius enim a iudicium est) siue te ipsum fauore spontis hoc, & confiteberis, nil ex his optaris vtile esse, nisi de contra leuitatem cunctique casum sequentium, instruxeris: nisi clementer & sine querela, inter singula damna diis aliter visum est. Imo mehercule, vt iustius ac iustius petam, quo animum tuum facias, hoc dicito, quoties aliquid aliter contigerit: Diis melius 4)! Sic complaceat. sic autem componetur, si, quid in rerum varietas possit, cogitauerit, auerit. Si & liberos, & coniugem, atque am sic habuerit, tamquam non utique semper: & tamquam non futurus ob hoc miserebere desierit. Calamitosus est animus fuscus, & ante miseras miser, qui sollicitus est, is delectatur, ad extremum usque permansulo enim tempore conquiescet; & expecturi, præsentia, quibus frui poterat, a-

tam intemperantes in ipsis miseriis sunt q
las. Plus dolet quam necesse est, qui ante
necesse sit. Eadem enim infirmitate dolo
stimat, qua non expectat. Eadem in
singt sibi perpetuam felicitatem, singit i
debere quaecumque contigerunt, non tan
& oblitus huius petauri 6), quo humar
sibi vni fortuitorum constantiam sponde
itaque videtur mihi Metrodorus dixisse in
qua sororem, amissis optimæ indolis filio.
Mortale est omne mortalium bonum. de
bonis, ad quæ concurritur. Nam illud
num non moritur: certum est sempitern
entia & virtus; hoc vnum contingit imm
talibus. Ceterum tam improbi sunt, ta
quo eant, quo illos singuli dies trahant,
aliquid semittere, amissuri vno die om
quid est, cui dominus inscriberis, apud t
non est: nihil firmum infirmo, nihil fragili
inuietum est. Tam necesse est perire quan

si intelligimus, solatium est, æquo a-
e, quod perituum est. Quid ergo ad-
missiones auxilii inueniemus? Hoc, ut me-
nus amissa, nec cum ipsis fructum exci-
ur, quem ex illis percepimus. Habere,
buisse, numquam. Per ingratus est, qui
t, pro accepto nihil debet. Rem nobis
vsum fructumque apud nos relinquit:
iniquitate desiderii perdimus. Dic tibi,
terribilia videntur, nihil est inuictum.
re iam multi: ignem Mucius, crucem
nenum Socrates, exilium Rutilius mor-
dactam Cato: & nos vincamus aliquid.
quæ ut speciosa & felicia trahunt vulgum,
sepe contempta sunt. Fabricius diuitias
eiecit, censor notauit: Tubero 8) pau-
se dignam & Capitolio iudicauit, cum
publica cœna usus, ostendit, debere his
se contentum, quibus dii etiamnum vte-
mones repulit pater Sextius, 9) qui ita
op. deberet capeffere, latum clauum 10)
ante, non recepit. Intelligebat enim,
offet, & eripi posse. Nos quoque aliquid
animose: simus inter exempla. Quare
quare desperamus? quidquid fieri potuit,
modo purgemus animum, sequamurque
qua aberranti cupiendum timendumque
tis seruiendum. Licet reuerti in viam,
rum restitui. Restituamur, ut possimus
ocumque modo corpus inuaserint, per-
tunæ dicere: Cum viro tibi negotium

supra ep. 95.

vid. Ep. 59.

laureum) inigne senatorium, pectore demissum

est, quare quem vincas. His sermonibus, & his similibus 11), lenitur illa vis ulceris: quam opto me hercules mitigari, & aut sanari, aut stare, & cum ipso senescere. Sed securus de ipso sum, de nostro damno agitur, quibus senex egregius eripitur. Nam ipse vitæ plenus est, cui adiici nihil desiderat sua castitas, sed eorum quibus utilis est. Liberaliter facit, quod vivit. Alius iam hos cruciatus finisset: hic tam turpe putat mortem fugere, quam ad mortem confugere. Quid ergo? non, si suadebit res, exibat? Quid ni exeat, si nemo iam eo uti poterit? si nihil aliud, quam dolere operam dabit? Hoc est, mi Lucili, philosophiam in opere discere, & ad verum exerceri: 12) videre quid homo prudens animi habeat contra mortem, contra dolorem: cum illa accedat, hic premat. Quid sciendum sit, a faciente discendum est. Adhuc argumentis actum est, an possit aliquis dolori resistere, an mors magnos quoque animos admota submittere. Quid opus est verbis? in rem præsentem tamus. nec mors illum contra dolorem facit fortiolem, nec dolor contra mortem. contra utrumque sibi fidit: nec spe mortis patienter dolet, nec tædio doloris libenter moritur. hunc fert, illam expectat.

EPIST. XCIX.

Consolatoria in morte filii. Sapiens, ita me Deus, & diferta.

11. His sermonibus &c.) omnino hiatum hic esse manifestum. fuisse aliquid de sene lugente & solari indigo potest Lipsius, qui de eodem de quo in seq. Ep. Marullo hic sermonem Senecæ fuisse suspicatur. Verum sequentia fortæ potius virum & sapientem, quam mollem ac Marulli similem nobis fiunt.

12. Ad verum exerceri) non per lulum.

Pistolam, quam scripsi Marullo, cum filium parvulum amisisset, & diceretur molliter ferre, misit. In qua non sum morem solitum secutus, nec tui leniter illum debere tractari, cum obiurgatio esset quam consolatione dignior. Afflicto enim magnum vulnus male ferenti, paullisper cedendum: exsatiat se, aut certe primum impetum effundat. qui sibi lugere sumpserunt, protinus castigentur, discant, quasdam etiam lacrimarum ineptias esse. latia exspectas? conuicia accipe. tam molliter tu mortem filii? quid faceres, si amicum perdidisses? Decessit filius incertæ spei, paruulus: pusillum temporis periit. Causas doloris conquirimus, & de fortuna etiam iniqui queri volumus: quasi non sit ius querendi causas præbitura. At mehercule satis hi iam videbaris animi habere, etiam aduersus solam mala, nedum ad istas umbras malorum, quibus permiscunt homines moris causa. Quod damnum omnium maximum est, si amicum perdidisses, da opera erat, ut magis gauderes quod habueras, quam mœrereres quod amiseras. Sed plerique non putant, quanta perceperint, quantumque gauissi.

Hoc habet inter reliqua mala dolor, quod non inuacuum tantum, sed ingratus est. Ergo quod isti talem amicum, periit opera? tot annis, tantæ iunctione vitæ, tam familiari studiorum societate nihil actum est? Cum amico effers amicitiam: & dolores amisisse, si habuisse non prodest? Mihi magna pars ex illis quos amamus, licet ipsos abstulerit, apud nos manet. Nostrium est quod sit tempus: nec quidquam est loco tutiore, quod fuit. Ingrati aduersus percepta, spe futuri, quasi non quod futurum est, si modo succedat, cito in præterita transitorium sit. Anguste

venes sine lacrymis extulerint : qui in sen
aliquod publicum officium a rogo redie
tim aliud egerint : nec immerito. Na
superuacuum est dolere, si nihil dolent
deinde iniquum est queri de eo, quod v
omnibus restat. Deinde, desiderii stultu
est, vbi minimum interest inter amissum i
tem. Eo itaque æquiore animo esse debe
quos amisimus, sequimur. Respice celest
dissimi temporis : cogita breuitatem h
per quod citatissimi currimus : observa h
tum generis humani, eodem tendentis, i
teruallis distinctum, etiam vbi maxima
quem putas periisse, præmissus est. Qui
mentius, quam cum idem tibi iter emet
fiere cum qui antecessit? Flet aliquis fact
non ignorauit futurum? aut si mortem in h
cogitauit, sibi imposuit. Flet aliquis fact
aiebat non posse non fieri? quisquis aliq
mortuum esse, queritur hominem fuisse
eadem conditio deuinxit: cui nasci conti

stantur cuncta, & in contrarium transe-
 te fortuna: & in tanta volutatione rerum
 a, nil cuiquam, nisi mors, certum. Ta-
 queruntur omnes, in quo vno nemo deci-
 puer decessit. Nondum dico melius
 qui vita defungitur: ad eum transeamus
 it: quantulo vincit infantem? Propone
 mporis vastitatem, & vniuersum comple-
 de hoc quod ætatem vocamus humanam,
 menso: videbis quam exiguum sit, quod
 quod extendimus. Ex hoc quantum la-
 tantum sollicitudines occupant, quantum
 quam veniat, optata: quantum valetudo,
 nor, quantum teneri aut rudes aut inutiles
 idium ex hoc edormitur. Adice labores,
 icula: & intelliges, etiam in longissima
 m esse quod viuitur. Sed quis tibi con-
 melius se habere eum cui cito reuerti li-
 te lassitudinem peractum est iter? Vita,
 nec malum est: boni ac mali locus est.
 edidit ille, nisi aleam in damnum certio-
 rit evadere modestus ac prudens, potuit
 a in meliora formari: sed (quod iustius ti-
 uit fieri pluribus similis. Adspice illos iu-
 s ex nobilissimis domibus in arenam luxu-
 t: I) adspice illos, qui suam alienamque
 exercent, mutuo impudici; quorum nul-
 cietate, nullus sine aliquo insigni flagitio
 plus timeri quam sperari potuisse, manife-
 Non debes itaque causas doloris accerse-
 eua incommoda indignando cumulare.
 r, vt nitaris & vrgeas: non tam male de

am luxuria proiecit) qui bonis dilapidatis gladiis
 nt. vid. ep. 87.

ne acerbitate ventura. / Nemo enim
conversatur, nedum tristitia. Si que
sius, si quos quatuor parvuli iocos cum
dieras, saepius repete: potuisse illum
suar, quae paterna mente conceperas,
ma. Obhivisci quidem suorum, ac mi
corporibus efferre, & effusissime flere, p
cissime, inhumani animi est. Sic aues
suis suos diligunt: quarum concitatus e
ne rabidas, sed cum amissis totis exstir
prudentem virum non decet: meminisse
lugere desinat. Illud nullo modo pro
Metrodorus, esse aliquam cognatam
ptatem, hanc ipsam captandam in civi
re. Ipsa Metrodori verba subscripsi: *αὐτὸς τὸ πρῶτον ἔλεγε, ὅτι μὴ ζῆλον ἔχειν το*
de quibus non dubito, quid sis sensu
enim turpius, quam captare in ipso luctu
imo per luctum; & inter lacrymas quoq
vet, quærere? Hi sunt qui nobis obli
vireorem. & infamant praecepta nostra d

id tu dicis? miscendam ipsi dolori volu-
consolamur crustulo pueros, sic infanti-
bus lacte compescimus. Ne illo quidem
filius ardet, aut amicus exspirat, cessare
tatem, sed ipsum vis titillare mœrorem.
hinc dolor ab animo submouetur, an vo-
rem quoque admittitur? admittitur, di-
& quidem ex ipso. Est aliqua, inquit,
nata tristitiæ. Illud nobis licet dicere:
non licet. Vnum bonum nostis, volu-
m malum, dolorem. Quæ potest inter
dum, esse cognatio? Sed puta esse. nunc
ruitur: & ipsum dolorem scrutamur an
at iucundum circa se, & voluptarium?
iedia aliis partibus corporis salutaria, ve-
decora, adhiberi aliis nequeunt: & quod
et sine damno verecundiæ, id fit inhone-
neris. Non te pudet lætum voluptate
rius ista plaga curanda est. illud potius
lum mali sensum, ad eum qui perit, per-
si peruenit, non perit. Nulla, inquam,

quantum ad breuitatem æui, si vniuerso c
iuuenes & senes in æquo sumus. Minus e
ex omni ætate venit, quam quod minimu
dixerit: quoniam quidem minimum aliq
hoc quod viuimus, proximum nihilo est
(ô dementiam nostram!) late dispositu
scripsi, non tanquam expectaturus esses
a me tam serum: liquet enim mihi te locu
quidquid lecturus es: sed vt castigarem il
am moram, qua a te recessisti: & in reliq
tarer, contra fortunam tolleres animos;
ius tela non tamquam possent venire, se
vniue essent ventura, prospiceres.

E P I S T. C.

*De Papirio Fabiano philosopho iudicium, p
tis.*

FABIANI Papirii 1) libros, qui inscribi
lium, legisse te cupidissime scribis:
spondisse expectationi tuæ deinde, obli
loso pho agi, compositionem eius accusas
quod dicis: & effundi verba, non fing
mum, habet ista res suam gratiam: & est
prius orationis leniter lapsæ. Multum en
se existimo, vtrum exciderit, an fluxerit.
hoc quoque, quod dicturus sum, ingens
est Fabianus mihi non effundere vide
nem, sed fundere; 3) adeo larga est,

1. *Fabiani Papirii*) fuisse de eo Seneca Pater lib
præf

2. *effundi, non fingi*) sine delectu, ordine &
ferri.

3. *Non effundere, sed fundere*) illud est cum
leniter & cum ordine fundere.

non sine cursu tamen, veniens. Illud
 ur & præfert, non esse se tractatam, 4)
 tam. Sed ita, ut vis, esse credamus: mo-
 verba composuit; & animis scripsit ista.
 Præterea, ipso dicente 5) non vacas-
 s intueri: adeo te summa rapuisset; &
 metu placent, minus præstant ad manum.
 sed illud quoque multum est, primo ad-
 s occupasse: etiamsi contemplatio dili-
 ura est, quod arguat. Si me interrogas,
 qui iudicium abstulit, 7) quam qui me-
 cio hunc tutiorem esse: scio audacius si-
 promittere. 9) Oratio sollicita philoso-
 ecet. Vbi tandem erit fortis & constans,
 n sui faciet, qui timet verba? Fabianus
 ligens in oratione, sed securus: itaque
 s sordidum. Electa verba sunt, non ca-
 uis seculi more contra naturam suam
 rta; splendida tamen, quamvis suman-
 : sensus honestos & magnificos habent,
 in sententiam, 10) sed latius ductos. 11)
 quid parum recisum 12) sit, quid parum

m) quæ fingi enim & comita esse oportet, mul-
 tractari oportet.

te) si recitantem audisses.

m relata) in manum sumta & relecta minus pla-
 ita. Lips.

abstulit) in dicendo rapta & velut iniuncta

structum, 13) quid non huius recentis polituræ: cum circumspexeris omnia, nullas videbis angustias inanes. Desit sane varietas marmorum, & concisura aquarum 14) cubiculis interfluentium, & pauperis cella, 15) & quidquid aliud luxuria, non contenta decore simplici, miscet: quod dici solet, domus recta est, 16) Adice nunc, quod de compositione non constat. Quidam illam volunt esse ex horrido compram: quidam vsque eo aspera gaudent, ut etiam quæ mollius cæsus explicuit, ex industria dissipent, & clausulas abrumpant, ne ad expectatum respondeant. Lege Ciceronem compositio eius una est: pedem seruat, curata, lenta, & sine infamia mollis. At contra. Pollionis Asinii salebrosa & exfiliens, & ubi minime expectes, relictura. Denique apud Ciceronem omnia desinunt: apud Pollionem cadunt: exceptis paucissimis, quæ ad certum modum, & ad vnum exemplar, adstricta sunt. Humilia præterea tibi videri dicis omnia, & parum erecta: quo vitio carere eum iudico. Non sunt humilia illa, sed placida, & ad animi tenorem quietum compositumque formata, nec depressa, sed plana. Deest illis oratorius vigor, stimuli que quos quæris, & subiti ictus sententiarum: sed totum corpus videris; quamvis sit incomptum, honestum est. Non habet oratio eius, sed debet 17) dignitatem. Affer quem Fabiano pos-

13. *Structum*) compositum.

14. *Concisura aquarum*) refert ad aquas & minutas Euripos, in cœnationibus præsertim æstiuis, de quibus Senec. de Tranq. c. I. & qv. Nat. III, 17. *Lips.*

15. *Pauperis cella*) habebant diuites distinctam comariem quam pauperis cellam vocarent, ubi certis diebus velis tenuem & pauperem victum imitarentur, vid. Ep. 18. *Lips.*

16. *Recta est*) sine vitio & menda. *Gronov.*

17. *Debet*) dabit legit *Lips.* nimirum tota virtutis plena animo eam inferet,

lis præponere. Dic Ciceronem, cuius libri ad philosophiam pertinentes, pene totidem sunt, quod Fabiani. Cedam. sed non statim pusillum est, si quid maximo minus est. Dic Asinium Pollionem. Cedam, & respondeamus: In re tanta eminere est, & post duos esse. Nomina adhuc Liuium. Scripsit enim & dialogos, quos non magis philosophiæ annumerare possis, quam historiæ: & ex professo philosophiam continentes libros. Huic quoque dabo locum: vide tamen, quam multos antecedit, qui a tribus vincitur, & tribus eloquentissimis. Sed non præstat omnia. non est fortis oratio eius, quamuis elata sit: non est violenta, nec torrens, quamuis effusa sit: non est perspicua, sed pura. Desideres, inquires, contra vitia aliquid asperè dici, contra pericula animosè, contra fortunam superbe, contra ambitionem contumeliosè. Volo luxuriam obiurgari, libidinem traduci, impotentiam tangi: sit aliquid oratorie acre, tragice grande, comice exile. Vis illum assidere pusillæ rei, verbis? Illi rerum se magnitudini addixit: eloquentiam, velut membram, non hoc agens, trahit. Non erunt sine dubio singula circumspecta, nec in se collecta: nec omne verbum excitabit ac punget: fateor: exhibunt multa, nec ferient, & interdum otiosa præterlabetur ratio: sed multum erit in omnibus locis & ingens fidei tædio spatium. Denique illud præstabit, ut liceat tibi, illum sensisse quæ scripsit. Intelliges autem hoc, ut tu scires quid illi placeret; non ut ille acceret tibi. Ad profectum omnia tendunt, & ad vnam mentem: non quæritur plausus. Talia esse scripta eius, non dubito, etiam si magis reminiscor iam teneo: hæretque mihi color eorum, non ex recenti conuersatione familiariter, sed summatum, ut let ex vetere notitia. Cum audirem certe illum, iam mihi videbantur: non solida, sed plena, quæ

E P I S T. C I.

*De subita morte cuiusdam noti: & ex occi-
dendum aut spondendum nobis. On-
ideoque vita bona non differenda.
non optanda: & exagitat Mæcenatis
votum.*

OMnis dies, omnis hora, quam nihil
dit, & aliquo argumento recenti ad-
litis oblitos, cum æterna meditates rel-
ad mortem. Quid sibi istud principium
Senecionem Cornelium, equitem Romanum
& officiosum, noueras: ex tenui
ipse promouerat, & iam illi decliuis er-
cetera. Facilius enim crescit dignitas, &
Pecunia quoque 1) circa paupertatem
moram habet, dum ex illa ereptat. Hi-
cio diuitiis imminebat, ad quas illum du-
bant efficacissimæ, & quærendi, & custo-
tia: quarum vel altera locupletem face-

ine spe iacenti, usque in nocte assedisset, is coenasset, genere valetudinis præcipiti ab ingina, vix compressum aetatis taucibus spicit in lucem. Intra paucissimas ergo horas, omnibus erat sani ac valentis officiis functus. Ille qui & mari & terra pecuniam aequi ad publica quoque, nullum relinquens ungenus quæstus, accesserat; in ipso actum rerum, in ipso procurrendis pecuniis raptus est.

hic, Melibus, pyras, pons ordine vites.

Itum est ætatem disponere? ne crastino qui-
namur. O quanta dementia est, spes
choantium! Etiam, ædificabo, credam,
enorei geram, tum demum lassam & plenam
n in otium referam. Omnia, mihi crede,
sibus dubia sunt. Nihil sibi quisquam de-
bet promittere: id quoque quod tenetur, per-
it, & ipsam quam premimus horam, casus
Voluitur tempus, rata quidem lege, sed per-
: quid autem ad me, an naturæ certum sit,
i incertum est? Navigationes longas, &
littoribus alienis, seros in patriam reditus
us; militiam, & castrensiū laborum tar-
retia; 2) procuraciones, officiorumque
processus: cum interim ad laus mors est

re. Ex hac autem indigentia timor nasci-
piditas futuri, exedens animum. Nihil
dubitatione venientium, quorsum euada-
tum sit illud quod restat, aut quale, colle-
inexplicabili formidine agitur. Quo-
giemus hanc volutationem? vna, si vita
prominebit, si in se colligetur. Ille enim
suspenditur, cui irritum est presens. Vb-
quid mihi debui, redditum est, ubi sta-
scit, nihil interesse inter diem & seculum
deinceps dierum rerumque venturum est,
spicit; & cum multo risu seriem temporis
Quid enim varietas mobilitasque casuum
si certus sit aduersus incerta? Ideo, mi-
pera vivere: & singulos dies, singulas
Qui hoc modo se aptabit, cui vita sua quoti-
ta, securus est. In spe viventibus, proxima
que tempus elabatur: subitque auditas,
num atque miserrima omnia efficiens, m-
Inde illud Mæcenatis turpissimum votum:
bilitatem non recuset & deformitatem.

*debilem facita manu,
 Debilem pede, coxa:
 Iber adstrue gibberum,
 Lubricos quate dentes,
 Ita dum superest, bene est.
 Hanc mihi, vel acuta
 sedeam cruce, sustine.*

ferrimum erat, si incidisset, optatur: & vita petitur, supplicii mora. Contemptitarem, si vivere vellet usque ad crucem. Tuit, me debiles licet, dum spiritus in cor- & inutuli maneat: depraves licet, dum & distorto temporis aliquid accedat: suff- & acutam sessuro crucem subdas: est tanti, m premere, & patibulo pendere destitutum, rat id quod est in malis optimum, supplicii st tanti, habere animam, ut agam. 5) Quid s, nisi deos faciles? 6) quid sibi vult ista ffeminati turpitudine? quid timoris demen- tio? quid tam fœda vitæ mendicatio? Huic uam recitasse Virgilium,

ne adcone mori miserum est?

na malorum: & quæ pati grauissimum est, sustineri cupit. qua mercede? scilicet vitæ

Quid autem huius vivere est? diu mori. aliquis, qui malit inter supplicia tabescere, nembratim, & toties per stillicidia 7) amit-

sunt: etiam amicum prodere, vt diutius v
liberos ad stuprum manu sua tradere, vt cor
cem videre, tot consciam scelerum Excu
tæ cupido est: discendumque, nihil interef
patiaris quod quandoque patiendum est: q
vivas referre, non quamdiu; sæpe autemi
bene, ne diu.

E P I S T. CII.

*Aliquid de immortalitate anime. tum qu
An claritas post mortem ad nos faciat:
tenuiter primo & scholastice: tum inextre
git, & ad Deum ac celestia animum ducit.
- hoc, sarcinam aut velamentum esse: spe
& exui, cum Deus & dies ille vocant.*

Quomodo molestus est iucundum somni
ti, qui excitat: aufert enim voluptatem
falsam, effectum tamen veræ habentem: I
la tua mihi fecit iniuriam. reuocauit enim
tibi eam traditum & ita me & licet

em omnis æui transiturus: cum subito
 m, epistola tua accepta, & tam bel-
 perdidit. quod repetam, si te dimiserō,
 Negas me epistola prima totam quæsti-
 sse, in qua probare conabar id quod
 claritatem quæ post mortem contin-
 se. Id enim me non soluisse, quod
 is: Nullum, inquiunt, bonum ex di-
 autem ex distantibus constat. Quod
 Lucili, eiusdem quæstionis est, loci
 o non hoc tantum, sed alia quoque eo-
 ia, distuleram. Quædam enim, ut
 s rationalia 1) immixta sunt. Itaque
 ecta ad mores pertinentem tractavi,
 tum sit ac superuacuum, ultra extre-
 as transmittere. An cadant bona no-
 , nihilque sit eius qui nullus est. An
 m erit, sensuri non simus, antequam
 tus percipi aut peti possit. Hæc au-
 nores spectant: itaque suo loco posita
 a dialecticis contra hanc opinionem
 eganda fuerunt: & ideo seposita sunt.
 nia exigis, omnia quæ dicunt perse-
 singulis occurrere. At nisi aliquid
 telligi non poterunt quæ refelluntur.
 prædicere velim? Quædam continua
 t hominem: quædam composita, ut
 m, omnia denique quorum diuersæ
 in vnum sunt coactæ: quædam ex di-
 um adhuc membra separata sunt, tan-
 , populus, senatus. Illi enim, per
 a efficiuntur, iure aut officio cohæ-

Logica.

subintellige *sis* vel *conueniat*.

rent,

rent, natura diducti & singuli sunt. Quid est etiam nunc prædicere velim? Nullum putamus esse, quod ex distantibus. vno enim spiritu vnum bonum contineri debet, vnum esse vnius boni principis. Hoc si quando desideraueris, per se probaturum ponendum fuit, quia inde nostra tela mita. Dicitis, inquit, nullum bonum ex distantibus. Claritas autem ista, bonorum virorum secun-
 dio 4) est. Nam quomodo fama non est v-
 mo, nec infamia vnius mala existimatio: sic i-
 ritas, vni bono placuisse. Consentire in hoc
 insignes & præstantes viri debent, vt clar-
 Hæc autem ex iudiciis plurium efficitur, id e-
 stantium, ergo non est bonum. Claritas,
 laus est a bonis bono reddita: laus oratio:
 vox est, aliquid significans: vox autem, licet
 rum sit bonorum, bonum non est. Neque enim
 quid vir bonus facit, bonum est. nam & plau-
 sibilat: sed nec plausum quisquam, nec sibilu-
 cet omnia eius admiretur & laudet, bonum
 non magis quam sternutamentum aut tussim.
 claritas bonum non est. Ad summam, dicite
 vtrum laudantis, an laudati bonum sit? Si la-
 bonum esse dicitis, tam ridiculam rem facitis,
 si affirmetis meum esse, quod alius bene valeat
 laudare dignos, honesta actio est: ita laudan-
 num est, cuius actio est, non nostrum qui laud-
 atque hoc quærebatur. Respondebo nunc si-
 cursum. Primum, an sit aliquid ex distantibus

3. *Principale*) vnum esse debet vnius boni *ἡγεμονία*

4. *Secunda opinio*) amica & fauens. *Lips.*

ne quæritur, & pars vtraque sententi-
Deinde, claritas desiderat multa suffra-
vnius boni viri iudicio esse contenta.
onus bonus vnus iudicat. Quid ergo?
erit vnus hominis existimatio, & in-
dignus sermo? Gloriam quoque, in-
fam intelligo: consensum enim mul-
Diuersa horum conditio est, & illius.
de me bene vir bonus sentit, eodem
, si omnes boni idem sentirent. o-
e cognouerint, idem sentient. Par
iudicium est: æque vero insistitur ab his,
on possunt. Ita pro eo est, ac si omnes
quia aliud sentire non possunt. Ad
am, non est satis vnus opinio. Illic
ius sententia, quod omnium: quia
rogetur, vna erit: hic diuersa dissi-
sunt, dissimiles affectus. Dubia o-
, leuia, suspecta. Putas tu posse sen-
omnium esse? non est vnus vna. Il-
n: veritatis vna vis, vna facies est: a-
unt, quibus assentiuntur. Numquam
stantia est: variantur & dissident. Sed
nihil aliud quam vox est: vox autem
Cum dicunt claritatem laudem esse
onis redditam: iam non ad vocem re-
sententiam. Licet enim vir bonus ta-
rem iudicet dignum laude, laudatus
, aliud est laus, aliud laudatio. Hæc
it. Itaque nemo dicit laudem fune-
udationem, cuius officium oratione
dicimus aliquem laude dignum, non
gna hominum, sed iudicia promitti-

suffragia.

mus.

corruipit artes nihil enim æque & eloqui
omne aliud studium auribus deditum vitis
popularis assensio. Fama utique vocem
claritas non. potest enim citra vocem
contenta iudicio: plena est, non tantum
tes, sed etiam inter reclamantes. Quid
ter claritatem & gloriam, dicam. Gloria
iudiciis constat, claritas bonorum. Cui
bonum est claritas, id est, laus bono a bono
vtrum laudati, an laudantis? Vtriusque:
laudor, quia natura me amantem omnium
& bene fecisse gaudeo, & gratos me inueni
tum interpretes lætor. Hoc plurimum tibi
quod grati sunt, sed & meum. Ita enim a
positus sum ut aliorum bonum, meum ut
tique eorum, quibus ipse sum boni causa
laudantium bonum: virtute enim geritur
tem virtutis actio bonum est. Hoc contem
non potuisset, nisi ego talis essem. Ita
que bonum est, merito laudari; tamquam
quam bene iudicasse. indicantis bonum e

5
sibi poni nisi communes & cum Deo ter-
er. Primum, humilem non accipit pa-
esum aut Alexandriam, aut si quod est
requentius incolis, latius tectis solum. Il-
, quodcumque suprema & vniuersa cir-
ngit: hoc omne conuexum, intra quod
cum terris, intra quod aer humanis di-
ns 6) etiam coniungit, 7) intra quod
numina in actus suos excubant Deinde,
em sibi dari non finit. Omnes, inquit,
it. nullum sæculum magnis ingeniis clu-
illum non cogitationi peruium tempus.
t dies ille qui mixtum hoc diuini humani-
: corpus, hoc, ubi inueni, relinquam:
reddam. nec nunc sine illis sum, sed gra-
ie detineor. Per has mortalis æui moras,
vitæ longiorique proluditur. Quemad-
tem mēsisibus nos tenet maternus vterus,
non sibi, sed illi loco in quem videmur e-
donei spiritum trahere, & in aperto du-
hæc. Cæterum, quod est infans, etat in

**& suffusus sanguis, discurrensque per
hærent ossa neruique, firmamenta fluid
bentium. Dies iste, quem tamquam ex
formidas, æterni natalis est. Depone
cunctaris; tamquam non prius quoque
quo latebas, corpore, exieris? Hæres
tum quoque magno nisu matris expulsus
ploras: & hoc ipsum flere, nascentis es
debebat ignosci. rudis & imperitus omni
ex maternorum viscerum calido molli
emissum, affluit aura liberior. Deinde
duræ manus tactus: tenerque adhuc,
ignarus obstupuisti inter ignota. Nunc
nouum separari ab eo, cuius ante pars fu
quo animo membra iam superuacua dimi
corpus inhabitatum diu, pone. Scinde
tur, abolebitur. Quid contristaris? ita
Pereunt semper velamenta nascentium.
sic diligis, quasi tua? istis opertus es. V
reuelet, dies & ex contubernio frædi atque**

ne nunc quoque tu quantum potes,
 etiam 10) necessariis, quæ cohære-
 lam hinc, altius aliquid sublimius.
 Aliquando naturæ tibi arcana rete-
 tur ista caligō, & lux vndique clara
 ginare tecum, quantus ille sit fulgor,
 ter se lumen miscentibus. Nulla se-
 turbabit: æqualiter splendeat omne
 s & nox, æris infimi vices sunt,
 is vixisse dices, cum totam lucem
 : quam nunc, per angustissimas ocu-
 obscure intueris, & tamen admiraris
 uid tibi videbitur diuina lux, cum
 ideris? hæc cogitatio nihil sordidum
 e finit, nihil humile, nihil crudele.
 rerum esse testes ait, illis nos appro-
 iturum parari iubet, & æternitatem
 am qui mente concepit, nullos horret
 terretur tuba, nullis ad timorem mi-
 id ni non timeat, qui mori sperat?
 1) qui tamdiu animum iudicat ma-
 retinetur corporis vinculo; exsolu-
 argi; id agit, vt etiam post mortem
 . Quamuis enim ipse ereptus sit ocu-

rtus animo, multusque recursat

im nobis exempla bona profint: scis
 orum, non minus præsentia, esse vti-
 n,

im) Gronouius legit: *caris quoque necessi-*
alienat.

re) Epicurum intelligit.

dico, ruinam, atque, quæ nois inc
 infidiantur : illa potius vide, illa deuta, q
 seruant, quæ captant. Rari sunt casus, c
 ves, naufragium facere, vehiculo cuert
 ne homini quotidianum periculum. A
 te expedi, hoc intentis oculis intueri. N
 malum frequentius, nullum pertinacit
 blandius. Tempestas minatur, antequ
 crepant ædificia, antequam corruant :
 fumus incendium : subita est ex homine ;
 eo diligentius tegitur, quo propius acce
 si istorum tibi qui occurrunt vultibus ere
 num effigies habent, animos ferarum : 1
 larum 1) perniciosior est primus incursus,
 sire non queunt. Numquam enim illa
 dum nisi necessitas inigit : aut fame, au
 guntur ad pugnam : homini perdere hon
 2) Tu tamen ita cogita, quod ex homine
 sit : vt cogites, quod sit hominis officium
 intueri, ne lædaris ; alterum, ne lædas

is omnium lateris, mouearis incommodis: & me-
nineris quæ præstare debeas, quæ cauere. Sic vi-
uendo quid consequeris? non, vt ne noceant; sed,
ne fallant. Quantum autem potes, in philosophi-
a secede. illa de sinu suo proteget: in huius sacrario
is aut tutus, aut tutior. Non arietant inter se,
si in eodem ambulantes. Quod autem 3) ipsam
philosophiam, non debebis iactare, multis fuit pe-
culi causa, insolenter tractata, & contumaciter.
tibi detrahat, non alii exprobrat: non abhor-
et a publicis moribus; nec hoc agat, vt quidquid
facit, damnare videatur. Licet sapere sine pom-
fine inuidia.

EPIST. CIV.

ualetudine sua, de cura & caritate in se uxoris.
cum se mutasse, & recrearetur: & hinc de Peregri-
one pulcherrima dissertatio. Non esse eam a se
m, nisi animo talis efficitur. Ille emendetur,
ut recidantur: omnia tunc loca & status iucun-
dum. Peregrinatio etiam alia pulcherrima, ad pri-
& magnos viros ire, illos cogitatione inueniri
imitari. Hoc vita tollit, virtutes inserit:
hinc Luciliam vocat.

menantum meum fugi, quid putas? urbem?
breui, & quidem surrepentem. Iam ma-
ni iniecerat: protinus itaque parari vehicu-
Paulina mea retinente. Medicus initia esse
notis venis, sed incertis, & naturalem tur-
rodum. Exire perseveraui. Illud mihi in
omini mei 1) Gallionis: qui cum in Acha-

ntem) Quin etiam leg. Grōmōv.

mei) patres atque etiam fratres honoris causa
abant. Löff.

cui parcitur. Itaque quoniam ego ab
tro, vt me fortius amet: a) impetrat il
diligentius amem. Indulgendum est
affectibus: & interdum etiam si premu
ritus in honorem suorum vel cum torm
dus, & in ipso ore retinendus est: cum
vendum sit, non quamdiu iuuat, sed qu
Ille qui non vxorem, non amicum tanti
us in vita commoretur, qui perseverat
est, Hoc quoque imperet sibi animus,
rum exigit: nec tantum si vult mori, sed
mittat, & suis se commodet. Ingenti
liena causa ad vitam reuerſi: quod in
fecerunt. Sed hoc quoque summus hu
stimo, senectutem suam, cuius maxim
securior sui tutela, & vitæ vsus animos
conseruare, si scias alicui tuorum esse d
ptabile. Habet præterea in se non im
gandum, & mercedem. quid enim iuc
vxi tam carum esse, vt propter hoc ti
Doteſt itaque Penſione mea non tantum

mihi consilium profectionis cesserit? Ut
 rauitatem vr̄bis excessi, & illum odorem
 fumantium, quæ motæ quidquid pestiferi
 tuerant, cum puluere effundunt, protinus
 valetudinem sensi. Quantum deinde ad
 as viribus, postquam vineas attigi? in pas-
 ssus, cibum meum inuasi. Repitiui ergo
 non permansit marcor ille corporis du-
 e cogitantis: incipio toto animo studere.
 um ad hoc locus confert, nisi se sibi præster
 ui secretum & in occupationibus mediis,
 bebit. At ille qui regiones eligit, & oti-
 ubique quo distringatur inueniet. Nam
 quarenti cuidam, quod nihil sibi peregrin-
 rofuisent, respondisse ferunt: Non im-
 tibi euenit: tecum enim peregrinaberis. O
 cum quibusdam ageretur, si a se aberrar-
 primi seip̄os sollicitant, corrumpunt, terri-
 prodest mare tralicere, & vr̄bes mutare? si
 bus vr̄geris effugere, non alibi sis oportet,
 uta venisse te Athenas, puta Rhodon: elige
 o ciuitatem: quid ad rem pertinet, quos illa
 eat? tuos adferes, Diuitias iudicabis bonum?
 e paupertas, & (quod est miserrimum)
 muus enim multum possideas, tamen qui-
 us habet, tanto tibi videberis defici, quan-
 . Honores iudicas bonum? male te ha-
 onsul factus, ille etiam resectus: ringeris,
 quem in fastis sæpius legeris. Tanta erit
 furor, ut nemo tibi post te videatur, si
 e te fuerit. Maximum malum iudicabis

si iam me) recuperaui antea amissum. Sum qui

bebatur fides, confertum fides mens-
fuctu dñem pñoris improvidi fecit, oñ
salutis suæ inhabilis est. Non enim vñ
magis autem periculis patentes aucti.
Iudicabis malum, aliquem ex his quos ce-
re: cum interim hoc tam ineptum eris
quod arboribus æternis & domum tuam
decidant folia. Quidquid te delectat &
get, vt videras dum viraret. vñque aliud
excitiet. sed quemadmodum frondium
est, quia renascuntur: sic florum quos
oblectamenta vite putas esse, demum
tur 7), etiam si non renascuntur. Sed non
Ne tu quidem idem eris. vñ hñ dñs, &
mñt: sed in alijs rapina facillime apparet
quis non ex aperto fit. Alii aufertur 19

9. *Quod ante ipsum est*) quod ante pñores
autem autem.

6. *Quicquid te delectat*) plerumque est sensus
legimus: quicquid te delectant, et tenet, et

mur. Horum nihil cogitabis, nec reme-
as appones, sed ipse tibi seres sollicitu-
as, alia sperando, alia desperando?
erum alteri misceas: nec speraueris si-
ne, nec desperaueris sine spe. Quid per-
eregrinatio cuiquam potuit? Non vo-
emperauit, non cupiditates refrenauit,
essit, non indomitos amoris impetus fren-
enique animo mala eduxit, non iu-
non excussit errorem: sed vt puerum
em, ad breue tempus rerum aliqua no-
it. Ceterum inconstantiam mentis,
ime ægra est, lacescit, mobiliorem le-
ddidit ipsa iactatio. Itaque quæ petie-
me loca, cupidius deserunt, & auium
plant, citiusque quam venerant, abe-
inatio notitiam dabit gentium, nouas
formas ostendet, inusitata spatia cam-
iguas perennibus aquis valles, & alicu-
ib obseruatione naturam: siue, vt Nilus,
ento tumet; siue, vt Tigris, eripitur
cto per occulta cursu, integræ magni-
ar; siue, vt Mæander, poëtarum o-
itatio & ludus, implicatur crebris an-
epe in vicinum alueo suo admotus, an-
fluat, flectitur; ceterum neque melio-
neque saniozem. Inter studia versan-
nter auctores sapientiæ, vt quæsitæ di-
um inuenta quæramus. Sic eximendus
serrima seruitute, in libertatem asseri-
iu quidem nescieris, quid fugiendum,
m, quid necessarium, quid superua-
astum, quid honestum sit: non erit hoc
sed errare. Nullam tibi opem feret i-

& extortum, credis locorum mutatione po-
tius est istud malum, quam ut gestator
ii) Peregrinatio non facit medicum, non
nulla ars loco discitur. Quid ergo? Sapie-
ntium maxima in itinere colligetur? Nu-
crede, iter est, quod te extra cupiditates,
extra metus sistat: aut si quod offerat, agmine
illuc humana pergeret. Tandiu ista vrgel
macerabuntque per terras ac maria vagum
malorum gestaris causas. Fugam tibi no-
miraris? tecum sunt quæ fugis. Te igitur
onera tibi detrahe & desideria: saltem intus
contine. Omne ex animo erade neque
vis peregrinationes habere lucundas, tamen
fana. Hærebit tibi avaritia, quamdiu au-
doque convulseris: hærebit timor, quamdiu
perbo convulseris: numquam scintillam
contubernio pones: incendiarie libidines et
torum sodalitia. Si velis vitæ exui, longe
exemplis recedendum est. Avarus, cor-
vus, fraudulentus, multum nocituri si
fuissent, intra te sunt. Ad meliores trans-

vi. Non satis hoc non bene habet mutatione falli

tonibus viue, cum Lælio, cum Tuberone: quod si conuiuere etiam Græcis iuuat, cum Socrate, cum Zenone versare. Alter te docebit mori, si necesse erit: 12) alter antequam necesse erit. 13) Viue cum Chrysippo, cum Posidonio. Hi tibi tradent diuinorum humanorumque notitiam. hi iubebunt in opere esse: nec tantum scite loqui, & in oblectationem audientium verba iactare, sed animum indurare, & aduersus minas erigere. Vnus est enim huius vitæ fluctuantis & turbidæ portus, euentura contemnere, stare fidenter, aperte 14) tela fortunæ aduerso pectore excipere, non latitantem, nec tergiversantem. Magnanimos nos natura produxit: & vt quibusdam animalibus ferum dedit, quibusdam subdolum, quibusdam pauidum, ita nobis gloriosum & excelsum spiritum, quærentem vbi honestissime, non vbi tutissime viuat; simillimum mundo: 15) quem quantum mortalibus passibus licet, sequitur æmulaturque. Profert se, laudari & adspici credit. 16) Dominus omnium est, supra omnia est. itaque nulli se rei submittit: nihil illi videtur graue, nihil asperum, quod virum incuruet.

Terribiles visu formæ, letumque labosque:

minime quidem, si quis rectis oculis intueri illa pos-

12. *Alter te docebit mori, si necesse erit*) Socrates, qui mortem si aduenerit æquo animo ferre docet.

13. *Alter antequam necesse erit*) Zeno. Stoici enim vltro accedere mortem, & præuenire naturam vel necessitatem docebant.

14. *Stare fidenter, aperte*) stare fidenter ac rectum, Gronov.

15. *Mundo*) cælo.

16. *Laudari & adspici credit*) ita agit ac si omnium oculi in se sint intenti.

fit, & tenebras perrumpere. Multa per noctem habita terrori, dies vertit ad risum.

Terribiles visu forma, letumque laborque.

egregie Virgilius noster. Non re dixit terribiles esse, sed visu: id est, videri, non esse. Quid, inquam, in istis est tam formidabile, quam fama vulgavit? Quid est, obsecro te, Lucili, cur timeat laborem vir, mortem homo? Totiens mihi occurrunt isti, qui non putant fieri posse quidquid facere non possunt, & aiunt nos loqui maiora, quam quam natura humana sustineat. At quanto ego de illis melius existimo? ipsi quoque hæc possunt facere, sed nolunt. Denique quem umquam ista destituere tentantem? cui non faciliora apparuere in actu? Non quia difficilia sunt, non audemus: sed quia non audemus, difficilia sunt. Si tamem exemplum desideratis, accipite Socratem perpessitum 17) senem, per omnia aspera iactatum, inuictum tamen & paupertate, quam grauiorem illi domestica onera faciebant; & laboribus, quos militares quoque pertulit, & quibus ille domi exercitus. siue uxorem eius spectes moribus feram, lingua petulantem; siue liberos indociles, & matri quam patri similiores. Sic fere aut in bello fuit, aut in tyrannide, aut in libertate, bellis ac tyrannis sæuiore, Viginti & septem annis 18) pugnatum est: post finita arma, triginta tyrannis noxa dedita est ciuitas, ex quibus plerique inimici erant. Nouissima damnatio est sub grauissimis nominibus impleta. obiecta est & religionum violatio, & iuentutis corruptela, quam immittere in deos, in patres,

17. *Perpessitum*) eadem vox est in ep. 53.

18. *Viginti & septem annis*) quibus feruebat bellum Peloponnesiacum.

in remp. dictus est: post hæc carcer, & venenum. Hæc vsque eo animum Socratis non mouerunt, vt ne vultum quidem mouerint. Illam mirabilem laudem, & singularem, vsque ad extremum seruanit: non hilariorem quisquam, non tristiore Socratem vidit: æqualis fuit in tanta inæqualitate fortunæ. Vis alterum exemplum? accipe hunc M. Catonem recentiore, cum quo & infestius fortuna egit, & pertinacius. Cui cum omnibus locis obstitisset, nouissime & in morte: ostendit tamen virum fortem posse inuita fortuna viuere, inuita mori. Tota illi ætas aut in armis est exacta ciuilibus, aut in ætate concipiente iam ciuile bellum. Et hunc licet dicas non minus, quam Socratem, in seruitute vixisse: nisi forte Cn. Pompeium, & Cæsarem, & Crassum putas libertatis socios 19) fuisse. Nemo mutatum Catonem, toties mutata rep. vidit: eundem se in omni statu præstitit. In prætura, in repulsa, in accusatione, in prouincia, in concione, in exercitu, in morte, denique in illa reip. trepidatione, cum illinc Cæsar esset decem legionibus pugnacissimis subnixus, tot externarum gentium præfidiis hinc Cn. Pompeius, satis vnus aduersus omnia. Cum alii ad Cæsarem inclinarent, alii ad Pompeium, solus Cato fecit aliquas & reip. partes. Si animo complecti volueris illius imaginem temporis, videbis illinc 20) plebem & omnem erectum ad res nouas vulgum: hinc 21) optimates & equestrem ordinem, quidquid erat in ciuitate sancti & lecti: duos in medio relictos, Remp. & Catonem. Miraberis, inquam, cum animaduertis

19. *Libertatis socios*) eos libertatis tuendæ causâ societatem iniuisse, & triumviratum constituisse.

20. *Illinc*) a partibus Cæsaris.

21. *Hinc*) a partibus Pompeii.

auderet, quæ committenda erant ad homines ita
poterant? Periiit itaque ex decreto suo. Vide
homines labores pati? per medias Africæ solit
pedes duxit exercitum. Vides posse tolerare
& in collibus arenis, sine ullis impediment
exercitus reliquias trahens, inopiam humoris
tustulit: & quoties aquæ fuerat occasio, noui
bibit. Vides honorem & notam posse contemni
dem quo repulsus est die, in comitio pila lusa
des posse non timeri potentiam superiorum
Pompeium & Cæsarem, quorum nemo al
offendere audebat, nisi vt alterum demere
simul prouocauit. Vides tam mortem
contemni quam exilium? & exilium sibi ind
mortem, & interim bellum. Possumus itaque
sus ista tantum habere animi: libeat modo sub
rei iugo collum. In primis autem despuendæ su
luptates: eneruant, & effeminant, & multu
runt. multum autem a fortuna petendum est.
inde spernendæ opes: auctoramenta 22) sunt se
tum. Aurum & argentum, & quidquid ali
ces domos onerat, relinquatur. non potest
constare libertas. Hanc si magno æstimas, omni
vo æstimanda sunt.

Tu tamen sic audias censeo ista præcepta, quod si tibi præciperem, qua ratione bonam valetudinem in Ardeatino tuereris. Considera, quæ sint hominem in perniciem hominis instigant: in spes, inuidiam, odium, metum, contemptum. Ex omnibus istis, adeo leuissimum est contemptum, ut multi in illo remedii causa delituerint. 1) Quis contemnit, calcatur sine dubio, sed transit. Non homini contempto pertinaciter, nemo diligenter nocet. Etiam in acie iacens præteritur: cum pugnatur. Spem improborum vitabis, si nubueris quod cupiditatem alienam & improbam, si nihil insigne possederis. Concupiscantur insignia, etiam si parum nota sunt. Sic verò iam effugies, si te non ingesseris oculis, si bona non iactaueris, si scieris in sinu gaudere. Odium ex offensa sic vitabis, neminem laceffendo gratia quo te sensus communis tuebitur. fuit enim multis periculosum. Quidam odium habuerunt, inimicum. Illud, ne timearis, præstabit tibi & mediocritas, & ingenii lenitas: cum te esse nescient, quem offendere sine periculo possint. Reconciliatio tua & facilis sit, & certa. Timeri autem domi molestum est, quam foris: tam a seruis quam a liberis. Nulli non ad nocendum satis

remedii causa delituerint) ut Brutus qui Reges elicit, Liuius habet in contemptu tutus erat.

viri.

virium est. Adice nunc, quod, qui timetur, timet. nemo potuit terribilis esse secure. Contemptus superest: cuius modum in sua potestate habet, qui illum sibi adiunxit: qui contemnitur, quia voluit, non quia debuit. Huius incommodum & artes bonæ discutiunt, & amicitia eorum, qui apud aliquem potentem potentes sunt. quibus applicari expediet, non implicari: ne pluris remedium, quam periculum constet. Nihil tamen æque proderit, quam quiescere, & minimum cum aliis loqui, plurimum secum. Est quædam dulcedo sermonis, quæ irrepit, & blanditur, & non aliter quam ebrietas aut amor secreta producit. Nemo quod audierit, tacebit: nemo quantum audierit, loquetur. Qui rem non tacuerit, non tacebit auctorem. Habet unusquisque aliquem cui tantum credit, quantum ipsi creditum est: ut garrulitatem suam custodiat, & contentus sit vnius auribus, populum faciet. 2) Sic quod modo secretum erat, rumor est. Securitatis magna portio est, nihil iniqui facere. Confusam vitam & perturbant impotentes agunt: tantum metuunt, quantum nocent: nec villo tempore vacant. Trepidant enim cum fecerunt, hærent, conscientia aliud agere non patitur, ac subinde respondere ad se cogit. 3) Dat pœnas, quisquis expectat: quisquis autem meruit, expectat. Tutum aliqua res 4) in mala conscientia præstat, nulla securum. putat enim se, etiam si non deprehenditur, posse deprehendi: & inter somnos mouetur, & quoties alicuius scelus loquitur, de suo cogitat. Non satis illi oblitere-

2. *Populum faciet*) dum scilicet vni dicit, qui rursus dicat alteri, & hic tertio, donec omnes sciant.

3. *Respondere ad se cogit*) dum seipsam interrogat: quid feci? quid fiet? quid patiar? *Gronov.*

4. *Tutum aliqua res*) vid. ep. 97.

dius rescribo ad epistolas tuas. non quia didi-
 ctus occupationibus sum: hanc excusationem
 audias: vaco, & omnes qui volunt, vacant.
 nem res sequuntur: ipsi illas amplexantur, &
 tantum esse felicitatis occupationem putant.
 ergo fuit, quare non protinus rescriberem ei,
 quærebas? Veniebat in contextum operis mei:
 in memoralem philosophiam velle complecti,
 res ad eam pertinentes quæstiones explicare.
 dubitavi vtrum differrem te, an, donec suus
 veniret locus, ius tibi extra ordinem dicerem:
 ius visum est, tam longe venientem 1) non
 re. Itaque & hoc ex illa serie rerum cohæren-
 excerptam, & si qua erunt huiusmodi, non quæ-
 rebis ultro mittam. Quæ sint hæc, interrogas?
 scire magis iuvat, quam prodest: sicut hoc de
 uæris, an bonum corpus sit. Bonum prodest:
 nim: quod facit, corpus est: bonum, agit
 m, & quodammodo format & continet: quæ
 propria sunt corporis, ea corporis bona sunt: cor-
 ergo sunt, & quæ animi sunt. nam & hic corpus
 unum hominis necesse est corpus sit. cum in se

quoque de quo non quæris, infulciam: tanquam amor, tristitia. si dubitas, vide an vultum nobis tent, an frontem adstringant, an faciem diffundant an ruborem euocent, an fugent sanguinem. Quid ergo? tam manifestas corpori notas credis imprimi a corpore? Si affectus corpora sunt, & morum, & auaritia, crudelitas, indurata vitium in statum inemendabilem adducta: ergo & malorum & species eius omnes, malignitas, inuidia, superbia. Ergo & bona. primum quia contraria istis sunt: inde, quia eadem tibi indicia præstabunt. An vides, quantum oculis det vigorem fortitudo? quantum intentionem prudentia? quantam modestiam quietem reuerentia? quantam serenitatem lætitia? quantum rigorem severitas, quantam remissionem veritas? Corpora ergo sunt, quæ colore mutuant, quæ in illis regnum faciunt, quæ corporum mutant, quæ in illis regnum faciunt. Omnes autem quas retuli virtutes, bona sunt, & quidquid ex illis est. Numquid est dubium an id quo quid tangi potest, corpus sit?

Tangere enim & tangi, nisi corpus, nulla potest

vt ait Lucretius.

Omnia autem ista quæ dixi, non mutarentur corpore nisi tangerent: ergo corpora sunt. Etiamnum, tanta vis est, vt impellat & cogat & retineat & iubet corpus est. Quid ergo? Non timor retinet? non audacia impellit? non fortitudo immittit, & intumescit? non moderatio refrænât ac renocat? non gaudium extollit? non tristitia adducit? Denique quidquid facimus, aut malitiæ, aut virtutis gerimus imperio: quod imperat corpori, corpus est: quod vim corpori affert, corpus. Bonum corporis corporale est: bonum hominis, & corporis bonum est:

corporale est. Quoniam, ut voluisti, morem tibi, nunc ipse dicam mihi, quod dicturum esse video. Latrunculis ludimus: in superuacuis subteritur. non faciunt bonos ista, sed doctos. Amor res est, sapere: imo simplicior. paucis opus est mentem bonam litteris. Sed nos ut cetera in vacuum diffundimus, ita philosophiam ipsam. nammodum omnium rerum, sic litterarum quoniam intemperantia laboramus: non vitæ, sed scholæ natus.

EPIST. CVII.

ur Lucilium & erigit, in fuga seruorum. Ista & a in vitam incidere: ideoque non inopinata esse here. Patere igitur, quod non emendas. Bona & niens Epistola.

Si illa prudentia tua? ubi in dispiciendis rebus subtilitas? ubi magnitudo? Tam pusilla te an? serui occupationes tuas, occasionem fugæ puunt. Si amici deciperent, (habeant enim faminem, 1) quod illis Epicurus noster 2) impos& ita vocentur) quo turpius non sint omnibus tuis, 3) desint illi, qui & operam tuam conant, & te aliis molestum esse crede-

Nihil horum insolitum, nihil inexpectatum Offendi rebus istis tam ridiculum est, quam quod spargaris in publico, aut inquineris in

Habeant enim sane nomen) Stoici solos sapientes inter se, reliquos locios dicunt. Lips

Epicurus noster) noster quia Epicureus fuerat Lucilius.

Quo turpius non sint omnibus rebus tuis) Lips. legit: Quid? azisne sint omnibus rebus tuis? sensu perspicuo: si & A. quod maius est, deserant, ideoque angare & res tuas tas putabis?

luto. Eadem vitæ conditio est, quæ balnei itineris: quædam intermittentur, 4) quædam dent. Non est delicata res, viuere. Longe ingressus es: & labaris oportet, & arietes, & lasseris, & exclames, O mors; id est: m 5) Alio loco comitem relinques, alio efferes mebis. Per eiusmodi offensas emetiendum fragosum hoc iter. Mori me vult? præparemus contra omnia. Sciat se venisse, vbi patimen; sciat se venisse, vbi

Luctus & ultrices posuere cubilia curæ,

Pallentesque habitant morbi, tristisque senæ.

In hoc contubernio vita degenda est. Effugere non potes, contemnere potes: contemnes si sæpe cogitaueris, & futura præsumpseris. non fortius ad id cui se diu composuerat, accedurus quoque, si præmeditata erant, obstiteris contra imparatum, etiam levissima expauit. Iudicium est, ne quid nobis inopinatum sit: & qui nouitate grauiora sunt, hæc cogitatio assiduebit, ut nulli sis malo tiro. Serui te reliquerunt, compilauerunt, alium accusauerunt, alium runt, alium prodiderunt, alium calcauerunt, alieno, alium criminatione petierunt. Quid quiris, multis accidit. Deinceps quæ multa & varia nos diripiuntur. Quædam in nos fixa sunt, quæ vibrant, & cum maxime veniunt, quædam peruentura nos stringunt. Nihil miremur eo quæ nati sumus: quæ ideo nulli querenda, quæ sunt omnibus. Ita dico paria sunt, nam etiam

4. *Intermittentur*) f. *immittentur*. hoc sensu: alii lædent, alii casu. *Lips.*

5. *Id est, mentiaris*) optant enim mortem quibus: sed ore, mens abhorret & fugit venientem. *Lips.*

it aliquis, pati potuit. Æquum autem ius est, quo omnes vti sunt, sed quod omnibus latum est. rerum æquitas animo, & sine quærela mortalituta pendamus. Hiems frigora adducit: aliam est. æstas calores refert: æstuan- dum est. in-erries cæli valetudinem tentat: ægrotandum est. a nobis loco occurret, & homo perniciosior se- nibus. Aliud aqua, aliud ignis eripiet. Hanc conditionem mutare non possumus: id possu- magnum sumere animum, & viro bono dignum, fortiter fortuita patiamur, & naturæ consenti-

Natura autem hoc, quod vides, regnum tionibus temperat. Nubilo serena succedunt: ntur maria, cum quieuerunt: flant inuicem: noctem dies sequitur: pars cæli confurgit, nergitur: contrariis rerum æternitas constat. hanc legem animus noster aptandus est, hanc se- r, huic pareat; & quæcumque fiunt, debuisse autet: nec velit obiurgare naturam. Optimum ti, quod emendare non possis: & Deum, quo re cuncta proueniunt, sine murmurati- co. Malus miles est, qui imperatorem gemens ur. Quare impigri atque alacres excipiamus ia, nec deferamus hunc operis pulcherrimi m, cui quidquid patimur, intextum est: & sic al- mur Iouem, cuius gubernaculo moles ista diri- , quemadmodum Cleanthes noster versibus di- imis alloquitur. quos mihi in nostrum sermo- nutare permittitur, Ciceronis viri disertissimi plo. Si placuerint, boni consules: si displicue- cies me in hoc secutum Ciceronis exemplum.

c me parens, 6) celsique dominator poli,

hic me parens) Græcos versus habes sub finem Enchiri- dacti.

*Quocumque placuit, nulla parendi mora est.
Assum impiger. fac nolle comitabor gemens:
Ducunt volentem fata, nolentem trahunt.
Malusque patiar, quod pati licuit bono.*

Sic vivamus, sic loquamur. paratos nos inueniat atque impigros fatum. Hic est magnus animus, qui se Deo tradidit: at contra ille pusillus ac degener, qui oblectatur & de ordine mundi male existimat, & emendare mavult deos, quam se.

EPIST. CVIII.

Quomodo Philosophi legendi, vel audiendi sint? Cum dilectu, & ea maxime excerpenda & imbibenda, quae faciunt vita. Oblectamenta qui quarunt, frustra sunt: tu emendationem. Nec id difficile. Natura enim ipsa vocat ad Honestum. Semina eius & foemites in animo nostro sunt: surgunt & excitantur, cum doctus & irritator accessit. A suo exemplo, cum apud Attalum disceret. Ostendit deinde, vario sine atque animo ad auctores legendos venire: nos autem debere illo Philosophi. Pareamus: & legite atque audite vos o Philologi.

ID de quo quæris, ex his est, quæ scire, tantum eo, ut scias, pertinet. Sed nihilominus quia pertinet, pertinaciter properas, 1) nec vis expectare libros, quos cum maxime ordino continentes totam moralem philosophiæ partem, statim expediam. Illud tamen prius scribam, quemadmodum tibi ista cupiditas discendi, qua flagrare te video, dirigenda sit, ne ipsa se impediat. Nec passim carpenda sunt, nec auide

1. Pertinaciter properas) omisso pertinaciter Gronovius legit: & properas.

denda vniuersa: per partes peruenitur ad totum. Viri onus viribus debet: nec plus occupari, quam sufficere possumus. Non quantum vis, sed quantum capis, hauriendum est. bonum tantum habeam: capies, quantum voles. Quo plus recipit, hoc se magis laxat. Hæc nobis præcipere mihi memini, cum scholam eius obsideremus, mihi veniremus, & nouissimi exiremus: ambum quoque illum ad aliquas disputationes euocatis non tantum paratum discantibus, sed obuium, inquit, & docenti, & discenti debet esse propositum, ut ille prodesse velit, hic proficere. Quid ad philosophorum scholas venit, quotidie secum aliquid boni: aut sanior domum redeat, aut sanabilior. Reditem. Ea enim philosophiæ vis est, ut non solum iuuet, sed etiam conuersantes iuuet. Qui in solem, licet non in hoc venerit, colorabitur: qui in vntaria taberna resederunt, & paulo diutius comiti sunt, odorem secum loci ferunt: & qui apud philosophum fuerunt, traxerint aliquid necesse est, prodesset etiam negligentibus. Attende quid non: negligentibus, non repugnantibus. Quid? non nouimus quosdam, qui multis apud philosophum annis persederint, & ne colorem quidem erant? Quid ni nouerim? pertinacissimos quidem, sed duos: quos ego non discipulos philosophorum, inquilinos 2) voco. Quidam veniunt ut audirent ut discant: sicut in theatrum voluptatis causa delectandas aures, oratione, vel voce, vel facie ducimur. Magnam hanc auditorum partem mis, cui philosophi schola diversorium otii sit. id agunt ut aliqua illic vitia deponant, ut aliquam vitam accipiant, ad quam mores suos exigant,

inquilinos) qui velut habitent ibi, sed in alieno: & ideo acciuntur nec proficiunt. *Lips.*

febriam mentem, puram mentem, non in
illicitis voluptatibus, sed etiam superuenis
circumscribere gulam & ventrem. Inde in
eam permansere, Lucili. Magno enim i
impetu veneram: deinde ad civitatis vitam r
ex bene ceptis pauca seruari. Inde ostrei
que in omnem vitam renuntiatum est. T
cibi, sed oblectamenta sunt, ad edendum
cogentia: quod gratissimum est edacibus, &
quam capiunt farcientibus, facile descensu
reditura. Inde in omnem vitam vnguento
mus: quoniam optimus odor in corpore ei
Inde vino caret stomachus: inde in omne
balneum fugimus. Decoquere corpus, atq
nire sudoribus, inutile simul delicatumque c
Cetera projecta redierunt: ita tamen, vt,
abstinentiam interrumpi, modum seruem. &
abstinentiæ proximiorē: quoniam quæda
duntur facilius animo, quam temperantur
niam cœpi tibi exponere, quantum maior
ad philosophiam iuuenis accesserim. quam si
gam, non pudebit fateri, quem mihi amo
thagoræ iniecerit Sotion. Docebat, quare

lis vtrique caussa erat, sed vtrique magnifica. Hic homini satis alimentorum citra sanguinem esse credebatur, & crudelitatis consuetudinem fieri, ubi in voluptatem esset adducta laceratio. Adiciebat, contrahendam materiam esse luxuriæ: colligebat, bonæ valetudini contraria esse alimenta varia, & nostris aliena corporibus. At Pythagoras omnium inter omnia cognationem esse dicebat, & aliorum commercium in alias atque alias formas transeuntium. Nulla (si illi credas) anima interit, nec cessat quidem, nisi tempore exiguo, dum in aliud corpus transfunditur. Viderimus 7) per quas temporum vices, & quando pererratis pluribus domiciliis, in hominem reuertatur: interim sceleris hominibus ac paricidii metum fecit, cum possint in parentis animam inscii incurrere, & ferro morsuque violare, in quo cognatus aliquis spiritus hospitaretur. Hæc cum exposuisset Sotion, & impleisset argumentis suis. Non credis, inquit, animas in alia corpora atque alia describi? & migrationem esse, quam dicimus esse mortem? Non credis in his pecudibus ferisue, aut aqua merfis, illum quondam hominis animum morari? Non credis nihil perire in hoc mundo, sed mutare regionem? nec tantum cælestia per certos circuitus verti, sed animalia quoque per vices ire, & animos per orbem agi? Magni ista crediderunt viri, itaque iudicium quidem tuum sustine: ceterum omnia tibi integra serua. Si vera sunt ista, abstinuisse animalibus innocentia est: si falsa, frugalitas est. Quod istic credulitatis tuæ damnum est? Alimenta tibi leonum & vulturum eripio. His instinctus, abstinere animalibus cœpi: & anno peracto non tantum facilis erat

7. *Viderimus*) *videbimus* leg. *Gronovius*, quod *Seneca* esse ex Ep. 110. & 116, *firmat*.

mihi consuetudo, sed dulcis. Agiliorem mihi animum esse credebam: nec tibi hodie affirmauerim an fuerit. Quæris, quomodo desierim? In Tiberii Cæsaris principatum iuuentæ tempus inciderat: alienigenarum sacra mouebantur: 8) sed inter argumenta superstitionis ponebatur quorundam animalium abstinencia. Patre itaque meo rogante, qui non calumniam timebat, sed philosophiam oderat. ad pristinam consuetudinem redii: nec difficulter mihi, ut inciperem melius cœnare, persuasit. Laudare solebat Attalus culcitam, quæ resisteret corpori: tali utror etiam senex, in qua vestigium apparere non possit. Hæc retuli, ut probarem tibi, quam vehementes haberent tirunculi impetus primos ad optima quæque, si quis exhortaretur illos, si quis impelleret. Sed aliquid præcipientium vitio peccatur, qui nos docent disputare, non viuere: aliquid discentium, qui propositum adferunt ad præceptores suos, non animum excolendi, sed ingenium. Itaque quæ philosophia fuit, facta philologia est. Multum autem ad rem pertinet, quo proposito ad quam rem accedas. Qui grammaticus futurus, Virgilium scrutatur, non hoc animo legit illud egregium,

--- *Fugit irreparabile tempus.*

Vigilandum est: nisi properamus, relinquimur. 9) agit nos, agiturque velox dies: inscii rapimur. Omnia in futurum disponimus & inter præcipitia lenti sumus. Sed ut obseruet, quoties Virgilius de celeritate temporum dicit, hoc uti verbo illum, *FUGIT.*

8. *Alienigenarum sacra*) Indæi nimirum & Ægyptii vrbe pallebantur. Tacitus Annal. II.

9. *Relinquimur*) a tempore fugiente præuertimus.

agere; quod currendi genus concitatissimum
optimos quosque primos rapi. Quid ergo cessa-
ipfi concitare, vt velocitatem rapidissimæ rei
s æquare? Meliora præteruolant, deteriora
nt. Quemadmodum ex amphora primum
t sincerissimum effluit, grauissimum quod-
bidumque subsidit: sic in ætate nostra, quod
n, in primo est. Id exhauriri in aliis potius
, vt nobis facem referuamus. Inhæreat istud
& tanquam missum oraculo placeat:

*ea quæque dies miseriis mortalibus an-
fugit. - - -*

ptima? quia restat quod incertum est. Quare
quia iuuenes possumus discere, possumus fa-
imum, & adhuc tractabilem, ad meliora con-
: quia hoc tempus idoneum est laboribus,
agitandis per studia ingeniis, & exercendis
ra corporibus. Quod superest, segnius &
us est, & propius a fine. Itaque toto hoc a-
nimo, & omissis ad quæ diuertimus, in rem
baremus: ne hanc temporis perniciosissimi ce-

quemque primum esse diem, quia subeunt morbi, quia senectus premit, & adhuc adolescentiam cogitantibus supra caput est: sed ait, Virgilium semper vna ponere morbos & senectutem. non mehercule immerito: senectus enim insanabilis morbus est. Præterea, inquit, hæc senectuti cognomen imposuit, tristem illam vocat;

... subeunt morbi, tristisque senectus.

Non est quod mireris, ex eadem materia suis quemque studiis apta colligere. In eodem prato bos herbam quærit, canis leporem, ciconia lacertum. Cum Ciceronis libros de Rep.prehendit hinc philologus aliquis, hinc grammaticus, hinc philosophiæ deditus: alius alio curam suam mittit. Philosophus admiratur, contra iustitiam dici tam multa potuisse. Cum ad hanc eandem lectionem philologus accessit, hoc subnotat, duos Romanos reges esse, quorum alter patrem non habet, alter matrem. Nam de Scruui matre dubitatur: Anci pater nullus; 10) Numæ nepos dicitur. Præterea notat, eum quem nos dictatorem dicimus, & in historiis ita nominari legimus, apud antiquos magistrum populi vocatum. Hodieque id extat in Auguralibus libris: & testimonium est, quod qui ab illo nominatur, magister equitum est. Æque notat, Romulum perisse solis defectione. Prouocationem ad populum etiam a regibus fuisse. Id ita in Pontificalibus libris aliqui putant, & Fenestella. Eosdem libros cum grammaticus explicuit, primum REAPSE dici ab Cicerone, id est, re ipsa, in commentarium refert; nec minus SEPSE, id est, se ipse. Deinde transit ad ea, quæ consuetudo seculi mutauit:

10. Anci pater nullus) qui scilicet famæ traditus existet.

quod ait Cicero, Quoniam sumus ab ipsa
interpellatione reuocati; hanc quam nunc
cretam 11) vocamus, calcem antiqui dice-
inde Ennianos colligit versus, & in primis
fricano scriptos:

*Cui nemo ciuis neque hostis
pro factis reddere opræpretium.*

intelligere, apud antiquos non tantum au-
nificasse operam, sed opera. ait enim nemi-
sse Scipioni neque ciuem, neque hostem
peræ pretium. Felicem deinde se putat, quod
vnde visum sit Virgilio dicere:

*Quem super ingens
onat cæli, -*

oc ait Homero 12) surripuisse; Ennio Vir-
st enim apud Ciceronem in his ipsis de Rep.
amina:

ndo 13) *plagas caelestium ascendere cuiquam:*
oli cæli maxima porta patet.

co cretam) ab ipsa re, quia, vt Plinius ait,
præducere solent, ad victoriæ notam. id est, me-
re, vt conspicua esset. Idipsum calce factum: &
iomen. Lucretius:

præscripta ad candida calcis.

ro) apud quem domus Olympi est, & portas su-
0.

πράξιν δὲ πύλαι πολυπόχαι 'Ουλύμπου.

) antiquatum pro is, vnde *Enduperator* pro impe-

Sed

Sed ne & ipse, dum aliud ago, in philologum aut grammaticum dilabar, illud admoneo, auditionem philosophorum, lectionemque, ad propositum beatæ vitæ trahendam: non ut verba prisca aut ficta captemus, & translationes improbas figurasque dicendi, sed ut profutura præcepta, & magnificas voces, & animosus, quæ mox in rem transferantur. Sic ista discamus, ut quæ fuerunt verba, sint opera. Nullos autem peius mereri de omnibus mortalibus iudico, quam qui philosophiam velut aliquod artificium venale didicerunt: qui aliter viuunt, quam viuendum esse præcipiunt. Exempli enim seipsum inutilis disciplinæ circumferunt, nulli non vitio quod insequuntur, obnoxii. Non magis mihi potest quisquam talis prodesse præceptor, quam gubernator in tempestate nauseabundus. Tenendum est, rapiente fluctu, gubernaculum, luctandum cum ipso mari, eripienda sunt vento vela: quid me potest adiuuare rector navigii attonitus & vomitans? Quanto maiore putas vitam tempestate iactari, quam vllam ratem? non est loquendum, sed gubernandum. Omnia quæ dicunt, quæ turba audiente iactant, aliena sunt, dixit illa Plato, dixit Zeno, dixit Chrysippus, & Posidonius, & ingens agmen tot ac talium. Quomodo probare possint sua esse, monstrabo: faciant quæ dixerint. Quoniam quæ volueram ad te perferri, iam dixi, nunc desiderio tuo satisfaciam, & in alteram epistolam integrum quod exegeras transferam: ne ad rem spinosam, & auribus erectis curiosisque audientiam, lassus accedas.

EPIST. CIX.

Quæstiuncula, An sapiens sapienti, & quomodo, profit? Causa dubitandi, quia omnia summa in sapi-

sapiente, nec adiectioni locus. Respondet tamen prodesse, & distincte exsequitur. In fine detestatur argutias inutiles.

AN sapiens sapienti profit, scire desideras. Dicimus plenum omni bono esse sapientem, & summa adeptum: quomodo prodesse aliquis possit summum bonum habenti, quaeritur. Profunt inter se omnes: exercent enim virtutes, & sapientiam in suo statu continent, desiderat uterque aliquem, cum quo conferat, cum quo quaerat. Peritos luctandi, usus exercet: musicum, qui paria didicit, monet. Opus est & sapienti, agitatione virtutum. Ita quemadmodum ipse se mouet, sic mouetur ab alio sapiente. Quid sapiens sapienti proderit? impetum illi dabit, occasiones actionum honestarum monstrabit. Præter hæc, aliquas suas cogitationes exprimet, docebit quæ inuenerit. Semper enim sapienti restabit quod inueniat, & quo animus eius excurrat. Malus malo nocet; facit peiorem, iram, metum incitando, iustitiæ assentiendo, voluptates laudando: & tunc maxime laborant mali, ubi plurimum vitia miscuere, & in vnum collata nequitia est: ergo ex contrario, bonus bono proderit. Quomodo? inquis. Gaudium illi afferet, fiduciam confirmabit, ex conspectu nutuque tranquillitatis crescet vtriusque lætitia. Præerea, quarundam illi rerum notitiam tradet. non enim omnia sapiens scit: etiamsi sciret, breuiores vias rerum aliquis excogitare possit, & has indicare, per quas facilius totum opus circumfertur. Proderit sapienti sapiens: non scilicet tantum suis viribus, sed ipsius quem adiuvat. Potest quidem ille etiam relictus sibi, explicare partes suas. Utetur propria velocitate: sed nihilominus adiuvat etiam, qui currentem hortatur. Non prodest tantum sapiens sapienti, sed

eri superuacuum est: & in summum producit
superuacuum est, quod proficit. Numquid in
omnibus rebus agricola, ab alio instrui querit
quid armatus miles quantum in aciem exituro
amplius arma desiderat? Ergo nec sapiens. sa
vitæ instructus, satis armatus est. Qui in sui
calore, ei non opus est adiecto, ut summus
Ipse se, inquit, calor continet. Ad hæc res
Primum multum interest inter ista, quæ co
Calor enim vnus est: prodesse varium est.
calor non adiuuatur adiectione caloris, vt cal
piens non potest in habitu suæ mentis stare, r
cos aliquos similes sui admittit, cum quibus vis
as communicet. Adice nunc, quod omni
se virtutibus amicitia est. Itaque prodest,
tutes alicuius pares suis amat, amandasque i
præstat. Similia delectant: vtique vbi hone
& probare ac probari sciunt. Etiamnum. S
animum perite mouere nemo alius potest, i
ens: sicut hominem mouere rationaliter no
nisi homo. Quomodo ergo ad rationem mo
ratione opus est: sic, vt moueatur ratio
opus est ratione perfecta. Prodesse dicuntur

imitatem, alia in vsus vitæ cara aut necessaria: in
 s dicetur etiam stultus sapienti prodesse. Prodesse
 tem est, animum secundum naturam mouere vir-
 te sua, aut eius qui mouebitur. Hoc non sine ipsi-
 quoque, qui proderit, bono fiet: necesse est enim,
 enam virtutem exercendo, exerceat & suam. Sed
 removeas ista, quæ aut summa bona sunt, aut sum-
 orum efficientia, nihilominus prodesse inter se sapi-
 tes possunt. Inuenire enim sapientem, sapienti per
 res petenda est: quia natura bonum omne carum est
 no: & sic quisque conciliatur bono, quemadmo-
 m sibi. Necesse est, ex hac quæstione, argumen-
 caussa, in alteram transeam. Quæritur enim, an
 liberaturus sit sapiens: an in consilium aliquem ad-
 caturus: quod facere illi necessarium est, cum ad
 e ciuilia & domestica venit, & (vt ita dicam)
 ortalia. In his sic illi opus est alieno consilio, quo-
 do medico, 2) quomodo gubernatori, 3) quo-
 do aduocato, & litis ordinatori, 4) Proderit ergo
 iens aliquando sapienti: suadebit enim: sed in il-
 quoque magnis ac diuinis, vt diximus, commu-
 ter honesta tractando, & animos cogitationesque
 scendo, utilis erit. Præterea secundum naturam est
 amicos complecti, & amicorum actu, vt suo pro-
 ioque lætari. Nam si hoc non fecerimus, 5) ne

2. *Quomodo medico*) qui licet artis suæ sit peritissimus,
 us tamen habet, vt alii morbi conditionem, ægro tempera-
 mentum discubant & consilia cum ipso hac ex parte commu-
 cent.

3. *Gubernatori*) qui in faucibus ignotis monitore
 t, vbi scopuli & syrtes delitescant.

4. *Litis ordinatori*) qui circumstantias causæ ab iis petat
 cesse est.

5. *Nam si hoc non fecerimus*) ista mihi cum præcedentibus
 rum apte cohæreere videntur. Nescio igitur an non luxata
 modammodo hic sit oratio.

virtus quidem nobis permauebit, quæ in exercendo se, usu valet. Virtus autem suadet præsentis bene collocare, in futurum consulere, deliberare, & intendere animum: facilius intendet explicabitque qui aliquem sibi assumpserit. Quærit itaque aut perfectum virum, aut proficientem, vicinumque perfecto Proderit autem ille perfectus, si consilium communi prudentia iuuerit. Aiunt homines plura in alieno negotio videre, quam in suo: hoc illis euenit, quos amor sui excæcat, quibus dispectum utilitatis, timor in periculis excutit. Incipiet sapere securior, & extra metum positus. Sed nihilominus quædam sunt, quæ etiam sapientes in alio, quam in se, diligentius vident. Præterea illud quod dulcissimum honestissimumque est, idem velle atque idem nolle, sapiens sapienti præstabit. Egregium optari iugo ducet. Perfolui quod exegeras, quamquam in ordine rerum erat, quas moralis philosophi voluminibus complectimur. Cogita, quod solus frequenter tibi dicere: In istis nos nihil aliud quam acumen exercere. Toties enim illo reuertor: Quæ ista me res iuuat? fortiolem faciet, iustiolem, temperatiolem? Nondum exerceri vacat: 6) ad medico mihi opus est. Quid me doces scient inutilem? magna promissisti: exigua video. Dabas intrepidum fore, etiamsi circa me gladii narent, etiamsi mucro tangeret iugulum: dicebatur fore, etiamsi circa me flagrarent incendia, etiamsi subitus turbo toto nauem meam mari ret. Hæc mihi præstare, ut voluptatem, ut gloriæ contemnam: postea docebis implicita soluere

6. Nondum exerceri vacat) nondum exercitiis vacare robustiorum corporum & firmitatis valetudinis est, licet

a distinguere, obscura perspicere: nunc doce,
necesse est.

EPIST. CX.

os singulis datos: quos fauentes habet, qui Bo-
nam mentem habet. Vota nostra & iudicia impro-
esse, res non ex vero æstimantium. Vana opta-
, vana timeri. Remedium utriusque a Philoso-
phia: quo nos vocat spretis superuacuis. Luxum
inique producit, & castigat, Attali egregia ora-
one.

[Nomentano meo te saluto, & iubeo te habere
nientem bonam hoc est, propitios deos omnes: 1)
habet placatos & fauentes, quisquis sibi se pro-
uit. Sepone in præsentia, quæ quibusdam pla-
t: Vnicuique nostrum pædagogum dari Deum,
quidem ordinarium, sed hunc inferioris notæ,
orum numero quos Ovidius ait, de plebe deos.
amen hoc seponas volo, ut memineris maiores
ros, qui crediderunt hoc, Stoicos fuisse: singu-
nim & Genium & Iunonem 2) dederunt. Postea
bimus, an tantum diis vacet, ut priuatorum ne-
procurent: interim illud scito, siue assignati
us, 3) siue neglecti, & fortunæ dari, nulli te posse
recari quidquam grauius, quam si imprecatus fu-

Propitios deos omnes) felix enim ἑστίν Græci *ευδαίμων*,
qui Deum propitium habet, *ευδαίμων* vero & felix qui
mente fruitur.

Et Genium & Iunonem) viris genium, foeminis Iuno-
, & disjunctiuam hoc loco vim habet.

Assignati sumus) suo quisque Dæmoni, quod sorte
am & ἀλῆρη flexi putabant, unde ἀλῆρος ἵσχυς &
ἰς δαίμονας.

eris, ut se habeat iratum. 4) Sed non est, quare cuiquam, quem dignum pœna putaveris, optes, ut infestos deos habeat; habet, inquam, etiamsi videtur eorum cura & favore produci. Adhibe diligentiam tuam, & intueri, quid sint res nostræ, non quid videntur: & scies plura mala contingere nobis, 5) quam accidere. 6) Quoties enim felicitatis causa & initium fuit, quod calamitas vocabatur? Quoties magna gratulatione excepta res gradum sibi struxit in præceps, & aliquem iam eminentem alleuauit etiamnum, tanquam ibi adhuc staret, unde tuto cederet? 7) sed ipsum illud cadere non habet in se mali quidquam, si exitum spectes, ultra quem natura neminem dedit. Prope est rerum omnium terminus, prope est, inquam, & illud unde felix eiicitur, & illud unde infelix emittitur. Nos utraque extendimus, & longa spe ac metu facimus. Sed si sapias, omnia humane conditione metire: simul & quod gaudes, & quod times contrahe. Est tanti, diu nihil gaudere, nequid diu timeas. Sed quare istuc malum adstringo? non est quod quidquam timendum putes. Vana sunt ista quæ nos mouent, quæ attonitos habent. Nemo nostrum quid veri esset, excussit, sed metum alter alteri tradidit 8) Nemo ausus est ad id quo perturbatur accedere, & naturam ac bonum timoris sui nosse. Itaque res falsa & inanis habet adhuc fidem, quia non

4. *Ut se habeat iratum*) alias imprecandi formula erit, ut deos quis habeat iratos. quemadmodum & iurabant; ita me dii ament.

5. *Contingere*) appetita & procurata.

6. *Accidere*) casu nobis obuenire.

7. *Tanquam ibi adhuc staret, unde tuto cederet*) unde lapsus non adeo grauis. *Tolluntur in altum ut lapsi grauiore ruant.*

8. *Tradidit*) per traditionem metumus. Alii de metuendis credentes, non examinantes ipsi an metuenda reuera sint.

tur. Tanti putemus oculos intendere: iam
 it quam breuia, quam incerta, quam tuta ti-
 e. Talis est animorum nostrorum confusio,
 lucretio visa est:

*Seluti pueri trepidant, atque omnia cecis
 tnebris metuunt: ita nos in luce timemus.*

go? Non omni puero stultiores sumus, qui
 timemus? Sed falsum est. Lucreti: non ti-
 in luce. omnia nobis fecimus tenebras: nihil
 t, nec quid noceat, nec quid expediat. tota
 rsumus, nec ob hoc resistimus, aut circum-
 pedem ponimus. Vides autem quam fit fu-
 , in tenebris impetus. At mehercule id a-
 vt longius reuocandi simus: & cum igno-
 no feramur, velociter tamen illo quo inten-
 re perseueramus. Sed lucefcere, si velimus,
 Vno autem modo potest, si quis hanc huma-
 liuinorumque notitiam acceperit: si illa se-
 uiderit, sed infecerit: si eadem, quamuis sci-
 stauerit, & ad se saepe retulerit: si quaesierit
 bona, quæ sint mala: quibus hoc sit falso no-
 riptum: si quaesierit de honestis, de turpi-
 uidentia. Nec intra hæc humani ingenii
 sistitur. prospicere & vltra mundum libet,
 ar, vnde surrexerit, in quem exitum tanta
 locitas properet. Ab hac diuina contem-
 abductum animum in sordida & humilia
 us, vt auaritiæ seruiret, vt relicto mundo
 ue eius, & dominis cuncta versantibus, ter-
 retur, & quæreret quid ex illa mali
 , non contentus oblatiis. Quidquid no-
 futurum erat, Deus & parens noster in-
 posuit. Non exspectauit inquisitionem no-

fram: ultro dedit: nocitura altissime pressit. nisi de nobis quæri possumus. ea quibus periri nolente rerum natura & abscondente, protu Addiximus animum voluptati: cui indulgere, in omnium malorum est, Tradidimus ambitionem, ceteris æque vanis & inanibus. Quid ergo te hortor ut facias? nihil novi: nec enim novi remedia quærentur: sed hoc primum, ut tecum dispicias, quid sit necessarium, quid superuum. Necessaria tibi ubique occurrent: superuacua per, & toto animo quærenda sunt 9) Non est quod te nimis laudes, si contempseris aureos & gemmeam supellectilem: quæ est enim virtuti peruacua contemnere? tunc te admirare, cur contempseris necessaria. Non magnam rem facis vivere sine recto apparatu potes: quod non de millenarios 10) apros, nec linguas phœnicopteras 11) & alia portenta luxuriæ, iam tota animalium clientis, & certa membra ex singulis eligentis. te admirabor, si non contempseris etiam for panem: si tibi persuaseris, herbas, ubi necesse est pecori tantum, sed homini nasci: si scieris cæcæ arborum explementum esse ventris, in quem viscosa congerimus, tanquam recepta servantem fastidio implendus est. Quid enim ad rem per quid accipiat, perditurus quidquid acceperit? Etant te disposita, quæ terra marique capiunt eo gratiora, si recentia perferuntur ad mensam si diu pasta & coacta pinguescere, fluunt, ac vitam continent suam. Delectat te nitor horum

9. *Quærenda sunt*) puto hæc interrogatiue proferens

10. *Millenarios*) mille librarum

us. At mehercule ista solícite scrutata, varíeque
ta, cum subierint ventrem, vna atque eadem
s occupabit. Vis ciborum voluptatem con-
re? exitum specta. Attalum memini cum ma-
liratione omnium hæc dicere: Dium mihi, in-
imposuere diuitiæ. stupebam, vbi aliquid ex
o atque alio loco fulserat: existimabam similia
æ laterent, his quæ ostenderentur. Sed in quo-
paratu 12) vidi totas opes vrbis, cælatas ex auro
nto, & his quæ pretium auri argentique vice-
quisitos colores, & vestes vltra non tantum no-
sed vltra finem hostium advectas. Hinc puero-
rspicuos cultu atque forma greges, hinc feini-
& alia quæ res suas recognoscens summi impe-
una protulerat. Quid hoc est, inquam, aliud
critare cupiditates hominum per se incitatas?
bi vult ista pecuniæ pompa? ad discendam aua-
conuenimus. At mehercules minus cupiditatis
ffero, quam attuleram. Contempsî diuitias,
ia superuacuas, sed quia pusillæ sunt. Vidi-
quam intra paucas horas ille ordo, quamuis
dispositusque, transierit? hoc totam vitam no-
occupabit, quod totum diem occupare non

Accessit illud quoque. tam superuacuas mihi
ut habentibus, quam fuerant spectantibus.
que ipsi mihi dico, quoties tale aliquid præ-
sit oculos meos, quoties occurrit domus splen-
dore culta seruorum, lectica formosis impo-
nibus: Quid miraris? quid stupes? Pompa
tenduntur istæ res, non possidentur: & dum
, transeunt. Ad veras potius te conuerte di-
disce paruo esse contentus: & illam vocem

paratu) Circensi, vt ex sqq. patet, nam & ordi-
ompam nominat. *Lips.*

agnus atque animosus exclama: Habeamus aquam, habeamus polentam, Ioui ipsi de felicitate controversiam faciamus. Faciamus, oro te, etiam si illa defuerint. Turpe est, beatam vitam in auro & argento reponere: æque turpe est in aqua & polenta. Quid ergo faciam, si ista non fuerint? Queris, quod sit remedium inopiæ? famem fames finit. 13) Alioqui quid interest, magna sint, an exigua, quæ servire te cogunt? quid refert quantum sit, quod tibi possit negare fortuna? Hæc ipsa aqua & polenta in alienum arbitrium cadit: liber est autem, non in quem parum licet fortunæ, sed in quem nihil. hæc est: nihil desideres oportet, si vis Iouem prouocare, nihil desiderantem. Hæc nobis Attalus dixit: natura omnibus edixit. Quæ si voles frequenter cogitare, id age, si sis felix, non ut videaris: & ut tibi videaris, non aliis.

E P I S T. CXI.

Cavillos, vanam & humilem philosophiam esse: veram illam de moribus, firmam, altam. Hinc tandem.

Quid vocentur Latine sophismata, quæfisti a me. Multi tentauerunt illis nomen imponere, nullum hæsit: videlicet quia res ipsa non recipiebatur a nobis, nec in vñuerat, nomini quoque repugnatum est. Aptissimum tamen videtur mihi, quo Cicero vsus est: Cauillationes vocat. quibus quisquis se tradidit, quæstiunculas quidem vafra nectit: ceterum ad vitam nihil proficit, neque fortior fit, neque temperantior, neque elatior. At ille qui philosophiam in remedi-

13. *Famem fames finit*) ubi mortem scilicet accersuerit.

um exercuit, ingens fit animo, plenus fiducia, perabilis, & maior adeunti. 1) Quod in ma-
 uenit montibus, quorum proceritas minus ap-
 longe intuentibus; cum accesseris, tunc mani-
 fit, quam in arduo summa sint: talis est, mi-
 , verus, & rebus, non artificiis, philosophus.
 ito stat admirabilis, celsus, magnitudinis veræ.
 exsurgit in plantas, nec summis ambulat digitis,
 a more qui mendacio staturam adiuvant, lon-
 que quam sunt, videri volunt: contentus est
 itudine sua. Quid ni contentus sit eo usque
 to, quo manum fortuna non porrigit? 2) ergo
 ra humana est. Par sibi in omni statu rerum,
 secundo cursu vita procedit, siue fluctuatur per
 sa ac difficilia. Hanc constantiam cauillatio-
 æ, de quibus paullo ante loquebar, præstare
 possunt. Ludit istis animus, non proficit: &
 ophiam a fastigio deducit in planum. Nec te
 uerim aliquando ista agere, sed tunc cum
 nihil agere. Hoc tamen habent in se pessimum,
 dinem quandam sui faciunt, & animum specie
 tatis inductum tenent, ac remorantur: cum
 rerum moles vacet, cum vix tota vita sufficiat,
 : vnum discas, vitam contemnere. Quid rege-
 quis. secundum opus est. Nam nemo illam
 rexit, nisi qui contempserat.

EPIST. CXII.

*at de amico reformando, Vetere annorum & titi-
 m.*

*(maior adeunti) quem difficilior adoriatur, qui inuade-
 g: illi facere velit.*

*uo manum fortuna non porrigit) Sapient enim fortuna
 est.*

CUpio mehercule amicum tuum formari, ut dederas, & institui: sed valde durus capitur, & potius, quod est molestius, valde mollis capitur, consuetudine mala ac diutina fractus. Volo tibi nostro artificio 1) exemplum referre. Non quælibet insitionem viris patitur. si vetus & exesa est, si imma gracilisque: aut non recipiet furculum, aut nã alet, nec applicabit sibi, nec in qualitatem eius neramque transibit. Itaque solemus supra terram prædere: ut, si non responderit, tentari possit secundum fortuna, & iterum repetita infra terram inseratur. Hic de quo scribis & mandas, non habet vires indurcat vitis: simul & emarcuit, & induruit. Non potest recipere rationem, non potest nutrire. At cupit ipse. Noli credere. non dico illum mentiri, sed putat se cupere. Stomachum illi fecit luxuria: cui tamen cum illa redibit in gratiam. Sed dicit se confendi vitam suam. Non negaverim, quis enim non confenditur? homines vitam suam & amant simul: oderunt. Tunc itaque de illo feremus sententiam cum fidem nobis fecerit, inuisam iam sibi esse vitam, nunc illis male conuenit.

E P I S T. CXIII.

Quæstio, An Virtutes sint Animalia? Stoice assertum itemque Vitia, & Affectus. Post ridendam hodie disputatiunculam, a talibus auocat, ad vitam vocat.

Desideras tibi scribi a me, quid sentiam quæstione iactata apud nostros: An iusti

1. Ex nostro artificio) nam cultor horti Seneca, § 104. Lips.

ritudo, prudentia, ceteræque virtutes, anima-
sint. Hac subtilitate effecimus, Lucili carissime,
exercere ingenium inter irrita videamur, & dispu-
tionibus nihil profuturis otium terere. Faciam
quod desideras, & quid nostris videatur, exponam.
Id me in alia sententia profiteor esse. Puto quædam
esse, quæ decent phæcasiatum 1) palliatumque. Quæ
est ergo, quæ antiquos mouerint, dicam. Animum
constat animal esse: cum ipse efficiat, vt simus ani-
malia, & cum ab illo animalia nomen hoc traxerint.
Virtus autem nihil aliud est, quam animus quodam-
modo se habens: 2) ergo animal est. Deinde: Vir
agit aliquid: agi autem nihil sine impetu po-
test: si impetum habet, qui nulli est, nisi anima-
li animal est. Si animal est, inquit, virtus,
habet ipsam virtutem. 3) Quid ni? habet seipsam.
Quomodo sapiens omnia per virtutem gerit, sic vir
per se. Ergo, inquit, & omnes artes animalia
sunt, & omnia quæ cogitamus, quæque mente com-
mittimur. Sequitur, vt multa animalium millia
contineant in his angustiis pectoris, & singuli multa
virtutes animalia, aut multa habeamus animalia. Quæ-
ritur, quid aduersus ista respondeatur? Vnaquæque
ex istis animal erit, multa animalia non erunt.
Quæ respondetur? dicam, si mihi accommodaueris subtilita-
tem & intentionem tuam. Singula animalia singulas
virtutes habere substantias: ista omnia vnum animum

1) *Phæcasiatum*) id est Græcum, cuius gentis est *phæcastæ*
pallium, vt Romanorum calcei & toga. Quædam igitur
sententia, Græcis Philosophis relinquenda, & ignoscenda esse
iudicabit.

2) *Quodammodo se habens*) habitu quodam indutus, & vo-
luntate loquatur, modificatur.

3) *Habet ipsam virtutem*) Obiectio est: Si virtus animal
est, virtutem est animal, atque adeo ipsa habet seipsam. Cui
non responderet.

habent. Itaque singula esse possunt, multa esse non possunt. Ego & animal sum & homo, non tamen duos esse dicēs. Quare? quia separati esse debent. Ita dico, alter ab altero debet esse diductus, ut duo sint. Quidquid vnum multiplex est, sub vnam cadet naturam: itaque vnum est. Et animus meus animal est, & ego animal sum, duo tamen non sumus, quare? quia animus mei pars est. Tunc aliquid per se numerabitur, cum per se stabit: ubi vero alterius membrum erit, non poterit videri aliud. Quare? dicam, quis quod aliud est, suum oportet esse, & proprium, & totum, & intra se absolutum. Ego in alia esse me sententia professus sum. Non enim tantum virtutes animalia erant, si hoc recipitur: sed opposita quoque illis vitia & affectus, tamquam ira, timor, luctus, suspicio. Ultra res ista procedet: omnes sententiae, omnes cogitationes animalia erant: quod nullo modo recipiendum est. Non enim quidquid ab homine fit, homo est. Iustitia quid est? inquit. Animus quodammodo se habens. Itaque si animus animal est, & iustitia. Minime. hæc enim habitus animi est, & quædam vis. Idem animus in varias figuras conuertitur, & non toties animal aliud est, quoties aliud facit: nec illud quod fit ab animo, animal est. Si iustitia animal est, si fortitudo, si ceteræ virtutes: utrum desinunt animalia esse subinde, ac rursus incipiunt, an semper sunt? Definere virtutes non possunt: ergo multa animalia, imo innumerabilia in hoc animo versantur. Non sunt, inquit, multa: quia ex vno religata sunt, & partes vnius ac membra sunt. Talem ergo faciem animi nobis proponimus, qualis est Hydra, multa habentis capita, quorum vnumquodque per se pugnet, per se noceat. Atqui nullum ex illis capitibus animal est, sed animalis caput: ceterum
ipsa

n animal est. Nemo in Chimæra leonem
al dixit, aut draconem: hæ partes erant e-
tes non sunt animalia. Quid est, quo colli-
iam animal esse? agit, inquit, aliquid, &
quod autem agit aliquid, & prodest, impe-
t: quod autem impetum habet, animal est.
st, si suum impetum habet: suum autem non
l animi. Omne animal donec moriatur, id est
pit: homo donec moriatur, homo est: equus i-
nis: transire enim in aliud non possunt. Iusti-
animus quodammodo se habens, animal est.
is. Deinde animal est fortitudo, id est, animus
modo se habens. Quis animus? Ille qui mo-
a erat? tenetur in priore animali: in aliud
transire non licet. In eo illi, in quo pri-
cæpit, perseverandum est. Præterea vnus
uorum animalium esse non potest, multo
arium. Si iustitia, fortitudo, temperantia,
e virtutes animalia sunt: quomodo vnum a-
talebunt? Singulos habeant oportet, aut
animalia. Non potest vnum corpus pluri-
alium esse: hoc & ipsi fatentur. Iustitia
corpus? animus. Fortitudinis quod est cor-
n animus. Atqui vnum corpus esse duorum
n non potest. Sed idem animus, inquit,
abitum induit, & fortitudinis, & tempe-
Hoc fieri posset, si quo tempore iustitia ef-
tudo non esset: quo tempore fortitudo esset,
itia non esset. Nunc vero omnes virtutes si-
. Ita quomodo erunt singula animalia, cum
us sit, qui plus quam vnum animal non po-
e? Denique nullum animal pars est alterius
iustitia autem pars est animi: non est ergo
Videor mihi in re confessa perdere operam.
Ma-

Magis enim indignandum de isto, quam didum est. Nullum animal alterius pars est. (Spice omnium corpora: nulli non & color p est, & figura sua, & magnitudo. Inter cetera, quæ mirabile diuini artificis ingenium est, h que existimo, quod in tanta copia rerum nu in idem incidit: etiam quæ similia videntur contuleris, diuersa sunt. Tot fecit genera fo nullum non sua proprietate signatum. tota nulli similitudo cum altero conuenit. Vtique interest. Exegit a se, vt quæ alia erant, & lia essent, & imparia. Virtutes, vt dicitis, pares sunt: ergo non sunt animalia. Nullum animal per se aliquid agit. Virtus autem per agit, sed cum homine. Omnia animalia au nalia sunt, vt homines, vt dñi; aut irrationa pecora. Virtutes vtique rationales sunt: at homines sunt, nec dii: ergo non sunt animal mne rationale animal nihil agit, nisi primus alicuius rei irritatum est, deinde impetum eeq inde assensio confirmauit hunc impetum. (assensio, dicam. Oportet me ambulare: t num ambulo, cum hoc mihi dixi, & approba opinionem meam. oportet me sedere: tunc sedeo. hæc assensio in virtute non est. Pu prudentiam animal 4) esse: quomodo assentie portet me ambulare. hoc natura non recipit: dentia enim ei cuius est prospicit, non sibi. nec ambulare potest, nec sedere: ergo assen

4. Animal) hanc vocem quidam omittunt, int sio sensu: puta prudentiam esse, subiattellige: no plam.

5. Non recipit:) non præcipit? interrogatine le us, sensus: non enim hoc prudentia, iubet aut cu ipsa natura ad id facta,

: quod assensionem non habet, rationale
 n est. Virtus si animal est, rationale est: ratio-
 n non est, ergo nec animal. Si virtus animal
 autem bonum est: omne bonum animal est.
 i fatentur. Patrem seruare, bonum est: & sen-
 tuder in senatu dicere, bonum est: & iusto
 , bonum est. Ergo & patrem seruare, animal
 denter dicere, animal est. eo vsque res exce-
 m tenere non possis. prudenter tacere, & coe-
 , bonum est: ita & tacere & cenare, animal
 ehercule titillare non desinam, & ludos mihi
 otilibus ineptiis facere iustitia & fortitudo si
 unt, certe terrestria sunt. Omne animal ter-
 et, esurit, sitit: ergo iustitia alget, fortitudo e-
 ientia sitit. Quid porro non interrogabo il-
 figuram habeant ista animalia, hominis, an
 ræ? Si rotundam illis, qualem Deo, dede-
 m: quæram, an & auaritia, & luxuria, &
 æque rotundæ sint? sunt enim & ipsæ ani-
 as quoque corrotundauerint: etiamnum in-
 , an prudens ambulatio animal sit, nec ne?
 ur necesse est. Deinde dicant, ambulatio-
 animal, & quidem rotundum. Ne putes au-
 rimus ex nostris, non ex præscripto loqui,
 ententiæ esse: inter Cleanthem, & discipu-
 Chrysippum, non conuenit quid sit ambu-
 eanthes ait: spiritum esse a principali 6)
 edes permissum: Chrysippus, ipsum prin-
 Quid est ergo, cur non ipsius Chrysippi ex-
 i quisque se vindicet, 7) & ista tot anima-
 mundus ipse non potest capere, derideat?
 , inquit, virtutes multa animalia, & tamen

ipali) νυσμωνα.

quisque se vindicet) mentem & caput suum ser-

anis

quin & omnia verba erunt animalis, & om
Nam si sermo prudens bonum est: bon
omne animal est: sermo ergo animal est. Pr
fus, bonum est: bonum autem omne anim
sus ergo animal est. Itaque,

Arma virumque cano,

animal est: quod 8) non possunt rotundi
cum sex pedes habeat. Textorium, 9) in
tum mehercule istud est, quod cum maxi
diffilio risu, cum mihi propono solæcismi
esse, & barbarismum, & syllogismum, &
facies, tamquam pictor, assigno. Ha
mus, attractis superciliis, fronte rugosa.
sum hoc loco dicere illud Cæcilianum: O
ptias! ridiculæ sunt. Quin itaque poti
vtile nobis ac salutare tractamus, & quæ
modo ad virtutes venire possimus, quæ nos
adducat. Doce me, non an fortitudo
sed nullum animal felix esse sine fortitudin
tra fortuita conualuit, & omnes casus ante
ciperet, meditando prædomuit. Quid

o? munimentum humanæ imbecillitatis inexpugnabile: quod qui circumdedit sibi, securus in hac vita obfidione perdurat Vtitur enim suis viribus, suis telis, hoc loco tibi Posidonii nostri sententiam referre volo? Non est quod vniquam fortunæ armis putes esse tutum; tuis pugna contra ipsam. fortuita non armant, æque contra hostes instructi, contra ipsam inerme sunt (10). Alexander quidem Persas, & Hyrcanos, & Indos, & quidquid gentium vsque in Oceanum exiit Oriens, vastabat, fugabatque: sed ipse modo ciso amico, modo amisso, iacebat in tenebris, alias clus, alias desiderium suum mœrens; victor totum atque populorum, iræ tristitiæque succubuit. enim egerat, ut omnia potius haberet in potestate, iam affectus. O quam magnis homines erroribus sentur, qui ius dominandi trans maria cupiunt permittere: felicissimosque se iudicant, si multas populosque provincias obtinent, & novas veteribus adiungunt, ignari quod sit illud ingens parque diis regnum. Imperare sibi maximum imperium est. Doceat, quam sacra res sit iustitia alienum bonum spectans, nil ex se petens, nisi usum sui. Nihil sit illi cum amitione fama:que: sibi placeat. Hoc ante omnia sibi quisque persuadeat. Me iustum esse gratis oportet. Parum adhuc illud persuadeat sibi. Me in hanc pulcherriam virtutem vltro etiam impendere iuuet: ut tota gitatio a priuatis commodis quam longissime auer sit. Non est quod spectes, quod sit iustæ rei præmii maius, quam iustum esse. Illud adhuc tibi affi, quod paullo ante dicebam: nihil ad rem perti-

10. *Contra hostes instructi, contra ipsam inerme sunt*) arma enim & gladii, quibus contra hostes utuntur, fortuita sunt, non eorum propria, adeoque iis fortuna, cuius sunt, impugnatæ sequitur.

net, quam multi æquitatem tuam nouerint. Qui virtutem suam publicari vult, non virtuti laborat, sed gloriæ. Non vis esse iustus sine gloria? et mehercules sæpe iustus esse debebis cum infamia. Et tunc, si sapias, mala opinio bene parata delectat.

EPIST. CXIV.

Eloquentiam alias aliam esse, & placere: uti mores publici sunt, seueri, soluti, fracti. Ab animo colorem illam sumere: idque exemplo Macenatis docet. Allum igitur curandum & formandum esse: a quo sensus & verba deinde recta. Obiter contra luxuriam.

QUare quibusdam temporibus prouenerit corrupti generis oratio, quæris: & quomodo in quædam vitia inclinatio ingeniorum facta sit, ut aliquando inflata explicatio vigeret, aliquando infracta, & in morem cantici ducta. Quare alias sensus audaces, & fidem egressi 1) placuerint, alias abrupte sententiæ & suspiciosa, 2) in quibus plus intelligendum est, quam audiendum: quare aliqua ætas fuerit, quæ translationis iure vteretur inuerecunde. 3) Hoc, quod audire vulgo soles, quod apud Græcos in prouerbum cessit; talis hominibus fuit oratio, qualis vita. Quemadmodum autem vnius cuiusque actio dicenti similis est, sic genus dicendi aliquando imitatur publicos mores. Si disciplina ciuitatis laborauit, & se in delicias dedit, argumentum est lu-

1. *Sensus audaces & fidem egressi*) hyperbolæ.

2. *Suspiciosa*) in quibus aliquid quod suspiceris & ipse inuenias lateat. Galli appellant *penfées délicates*.

3. *Inuerecunde*) metaphoras adhiberet audacius, quæ in *metaphoræ* degenerarent.

publicæ, orationis lasciuia: si modo non in
in altero fuit, sed approbata est, & rece-
Non potest alius esse ingenio, alius animo

Si ille sanus est, si compositus, grauis,
ans, ingenium quoque siccum ac sobrium est:
ato, hoc quoque afflatur. Non vides, si a-
languit, trahi membra, & pigre moueri pe-
ille effeminatus est, in ipso incessu appa-
ollitiem? si ille acer est & velox, concitari
a? si furit, aut (quod furori simile est) irasce-
rbatum esse corporis motum, nec ire, sed fer-
tanto hoc magis accidere ingenio putas, quod
nimo permixtum est? ab illo fingitur, illi pa-
le legem petit. Quomodo Mæcenas vixerit,
est, quam vt narrari nunc debeat: quomodo
uerit, quam delicatus fuerit, quam cupie-
ri, quam vitia sua latere noluerit. Quid
non oratio eius æque soluta est, quam ipse
us? non tam insignita illius verba sunt,
ultus, quam comitatus, quam domus, quam
Magni ingenii vir fuerat, si illud egisset via-
e, si non vitasset intelligi, si non etiam in ora-
iffliueret. Videbis itaque eloquentiam ebrii
s involutam, & errantem, & licentiæ plenam.
as in cultu suo 4) Quid turpius amne, fil-
ripa comantibus? Vide vt alueum lintribus
verloque vado remittant 5) hortos. Quid si

*Mæcenas in cultu suo) legerem & licentiæ plenam, Mæ-
cultu suo. Quid turpius: amne &c. h. v. videbis
m dignam Mæcenate ita vt erat cultu & disfluente.
pius isto orationis genere? amne, &c. & quæ alia sub-
ationis disfluentis exempla. forte tamen cultus poema-
enatis. & ista: Mæcenas in cultu suo allegatio sunt mar-
aliquo primum adscripta.
mittant) remittant, Lips.*

quis feminæ cirro crispatae, 6) & labris columbae
7) Incipitque suspirans, ut ceruice laxa ferat
nemo 9) tyranni. irremediabilis 10) factio ri-
tur, epulis, lagenaque tentant domos, & sæpe
tem exigunt. Genium festo 11) vix suo testem
nui cerei fila & crepacem molam, focum mate-
vix inuestiunt. 12) Non statim hæc cum leg

6. *Cirro crispata*) cuius cirri penduli crispentur, &
lati sunt a calamistro *Lips.*

7. *Columbatur*) nota oscula columbina. Id. alii *colat*
scilicet & istas bestias arte iungi notum est.

8. *Feratur*) *fanatur*, furit, insanit unde *fanatici*. 1

9. *Nemo*) cum præced. iungit & legit: *nec more*. 7
ni *irremediabilis* & ut sensus sit: ultra morem bacchari.

10. *Irremediabilis*) implacabilis. Sermo autem est d
nistris tyrannidis, qui in conuiuiis pocula insidiantur &
ba ibi liberiora captant. *Lips.*

11. *Genium festo* &c.) parum hominem describit, q
genium genii festo placat *Lips.*

12. *Inuestiunt*) a *veste*. Significatur in avari illius
ipso genii festo exiguus focus, quem assiderent aut
rent mater & vxor, & demissa, ut solent, vestibus. *deg*
Lips. qui ista Mæcenatis fragmenta ita disponit:

Commation primum de cymbis inter hortos:

Anne, filiusque ripa comantibus

Vides ut aluenum liutibus arent.

Versoque vado remi icinus hortos.

Commation alterum Venereum:

Quid, si quis fœmina cirro-crispata

Labris columbatur.

Tertium de Bacchabunda:

incipitque su-

spivans, & ceruice lapsa fanatur,

Nec more.

Quartum super tyrannide:

Tyranni irremediabilis factio

Rimantur epulis, lagenaque tentant

Domos, & sæpe mortem exigunt.

Quintum

Geniumque festo vix suo testem

Tenuis cerei fila, & crepacem molam,

Focum mater aut vxor inuestiunt.

14) *occurret, hunc esse qui solutis tunicis in vrbo
 incesse*rit? Nam etiam cum absentis partibus
 15) *fungeretur, signum a discincto petebatur.*
esse qui in tribunali, in rostris, in omni pu-
ceru sic apparuerit, vt pallio velaretur caput,
lusa utrimque auribus, non aliter quam in
liuites fugitini 14) *solent?* Hunc esse cui, cum
 e ciuilibus bellis strepentibus, & sollicita vrbe
 ta, comitatus hic fuerit in publico: spadone
 agis tamen viri quam ipse? Hunc esse, qui v-
 millies duxit: 15) cum vnam habuerit? Hac
 an improbe structa, tam negligenter abiecta,
 ntra consuetudinem omnium posita, ostent-
 mores quoque non minus novos & prauos, &
 res fuisse. Maxima laus illi tribuitur mansue-
 : pepercit gladio, sanguine abstinuit: nec vi-
 d, quid posset, quam licentia ostendit. Hanc
 iudem suam corrumpit istis orationis portento-
 deliciis. Apparet enim mollem fuisse, non
 Hoc istae ambages compositionis, hoc ver-
 uerfa, hoc sensus magni quidem saepe, sed e-
 dum exeunt, cuius manifestum facient. mo-
 felicitate nimia caput: quod vitium hominis
 erdum, interdum temporis solet. Vbi luxu-
 te felicitas fudit, cultus primum corporum
 gentior incipit; deinde suppellectili laboratur;
 in ipsas domos impenditur cura, vt in laxita-

illo velaretur caput) quod imbecilli aut delicatissimi
 nam reliqui capite intecto. *Lips.*

nam in mimo diuites fugitini) in mimo diuites legi-
 is titulus fuerit Mimi. In mimis enim & comediis
 gitini coniecto in humeros pallio & capite velato
 bantur.

ities duxit) Terentiam suam, cum qua affidoa iur-
 ortia iterumque coniugia. vide de Pronid. c. 3. *Lips.*

Cum auueat animus iuuare quæ ex more illi pro sordidis solita sunt; etiam in oratione nouum est, quærit: & modo antiqua uel exoleta reuocat & profert: modo fingit, & defleat: modo id quod nuper increbuit, & habetur, audax translatio, ac frequens. & sensus præcitant, & hinc gratiam sperent, & stia pependerit, & audienti suspicionem sui sunt qui illos detineant, & porrigant: sunt usque ad vitium accedant (necesse est enim ire, aliquid grande tentanti) sed qui ipsum ament. Itaque ubicumque uideris orationes ptam placere, ibi mores quoque a recto non erit dubium. Quomodo conuiuiorum quomodo vestium, ægræ ciuitatis indicia sunt rationis licentia (si modo frequens est) ostendit quosque, a quibus uerba exeunt, prouocant. Mirari quidem non debes corrupta excipi, & tum a corona sordidiore, 16) sed ab hac turque cultiore. Togis enim inter se isti, non iustant. 17) Hoc magis mirari potes, quod nunc vitiosa, sed & vitia laudantur. Nam illi per factum est: nullum sine uenia placuit inger

quemcumque vis magni nominis virum. di-
 quid illi ætas sua ignouerit, quid in illo sciens
 lauerit. Multos dabo, quibus vitia non no-
 : quosdam, quibus profuerint. Dabo, in-
 maximæ famæ & inter miranda propositos:
 quis corrigit, delet. 19) Sic enim vitia virtu-
 mixta sunt, vt illas secum tractura sint. Ad-
 re, quod oratio certam regulam non habet.
 tudo illam ciuitatis, quæ numquam in eodem
 it, versat. Multi ex alieno seculo petunt ver-
 dècim tabulas loquuntur: Gracchus illis, &
 , & Curio, nimis culti & reçentes sunt: ad Ap-
 que, & ad Coruncanum redeunt. Quidam
 dum nihil nisi tritum & vñitatum volunt, in-
 cidunt. Vtrumque diuerso genere corru-
 t, tam mehercules, quam si vellent splendi-
 ac sonantibus, & poëticiis; necessaria, & in-
 ta vitare: tam hunc dicam peccare, quam il-
 Alter se iusto plus colit, alter se iusto plus ne-
 ille & crura, 20) hic nec alas 21) quidem vel-
 compositionem transeamus. quot genera ti-
 in hac, quibus peccetur? Quidam præfra-
 asperam probant; disturbant de industria,
 placidius effluxit: nolunt sine salebra esse iun-
 ; virilem putant & fortem, quæ aurem inæ-
 e percutiat. Quorundam non est compo-
 dulationis est: adeo blanditur, & molliter labi-
 quid de illa loquar, in qua verba differuntur,
 respectata vix ad clausulas redduntur? Quid

quis corrigit, delet) quos si quis accurate examinet
 at, nihil in eis esse quod approbationem mercator
 adeo quæ delet & ex eorum qui famam mercantur
 eximunt.

& crura) quod examinati solent. *Lipsi*
nec alas) atque ita hircum olet. *Id.*

de illa in exitu lenta, qualis Ciceronis est, deinceps molliter definens, nec aliter quam solet, ad me suum pedemque respondens? Non tantum in sententiarum vitium est, si aut pusillæ sunt & pueriles, aut improbæ, & plus ausæ quam pudore licet: sed si floridæ sunt, & nimis dulces, vanum exeunt, & sine effectu, nihil amplius resonant. Hæc vitia vnus aliquis inducit, sub tunc eloquentia est: ceteri imitantur, & alter tradunt. Sic Sallustio vigente, amputatæ sententiæ & verba ante expectatum cadentia, & obscuritas, fuere pro cultu. Arruntius vir raræ frugalitatis, qui historias belli Punici scripsit, fuit rusticianus, & in illud genus nitens. Est apud Sallustium: Exercitum argento fecit: id est, pecunia parata. Hoc Arruntius amare cœpit: posuit illud omni pagina. Dicit quodam loco: Fugam nostris fecit. Alio loco: Hiero Rex Syracusanorum, bellum cum Carthagine gessit. Et alio loco: Quæ audita Panormitanos dedere Carthaginiensibus fecere. Gustum tibi dare volui. Totus hic conturbatur liber. Quæ apud Sallustium rara fuerunt, hunc crebra sunt, & pene continua, nec fine carent. Ille enim in hæc incidet: at: at hic illa quærebat. Sed autem quid sequatur, ubi alicui vitium pro excusatione est. Dixit Sallustius: A quibus hiemantibus. Arruntius in primo libro belli Punici ait: Repente hiemauit pestas. Et alio loco, cum dicere vellet frigidum fuisse, ait: Totus hiemauit annus. Et alio loco: Inde sexaginta onerarias, leues, præter milia & necessarios nautarum, hiemante Aquilone. Non desinit omnibus locis hoc verbum infundere. Quodam loco Sallustius dicit: Inter arma ciuilius boni famas petit. Arruntius non temperauit, minus primo statim libro poneret: Ingentes enim

regulo. Hæc ergo & huiusmodi vitia, quæ pressit imitatio, non sunt indicia luxuriæ, i corrupti. Propria enim esse debent, & ex, ex quibus tu æstimes alicuius affectus. Iræminis iracunda oratio est: commoti nimis delicati tenera & fluxa. Quod vides istos ni aut vellunt barbam, aut interuellunt: qui ssius tondent & abradunt, servata & submissa arte: 22) qui lacernas coloris improbi 23) suui perlucens 24) togam: qui nolunt fallquam quod hominum oculis transire liceat, illos, & in se aduertunt: volant vel reprecum conspici, 25) Talis est oratio Mæcenatis, que aliorum, qui non casu errant, sed scientesque. Hoc a magno animi malo oritur. o in vino non ante lingua titubat, quam mensuri, & inclinata vel prodita est: ita ista oral aliud quam ebrietas?) nulli molesta est, us labat. Ideo ille curetur: ab illo sensus, rba exeunt, ab illo nobis est habitus, vulssus. Illo sano ac valente, oratio quoque fortis, virilis est: si ille procubuit, & ceantur ruinam.

- *Rege incolumi, mens omnibus vna est.*

, *rupere fidem.*

er est animus. hoc incolumi, cetera manent, parent & obtemperant: cum ille paullum

vata & submissa cetera parte) puto magis certa parte, rema & quam *μύρανα* vocamus. *Lips.*

robi) Purpurei aut coccinei. Ideo autem imprendum tritus, & impudentiæ vel audaciæ aliquid *Lips.*

lucentem) sericam aut bombycinam feminarum *Lips.*

u conspici) modo conspiciantur

kk 5

74.

vacillauit, simul dubitant. 26) Cum vero ce-
luptati, artes quoque eius, actusque marcen-
tinnis ex languido fluidoque conatus est. Quia
hac similitudine usus sum, perseuerabo. Nos-
ter modo rex est, modo tyrannus. rex, ci-
uista intuetur, salutem sibi commissi corporis
& illi nihil imperat turpe, nihil sordidum: v-
impotens, cupidus, delicatus est, transit in
detestabile ac dirum, & fit tyrannus. Tum
excipiunt affectus impotentes, instantque: qu-
quidem gaudet, ut solet populus largitione m-
frustra plenus, & quæ non potest haurire, cont-
Cum vero magis ac magis vires morbus exedit
medullas nervosque descendere delicia: cor-
eorum, quibus se nimia auiditate inutilem re-
latus, pro suis voluptatibus habet spectaculum
narum, subministrator libidinum testisque, q-
sibi usum ingerendo abstulit; nec illi tam grat-
abundare iucundis, quam acerbum, quod i-
mnem illum apparatus per gulam ventremque
mittit: non cum omni exoletorum feminarum
turba conuolutatur: mœretque, quod magn-
sue felicitatis exclusa corporis angustia, cessat.
quid enim, mi Lucili, hic furor est, quod
nostrum mortalem se cogitat? quod nemo im-
lum? imo quod nemo nostrum vnum esse se co-
Adspice culinas nostras, & concursantes int-
ignes coquos nostros: vnum videri putas ven-
cui tanto tumultu comparatur cibus? Adspice v-
na 27) nostra, & plena multorum seculorum v-

26. *Dubitant*) nimirum dubitare non animi tanto
sed ad quodcumque etiam incertum & dubium adhibetur

27. *Veterana*) ubi vina vetera, aut ut veterasceren-
ponebant. firmat Schol. Horatii ad L. 3. od. 21. *Focum
amphoram quam habebat in veterano alloquitur. Lips.*

ren; vnum putas videri ventrem, cui tot con-
 gionumque vina conduntur? Adspice quot
 tatus terra, quot millis colonorum arena,
 vnum putas videri ventrem, cui & in Sicilia,
 ica scribitur? Sani erimus, & modica concu-
 s, frvnuquisque se numeret: metiatur finem
 sciatque, nec multum capere, nec diu pos-
 hil campuæque tibi profuerit ad temperanti-
 um rerum, quam frequens cogitatio brevis
 huius incerti. Quidquid facias, respice
 em.

EPIST. CXV.

*simili sermone aut filii anxios: & minati boni
 esse. Cum fiducia scribendum loquendum-
 sine quaesito ornatu. Quem in animo possit
 O quævis ille, ubi Virtutes eum excoluerunt?
 in amorem rapiat, si conspici possit. At ex
 iste splendor falsus, aut nibili est: item au-
 rume & pecunia, quæ miramur. Non faci-
 c felices, aut securos: imo & miseros, & mi-
 los.*

anxium esse te circa verba & compositio-
 i, mi Lucili, nolo: habeo maiora quæ cures.
 uid scribas, non quemadmodum: & hoc
 on ut scribas, sed ut sentias: ut illa quæ sen-
 agis applies tibi, & veluti signes. 1) Cu-
 re orationem videris sollicitam & politam;
 imum quoque non minus esse pusillis occu-
 Magnus ille remissius loquitur, & securius:
 que dicit, plus habent fiduciæ, quam curæ.

2) impresso signo munias ne elabantur. Meta-
 sis, quæ signare solemus custodie. Lips.

No-

Nosti complures iuvenes, barba & coma nitida capsula 2) totos: nihil ab illis speraueris forte solidum. Oratio vultus animi est: si circum est, 3) & fucata, & manufacta, ostendit illur que non esse sineerum, & habere aliquid fracti est ornamentum virile, concinnitas. Si nolum boni viri liceret inspicere, o quam pulciciem, quam sanctam, quam ex magnifico pque fulgentem videremus? hinc iustitia, illintudine, hinc temperantia prudentiaque luce Præter has frugalitas, & continentia, & tole & libertas, comitasque, & (quis credat?) ir ne rarum humanitas bonum, splendorem il affunderent. Tum providentia, tum elega ex istis magnanimitas eminentissima, quant boni! decoris illi, quantum ponderis, graui adderent: quanta esset cum gratia auctoritas? illum amabilem, qui non simul venerabilem. Si quis viderit hanc faciem altiozem fulgen que, quam cerni inter humana consuevit, yelut numinis occurso obstupefactus resistat, fit vidisse, 4) tacitus precetur? Tum aduopsum vultus benignitate productus, adoret ac cet: & diu contemplatus multum exstantem que mensuram solitorum inter nos adspici, oculis miti quidem, sed nihilominus viuido i

2. *De capsula*) est id ipsum quod sermo noster h *arcula prodire*. Scilicet vestes, & quæ munda habemus, capsula aut arca clauduntur: toti ab ea sunt, quibus sic politus, vt prodire se recenter clamet. *Lips.*

3. *Circumtonsa est*) vt coma.

4. *Vt fas sit vidisse*) solennis in occurso deoratio. Apud Liuium L. I. Proculus conspecto I Venerabundus adstis precibus petens, vt contra inueisset. Sic Ebræi mortem metuebant, si visio diuina esset.

tunc demum illam Virgilii nostri vocem
ne attonitus emittat :-

*te memorem virgo ? namque haud tibi
intus*

, nec vox hominem sonat. . . .

, nostrumque lenus quaecumque laborem.

abitque, si colere eam voluerimus. Co-
n non taurorum optimis corporibus contru-
ex auro argentoque suspenso, 5) nec in
lpe infusa, sed pia & recta voluntate. Ne-
m, non amore eius arderet, si nobis illam
tingeret. Nunc enim multa obstrigillat,
n nostram aut splendore nuntio reperenti-
scuro retinent. Sed si 7) quemadmodum
rum quibusdam medicamentis acui solet,
ri: sic & nos, si aciem animi liberare im-
voluerimus, poterimus perspicere virtu-
n obrutam corpore, etiam paupertate op-
humilitate & infamia obiacentibus. Cer-
quam, pulcritudinem illam, quamvis for-
tam. Rursus æque malitiam, & ærumno-
eternum perspiciemus: quamvis multus
iarum radiantium splendor impediat, &
, hinc honorum, illinc magnarum pote-
a lux verberet. Tunc intelligere nobis li-
um contemnenda miremur, simillimi pue-
omne ludicrum in pretio est. Parentibus
ec minus fratribus, præferunt paruo ære

(6) inter donaria.

(illans) obsunt, sese opponunt. Vide Nonium

elent quidam. Sed elegans est eius repetitio
recta. Gronov.

empta

runt. Miramur parietes tenui marmore
etiam sciamus quale sit, quod absconditur? i
stris imponimus. Et cum auro tecta 8)
mus, quid aliud quam mendacio gaudemus
enim sub illo auro fœda ligna latitare. Ne
parietibus aut lacunaribus ornamentum te
tenditur: omnium istorum quos incedere a
bracteata 9) felicitas est. Inspice, & disci
tenui membranâ dignitatis, quantum m
Hæc ipsa res tot magistratus, tot iudices de
quæ magistratus & iudices facit, I I) pecu
ex quo in honore esse cœpit, verus rerum
cidit: mercatoresque & venales invicem fi
rimus, non quale sit. quidque, sed quanti
cedem pii sumus, ad mercedem impii.
quamdiu aliqua illis spes inest, sequimur: i
trium transitori, si plus scelera promittant
rationem nobis parentes auri argentique fec
teneris infusa cupiditas altius sedit, crevitq
cum. Deinde totus populus in alia discor
conuenit: hoc suspiciunt, hoc suis optant

8. Tecta) interiora, i. e. laquearia, quamvis
ac ipsas regulas inaurare soleant. Lips.

9. Bracteata) i. e. externa tantum specie imo

um humanarum maximum, cum grati vide-
 it, consecrant Denique eo mores redacti
 t paupertas maledicto probroque sit, con-
 iunctibus, iniuncta pauperibus. Accedunt in-
 ina pottarum, quæ affectibus nostris facem
 , quibus dinitis velut vnicum vitæ decus
 trumque laudantur. Nihil illis melius
 e videntur dii immortales posse, nec ha-

*solis erat sublimibus alia columnis,
 micante auro.*

currum adspice.

*is axis erat, temo aureus, aureæ summa
 ita rota, radiorum argenteus ordo.*

: quod optimum videri volunt fecerant, ad-
 pellant. Nec apud tragicos defunt, qui lu-
 centiam, salutem, opinionem bonam ma-

re 12) Vocari pessimum, Et dives sper-
 ues, omnes quarimus: nemo, an bonus.
 uare, Et vnde: quid habeas, tantum rogant.
 ie tanti quisque, quantum habuit, fuit.
 habere nobis turpe sit, quaris? nihil.
 lines opto vivere, aut pauper mori.
 moritur, qui, dum moritur, lucrum facit.
 cunia ingens generis humani bonum,
 on voluptas matris, aut blanda potest
 sse prolis, non sacer meritis parens.
 dulce si quid Veneris in vultu micat,
 o illa amores calitum atque hominum mores.

: me) non sunt vnius Poetæ hi versus, sed plurium.

Cum

Cum hi nouissimi versus in tragœdia Euripidis pronuntiati essent, totus populus ad eiiciendum & actorem & carmen confurrexit vno impetu: donec Euripides in medium ipse profiluit, petens, vt expectarent, viderentque quem admirator auri exitum faceret. Dabar in illa fabula pœnas Bellerophontes, quas in sua quisque dat. Nulla enim auaritia sine pœna est, quamuis satis sit ipsa pœnarum. O quantum lacrimarum, ô quantum laborum exigit! quam misera desideratis, quam misera partis est! Adiace quotidianas sollicitudines, quæ pro modo habendi quemque discruciant. Maiore tormento pecunia possidetur, quam quæritur. Quantum damnis ingemiscunt, quæ & magna incidunt, & maiora videntur! denique vt nihil illis fortuna detrahat, quidquid non acquiritur, damnum est. At felicem illum homines, & diuitem vocant, & consequi optant, quantum ille possidet. Fateor Quid ergo? tu illos esse conditionis peioris existimas, quam qui habent & miseriam, & inuidiam? Vtinam qui diuitias appetituri essent, cum diuitibus deliberarent! vtinam honores petitari, cum ambitiosis, & summum adeptis dignitatis statum! profecto vota mutassent: cum interim illi noua suscipiunt, qui priora 13) damnauerant. Nemo enim est cui felicitas sua, etiamsi cursu venit, satisfaciât. Queruntur & de consiliis, & de processibus suis: maluntque semper, quæ reliquerunt. Itaque hoc tibi philosophia præstabit, quo equidem nihil

13. *Qui priora*) Lips. legit: *quos*. Hoc enim vult Seneca: adeo non pœnitent ambitionis, vt qui votis ad honorem talem venerit, alia suscipiat vt iterum perueniat, aliusque ascendant. Nimirum *homines vota damnaus cum competis eorum sunt*.

s existimo: numquam te pœnitebit tui. Ad tam solidam felicitatem, quam tempestas nulla utiat, non perducunt te apte verba contexta, & o fluens leniter. Eant ut volent, dum animo positio sua constet, dum sit magnus, & opinio securus, & ob ipsa quæ aliis displicent, sibi placui profectum suum vita æstimet, & tantum sciudicet, quantum non cupit, quantum non

EPIST. CXVI.

De Perturbatissimis, exstinguendis Affectibus, non tantummodum esse: neque a Natura induci. A mollitie prorsum aduersum nasci.

frum satis sit, medicos habere affectus, et nihil, sepe questum est. Nostri illos expellunt, ætæ temperant. Ego non video, quomodo vis esse aut vitis possit vlla mediocritas morbitimere. nihil eorum, quæ tibi non vis negari, et faciem me, indulgentemque præbebo re ad quas tendis, & quas aut vitæ necessarias, aut, aut iucundas putes: detraham vitium. Nam tibi cupere interdixero, velle permittam: 1) ut in illa intrepidus facias, ut certiore consilio, ut ptates illas magis sentias, Quid ni? ad te magis enturæ sunt, si illis imperabis, quam si seruias. Sed tale est, inquis, ut desiderio amici torquear: da ius inis tam iuste cadentibus. Naturale est opinio- s hominum tangi, & aduersis contristari: quare permittas mihi hunc tam honestum malæ opini- metum? Nullum vitium est sine patrocinio: nul-

Velle permittam) Voluntas enim Stoicis bona & inter-
fectus est. vid. Lipl. de Manud. L. 3. Diff. 5.
m. II. 11

ptatem natura necessariis rebus admiscu-
lam peteremus, sed vt ea, sine quibus ne
vivere, gratiora nobis illius faceret acc-
veniat iure, 3) luxuria est. Ergo intri-
stamus: quia facilius, vt dixi, non recipi-
exeunt. Aliquatenus, inquis, dolere,
timere permitte, sed illud aliquatenus le-
citur, nec vbi vis, accipit finem. Sapien-
te custodire se tutum est: & lacrimas si-
ptates, vbi volet, sistet. Nobis quia no-
di facile, optimum est omnino non pro-
ganter mihi videtur Panætius respondisse
tulo cuidam quærenti, An sapiens ama-
De sapiente, inquit, videbimus: mihi
adhuc a sapiente longe absumus, non
tendum, vt incidamus in rem commo-
tentem, alteri emancipatam, vilem si-
nim nos respexit, humanitate eius irri-
contempsit, superbia accendimur. Æt
amoris, quam difficultas nocet: facilitas
cum difficultate certamus. Itaque consc-
becillitatis nostræ, quiescamus. Nec

nam committamus, nec fortis, nec ad-
 nes ullis rebus blandē trahentibus. Quod
 de amore querenti respondit, hoc ego de
 dico. Quantum possumus nos, a labrico-
 us: in sicco quoque parum fortiter stamus.
 hoc loco mihi illa publica contra Stoicos
 imis magna promittitis, nimis dura præcipi-
 boniunctiones sumus, omnia nobis negare
 sumus. Dolebimus, sed parum: concep-
 sed temperate. irascemur, sed placabimur,
 re non possumus ista? quia nos posse non
 s, imo mehercules, aliud est in re. Vitia no-
 a amamus, defendimus, & malumus excu-
 quam excutere. Satis natura homini de-
 ris, si illo utamur, si vires nostras colliga-
 totas pro nobis, certe non contra nos con-
 Nolle in causa est: non posse præten-

EPIST. CXVII.

*sula, At, cum Sapiencia bonam sit, etiam
 ? Stoici istud vulgo negant: alii asserunt, &
 tis prout. Denique amolitur hac supernacua
 formationem morum serio vocat.*

tum mihi tibiue negotii concinnabis, &
 m nescis, in magnam me litem ac molestiam
 es, qui mihi tales quaestiuunculas ponis, in qui-
 nec dissentire a nostris salva gratia, nec con-
 alua conscientia possum. Quæris, an verum
 d Stoicis placet, Sapienciam bonum esse, sa-
 rum non esse? Primum exponam, quid Stoici
 et tum dicere sententiam audebo. Placet no-
 od bonum est, esse corpus: quia quod bonum
 quicquid facit, corpus est. Quod bonum est,

quo pendet, id est, ad ipsam sapientiam, quid ab aliis respondeatur, audi, antequam secedere, 1) & in alia parte considerare. I quiunt, nec beate vivere bonum est. Respondendum est, beatam vitam bonum vivere bonum non esse. Etiamnum quod lud opponitur. Vultis sapere? ergo exp sapere: si expetenda res est, bonum est. Isti verba torquere, & vnam syllabam terponere, quam sermo noster inferi n illam, si pateris, adiungam. Expetendum quod bonum est: ad expedendum. 2) qu tigit: quod, cum bonum consecuti sunt tur tanquam bonum, sed petito bono: non idem sentio, & nostros iudico in h re: quia iam primo vinculo tenentur, lis formulam non licet. Multum dare sumptioni 3) omnium hominum. Ap tatis argumentum est, aliquid omnibu quam deos esse, inter alia sic colligitur mnibus de iis opinio insita est: nec vlla

1. *Secedere*) a Senatu sumtum, vbi disc
sula permittit in hanc aut illam subselliorum

extra leges moreque proiecta, vt non aliquos
 redat. Cum de animarum æternitate diffi-
 en leue momentum apud nos habet consensus
 um, aut timentium inferos, aut colentium,
 ac publica persuasione; neminem inuenis,
 a putat & sapientiam bonum, & sapere. Non
 quod visti 4) solent, vt prouocem ad popu-
 nostris incipimus armis configere. Quod
 alicui; vtrum extra id cui accidit est, an in eo
 idit? Si in eo est cui accidit, tam corpus est,
 illud cui accidit. Nihil enim accidere sine pa-
 est: quod tangit, corpus est. Si extra est,
 non acciderat, recessit: quod recessit, motum
 quod motum habet, corpus est. Speres me
 ut, non esse aliud cursum, aliud currere: nec
 plorem, aliud calere: nec aliud lucem, aliud
 Concedo ista alia esse, sed non fortis alte-
 valetudo indifferens est: & valere indiffe-
 Si forma indifferens est: & formosum esse
 ens est. Si iustitia bonum est: & iustum esse
 est. Si turpitude malum est: & turpem esse
 est. tam mehorcule quam si lippitudo ma-
 & lippire malum est. Hoc vt scias, neu-
 le sine altero potest. Quod sapit, sapiens est:
 piens est, sepit. Adeo non potest dubitari,
 illud sit, tale hoc sit, vt quibusdam vtrum-
 myvideatur atque idem. Sed illud libenter
 im: Cum omnia aut bona sint, aut mala,
 fferentis, sapere in quo numero sit? Bonum
 esse, malum vtique non est: sequitur, vt me-
 Id autem medium atque indifferens voca-
 od tam malo contingere quam bono potest:

fi) in arena, gladiatoris, pugnis, vbi qui facibus
 i misericordiam implorabat.

tanquam pecunia, forma, nobilitas. Hoc, ut
 fiat, contingere nisi bono non potest: ergo indi-
 cendum non est. Atqui ne malum quidem est, quod
 contingere malo non potest: ergo bonum est. Quod
 nisi bonus non habet, bonum est: sapere non nisi
 bonus habet: ergo bonum est. Accidens est, inquit,
 sapientiae. Hoc ergo quod vocas sapere, utrum fa-
 cit sapientiam, an patitur? siue facit illud, siue pa-
 titur, utroque modo corpus est. Nam & quod fit,
 & quod facit, corpus est. si corpus est, bonum est:
 unum enim deerat illi, quo minus bonum esset, quod
 incorporale erat. Peripateticis placet, nihil, inter-
 esse inter sapientiam & sapere, cum in utroque co-
 rum & alterum sit. Numquid enim quemquam ex-
 istimas sapere, nisi qui sapientiam habet? Numquid
 quemquam qui sapiat, non putas habere sapientiam?
 Dialectici veteres ista distinguunt: ab illis diuisio-
 que ad Stoicos venit. Qualis sit haec dicam. Aliud est
 ager, aliud agrum habere. Quid nisi cum habere agrum
 ad habentem, non ad agrum pertineat. Sic aliud est sa-
 pientia, aliud sapere. Puto concedes duo esse haec, id
 quod habetur, & eum qui habet: habetur sapientia: ha-
 bet, qui sapit. Sapientia est mens perfecta, vel ad
 summum optimumque perducta: ars enim vita est.
 Sapere quid est? non possum dicere, mens perfecta,
 sed id quod contingit perfectam mentem habenti.
 Ita alterum est, mens bona: alterum quasi habere
 mentem bonam. Sunt, inquit, naturae corporum:
 tanquam, hic homo est, hic equus: has deinde se-
 quantur motus animorum enuntiatiui corporum. Hi
 habent proprium quiddam, & a corporibus se-
 ctum: tanquam, video Catonem ambulantiem: hoc
 sensus ostendit, animus credit. Corpus est quod
 video, cui & oculos, & animum intendi. Dico de-
 inde,

no ambulat : non corpus quidem est quod
 quor, sed enuntiativum quiddam de corpore
 od alii effatum vocant, alii enuntiatum, alii
 . Sic cum dicimus sapientiam, incorporā-
 iddam intelligimus : cum dicimus, Sapit : de
 loquimur. Plurimum autem interest, v-
 nd dicas, an de illo. Putemus in præsentiā
 esse: nondum enim quid mihi videatur, pro-
 quid prohibet, quo minus aliud quidem sit,
 ominus bonum? Dicebas paulo ante, aliud
 um, aliud habere agrum. Quid ni? in alia
 urya est qui habet, in alia quod habetur. illa
 hic homo est. At in hoc de quo agitur, e-
 nturæ sunt utraque, & qui habet sapientiam,
 us habetur. Præterea illic aliud est quod
 alius qui habet : hic in eodem est, & quod
 & qui habet. Agar iure possidetur : sapi-
 tura, ille abalienari potest, & alteri tradi:
 discedit a domino. Non est itaque quod
 : inter se dissimilia. Cæperam dicere, posse
 esse, & tamen utraque bona. Sapientia, &
 uo sunt : & utrumque bonum esse concedis.
 o nihil obstat, quo minus & sapientia bo-
 & habens sapientiam : sic nihil obstat, quo
 sapientia bonum sit, & habere sapientiam,
 pere. Ego in hoc volo sapiens esse, ut sapi-
 id ergo? non est id bonum, sine quo nec il-
 um est? Vos certe dicitis, sapientiam, si sine
 , accipiendam non esse. Quis est usus sa-
 Sapere : hoc est in illa pretiosissimum : quo
 superuacua fit. Si tormenta mala sunt,
 malum est : adeo quidem, ut illa non sint

ovale) sensus omnino & præcedentia possant ut
 igatur.

mala, si quod sequitur, detraxeris. Sapientia bitus perfectæ mentis est: sapere, usus perfectæ mentis. Quomodo potest usus eius bonum non esse, sine usu bonum non est? Interrogo te, an sapientia sit expetenda. fateris. Interrogo, an usus sapientie sit expetendus. fateris. negas enim te illam recerum, si uti ea prohibearis. quod expetendum est, num est. Sapere, sapientie usus est: quomodo quentia, loqui: quomodo oculorum, videre: & sapere, sapientie usus est. usus autem sapientie petendus est: sapere ergo expetendum est: si expetendum est, bonum est. Olim ipse me damno, illos imitor dum accuso, & verba apertæ rei imper Cui enim dubium potest esse, quin si æstus malum & æstuarum malum sit? si aliorum malum est, malum sit algere? si vita bonum est, & vivere bonum est minia ista circa sapientiam, non in ipsa sunt: at bis in ipsa commorandum est, etiam si quid cui libet, amplos habet illa spatiososque secessus. deorum natura quæramus. de siderum alimentis his tam variis stellarum discursibus: an ad illos motus nostra moveantur corpora, an corporibus minium, animisque illinc impetus veniat. A hæc quæ fortuita dicuntur, certa lege constricta nihilque in hoc mundo repentinum, aut expeditis volutetur. Ista iam a formatione morum cesserunt: sed leuant animum, & ad ipsarum tractant rerum magnitudinem attollunt. Hæc ver quibus paullo ante dicebam, minuant, & deprim nec ut putas exactunt, sed extenuant. Obsecro vos, cur tam necessariam curam maioribus meliusque debitam, in re nescio an falsa, certe interrimus? Quid mihi profuturum est scire, an a sit sapientia, aliud sapere? quid mihi profuturum

illud bonum esse, hoc non esse? Temere me
 , subibo huius voti aleam. tibi sapientia, mi-
 ere contingat: pares erimus. Potius id age,
 i viam monstres, qua ad ista perueniam. Dic
 quid vitare debeam, quid appetere: quibus
 am labantem studiis firmem: quemadmodum
 de ex transuerso ferunt aguntque, procula me
 am. Quomodo pat esse tot malis possim: quo-
 istas calamitates remoueam, quæ ad me irru-
 : quomodo illas, ad quas ego irruam. 6) Quo-
 modo feram autumnam sine gemitu meo, sa-
 sine fine alieno: quomodo vitium necessarii-
 terminatum non expectem, sed ipsamet, cum
 erit, prostigiam. Nihil mihi videtur turpia,
 optare mortem. Nam si vis vivere, quid o-
 mori? si non vis, quid deos rogas, quod tibi
 ei 7) dederunt? Nam ut quandoque moriaria,
 inuito posuitur est: ut cum voles, in tua manu
 Alterum tibi necesse est, alteram licet. Tan-
 um his diebus principium diserti mehercules
 gi: Ita, inquit, quamprimum moriar. Ho-
 emens, optas rem tuam, 8) Ita quamprimum
 r. Fortasse inter has voces senex factus es. A-
 quid in mora est? nemo te tenet, enade qua
 est. Elige quamlibet rerum naturæ partem,
 bi præberi exitum iubeas. Hæc nempe sunt ele-
 , quibus hic mundus administratur, aqua,
 spiritus, 9) Omnia ista tam causa viuendi
 quam viæ mortis. Ita quamprimum moriar.

irrupti) ad quas sponte mea prorup.

tibi nascens) ab ipsa natiuitate, ut parandum non fu-

guis enim hoc habet ut possit mori si velit.

optas rem tuam) quod eam nostrum est, non optamus,

obis ipsis id præstare possimus.

spiritus) aer.

mole impendente capiti tuo? Non tam benignum te liberale tempus natura nobis dedit, ut aliquid ex illo vacet perdere: & vide, quam multa etiam diligentissimis pereant. Aliud valetudo sua cuique abstulit, aliud suorum: aliud necessaria negotiis, aliud publica occupauerunt: vitam nobiscum diuidit somnus. Ex hoc tempore tam angusto, & rapido, & nos auferente, quid iuuat maiorem partem mittere in vinum? Adice nunc, quod assuescit animus delectare se potius, quam sanare: & philosophiam oblectamentum facere, cum remedium sit. Inter sapientiam, & sapere quid intersit, nescio: scio ita non interesse, sciam ista, an nesciam. Dic mihi, cum quid inter sapientiam & sapere intersit, didicero, sapiam? Cur ergo potius inter vocabula me sapientie detines, quam inter opera? Fac me fortiorem, fac me securiorem, fac fortunæ parē, fac superiorem. possum autem superior esse, si fecero omnia quod disco.

EPIST. CXVIII.

Inanes epistolæ nolle se scribere: potius monitum & utilium obres: Et iam facit. Suadet suū, non aliena tractare; a Fortuna nihil petere, nec ab ea pendere. Verum bonum querendum: Et quid illud sit, demonstrat. Itemque quid ab honesto differat. Omne bonum, secundum Naturam esse; ut tamen quidquid secundum Naturam, Bonum.

EXigis a me frequentiores epistolas. Rationes conferamus: soluendo non eris. Conuenerat quidem, ut tua priora essent; tu scriberes, ego rescriberem; sed non ero difficilis, bene credi tibi scio: in-

necessum 1) dabo. Nec faciam, quod Ciceronissimus facere Atticum iubet, ut etiam illam habeat, quod in buccam venerit, scribam, quam potest deesse quod scribam, ut omnia Ciceronis implent epistolas, transeam: quis laborer, quis alienis, quis suis viribus consulatum fiducia Cæsaris, quis Pompeii, petat: quam durus sit foenerator Cæcilius, auri centesimis propinqui nummum mouere possint. Sua satius est mala quam aliena tractare, & videre, quam multarum rerum esse sit, 2) & non suffragari. 3) Hoc est, mihi regnum, hoc securum ac liberum, nihil tanta fortune comitia transire. Quam putandum, tribu hoc vocatis, cum candidatis suis, 4) pandeant, & alios nummos proculius per sequestrum, 5) agat, alia eorum malis conerant, quibus designatus contingendum negaturus est; omnes attoniti, vota expectant; stare otiosum, & spectare illos, 6) nec ementem quidquam, nec vendentem tanto hic maiore gaudio frui, qui non aut consularia comitia securus intuetur, sed

necessum) argentariorum verbum: solvere princeps cesserit. *Lips.*

multarum rerum candidatus) quoniam, quas appetitio & ratione, etiam inclinatio eo vocet,

suffragari) talis petitioni rerum inanium,

uplis suis) totus campus martius templis & publicis erat infestus: ad propinqua itaque templa candidabant, & ibi exitum comitiorum expectabant. *Lips.*

sequestrum) non tantum promittat, sed & deponat a fidei causa. *Id.*

lunas) vetus est vitæ cum nundinis comparatio, ubi etiam, alii vendentes.

magna

magna illa, in quibus alii honores anniuersari petunt, alii perpetuas 8) potestates, alii belluentus prosperos triumphosque, alii diuitias matrimonia ac liberos, alii salutem suam suorum quanti animi res est, solum nihil petere, nulli succurrere, & dicere: Nihil mihi tecum fortuna: non mei tibi copiam. scio apud de Catones repelli, nolos fieri: nihil rogo. Hoc est priuatam faceretunam. 9) Libet ergo hæc inuicem scribere, & integram semper egerere materiam, circumstantibus tot millia hominum inquieta: qui ut a pestiferi consequantur, per mala nituntur in impetuntque mox fugienda, aut etiam fastidiendi enim affectu satis fuit, quod optanti nimium batur? Non est, ut existimant homines, auiditas, sed pusilla. itaque neminem satiat. Tunc credis excelsa, quia longe ab illis iaces: ei uero ad illa peruenit, humilia sunt. Mentior, nisi querit ascendere. Istud quod tu summum gradus est. Omnes autem male habet ignorari. tanquam ad bona feruntur, decepti rumo Deinde mala esse, aut inania, aut minora querauerint, adepti ac multa passi vident: maiorque miratur ex interuallo fallentia, & vulgo magis bonis sunt. Hoc ne nobis quoque eueniat, quæ quid sit bonum. Varia eius interpretatio finiuit hoc alius alio modo, alius illud aliter exprimit. Quidam ita finiunt: Bonum est, quod inuitat, quod ad se vocat. Huic statim opponitur si inuitat quidem, sed in perniciem? scis quare

7. *Anniuersarios*) tribunatus, præturas, consulatus

8. *Perpetuas*) regna, principatus. *Id.*

9. *Priuatam facere fortunam*) exquirere eam potestatem in ordinem redigere,

da sint. Verum, & verisimile, inter
ta: Quod bonum est, vero iungitur: non
um, nisi verum est. At quod inuitat ad
acie, verisimile est: subrepat, solici-
Quidam ita finierunt: Bonum est, quod
sui mouet, vel quod impetum animi
se mouet. Et huic idem opponitur:
impetum animi mouent, quæ petuntur
lo. Melius illi qui sic finierunt: Bonum
se impetum animi secundum naturam
lemum petendum est, cum cœpit esse ex-
lam & honestum est: hoc enim perfecte
. Locus ipse me admonet, vt, quid in-
onum honestumque, dicam. Aliquid
it mixtum, & inseparabile: nec potest
nisi cui aliquid honesti inest: & hone-
bonum est. Quid ergo inter duo inter-
n est perfectum bonum, quo beata vita
uius contactu alia quoque bona fiunt.
ale est. Sunt quædam neque bona, ne-
inquam militia, legatio, iurisdictio.
neffe administrata sunt, bona esse inci-
dubio in bonum transeunt. Bonum so-
ti fit, honestum per se bonum est. Bo-
sto fuit, honestum ex se est. Quod bo-
um esse potuit: quod honestum est, ni-
e non potuit: Hanc quidam finitionem
Bonum est, quod secundum naturam
quid dicam. Quod bonum est, & se-
ram est: non protinus quod secundum
& bonum est. Multæ quidem naturæ
sed tam pusilla sunt, vt non conueniat
men. Levia enim sunt, & contemnen-
ec minimum contemnendum bonum.

Nam

Efurio: edendum est. vtrum hic panis sit plebeius, an filiginæus, ad naturam nihil pertinet. illa ventrem non delectari vult, sed impleri. Sitio. vtrum hæc aqua sit quam ex lacu proximo excepero, an ea quam multa niue clusero, 3) vt rigore refrigeretur alieno, ad naturam nihil pertinet. Illa hoc vnum iubet, sitim extinguere. Vtrum sit aureum poculum, an crystallinum, an murrheum, an Tiburtinus calix, an manus concava, nihil refert. Finem omnium rerum specta, & superuacua dimitte. Fames me appellat: ad proxima quæque tendatur manus: ipsa mihi commendabit, quodcumque comprehendero. Nihil contemnit esuriens. Quid sit ergo, quod me delectabit, quæris? Videtur mihi egregie dictum: Sapientis, diuitiarum naturalium est quæsitore acerrimus. Inaniter, inquis, lance mueras. Quid est illud in commune? 4) iam ego paraueram fiscos: circumspiciebam in quod me mare negotiaturus immitterem, quod publicum 5) agitare, quas accerferem merces. Decipere est istud, docere paupertatem, cum diuitias promiseris. Ita tu pauperem iudicas, cui nihil deest? Suo, inquis, & patientiæ suæ beneficio, non fortunæ. Ideo ergo illam non iudicas diuitem quia diuitiæ eius desinere non possunt? Vtrum malis habere multum, an satis? qui multum habet, plus cupit; quod est argumentum, nondum illum satis habere: qui satis habet, consecutus est, quod nunquam diuiti contingit, finem. An hæc ideo non putas esse diuitias, quia propter illas nemo proscriptus est? quia propter illas nulli venenum fili-

3. *Clusero*) nam vas ipsum circumdari hinc potest, vt frigus capiat, niuis ipsius & vitii ex parte liquore. *Lips.*

4. *In commune*) scilicet supra dixerat Seneca sub tantum Epistolæ se aliquid inuenisse *in commune*.

5. *Quod publicum*) nam vectigallium redemptoris promissa sæpe ad opes via, *Lips.*

i vxor impegit? quia in bello tutæ sunt? quia
otiosa? quia nec habere illas periculosum est,
rosium disponere? An parum habet, qui tan-
nalget, non esurit, non sitit? plus Iupiter non
Nunquam parum est, quod satis est: nunquam
est, quod satis non est. Post Darium & Indos
est Alexander Macedo: quærit quod suum
rutatur maria ignota, in Oceanum classes mit-
s, & vt ita dicam, mundi claustra perumpit.
aturæ satis est, homini non est. Inuentus est
cupisceret aliquid post omnia. Tanta est cæci-
itium, & tanta initiorum suorum vnicuique,
ocessit, obliuio. Ille modo ignobilis anguli
controuersia dominus, de tanto fine terrarum
n rediturus orbem 6) tristis est. Neminem
diuitem fecit: imo contra, nulli non maiorem
ditatem incussit. Quæris, quæ sit huius res

plus incipit habere posse, qui plus habet. Ad
quem voles mihi ex his quorum nomina
illo Licinoque 7) numerantur, in medium li-
rahas: afferat censum, & quidquid habet, &
d libèrat, simul computet: iste, si mihi credis,
est; si tibi, potest esse. 8) At hic qui se ad id
itura exigit, composuit, non tantum extra
est paupertatis, sed extra metum. Sed
quam difficile sit res suas ad naturalem
coactare, hic ipse quem circa naturam
quem tu vocas pauperem, habet aliquid
vacui. At exerceant populum, & in se con-
opes, si numerati multum ex aliqua domo

suum rediturus orbem) nam alienis & nouis imperi-
r iudicant, tristis est quod per suum sedent.

illo Eschidquo) vterque valde diues De Crasso notum
io ex Dione L. 54. Iuvenale sat. li. de aliis constat.

tibi, potest esse) si tibi credas, hoc e. quod ipse fate-
n possit esse pauper.

in in a

affer-

effertur, si multum auri testō quoque eius illinitur, si familia aut corporibus electa, aut spectabilis cultus est. Omnium istorum felicitas in publicum spectat: ille quem nos & populo & fortunæ subduximus, beatus intorsum est. Nam quod ad illos pertinet, apud quos falso diuitiarum nomen inuasit occupata paupertas: sic diuitias habent, quomodo habere dicimur febrem, cum illa nos habeat. E contrario dicere debemus: Febris illum tenet. eodem modo dicendum est, Diuitiæ illum tenent. Nihil ergo monuisse te malim, quam hoc, quod nemo monetur satis: ut omnia naturalibus desideriis metiaris, quibus aut gratis satis fiat, aut paruo. Tantum miscere vitia desideriis noli. Quæris, quali mensa, quali argento, quam paribus ministeriis, 9) & leuibus, 10) afferatur cibus? nihil præter cibum natura desiderat.

*Nam tibi, cum fauces urit sitis; aurea quæris
Pecula? num esuriens fastidis omnia præter
Pauonem rhombumque?*

Ambitiosa non est fames: contenta desinere est: quo desinat, non nimis curat. Infelicitis luxuriæ ista tormenta sunt, quærit quemadmodum post saturitatem quoque esuriat; quemadmodum non impleat ventrem, sed farciat; quemadmodum sitim prima potione sedatam reuocet. Egregie itaque Horatius negat ad sitim pertinere, quo poculo aqua, aut quam eleganti manu ministretur. Nam si pertinere ad te iudicas, quam crinitus puer, 11) & quam perlucidum

9. *Quam paribus ministeriis*) atque scilicet & colore. Sic de breuit. vit. c. 12. & alibi in his Epistolis. *Lips.*

10. *Leuibus*) glabris ut alibi vocat, & sine pilis.

11. *Quam crinitus puer*) quia peculis, muliebri plerumque habitu erant, capillitio longo & fluente. *Lips.*

alum porrigit, non sitis. Inter reliqua, hoc
 natura prestitit præcipuum, quod necessitati fa-
 voris. Recipiunt supernacua delectum.
 parum decens, illud parum laudatum, oculos hoc
 audit. Id actum est ab ille mundi conditore
 a vivendi iura descripsit, ut salvi essemus, non
 Ad salutem omnia parata sunt, & in prom-
 iciis omnia misere ac solícite comparantur
 ergo hoc naturæ beneficio inter magna nu-
 mera cogitamus, nullo nomine melius illam
 deprecabimur, quam quia quidquid ex necessi-
 deratur, sine fastidio sumitur.

EPIST. CXX.

*tia quomodo ad nos pervenit? observatione, &
 nos: natura etiam ducente. Vult & ex con-
 id est, vult delectatione. Describit Sapientia
 & vulgo petenda, aut timenda calcantem, est
 cum mortem. Denique unum semper, & sibi
 itur.*

la tua per plures quæstiunculas vagata est,
 & una constitit, & hanc expediri desiderat:
 io ad nos boni honestique notitia pervene-
 re duo apud alios diuersa sunt, apud nos tan-
 sa. 1) Quid sit hoc, dicam. Bonum putant
 ri, quod utile est. itaque hoc & diuitiis, &
 rino, & calceo nomen imponunt: tanta sit
 is boni vilitas, & adeo usque ad sordida de-
 Honestum putant, cui ratio recti officii
 tanquam pie curatam patris senectutem, ad-
 nici paupertatem, fortem expeditionem,

nos tantum dinis) quomodo & quatenus in ep.
 medium copiose.

prudentem moderatamque sententiam. Ista duo quidem facimus, sed ex vno. Nihil est bonum, nisi quod honestum est: quod honestum est, utique bonum. Superuacuum iudico adicere, quid inter ista discriminis sit, cum saepe dixerim. Hoc vnum dicam: Nihil nobis bonum videri, quo quædam & male uti potest. Vides autem, diuitiis, nobilitate, virtutibus, quam multi male utantur. Nunc ergo ad id reuertor, de quo desideras dici: Quomodo ad nos prima boni honestique notitia peruenerit. Hoc nos docere natura non potuit: femina nobis scientiam dedit, scientiam non dedit. Quidam aiunt nos in notitiam incidisse: quod est incredibile, virtutis alicui speciem casu occurrisset. Nobis videtur observatio collegisse, & rerum saepe factarum inter se collatio, per analogiam nostro intellectu & honestum & bonum iudicante. Hoc verbum cum latini grammatici ciuitate denauerint, ego damnum non puto, nec in ciuitatem suam redigendum. Utar ergo illo non tamquam recepto, sed tamquam vtitato. Quæ sit hæc analogia, dicam. Noueramus corporis similitudinem: ex hac cogitauimus esse aliquam & animi, noueramus corporis vires: his collegimus esse & animi robur. Aliqua benigna facta, aliqua humana, aliqua fortia, nos obstruxerant: hæc cepimus tamquam perfecta mirari. Suberant illis multa vitia, quæ species alicuius conspicui facti fulgorque celabat: hæc dissimulauimus. Natura iubet augere laudanda: nemo non gloriam ultra verum tulit. Ex his ergo speciem ingentis boni traximus. Fabricius Pyrrhi regis aurum repulit, maiusque regno iudicauit, regias opes posse contemnere. Idem, medico Pyrrhi promittente venenum se regi daturum, monuit Pyrrhum, caue

caueret insidias. Eiusdem animi fuit, auro non vinci, veneno non vincere. Admirati sumus ingentem virum, quem non regis, non contra regem promissa flexissent, boni exempli tenacem: quod difficillimum est, in bello innocentem: qui aliquid esse crederet etiam in hoste nefas: qui in summa paupertate, quam sibi decus fecerat, non aliter refugit divitias quam venenum. Viue, inquit, beneficio meo, Pyrrhe, & gaude, quod adhuc dolebas, Fabricium non posse corrumpi. Horatius Coeles solus implevit pontis angustias, adimique a tergo sibi reditum, dummodo iter hosti auferretur, iussit: & tam diu resistit prementibus, donec reuulsa ingenti ruina tigna sonuerunt. Postquam respexit, & extra periculum esse patriam periculo suo sensit: Veniat, si quis vult, inquit, sic euntem sequi: deditque se in præceps: & non minus sollicitus in illo rapido alveo fluminis, ut armatus, quam ut saluus exiret, retento armorum victricium decore, tam tutus rediit, quam si ponte venisset. Hæc & huiusmodi facta imaginem nobis ostendere virtutis. Adiciam quod mirum fortasse videatur: mala interdum speciem honesti obtulerunt, & optimum ex contrario nituit. Sunt enim, ut scis, virtutibus vitia confinia, & perditis quoque ac turpibus recti similitudo est. Sic mentis prodigus liberalis: cum plurimum interfit, vixit, quis dare sciat, an servare nesciat. Multi inquam, sunt, Lædæ, qui non donant, sed proiciunt, non voco ego liberalem, pecuniae summatum, misit negligentia facilitatem, temeritæ fortunam. Hæc nos similitudo coëgit attendere, & diffimulare specie quidem vicina, re autem plurimum inter se diffidentia. Dum observamus eos, quos infames egregium opus fecerat, coëpimus annotare, quia

one en, & in his que voluerimus statu, pr
in his quæ agenda, prudentiam. Vidin
buendum esset, plena manu dantem. v
dum, pertinacem & obnoxium, 2) & li
corporis animo subleuantem. Præterea
semper, & in omni actu par sibi, iam r
bonus, sed more eo perductus, 3) vt r
recte facere posset, sed nisi recte facere
Intelleximus in illo perfectam esse virtut
partes diuisimus. Oportebat cupiditate
metus comprimi, facienda prouideri, redd
bui: comprehendimus temperantiam, for
prudentiam, iustitiam, & suum cuique de
cium. Ex quo ergo virtutem intellexim
dit illam nobis ordo eius, & decor, & co
omnium inter se actionum concordia, &
super omnia efferens sese. Hinc intellect
ata vita, secundo defluens cursu, arbit
Quomodo ergo hoc ipsum nobis appar
Numquam vir ille perfectus adeptusque
fortunæ maledixit: numquam accidenti
cepit; ciuem esse se vniuersi & militem c
bores velut imperatos subiit. Quidquid
non tamquam malum aspernatus est, & in

um, sed quasi delegatum sibi. Hoc quaecumque
 inquit, meum est: asperum est, durum est: in
 o nauemus operam. Necessario itaque magnus
 paruit, qui numquam malis ingemuit, numquam
 fato suo questus est, fecit multis intellectum sui,
 & non aliter quam in tenebris lumen effulsit: ad-
 eritque in se omnium animos, cum esset placidus &
 nis, & humanis diuinisque rebus pariter æquus.
 abebat perfectum animum, ad summam sui addu-
 us, supra quam nihil est nisi mens Dei, ex qua pars
 & in hoc pectus mortale defluxit: quod numquam
 agis diuinum est, quam vbi mortalitatem suam co-
 tat, & scit in hoc natum hominem, vt vita defun-
 eretur: nec domum esse hoc corpus, sed hospitium,
 quidem breue hospitium: quod relinquendum est,
 si te grauem esse hospiti videas. Maximum, in-
 nam, mi Lucili, argumentum est animi ab altiori
 nientis sede, si hæc in quibus versatur, humilia iu-
 cat, & angusta, si exire non metuit. Scit enim
 io exiturus sit, qui vnde venerit, meminit. Non
 demus, quam multa nos incommoda exagitant,
 nam male nobis conueniat hoc corpus? Nunc de
 tre, nunc de capite, nunc de pectore ac faucibus
 erimur: alias nervi nos, alias pedes vexent: nunc
 dectio, 6) nunc destillatio: 7) aliquando superest
 nguis, aliquando deest: hinc atque illine tentamur,
 expellimur. Hoc euenire solet in alieno habitanti-
 ur. At nos corpus tam putre sortiti, nihilominus
 terna proponimus, & in quantam potest ætas hu-

6. *Fecit multis intellectum sui*) multis virtute sua innotuit.
 7. *Ex qua pars*) Stoicorum opinio animos nostros ex illo
 timo delibatos esse. *Lips.*

6. *Deiectio*) deiectio alii, quæ & *deiectio* simpliciter dicitur
 isto in præs. & L. 4. c. 14.

7. *Destillatio*) quæ *luciam* est, catarrhum vulgo vocant.

mana protendi, tantum spe occupamus, nulla contenti pecunia, nulla potentia. Quid hac re fieri impudentius, quid stultius potest? Nihil satis est morturis, imo morientibus. quotidie enim propius ab ultimo stamus, & illo vnde nobis cadendum est, horum nos omnis impellit. Vide in quanta cæcitate mens nostra sit! Hoc quod futurum dico, cum maxime sit, 8) & pars eius magna iam facta est. nam quod viximus tempus, eo loco est, quo erat antequam viximus. Erramus autem, qui ultimum timemus diem; cum tantumdem in mortem singuli 9) conferant. Non ille gradus lassitudinem facit, in quo defecimus, sed ille proficitur. 10) Ad mortem dies extremus peruenit, accedit omnis. Carpit 11) nos illa, non corripit. Ideo magnus animus, conscius sibi melioris naturæ, dat quidem operam, ut in hac statione, qua positus est, honeste se atque industrie gerat; ceterum nihil horum quæ circa ipsum sunt, suum iudicat, sed ut commodatis utitur, peregrinus & properans. Cum aliquem huius viderimus constantiæ, quidni subiret nos species non vitæ indolis? utique si hanc, 12) ut dixi, magnitudinem veram esse ostendebat. Qualitatis veræ tenor permanet, falsa non durant. Quidam alternis Vatinii, alternis Catones sunt: & modo parum illis se-

8. Cum maxime sit) quotidie enim morimur, h. e. ad mortem tendimus.

9. Singuli) dies nimirum singuli vitæ aliquid detrahunt.

10. Proficitur.) in illo apparet lassitudo.

11. Carpit &c.) paulatim mors ad se ducit, non impetum respit. Lips

12. Utique si hanc &c.) ista ita restituit Gronov. Utique si hanc, ut dixi, magnitudinem veram esse ostendebat æqualitas. Veri tenor permanet, falsa non durant, ubi observandum si redundare ornatus causa, ut alibi sæpe.

verus

verus est Curius, parum pauper Fabricius, parum frugi & contentus vili Tubero: modo Licinum dititiis, Apicium cœnis, Mæcenatem deliciis prouocant. Maximum iudicium est malæ mentis, fluctuatio, & inter simulationem virtutum, amoremque vitiorum, assidua iactatio.

*Sæpe decem seruos: modo reges atque tetrarchas,
Omnia magna loquens: modo sit mihi mensa tri-
pes, &
Concha salis puri, & toga que defendere frigus,
Quamuis crassa, queat. decies centena dedisses
Huic parco paucis contento: quinque diebus
Nil erat in localis.*

Omnes isti tales sunt, qualem hunc describit Horatius; numquam eundem, nec similem quidem si adeo in diuersum aberrat. Multos dixi: prope ut omnes sint. Nemo non quotidie consilium mutet & vorum. modo vxorem vult habere, modo vxorem: modo regnare vult; modo id agit, ne quis faciosior seruus: modo dilatat se vsque ad inuidiam: modo subfidit, & contrahitur infra humilitatem iacentium: nunc pecuniam spargit, nunc rapit. proxime coarguitur animus imprudens: alius proque alius, & (quo turpius nihil iudico) impar.

Magnam rem puta, vnum hominem agere: ceteræ res sapientem autem nemo vnum agit: ceteræ res sumus. Modo frugi sibi videbimur, modo prodigi & vani. Mutamus subinde, & contrariam ei sumimus, quam eximus. o te exige, ut qualem institueris præstare te, que ad exitum serues. Effice ut possis laudari;

(vnum agere) facere ut semper sis idem.

si minus, ut agnosci. De aliquo, quem vidisti heri, merito dici potest: Hic quis est? tanta mutatio est.

EPIST. CXXI.

*iquid pro argutiis praeferat: tum proponit, An
A omnibus animalibus constitutionis sua sensus? id
est, sponte & natura eant, quo debent & sunt fa-
cta. Dicit esse, & exemplis rationibusque variis
docet.*

Litigabis, ego video: cum tibi hodiernam quaestiuunculam, in qua satis diu haesimus, exposuero. Iterum enim clamabis, Hoc quid ad mores? Sed exclama, dum tibi primum alios opponam, cum quibus litiges, Posidonium & Archidemum. 1) Hi iudicium accipient, 2) deinde dicam. Non quidquid morale est, bonos mores facit. 3) Aliud ad hominem alendum pertinet, aliud ad exercendum, aliud ad vestiendum, aliud ad docendum, aliud ad delectandum. Omnia tamen ad hominem pertinent, etiam si non omnia meliorem eum faciunt. Mores alia aliter attingunt. Quaedam illos corrigunt & ordinant, quaedam naturam eorum & originem scrutantur. Cum quaeritur, quare hominem natura produxerit, quare praetulerit animalibus ceteris, longe me iudicas mores reliquisse? falsum est. Quomodo enim scies, qui habendi sint, nisi quid homini sit opti-

1. Posidon. & Archid.) vterque inter Stoicos celebris fuit.
2. Iudicium accipiens) litem tecum contestabuntur. Lips.
3. Non quicquid morale est, bonos mores facit) interrogati-
ve offerri vult Lipsius. Nam ex sequentibus hoc velle dicitur:
Moralia etiam esse, quae si non aperte & statim flexu vel sub-
sidio aliquo ducunt ad bonos mores. Mihi tamen fateor ali-
ter videri.

num,

um, inueneris? nisi naturam eius inspexeris? Tunc enim intelliges, quid faciendum tibi, quid vitandum sit, cum didiceris quid naturæ tuæ debeas. Eo, inquis, volo discere, quomodo minus cupiam, minus timeam. Superstitionem mihi excute: doce ne esse vanumque hoc, quod felicitas dicitur: vnam illi syllabam 4) facillime accedere. Desiderio tuo satisfaciam, & virtutes exhortabor, 5) & vitia conerberabo, licet aliquis nimium immoderatumque in hac parte me iudicet, non desistam persequi nequam, & affectus effertissimos inhibere, & voluptas ituras in dolorem compescere, & votis obstrepere. Quidni? cum maxima malorum optauerimus, & ex gratulatione natum sit quicquid obloquimur. 6) Inrim permitte mihi ea quæ paullo remotiora videntur, excutere. Quærebat, an esset omnibus animalibus constitutionis 7) suæ sensus? Sensum autem se, ex eo maxime apparet, quod membra apte & expedite mouent, non aliter quam in hoc eruditi. Nulli non partium suarum agilitas est. Artifex instrumenta sua tractat ex facili: rector navis scit gubernaculum flectere: pictor colores quos ad reddendum similitudinem multos variosque ante se posuit, terrime denotat, & inter ceram 8) opusque facili

4. Vnam illi syllabam) ut fiat infelicitas. Lips.

5. Virtutes exhortabor) non infrequens dicendi genus. Sestius, XIV. 1. bellum omnes hortari dicit.

6. Ex gratulatione natum sit quicquid obloquimur) ex spectantibus bonis quæ incepti gratulationes accepimus, sed ne mala reuera erant, natum quicquid ægre ferimus.

7. Constitutionis) Stoica vox, statum & conditionem dicitur, Gr. *εὐνομία*. Diogenes in Chrysippo: *εὐνομία αἰσθητικὴ καὶ λογιστικὴ αὐτῆς εὐνομίας καὶ τῆς ταύτης εὐνομίας*.

8. Ceram) ceris coloratis veteres pingebant.

nem habet tenera, & vix eminens sulco : aliam cum conualuit, & molli quidem culmo, sed qui ferat onus suum, constitit : aliam cum flauescit, & ad aream spectat, 10) & spica eius induruit : in quaecunque constitutionem venit, eam tuetur, in eam componitur. Alia est ætas infantis, pueri, adolescentis, senis : ego tamen idem sum, qui & infans fui, & puer, & adolescens. Sic quamuis alia atque alia cuique constitutio sit, conciliatio constitutionis suæ eadem est. Non enim puerum mihi aut iuuenem, aut senem, sed me natura commendat. Ergo infans ei constitutioni suæ conciliatur, quæ tunc infanti est, non quæ futura iuueni est. Neque enim, si aliquid illi maius, in quo transeat, restat ; non hoc quoque in quo nascitur, secundum naturam est. Primum sibi ipsi conciliatur animal : debet enim aliquid esse, ad quod alia referantur. Voluptatem peto. cui ? mihi. ergo mei curam ago. Dolorem refugio. pro quo ? pro me. ergo mei curam ago. Si omnia propter curam mei facio, ante omnia est mei cura. Hæc animalibus inest cunctis : nec inseritur, sed innascitur. Producit fœtus suos natura, non abiicit : & quia tutela certissima ex proximo est, sibi quisque commissus est. Itaque ut in prioribus dixi, tenera quoque animalia e materno utero vel quoquo modo effusa, quid sit infestum ipsis, protinus norunt, & mortifera deuitant : umbram quoque transuolantium reformidant, obnoxia 11) aubus raptu videntibus. Nullum animal ad vitam prædit sine metu mortis. Quemadmodum, inquit, editum animal intellectum habere, aut salutaris aut mortiferæ rei potest ? Primum quæritur, an intelligat, non quemadmodum intelligat. Esse autem illis intellectum, ex eo ap-

10. *Ad aream spectat*) triturae causa eo deferendum.

11. *Obnoxia*) illa animalia quæ obnoxia sunt rapacitati aliorum, umbram quoque illorum transuolantium fugiunt.

paret, quod nihil amplius, si intellexerint, faciant. Quid est quare pavonem, quare anserem gallina non refugiat, cum tanto minorem, & ne notum quidem sibi, accipitrem fugiat? quare pulli felem timent, canem non timent? Apparet illis inesse scientiam nocituri, non experimento collectam. nam antequam possint experiri, cauent. Deinde, ne hoc casu existimes fieri, nec metuunt alia quam debent, nec vnquam obliuiscuntur huius tutelæ & diligentiae, æqualis est illis a pernicioso fuga. Præterea, non fiunt timidiora viuendo. Ex quo quidem apparet, non vsu illa ad hoc peruenire, sed naturali amore salutis suæ. Et tardum est & varium, quod vsus docet: quidquid natura tradit, & æquale est omnibus, & statim. Si tamen exigis, dicam quomodo omne animal perniciofa intelligere conetur sentit se carne constare: itaque sentit, quid sit, quo secari caro, quo vri, quo obteri possit. Quæ sunt animalia armata ad nocendum, horum speciem trahit inimicam & hostilem. Inter se ista coniuncta sunt. Simul enim conciliatur salutis: quidque & quæ iurant, illa petit; læsura formidat. Naturales a contrariis aspernationes sunt. sine vlla cogitatione, sine consilio fit, quidquid natura præcipit. Non vides, quanta subtilitas sit apibus ad fingenda domicilia? quanta diuidui laboris obeundi concordia? Non vides quam nulli mortalium imitabilis sit illa aranearum textura? quanti operis sit, fila disponere? alia in rectum immissa firmamenti loco, alia in orbem currentia ex denso rara, quæ minora animalia, in quorum perniciem illa tenduntur, velut retibus implicata teneant. nascitur ars ista, non discitur. Itaque nullum est animal altero doctius. videbis aranearum pares telas, par in fauis angulorum omnium foramen. Incertum est & inæquale, quidquid ars tradit: ex æquo venit, quod

natura distribuit. Hæc nihil magis, quam tutelam sui, & eius peritiam tradidit: ideoque etiam simul incipiunt, & discere & viuere. Nee est mirum, cum eo nasci illa, sine quo frustra nascerentur. Primum hoc instrumentum illis natura contulit ad permanendum in conciliatione & caritate sui. Non poterant salua esse, ni uellent. Nec hoc per se profuturum erat: sed sine hoc nulla res profuisset. Sed in nullo deprehendes vilitatem sui, 12) ne negligentiam quidem. Tacitis quoque & brutis, quamuis in cetera torpeant, ad viuendum solertia est. Videbis quæ aliis inutilia sunt, sibi ipsa non deesse.

E P I S T. CXXII

Ingenium luxuria, aduersa moribus fatere. Aliter cenare, bibere, dormire, surgere: & tales aliquot Antipodas facere describis.

Detrimentum iam dies sensit: resiliuit aliquantulum: ita tamen, ut liberale adhuc spatium, sit si quis cum ipso, ut ita dicam, die surgat, officiosior, meliorque, quam si quis illum expectat, ut luce prima exeat. 1) Turpis, qui alto sole semisomnis iacet, cuius vigilia medio die incipit: & adhuc multis hoc antelucanum est. Sunt qui officia lucis noctisque peruerunt: nec ante diducunt oculos hesternæ graues crapula, quam appetere nox cœpit. Qualis illorum conditio dicitur, quos natura (ut ait Virgilius) sedibus nostris subditos e contrario posuit.

12. *Vilitatem sui*) ut vile se habeat.

1. *Ut luce prima exeat*) salutatores, qui officiosi dicebantur, prima luce exhibant. Sensus horum verborum est: Dies quidem minuit & tardior lux est: tamen vel sic satis longus, si quis cum luce surgat, sed melioris officij causa, quam ut salutatium alius eat. *Lips.*

Nosque

Nosque ubi primus equis oriens affluit anhelis,

Illis fera rubens accendit lumina vesper:

talis horum contraria omnibus non regio, sed vita est. Sunt quidam in eadem vrbe antipodes, qui, vt M. Cato ait, nec orientem vñquam solem viderunt, nec occidentem. Hos tu existimas scire, quemadmodum viuendum sit, qui nesciunt quando? & hi mortem timeant, in quam se viui condiderunt: tam infausti ominis, quam nocturnæ aues sunt? Licet in vino vñguentoque tenebras suas exigant, licet epulis, & in multa quidem fercula discretis, totum peruersæ vigiliæ tempus educant; non conuiuantur, sed iusta sibi faciunt. Mortuis certe interdum parentatur. At mehercules nullus agenti dies longus est. Extendamus vitam; huius 2) & officium, & argumentum, actus est. circumscribatur nox, & aliquid ex illa in diem transferatur. Aues, quæ conuiuiis comparantur, vt immotæ facile pingnescant, in obscuro continentur: ita sine vlla exercitatione iacentibus, tumor pigrum corpus inuadit, & super membra iners sagina succrescit. Ita istorum corpora, qui se tenebris dicauerunt, fœda visuntur. Quippe suspectior illis, quam morbo palentibus, color est: languidi, & euanidi al bent, & in viuis caro morticina est. Hoc tamen minimum in illis malorum dixerim: quanto plus tenebrarum in animo est? ille in se stupet, ille caligat, inuidet cæcis. Quis vñquam oculos tenebrarum causa habuit? Interrogas, quomodo hæc animo prauitas fiat, auersandi diem, & totam vitam in noctem transferendi? Omnia vitia contra naturam pugnant: omnia debitum ordinem deserunt, hoc est luxuriæ propositum, gau-

2. *Huius*) scilicet vitæ officium & argumentum est actus, agendo enim & viuere nos constat, & viuendum officium facimus.

sudorem, quem mouerunt potionibus
feruentibus, subinde defringant. 3) Po-
tius aut cœnam bibere, vulgare est : hoc
rustici faciunt, & vere voluptatis ignari :
delectat, quod non innatat cibo, quod li-
ad nervos : illa ebrietas iuuat, quæ in v-
Non videntur tibi contra naturam viu-
mutant cum fœminis vestem ? 4) Non v-
naturam, qui expectant, 5) vt pueritia f-
pore alieno ? Quid fieri vel crudelius
potest ? numquam vir erit, vt diu virum
& cum illum contumeliæ sexus eripuiss-
ætas quidem eripiet ? Non viuunt cor-
qui hieme concupiscunt rosam ? fomes-
rum calentium, & calorum apta mutatio-
lium, florem vernum, exprimunt ? No-
tra naturam, qui pomeria in summis tur-
quorum filuæ in tectis domorum ac fal-

3. *Subinde defringant*) ad strigiles adspect-
des & sudorem defricabant, & linteis deinde
cis est *αιρωξιδου*. *Lips.*

4. *Communtant cum fœminis vestem*) qui a-
luxum in cœnis vtuntur veste muliebri. *Lipsius*
legi communicant. vt sensus sit, qui Serisis (

inde ortis radicibus, quo improbe 6) cacumina egissent? Non viuunt contra naturam, qui fundamenta thermarum in mare iaciunt: 7) nec delicate natatē ipsi sibi videntur, nisi calētia stagna fluctu ac tempestate feriantur? Cum instituerunt omnia contra naturæ consuetudinem velle, nouissime in totum ab illa desciscunt. Lucet: somni tempus est. quies est: nunc exerceamur, nunc gestemur, nunc prandeamus. Iam lux propius accedit: tempus est cœnæ. Non oportet id facere, quod populus: res sordida est, trita ac vulgari via viuere. Dies publicus relinquatur: proprium nobis ac peculiare mane fiat. Isti vero mihi defunctorum loco sunt. quantulum enim a funere absunt, & quidem acerbo, qui ad faces & cereos viuunt? 8) Hanc vitam agere eodem tempore multos meminimus: inter quos & Atilium Butam prætorium, cui post patrimonium ingens consumptum, Tiberius paupertatem confitenti: Sero, inquit, experrectus es. Recitabat Montanus Iulius carmen, tolerabilis poëta, & amicitia Tiberii notus, & frigore. 9) Ortus & occasus 10) libentissime inferebat. itaque cum indignaretur quidam illum tota die recitasse, & negaret accedendum ad recitationes eius, Natta Pinarius ait: Numquid liberalius possum agere? Paratus sum illum au-

6. *Improbe*) quo si cacumina egissent monstrum haberent, & a natura recederent.

7. *In mare iaciunt*) quod Baiis aut illo tractu fiebat crebro. Lips.

8. *Ad faces & cereos viuunt*) ad quos funera solebant ef-ferri.

9. *Et frigore*) quem fastidiuit postea Tiberius, ut antea amauerat.

10. *Ortus & occasus*) in carminibus suis orientis & occidentis diei sæpe meminerat.

Varus eques Romanus L. Vinicii comes
bonarum affectator, quas improbitate li-
batur, exclamavit : Incipit Butā dormire
cum subinde recitasset :

*Iam sua pastores stabulis armenta locari
Iam dare sopitis nox nigra silentia terræ
Incipit :*

Idem Varus inquit : Quid dicit ? iam
& Butam salutabo. Nihil erat notius ha-
contrarium circumacta : 12) quam ut
eodem tempore egerunt. Causa autem est
quibusdam, non quia aliquid existime-
ipsam habere iucundius, sed quia nihil in-
13) & gravis malæ conscientiae lux est ; &
cupiscenti aut contemnenti, prout magis
empta sunt, fastidio est lumen gratuitum
luxuriosi vitam suam esse in sermonibus,
volunt. nam si tacetur, perdere se put-

u. *Ab ortu ad occasum*) æquinoctium dictum, quod
re potest Pinarium eum audire velle per diem tace-
re velle donec absoluerit recitando versus, quibus
occasum usque procedebat.

Itaque male habent, quoties non faciunt, quod excitet famam. Multi bona comedunt, multi amicos habent: ut inter istos nomen inuenias, opus est non tantum luxuriosam rem, sed notabilem facere. In tam occupata ciuitate, fabulas vulgaris nequitia non inuenit. Pedonem Albinouanum narrantem audieramus (erat autem fabulator elegantissimus) habitasse se supra domum Sp. Papinii. is erat ex hac turba lucifugarum. Audio, inquit, circa horam tertiam noctis, flagellorum sonos 14): quero, quid faciat; Dicitur rationes accipere. Audio, circa horam sextam noctis, clamorem concitatum: quero, quid sit? Dicitur vocem exercere. Quero circa octavam horam noctis, quis sit ille sonus rotarum? 15) velle gestari dicitur. Circa lucem discarritur, pueri vocantur, cellarii, coqui tumultuantur. Quero quid sit? Dicitur mulsum & alicam 16) poposcisse, a balneo exisse. Excedebat, inquit, cœna eius diem? minime. valde enim frugaliter vivebat, nihil consumebat nisi noctem. Itaque crebro dicentibus illum quibusdam avarum, & sordidum: Vos, inquit, illum & lychnobium 17) dicetis. Non debes admirari, si tantas iuuenis vitiorum proprietates: varia sunt, & innumerabiles habent facies: comprehendi eorum genera non possunt. Simplex recti cura est; multiplex prauis, & quantumvis nouas declinationes capit. Idem moribus euenit. naturam sequentium, faciles sunt, soluti sunt, exi-

14. *Flagellorum sonos*) nimirum diurna ante balneum videntur accepisse, & tum serui sæpe vapulabant. *Lips.*

15. *Sonus rotarum*) palam de effedo, in quo gestandus erat. *Id.*

16. *Mulsum & alicam*) hæc promulsis erat, & sumebatur sub ipsam cœnam, alica autem optimi tritici pollen erat & flos ipse. *Id.*

17. *Lychnobium*) qui ad lucernam viuit. simul allusum ad *lychnobium* quod *cupediarius* notat.

guas differentias habent: ab his distorti plurimum, & omnibus & inter se dissident. Causa tamen præcipua mihi videtur huius morbi, vitæ communis fastidium. Quomodo cultu se a ceteris distinguunt, quomodo elegantia cœnarum, munditiis vehiculorum, sic volunt separare etiam temporum dispositione. nolunt solita peccare, quibus peccandi præmium infamia est. 18) Hanc petunt omnes isti, qui, ut ita dicam, retro viuunt. Ideo, Lucili, tenenda nobis via est, quam natura præscripsit, nec ab illa declinandum. illam sequentibus, omnia facilia & expedita sunt: contra illam nitentibus, non alia vita est, quam contra aquam remigantibus,

EPIST. CXXIII.

Tenuem aut vilem victum decreto animi, & fame, bonum optandumque fieri. Hoc usurpandum etiam divitibus: quis scit an non opus habituris? Consuetudo & alieni mores, ne abducant. Sperne & iudicia aut voces alienas.

In tenere confectus incommodo magis quam longo, in Albanum meum nocte multa perueni. Nihil habeo paratum, nisi me. Itaque in lecto lassitudinem pono; hanc coqui, hanc pistoris moram boni consulo. Mecum enim de hoc ipso loquor, quam nihil sit graue, quod leviter excipias: quam indignandum nihil, nisi ipse indignando adstruas. 1) Non habet panem meus pistor: sed habet villicus, sed habet atrienfis, sed habet colonus. Malum panem, inquis,

18. Quibus peccandi præmium infamia est) qui hoc ipsum pro præmio habent, quod sua peccata in ore hominum fiat, 1. Adstruas) augeas, & indignatione dignum reddas.

Exspe-

a, bonus fiet: etiam illum tenerum tibi & si-
n fames reddet. Ideo non est ante edendum,
la imperet. Exspectabo ergo: nec ante edam
ut bonum panem habere cœpero, aut malum
e defiero. Necessarium est, paruo assuesce-
altæ difficultates locorum, multæ temporum,
ocupletibus & instructis a diis optantem 2)
ent & occurrunt. Quidquid vult, habere ne-
est: illud potest, nolle quod non habet: re-
atis hilaris uti. Magna pars libertatis est, be-
atus venter & contumeliæ patiens. Æstimari
test, quantam voluptatem capiam ex eo, quod
o mea sibi ipsi acquiescit. Non vnctiones,
lineum, non vllum aliud remedium quam
is quæro. Nam quod labor contraxit,
ollit; hæc qualiscumque cœna aditiali 3) iu-
erit. Aliquando enim experimentum animi
ubitum: hoc enim est simplicius & verius.
i se præparavit, & indixit sibi patientiam,
ue apparet, quantum habeat veræ firmitatis.
t certissima argumenta, quæ ex tempore de-
on tantum æquus molesta, sed placidus adspe-
non excanduit, non litigavit, si quod dari de-
pse sibi non desiderando supplevit, & cogita-
uid consuetudini suæ, sibi nihil deesse. Mul-
n superuacua essent, non intelleximus, nisi
esse cœperunt. Vtebamur enim illis, non
bebamus, sed quia habebamus. Quam multa
paramus, quia alii parauerunt? quia apud ple-
sunt? Inter causas malorum nostrorum est,

*diis optantem) morbus apertus, medela non facilis.
legit a diu optatis.*

*trali) de qua sup. ep. 95. E libris tamen magis est
diali & capias Iouis epulum in Capitolio.*

nn §

quod

quod viuimus ad exempla: nec ratione componimur, sed consuetudine abducimur. Quod si pauci facerent, nollemus imitari: cum plures facere cœperunt, quasi honestius sit, quia frequentius, sequimur: & recti apud nos locum tenet error, vbi publicus factus est. Omnes iam sic peregrinantur, vt illos Numidarum præcurrat equitatus, vt agmen cursorum antecedit. turpe est, nullos esse, qui occurrentes via deliciant, qui honestum hominem venire magno puluere ostendant. Omnes iam mulos habent; qui crySTALLINA & murrhina, & cælata magnorum artificum manu portent. turpe est, videri, eas te habere sarcinas, quæ tuto concuti possint. Omnium pædagogia oblita 4) facie vehuntur, ne sol, ne frigus teneram cutem lædat turpe est, neminem esse in comitatu puerorum, cuius sana facies medicamentum desideret. Horum omnium sermo vitandus est. hi sunt, qui vitia tradunt, & alio aliunde transferunt. Pessimum genus hominum videbatur, qui verba gestarent 5): sunt quidam qui vitia gestant 6). Horum sermo multum nocet. nam etiamsi non statim officit: semina in animo relinquit, sequiturque nos etiam cum ab illis discesserimus, resurrecturum postea malum. Quemadmodum qui audierunt symphoniam, ferunt secum in auribus modulationem illam ac dulcedinem cantus, quæ cogitationes impedit, nec ad seria patitur intendi: sic adulatorum, & praua laudantium sermo, diutius hæret quam auditur: nec facile est, animo dulcem, sonum excutere. prosequitur & durat, & ex inter-

4. *Oblita*) succo aut offa, aut alio contra solem medicamento, ne tenera cutis lædatur. *Lips.*

5. *Qui verba gestarent*) de calumniatoribus, susurronibus vel delatoribus accipit. *Lips.*

6. *Gestant*) circumferunt, in alios transferenda.

vallo recurrit. Ideo claudendæ sunt aures malis vocibus, & quidem primis. Nam cum initium fecerunt, admissæque sunt, plus audent. Inde ad hæc peruenitur verba: Virtus & philosophia, & iustitia, verborum inanium crepitus est. Vna felicitas est, bona vita: facere omnia libere, frui patrimonio. hoc est viuere, hoc est se mortalem esse meminisse. Fluunt dies, & irreparabilis vita decurrit. Dubitamus quod iuuat sapere, & ætati non semper voluptates decerpituræ, interim dum potest, dum poscit, ingerere? Quid iuuat frugalitate vitro mortem præcurrere, & quid quid illa ablatura est, iam sibi interdicere? Non amicum habes, non puerum, qui amicæ moueat inuidiam. quotidie sobrius prædis: sic cœnas tamquam ephemeridem 7) patri approbaturus. Non est istud viuere, sed alienæ vitæ interesse. Quanta dementia est, heredis sui res procurare, & sibi negare omnia, vt tibi ex amico inimicum magna faciat hereditas? Plus enim gaudebit tua morte, quo plus acceperit. Istos tristes & superciliosos alienæ vitæ censores, suæ hostes, publicos pædagogos, assis ne feceris 8): nec dubitaueris, bonam vitam, quam opinionem bonam, malle. Hæ voces non aliter fugiendæ sunt, quam illæ, quas Vlysses nisi alligatus 9), præteruehi noluit. Idem possunt: abducunt a patria, a parentibus, ab amicis, a virtutibus, & in turpem vitam miseris turpius illidunt. Quanto latius est, rectum sequi limitem, & eo se perducere, vt ea demum sint

7. *Ephemeridem*) diarium rationes complexum.

8. *Assis ne feceris*) videtur alludere ad illud Catulli;

Viua me Lesbia atque amemus,

Rumoresque senum seueriorum,

Omnes vnus æstimemus assis.

9. *Alligatus*) pro ligatus, aures scilicet, quas ligando obstruxerat.

tibi iucunda, quæ honesta? Quod assequi poterimus, si fecerimus 10) duo esse genera rerum, quæ nos aut inuitent, aut fugent. Inuitent; vt diuitiæ, voluptates, forma, ambitio, cetera blanda & arridentia. Fugent; labor, mors, dolor, ignominia, victus adstrictior. Debemus itaque exerceri, ne hæc timeamus, ne illa cupiamus. In contrarium pugnemus, & ab inuitantibus recedamus, aduersus petentia 11) concitemur. Non vides, quam diuersus sit ascendentium habitus, & descendentium? qui per pronum eunt, resupinant corpora: qui in arduum, incumbunt. Nam si descendas, pondus suum in priorem partem dare: si ascendas, retro abducere, cum vitio 12), Lucili, consentire est. In voluptates descenditur: in res asperas & duras, subeundum est. hic impellamus corpora, illic refrænemus. Hoc nunc me existimas dicere eos tantum perniciosos esse aures nostris, qui voluptatem laudant, qui doloris metum, per se formidabilis rei incutiunt? Illos quoque nocere nobis existimo, qui nos sub specie Stoicæ sectæ hortantur ad vitia. Hoc enim iactant: solum sapientem & doctum 13), esse amatorem. solus apte 14) ad hanc artem, æque combibendi & conuiuandi, sapiens est peritissimus. Quæramus, ad quam vsque ætatem iuuenes amandi sint. Hæc Græcæ consuetudini data sint: nos ad illa potius aures dirigamus: Nemo est casu bonus: discenda virtus est. Voluptas humilis res & pusilla est, & in medio habenda pretio,

10. *Fecerimus*) est hic idem *facere* quod *ingere* docendi causa, constituere, proponere, vt apud Cic. de Nat. Deor. *Plato facit mundum edificari a Deo &c.* Gronov.

11. *Potentia*) quæ nos *petunt*, vt irretiant alliciunt.

12. *Cum vitio*) *præcipitio* legit Gronov.

13. *Doctum*) *doctus* Stoicorum lingua idem est qui *sapiens*.

14. *Apte* æque legit Lipsius & insequens æque tollit.

communis cum mutis animalibus, ad quam minima & contemptissima aduolant. Gloria vanum & volatile quiddam est, auraque mobilius. Paupertas nulli malum est, nisi repugnanti. Mors malum non est: quid quereris? sola ius æquum est generis humani. Superstitio error insanus est: amandos timet; quos colit, violat. Quid enim interest, virum deos neges, an infames? Hæc discenda, imo ediscenda sunt. non debet excusationes vitio philosophia suggerere. Nullam habet spem salutis æger, quem ad intemperantiam medicus hortatur.

EPIST. CXXIV.

Contra Epicureos, in Ratione, non Sensu, Bonum esse. Etque infantes nondum eius capaces: neque plenum esse, nisi tibi plena Ratio. Quomodo intelligam in me esse si extra me nihil queram.

Possum multa tibi veterum præcepta referre,
Nè refugis, tenuisque piget cognoscere curas.

Non refugia autem, nec vlla te subtilitas abigit. Non sit elegantia tua, tantum magna sectari. Sicut illud robo, quod omnia ad aliquem profectum redigis, & ne tantum offenderis, vbi summa subtilitate nihil itur: quod ne nunc quidem fieri laborabo. Quæ-
ar, vtrum sensu an intellectu comprehendatur bonum. Huic adiunctum est, in mutis animalibus & nti-
bus non esse. Quicumque voluptatem insumponunt; sensibile iudicant bonum: nos contra ligibile, qui illud animo damus. Si de bono sensu iudicarent, nullam voluptatem reiiceremus: nulla non inuitat, nulla non delectat. Et econtra-
illum dolorem volentes subiremus: nullus enim offendit sensum. Præterea, non essent digni re-
nensione, quibus nimium voluptas placet, quibus-
que

que summus est doloris timor. Atqui improbamus gulæ ac libidini addictos : & contemnimus illos qui nihil viriliter ausuri sunt doloris metu. Quid autem peccant, si sensibus, id est, iudiciis boni ac mali, parent? his enim tradidistis appetitionis & fugæ arbitrium. Sed videlicet ratio isti rei præposita est, quemadmodum debeat de vita, quemadmodum de virtute, de honesto, sic & de bono maloque constitui. Nam apud istos vilissimæ parti datur de meliore sententia, ut de bono pronuntiet sensus, obtusa res & hebes, & in homine quam in aliis animalibus tardior. Quid si quis velit non oculis, sed tactu minuta discernere? subtilior ad hoc nulla acies, quam oculorum, & intentior daretur, bonum malumque dignoscere. Vides in quanta ignorantia veritatis versetur, & quam humi sublimia ac diuina proiecerit, apud quem de summo bono maloque iudicat tactus. Quemadmodum, inquit, omnis scientia atque ars aliquid debet habere manifestum, sensu comprehensum, ex quo oriatur & crescat: sic beata vita fundamentum & initium a manifestis ducit, & eo quod sub sensum cadit. Nempe vos a manifestis beatam vitam sui initium capere dicitis. Dicimus beata esse, quæ secundum naturam sunt: quid autem secundum naturam sit, palam & protinus apparet, sicut quid sit integrum. Quid est secundum naturam? quod contingit & protinus nato, non dico bonum, sed initium boni. Tu sumitum bonum voluptatem infantie donas, ut inde incipiat nascens, quo consummatus homo peruenit. Cacumen radicis loco ponis. Si quis diceret illum in materno utero latentem sexus quoque incerti, tenerum, & imperfectum & informem, iam in aliquo bono esse, aperte videretur errare. Atqui quantulum interest inter eum qui cum maxime vitam accipit, & illum qui materno

rum

rum viscerum latens onus¹⁾ est? Vterque, quantum ad intellectum boni ac mali, æque maturus est: & non magis infans adhuc boni capax est, quam arbor, aut mutum aliquod animal. Quare autem bonum in arbore animalique muto non est? quia nec ratio, ob hoc in infante quoque non est: nam & huic deest. Tunc ad bonum perueniet, cum ad rationem peruenierit. Est aliquod irrationale animal: est aliquod nondum rationale: est rationale, sed imperfectum. In nullo horum bonum: ratio illud secum affert. Quid ergo inter ista, quæ retuli, distat? Numquam erit bonum in eo quod irrationale est: in eo quod nondum rationale est, tunc esse bonum non potest: in imperfecto iam potest esse bonum, sed non est. Ita dico, Lucili, bonum non in quolibet corpore, non in qualibet ætate inuenitur: & tantum abest ab infantia, quantum a primo ultimum; quantum ab initio perfectum. ergo nec in tenero modo coalescente corpusculo est. Quid ni non sit? non magis quam in semine. Vt si dicas, aliquod arboris, aut sati, bonum nominamus: hoc non est in prima fronde, quæ emissa cum maxime solum rumpit. Est aliquod bonum tritici: hoc nondum est in herba lactente; nec cum folliculo se exserit spica mollis, sed cum frumentum æstas & debita maturitas coxit. Quemadmodum omnis natura bonum suum nisi consummata non profert: ita hominis bonum non est in homine, nisi cum in illo ratio perfecta est. Quod autem hoc sit bonum, dicam. Liber animus est ac rectus, alia subiiciens sibi, se nulli. Hoc bonum adeo non recipit infantia, ut ueritia non speret, adolescentia improbe speret. Bene agitur cum senectute, si illuc longo studio in-
entoque peruenit: ubi hoc & bonum, & intelligibile

1. Ονυσ) humor legendum esse coniicit. Gronov,

velocitatem paraueris, par lepusculo non eris. Vis tu relictis in quibus vinci te necesse est, dum in aliena niteris, ad bonum reuerti tuum? Quod hoc est? animus scilicet emendatus ac purus, æmulator Dei, super humana se extollens, nihil extra se sui ponens. **Rationale animales.** quod ergo in te bonum est? perfecta ratio. Hanc tu ad summum finem euoca, in quantum potest plurimum crescere. Tunc beatum esse te iudica, cum tibi ex te gaudium omne nascetur. cum in his quæ homines eripiunt, optant, custodiunt, nihil inueneris, non dico quod malis, sed quod velis. Breuem tibi formulam dabo, qua te metiaris, qua perfectum esse iam sentias: Bonum tunc habebis tuum, cum intelliges infelicitissimos esse felices.

L. ANNÆI SENECAE
D L V C I L I V M
Naturalium Quæstionum
LIBER PRIMVS.

Argumentum.

Refatur, altissimam & animosissimam philosophiæ partem esse, quæ caelestia & Deum contemplatur, ac utilia morali potiore. Eam a meteoris ignitis ordi-
deinde ad Coronam vndique in orbem aperiri, namadmodum circuli solent, cum lapis in lacum aut nam deiicitur. Iridem a sole colorari, & fieri formata in modum concaui speculi & rotundi, cui a sit partis e pila sectæ, quod etiam censuerat Posi-
us olim. Hic multa de speculis cumulat, & iis quæ orum reflexione aut refractione videntur. Ab Ar-
d Virgas & Parelia transit, deinde ad nocturnos ful-
, chasmata, stellas discurrentes, & leuiter aliquid cometis delibatum. Specula ei memoriam. Hostii-
nissimi nebulonis excitauerunt. Inde legitimum
speculorum docet & abusum.

PRÆFATIO.

Vantum inter philosophiam interest, Luci-
li virorum optime, & ceteras artes: tantum
interesse existimo in ipsa philosophia,
r illam partem quæ ad homines 1) & hanc

Inter illam partem quæ ad homines) i, e. Ethicam.

quæ ad deos 2) spectat. Altior est hæc, & animosior: multum permisit sibi: non fuit oculis contenta. maius esse quiddam suspicata est, ac pulcrius, quod extra conspectum natura posuisset. Denique tantum inter duas interest, quantum inter Deum & hominem. Altera docet, quid in terris agendum sit: altera, quid agatur in cælo. Altera errores nostros discutit, & lumen admonet, quo discernantur ambigua vitæ: altera multo hanc supra caliginem in qua volutamur excedit; e tenebris ereptos, illo perducit, vnde lucet. Equidem tunc naturæ rerum gratias ago, cum illam non ab hac parte video, quæ publica est, sed cum secretiora eius intraui: cum disco, quæ vniuersi materia 3) sit, quis auctor, aut custos: quid sit Deus, totus in se intendat 4), an ad nos aliquando respiciat: faciat quotidie aliquid 5), an semel fecerit: pars mundi sit 6), an mundus 7): liceat illi hodieque decernere, & ex lege fatorum aliquid derogare; an maiestatis deminutio sit, & confessio erroris, mutandi fecisse. Necesse est enim ei eadem placere, cui nisi optima placere non possunt; nec ob hoc minus liber & potens est. ipse enim est necessitas sua. Nisi ad hæc admitterer, non fuerat nasci. 8) Quid enim e-

2. *Quæ ad deos &c*) Physicam, ad quam etiam Deum referunt Stoici, ut videre est ap. Lips. Physiol. stoic. L. II. Diff. V. imo Physici veteres deos appellabant rerum principia & elementa, vnde *φυσιολογία τε θεωρημάτων* physica eorum dicebatur & ipsi Theologi.

3. *Vniuersi materia*) primum principium.

4. *Totus in se intendat*) ut Epicurei docent.

5. *Faciat quotidie aliquid*) conservando, & providentia sua tuendo, an semel feceris, nullam curam gerens, nihil efficiens in iis quæ semel fecit.

6. *Pars mundi sit*) anima eius, ut Stoici quidam volebant.

7. *An mundus*) quæ aliorum ex Stoicis erat sententia.

8. *Non fueras nasci*) non fuerat cur nascerer. *Græce.*

rat,

rat, cur in numero viuentium me positum esse gaude-
rem? An vt cibos & potiones percolarem? 9) vt hoc
corpus caussarium 10) ac fluidum, periturumque ni-
si subinde impleatur, farcirem, & viuerem ægri mi-
nister? vt mortem timerem, cui omnes nascimur?
Detrahe hoc inæstimabile bonum, non est vita tanti,
vt sudem, vt æstuem. O quam contempta res est
homo, nisi supra humana surrexerit! Quamdiu cum
affectibus colluctamur, quid magnifici facimus? eti-
am si superiores sumus, portenta vincimus. Quid
est, cur suspiciamus nosmetipsos, quia dissimiles de-
terrimis sumus? non video quare sibi placeat, qui
robustior est in valetudinario. 11) Multum interest
inter vires & bonam valetudinem. Effugisti vitia a-
nimi: non est tibi frons ficta, nec in alienam volun-
tatem sermo compositus, nec cor inuolutum, nec a-
varitia, quæ quidquid omnibus abstulit, sibi ipsa ne-
gat: nec luxuria pecuniam turpiter amittens, quam
turpius reparat: nec ambitio, quæ te ad dignitatem
nisi per indigna non ducet. Nihil adhuc consecutus
es. multa effugisti: te nondum. Virtus enim quam
affectamus, magnifica est, non quia per se beatam est,
malo caruisse, sed quia animum laxat, ac præparat
ad cognitionem cælestium, dignumque efficit, qui
in consortium Deo veniat. Tunc consummatum ha-
bet plenumque bonum fortis humanæ, cum, calca-
to omni malo, petit altum, & in interiorem naturæ

9. *Percolare*) eleganter. Nam cibi potusque per ventri-
culum, mesenterii venas, hepar, & tot corporis anfractus
transiuntur ceu per colum. *Fromond.*

10. *Caussarium*) ægrum & affectum, a *militibus caussariis*
natum, qui morbi *caussa* militia absoluebantur. Hinc ipsa
quoque ægritudo *caussatio* dicitur ap. Pallad. L. 1. Tit. IV.
Fromond.

11. *Valetudinaria*) loco vbi curatur valetudo. vid. L. 1. de
ca. XVI. & Ep. 27.

sinum venit. Tunc iuvat inter sidera ipsa vagantem, diuitum pauimenta ridere, & totam cum auro suo terram: non illo tantum, dico, quod egeffit, in occulto seruat posterorum avaritiæ. Nec potest ante contemnere porticus, & lacunaria ebore fulgentia, & tonsiles silvas 12), & deriuata in domos flumina, quam totum circumeat mundum, & terrarum orbem superne despiciens, angustum, & magna ex parte opertum mari, etiam qua exstat, late squalidum, & aut vstum aut rigentem. sibi ipse ait: Hoc est illud punctum, quod inter tot gentes ferro & igni diuiditur? O quam ridiculi sunt mortalium termini! Ultra Istrum Dacus non exeat: Strymo Thracas includat: Parthis obset Euphrates: Danubius Sarmatica ac Romana determinet: Rhenus Germaniæ modum faciat: Pirenæus medium inter Gallias & Hispanias iugum extollat: inter Ægyptum & Æthiopias harenarum inculta vastitas iaceat. Si quis formicis det intellectum hominis, nonne & illæ vnā aream in multas prouincias diuident? Cum te in illa vere magna sustuleris; quotiens videbis exercitus subrectis ire vexillis, & quasi magnum aliquid agatur, equitem modo vltiora explorantem, modo a lateribus affusum 13), libebit dicere: *It nigrum campis agmen.* - - -

Formicarum iste discursus est, in angusto laborantium. Quid illis & nobis interest, nisi exigui mensura corpusculi? Punctum est istud in quo nauigatis, in quo bellatis, in quo regna disponitis: minima, etiam cum illis vtrimque Oceanus incurrit. 14) Sursum

12. Tonsiles silvas) recisas ornatus causa.

13. A lateribus affusum) Polybius; equites at latera iumentis adëquitant. Fromond.

14. Etiam cum illis vtrimque Oceanus incurrit) ab ortu & occasu. Minima, inquit, regna sunt, licet ab ortino ad occidentum solem inter vtrumque Oceanum porrigantur: quis orbis totus est punctum. Id.

ingentia spatia sunt, in quorum possessionem animus admittitur: at ita si minimum secum ex corpore tulit, si sordidum omne deterfit, & expeditus levisque ac contentus modico emicuit. Cum illa tetigit, alitur, crescit: ac velut vinculis liberatus, in originem redit. Et hoc habet argumentum diuinitatis suæ, quod illum diuina delectant: nec ut alienis interest, sed ut suis. Secure spectat occasus siderum atque ortus, & tam diuersas concordantium vias. Obseruat ubi quæque stella primum terris lumen ostendat, ubi culmen eius summum, qua cursus sit, quousque descendat. Curiosus spectator excutit singula, & quærit. Quid ni quærat? Scit illa ad se pertinere. Tunc contemnit domicilii prioris angustias. Quantum enim est, quod ab vltimis littoribus Hispaniæ usque ad Indos iacet? Paucissimorum dierum spatium, si nāvem suus ventus impleuit. At illa regio cælestis per triginta annos, velocissimo sideri 15) viam præstat, nusquam resistenti, sed æqualiter cito. Illic demum discit, quod diu quæsiuit: illic incipit Deum nosse. Quid est Deus? Mens yniversi. Quid est Deus? Quod vides totum 16), & quod non vides totum. 17) Sic demum magnitudo sua illi redditur, qua nihil maius excogitari potest, si solus est omnia, opus suum & extra & intra tenet. Quid ergo interest inter naturam Dei, & nostram? Nostri melior pars animus, est: in illo, nulla pars extra animum, totus ratio est. Cum interrim tantus error mortalia teneat, ut hoc, quo neque fornosius est quidquam, nec dispositius, nec in proposito constantius, existiment homines fortuitum &

15. *Velocissimo sideri*) Saturno.

16. *Quod vides totum*) totus hic mundus culus anima est, & qui totus proinde, ut animatus, Deus est.

17. *Quod non vides totum*) ut anima enim mundi Deus est inuisibilis.

casu volubile, ideoque tumultuosum inter fulmina, nubes, tempestates, & cetera quibus terræ ac terris vicina pulsantur. Nec hæc intra vulgum dementia est, sapientiam quoque professos 18) contigit. Sunt qui putent, sibi ipsis animum esse, & quidem providum ac dispensantem singula, & sua, & aliena: hoc autem uniuersum, in quo nos quoque sumus, experti esse consilii, & aut ferri temeritate quadam, aut natura nesciente quid faciat. Quam utile existimas ista cognoscere, & rebus terminos ponere? quantum Deus possit: materiam ipse sibi formet, an data utatur? utrum idea materiæ prius superveniat, an materia ideæ? Deus quidquid vult efficiat, an in multis rebus illum tractanda destituant: & a magno artifice prave formentur multa, non quia cessat ars, sed quia id in quo exercetur, sæpe inobsequens arti est? Hæc inspicere, hæc discere, his incubare, nonne transilire est mortalitatem suam, & in meliorem transferri sortem? Quid tibi, inquis, ista proderunt? Si nihil aliud, hoc certe sciam, omnia angusta esse, mensus Deum. Sed hæc deinde.

CAP. I. Nunc ad propositum veniam opus. Audi quid de ignibus 1) philosophia velit, quos aer transuersos agit. Magna vi illos excuti argumentum est, quod obliqui feruntur, & prærapida celeritate. Apparet illos non ire, sed prolici. Ignium multæ variæque facies sunt. Aristoteles quoddam genus illorum Capram vocat, 2) Si me in-

18. *Sapientiam quoque professos*) Epicureos, qui negata Providentia omnia casui imputant. *Fromond.*

1. *De ignibus*) hanc materiam tractat Aristoteles Meteorolog. I.

2. *Capram vocat*) a vulgo nomine isto accepto, non prius inuento, capra autem dictus ille ignis vel a barbula quam pendentem præfert, vel quia saltat lascive capræ instat. *Murel. Lips. Fromond.*

terrogaueris, quare? prior mihi rationem reddas oportet, quare Hædi vocentur. Si autem, quod commodissimum est, conuenerit inter nos, ne alter alterum interroget. Quid dicit ille? satius erit de re ipsa quærere, quam mirari, quid ita Aristoteles globum ignis appellauerit Capram. Talis fuit forma eius, qui bellum aduersus Perseum Paulo gerente, lunari magnitudine, apparuit 3). Nos quoque vidimus non semel flammam ingentis pilæ specie, quæ tamen in ipso cursu suo dissipata est. Vidimus circa diui Augusti excessum 4) simile prodigium: vidimus cum de Seiano actum est 5): nec Germanici mors sine denuntiatione tali fuit. Dices mihi: Ergo tu in tantis erroribus es, vt existimes deos mortium signa præmittere, & quidquam esse in terris tam magnum, quod perire mundus sciat? Erit aliud isti rei tempus. Videbimus, an certus omnium rerum ordo ducatur, & alia aliis ita complexa sint, vt quod antecedit, aut causa sit sequentium, aut signum. Videbimus, an diis humana sunt curæ; an series ipsa, quid factura sit, certis rerum notis nuntiet. Interim illud existimo, huiusmodi ignes existere, aëre vehementius trito, cum inclinatio eius in alteram partem facta est, & non cessit, sed intra se pugnavit. Ex hac vexatione nascuntur trabes, & globi, & faces, & ardores. At cum leuius collisus, & (vt ita dicam) strictus est, minora lumina excutiuntur, crinemque volantia sidera

3. *Lunari magnitudine apparuit*) illo bello tale quid visum nusquam legitur, lunam eo defecisse Lilius & Plutarchus tradunt: nisi forsan huc spectare dicas, quod Iulius Obsequens hoc bello *Lavinii facem ardentem in cælo visam* ait. *Lips.*

4. *Circa D. Augusti excessum*) hunc tamen Cometam fuisse L. VII. c. XVII. dicit. *Fromond.*

5. *Cum de Seiano actum est*) in Senatu mors ei decreta. *Lips.*

ducunt. Tunc ignes tenuissimi iter exile designant, & cælo producunt. Ideo nulla sine huiusmodi spectaculis nox est. non enim opus est ad efficienda ista magno aëris motu. Denique, vt breuiter dicam, eadem ratione fiunt ista, qua fulmina, sed vi minore. Quemadmodum nubes mediocriter collisæ,figurationes efficiunt; maiore impetu pulsæ, fulmina. Aristoteles eiusmodi rationem reddit: Varia & multa terrarum orbis exspirat, quædam humida, quædam sicca, quædam argentia 6), quædam concipiendis ignibus idonea. Nec mirum est, si terræ omnis generis & varia euaporatio est: cum in cælo quoque non vnus appareat color rerum, sed acrior sit caniculæ rubor, Martis remissior, Iouis nullus, in lucem puram nitore perducto. Necesse est ergo in magna copia corpusculorum, quæ terræ eiectant, & in superiorem agunt partem, aliqua in nubes peruenire alimenta ignium 7). quæ non tantum collisa possint ardere, sed etiam afflata radiis solis. Nam apud nos quoque, stramenta 8) sulphure aspersa, ignem ex interuallo trahunt. Veri ergo simile est, talem materiam intra nubes congregatam facile succendi, & maiores minoresue ignes exsistere, prout illis fuit plus aut minus virium. Illud enim stultissimum est existimare, aut stellas decidere, aut transilire, aut aliquid illis auferri & abradi: nam si hoc fuisset, iam defuissent. Nulla enim nox est, qua non plurimæ ire, & in diuersum videantur abduci. Atqui, quo solent, quæque inueniuntur loco: magnitudo sua singulis constat. Sequitur ergo, vt infra illas ista na-

6. *Argentia*) algent quæ sunt aquæ naturæ.

7. *Alimenta ignium*) h. e. materiam ignibus alendis aptam.

8. *Stramenta*)amenta manu Alb. Rubenins ex Martial. L. X. Epigr. III.

scantur: & cito intercidant, quia sine fundamento sunt & sede certa. Quare ergo etiam non interdiu transferuntur? Quid si dicam stellas interdiu non esse, quia non apparent? Quemadmodum illæ latent, & solis fulgore obumbrantur: sic faces quoque transcurrunt etiam interdiu, sed abscondit eas diurni luminis claritas. Si quando tamen tanta vis emicuit, ut etiam aduersus diem vindicare sibi suum fulgorem possint, apparent. Nostra certe ætas non semel vidit diurnas faces, alias ab oriente in occidentem versas, alias ab occasu in ortum. Argumentum tempestatis nautæ putant, cum multæ transuolant stellæ. quod si signum ventorum est, ibi est, ubi venti sunt, id est, in aëre, qui medius inter lunam & terram est. In magna tempestate apparent, quasi stellæ velo insidentes. Adiuuari se tunc periclitantes existimant Pollucis & castoris numine. Causa autem melioris spei est, quod iam apparet frangi tempestatem, & desinere ventos. Aliquando feruntur ignes, non sedent. 9) Gylippo 10) Syracusas petenti, visa est stella super ipsam lanceam constitisse. In Romanorum castris, visa sunt ardere pila, ignibus scilicet in illa delapsis: qui sæpe, fulminum more animalia ferire solent & arbusta. Sed si minore vi mittuntur, defluunt tantum & insident, non feriunt nec vulnerant. Alii inter nubes eliduntur, alii sereno, si aër ad exprimendum ignem aptus fuit. Nam sereno quoque cælo aliquando tonat, ex eadem causa, qua nubilo, aëre inter se colliso. Qui etiam si est lucidior ac ficior, coire tamen & facere corpora quæ-

9. *Non sedent*) sedent enim flammæ istæ Pollucis & Castoris nomine celebratæ.

10. *Gylippo*) Lacedæmoniorum duce, cum Syracusanis suppetias aduersus Niciam & Athenienses ferret. *Fremond.*

dam

dam similia nubibus potest, quæ percussa reddant sonum. Quandoque igitur fiunt trabes, quandoque clypei, 11) & vastorum imagines ignium, ubi in talem materiam incidit similis causa, sed maior.

CAP. II. Videamus nunc, quemadmodum fiat is fulgor, qui sidera circumnectit. Memoriae proditum est, quo die diuus Augustus 1) urbem, ex Apollonia reuersus, intravit, circa solem visum coloris varii circulum, qualis esse in arcu solet: hunc Græci Halo vocant, nos dicere Coronam aptissime possumus. Quemadmodum fieri dicatur, exponam. Cum in piscinam lapis missus est, videmus in multos orbes aquam discedere, & fieri primum angustissimum orbem, deinde latiore, ac deinde alios maiores, donec euanescat impetus, & in planiciem immotarum aquarum solvatur. Tale quiddam cogitemus fieri etiam in aëre. cum spissior factus, plagam sentire potest, lux solis aut lunæ vel cuiuslibet sideris incurrens, recedere illum in circulos cogit. Nam humor, & aër, & omne quod ex ictu formam accipit, in talem habitum impellitur, qualis est eius quod impellit. Omne autem lumen rotundum est: ergo & aër in hunc modum percussus lumine, exibat. Ob hoc tales splendores Græci Areas vocauere: quia ferè terendis frugibus loca destinata sunt rotunda. 2) Non est autem quod existimemus, istas, siue aræ, siue coronæ sint, in vicinia siderum fieri. Plurimum enim absunt, quamuis cingere ea & coronare videantur. Non longe a terra sit talis effigies: quam visus noster solita imbecillitate deceptus, circa

11. *Clypei*) adde Plin. H. N. II. 34.

1. *Quo die D. Augustus*) Plinius L. II. c. 28. Inf. Obsequens c. 128.

2. *Rotunda*) & Varro Rei Rust. L. I. c. 51.

um sidus putat positam. In vicinia autem solis & stellarum nihil tale potest fieri: quia illic æther tenuis

Nam formæ crassæ demum spissisque corporibus imprimi solent: in subtilibus non habent ubi consistant, aut hæreant. In balneis quoque circa earnam tale quiddam adspici solet, ob aëris densitatem: frequentissime autem austro, cum cæli maxime graue & spissum est. Nonnumquam illatim diluuntur & desinunt, nonnumquam ab alia parte rumpuntur: & inde ventum nautici expectant, unde contextus coronæ perit. Si enim a septentrione discesserit, Aquilo erit: si ab occidente, Favonius.

Quod argumentum est, intra eam partem cæli fieri coronas, intra quam venti quoque solent. Eriores autem non habent coronas: quia ne ventos dem. His argumentis & illud adiice, numquam coronam colligi, nisi stabili aëre & pigro. Aliter solet adspici. Nam qui stat aër, impelli & deduci, & aliquam faciem fingi potest. Is autem qui fluit, feritur quidem lumine. Non enim formatur, resistit: quia prima quæque pars eius dissipatur. Numquam ergo ullum sidus talem sibi effigiem circumscribat, nisi cum aër erit densus atque immotus, hoc custodiens incidentem in se rotundi lineam finis: nec sine causa. Repete enim exemplum, paulo ante proposui. Lapillus in piscinam aut in aquam & aliquam alligatam aquam 3) missus, circumferat innumerabiles: & hoc idem non facit in flumine. Quare? quia omnem figuram fugiens aqua urbat. Idem ergo in aëre euenit, ut ille qui maneat possit figurari: at ille qui rapitur & currit, non sui potestatem, & omnem istum venientemque

Alligatam aquam) conclusam, contradistinguitur libere
i.

fer.

Videmus in eo aliquid flammei, aliquid lutei, aliquid cærulei, & alia in picturæ modum subtilibus lineis ducta, vt ait Poëta, vt an dissimiles colores sint, scire non possis, nisi cum primis extrema contuleris. Nam commissura decipit: vsque adeo mira arte naturæ, quod a simillimis cœpit, in dissimilia definit. 2) Quid ergo istic duo colores faciunt luminis atque vmbre, cum innumerabilium ratio reddenda sit? Quidam ita existimant arcum fieri. dicunt in ea parte in qua pluit, singula stillicidia pluuiæ cadentis, singula specula esse: a singulis ergo imaginem reddi solis. deinde multas imagines, imo innumerabiles, & deusas, & in præceps transeuntes confundi: itaque & arcum esse multarum imaginum solis confusionem. Hoc sic colligunt. Pelues, inquit, mille die sereno pone, & omnes habebunt imaginem solis. In singulis foliis dispone singulas guttas: singulæ habebunt imaginem solis. At contra ingens stagnum non habebit nisi imaginem vnā. quare? quia omnis circumscripta læuitas & circumdata suis finibus, speculum est. Itaque piscinam ingentis magnitudinis, insertis parietibus in plures diuide: totidem illa habet imagines solis, quot lacus habuerit. Relinque illam sicut est diffusa: semel tibi imaginem reddet. Nihil refert, quam exiguus sit humor aut lacus. Si circumseptus est, speculum est. Ergo stillicidia illa infinita, quæ imber cadens defert, totidem specula sunt, totidem solis facies habent. Hæ contra intuenti perturbatæ apparent; nec dispiciuntur interualla, quibus singula distant, spatio prohibente discerni. Deinde pro singulis apparet vna facies turbida ex omnibus. Aristoteles idem iudicat.

a. In dissimilia definit) nam punicea & viridis in arca color flaua & simili commissura coeunt, a qua deinde in dissimilia abeunt, id est hic in viridem descendit, ille scandit in puniceum. Fremont.

Ab omni, inquit, leuitate acies radios suos replicat. 3) Nihil autem lauius aqua & aëre. Ergo etiam ab aëre spisso visus noster in nos redit. Vbi vero hebes & infirma est acies, qualislibet aëris ictu deficit. 4) Quidam hoc genere valetudinis laborant, vt ipsi sibi videantur occurrere, vt vbique imaginem suam cernant. Quare? quia infirma vis oculorum non potest ne proximum quidem sibi aërem percurrere, sed resistit. Itaque quod in aliis efficit densus aër, in his facit omnis. Satis enim valet qualiscumque ad imbecillem aciem repellendam: longe autem magis visum nostrum nobis remittit, qui crassior est, & pervinci non potest, sed radios luminum nostrorum moratur, & eo vnde exierint, reflectit. Ergo cum multa stillicidia sint, totidem specula sunt. Sed quia parua sunt, solis colorem sine figura exprimunt. Deinde cum in stillicidiis innumerabilibus, & sine interuallo cadentibus, reddatur idem color, incipit facies esse non multarum imaginum intermissarum, sed vnius longæ atque continuæ. Quomodo, inquis, tu mihi multa millia istic imaginum esse dicis, vbi nullam video? Et quare cum solis color vnus sit, imaginum diuersus est? Vt & hæc quæ proposuisti, refellam & alia quæ non minus refellenda sunt, illud dicam oportet: nihil acie nostra fallacius, non tantum in his a quibus subtiliter peruidendis illam colorum 5) diuersitas summonet, sed & in his quoque, quæ ad manum cernit. Remus integer in tenui aqua fracti speciem reddit. Poma per vitrum adspicientibus multo maiora sunt. Columnarum inter-

3. *Replicat*) a speculo cui impingitur in se & oculum reflectit. Sumta autem hæc sunt ex Aristot. L. III. Meteor.
 4. *Deficit*) ne replicari & redire ad oculum possit.
 5. *Colorum*) lege locorum. Gronov.

valla porticus longiores iungunt. 6) Ad ipsum solem reuertere : hunc quem toto orbe terrarum maiorem probat ratio, acies nostra sic contraxit, vt sapientes viri 7) pedalem esse contenderint. Quem velocissimum omnium esse scimus, nemo nostrum videt moueri : nec ire crederemus, nisi appareret isse. Mundum ipsum præcipiti velocitate labentem, & ortus occasusque intra momentum temporis reuoluentem, nemo nostrum sentit procedere. Quid ergo miraris, si oculi nostri imbrium stillicidia non separant, & ingenti spatio intuentibus minutarum imaginum discrimen interit ? Illud esse dubium nulli potest, quin arcus imago solis sit, roscida & caua nube concepta. Quod ex hoc tibi apparet. Numquam non aduersa soli est, sublimis aut humilis, prout ille se submisit, aut sustulit, contrario motu. Illo enim descendente altior est, alto depressior. Sæpe talis nubes a latere solis est, nec arcum efficit, quia non ex recto imaginem trahit. Varietas autem non ob aliam causam fit, quam quia pars coloris a sole est, pars a nube illa : humor autem modo cæruleas lineas, modo virides, modo purpuræ similes, & luteas aut igneas ducit, duobus coloribus hanc varietatem efficientibus, remisso & intento. Sic enim & purpura eodem conchylio non in vnum modum exit. Interest quamdiu macerata sit, crassius medicamentum, an aquatius traxerit ; sæpius merfa sit & excocta, an semel tincta. Non est ergo mirum, cum duæ res sint, sol & nubes, id est, corpus & speculum, si tam multa genera colorum exprimuntur, quæ in multis generibus possunt aut incitari, aut relanguescere. Alius enim est color ex igneo

6. *Iungant*) vt iuncta appareant, distantia & longitudo facit.

7. *Sapientes viri*) Epicurei.

lumine, alius ex obtuso & leniore. In alijs rebus vaga inquisitio est, vbi non habemus quod manu tenere possimus, & late coniectura mittenda est: hic apparet duas causas esse arcus, solem, nubemque, quia nec sereno vmquam fit, nec ita nubilo, vt sol lateat. Ergo vtique ex his est, quorum sine altero non est.

CAP. IV. Iam illud accedit, quod æque manifestum est, speculi ratione imaginem reddi, quia numquam nisi e contrario redditur: id est, nisi ex altera parte steterit quod apparet, ex altera quod ostendit. Rationes quæ non persuadent, sed cogunt, a Geometris adferuntur. Nec dubium cuiquam relinquitur, quin arcus imago solis sit male expressi, ob vitium figuramque speculi. Nos interim tentemus alias probationes, quæ de plano legi possint. Inter argumenta si nascens arcus pono, quod celerrime nascitur ingens enim variumque corpus cælo intra momentum subtexitur, & æque celeriter aboletur. nihil autem tam cito redditur, quam a speculo imago. Non enim facit quidquam, sed ostendit. Parianus Artemidorus adiicit, & quale genus nubis esse debeat, quod talem solis imaginem reddit. Si speculum, inquit, concavum feceris, quod sit sectæ pilæ pars, si extra medium constiteris, quicumque iuxta te steterint, vniuersi a te videbuntur, propiores tibi quam speculo. Idem, inquit, euenit, cum rotundam & cauam nubem intuemur a latere, vt solis imago a nube discedat, propiorque nobis sit, & in nos magis conuersa. Color igitur igneus a sole est, cæruleus a nube: ceteri vtriusque mixturæ.

CAP. V. Contra hæc illa dicuntur. De speculis duæ opiniones sunt: alii enim in his simulacra cerni

putant, id est, corporum nostrorum figuras, nostris corporibus emissas ac separatas: alii imagines aiunt non esse in speculo, sed ipsa adspici corpora, retorta oculorum acie, & in se rursus reflexa. Nunc nihil ad rem pertinet, quomodo videamus quodcumque videmus: sed quomodo imago similis debet e speculo reddi. Quidnam est tam dissimile, quam sol, & arcus, in quo neque color, neque figura solis, neque magnitudo apparet? Arcus enim longior ampliorque est, longeque ea parte, qua fulget, rubicundior quam soli ceteris vero coloribus diversus. Deinde cum velis speculum aëri comparare, des oportet mihi eandem læuitatem corporis, eandem æqualitatem, eundem nitorem. Atqui nullæ nubes habent similitudinem speculi, per medias sæpe transimus, nec in illis nos cernimus. Qui montium summa conscendunt, spectant nubem: nec tamen imaginem suam in illa cernunt. Singula stillicidia singula specula sunt. Concedo: sed illud nego, ex stillicidiis constare nubem. Habet enim quædam ex quibus fieri stillicidia possunt, non ipsa. Nec aquam quidem habet nubes, sed materiam futuræ aquæ. Concedam etiam tibi & guttas innumerabiles in nubibus esse, & illas faciem reddere: non tamen omnes vnam reddunt, sed singulæ singulas. Deinde inter se specula coniunge: in vnam imaginem non coibunt: sed quæque particula in se rei similitudinem claudet. Sunt quædam specula ex multis minutisque composita: quibus si vnum ostenderis hominem, populus apparet, vnaquaque parte faciem suam exprimente. Hæc cum sint coniuncta & simul collocata, nihilominus seducunt imagines suas, & ex vno turbam efficiunt. Ceterum cateruam illam non confundunt, sed diremptam in facies singulas distrahunt.

arcus

arcus vero circumscriptus est ductu; vna totius est facies. Quid ergo? non & aqua, rupta fistula, sparsa, & remo excussa, habere quiddam simile his quos videmus in arcu, coloribus solet? Verum est: sed non ex hac causa, ex qua tu videri vis: quia vnaquæque stilla recipit imaginem solis. Citius enim cadunt stillæ, quam vt concipere imaginem possint. Standum est, vt id quod imitantur, excipiant. Quid ergo sit? Colorem, non imaginem ducunt; alioquin, vt ait Nero Cæsar disertissime.

Colla Cytheriaca splendent agitata columba:

& variis coloribus pauonum ceruix, quoties aliquo deflectitur, nitet. Numquid ergo dicemus specula eiusmodi plumas, quarum omnis inclinatio in colores novos transit? Non minus nubes diuersam speculis naturam habent, quam aues quas retuli, & chamæleontes, & reliqua animalia, quorum color aut ex ipsis mutatur, cum ira vel cupidine accensa, cutem suam variant humore suffuso, aut positione lucis, quam prout rectam vel obliquam receperint, ita colorantur. Quid enim simile speculis habent nubes: cum illa non perluceant, hæ transmittant lucem? illa densa & coacta, hæ raræ sint? illa eiusdem materiæ tota, hæ e diuersis temere compositæ, & ob hoc discordes, nec diu cohæsuræ? Præterea videmus, ortu solis partem quandam cæli rubere: videmus nubes aliquando ignei coloris. Quid ergo prohibet, quomodo hunc colorem vnum accipiunt solis occursum, sic multos ab illis trahi, quamvis non habeant speculi potentiam? Modo inquit, inter argumenta ponebas, semper arcum contra solem excitari, quia nec a speculo quidem imago redderetur, nisi aduerso. Hoc, inquit, commune nobis est. Nam quemadmodum opponendum est

speculo id, cuius imaginem in se transferat: sic ut nubes infici possint; ita solis ad hoc opus est radiorum idoneus ictus. Hæc dicuntur ab iis qui videri volunt nubem colorari. Posidonius, & hi qui speculari ratione effici iudicant visum, hoc respondent: Si ullus esset in arcu color, permaneret, & viseretur eo manifestius, quo propius. Nunc imago arcus ex longinquo clara est: interit, cum in vicino est. Huc contradictioni non consentio, cum ipsam sententiam probem. Quare? dicam. Quia coloratur quidem nubes: sed ita, ut color eius non undique appareat. Nam ne ipsa quidem undique appareat. Nubem enim nemo qui in ipsa est, videt. Quid ergo mirum, si color eius non videtur ab eo, a quo ipsa non visitur? Atqui, quamvis ipsa non videatur, est: ergo & color. Ita non est argumentum falsi coloris: quia idem apparere accedentibus desinit. Idem enim in ipsis evenit nubibus: nec ideo falsæ sunt, quia non videntur. Præterea cum dicitur tibi, nubem sole esse suffectam 1), non dicitur tibi, colorem illum immixtum esse velut duro corpori ac stabili & manenti, sed ut fluido & vago, & nihil amplius quam perbreuem speciem recipienti. Sunt etiam quidam colores, qui ex intervallo vim suam ostendunt. Purpuram Tyriam, quo melior saturiorque est, eo oportet altius teneas, ut fulgorem suum ostendat. Non tamen ideo non habet illa colorem: quia quem optimum habet, non quomodocumque explicetur, ostendit. In eadem sententia sum, qua Posidonius, ut arcum iudicem fieri nube formata in modum concavi speculi & rotundi, cui forma sit partis e pileæ. Hoc probari, nisi Geometrarum adiuverint, non potest: qui argumentis nihil dubii relinquentibus

1, *Suffectam*) idem quod *infectam*.

docent, solis illam esse effigiem, non similem. Neque enim omnia ad verum specula respondent. Sunt, quæ videre extimescas; tanta deformitate corruptam faciem visentium reddunt, seruata similitudine in peius. Sunt, quæ cum videris, placere tibi vires tuæ possint: in tantum lacerti crescunt, & totius corporis supra humanam magnitudinem habitus augetur. Sunt quæ dexteris facies ostendant, sunt quæ sinistras, sunt quæ torqueant vel evertant. Quid ergo mirum est, eiusmodi speculum quo solis species vitiosa reddatur, in nube quoque fieri?

CAP. VI. Inter cetera argumenta & hoc erit, quod nunquam maior arcus dimidio circulo apparet: & quod eo minor est, quo altior est sol.

- - - *Et bibit ingens*

Arcus, - - -

vt ait Virgilius noster, cum aduentat imber: sed non easdem, vnde cumque apparuit, minas affert. A meridie ortus magnam vim aquarum vehet. Vinci enim non potuerunt valentissimo sole; tantum est illis virium. Si circa occasum refulsit, rorabit, & leuiter impluet. Si ab ortu circaue surrexit, serena promittit. Quare tamen, si imago solis est arcus, longe ipso sole maior apparet? Quia est alicuius speculi natura talis, vt maiora multo quam videat, ostendat, & in portentosam magnitudinem augeat formas: alicuius inuicem talis est, vt minuat. Illud mihi dic, quare in orbem eat facies, nisi orbi redditur? 1) Dices fortasse, vnde fit ille color varius: vnde talis figura sit, non dices, nisi aliquod exemplar, ad quod formetur, ostenderis. Nullum autem aliud, quam solis est, a quo fatearis illi colorem dari: sequitur vt de tur & forma. Denique inter me & te conuenit, co-

1. *Quare in orbem eat facies &c.*) quare iris rotunda sit, nisi rotunda figura sol nubi reddatur.

lores illos quibus regio cæli depingitur, a sole esse. Illud vnum inter nos non convenit: tu dicis illum colorem esse, ego videri. Qui siue est, siue videtur, a sole, tu non expedies, quare subito desinat, cum omnes fulgores paulatim discutiantur. Pro me est & repentina eius facies, & repentinus interitus. Proprium enim est speculi hoc, quod non per partes struitur, quod apparet, sed statim totum fit. Æque cito omnis imago in illo aboletur, quam componitur. Nihil enim aliud ad ista efficienda vel removenda opus est, quam ostendi & abduci. Non est propria in ista nube substantia, nec corpus; sed mendacium, & sine re similitudo. Vis scire hoc ita esse? Desinet arcus, si obtexeris solem. Oppone, inquam, soli alteram nubem; huius varietas peribit. At maior est aliquanto arcus, quam sol. Dixi modo, si vi specula, quæ multiplicent omne corpus quod imitantur. Illud adiiciam, omnia per aquam videntibus longe esse maiora. Litteræ quamvis minutæ & obscuræ, per vitream pilam aqua plenam maiores clariioresque cernuntur. Poma formosiora quam sint videntur, si innatant vitro. Sidera ampliora per nubem adspicienti videntur: quia acies nostra in humido labitur, nec apprehendere, quod vult, fideliter potest. Quod manifestum fiet, si poculum impleneris aqua, & in id conieceris annulum. Nam cum in ipso fundo iaceat annulus, facies eius in summo aquæ 2) redditur. Quidquid videtur per humorem, longe amplius vero est. Quid mirum, maiorem reddi imaginem solis, quæ in nube humida visitur, cum de causis duabus hoc accidat? quia in nube est aliquid vitro simile, quod potest perlucere, est

2. In summo aquæ) refractione animæ attollit poculi fundam.

aliquid & aquæ: quam si nondum habet, tamen iam apparet eius natura, in quam ex sua vertatur.

CAP. VII. Quoniam, inquis, vitri fecisti mentionem, ex hoc ipso contra te argumentum sumam. Virgula solet fieri vitrea, stricta,¹⁾ vel pluribus angulis in modum clauæ torosa: hæc si ex transuerso solem accipit, colorem talem qualis in arcu videri solet, reddit: vt scias hic non imaginem solis esse, sed coloris imitationem ex percussu. In hoc argumento multa sunt pro me. Primum, quod apparet quiddam læue esse debere, simile speculo, quod solem repercutiat: deinde, quod apparet non fieri vllum colorem, sed speciem falsi coloris, qualem (vt dixi) columbarum ceruix & sumit & ponit, vtcumque deflectitur hoc autem & in speculo est, cuius nullus videtur color, sed simulatio quædam coloris alieni. Vnum tamen hoc soluendum est, quod non visitur in illa virgula solis imago, cuius bene exprimendæ capax non est. Ita conatur quidem reddere imaginem, quia læuis est materia, & ad hoc habilis: sed non potest, quia enormiter facta est. Si apte fabricata foret, totidem redderet soles, quot habuisset insecturas. Quæ quia non discernuntur inter se, non satis in vicem speculi nitent: inchoant tantum imagines, nec exprimunt: & ob ipsam viciniam turbant, & in speciem coloris vnus adducunt.

CAP. VIII. At quare arcus non implet orbem, sed dimidia pars eius videtur, cum plurimum porrigitur, incuruaturque? Quidam ita opinantur. Sol cum sit multo altior nubibus, a superiore tantum illas percutit parte: sequitur vt inferior pars earum non tangatur lumine. Ergo cum ab vna parte solem ac-

1. *Stricta*) *striata* legit Gronov. fauet quod sequitur de insecturis, quæ nihil aliud quam *striae* sunt.

cipiant, vnam partem eius tantum imitantur, quæ numquam dimidia maior est. Hoc argumentum parum potens est. Quare? quia quamuis sol a superiori parte sit, totam tamen percutit nubem. Ergo & tingit. Quid ni? cum radios transmittere soleat, & omnem densitatem perrumpere. Deinde contrariam rem proposito suo dicunt. Nam si superior est sol, & ideo tantum superiori parte nubium affunditur, numquam terra tenus descendit arcus. Atqui vsque in humum demittitur. Præterea numquam non contra solem est arcus. Nihil ad rem pertinet, supra infra ve sit: quia totum, quod contra est, latus verberatur. Deinde aliquando arcum & occidens facit, cum certe ex inferiore parte nubes ferit, terris propinquus. Atqui & tunc dimidia pars est, quamuis solem nubes ex humili & sordido accipiant. Nostri qui sic in nube, quomodo in speculo, lumen reddi volunt, nubem cauam faciunt, & sectæ pilæ partem: quæ non potest totum orbem reddere, quia ipsa est pars orbis. Proposito accedo, argumento non consentio. Nam si in concauo speculo tota facies oppositi orbis exprimitur, & in semiorbe nihil prohibet adspici totam pilam. Etiamnum diximus circulos apparere soli lunæque in similitudinem arcus circumdatos: quare in illis circulus iungitur, in arcu numquam? Deinde quare semper concauæ nubes solem accipiunt, nec aliquando planæ & tumentes? Aristoteles ait, post autumnale æquinoctium, qualibet hora diei arcum fieri, æstate non fieri, nisi aut incipiente aut inclinato iam die. Cuius rei causa manifesta est. Primum, quia medio die sol calidissimas nubes euincit: nec potest ab his imaginem suam recipere, quas scindit. At matutino tempore, & vergens ad occasum, minus virium habet: & ideo a nubibus & sustineri & re-

percu-

percuti potest. Deinde cum arcum facere non soleat, nisi aduersus his, in quibus facit, nubibus: cum breuiiores dies sunt, semper obliquus est. Itaque qualibet diei parte, etiam cum altissimus est, habet aliquas nubes, quas ex aduerso ferire potest. At temporibus æstiuis supra nostrum verticem fertur. Itaque medio die excelsissimus terras rectiore adspicit linea, quam ut ullis nubibus possit occurri. Omnes enim tunc sub se habet.

CAP. IX. Nunc dicendum est de virgis, quas non minus pictas variasque, & æque pluuiarum signa solemus accipere. In quibus non multum operæ consumendum est: quia virgæ nihil aliud quam imperfecti arcus sunt. Nam facies quidem illis est picta, sed nihil curuati habent. In rectum iacent. Fiunt autem iuxta solem fere in nube humida, & iam se spargente. Itaque idem est in illis qui in arcu color, tantum figura mutatur: quia nubium quoque, in quibus extenduntur, alia est.

CAP. X. Similis varietas in coronis est: sed hæc differunt, quod coronæ vbique fiunt, vbicumque fidus est: arcus non nisi contra solem: virgæ non nisi in vicinia solis. Possum & hoc modo differentiam omnium reddere. Coronam si diuideris, arcus erit: si direxeris, virga. In omnibus color multiplex est, ex cæruleo fuluoque varius. Virgæ soli tantum adjacent. Arcus solares lunaresque omnes sunt. Coronæ omnium siderum.

CAP. XI. Aliud quoque virgarum genus apparet, cum radii per angusta foramina nubium tenues, intenti distantesque inter se diriguntur: & ipsi signa imbrium sunt. Quomodo nunc me hoc loco geram? Quid eas vocem? imagines solis? Historici soles vocant, & binos ternosque apparuisse memoriæ tradunt.

Græci

Græci parelia appellant: quia in propinquo fere a sole videntur, aut quia accedunt ad aliquam similitudinem solis. Non enim totum imitantur, sed imaginem eius, figuramque. Ceterum nihil habent ardoris, hebetes ac languidi. His quod nomen imponimus? An facio quod Virgilius, qui dubitavit de nomine, deinde id de quo dubitauerat, posuit?

- - - *Et quo te nomine dicam,*

Rhetica? nec cellis ideo contende Falernis,

Nihil ergo prohibet illas parelia vocari. Sunt autem imagines solis in nube spissa & vicina, in modum speculi. Quidam parelion ita definiunt, Nubes rotunda, & splendida, similisque soli. Sequitur enim illum, nec unquam longius relinquit, quam fuit cum apparuerit. Numquis nostrum miratur, si solis effigiem in aliquo fonte aut placido lacu vidit? Non, ut puto. Atqui tam in sublimi facies eius potest, quam inter nos, reddi: si modo idonea est materia, quæ reddat.

CAP. XII. Quoties defectionem solis volumusprehendere, ponimus pelues, quas aut oleo aut pice implemus: quia pinguis humor minus facile turbatur, & ideo quas recipit imagines, servat. Apparere autem imagines non possunt, nisi in liquido & immoto. Tunc solemus notare, quemadmodum se luna soli opponat, ut illum tanto maiorem, subiecto corpore abscondat, modo ex parte, si ita contigit, ut latus incurrerit, modo totum. Hæc dicitur perfecta defectio, quæ stellas quoque ostendit, & interceptit lucem, tunc scilicet, cum vterque orbis 1) sub eodem libramento stetit. Quemadmodum ergo vtriusque imago in terris adspici potest: ita in aëre,

1. *Vterque orbis*) lune & terre. Vel ut alii malunt Solis & lune,

cum sit 2) coactus aër & limpidus, constitit, vt faciem solis acciperet, quam & aliæ nubes accipiunt, sed transmittunt, si aut mobiles sunt, aut raræ, aut sordidæ. Mobiles enim spargunt illam, raræ emittunt, sordidæ turpesque non sentiunt, sicut apud nos imaginem maculosa non reddunt.

CAP. XIII. Solent & bina fieri parelia, eadem ratione. Quid enim impedit quo minus tot sint, quod nubes fuerunt aptæ ad exhibendam effigiem solis? Quidam in illa sententia sunt, quotiens duo simulacra talia existunt, vt iudicent, vnum esse solis, alterum imaginis. Nam apud nos quoque cum plura specula disposita sunt ita, vt alteri sit conspectus alterius, omnia implentur, & vna imago a vero est, ceteræ imaginum effigies sunt. Nihil enim refert quid sit, quod speculo ostendatur. Quidquid enim videt, reddit. Ita illic quoque in sublimi, si nubes fors aliqua disposuit, vt inter se adspiciant, altera nubes solis imaginem, altera imaginis reddit. Debent autem hæ nubes, quæ hoc præstant, densæ esse, leues, splendidæ, plane naturæ solis. Ob hoc omnia quæ huiusmodi sunt simulacra, candida sunt, & similia lunaribus circulis: quæ ex percussu oblique accepto sole resplendent. Nam si infra solem nubes fuerit, & propior, ab eo dissipatur: longe autem posita radios non remittit, nec imaginem efficit. Quia apud nos quoque specula cum a nobis procul abducta sunt, faciem non reddunt, quia acies nostra non habet vsque ad nos recursum. Pluiiarum autem & hi soles (vtar enim historica lingua) indicia sunt: vti que si a parte Austri constiterunt: vnde maximæ nubes ingrauescunt: cum vtrunque solem cinxit talis effigies, (si Arato credimus) tempestas surgit.

2. Sit) sic legit Grenov.

CAP. XIV. Tempus est, alios quoque ignes percurrere, quorum diuersæ figuræ sunt. Aliquando emicat stella, aliquando ardores sunt, aliquando fixi & hærentes, nonnumquam volubiles. Horum plura genera conspiciuntur. Sunt Bothynoe 1), cum velut corona cingente introrsus ingens cæli recessus est similis effossæ in orbem speluncæ. Sunt Pithiæ 2), cum magnitudo vasti rotundique ignis dolio similis, vel fertur, vel in vno loco flagrat. Sunt Chasmata 3), cum aliquod cæli spatium discedit, & flammam dehiscens velut in abdito ostentat. Colores quoque horum omnium plurimi sunt. Quidam ruboris acerrimi, quidam euanidæ ac levis flammæ, quidam candidæ lucis, quidam micantes, quidam æqualiter & sine eruptionibus aut radiis fului. Videmus ergo

Stellatum longos a tergo albescere tractus.

Hæ velut stellæ exsiliunt & transuolant, videnturque longum ignem porrigere, propter immensam celeritatem: cum acies nostra non discernat transitum earum, sed quacumque cucurrerunt, id totum igneum credat. Tanta enim est velocitas motus, vt partes eius non dispiciantur, sed tantum summa prendatur. Intelligimus magis, qua appareat stella, quam qua eat. Itaque velut igne continuo totum iter signat: quia visus nostri tarditas non subsequitur momenta currentis, sed videt simul & vnde exsilierit, & quo peruenerit. Quod fit in fulmine: longus nobis videtur ignis eius: quia cito spatium suum transilit, & o-

1. Bothynoe) Βοθύνοι, caueæ.

2. Pithiæ) Pithæ vel Pitbidiæ legit Grönov. quorum ille Apuleius, hoc Plinius vititur. πῖθος autem Græcis dolium est.

3. Chasmata) χάσμα biatum notat.

culis nostris occurrit vniuersum per quod deiectus est. At ille non est extenti corporis, per omne qua venit. Neque tam longa & extenuata in impetum valent. Quomodo ergo profiliunt? Attritu aëris ignis incensus, vento præceps impellitur: non semper tamen vento attritue fit. Nonnumquam ex aliqua opportunitate aëris nascitur. Multa enim sunt in sublimi sicca, calida, terrena, inter quæ oritur, & pabulum suum subsequens defluit, ideoque velociter rapitur. At quare color diuersus est? Quia refert 4), quale sit id quod incenditur, & quam vehemens quo incenditur. Ventum autem significat eiusmodi lapsus, & quidem ab ea parte qua erumpit.

CAP. XV. Fulgores, inquit, quomodo fiunt, quos Græci Sela appellant? Multis, vt aiunt, modis. Potest illos ventorum vis edere, potest superioris cæli feruor. Nam cum late fusus sit ignis, inferiora aliquando, si sunt idonea accendi, corripit. Potest stellarum motus 1) cursu suo excitare ignem, & in subiecta transmittere. Quid porro? non potest fieri vt aër vim igneam vsque in æthera elidat, ex qua fulgor ardorue sit stellæ, vel similis excursus? Ex his fulgoribus quædam in præceps eunt, similia profilientibus stellis: quædam certo loco permanent, & tantum lucis emittunt, vt fugent tenebras, & diem repræsentent, donec consumpto alimento, primum obscuriora sint, deinde flammæ modo, quæ in se cadit, per assiduam diminutionem redigantur in nihilum. Ex his quædam in nubibus apparent, quædam supra nubes, cum aër spissus ignem, quem propior terris diu pauerat, vsque in sidera expressit. Ho-

4. Quia refert &c.) quia a materiæ quæ incenditur opacitate, & viribus flammæ incendientis color adstringitur aut digeritur. Fromond.

1. Stellarum motus) quas solutas orbibus per liquidam æthera circumagi & eum atterere Seneca credit. Fromond.

rum aliqua non patiuntur moram, sed transcurrunt aut extinguuntur subinde qua reluxerant. Hi fulgores dicuntur: quia brevis facies illorum & caduca est, nec sine iniuria decidens: sæpe enim fulminum noxas ediderunt. Ab his testa videmus icta sine fulmine, quæ Astrapoplecta 2) Græci vocant. At quibus longior mora & fortior ignis est, motumque cæli sequens, aut proprios cursus agunt, Cometas nostri putant: de quibus dicendum est. Horum genera sunt pogonia 3), lampades, & cyparissæ 4), & alia omnia: quorum ignis in exitu sparsus est. Dubium, an inter hos ponantur trabes, & pithiæ, quæ raro sunt visæ. Multa enim conglobatione ignium se coniungens illorum orbis aliquanto matutini amplitudinem solis exsuperat. Inter hæc ponas licet, & quod frequenter in historiis legimus, cælum ardere visum: cuius nonnumquam tam sublimis ardor est, ut inter ipsa sidera videatur: nonnumquam tam humilis, ut speciem longinqui incendii præbeat. Sub Tiberio Cæsare, cohortes in auxilium Ostiensis coloniae cucurrerunt, tamquam conflagrantis: cum cæli ardor fuisset per magnam partem noctis, parum lucidus, crassi fumidique ignis. De his nemo dubitat quin habeant flammam quam ostendunt: certa illis substantia est. De prioribus queritur, de arcu dico & coronis, an decipiant aciem, & mendacio constent: an illis quoque verum sit quod apparet. Nobis non placet, in arcu aut coronis subesse aliquid corporis certi. nihil enim iudicamus in speculis, nisi fallaciam esse, nihil aliud quam alienum corpus mentientibus. Non enim est in speculo, quod ostenditur. Alioquin

2. *Astrapoplecta*) fulgurita, seu fulgore afflata. *Id.*

3. *Pogonia*) Latine *barbator* diceretur.

4. *Cyparissia*) a comis cyparissi arboris iubar imitantibus. *Premend.*

non exiret 5), nec alia protinus imagine obducere-
tur: nec innumerabiles modo interirent, modo ex-
ciperentur formæ. Quid ergo? Simulacra ista sunt,
& inanis verorum corporum imitatio: suntque ista a
quibusdam ita composita, vt possint detorquere in
prauum. Nam (vt dixi) sunt specula, quæ faciem pro-
spicientium obliquent: sunt, quæ in infinitum au-
geant, & humanum habitum excedant, modumque
nostrorum corporum.

CAP. XVI. Hoc loco volo tibi narrare fabellam,
vt intelligas, quam nullum instrumentum irritandæ
voluptatis libido contemnat, & ingeniosa sit ad inci-
tandum furorem suum. Hostius quidam fuit obscæ-
nitatis vsque in scenam productæ 1) Hunc diuitem
auarum, sestertii millies seruum 2), diuus Augustus
indignum vindicta iudicauit, cum a seruis occisus
esset: & tamen non 3) pronunciauit iure cæsum vi-
deri. Non erat ille tantummodo ab vno sexu impu-
rus, sed tam virorum quam feminarum audus fuit.
Fecitque specula eius notæ, cuius modo retuli, ima-
gines longe maiores reddentia, in quibus digitus
bracchii mensuram & longitudine & crassitudine ex-
cederet. Hæc autem ita disponebat, vt cum virum
ipse pateretur, auersus omnes admissarii sui motus
in speculo videret, ac deinde falsa magnitudine i-
psius membri tamquam vera gauderet. In omnibus

- 5) Non exiret) non periret, & deleteretur.
1. Obscenitatis vsque in scenam productæ) h. e. obscenitatis
vsque adeo notæ, vt impune ab histrionibus & mimis in sce-
na traduceretur. Gronov.
2. Sestertii millies seruus) scilicet pecuniæ suæ seruus e-
rat, quia auarus.
3. Et tamen non) Grononius & Muretus legunt: & tan-
tum non

quidem balneis agebat ille dilectum 4), & aperta 5) mensura legebat viros: sed nihilominus mendaciis quoque infatigabile malum delectabat. I nunc & dic, speculum munditiarum caussa repertum. Fœda dictu sunt, quæ portentum illud lacerandum ore suo dixerit 6), feceritque, cum illi specula ab omni parte opponerentur, ut ipse flagitiorum suorum spectator esset: & quæ secreta quoque conscientia premuntur, & quæ accusatus quisque fecisse se negat, non in os tantum, sed in oculos suos ingereret. At hercules scelera conspectum suum reformidant. In perditis quoque, & ad omne dedecus expositis, tenerrima est oculorum verecundia. Ille autem, quasi parum esset, inaudita & incognita pati, oculos suos ad illa aduocavit: nec quantum peccabat videre contentus, specula sibi per quæ flagitia sua diuideret, disponderetque, circumdedit: & quia non tam diligenter intueri poterat, cum compressus erat, & caput merserat, inguinibusque alienis ob hæserat, opus sibi suum per imagines offerebat. Speculabatur illam libidinem oris sui, spectabat sibi admissos pariter in omnia viros. Nonnumquam inter marem & feminam distributus, & toto corpore patientiæ expositus, spectabat nefanda. Quidnam homo impurus reliquit, quod in tenebris faceret? Non pertimuit diem, sed ipsos concubitus portentosos sibi ipse ostendit, sibi ipse approbavit. Quid? non putas, eo ipso habitu voluisse pingi? Est aliqua etiam prostituta modestia: & illa corpora, publico obiecta ludibrio, aliquid, quo

4. Agebat ille dilectum) diligebat eos quia à parte obsecrati commendabiles ob magnitudinem videbantur.

5. Aperta) apta legunt nonnulli, ut Gronov.

6. Lacerandum ore suo dixerit) fellator erat Hostius illa, atque hinc ista explicanda, ut & quæ post sequuntur, non in os tantum, sed in oculos suos ingereret.

Infelix patientia lateat, obtundunt: adeo quodammodo lupanar quoque verecundum est. At illud monstrum obscenitatem suam, spectaculum fecerat, & ea sibi ostentabat, quibus abscondendis nulla satis alta nox est. Simul, inquit, & virum & feminam patior: nihilominus illa quoque supervacua mihi parte, alicujus contumelia marem exerceo. 7) Omnia membra stupris occupata sunt. Oculi quoque in partem libidinis veniant, & testes eius exactoresque sint. Etiam ea quae ab aspectu corporis nostri positio submouit, arte visantur, ne quis me putet nescire, quid faciam. Nihil egit natura, quod humanae libidini ministeria tam maligna dedit, quod aliorum animalium concubitus melius instruxit. Inveniam, quemadmodum morbo meo imponam & satisfaciam. Quo nequitiam meam, si ad naturae modum pecco 8)? Id genus speculorum circumponam mihi, quod incredibilem imaginum magnitudinem reddat. Si liceret mihi, ad verum ista perducerem: quia non licet, mendacio pascar. Obscenitas mea, plus quam capit, videat, & patientiam suam ipsa miretur. Facinus indignum. Hic fortasse cito, & antequam videret, occisus est. 9) Ad speculum solum immolendus fuit.

CAP. XVII. Derideantur nunc philosophi, quod de speculi natura differant, quod inquirant,

7. *Alicuius contumelia marem exerceo*) leg. *alioqui contumeliam maiorem exerceo*. Putabat enim supervacaneam, nisi sic illa quoque videretur homo detestabilis. *Gronov.*

8. *Quo nequitiam meam &c.*) sic passim Vetr. Quid. L. 3. A. mib. Eleg. 4. *Quo tibi formosam, si non nisi casta placebas?* Et noster de Tranquill. anim. c. 9. *Quo mihi innumerabiles fibros & bibliothecas, quarum Dominus vix tota vita sua indigebat.* *Gronov.*

9. *Occisus est*) a seruis, ut sub intellum capitis dicebat.

quid ita facies nostra nobis, & quidem in nos obuersa, reddatur. Quid sibi rerum natura voluit, quod cum vera corpora dedisset, etiam simulacra eorum adspici voluit. Quorsus pertinuerit, hanc comparare materiam, excipiendarum imaginum potentem. Non in hoc scilicet, ut ad speculum barbam faciemque velleremus, aut ut faciem viri poliremus. In nulla re illa negotium luxuriae concessit: sed primum omnium, quia imbecilli oculi ad sustinendum communis solem, ignoraturi erant formam eius, hebetato illum lumine 1) ostendit. Quamuis enim eum orientem occidentemque contemplari liceat: tamen habitum eius, ipsum qui verus est, non rubentis, 2) sed candida luce fulgentis, nesciremus, nisi in aliquo nobis humore lauior 3) & adspici facilius occurreret. Præterea duorum siderum occursum, quo interpolari 4) dies solet, non videremus, nec scire possemus, quid esset, nisi liberius humi solis lunæque imagines videremus. Inuenta sunt specula, ut homo ipse se nosceret. Multa ex hoc consecuta: primo sui notitia, deinde & ad quædam consilium. Formosus, ut vitaret infamiam: deformis, ut sciret redimendum esse virtutibus, quidquid corpori deesset: iuuenis, ut flore ætatis admoneretur, illud tempus esse discendi, & fortia audendi: senex, ut indecora canis deponeret, & de morte aliquid cogitaret. Ad hoc rerum natura facultatem nobis dedit, nosmeti-

1. *Hebetato illum lumine*) in aqua, oleo, pice & aliis quæ speculi instar habent.

2. *Non rubentis*) oriens enim & occidens sol rubens & orbe ampliore apparet, ob vaporum copiam.

3. *Lauior*) lenior leg. *Rubentus*.

4. *Interpolari*) diuidi interiecta eclipsi. Gronouius tamen mauult *interpellari*.

pfos videndi. Fons cuique perlucidus aut leue saxum imaginem reddit.

- - - *Nuper me in littore vidi,*

Cum placidum ventis flaret mare: - - -

Qualem fuisse cultum putas ad hoc speculum se commentium? Aetas illa simplicior, & fortuitis contenta, nondum in vitium beneficium detorquebat, nec inuentum naturæ in libidinem luxumque rapiebat. Primo faciem suam cuique casus ostendit: deinde cum insitus sui mortalibus amor, dulcem ad speculum formæ suæ faceret, sæpius ea despexere, in quibus prius effigies suas videbant. Postquam deterior populus ipsas subiit terras, effossurus obruenda, ferrum primo in vsu fuit, & id homines impune eruerant, si solum eruissent. Tunc demum alia terræ mala, quorum læuitas aliud agentibus speciem suam obtulit, quam hic in poculo, ille in ære ad alios vsus comparato vidit, & mox proprius huic ministerio præparatus est orbis: 5) nondum argenti nitor, 6) sed fragilis vilisque materia. Tunc quoque cum antiqui illi viri incondite viuerent, satis nitidi, si squalorem opere collectum aduerso flumine eluerent, cura comere capillum fuit, ac prominentem barbam depectere: & in hac re quisque sibi, alterique operam dabat inuicem. Coniugum quidem manu crinis ille, quem effundere olim mos viris fuit, attrētabatur: sed illum sibi sine vlllo artifice formosi quatiebant, non aliter quam iubam generosa animalia. Postea rerum iam potente luxuria, specula totis paria corporibus auro argentoque cælata sunt, denique gem-

5. Orbis) rotundis nimirum veteres speculis utebantur.

6. Argenti nitor) prælata argentea specula, quæ primus fecit Praxiteles Magni Pompeii ætate testatur Plin. L. 33. cap. 9.

mis adornata: & pluris vnum ex his feminæ constitit, quam antiquarum dos fuit illa, quæ publice dabatur imperatorum pauperum filiabus. An tu existimas, ex auro nitidum habuisse Scipionis filias speculum, cum illis dos fuisset æs graue? 7) O paupertas felix, quæ tanto titulo locum fecit! Non fecisset illis Senatus dotem, si habuissent. At quisquis ille fuit, cui foci loco senatus fuit, intellexit, se accepisse dotem, quam fas non esset reddere. Iam libertinorum virgunculis in vnum speculum non sufficit illa dos, quam dedit senatus pro Scipione. Precessit enim immodestius, paulatim opibus ipsa inuitata luxuria: & incrementum ingens vitia acceperunt. Adeoque omnia indiscreta sunt peruersissimis artibus, ut quidquid mundus muliebri vocabatur, sarcinæ viriles sint: minus dico, etiam militares. Iam speculum ornatus tantum causâ adhibetur, nulli non vitio necessarium factum est.

7. *Aes graue*) conf. nostrum ad Helviam c. 12. *Aes graue* appellatum, quia nummi aerei rudes & informes initio, in pretium rerum venalium appendebantur, vid. Plin. l. 23. c. 2. ceterum quanti æris grauis dos illa fuerit Valerius expressit. *Dotis ait modus, quadraginta millia æris fuit. Frontin.*

LIBER SECUNDUS.

Argumentum.

Doctrinam rei naturalis, in eam quæ caelestia, meteoræ, & terrena pertractat, partitur. De aëre aliud præmittit, quia meteororum & omnium sublimium usus communis est. Eum ex distantibus corpusculis, & luerem, constructum non esse. Diuisio eius in tres regiones. In aëre, fulgura, fulmina, tonitrua concipi. Anaxaræ refutatus, qui fulmina credit siderum emuniones & distillationes esse. Aristotele etiam, Anaximene, Anaximandro, Diogene Apolloniæ reiectis, tinet nubium collisione fieri & elidi: maximam tamen eorum vim penes sidera esse, quorum ingens, ait, confessa potentia est. Vt subterranei ignis, insularum quoque in mari Ægeo, & alteram sua memoria utam esse. Tonitruorum & fulminum diuisiones, non ex physica ratione, quam vana disciplina Thufcon. Fulminum & auguriorum significationes non aiti sacrificiis, sed hæc agræ mentis solatia esse. fata nulla prece aut misericordia commoueri: quænam tamen a Diis immortalibus ita suspensa relicta est: & in bonum vertant, si admotæ Diis preces fuerint, vota suscepta. Quia vero melius fulmina non timequam nosse, ad contemptum fulminum & mortis creditur. Hanc qui non timet, nec fulmina, nec effragia, nec bella, nec feras metuet. Mortem autem cur tantopere metuamus? Omnes ad eam prodicimus, & melius est vitæ iræ, quam inuitum bi.

CAPVT I.

OMnis de vniuerso quæstio in cœlestia, sublimia, 1) & terrena diuiditur. Prima pars naturam siderum scrutatur, & magnitudinem, & formam ignium quibus mundus includitur: solidum ne 2) sit cælum, ac firmæ concretæque materiæ, an ex subtili tenuique nexum: agatur, an agat: & infra se sidera habeat, an in contextu sui fixa: quemadmodum sol anni vices seruet: an retro flectat: cetera deinceps his similia. Secunda pars tractat inter cælum terramque versantia. Hæc sunt nubila, imbres, niues, & humanas motura tonitrua mentes: quæcumque aër facit patiturue. Hæc sublimia dicimus, quia editiora imis sunt. Tertia illa pars de agris, terris, arbuſtis, satis quærit, & (vt Iurisconsultorum verbo vtar) de omnibus quæ solo continentur. Quomodo, inquis, de terrarum motu quæstionem eo posuisti loco, quo de tonitruis fulgoribusque dicturus? Quia cum motus terræ fiat spiritu, spiritus autem sit aër agitatus, & si subeat terras, non ibi spectandus est: cogitetur in ea sede, in qua illum natura disposuit. Dicam quod magis videbitur mirum: inter cœlestia & te terra dicendum erit. Quare? inquis. quia cum propria terræ excutimus suo loco, vtrum lata sit & inæqualis, & enormiter proiecta, an tota in formam pilæ spectet, & in orbem partes suas cogat, alliget aquas, an aquis alligetur ipsa; animal sit an iners corpus, & sine sensu, plenum quidem spiritus, sed alieni; & cetera huiusmodi quotiens in manus venerint, terram sequentur, & in imis collocabuntur. At vbi quæretur, quis terræ sit situs, quæ

1. *Sublimia*) h. e. meteora.

2. *Solidumne*) vt Aristoteli & Homero visum, qui athenum illud credebant. *Fromond.*

parte mundi subsederit, quomodo adversus sidera cælumque posita sit, hæc quæstio cædit superioribus, 3) & (vt ita dicam) meliorem conditionem sequitur.

CAP. II. Quoniam dixi de partibus, in quas omnis rerum naturæ materia diuiditur; quædam in commune sunt dicenda; & hoc primum præsumendum, 1) inter ea corpora, a quibus vnitas est, 2) æra esse. Quid sit hoc & quare præcipiendum fuerit, scies, si paullo altius repetiero, & dixerò aliquid esse continuum, aliquid commissum. Continuatio est partium inter se non intermissa coniunctio. Vnitas est sine commissura continuatio, 3) & duorum inter se coniunctorum corporum tactus. Namquid dubium est, quin ex his corporibus quæ videmus tractamusque, quæ aut sentiuntur aut sentiunt, quædam sint compositæ? Illa constant aut nexu, aut acervatione: vt puta funis, frumentum, navis. Rursus non compositæ: 4) vt arbor, lapis. Ergo concedas oportet, ex his quoque quæ sensum quidem effugiunt, ceterum ratione prenduntur, esse in quibusdam unitatem corporum. Vide, quomodo auribus tuis parcam. Expedire me poteram, si philosophorum lingua vti

3. *Cedit superioribus*) inter superiora & cælestia tractanda est.

1. *Præsumendum*) ante sumendum, habendum pro hypothesi & confesso. Sic & inf. L. 6. c. 3. *Fromond.*

2. *A quibus vnitas est*) vt nihil in mundo dehiscat, nec vacuo locus detur, ære vbique se insinuante. *Fromond.*

3. *Vnitas est sine commissura continuatio*) h. e. continuatio dicitur, & ab ea continuum, quando aliquid ita vnum est, vt partes eius non sint per commissuram coniunctæ, vt duo afferes v. g. commissura iunguntur.

4. *Non composita*) quæ continua sunt,

voluisssem, vt dicerem vnita corpora: 5) hoc cum tibi remittam, tu inuicem mihi refer gratiam. Quare istud? si quando dixero vnum, memineris me non ad numerum referre, sed ad naturam corporis, nulla ope externa, sed vnitae sua cohaerentis. Ex hac nota corporum aer est.

CAP. III. Omnia quae in notitiam nostram cadere possunt, mundus complectitur. Ex his quaedam sunt partes, quaedam materiae loco relictæ. Desiderat omnis natura materiam, sicut ars omnis quæ manu constat. Quid, si hoc apertius faciam? Pars est nostri, manus, ossa, nervi, oculi: materia, succus retenti cibi iturus in partes. Rursus, quasi pars nostri est sanguis: qui tamen & materia est. Præparat enim & alia: 1) & nihilominus in numero est eorum, quibus totum corpus efficitur. 2)

CAP. IV. Sic mundi pars est aer, & quidem necessaria. hic est enim qui cælum terramque connectit, qui ima ac summa sic separat, vt tamen iungat. Separat, quia medius interuenit: iungit, quia vtrique per hoc inter se consensus est. Supra se dat, 1) quidquid accipit a terris. Rursus vim siderum in terrena transfundit. Quam sic partem mundi voco, vt animalia & arbuta. Nam genus animalium arbustorumque, pars est vniuersi: quia in consummationem totius assumptum: & quia non est sine hoc vniuersum. Vnum autem animal, & vna arbor, quasi pars est: quia quamuis perierit, tamen id ex quo perit, totum est. Aer autem, vt dicebam, & cælo & terris co-

5. *Vnita corpora*) *ἑνωμένα*, insolentis significationis voce, quæ teneras aures læderet.

1. *Præparat enim & alia*) & hoc ipso pars est.

2. *Quibus totum corpus efficitur*) tamquam materia.

1. *Supra se dat*) sursum emittit vapores & exhalationes terræ.

hæret. Vtrique innatus est. Habet autem vnitatem, 2) quidquid alicuius rei natius pars est. Nihil enim nascitur sine vnitatem.

CAP. V. Terra & pars est mundi, & materia. Pars quare sit, non puto te interrogaturum, aut æque interrogas, quare cælum pars sit: quia scilicet non magis sine hoc, quam sine illa vniuersum esse potest, quod cum his vniuersum est, ex quibus, id est, tam ex illo, quam ex ista, alimenta omnibus animalibus, omnibus satis, omnibus stellis 1) diuiduntur. Hinc quidquid est virium singulis, hinc ipsi mundo tam multa poscenti subministratur: hinc profertur quo sustineantur tot sidera, tam exercitata, 2) tam auda, per diem noctemque, vt in opere, ita & in pectus. Et omnium quidem rerum natura, quantum in nutrimentum sui satis sit, apprehendit. Mundus autem, quantum in æternum desiderabat, inuasit. Pusillum tibi exemplum magnæ rei ponam. Oua tantum complectuntur humoris, quantum ad effectum animalis exituri satis est.

CAP. VI. Aër continuus terræ est, & sic appositus, vt statim ibi futurus sit, vnde illa discescit. 1) Pars est totius mundi: sed idem tamen, quidquid terra in alimentum 2) misit, recipit: vt scilicet materia, non pars intelligi debeat. Ex hoc omnis inconstantia tumultusque est. Hunc quidam ex distantibus

2. Vnitatem) i. e. sine commissura continuationem vt ex e. s. patet.

1. Omnibus stellis) quam pasci vaporibus a terra emissis stori putant.

2. Tam exercitata) velocia.

1. Vt statim ibi futurus sit vnde illa discescit) vbicunque enim aliquid terræ effossum fuerit, aër succedit.

2. In alimentum) id alimentum celestium ex membranis restituit. Gronov.

corpufculis, vt pulverem ftuunt, 3) plurimumque a vero recedunt. Numquam enim contexti nifi per unitatem corporis nifus eft, 4) cum partes confentire ad intenfionem debeant, & conferre vires. Aër autem, fi in atomos inciditur, fparfus eft. Teneri vero difiecta non poffunt. Intenfionem 5) aëris oftendent tibi inflata, nec ad iktum cedentia. Oftendent pondera, per magnum fpatium ablata, geftante vento. Oftendent voces, quæ remiffæ elatæque funt, prout aër fe concitavit. Quid enim eft vox, nifi intenfio aëris, vt audiat, linguæ formata percuffu? Quid curfus & motus omnis, nonne intenti fpiritus opera funt? Hic facit vim nervis, & velocitatem currentibus. Hic cum vehementer concitatus ipfe fe torfit, arbufta filuasque conuellit, & ædificia tota corripit in altum frangit. Hic mare per fe languidum & iacens incitat. Ad minora veniamus. Quis enim fine intenfione fpiritus cantus eft? cornua & tubæ, & ea quæ aliqua preffura maiorem fonitum reddunt, quam qui ore reddi poteft, nonne aëris intenfione partes fuas explicant? Confideremus quam ingentem vim per occultum agant paruula admodum femina: & quorum exilitas in commiffura lapidum locum inuenit, in tantum conualefcunt, vt ingentia laxa diftrahant, & monumenta diffoluant; fcopulos rupesque, radices minutiffimæ, ac tenuiffimæ. Hoc quid eft aliud, quam intenfio fpiritus, fine qua nil validum, & contra quam nil validius eft? Effe autem unitatem

3. *Struunt*) i. e. compositum & structum esse statuunt.

4. *Numquam enim contexti nisi per unitatem corporis nifus est*) ex nifu, & elasticitate, quam vocant recentiores, aëris ostendit ex distantibus corpufculis aërem non componi, nam niti, & elasticam vim exercere non poffe ait corpus, quod vntatis contextum, h. e. continuum non fit.

5. *Intenfionem*) nifum & elasticitatem.

in aëre, vel ex hoc intelligi potest, quod corpora nostra inter se cohærent. Quid enim aliud est quod tenet ea, quam spiritus? Quid est aliud quo animus noster agitur? Quis est ille motus, nisi intentio? Quæ intentio, nisi ex vnitate? Quæ vnitas, nisi hæc esset in aëre? quid autem aliud producit fruges & segetem imbecillam, ac virentes erigit arbores, ac distendit in ramos, aut in altum erigit, quam spiritus intentio & vnitas?

CAP. VII. Quidam aëra discerpunt, 1) & in particulas diducunt, ita vt illi inane permisceant. Argumentum autem existimant non pleni corporis, sed multum vacui habentis, quod aëribus in illo tam facilis motus, quod maximis minimisque per illum transcursus est. Sed falluntur. Nam aquarum quoque similis facilitas est, nec de vnitatem illarum dubium est, quæ sic corpora accipiunt, vt semper in contrarium acceptis resfluant. 2) Hanc nostri circumstantiam, Græci autem *πρίσχυον* appellant, quæ in aëre quoque sicut in aqua fit. Circumstat enim omne corpus a quo impellitur. Nihil autem opus erit inani admisto. Sed hoc alias.

CAP. VIII. Nunc autem esse quamdam in rerum natura vehementiam, magni impetus, est colligendum. Nihil enim non intentione vehementius est: & tam mehercule quam nihil intendi ab alio poterit, nisi per semetipsum fuerit intentum. Dicimus enim, eodem modo non posse quidquam ab alio moueri, nisi

1. Quidam aëra discerpunt) Democritus, Epicurus & sequaces.

2. In contrarium acceptis resfluant) vt piscina lapidem iactum accipiens, vndique in orbem ab eo resfluat. *Pro-mouit.*

aliquid fuerit mobile ex semetipso. Quid autem est, quod magis credatur ex semetipso habere intensiōem, quam spiritus? Hunc intendi quis negabit, cum viderit iactari terram cum montibus, testa, murosque plures, & magnas cum populis vrbes, cum totis maria litoribus? Ostendit intensiōem spiritus, velocitas eius & diductio. Oculus statim per multa millia aciem suam intendit: vox una totas vrbes simul percutit: lumen non paullatim prorēpit, sed semel vniuersis infunditur rebus.

CAP. IX. Aqua autem sine spiritu quemadmodum posset intendi? Numquid dubitas, quin sparsio 1) illa quæ ex fundamentis mediæ arenæ crescens in summam altitudinem amphitheatri pertuenit, cum intensiōe aquæ fiat? Atqui nec tolleno 2) magis nec vllum aliud tormentum aquam poterit mittere, aut agere, quam spiritus. Huic se commodat: hoc inserto & cogente attollitur, & contra naturam suam multa conatur, & ascendit, nata defluere. Quid nauigia sarcina depressa, parum ostendunt, non aquam sibi resistere quō minus mergantur, sed spiritum? Aqua enim cederet: nec posset pondera sustinere, nisi ipsa sustineretur. Discus ex loco superiore in piscinam missus, non descendit, sed resilit. quemadmodum, nisi spiritu referente? 3) Vox autem qua ratione per parietum munimenta transmittitur, nisi quod solido quoque aer inest, qui sonum extrinsecus mis-

1. *Sparsio*) odorati imbris qui in amphitheatro per fistas spargebatur. conf. & Ep. 90. vid. Lipsius de amphitheat. c. 16.

2. *Tolleno*) a tollendo, machina quæ, vt Festus habet, trahitur aqua, alteram partem prægravante pondere. *Frømond.*

3. *Spiritu referente*) aëre inter discum & aquam condensato cum repercussante.

sum & accipit & remittit? scilicet spiritu non aperta tantum intendens, sed etiam abdita & inclusa. Quod illi facere expeditum est, quia nusquam diuisus, sed per ipsa quibus separari videtur, coit secum. 4) Interponas licet muros & mediam altitudinem montium, per omnia ista prohibetur nobis esse peruius, 5) non sibi, id enim intercluditur tantum, per quod illum nos sequi possumus.

CAP. X. Ipse quidem transit per ipsum quo scinditur, & media non circumfundit tantum, & utrimque cingit, sed permeat, ab æthere lucidissimo aër, in terram vsque diffusus: agilior quidem, tenuiorque, & altior terris, nec minus aquis: ceterum æthere spissior grauiorque, frigidus per se & obscurus. lumen illi calorque aliunde sunt; sed per omne spatium sui similis non est: mutatur enim a proximis. Summa pars eius est siccissima calidissimaque, & ob hoc etiam tenuissima, propter viciniam æternorum ignium, & illos tot motus siderum, assiduumque cæli circumactum. Illa pars ima & vicina terris, densa & caliginosa est: quia terrenas exhalationes receptat. Media pars temperatior, si summis imisque conferas, quantum ad siccitatem tenuitatemque pertinet: ceterum vtraque parte frigidior. Nam superiora eius calorem vicinorum siderum sentiunt; inferiora quoque tepent, primum terrarum halitu, qui multum secum calidi affert, deinde quia radii solis replicantur, & quousque redire potuerunt, duplicato calore benignius fouent. Deinde etiam illo spiritu, qui omnibus animalibus, arbuſtisque ac

4. *Coit secum*) iungitur per cæca spiracula, quibus etiam solida perforantur. *Fromond.*

5. *Prohibetur nobis esse peruius*) quo minus scilicet libere ambulare per aërem valeamus.

satis calidus est. Nihil enim viueret sine calore. Adjice nunc ignes, non tantum manu factos & certos, sed opertos terris: quorum aliqui eruperunt, innumerales in abscondito flagrant & obscuro semper. Etiamnum tot partes eius fertiles rerum, habent aliquid teporis: quoniam sterile est frigidum, calor autem gignit. Media ergo pars aëris ab his submota in frigore suo manet. Natura enim aëris gelida est.

CAP. XI. Qui cum sic diuisus sit, ima sui parte maxime varius & inconstans & mutabilis est. Circa terram plurimum audet, plurimum patitur, exagitat & exagitur: nec tamen eodem modo totus afficitur, sed aliter alibi: ac partibus inquietus est ac turbidus. Causas autem illius mutationis & inconstantiae alias terra præbet, cuius positiones huc aut illo versæ, magna ad aëris temperiem momenta sunt: alias siderum cursus. Ex quibus soli plurimum imputes. Illum sequitur annus: ad illius flexum hiemes æstatesque vertuntur. Lunæ proximum ius est. Sed & ceteræ quoque stellæ non minus terrena quam incumbentem spiritum terris afficiunt, & ortu suo occasusque contrario, modo frigora, modo imbres, aliasque terrarum iniurias turbidæ mouent. Hoc necessarium fuit præloqui, dicturo de tonitruo ac fulminibus & fulgurationibus. Nam quia in aëre fiunt, naturam eius explicare oportebat: quo facilius appareret, quid facere aut pati posset.

CAP. XII. Tria sunt ergo quæ accidunt, fulgurationes, fulmina, & tonitrua: quæ vna facta, sepius audiuntur. Fulguratio ostendit ignem: fulminatio emittit. Illa (vt ita dicam) comminatio est, & conatio sine ictu: ista, iaculatio cum ictu. Quædam

dam sunt ex his, de quibus inter omnes convenit, quædam, in quibus diuersæ sententiæ sunt. Convenit illis, omnia ista in nubibus & e nubibus fieri: etiamnum convenit, & fulgurationes & fulminationes, aut igneas esse, aut ignea specie. Ad illa nunc transeamus, in quibus lis est. Quidam putant ignem esse in nubibus, quidam ad tempus fieri: nec prius esse, quam mitti. Nec inter illos quidem quid proferat ignem, convenit. Alius enim a lumine illum colligit. Quidam autem radios solis intercurrentis recurrentisque, sæpius in se relatos 1), ignem excitare dicit. Anaxagoras ait illum ex æthere distillare, & ex tanto ardore cæli multa decidere, quæ nubes diu inclusa custodiant. Aristoteles 2) multo ante ignem colligi non putat, sed eodem momento exsilire, quo fiat. Cuius sententia talis est: Duæ mundi partes in imo iacent, terra & aqua: utraque ex se reddit aliquid. Terrenus vapor siccus est, & fumo similis, qui ventos, tonitrua, & fulmina facit: aquarum halitus humidus est, & imbres & niues creat. Sed siccus ille terrarum vapor, unde ventis origo est, quia coaceruatus est, cum coitu nubium vehementer impactarum a latere eliditur: deinde, ubi latius ferit nubes proximas, plaga & cum sono incutitur, qualis in nostris ignibus redditur, cum flamma vitio lignorum virentium crepat. Et ut ille spiritus habens aliquid humidi secum, globatusque, rumpitur flamma: eodem modo spiritus ille, quem paullo ante exprimi collisis nubibus dixi, impactus aliis, nec rumpi nec exsilire silentio potest. Dissimilis autem crepitus sit, ob dissimilem impactionem nubium. Quare? aliæ maiorem finem habent, aliæ minorem. Ceterum illa vis expressi

1. *Sæpius in se relatos*) i. e. replicatos & reflexos.

2. *Aristoteles*) Lib. II. c. 9. Meteor.

spiritus ignis est, qui fulgurationis nomen habet, levi impetu accensus & varius. Ante autem videmus fulgurationem, quam sonum audiamus: quia oculorum velocior est sensus, & multum aures antecedit.

CAP. XIII. Falsam autem esse opinionem eorum, qui ignem in nubibus seruant 1), per multa colligi potest. Si de cælo cadit, quomodo non quotidie fit, cum tantumdem illic semper ardeat? Deinde nullam rationem reddiderunt, quare ignis, quem natura sursum vocat, defluat. Alia enim conditio nostrorum ignum est, ex quibus fauillæ cadunt, quæ ponderis secum aliquid habent. Ita non descendit ignis, sed præcipitatur 2) & deducitur. Huic simile nihil accidit in igne purissimo, in quo nihil est quod deprimatur: aut si vlla pars eius deciderit, in periculo totus est: quia totum potest excidere, quod potest carpi. Deinde illud 3) quod quotidie leuitas cadere prohibet, si illud in abdito suo tenet graue, quomodo illic esse potuit, vnde caderet? Quid ergo? Non aliqui ignes in inferiora ferri solent, sicut hæc ipsa de quibus quærimus fulmina? Fato 4) enim non eunt, sed feruntur. Aliqua illos potentia deprimit, quæ non est in æthere. Nihil enim iniuria illic cogitur, nihil rumpitur, nihil præter solitum euenit. Ordo rerum est, & expurgatus ignis in custodia mundi, summæ fortitus oras, operas pulcherrime circumit: hinc di-

1. *Seruant*) qui non gigni in nubibus, sed ex æthere delapsum afferuari dicunt.

2. *Præcipitatur*) a materia crassiore cui inhaeret.

3. *Deinde illud &c.*) sensus est: quod si dicas ignem quem leuitas sua cadere prohibet, hic quoque materiae crassiori, quæ abditum quasi eum teneat, præcipitari; ostendendum erit, quomodo materia crassior in æthere, vnde decideret, potuerit esse.

4. *Fato*) fateor legunt nonnulli. *Iacſa Gronov.*

scedere non potest, sed ne ab externo quidam exprimi: quia in æthere nulli incerto corpori locus est. Certa enim & ordinata non pugnant.

CAP. XIV. Vos, inquam 1), dicitis, cum causas stellarum transuolantium redditis, posse aliquas partes aëris ad se trahere ignem, ex æthere decidentem, & ex eo superioribus locis ardore hic accendi. 2) Sed plurimum interest, vtrum aliquis dicat ignem ex æthere decidere, quod natura non patitur: an dicat, ex ignea vi calorem in ea, quæ subiecta sunt, transilire, an 3) hic accendi. Non enim illinc ignis cadit, quod non potest fieri sed hic nascitur. Videmus certe, apud nos late incendio peruagante, quasdam insulas, quæ diu concaluerant, ex se concipere flammam. Itaque verisimile est, in aëre summo, qui naturam rapiendi ignis habet, aliquid accendi calore ætheris superpositi. Necessè est enim, vt & imus æther habeat aliquid aëri simile, & summus aër non sit dissimilis imo ætheri: quia non sit statim ex diuerso in diuersum transitus. Paullatim ista confinio vim suam miscent ita, vt dubitare possis, an aër, an hic iam æther sit.

CAP. XV. Quidam ex nostris 1) existimant, aëra, cum in ignem & aquam mutabilis sit, non trahere aliunde causas flammaram nouas: ipse enim se mouendo accendit, & cum densos compactosque nubi-

1. Inquam) leg. inquit. nimirum interrogatio illorum qui iactentur confutaram sententiam cum Anaxagora amplectuntur, proponitur.

2. Ex æthere decidentem &c.) ista verba spuria esse videntur, totus locus vero ita legendus: *ad se trahere ignem ex locis superioribus, & hoc ardore accendi. Gronov.*

3. An) omnino legendum: *at.*

1. Ex nostris) Stoicis.

um sinus dissipat, necessario vastum in tam magnorum corporum diruptione reddit sonum. Illa porro nubium difficulter cedentium pugna, aliquid confert ad concitandum ignem: sic, quemadmodum ferro aliquid manus ad secandum confert: sed secare, ferri est.

CAP. XVI. Quid ergo inter fulgurationem & fulmen interest? dicam. Fulguratio, est late ignis explicitus: Fulmen, est coactus ignis, & impetu iactus. Solemus duabus manibus inter se iunctis aquam concipere, & compressa vtrimque palma in modum siphonis ¹⁾ exprimere. Simile quiddam & illic fieri puta. Nubium inter se compressarum angustias medium spiritum emittunt, & hoc ipso inflammant, & tormenti modo eiciunt. Nam ballistæ quoque & scorpiones tela cum sono expellunt.

CAP. XVII. Quidam existimant, ipsum spiritum per frigida atque humida euntem, sonum reddere. Nam ne ferrum quidem ardens silentio tingitur. Sed quemadmodum, si in aquam feruens massa descendit, cum multo murmure exstinguitur: ita, ut Anaximenes ait, spiritus incidens nubibus tonitrua edit, & dum luctatur, per obstantia & intercisa vadens, ipsa ignem fuga accendit.

CAP. XVIII. Anaximandrus omnia ad spiritum retulit. Tonitrua, inquit, sunt nubis ictus sonus. Quare inæqualia sunt? quia & ipse ictus inæqualis est. Quare & sereno tonat? quia tunc quoque per crassum ¹⁾ & siccum aëra spiritus profilit. At quare aliquan-

1. *Siphonis*) siphones erant, qui subterraneis meatibus ductam aquam exprimebant.

1. *Crassum*) *crassus* non potest esse idem aër qui *serenus*, legendum igitur *quassum*. Nam sudo etiam cala concuti & sciudi potest aër. *Gronov.*

do non fulgurat & tonat? quia tenuior & infirmior spiritus, qui in flammam non valuit, in sonum valuit. Quid est ergo ipsa fulguratio? aëris diducen-
tis se, corruentisque iactatio; languidum ignem,
nec exiturum aperiens. Quid est fulmen? acrioris
densiorisque spiritus cursus.

CAP. XIX. Anaximandrus ait, omnia ista sic fieri, ut ex æthere aliqua vis in inferiora descendit. Ita ignis impactus nubibus frigidis sonat. At cum illas interseindit, fulget: & minor vis ignium, fulgurationes facit, maior fulmina.

CAP. XX. Diogenes Apolloniates ait, quædam tonitrua igne, quædam spiritu fieri. Illa ignis facit, quæ ipse antecedit & nuntiat: illa spiritus, quæ sine splendore crepuerunt. Vtrumque sine altero fieri, & esse aliquando, concedo: ita tamen, ut non discreta illis potestas sit, sed vtrumque ab utroque effici possit. Quis enim negabit spiritum magno impetu latum, cum efficit sonum, effecturum & ignem? Quis & hoc non concedet, aliquando ignem quoque rumpere posse nubes, & non exsilire, si plurimarum aceruo nubium, cum paucas perseidisset, oppressus est? Ergo & ignis ibit in spiritum, perdetque fulgorem & speciem, dum secuta in terra incendit. 1) Adiice nunc, quod necesse est, ut impetus fulminis & præmittat spiritus, & agat ante se, & a tergo trahat ventum, cum tam vasto ictu aëra incidit. Itaque omnia, antequam feriantur, intremiscent vibrata vento, quem ignis ante se preffit.

CAP. XXI. Dimissis nunc præceptoribus, incipiamus per nos moueri, & a confectis transeamus ad

1. Dum secuta in terra incendit) leg. dum secuta interim incendit. Sensus patet: perdet ignis fulgorem, oppressis nubium quas penetrare non potest crassitie, cum tamen ignis eas quas secutæ & penetrat, incendat. Gronov.

dubia. Quid enim confessi est? Fulmen ignem esse: æque fulgurationem, quæ nihil aliud est, quam flamma; futura fulmen, si plus virium habuisset. Non natura ista, sed impetu distant. Esse illum ignem, calor ostendit: qui si non esset, ostendit effectus. Magnorum enim sæpe incendiorum causa fulmen fuit. Siluæ illo crematæ, & urbium partes: etiam quæ non percussa sunt, tamen adusta cernuntur: quædam vero velut fuligine colorantur. Quid, quod omnibus fulguritis odor sulphureus est? Ergo & utramque rem ignem esse constat, & utramque rem inter se meando distare. 1) Fulguratio est fulmen, non in terras usque perlatum. Et rursus licet dicas, fulmen esse fulgurationem, usque in terras perductam. Non ad exercendum verba hæc diutius pertracto: sed ut ista cognata esse, & eiusdem notæ ac naturæ, probem. Fulmen est quiddam plus, quam vulguratio. Vertamus istud. Fulguratio est pene fulmen.

CAP. XXII. Quoniam constat esse utramque rem ignem, videamus quemadmodum apud nos fieri soleat ignis. Eadem enim ratione & supra fit. Duobus modis: vno, si excitatur sicut ex lapide percusso: altero, si attritu inuenitur, sicut cum duo ligna inter se diutius trita sunt. Non omnis hoc tibi materia præstabit, sed idonea eliciendis ignibus: sicut laurus, hederæ, & alia in hunc usum nota pastoribus. Potest ergo fieri, ut nubes quoque ignem eodem modo vel percussæ reddant; vel attritæ. Videamus quantis procellæ viribus ruant, quanto vertantur impetu turbines. Id in quod tormentum obuium fit, dissipatur, & rapitur, & longe a loco suo proiicitur. Quid ergo mirum, si tanta vis ignem excutit, vel aliunde, vel sibi? Vides enim

1. *Meando distare*) idem est quod antea dixit non natura sed impetu distare.

quantum feruorem sensura corpora sunt, horum transitu trita, exanimata. Nihil tamen tantum in his debet credi, ac in vi siderum, quorum ingens & confessa potentia est.

CAP. XXIII. Sed fortasse nubes quoque in nubes incitatae, fremente vento, & leuiter vrgente, ignem euocabunt, qui exsplendescat, nec exiliat. Minore enim vi ad fulgurandum opus est, quam ad fulminandum. Superioribus collegimus, in quantum feruorem quaedam attrita perducereimur. Cum autem aer mutabilis in ignem, maximis viribus suis in ignem conuersus, atteratur, credibile est & verisimile, ignem caducum excuti, & cito interiturum, quia non ex solida materia oritur, nec in qua possit consistere. Transfit itaque: tantumque habet morae, quantum itineris & cursus, sine alimento coniectus.

CAP. XXIV. Quomodo, inquis, cum dicatis hanc ignis esse naturam, vt petat superiora, fulmen tamen terram petit? an falsum est, quod de igne dixistis? Est enim illi aequae sursum iter, atque deorsum. Vtrumque verum potest esse. Ignis enim natura in verticem surgit, & si nihil illum prohibet, ascendit. Sicut aqua natura defertur: si tamen aliqua vis accersit, quae illam in contrarium ageret, illo intenditur, vnde imbre deiecta est. Fulmen autem cadit eadem necessitate, qua excutitur. Id his ignibus accidit quod arboribus: quarum cacumina si tenera sunt, ita deorsum trahi possunt, vt etiam terram attringant, sed cum permiseris, in locum suum exsiliunt. Itaque non est, quod cum spectes cuiusque rei habitum, qui illi non) ex voluntate est. Si ignem permittis

1. Non) suspectum mihi istud non. Sensus enim esse videtur: non est quod in isto negotio respicias rei habitum naturalem, & qui ex voluntate illi est, praeter naturam enim & voluntatem res ab externis agentibus impelli possunt.

ire quo velit, cælum, id est, leuissimi cuiusque sedem repetet: vbi est aliquid, quod cum ferat, & ab impetu suo auertat, id non natura, sed seruitus eius fit.

CAP. XXV. Dicis, inquit, nubes attritas edere ignem, cum sint humidæ, imo vdæ: quomodo ergo possunt gignere ignem, quem non magis verisimile est ex nube, quam ex aqua generari?

CAP. XXVI. Ignis qui nascitur, primum in nubi-
bus non est aqua, sed aër spissus, ad gignendam
aquam præparatus, nondum in illam matutus, sed
iam pronus & vergens. Non est quod eam existimes
tunc colligi, sed effundi. 1) Simul & fit, & cadit.
Deinde si concessero humidam esse nubem, conce-
ptis aquis plenam: nihil tamen prohibet, ignem ex
humido quoque educi, imo ex ipso (quod magis mi-
reris) humore. Quidam 2) negauerunt, in ignem
quidquam posse mutari, priusquam mutatum esset
in aquam. Potest ergo nubes, salua, quam con-
tinet, aqua, ignem parte aliqua sui reddere: vt sæpe
alia pars ligni ardet, alia sudat. Nec hoc dico, non
contraria inter se ista esse, & alterum altero perimi:
sed vbi valentior ignis, quam humor est, vincit.
Rursus vbi copia humoris exsuperat, tunc ignis
sine effectu est. Itaque non ardent virentia. Re-
fert ergo, quantum aquæ sit. Exigua enim non re-
sistit, nec ignem impedit. Quid ni? Maiorum no-
strorum memoria, vt Posidonius tradit, cum insu-
la 3) in Aegeo mari surgeret, spumabat interdum 4)

1. Sed effundi) sensus poscit: dein effundi.

2 Quidam) vt Theophrastus, qui disertè scribit *ἀπὸ ὑγρότερος ἢ δὲν εἶναι καυρόν*. Muret.

3. Insula) de qua Strabo L. I. Plin. H. N. II, 87. noster in-
fra VI, 21.

4. Interdum) ante diu leg. Gronov.

mare, & fumus ex alto ferebatur. Nam demum prodebat ignem, non continuum, sed ex intervallis emicantem, fulminum more, quotiens ardor inferius iacentis superum pondus enicerat. Deinde saxa revoluta, rupesque partim illaesa, quas spiritus, antequam vertetur 5), expulerat, partim exesa, & in levitatem pumicis versa: novissime cacumen exusti montis emicuit. Postea altitudini adiectum, & saxum illud in magnitudinem insulae crevit. Idem 6) nostra memoria, Valerio Asiatico consule iterum accidit. Quorsus haec retuli? ut appareret, nec extinctum ignem mari superfuso, nec impetum eius, gravitate ingentis undae prohibitum exire. Ducentorum passuum fuisse altitudinem Asclepiodotus Posidonii auditor tradidit, per quam, disruptis aquis, ignis emerfit. Quod si immensa aquarum vis, subeuntem ex imo flammaram vim non potuit opprimere: quanto minus in aere extinguere ignem poterit, nubium tenuis humor & roscidus? Adeo res ista non habet ullam moram, quae contra causas ignium sit; quos non videmus emicare, nisi impendente 7) caelo. Serenum sine fulmine est. Non habet istos metus dies purus, nec nox quidem, nisi obscura nubibus. Quid ergo? Non aliquando etiam apparentibus stellis, & nocte tranquilla fulgurat? Sed scias licet nubes illic esse, unde splendor effertur: quas videri a nobis terrarum tumor non finit. Adice nunc, quod fieri potest, ut nubes sudae 8) & humiles attritu suo ignem reddant: qui in superiora expressus, in parte sincera puraque caeli visatur: sed fit in sordida.

5. *Antiquam vertebatur*) Spiritus, qui agitatione in ignem vertebatur.

6. *Idem &c.*) conf. Plin. H. N. L. II. c. 87.

7. *Impendente*) utpote nubibus gravi adeoque humili.

8. *Sudae*) istae leg. *Grenov.*

CAP. XXVII. Tonitrua distinxere quidam ita, ut dicerent, unum esse genus, cuius sit graue murmur, quale terrarum motum antecedit, clauso vento & fremente. Hoc quomodo illis videatur fieri, dicam. Cum spiritum intra se clausere nubes, in concavis partibus earum olutatus aer, similem agit mugitibus sonum, rauum & æqualem, & continuum. Itaque etiam ubi illa regio humida est, exitum claudit. Ideo huiusmodi tonitrua venturi prænuntia imbris sunt. Aliud genus est acre, quod acerbum magis dixerim, quam sonorum: qualem audire solemus, cum super caput alicuius dirupta vesica est. Talia eduntur tonitrua, cum globata dissoluitur nubes, & spiritum, quo distenta fuerat, emittit. Hoc proprie fragor dicitur, subitus & vehemens: quo edito concidunt homines, & examinantur, quidam vero viui stupent, & in totum sibi excidunt, quos vocamus attonitos, 1) quorum mentes sonus ille celestis loco pepulit. Hic fieri illo quoque modo potest, ut inclusus aer caua nube & motu ipso extenuatus diffundatur. Deinde cum maiorem sibi locum quaerit, a quibus inuolutus est, sonum patitur. Quid autem? non quemadmodum illis manus inter se plausum edunt, sic illis inter se nubium sonus potest esse magnus, quia magna concurrunt?

CAP. XXVIII. Videmus, inquit, nubes impingi montibus, nec sonum fieri. Primum omnium non quocumque modo illis sunt, sonant, sed si apte sunt compositae ad sonum edendum. Auersae inter se manus collisae non plaudunt, sed palma cum palma collata plausum facit. Et plurimum interest, utrum cauae concutiantur, an planae & extentae. Deinde non tantum nubes ire oportet, sed agi magna vi, &

1. *Attonitos*) nam attonare est tonitru percutere.

procellosa. Etiam mons non scindit nubem, sed dirigit, 1) & primam quamque partem eius soluit. Ne vesica quidem, quocumque modo spiritum emisit, sonat. Si ferro diuisa est, sine ullo aurium sensu exit. Rumpi illam oportet, vt sonet, non secari. Idem de nubibus dico: nisi multo impetu dissiluerent, non sonant: Adice nunc, quod nubes in monte acta, non franguntur, sed circumfunduntur in aliquas partes montis, arboris ramos, frutices, aspera saxa & eminentia. Et ita discutiuntur, & si quem habent spiritum, multifariam emittunt: qui nisi uniuersus erumpit, nec crepat. Hoc vt scias, ventus qui circa arborem funditur, sibilat, non tonat. Lato (vt ita dicam) ictu, & totum globum semel dissipante opus est, vt sonitus erumpat: qualis auditur cum tonat.

CAP. XXIX. Præter hæc natura aptus est aer ad voces. Quid ni? cum vox nihil aliud sit, quam ictus aer. Debent ergo nubes vtrimque dissecari, & cauæ & intentæ, 1) Vides enim quanto vocaliora sunt vacua quam plena, quanto intentata quam remissa. Ita tympana & cymbala sonant: quia illa repugnantem ex vltiore parte spiritum pulsant, hæc ad ipsum ærem acta, nisi concauo, non tinniunt.

CAP. XXX. Quidam, inter quos Asclepiodotus 1) est, iudicant sic, quorundam quoque corporum concursu tonitrua & fulmina excuti posse. Æterna aliquando multo igne abundauit: ingentem vim arenæ vrentis effudit. Inuolutus est dies puluere, populosque subita nox terruit. Illo tempore aiunt plurima fuisse tonitrua & fulmina: quæ concursu arido-

1. *Dirigit*) circa se disponit. forte rectius *digeris*.

1. *Intentæ*) Spiritu multo turgidæ.

1. *Asclepiadotus*) auditor Pefidonii, qui libros de questionum naturalium causis scripsit.

rum corporum facta sunt, non nubium : quas verisimile est, in tanto fervore aëris, nullas fuisse. Aliquando Cambyles ad Ammonem misit exercitum : quem arena Austro mota, & more nivis incidens, texit, deinde obruit. Tunc quoque verisimile est fuisse tonitrua fulminaque, attritu arenæ sese affricantia. Non repugnat proposito nostro ista opinio. Diximus enim, vtriusque naturæ corpora efflare terras, & sicci aliquid & humidi in toto aëre vagari. Itaque si quid tale interuenit, nubem facit solidiorem crassiolemque, quam si tantum simplici spiritu intexeretur. Illa frangi potest, & edere sonum : ista quæ dixi, siue incendiis vaporantibus aëra repleuerunt, siue ventis terras verrentibus, necesse est nubem faciant antequam sonum. Nubem autem tam arida quam humida conferunt. 1) Est autem nubes (vt diximus) spissitudo aëris crassi.

CAP. XXXI. Ceterum mira fulminis, 1) si intueri velis, opera sunt, nec quidquam dubii relinquenda, quin diuina insit illis & subtilis potentia Loculis integris ac illæsis conflatum argentum. Manente vagina, gladius liquefcit. Et inuiolato ligno, circa pila ferrum omne distillat. Stat fracto dolio vinum, nec vltra triduum rigor ille durat. Illud æque inter annotanda ponas licet, quod & hominum, & ceterorum animalium quæ iëta sunt, caput spectat ad exitum fulminis : 2) quod omnium percussarum ar-

2. Conferunt) componunt, alii tamen malunt *conferant*.

1. Mira fulminis) similia Plinius habet L. 2. c. 51.

2. Caput spectat ad exitum fulminis) in eam cæli regionem, quo fulmen corpore extricatum enasit : quia fortasse promptus est uterutro canali, œsophago aut aspera arteria per os exeat, *Fromond*.

borum contra fulmina hastulae surgunt. 3) Quid, quod malorum serpentium, & aliorum animalium, quibus mortifera vis inest, cum fulmine icta sunt, venenum omne consumitur? Vnde, inquit, scis? in venenatis corporibus vermis non nascitur. Fulmine icta, intra paucos dies verminant.

CAP. XXXII. Quid, quod futura portendant: nec vnus tantum aut alterius rei signa dant, sed sæpe totum fatorum sequentium ordinem nuntiant, & quidem decretis euidentibus, longeque clarioribus, quam si scriberentur? Hoc autem inter nos & Tuscos, quibus summa persequendorum fulminum est scientia, interest. Nos putamus, quod nubes collisae sunt, ideo fulmina emitti. Ipsi existimant, nubes collidi, vt fulmina emittantur. Nam cum omnia ad Deum referant, in ea sunt opinione, tamquam, non quia facta sunt, significant; sed quia significatura sunt, fiant: eadem tamen ratione fiunt, siue illis significare propositum est, siue consequens. Quomodo ergo significant, nisi a Deo mittantur? Quomodo aues non in hoc motae, vt nobis occurrerent, dextrum auspicium, sinistrumue fecerunt. Et illas, inquit, Deus mouit. Nimis illum otiosum, & pusillae rei ministrum facis, si aliis somnia 1), aliis extra disponit. Ista nihilominus diuina ope geruntur. Sed non a Deo pennae auium reguntur, nec pecudum viscera sub ipsa securi formantur. Alia ratione fatorum series explicatur, indicia venturi vbique praemittens,

3. *Contra fulmina hastulae surgunt*) hastulae ramenta lignorum sunt, qualia dolatione abraduntur. Surgunt vero in arboribus fulguritis contra fulmina, quia a parte superiori & vnde ictus incubuit aperiuntur & auelluntur a ligno. *Fromond.*

1. *Somnia*) leg. *omnia*; hæc enim, non somnia ex auibus captantur. *Gronov.*

ex quibus nobis quædam familiaria, quædam ignota sunt. Quidquid sit, alicuius rei futuræ signum est: fortuita, & sine ratione vaga, diuinationem non recipiunt. Cuius rei ordo est, etiam prædictio est. Cur ergo aquilæ hic honor datus est, ut magnarum rerum faceret auspicia: aut coruo, aut paucissimis aubus: ceterarum sine præfagio vox est? Quia quædam in artem nondum redacta sunt. Quædam vero ne redigi quidem possunt, ob nimium remotam conversationem. Ceterum nullum animal est, quod non motu & occurſu suo prædicat aliquid. Non omnia scilicet, sed quædam notantur. Auspiciū est obseruantis. Ad eum itaque pertinet, qui in ea direxerit animum. 2) Ceterum & illa quæ pereunt. 3) Quinque stellarum 4) potestatem Chaldæorum obseruatio excepit. Quid tu? tot millia siderum iudicas otiosa lucere? Quid est porro aliud, quod errorem incutiat peritis natalium, quam quod paucis nos sideribus assignant: cum omnia quæ supra nos sunt, partem sibi nostri vindicent? Submissiora forsitan in nos propius vim suam dirigunt: & ea quæ frequentius mota, aliter nos, aliter cetera animalia prospiciunt. Ceterum & illa quæ aut immota sunt, aut propter velocitatem vniuerso mundo parem immonis similia, non extra ius dominiumque nostri sunt.

2. *Qui in ea direxerit animum*) Plin. l. 28. c. 11. *In augurum certe disciplina constat, neque diras neque vlla auspicia pertinere ad eos, qui quamque rem ingrediētes, obseruare se ea negauerint.*

3. *Ceterum & illa quæ pereunt*) legit Erasmus: *certa sunt & illa quæ pereunt.* Id est quæ sine obseruatione sunt, nec notantur. *Fromond.*

4. *Quinque stellarum*) Planetarum, cum quibus solem & lunam non computat, quod alia eorum quam ceterarum stellarum sit apparentia.

Aliud aspice, & distributis rem effis, tractas. 5) Non magis autem facile est, scire quid possint, quam dubitari debet, an possint.

CAP. XXXIII. Nunc ad fulmina reuertamur: quorum ars in tria 1) diuiditur: quemadmodum exploremus, quemadmodum interpretemur, quemadmodum exoremus. Prima pars ad formulam 2) spectat; secunda, ad diuinationem; tertia, ad propitiandos deos: quos bona rogare oportet, male deprecari. Rogare, vt promissa firment: deprecari, vt remittant minas.

CAP. XXXIV. Summam esse vim fulminum iudicant: quia quidquid aliis portendunt, interuentus fulminis tollit. Quidquid ab hoc portenditur, fixum est, nec alterius ostendi significatione minuitur. Quidquid exta, quidquid aues minabuntur, secunda fulmine abolebitur. Quidquid fulminis denuntiatum est, nec ovis, nec aue contraria refellitur. In quo mihi falli videntur. Quare? quia vero verius nihil est. Si aues futura cecinerunt, non potest hoc auspicium fulmine irritum fieri: aut si potest, non futura cecinere. Non enim nunc auem comparo & fulmen, sed duo veri signa: quæ si verum significant, paria sunt. Itaque si fulminis interuentus submouet extorum vel augurum iudicia, male inspecta exta,

1. Aliud adspice, & distributis rem effis, tractas.) Gronovius legit: Aliter adsunt, & distributis rem effis tractant.

2. In tria) mirum cur non & pro quarto addiderit artem fulminum eliciendorum, de qua est apud Ouid. Fastor. l. 3. & Plinium L. 2. c. 54. Sed illam fortassis tanquam nimis periculosam abiecerant. Mayet.

3. Ad formulam) Fromondus interpretatur ritum, quo augur ex arce capite velato lituo regiones cæli, & templa vt vocabant, ad captandum augurium contemplabatur & notabat. Gronovius de descriptione & designatione intelligit.

male observata auguria sunt. Non enim refert, vtrius rei maior potentiorue natura sit, si utraque res veri attulit signum, quantum ad hoc par est. Si dicas, flammæ vim maiorem esse, quam fumi, non mentieris: sed ad indicandum ignem, idem valet flamma, quod fumus. Itaque si hoc dicunt, quoties extra aliud significabunt, aliud fulmina, fulminum erit auctoritas maior, fortasse consentiam: sed si hoc dicunt, quamvis altera signa verum prædixerint, fulminis ictus priora deleuit, & ad se fidem traxit, falsum est. Quare? quia nihil interest, quam multa auspicia sint fatum vnum est: quod si bene primo auspicio intellectum est, secundo non interit: idem est. Ita dico, non refert, idem an aliud sit, per quod querimus: quoniam de quo querimus, idem est.

CAP. XXXV. Fatum fulminæ mutari non potest. Quid ni? Nam fulmen ipsum fati pars est. 1) Quid ergo expiationes, procurationesque, quo pertinent, si immutabilia sunt fata? Permite mihi illam rigidam sectam 2) tueri eorum, qui excipiunt ista, 3) & nihil aliud esse existimant, quam ægræ mentis solatia. Fata aliter ius suum peragunt, nec vlla commoventur prece, non misericordia flectuntur, non gratia. Servant cursum irrenocabilem, ex destinato fluunt. Quemadmodum rapidorum aqua torrentium in se non recurrit, nec moratur quidem, quia prio-

1. *Fati pars est*) quiddam etiam a fato missum. Stolco mors. Fromond.

2. *Rigidam sectam*) Stoicorum.

3. *Qui excipiunt ista*) intelligenda hæc quasi dictum esset: qui excipiunt ista, tanquam ægræ mentis solatia, & nihil aliud esse existimant. De expiationibus autem & procurationibus loquitur, non de fatis, quibus ista rigida secta nunquam obtrehanit. Gronov.

rem superueniens præcipitat: sic ordinem rerum fa-
ti æterna series rotat, cuius hæc prima lex est, stare
decreto.

CAP. XXXVI. Quid enim intelligis fatum? Existimo necessitatem rerum omnium actionumque, quam nulla vis rumpat. Hanc si sacrificiis, & capite niueæ agnæ, oxorari iudicas: diuina non nosti. Sapientis quoque viri sententiam negatis posse mutari. Quanto magis Dei? cum sapiens quid sit optimum in præsentia sciat, illius diuinitati omne præsens sit. Agere tamen nunc eorum volo causam, qui procuranda existimant fulmina: & expiationes non dubitant prodesse, aliquando ad submouenda pericula, aliquando ad leuanda, aliquando ad differenda.

CAP. XXXVII. Quid sit quod sequitur, paulo post prosequar. Interim hoc habent commune nobiscum, quod nos quoque existimamus vota proficere, salva vi ac potestate fatorum. quædam enim a diis immortalibus ita suspensa relicta sunt, ut in bonum vertant, si admotæ diis preces fuerint, si vota suscepta. Ita non est hoc contra fatum, sed ipsum quoque in fato est. Aut futurum, inquit, est, aut non. Si futurum est, etiam si susceperis vota, fiet. Si non est futurum, etiam si non susceperis vota, non fiet. Falsa est ista interrogatio: quia illam mediam inter ista exceptionem præteris. Futurum, inquam, hoc est, sed si vota suscepta fuerint. Hoc quoque necesse, inquit, est, fato comprehensum sit, aut suscipias vota, aut non.

CAP. XXXVIII. Pura me tibi manus dare, & fateri, hoc quoque fato esse comprehensum, vt utique fiant vota. Ideo fient. Fatum est, vt hic disertus sit, sed si litteras didicerit: ab eodem fato contom. II. ss tine-

tinetur, ut litteras discat: ideo discet. Hic dives erit, sed si nauigauerit. At in illo fati ordine, quo patrimonium illi grande promittitur, hoc quoque protinus fatum est, ut nauiget: ideo nauigabit. Idem dico tibi de expiationibus. Effugiet pericula, si expiauerit praedictas diuinitus minas. At hoc quoque in fato est, ut expiet: ideo expiabit. Ista nobis opponi solent, ut probetur nihil voluntati nostrae relictum, & omne ius fato traditum. Cum de ista re ageretur, dicam, quemadmodum, manente fato, aliquid sit in hominis arbitrio. Nunc vero id de quo agitur, explicavi, quomodo si fati certus est ordo, expiationes procurationesque prodigiorum, pericula auertant: quia cum fato non pugnant, sed ipsa lege fati fiunt. Quid ergo, inquis, aruspex mihi prodest? Vtique enim expiare, etiam non suadente illo, mihi necesse est. Hoc prodest, quod fati minister est. Sic cum sanitas videatur esse fato, debetur & medico: quia ad nos beneficium fati per huius manus venit.

CAP. XXXIX. Genera fulminum tria esse ait Caelinna: 1) Consiliarium, Auctoritatis, & quod Status dicitur. Consiliarium ante rem fit, sed post cogitationem: cum aliquid in animo versantibus, aut suadetur fulminis ictu, aut dissuadetur. Auctoritatis est, ubi post rem factam venit, quam futuram bono maloue significat. Status est, ubi quietis nec agentibus quidquam, nec cogitantibus quidem, fulmen interuenit. Hoc aut minatur, aut promittit, aut monet. Hoc monitorium vocat: sed nescio quare non idem sit, quod consiliarium. Nam & qui monet, consilium dat: sed habet aliquam distinctionem. Ideoque separatur a consiliario: quia illud

1. Caelinna) Ciceroni familiaris, vide & inf. de eo c. 56.

suadet dissuadetque, hoc solam impendentis periculi evitacionem continet. Vt cum timemus ignem aut fraudem a proximis, aut insidias a servis. Etiamnum tamen aliam distinctionem vtriusque video: Confiliarium est, quod cogitanti factum est: monitorium, quod nihil cogitanti. Habet autem vtraque res suam proprietatem. Suadetur deliberantibus, at vltro monentur.

CAP. XL. Primo omnium non sunt fulminum genera, sed significationum. Nam fulminum genera sunt illa, quod terebrat, quod discutit, quod vrit. Quod terebrat, subtile est & flammeum, cui per angustissimum fuga est, ob sinceram & puram flammæ tenuitatem. Quod dissipat, conglobatum est, & habet admixtam vim spiritus coacti & procellosi. Itaque illud fulmen per id foramen, quod ingressum est, redit & euadit. Huius late sparsa vis, rumpit ista, 1) non perforat. Tertium illud genus, quod vrit, multum terreni habet, & igneum magis 2) est quam flammeum. Itaque relinquit magnas ignium notas, quæ percussis inhæreant. Nullum quidem sine igni fulmen venit: sed hoc proprie igneum dicimus, quod manifesta ardoris vestigia imprimit. Quod, aut vrit, aut fuscatur. Tribus modis vrit: aut enim efflat, & leni iniuria lædit, aut comburit, aut accendit. Omnia ista vrunt, sed genere & modo differunt. Quodcumque combustum est, vtrique & vsum est. At non omne quod vsum, vtrique & combustum est. Item quod accensum est. potest enim illud ipso transitu ignis vssisse. Quis nescit quædam vri quidem, nec ardere? Nihil autem potest ardere,

1. *Rumpit ista*) quia per angustias pororum crassitiem suam traicere non potest. *Fromond.*

2. *Ignem magis*) instar ignis qui in carbone aut alia materia densa ardet. *Id.*

quod non vratur. Vnum hoc adiciam. Potest aliquid esse combustum, quod non sit accensum. potest accensum esse, nec combustum.

CAP. XLI. Nunc ad id transeo genus fulminis, quo icta fuscantur. Hoc aut decolorat, aut colorat. Vtrique distinctionem suam reddam. Decoloratur, id cuius color vitatur, non mutatur. 1) Coloratur, id cuius alia fit quam fuit facies: tamquam cærulea, vel nigra, vel pallida. Hæc adhuc Etruscis & philosophis communia sunt. In illo dissentiunt, quod fulmina dicunt a Ioue mitti, & tres illi manubias 2) dant. Prima (vt aiunt) monet, & placata est, & ipsius consilio Iouis mittitur. Secundam mittit quidem Iupiter, sed ex consilii sententia. duodecim enim deos aduocat. Hoc fulmen boni aliquid aliquando facit, sed tunc quoque non aliter, quam vt noceat. Ne prodest quidem impune. Tertiam manubiam 3) idem Iupiter mittit: sed adhibitis in consilium diis, quos superiores & inuolutos vocant. Quæ vastat & includit, & mutat statum priuatum vtique & publicum, quem inuenit. Ignis enim nihil esse, quod sit, patitur. 4)

CAP. XLII. In his prima specie si intueri velis, errat antiquitas. Quid enim tam imperitum est, quam credere fulmina e nubibus Iouem mittere, columnas, arbores, statuas suas nonnumquam petere, vt, impunitis sacrilegis, percussis ouibus, incensis aris, pecudes innoxias feriat, & ad suum concilium a Ioue deos, quasi in ipso parum consilii sit, aduocari: illa læ-

1. *Non mutatur*) manet idem, licet maculosus. *Fromond.*

2. *Manubias*) ipsos fulminum ictus Hetrusci sic vocant, quia credo manu & vi a Ioue laceratur. *Nannius.*

3. *Tertiam manubiam*) adde Festum *V. Manubia,*

4. *Nihil esse, quod sit, patitur*) omnia enim mutat & consumit. *Fromond.*

ta & placata esse fulmina, quæ solus excutiat: pernicioſa, quibus mittendis maior numinum turba interfuit? Si quæris a me, quid ſentiam, non exiſtimo tam hebetes fuiſſe, vt crederent Iouem, aut non æquæ voluntatis 1), aut certe minus paratum 2) eſſe. Vtrum enim cum emiſit ignes, quibus innoxia capita percuteret, ſcelerata tranſiret, aut noluit iuſtius mittere, aut non ſucceſſit? Quid ergo ſecuti ſunt, cum hoc dicerent? Ad coërcendos animos imperitorum, ſapientiſſimi viri iudicauerunt ineuitabilem metum, vt ſupra nos aliquid timeremus. Vtile erat in tanta audacia ſclerum aliquid eſſe, aduerſum quod nemo ſibi ſatis potens videretur. Ad conterrendos itaque eos, quibus innocentia niſi metu non placet, poſuere ſuper caput vindicem, & quidem armatum.

CAP. XLIII. Quare ergo id fulmen quod ſolus Iupiter mittit, placabile eſt: pernicioſum id, de quo deliberauit, & quod aliis quoque diis auctoriſus miſit? Quia Iouem, id eſt, regem prodeſſe etiam ſolum oportet, nocere non, niſi cum pluribus viſum eſt. Diſcant hoc ii, quicumque magnam potentiam inter homines adepti ſunt, ſine conſilio nec fulmen quidem mitti: aduocent, conſiderent multorum ſententias, placita temperent, & hoc ſibi proponant, vt aliquid percuti debeat, ne Ioui quidem ſuum ſatis eſſe conſilium.

CAP. XLIV. In hoc quoque tam imperiti non fuere, vt Iouem exiſtimarent tela mutare. 1) poëticam iſta licentiam decent.

1. *Non æquæ voluntatis*) iniuſtum.

2. *Minus paratum*) impotentem & inopem, vt cui in conſilium aduocandi eſſent alii dii.

1. *Tela mutare*) variis telis vt, modo huius, modo alius generis.

*Est aliud leuius fulmen, cui dextra Cyclopium,
Saxis flammaque minus, minus addidit ira.*

Tota secunda vocant superi. - - -

Illos vero altissimos viros error iste non tenuit, ut existimarent, Iouem modo leuioribus fulminibus & lusoriis 2) vti: sed voluerunt admonere eos quibus aduersus peccata hominum fulminandum est, non eodem modo omnia esse percutienda: quædam frangi debere, quædam elidi & distringi 3), quædam admoneri. 4)

CAP. XLV. Ne hac quidem crediderunt, Iouem, qualem in Capitolio & in ceteris ædibus colimus, mittere manu fulmina, sed eundem quem nos Iouem intelligunt, custodem rectoremque vniuersi, animum ac spiritum, mundani huius operis dominum & artificem, cui nomen omne conuenit. Vis illum fatum vocare? non errabis: Hic est, ex quo suspensa sunt omnia, causa causarum. Vis illum providentiam dicere? recte dices. Est enim, cuius consilio huic mundo prouidetur, ut inconfusus eat, & actus suos explicet. Vis illum naturam vocare? non peccabis. Est enim, ex quo nata sunt omnia, cum spiritu viuimus. Vis illum vocare mundum? non falleris. Ipse enim est, totum quod vides, totus suis partibus inditus, & se sustinens vi sua. Idem Etruscis quoque visum est: & ideo fulmina a Ioue mitti dixerunt, quia sine illo nihil geritur.

2. *Lusoriis*) qualibus exercebantur rudes in palastra, & quibus decretoria opponuntur.

3. *Elidi & distringi*) allidi mauult Gronov. alliduntur vero & distringuntur fulminibus peccatorum, qui illis tanguntur, sed tamen manu parcente, ita ut non pereant & frangantur.

4. *Admoneri*) propius poenae & ostendi tantum, ita ut ne feriant quidem & distringant, nedum frangant.

CAP.

CAP. XLVI. At quare Iupiter aut ferienda transit, aut innoxia ferit? In maiorem me quaestionem vocas: cui suus locus, suus dies dandus est. Interim hoc dico, fulmina non mitti a Ioue, sed sic omnia disposita, ut ea etiam quæ ab illo non fiunt 1), tamen sine ratione non fiant: quæ illius est. Vis eorum, illius permissio est. Nam etsi Iupiter illa nunc non facit, fecit ut fierent. Singulis non adest: sed signum, & vim, & causam dedit omnibus.

CAP. XLVII. Huic illorum divisioni non accedo. Aiunt aut perpetua, aut finita esse fulmina, aut prorogativa. Perpetua, quorum significatio in totam vitam pertinet 1); nec unam rem id enuntiat, sed contextum rerum per omnem deinceps ætatem futurarum complectitur. Hæc sunt fulmina, quæ prima accepto patrimonio, & in nouo hominis aut urbis statu fiunt. Finita ad diem utique respondent. 2) Prorogativa sunt, quorum minæ differri possunt, auerti tollique non possunt.

CAP. XLVIII. Dicam quid sit, quare huic divisioni non consentiam. Nam & quod perpetuum vocant fulmen, finitum est. Æque enim talia ad diem respondent. Nec ideo finita non sunt, quia multum tempus significant. Et quod prorogatum videtur, finitum est. Nam illorum quoque confessione certum est, quousque impetretur dilatio. Privata enim fulmina negant ultra decimum annum 1), publica ultra tricesimum posse deferri. Hoc modo

1. Quæ ab illo non fiunt) solo scilicet & immediate, sed a causis secundis.

1. Pertinet) hac voce sæpe eleganter pro pertingit utitur. Fromond.

2. Ad diem respondent) tempus certum & constitutum a natura seruant.

1. Ultra decimum annum) Adde Plin. L. II. c. 52.

minatur. Inferna, cum e terra exsiliunt ignes. Hospitalia, quæ sacrificiis ad nos Iouem accessunt, & (vt verbo eorum molliori utar) inuitant. sed si irascente 3) domino inuitant, tunc venire cum magno inuitantium periculo affirmat. Auxiliaria, quæ aduocata, sed aduocantium bono veniunt.

CAP. L. Quanto simplicior diuisio est, qua utebatur Attalus noster, egregius vir, qui Etruscorum disciplinam Græca subtilitate miscuerat. Ex fulminibus quædam sunt, quæ significant id quod ad nos pertinet: quædam aut nihil significant, aut id cuius intellectus ad nos non peruenit. Ex his quæ significant, quædam sunt læta, quædam aduersa, quædam nec aduersa nec læta. Aduersorum hæ species sunt. Aut ineuitabilia mala portendunt, aut euitabilia, aut quæ minui possunt, aut quæ prorogari. Læta aut mansura significant, aut caduca. Mixta aut partem habent boni, partem mali, aut mala in bonum, aut bona in malum vertunt. Nec aduersa nec læta sunt, quæ aliquam nobis actionem significant, quas nec terreri nec lætari debemus: vt peregrinationem in qua nec metus, nec spei quidquam sit.

CAP. LI. Reuertar ad ea fulmina, quæ significant quidem aliquid, sed quod ad nos non pertineat. tamquam, vtrum eodem anno idem futurum sit fulmen, quod factum est. Nihil significant fulmina, aut id cuius notitia nos effugit: vt illa quæ in vastum mare sparguntur, aut in desertas solitudines: quorum significatio vel nulla est, vel perit.

CAP. LII. Pauca adhuc adiiciam ad enarrandam vim fulminis, quæ non eodem modo omnem mate-

3. *Irascente*) *irascensem* legit & Iouem intelligit Gronov. qui male inuitatus irascitur domino, h. e. inuitatori, vt Tullius Hostilius expertus est, qui vna cum regia conflagrabat.

riam vexat. Valentiora, quia resistunt, vehementius dissipat: cedentia nonnumquam sine iniuria transiunt. Cum lapide ferroque, & durissimis quibusque, configit: quia viam necesse est per illa impetu quaerat. Itaque facit viam qua effugiat. teneris & rarioribus parcit, quamquam & flammis opportuna videantur: quia transitu parente minus saevit. Loculis itaque, ut dixi, integris, pecunia quae in his fuerat, conflagrata reperitur: quia ignis tenuissimus per occulta foramina transcurrit. Quidquid autem in tigno solidum invenit, ut contumax vincit. Non uno autem, ut dixi, modo saevit: sed quid quæque vis fecerit, ex ipso genere iniuriæ intelligis, & fulmen opere cognoscis. Interdum in eadem materia, multa diversa, eiusdem vis fulminis facit: sicut in arbore, quod aridissimum est,urit: quod solidissimum, & durissimum est, terebrat & frangit: summos cortices dissipat, interiores libros interioris arboris rumpit ac scindit, folia perstringit ac tundit: vitrum gelat, ferrum & aes fundit.

CAP. LIII. Illud est mirum, quod vinum fulmine gelatum, cum ad priorē habitum redit, potum aut exanimat, aut dementes facit. Quare id accidat querenti mihi, illud occurrit. Inest fulmini vis pestifera. Ex hoc aliquem remanere spiritum in eo humore quem coëgit gelavitque, verisimile est. Nec enim alligari potuisset, nisi aliquod illi esset additum vinculum. Præterea olei quoque, & omnis unguenti, teter post fulmen odor est. Ex quo apparet, inesse quamdam subtilissimo igni, & contra naturam actio, pestilentem potentiam, quae non tantum ista cadunt, sed etiam afflata. Præterea quocumque decidit fulmen, ibi odorem

1. Alligari) congelari.

ful-

sulphuris esse certum est : qui quia natura grauis est, sæpius haustus alienat. 2) Sed ad hoc vacui 3) reuertemur. Fortasse enim libebit ostendere, quantum omnia ista a philosophia artium parente fluxere. 4) Illa primum & quæsiuit causas rerum, & obseruauit effectus : & quod fulminis inspectione longe melius est, initiis rerum exitus contulit.

CAP. LIV. Nunc ad opinionem Posidonii reuertat. E terra terrenisque omnibus pars humida efflatur, pars sicca & fumida. Hæc fulminibus alimentum est : illa imbribus. Quidquid in aëra sicci fumosi que peruenit, id includi se nubibus non fert, sed rumpit claudentia. Inde est sonus, quem nos tonitruum vocamus. In ipso quoque aëre quidquid attenuatur, simul siccatur & calet. Hoc quoque si inclusum est, æque fugam quærit, & cum sono euadit. Et modo vniuersam eruptionem facit, eoque vehementius intonat ; modo per partes & minutatim. Ergo tonitrua hic spiritus exprimit, dum aut rumpit nubes, aut peruolat. Volutatio autem spiritus, in nube conclusi, valentissimum est accendendi genus.

CAP. LV. Tonitrua nihil aliud sunt, quam sicci aëris sonitus, qui fieri, nisi dum aut terit, aut rumpitur, non potest. Et si collidantur, inquit, nubes inter se, sit is quem desideras ictus, sed non vniuersus. Neque enim tota totis concurrunt, sed partibus partes. Nec sonant mollis, nisi illisa duris sint. Itaque non auditur fluctus, nisi impactus. Ignis, inquit, missus in aquam, sonat, dum exstinguitur. Puta ita esse, pro me est. Non enim ignis tunc sonum efficit, sed spiritus per exstinguentia effugiens. Vt

2. Sæpius haustus alienat) mente mouet si sæpius bibatur.

3. Vacui) vbi otium fuerit.

4. Fluxere) omisso antea quantum fluxisse legit Gronou.

dem tibi, & fieri ignem in nube, & exstingui, e spiritu nascitur & attritu. Quid ergo? inquit. non potest aliqua ex his transcurrentibus stellis incidere in nubem, & exstingui? Existimemus posse aliquando & hoc fieri. Nunc naturalem causam quaerimus & assiduam. non raram & fortuitam. Puta me confiteri verum esse, quod dicis: aliquando post tonitrua emicare ignes, stellis transuersis & cadentibus similes. Non ob hoc 1) tonitrua facta sunt: sed cum hoc fieret, tonitrua facta sunt. Clidemus 2) ait, fulgurationem speciem inanem esse, non ignem. Sic enim per noctem splendorem motu remorum videri. Dissimile est exemplum. illic enim splendor intra ipsam aquam apparet: hic qui fit in aëre, erumpit & exsultat.

CAP. LVI. Heraclitus existimat fulgurationem esse velut apud nos incipientium ignium conatus, & primam flammam incertam, modo intereuntem, modo resurgentem. Hæc antiqui fulgetra dicebant: tonitrua nos pluraliter dicimus. Antiqui aut tonitruum dixerunt, aut tonum. Hoc apud Cæcinnam inuenio, facundum virum; qui habuisset aliquod in eloquentia nomen, nisi illum Ciceronis umbra pressisset. 1) Etiamnum illo verbo utebantur antiqui, correpto 2), quo nos producta vna syllaba utimur. Dicimus enim ut splendere, sic fulgere. At illis ab significandum hanc e nubibus subita lucis eruptionem mos erat, media syllaba correpta, ut dicerent fulgere.

1. *Non ob hoc*) non ab hac causa, scilicet stelle in nubem cadente ibique extincta. *Fronton.*

2. *Clidemus*) Aristoteli quoque confutatus, *Meteor. L. II. c. 9. 14.*

1. *Umbra pressisset*) eleganter. umbra enim in quam cadit, & premit, obscurat. *Fronton.*

2. *Correptus*) hoc Virgilius: *quis fulgere cernis in ætate.*

CAP. LVII. Quid ipse existimem, quæris? Adhuc enim alienis opinionibus accommodavi manum. Dicam: fulgurat, cum repentinum late lumen emicuit. Id euenit, vbi in ignem extenuatus in nubibus aër vertitur, nec vires, quibus longius profiliat, inuenit. Non miraris, puto, si aëra aut motus extenuat, aut extenuatio incendit. Sic liquescit 1) excussa glans funda, & attritu aëris velut igne distillat. Ideo æstate plurima fiunt fulmina, quia plurimum calidi est. Facilius autem attritu calidorum ignis existit. Eodem modo fit fulgor qui tantum splendet, & fulmen quod mittitur. Sed illi leuior vis, alimentique est minus. Et, vt breuiter dicam quod sentio: Fulmen est fulgur intentum. Ergo vbi calidi fumidique natura, emissæ terris, in nubes incidit, & diu in illarum sinu volutata est, nouissime erumpit. Et quia vires non habet, splendor est. At vbi fulgura plus habuere materiæ, & maiore impetu arserunt, non apparent tantum, sed decidunt.

CAP. LVIII. Quidam utique existimant fulmen reuerti: quidam subsidere, vbi alimenta prægrauauerunt, & fulmen ictu languidiore delatum est. At quare fulmen subitum apparet, nec continuatur assiduus ignis? Quia celerrimi motus est: simul & nubes rumpit, & aëra incendit. Deinde desinit flamma quiescente motu. Non enim est assiduus spiritus cursus, vt ignis possit extendi, sed quoties fortius ipsa iactatione se accendit, fugiendi impetum capit. Deinde cum euasit, & pugna desiit, ex eadem causa modo vsque ad terram profertur, modo dissoluitur, si minore vi depressus est. Quare oblique fertur? Quia spiritu constat. Spiritus obliquus est, flexuo-

1. *Liquescit*) idem tradit Aristoteles de Meteor. L. 2. c. 7.

susque. Et quis natura ignem sursum vocat, iniuria
 1) deorsum premit, incipit obliquus esse. 2) Inter-
 dum dum neutra vis alteri cedit, & ignis in superio-
 ra nititur, & in inferiora deprimitur. Quare fre-
 quenter cacumina montium feriuntur? Quia oppo-
 sita sunt nubibus, & e caelo cadentibus, per hæc
 transcendendum est.

CAP. LIX, Intelligo quid iam dudum desideres,
 quid efflagites. Malo, inquis, fulmina non timere,
 quam nosse. Itaque alios doce, quemadmodum fi-
 ant. Ego mihi metum illorum excuti volo, quam
 naturam indicari. Sequar quo vocas. omnibus e-
 nim rebus, omnibusque sermonibus aliquid salutare
 1) miscendum est. Cum imus per occulta naturæ,
 cum diuina tractamus, vindicandus est a malis suis
 animus, ac subinde firmandus: quod etiam eruditis,
 & hoc vnum agentibus, necessarium est: non ut ef-
 fugiamus ictus rerum (vndique enim tela in nos la-
 ciuntur) sed ut fortiter constanterque pariamur. In-
 victi esse possumus, inconcussi non possumus: 2)
 quamquam interim spes subit, inconcussos quoque
 esse nos posse. Quemadmodum, inquis? Contem-
 ne mortem; & omnia quæ ad mortem ducunt, con-
 tempta sunt: siue illa bella sint, siue naufragia, seu
 morsus ferarum, seu ruinarum subito lapsu prociden-
 tium pondera. Numquid amplius facere possunt,
 quam ut corpus ab anima resoluant? Hæc nulla dili-

1. *Iniuria*) impetus contra naturam.

2. *Incipit obliquus esse &c.*) hæc & sequentia ita legit Gronovius: *incipit obliquum esse interim, dum neutra vis alteri cedit, & ignis in superiora nititur, in inferiora deprimitur.*

1. *Salutare*) quod vitæ conducatur.

2. *Inconculsi non possumus*) ut non moueatur animus & concutiat fieri aequit, motus animi primi non sunt in no-
 stra potestate.

gentia euitat, nulla felicitas donat 3), nulla potentia euincit. Alia varia sorte disponuntur: mors omnes æque vocat. Iratis diis propitiisque moriendum est: animus ex ipsa desperatione sumatur. Ignavissima animalia, quæ natura ad fugam genuit, ubi exitus non patet, tentant fugam 4) corpore imbelli. Nullus perniciosior hostis est, quam quem audacem angustiae faciunt: longèque violentius semper ex necessitate, quam ex virtute corruiitur. 5) Maiora, aut certe paria, conatur animus magnus ac perditus. Cogitemus, nos, quantum ad mortem, proditos esse: & sumus. Ita est, Lucili. Omnes reservamur ad mortem. Totum hunc quem vides populum, quos vsquam cogitas esse, cito natura revocabit & condet: nec de re, sed de die quæritur. Eodem citius tardiusue veniendum est. Quid ergo? Non tibi timidissimus omnium videtur, & insipientissimus, qui magno ambitu rogat moram mortis? Nonne contemneres eum, qui inter perituros constitutus, beneficii loco peteret, ut ultimus cervicem præberet? Idem facimus. Magno æstimamus, mori tardius. In omnes constitutum est capitale supplicium, & quidem constitutione iustissima. Nam, quod maximum solet esse solatium extrema passuris, quorum eadem causa, fors eadem est. Sequeremur traditi a iudice aut magistratu, & carnifici nostro præstaremus obsequium: quid interest, utrum ad mortem iussi eamus, an ultroci? O te dementem, & oblitum fragilitatis tuæ, si tunc mortem times, cum tonat! Ita ne salus tua in hoc vertitur? Viues,

3. Donat) remittit mortem, & quæ ad mortem ducunt.

4. Fugam) pugnam sensus requirit. Gronov.

5. Corruitur) ab aciebus aduersis congregientibus, & in se mutuo irruentibus sumtum.

si fulmen effugeris? Petet te gladius, petet lapis, petet
 fabris. Non maximum ex periculis, sed speciosissi-
 mum fulmen est. Male scilicet erit actum tecum, si
 sensum mortis tuæ celeritas infinita 6) præuenerit,
 si mors tua procurabitur, 7) si ne tunc quidem cum
 exspiras, superuacuum, sed alicuius magnæ rei signum
 es. Male scilicet tecum agitur, si cum fulmine con-
 deris. Sed pauescis ad cæli fragorem, & ad inane
 anbilum trepidas, & quoties aliquid effulfit, exspi-
 ras. Quid ergo? honestius iudicas deiectione animi
 perire quam fulmine? Eo itaque fortior aduersus cæli
 minas surge, & cum mundus vndique exarserit, co-
 gita te nihil habere tanta mole perdendum. Quod
 si tibi parari credis illam cæli confusionem, illam
 tempestatum discordiam, si propter te ingesta
 illisqueque nubes strepunt, si in tuum exitium tan-
 ta vis ignium executitur: at tu solatii loco numera
 tanti esse mortem tuam. Sed non erit huic cogi-
 tationi locus. Casus iste donat metum. 8) Est in-
 ter cetera quoque hoc commodum eius, quod ex-
 pectationem tuam antecedit. Nemo unquam ful-
 men timuit, nisi qui effugit. 9)

6. *Celeritas infinita*) qualis in fulmine.

7. *Procurabitur*) solenni in fulmine tactis religione.

8. *Casus iste donat metum*) Casus, quo fulmine ictus su-
 bito obruitur, donat, i. e. condonat & remittit metum. Spa-
 tium enim ei timendi non dat, cum repente veniat, & præ-
 uertat mali expectationem. *Fromond.*

9. *Nisi qui effugit*) qui non effugit enim, ut ante osten-
 sum, timere non potuit.

LIBER TERTIVS.

Qui est de aquis.

Argumentum.

INitio dolet tam sero ad studium naturæ accessisse, cum satius sit Dei opera, quam Philippi aut Alexandri latrocinia celebrare. Aquarum deinde tractationem, a diuisione in dulces & medicatas, instituit. Negat fontes & flumina ex imbris nasci, quia experimento proprio didicit maximas pluuiarum non ultra decem pedes terram madefacere. Terram igitur potius in aquas mutabilem facit. Thaletem, qui terram aqua, more nauigii vehit, ineptire dicit: sed telluris corpus instar humani esse, in quo venæ aquarum, ceu sanguinis, arteriæ spiritus sint conceptacula. Quidam etiam fontes implentur aut deplentur certis horis aut mensibus, quomodo quartana ad horam venit, aut podagra ad tempus respondet. Ab aquis ad pisces transit, & aliquantulum circa mullos adhaeret; quos luxuria Romana Euripis sub mensas fluentibus exemptos, & vitreis ollis inclusos, vario & maculoso colore, id est, picta & formosa morte exspirantes spectabat, oculosque pascebat ante gulam. Redit dein ad aquas, & de earum medicaminibus & miraculis plurima ex Aristotele & aliunde permiscet. Ad diluuiâ postremo & fatales aquarum inundationes gressum mouet. Ea euenire, cum mare, flumina, calum in exitium humani generis conspirauerint. Oceanus deinde & omnis aquarum illa eluuiâ in sedes suas reuocatur, redditurque iterum terris homo inscius scelerum; qui tamen in innocentia sua non diurnat, & cito redit in nequitiam.

PRÆFATIO.

Non præterit me, Lucili virorum optime, quam magnarum rerum fundamenta ponam senex, qui mundum circuire constitui, & causas secretaque eius eruere, atque aliis noscenda prode-
re. Quando tam multa consequar? tam sparsa col-
ligam? tam occulta perspiciam? Premit a tergo se-
nectus, & obicit annos inter vana studia consum-
ptos. tanto magis urgeamus, & damna ætatis ma-
le exemptæ 1) labor farciat. Nox ad diem accedat.
Occupationes recidantur: patrimonii longe a domi-
no iacentis 2) cura solvatur: sibi totus animus vacet,
& ad contemplationem sui saltem in ipso fugæ im-
petu 3) respiciat. Faciet, ac sibi instabit, & quotidie
breuitatem temporis metietur. Quidquid amissum
est, id diligenti usu præsentis vitæ recolliget. Fidelis-
simus est ad honesta ex pœnitentia transitus. Liber
mihi exclamare illum poetæ inclyti versum:

Tollimus ingentes animos, & maxima paruo

Tempore uolimur. - - -

Hoc dicerem, si puer iuuenisue molirer. Nullum
enim non tam magnis rebus tempus angustum est.
Nunc vero ad rem seriam, grauem, immensam, post
meridianas horas 4) accessimus. Faciamus quod

1. *Male exempta*) eximere diem est deripere & abstrahere negotiis, siue seriarum causa, siue ne quod opus, aut quod institutum erat, agatur & perficiatur. Sic Cic. Philipp. 2. *Horam eximere nullam in tali cura liberando sine scelere non possumus.* Gronov.

2. *Patrimonii longe a Domino iacentis*) prædiorum pater-
norum in Ægypto aut Britannia sitorum.

3. *In ipso fugæ impetu*) dum properat abitum ex hoc corpore.

4. *Post meridianas horas*) non iuuenis amplius, sed sero
& vergente ætate.

in itinere fieri solet. Qui tardius exierunt, velocitate pensant moram. Festinemus, & opus nescio an superabile, magnum certe, sine ætatis excusatione tractemus. Crescit animus, quoties cœpti magnitudinem attendit, & cogitat, quantum proposito 5), non quantum sibi 6) superfit. Consumsere se quidam, dum acta regum externorum componunt, quæque passi inuicem ausique sunt populi. Quanto latius est, sua mala exstinguere, quam aliena posteris tradere? Quanto potius deorum opera celebrare, quam Philippi aut Alexandri latrocinia, ceterorumque, qui exitio gentium clari, non minores fuere pestes mortalium, quam inundatio, qua planum 7) omne perfusum est; quam conflagratio, qua magna pars animantium exaruit? Quemadmodum Hannibal superauerit Alpes, scribunt: quemadmodum confirmatum Hispaniæ cladibus 8) bellum Italiæ inopinatus intulerit: fractisque rebus etiam post Carthaginem pertinax, reges 9) pererrauerit, contra Romanos ducem se promittens, etiam sine exercitu. 10) quemadmodum non desierit senex omnibus angulis bellum quærere, adeo sine patria pati 11) poterat, sine

5. *Proposito*) operi huic.

6. *Non quantum sibi*) in hac vita exigendum.

7. *Planum*) nam loca magis edita raro perfunduntur.

8. *Hispaniæ cladibus*) nam Saguntinis & Hispanis fractis, suisque adeo rebus in Hispania firmatis, Italiæ bellum Hannibal intulit.

9. *Reges*) Antiochum enim primum Asiæ, mox Prusiam Bithyniæ Regem adiuit, & in bellum aduersus Romanos pertrahere conatus est.

10. *Etiam sine exercitu*) pro istis exercitum petens ex Codd. quibusdam restituit Gronov.

11. *Pati*) h. e. vitam tolerare. Sic Marcus pater Controv.

9. Non possum, inquit, pati sine patre. Me autem sine te putas pati posse? aut patrem quemquam putas pati sine liberis posse. Gronov.

hoste non poterat. Quanto satius, quid faciendum sit. quam quid factum sit, quærere; ac docere eos qui sua permiscere fortunæ, nihil stabile ab illa datum esse, eius omnia fluere aura mobilius? nescit enim quiescere, gaudet latis tristitia sustinere, & vtraque miscere. Itaque in secundis nemo confidat, in aduersis nemo deficiat. alternæ sunt vices rerum. Quid exultas? Ista quibus veheris in summum, nescis vbi te relictura sint: habebunt suum, non tuum 12), finem. Quid iaces? ad imum delatus es: nunc est resurgendi locus. In melius aduersa, in deterius optata flectuntur. Ita concipienda est animo varietas, non priuatarum tantum domuum, quas leuis casus impellit, sed etiam publicarum. Regna ex infimo coorta supra imperantes constiterunt. 13. Vetera imperia in ipso flore cecidere. Iniri non potest numerus, quam multa ab aliis fracta sint. nunc cum maxime Deus alia exaltat, alia submittit, nec molliter ponit, sed ex vastigio suo nullas habitura reliquias iacet. Magna ista, quia parui sumus, credimus. Multis rebus non ex natura sua, sed ex humilitate nostra, magnitudo est. Quid præcipuum in rebus humanis est? Non classibus maria complexisse, nec in rubri maris littore signa fixisse, nec deficiente terra ad iniurias aliorum errasse in Oceano, ignota quærentem: sed animo omne vidisse, & qua nulla est maior victoria, vitia domuisse. Innumerabiles sunt, qui vrbes, qui populos habuere in potestate: paucissimi, qui se. Quid est præcipuum? Erigere animum supra minas & promissa fortunæ. Nihil dignum putare quod speres. Quid enim habet 14) dignum, quod concupiscas? qui a di-

12. Non tuum) non eum quem proponis tibi & destinās.

13. Supra imperantes constiterunt) superarunt eos qui antea sibi imperabant, quibusque adeo subiecta erant.

14. Quid enim habet) subintellige: fortuna.

uinorum conuersatione quoties ad humana recideris, non aliter caligabis, quam quorum oculi in densam umbram ex claro sole rediere. Quid est præcipuum? Possesse læto animo aduersa tolerare: quidquid acciderit, sic ferre, quasi tibi volueris accidere. Debuisses enim velle, si scisses omnia ex decreto Dei fieri. Flere, queri, ingemere, desciscere est. Quid est præcipuum? Animus contra calamitates fortis & contumax, luxuriæ non aduersus tantum, sed & infestus: nec audus periculi, nec fugax, qui sciatur fortunam non expectare, sed facere: 15) & aduersus vtramque intrepidus inconfususque prodire, nec illius 16) tumultu, nec huius 17) fulgore percussus. Quid est præcipuum? non admittere in animum mala consilia, puras ad cælum manus tollere: nullum petere bonum, quod ut ad te transeat, aliquis dare debet, aliquis amittere: optare, quod sine aduersario optatur 18), bonam mentem: cetera magno æstimata mortalibus, etiam si quis domum casus attulerit, sic intueri, quasi exitura, qua venerint. Quid est præcipuum? Altos supra fortuita spiritus attollere: hominis meminisse, 19) ut, siue felix eris, scias hoc non futurum diu; siue infelix, scias hoc te non esse, si non putes. 20) Quid est præcipuum? tu primis labris 21) animam habere. Hæc res efficit

15. *Non expectare, sed facere*) non a rebus externis aduenientem expectare, sed virtute sua sibi facere fortunam.

16. *Illius*) aduersæ.

17. *Huius*) secundæ.

18. *Quod sine aduersario*) sine competitore, vel alio, qui eo quod ipsi carendum sit, si ad te veniat, bene oblectari votis tuis possit.

19. *Hominis meminisse*) memorem esse humanæ conditionis.

20. *Si non putes*) opinio enim est qua infelices sunt homines.

21. *In primis labris*) paratam semper exire. *Fromond.*

non e iure Quiritium liberum, sed e iure naturæ. Liber autem est, qui seruitutem effugit sui. Hæc est a fidua seruitus, & in electuabilis, & per diem ac noctes æqualiter premens, sine interuallo, sine com meatu 22) Sibi seruire, grauissima seruitus est: quam discere facile est, si defieris multa te poscere, si defier tibi referre mercedem, 23) si ante oculos & naturam quam posueris & ætatem, licet prima sit; ac tibi ipse dixeris: Quid insanio? quid anhelio? quid sudo quid terram verso? quid forum viso? Nec multo opus est, nec diu. Ad hoc prouiderit nobis inspicere rerum naturam. primo discedemus a sordidis, deinde de animum ipsum, quo magno summoque opus est seducemus a corpore. Deinde in occultis 24) exercitata subtilitas, non erit in aperto deterior. Nihil autem est apertius his salutaribus, quæ contra nequitiam nostram furoremque discuntur, quæ datimus, nec ponimus.

CAP. I. Quæramus ergo de aquis, & inuestigamus, qua ratione fiant: siue, ut ait Ouidius,

Fons erat illimis nitidis argentens undis:

siue, ut ait Virgilius,

Vnde per ora nouem vasto cum marmure montis

It mare præruptum, Et pelago premit arua sonant.

siue ut apud te, Iunior 25) carissime, inuenio,

Eleus Siculis de fontibus exsilit amnis.

quæ ratio aquas subministret: quomodo tot flumina

22. *Commeatu*) spatulo, dilatione. Hoc significatu Terulliano vox etiam familiaris.

23. *Tibi referre mercedem*) quam Deo, patriæ ciuibus debet. Verbo sensus est: si defieris ad te referre omnia, tui causa facere.

24. *In occultis*) in rebus naturalibus priuatim exercitum ingenium, magis etiam in publico valebit.

25. *Iunior*) Lucillii nomen, conf. & præf. in l. 4.

ingentia per diem noctemque decurrant: quare alia hibernis aquis intumescant, alia in defectu ceterorum annuum crescant. Nilum interim seponamus a turba, propriæ naturæ & singularis: illi diem suum dabimus, nunc vulgares aquas prosequamur, tam frigidas quam calentes. In quibus quærendum erit, utrum calidæ nascantur, an fiant. De ceteris quoque differemus, quas insignes aut sapor, aut aliqua reddit utilitas. Quædam enim oculos, quædam nervos iuvant, quædam inueterata & desperata a medicis vitia percurant. Quædam medentur vlceribus, quædam interiora fouent potu, & pulmonis ac viscerum querelas leuant. Quædam supprimunt sanguinem: tam varius singulis vsus, quam gustus est.

CAP. II. Aut stant¹⁾ omnes aquæ, aut eunt²⁾, aut colliguntur, aut varias habent venas. Aliæ sunt dulces, aliæ variæ: asperæ quippe interueniunt, falsæ amaræque aut medicatæ: ex quibus sulphuratas dicimus, ferratas, aluminosas. Indicat vim sapor. Habent præterea multa discrimina. Primum tactus: frigidæ calidæque sunt. deinde ponderis: leues & graues sunt. deinde coloris: puræ sunt & turbidæ, cæruleæ, lucidæ. deinde salubritatis: sunt enim salubres & vtilis, sunt mortiferæ, sunt quæ cogantur in lapidem. Quædam tenues, quædam pingues: quædam alunt, quædam sine vlla bibentis ope transeunt, quædam haustæ fecunditatem asserunt.

CAP. III. Vt stet aqua, aut fluat, loci positio efficit: in deuexo fluit, in plano continetur & stagnat, & aliquando in aduersum spiritu impellitur: tunc cogitur, non fluit. Colligitur ex imbribus: ex suo fonte natua est. Nihil tamen prohibet, eodem

1. Stant) mare & lacus.

2. Eunt) fluuii.

loco aquam colligi, & nasci: quod in Fucino videmus, in quem montis circumiecti fluii deriuantur. Sed & magnæ latentesque in ipso vndæ sunt. itaque etiam cum hiberni defluxere torrentes 3), faciem suam seruant.

CAP. IV. Primum ergo quæramus, quomodo ad continuandos fluminum cursus terra sufficiat, vnde tantum aquarum exeat. Miramur, quod accessiōnem fluminum maria non sentiant. Æque mirandum est, quod detrimenta exeuntium terra non sentit. Quid est, quod illam sic impleuit, vt præbere tantum ex recondito possit, ac subinde suppleat? Quamcunque rationem reddiderimus de flumine, eadem erit riuorum ac fontium.

CAP. V. Quidam iudicant, terram, quidquid aquarum emisit, rursus accipere: & ob hoc maria non crescere, qui quod influxit, non in suum vertunt, sed protinus reddunt. Ocullo enim itinere subit terras, & palam venit, secreto reuertitur, colaturque in transitu mare: quod per multiplices anfractus terrarum verberatum, amaritudinem ponit, & prauitatem saporis in tanta soli varietate exuit, & in sinceram aquam transit.

CAP. VI. Quidam existimant, quidquid ex imbribus terra concipit, in flumina rursus emitti. Et hoc argumenti loco ponunt, quod paucissima flumina sunt in his locis, in quibus rarus est imber. Ideo fccas esse aiunt Æthiopiæ solitudines, paucosque inueniri in interiore Africa fontes: quia feruida cæli natura sit, & pene semper æstiuæ. Squalidæ itaque sine arbore, sine cultore arenæ iacent; raris imbribus sparsæ, quos statim combibunt. At contra constat,

1. *Defluxere*) exhausti sunt, vt aquas non amplius suppeditent.

Germaniam Galliamque, & proxime ab his Italiam, abundare riuis & fluminibus: quia cælo humido vuntur, & ne æstas quidem imbribus caret.

CAP. VII. Aduersus hæc multa dici posse vides. Primum ego tibi vinearum diligens fossor affirmo, nullam pluuiam esse tam magnam, quæ terram vltra decem pedes in altitudinem madefaciat. Omnis humor intra primam crustam consumitur, nec in inferiora descendit. Quomodo ergo potest imber suggerere amnibus vires, qui summam humum tangit? Pars maior eius per fluminum alueos in mare auferitur. Exiguum est quod sorbet terra, nec id seruat. Aut enim arida est, & absomit quidquid in se fustum est: aut satiata, si quid supra desiderium cecidit, excludit. Et ideo primis imbribus non augentur amnes: quia totos in se sitiens terra trahit. Quid, quod quædam flumina erumpunt saxi & montibus? His quid conferent pluuiæ, quæ per nudas rupes deferuntur, nec habent terram cui insideant. 1) Adiice, quod in siccissimis locis putei in altum acti, per ducenum aut trecenum pedum spatia, inueniunt aquarum vberes venas, in ea altitudine, in quam aqua non penetret: vt scias illic non cælestem esse, nec collectitum humorem, sed quod dici solet, viuam aquam. Illo quoque argumento hæc opinio refellitur, quod quidam fontes in summo montis cacumine redundant. Apparet ergo, illos sursum agi, aut ibi concipi, cum omnis aqua pluuialis decurrat.

CAP. VIII. Quidam existimant, quemadmodum in exteriori parte terrarum vastæ paludes iacent, magni & nauigabiles lacus, quemadmodum in-

1. Cui insideant) cuius poris accipiantur: rupes enim duræ & adstrictæ humorem respuunt & effundunt per superficiem. Fromond.

genti spatio terræ maria porrecta sunt, infusa vallis: sic interiora terrarum abundare aquis dulcibus, nec minus illas stagnare, quam apud nos Oceanum, & sinus eius: imo eo latius, quo plus terra in altum patet. Ergo ex illa profunda copia isti amnes egeruntur: quos quid miraris si terra detractos non sentiat, cum adiectos maria non sentiant?

CAP. IX. Quibusdam hæc placet causa. Aiunt habere terram intra se cauos recessus, & multum spiritus: qui necessario frigescit, umbra graui pressus. Deinde piger & immotus in aquam, cum se desit ferre, 1) conuertitur. Quemadmodum supra nos mutatio aëris imbrem facit, ita infra terras flumen aut riuum agit. Supra nos stare non potest segnis diu & grauis. Aliquando enim sole tenuatur, aliquando ventis expanditur. Itaque interualla magna imbribus sunt. Sub terra vero quidquid est, quod illum in aquam conuertat, idem semper est, umbra perpetua, frigus æternum, inexercitata 2) densitas: semper ergo præbebit fonti aut flumini causas. Placet nobis terram esse mutabilem. Hoc quoque quidquid efflauit, quia non aëre libero concipitur, crassescit, & protinus in humorem conuertitur.

CAP. X. Habes primam aquarum sub terra nascentium causam. Adicias etiam licet, quod fiant omnia ex omnibus. Ex aqua aër. Ex aëre aqua. Ignis ex aëre. Ex igne aër. Quare ergo non terra fit ex aqua, & ex terra aqua? quæ si in alia mutabilis est, & in aquam: imo maxime in hanc. Vtraque cognata res est, vtraque grauis, vtraque densa, vtraque in extremum mundi compulsa. Ex aqua terra fit. Cur

1. Cum se desit ferre) cum nimis densus sustinere se amplius nequit.

2. Inexercitata) silent & quiescit a ventis. Fronton.

non aqua fiat e terra? At magna flumina sunt. Cum videris, quanta sunt: rursus ex quanto prodeant, adspice. Miraris, cum labantur assidue, quædam vero concitata rapiantur, quæ præsto fit illis semper aqua noua? Quid si mireris quod cum venti totum aëra impellant, non deficit spiritus, sed per dies noctesque æqualiter fluit: nec ut flumina certo alueo fertur, sed per vastum cæli spatium lato impetu vadit? Quid si vllum vndam superesse mireris, quæ superueniat tot fluctibus fractis? Nihil deficit quod in se redit. Omnium elementorum alterni recursus sunt. Quidquid alteri perit, in alterum transit. Et natura partes suas velut in ponderibus constitutas examinat: ne portio- num æquitate turbata, mundus præponderet. Omnia in omnibus sunt. 3) Non tantum aër in ignem transit, sed numquam sine igne est. Detrahe illi calorem: rige- scet, stabit 4), durabitur. Transit aër in humorem: sed nihilominus non sine humore. Et aëra & aquam facit terra: sed non magis vñquam sine aqua est, quam sine aëre. Et ideo facilius inuicem transitus est: quia illis in quæ transeundum est, iam mixta est: Habet ergo terra humorem: hunc exprimit. Habet aëra: hunc vmbra hiberni frigoris densat, ut faciat humorem. Ipsa quoque mutabilis est in humorem, natura sua vtitur.

CAP. XI. Quid ergo? inquis, si perpetuæ sunt causæ, quibus flumina oriuntur, ac fontes: quare aliquando siccantur, aliquando quibus non fuere locis, exeunt? Sæpe motu terrarum itinera turban- tur, & ruina interseindit aquas, quæ retentæ no- uos exitus quærunt, & aliquo impetu faciunt, aut ipsius quassatione terræ aliunde alio trans-

3. Omnia in omnibus sunt) virtute scilicet. Nam ut ante dixit, fiunt omnia ex omnibus.

4. Rigescet, stabit) nam vbi motus, ibi calor, vbi non calor, ibi nec motus.

feruntur. Apud nos euenire solet, vt amisso canali suo flumina primum refundantur: deinde quia perdidierunt viam, faciant. Hoc accidisse ait Theophrastus in Coryco monte, in quo post terrarum tremorem noua vis fontium emerfit. Sed & alios quoque casus interuenire quidam opinantur, qui aliter euocent aquas, aut a cursu suo deiciant, atque auertant. Fuit aliquando aquarum inops Hæmus 1): sed cum Gallorum gens a Cassandro obsessa in illum se contulisset, & siluas cecidisset, ingens aquarum copia apparuit, quas videlicet in alimentum suum nemora ducebant: quibus excisis, humor, qui desit in arbuta consumi, superfusus est. Idem ait & circa Magnesium accidisse. Sed pace Theophrasti dixisse liceat, non hoc est simile veri: quia fere aquosissima sunt, quæcumque vmbrosissima. Quod non eueniret, si aquas arbuta ficcarent; quibus alimentum ex proximo est 2): fluminum vero vis ex intimo manat, vltraque excipitur, quam radicibus euagari licet. Deinde succisæ arbores plus humoris desiderant. Non enim tantum id quo viuant, sed & id quo crescant, trahunt. Idem ait, circa Arcadiam 3), quæ vrbs in Creta insula fuit, fontes & lacus substituisse, quia deserit coli terra, diruta vrbe: postea vero quam cultores receperit, aquas quoque recepisse. Causam siccitatis hanc ponit, quod obduruerit constricta tellus, nec potuerit imbres inagitata transmittere. Quomodo ergo plurimos videmus in locis desertissimis fontes? Plura denique inuenimus, quæ propter aquas coli cœperunt, quam quæ aquas habere cœperint,

1. *Hæmus*) conf. Plinius l. 31. c. 4.

2. *Ex proximo*) ex aquis superficiem terræ & superficiali proxima irrigantibus.

3. *Circa Arcadiam*) Plinius l. c.

quia colebantur. Non enim esse pluuialem hanc aquam, quæ vastissima flumina a fonte statim, magnis apta nauigiis desert, ex hoc intelligas licet, quod per hiemem æstatemque par est a capite deiectus. Pluvia potest facere torrentem: non potest autem 4) æquali inter ripas suas tenore labentem. Aquam non faciunt imbres, sed incitant. 5)

CAP. XII. Paulo repetamus hoc altius, si videtur: & scies non habere quod quæras, cum ad veram amnium originem accesseris. Flumen nempe fecit copia cursusque aquæ perennis. Ergo si quæris a me, quomodo aqua fiat: interrogabo inuicem, quomodo aër fiat, aut terra. Si rerum elementa sunt quatuor, non potes interrogare unde aqua sit: quarta enim pars est naturæ. Quid ergo miraris, si rerum naturæ portio tam magna, potest aliquid ex se semper effundere? Quomodo aër, & ipse quarta pars mundi, ventos & auras mouet, sic aqua riuos & flumina. Si ventus est fluens aër, & flumen est fluens aqua. Satis multum illi virium dedi, cum dixi, elementum est. Intelligis, quod ab illo proficiscitur, non posse deficere.

CAP. XIII. Aqua, ait Thales, valentissimum 1) elementum est. hoc fuisse primum putat, ex hoc surrexisse omnia. Sed & nos quoque aut in eadem sententia, aut in vltima sumus. Dicimus enim ignem esse, qui occupet mundum 2), & in se cuncta

4. Autem) amnem leg. Gronov.

5. Aquam non faciunt imbres, sed incitant) non faciunt flumen, sed augent, & vt rapidius decurrat efficiunt.

1. Valentissimum) notum Thaletem aquam principium rerum omnium fecisse.

2. Qui occupet mundum) ad inuersionem mundi Stoicam respicit.

conuertat. Hunc euanidum considerare, & nihil relinqui aliud in rerum natura, igne restineto, quam humorem: in hoc futuri mundi spem 3) latere. Ita ignis exitus mundi est, humor pfimordium. Miraris anpes ex hoc posse exire semper, qui pro omnibus fuit, & ex quo sunt omnia? Hic humor in diductione 4) rerum ad quartas redactus est, sic positus, vt fluminibus edendis sufficere, vt riuis, vt fontibus posset. Quæ sequitur, Thaletis inepta sententia est. Ait enim, terrarum orbem aqua sustineri, & vehimone nauigii, mobilitateque eius fluctuare, tunc cum dicitur tremere. Non est ergo mirum, si abundat humor ad flumina fundenda, cum mundus in humore sit totus. Hanc veterem & rudem sententiam explode. Nec est quod credas, in hunc orbem aquam subire per rimas & facere sentinam. 5)

CAP. XIV. Ægyptii quatuor elementa fecere: deinde ex singulis bina, marem & feminam. Aërem marem iudicant, qua ventus est: feminam, qua nebulosus & iners. Aquam virilem vocant mare: muliebrem omnem aliam. Ignem vocant masculum, qua ardet flamma: & feminam, qua lucet innoxius tactu. Terram fortiorem marem vocant, saxa cautesque: feminæ nomen assignant huic tractabili ad culturam.

CAP. XV. Mare vnum est, ab initio scilicet ita constitutum: habet suas venas, quibus impellitur atque æstuat. Quomodo maris, sic & huius aquæ mitioris vasta in occulto via est, quam nullius fluminis cur-

3. *Futuri mundi spem*) ἐμπέσσει enim ex Stoicorum mente ἀποκατάστασις excipere debebat.

4. *In diductione*) cum elementa confusa locis suis dispo-
nerentur.

5. *Facere sentinam*) sicut in naue, cum quæ Thales mundum comparabat.

fus exhaust. Abdita est virium eius ratio. Tantum ex illa, quantum superfluum fit, emittitur. Quædam ex istis sunt, quibus assentire possumus: sed hoc amplius censeo. 1) Placet natura regi terram: & quidem ad nostrorum corporum exemplar, in quibus & venæ sunt & arteriæ: illæ sanguinis, hæ spiritus receptacula. In terra quoque sunt alia itinera, per quæ aqua; & alia, per quæ spiritus currit: adeoque illam ad similitudinem humanorum corporum natura formavit, ut maiores quoque nostri aquarum appellauerint venas. Sed quemadmodum in nobis non tantum sanguis est, sed multa genera humoris, alia necessarii, alia corrupti, ac paullo pinguioris, in capite cerebrum, in ossibus medullæ, muci, salivæque & lacrimæ, & quiddam additum articulis, per quod citius flectantur ex lubrico: sic in terra quoque sunt humoris genera complura. Quædam quæ matura durentur. Hinc est omnis metallorum humus, ex quibus aurum argentumque petit avaritia: & quæ in lapidem ex liquore vertuntur. 2) In quibusdam vero locis terra humorque liquefit: sicut bitumen, & cetera huic similia. Hæc est causa aquarum, secundum legem naturæ, voluntatemque nascentium. 3) Ceterum ut in nostris corporibus, ita in illa sæpe humores vitia concipiunt: aut ictus, aut quassatio aliqua, aut loci senium, aut frigus, aut æstus, corrumpere naturam; & sulphuratio contraxit humorem, qui modo diuturnus est, modo brevis. Ergo ut in corporibus nostris sanguis, cum percussa vena est, tamdiu manat, donec omnis efflu-

1. Sed hoc amplius censeo) Senatorium loquendi genus, cum qui sententiam dicturus erat, probabat quidem quæ ab aliis dicta erant, sed addebat etiam aliquid de suo. *Murez.*

2. In lapidem ex liquore) ut chrySTALLUS, TOPHUS &c.

3. Voluntatemque nascentium) quando natura operatur non impedita, & suam quasi voluntatem secuta.

modum podagra ad tempus respondet, quemadmodum purgatio, 3) si nihil obstitit, statum diem seruat, quemadmodum præsto est ad mensem suum partus: sic aquæ interualla habent, quibus se retrahant, & quibus reddant. Quædam autem interualla minora sunt, & ideo notabilia: quædam maiora, nec minus certa. Et quid hoc mirum est, cum videas ordinem rerum & naturam per constituta procedere? Hiems numquam aberrauit. Æstas suo tempore incanduit. Autumni. Verisque, ut solet, facta mutatio est. Tam solstitium, quam æquinoctium, suos dies retulit. Sunt & sub terra minus nota nobis iura naturæ, sed non minus certa. Crede infra, quidquid vides supra. Sunt & illic specus vasti sunt ingentes recessus, & spatia suspensis hinc & inde montibus laxa. Sunt abrupti in infinitum hiatus, qui sæpe illapas vrbes receperunt, & ingentem in alto ruinam condiderunt. Hæc spiritu plena sunt. Nihil enim usquam inane est, & stagna obfessa tenebris & locis amplis. Animalia quoque illis innascuntur, sed tarda & informia: ut in aëre cæco 4) pinguique concepta, & in aquis torpentibus situ: pleraque ex his cæca, ut talpæ & subterranei mures, quibus deest lumen, quia superuacuum est. Inde ut Theophrastus affirmat, pisces quibusdam locis eruuntur. 5)

CAP. XVII. Multa hoc loco tibi in mentem venient, quæ urbane in re incredibili fabulam dicas. Non cum retibus aliquem, aut cum hamis, sed cum dolabra 1) ire piscatum. Exspecto ut aliquis in

3. *Purgatio*) menstruorum aut alui apud quosdam homines.

4. *Cæco*) occulto & tenebroso.

5. *Pisces eruuntur*) conf. Plin. L. 9. c. 57. & Athenæus sub init. lib. 8.

1. *Dolabra*) instrumentum ad fodiendum.

mari venetur. Quid est autem, quare pisces in terram non transcant, si nos maria transimus? Permutabimus sedes. Hoc miraris accidere. Quanto incredibilia sunt opera luxuriæ, quoties naturam aut mentitur, aut vincit? In cubili natant pisces: 2) & sub ipsa mensa capitur, qui statim transferatur in mensam. Parum videtur recens nullus, nisi qui in conuiuiæ manu moritur. Vitreis ollis 3) inclusi off-runtur, & obseruatur morientium color, quem in multas mutationes mors luctante spiritu vertit: alios necant in garo, 4) & condiunt viuos. Et sunt qui fabulas putant, piscem viuere posse sub terra, & effodi, non capi. Quam incredibile illis videretur, si audirent natare in garo piscem: nec cœnæ causa 5) occisum esse super cœnam, cum multum in deliciis fuit, & oculos, antequam gulam, paui.

CAP. XVIII. Permite mihi, quæstione seposito, castigare luxuriam. Nihil est, inquit, nullo exspirante formosius. Ipsa colluctatione animam agentis rubor primum, deinde pallor suffunditur: quam æque variatur, 1) & incerta facies inter vitam & mortem coloris est. Vacatio longa 2) somniculosæ inertisque

2. *In cubili natant pisces*) vid. quæ de Euripis & ris in per cubicula & triclinia ad voluptatem currentibus in præf. lib. I. dicta sunt.

3. *Vitreis ollis*) conf. Plin. L. IX. c. 17. H. N.

4. *In garo*) inuentor eius rei Apicius. conf. Plin. *garum* autem exquisiti liquoris genus est, de quo id. L. XXXI. c. 7. 8.

5. *Nec cœnæ causa*) sed ut mutati colores morientis obseruarentur.

1. *Quam æque variatur*) quem æqua macularum quarum, aliæ vitæ, aliæ mortis indices sunt, temperie variatur. *Fromend.*

2. *Vacatio longa*) luxuria inquit nimis diu dormiuit, & cessauit a nouicia ista voluptate spectandi nullum dormientem.

luxuriæ. Quam sero exporrecta, circumscribi se & fraudari tanto bono sensit. Hoc adhuc tanto spectaculo & tam pulcro piscatores fruebantur. Quo coctum piscem? quo exanimem? in ipso ferculo exspiret. Mirabamur tantum in illis esse fastidium, ut nollent attingere, nisi eodem die captum piscem: qui, ut aiunt, saperet ipsum mare. Ideo cursu aduehebatur, ideo gerulis cum anhelitu & clamore properantibus dabatur via. Quo peruenere deliciæ? Is pro putrido iam piscis affertur, qui non hodie educus, hodie occisus est. Nescio de re magna tibi credere. 3) Ipse oportet mihi credam: huc afferatur, coram me animam agat. Ad hunc fastum peruenire ventres delicorum, ut gustare non possint piscem, nisi quem in ipso conuiuio natantem, palpitantemque viderint. Quantum ad solertiam 4) luxuriæ pereuntis accedit, tanto subtilius quotidie & elegantius aliquid excogitat furor, vilitata contemnens. Illa audiebamus, Nihil esse melius saxatili mullo. At nunc audimus: Nihil est moriente formosius. Da mihi in manus vas vitreum, in quo exsultet, in quo trepidet. Vbi multum diuque laudatus est, ex illo perlucido viuario extrahitur: tunc ut quisque peritior est, monstrat: Vide quomodo exarserit rubor, omni acrior minio: vide quas per latera venas agat. ecce sanguinem putes ventrem: quam lucidum quiddam, cæruleumque sub ipso tempore 5) effulsit! iam porrigitur & pallet, & in vnum colorem componitur. Ex his nemo morienti amico assidet, nemo videre mortem patris sui su-

3. Nescio de re magna tibi credere) verba luxuriantis conuiuæ.

4. Solertiam) insolentiam legit Gronov.

5. Tempore) oportet capitis parte.

finet, quam optauit. Quotusquisque funus domesticum ad rogum prosequitur? Fratrum, proquinorumque extrema hora deferitur: ad mortem nulli concurritur. Nihil enim est illo formosius. Non tempero mihi, quin utar interdum temerariis verbis, & proprietatis modum excedam. Non sunt ad popinam dentibus, & ventre, & ore contenti; oculis quoque gulosi sunt.

CAP. XIX. Sed ut ad propositum reuertar, accipe argumentum: magnam vim aquarum in subterraneis oculi, fertilem fœdorum situ piscium. Si quando erupit, affert secum immensam animalium turbam, horridam adspici, & turpem ac noxiatur gustu. Certe cum in Caria circa Lorymam urbem tellis exsiluisset unda, periire quicunque illos ederant pisces, quos ignoto ante eum diem cælo nouus annus ostendit. Nec id mirum. Erant enim pinguia & differata, ut ex longo otio, corpora: ceterum inexercitata, & in tenebris saginata, & lucis expertia, ex qua salubris ducitur. Nasci autem posse pisces in illo terrarum profundo, sit indicium, quod anguillæ quoque latebris locis nascuntur, grauis & ipse (1) cibus ob ignauiam, utique si altitudo illas luti penitus abscondit. Habet ergo non tantum venas aquarum terra, ex quibus corruatis flumina effici possunt, sed & amnes magnitudinis vastæ: quorum aliis semper in occulto cursus est, donec aliquo sinu deuorentur: alii sub aliquo loco emergunt. Iam quis ignorat, esse quædam stagna sine fundo? Quorsus hoc pertinet? Ut appareat, hæc magnis amnibus æternam esse materiam, cuius non tanguntur extrema, sicut fluminum & fontium.

CAP. XX. At quare aquis sapor varius? propter quatuor causas. Ex solo prima est, per quod ferunt

(1) Et ipso) anguillas intelligit.

tur. Secunda, ex eadem simulatione 1) eius nascitur. Tertia ex spiritu, qui in aquam transfiguratus est. Quarta ex vitio, quod sæpe concipiunt corruptæ per iniuriam. Hæ causæ saporem dant aquis varium: hæ medicatam potentiam: hæ grauem spiritum, odoremque pestiferum: hæ leuitatem grauitatemque, aut calorem, aut nimium rigorem. Interest, vtrum per loca sulphure, an nitro, an bitumine plena transeant. Hac ratione corruptæ, cum vitæ periculo bibuntur. Hinc illud, de quo Ouidius ait:

*Flumen habent Cicones, quod potum saxa reddit
Viscera, quod tactis inducit marmora rebus.*

Medicamentum est, & eius naturæ habet limum, vt corpora & adglutinet & induret. Quemadmodum Pateolanus puluis, si aquam attigit, saxum est: sic e contrario, hæc aqua si solidum tetigit, hæret & affigitur. Inde est, quod res abiectæ in eundem lacum, lapideæ subinde extrahuntur. Quod in Italia quibusdam locis euenit, siue virgam, siue frondem demerferis, lapidem post paucos dies extrahis. Circumfunditur enim corpori limus, alliniturque paulatim. Hoc minus videbitur tibi mirum, si notaueris, Albulam, & fere sulphuratam aquam, circa canales suos riuosque durari. Aliquam harum habent causam illi lacus, quos quisquis faucibus hausit, vt idem poëta ait,

Aut furit, aut patitur mirum grauitate soporem.

Similem habet yim mero, sed vehementiorem. Nam quemadmodum ebrietas, donec exsicceetur, dementia est, & nimia grauitate defertur in somnum: sic aquæ huius sulphurea vis habet quoddam acrius ex

1. Ex eadem simulatione) legit ex eodem, si mutatione Gronovius
Facili sensu: Secunda causa etiam est ex solo, ex quo aqua
per transmutationem (quod fieri supra docuit) facta est.

aëre noxio virus, quod mentem aut in furorem movet, aut sopore opprimit. Hoc habet mali & Lyncestius omnis:

Quem quicumque parum moderato gutturo traxis.

Flaut aliter titubat, quam si mæra vina bibisset.

CAP. XXI. In quosdam specus qui despexere, moriuntur: tam velox malum est, ut transuolantes aues deiiciat 1): talis est aër, talis locus, ex quo letalis aqua destillat. Quod si remissior fuerit aëris & loci pestis, ipsa quoque temperatior noxa, nihil amplius quam tentat nervos 2), velut ebrietate torpentes. Nec miror, si locus atque aër aquas inficit, similesque regionibus reddit, per quas, & ex quibus veniunt. Pabuli sapor apparet in lacte, & vini vis existit etiam in aceto, nulla res est, quæ non eius a quo nascitur, notas reddat.

CAP. XXII. Aliud est etiam aquarum genus, quod nobis placet cœpisse cum mundo. Siue ille æternus est, hoc quoque fuit semper: siue initium aliquod est illi, hoc quoque cum toto dispositum est.

Quid sit hoc, quæris? Oceanum 3), & quodcumque ex illo mare terras interluit. Iudicant quidam flumina quoque, quorum inenarrabilis natura est, cum ipso mundo traxisse principia, ut Istrum, ut Nilum, vastos amnes, magisque insignes, quam ut dici possint; eandem illis originem, quam ceteris esse.

CAP. XXIII. Hæc est ergo aquarum divisio, ut quibusdam videtur. Post illam cælestes, quas ex su-

1. *Transuolantes aues deiiciat*) ut Avernus.

2. *Tentat nervos*) sic canes in scrobem Charoniam (hodie antrum canum) in agro Puteolano missi sopiuntur tantum, & excitantur meritione vicini lacus.

3. *Oceanum*) sic neutro genere Cæsari quoque Lib. 6. de bell. Gall. & nostro huius operis lib. 6. c. 6. vsurpatur, Gronov.

perioribus nubila eiciunt. Ex terrenis aliae sunt, ut ita dicam, supernatantes, quae in summa humo repunt: aliae abditae, quarum reddita est ratio.

CAP. XXIV. Quare quaedam aquae caleant, quaedam etiam ferueant in tantum, ut non possint esse vsui, nisi aut in aperto euanuere 1), aut mixtura frigidae intepuere, plures causae redduntur. Empedocles existimat ignibus, quos multis locis terra operos regit, aquam calefcere, si subiecti sunt solo, per quod aquis transcursus est. Facere solemus dracones & miliaria 2) & complures formas, in quibus aeri tenni fistulas struimus, per decliue circumdatas: ut saepe eundem ignem ambiens aqua per tantum fluat spatii, quantum efficiendo calori sat est. Frigida itaque intrat, effluit calida. Idem sub terra Empedocles existimat fieri: quem non falli credent ii, quibus balnearia sine igne 3) calefiunt. Spiritus in illa feruens loco aestuanti infunditur. Hic per tubos lapsus, non aliter quam igne subdito, parietes & vasa balnei calefacit. Omnis denique frigida transitu mutatur in calidam: nec trahit saporem evaporatione 4), quia clausa perlabitur. Quidam existimant, per loca sulphure plena exeuntes vel introeuntes aquas, calorem beneficio materiae, per quam fluunt, trahere: quod ipso odore gustuque testantur.

1. *Euanuere*) eleganter ait aquam, cuius feruidi spiritus in auras exhalarunt & euanuere etiam euanuisse, id est vanam, emortuam & spiritu illo animante vacuum esse *Fromond.*

2. *Dracones & miliaria*) utraque vasa sunt ad aquam calefaciendam. Dracones a tortuosa figura dicti.

3. *Sine igne*) h. e. igne non intus sed foris ardente & per tubos spiritum feruentem inspirante.

4. *Evaporatio*) aqua evaporata & calefacta supposito canalibus igne non respicit sulphur & materiam ignis subterranei, quia clausa perlabitur, nec ei permiscetur materia. *Fromond.*

Quidam enim quoniamdā alia, quae cadunt, munda-
re. Quod de arboribus munda. Vnde etiam aquae
munda, feruntur.

Cap. XX. Quoniam aquae munda sunt, nec o-
dore munda, nec sapore. Ceterum Numantianum Arcadia
fons appellatur in montibus, aquam salicem quae munda
est, et odore in se habet, quae sunt magnorum arbori-
um semina, quae deprehendi non potest, nec possunt.
Hoc autem, ut quae poma et arborum, aqua tantum
odorem non habet, nec remedium lacus est, quae pro-
prie causa dicitur: nec aliter quam quoniam sub
hunc more consistit, et aliter natura. Et enim
nulla aqua in Thessalia circa Tempe: quae & fons
& poma omnia ducunt: per ferrum & as erit: tam
vis illi inest, etiam dura molietur: nec arborum qui-
dam vili alit, & herbas necat. Quoniamdam flumi-
nibus vis inest mira. Alia enim sunt quae poma in-
fecunt greges omnium: intraque breue tempus, quae fi-
ere nigrae, albam ferunt lanam: quae albas venerant,
nigrae abeunt. Hoc etiam in Boeotia amnes duo effici-
unt: quorum alteri ab effectu Melas nomen est: uter-
que ex eodem lacu exeunt, diuersa facturi. In Ma-
cedonia quoque, ut ait Theophrastus, est flumen, ad
quod qui facere albos oves volunt, adducunt. Quod
ut diutius potauerit, non aliter quam infecta mutan-
tur. At si illis lana opus fuerit pulla, paratos gratui-
tus infector est: ad Ceronem eundem gregem ap-
pellunt. Auctores novos 1) habeo, esse in Galatia
flumen, quod idem in omnibus efficiat: esse in Cap-
padoeia, quo poto equis, nec ulli praeterea animali,
color mutatur, & spargitur albo cutis. Quosdam
lacus esse, qui nandi imperitos ferant, notum est.

1. Neve) E. legendum bonos.

Erat in Sicilia, est adhuc in Syria 2) stagnum, in quo natant lateres, & mergi proiecta non possunt, licet grauias sint. Huius rei palam causa est. quæcumque vis rem expende, & contra aquam statue, dummodo vtriusque par sit modus: 3) si aqua grauior est, leuiorem rem, quam ipsa est, feret, & tanto supra se extollet, quanto erit leuior: grauiora descendant. At si aquæ, & eius rei quam contra pensabis, par pondus erit: nec pessum ibit, nec exstabit, sed æquabitur aquæ: & nabit quidem, sed pene mersa, ac nulla eminens parte. Hoc est cur quædam tigna supra aquam, pene tota efferantur: quædam ad medium submersa sint, quædam ad æquilibrium aquæ descendant. Namque cum vtriusque pondus par est, neutra res alteri cedit, grauiora descendant, leuiora gestantur. Graue autem & leue est, non affirmatione nostra, sed comparisone eius quo vehi debet. Itaque vbi aqua grauior est hominis corpore, aut saxi, non finit id quo non vincitur, 4) mergi. Sic euenit, vt in quibusdam stagnis ne lapides quidem pessum eant. de solidis & duris loquor. Sunt enim multi pumicosi & leues, ex quibus quæ constant insulæ, in Lydia natant. Theophrastus est auctor. Ipse ad Cutilias 5) natantem insulam vidi. Alia in Vadiemonis lacu vehitur, alia in lacu Statoniensi. Cutiliarum insula & arbores habet, & herbas nutrit, tamen aqua sustinetur: & in hanc atque illam partem non tantum vento impellitur, sed & aura. Nec vnquam illi per diem & noctem in vno loco statio est: adeo mouetur leui statu. Huic duplex causa est. Aquæ graui-

1. In Syria) Asphadum.

2. In Syria) magnitudo & quantitas.

3. In Syria) nunc scilicet, vbi leuior est, adeoque

4. In Syria) potest.

5. In Syria) Regino vide Plin. L. II. c. 95.

tas medicatae, 6) & ob hoc ponderosae; & ipsius insulae materia vegetabilis, quae non est corporis solidi; quamvis arbores alat. Fortasse enim leues truncos, frondesque in lacu sparsas, pinguis humor apprehendit, ac vinxit. Itaque etiam si qua in illa saxa sunt, inuenies exesa & fistulosa: qualia sunt quae duratus humor efficit, utique circa medicatorum fontium riuos: quae ubi purgamenta aquarum coaueuerunt, ex spuma solidantur. Necessario leue est, quod ex ventoso inanique concretum est. Quorundam causa non potest reddi, quare aqua Nilotica fecundiores feminas faciat, adeo ut quarundam viscera longa sterilitate praeclosa, ad conceptum relaxauerit: quare quaedam in Lycia aquae conceptum feminarum custodiant, quas solent petere, quibus parum tenax vulua est. Quod ad me attinet, pono ista inter temere vulgata. Creditum est, quasdam aquas scabiem adferre corporibus, quasdam vitiliginem, & foedam ex albo varietatem, sine infusa siue pota sit. quod vitium dicunt habere aquam ex rore collectam. Quis non grauissimas esse aquas credat, quae in crystallum coeunt? Contra autem est. tenuissimis enim hoc euenit, quas frigus ob ipsam tenuitatem facillime gelat. Unde autem fiat eiusmodi lapis, apud Graecos ex ipso nomine apparet: *κρυσταλλος* enim appellant &que hunc perlucidum lapidem, quam illam glaciem, ex qua fieri lapis creditur. Aqua enim caelestis minimum in se terreni habens, cum induruit, longioris frigoris pertinacia spissatur magis ac magis: donec omni aëre excluso in se tota compressa est, & humor qui fuerat, lapis effectus est.

6. *Medicatae*) sulphuris, bituminis, nitri aut alterius medicaminis miscela.

CAP. XXVI. Æstate quædam flumina augentur, ut Nilus: cuius alias 1) ratio reddetur. Theophrastus est auctor, in Ponto quoque quosdam amnes crescere tempore æstivo: quatuor autem esse iudicans causas. Aut quia tunc maxime in humorem mutabilis terra est: aut quia maiores in remoto imbres sunt, quorum aqua per secretos cuniculos reddita, tacite suffunditur. Tertia, si crebrioribus ventis ostium cæditur, & reuerberatus fluctu amnis resistit: qui crescere videtur, quia non effunditur. Quarta ratio est siderum. Hæc enim quibusdam mensibus 2) magis vrgent, & exhauriunt flumina: cum longius recesserunt, minus consumunt atque trahunt. Itaque quod impendio solebat 3), id incremento accedit. Quædam flumina palam in aliquem specum decidunt, & sic ex oculis auferuntur: quædam consumuntur paullatim, & intercidunt: eadem ex intervallo reuertuntur, recipiuntque & nomen & cursum. Causa manifesta est, sub terra vacat locus. Omnis autem humor natura ad inferius, & ad inane deferretur. Illo itaque recepta flumina cursus egere secreto: sed cum primum aliquid solidi, quod obstaret, occurrit, perrupta parte, quæ minus ad exitum repugnabat, repetiere cursum suum.

Sic vbi terreno Lycus est epotus biatu,

Exsistit procul hinc, alioque renascitur ore.

Sic modo combibitur, tacito modo gurgite lapsus,

Redditur Argolicis ingens Erasinus in vndis.

Idem & in Oriente Tigris facit; absorbetur, & desi-

1. *Alias*) libro nimirum sequente.

2. *Quibusdam mensibus*) ut sol Iunio, Iulio & Augusto.

3. *Quod impendio solebat*) subintellige: accederes i. e. quod solebat impendi astro vrgenti & exhaurienti.

deratus diu, tandem longe remoto loco, non tamen dubius an in idem sit, emergit. Quidam fontes certo tempore purgamenta eieciunt: ut Arethusa in Sicilia, quinta quaque æstate per Olympia. Inde opinio est, Alphæon ex Achaia eo usque penetrare, & agere sub mare cursum, nec ante quam in Syracusano littore emergere. Ideoque iis diebus quibus Olympia sunt, victimarum stercus secundo traditum flumini illic redundare. Hoc & a te traditum est in poemate, Lucili carissime, & a Virgilio qui alloquitur Arethusam:

*Sic tibi cum fluctus subter labere Sicanos,
Doris amara suam non intermisceat undam.*

Est in Chersoneso Rhodiorum fons, qui post magnam intervallum temporis, fœda quædam turbidus ex intimo fundat, donec liberatus eliquatusque est. Hoc quibusdam locis fontes faciunt, ut non tantum lutum, sed folia, testasque, & quidquid putre iacuit, expellant: ubique autem facit mare: cui hæc natura est, ut omne immundum stercorosumque littoribus impingat. Quædam vero partes maris id certis temporibus faciunt: ut circa Messaram & Mylas fimo, quiddam simile, turbulentum in litus mare profert, feruetque & æstuat, non sine odore fœdo. Vnde illic stabulare Solis boves, fabula est. Sed difficilis ratio est quorundam: utique ubi tempus eius rei, de qua quæritur, inobservatum & incertum est. Itaque proxima quidem inueniri, & vicina non potest causa, ceterum publica est illa. Omnis aquarum stantium clausurarumque natura se purgat. Nam in his quibus cursus est, non possunt vitia consistere, quæ secunda vis desert & exportat. Illæ quæ non emittunt quidquid infedit, magis minusve æstuant. Mare vero cadavera, stramenta, & naufragorum reli-

reliquiis similia, ex intimo trahit, nec tantum tempestate fluctuque, sed tranquillum quoque placidumque purgatur. 4)

CAP. XXVII. Sed monet me locus, ut quæram, cum fatalis dies diluuii venerit, quemadmodum magna pars terrarum vndis obruatur. Vtrum Oceani viribus fiat, & externum in nos pelagus exsurgat: an crebri sine intermissione imbres, & elisa æstate hiems pertinax, immensam vim aquarum ruptis nubibus deriuat. An flumina tellus largius fundat, aperiatque fontes nouos: aut non sit vna tanto malo caussa, sed omnis ratio consentiat, & simul imbres cadant flumina increfcant, maria sedibus suis excita percurrant, & omnia vno agmine ad exitium humani generis inrumbant. Ita est. Nihil difficile est naturæ, vtique ubi in finem sui properat. Ad originem rerum parcebitur viribus, dispensatque se incrementis fallentibus 1): subito ad ruinam toto impetu venit. Quam longo tempore opus est, vt conceptus ad puerperium perducatur infans? quantis laboribus tener educatur? quam diligenti nutrimento obnoxium nouissime corpus adolefcit? at quam nullo negotio soluitur? Vires constituit ætas: hora dissoluit. Momento fit cinis: diu filua. Magna tutela stant ac vigent omnia: cito & repente dissiliunt. Quidquid ex hoc statu rerum natura flexerit, in exitium mortalium satis. Ergo cum affuerit illa necessitas temporis 2), multa simul æta causas mouent: nec sine concussione mundi tanta mutatio est, vt quidam putant, inter quos

4. *Tranquillum quoque purgatur*) quod fluctu tamen fieri solet. Fromondus, cum nunquam ita sit tranquillum mare, quin vndabundum littus alludat, imo flagellet.

1. *Fallentibus*) latentibus.

2. *Necessitas temporis*) fatale tempus.

Fabianus 3) est. Primo immodici cadunt imbres, & sine vllis solibus triste nubilo cælum est; nebulaeque continua, & ex humido spissa caligine; nunquam exsiccantibus ventis. Inde vitium satis, & segetum sine truge surgentium marcor. Tunc corruptis quæ seruntur manu, palustris omnibus campis herba succrescit; mox iniuriam & validiora sensere. Solutis quippe radicibus, arbuta procumpunt & vitis; atque omne virgultum non tenetur solo, quod molle fluidumque est: iam nec gramina aut pabula læta aquis 4) sustinet, fame laboratur, & manus ad antiqua alimenta porrigitur; quare ilex & quercus excutitur, & quæcumque in his arduis arbor commissa astricta lapidum stetit. Labant ac madent testæ, & in imum usque receptis aquis fundamenta deficiunt, ac tota humus stagnat, frustra titubantium salera tentantur. 5) Omne enim fundamentum in lubrico figitur, & lutosa humo nihil stabile est. Postquam magis magisque nimbi ingruunt, & congestis seculis tabuerunt niues, deuolutus torrens altissimis montibus rapit filuas male hærentes, & saxa reuolutis 6) remissa compagibus rotat. Abluit villas, & intermixtos quium greges deuehit; vulvisque minoribus testis, quæ in transitu abduxit, tandem in maiora violentus oberrat. Vrbes, & implicitos trahit manibus suis populos, ruinam an naufragium querentur, incertos: adeo simul, & quod opprimeret, & quod mergeret, venit. Auæus deinde processu aliquo 7) in se torrentibus raptis plana passim popula-

3. Fabianus) de quo & Ep. LVIII. & C.

4. Læta aquis) gramina & pabula quæ lætantur aquis, & quibus proinde illæ forsitan non obesse, solum tamen mollemis & fluidam sustinere sequit.

5. Tentantur) adhibentur, si forsitan sustineant.

6. Reuolutis) leg. resolutis Gronov.

7. Aliquo) aliquot legit Gronov.

tur. Nouissime ruina magna gentium clarus onustusque diffunditur. Flumina vero suapte natura vasta, & tempestatibus rapta, alueos reliquerunt. Quid tu esse Rhodanum, quid putas Rhenum, atque Danubium, quibus torrens etiam in canali suo cursus est, cum superfusi nouas sibi fecere ripas, ac scissa humo simul excessere alueo? Quanta cum præcipitatione voluuntur, ubi per campestria fluens Rhenus, ne spatio quidem languidus 8), sed latissime velut per angustum 9) aquas implet? Cumque Danubius non iam radices nec media montium stringit: sed iuga ipsa sollicitat, ferens secum madefacta 10) montium latera, rupesque deiectas, & magnarum promontoria regionum, quæ fundamentis laborantibus a continente recesserunt. Deinde non inueniens exitum (omnia enim sibi ipse præcluserat) in orbem redit, ingentemque terrarum ambitum atque urbium vno vortice inuoluit. Interim permanent imbres, fit cælum grauius, ac sic diu malum ex malo colligit. Quod olim fuerat nubilum, nox est: & quidem horrida & terribilis, intercussu luminis diri. 11) crebra enim micant fulmina, procellæ quatiunt mare: tunc primum auctum fluminum accessu, & sibi angustum, iam promouet littus: non continetur suis finibus, sed prohibent exire torrentes, aguntque fluctus retro: pars tamen maior, vt maligno ostio retenta, restagnat,

8. *No spatio quidem languidus*) non remittitur eo quod spatio alueo fluat.

9. *Velut per angustum*) non minus aquis alueum implet ac si esset angustissimus. pro aquas legendum aquis etiam Gronovius putat.

10. *Madefacta*) madefactum est quod humore penitus penetrante corruptum est. Gronov.

11. *Intercussu luminis diri*) per nubium interualla & dehiscences rimas fulgurum lumen intercusi dicit. Fromond,

& agros in formam vnius lacus redigit. Iam omnia, quae prospici possunt, aquis obsidentur. Omnis tumultus in profundo latet, & immensa ubique altitudo, est. tantum in summis montium iugis vada sunt. In ea excelsissima cum liberis coniugibusque fugere, actis ante se gregibus: diremptum inter miseros commercium ac transitus: quoniam quidquid submissus erat, id vnda compleuit. Editissimis quibusque adhærebant reliquæ generis humani: quibus in extrema perductis, hoc vnum solatio fuit, quod transierat in stuporem metus non vacabat timere mirantibus: ne dolor quidem habebat locum. Quippe vim suam perdit in eo, qui ultra sensum mali miser est. Ergo insularum modo eminent montes, & sparsas Cycladas augent, ut ait ille poetarum ingeniosissimus 12) egregie, sicut illud pro magnitudine rei dixit:

Omnia pontus erat: deerant quoque littora ponto, nisi tantum impetum ingenii & materiæ ad pueriles ineptias reduxisset.

Nat lupus inter oues, fuluos vebit vnda leones.
Non est res satis sobria, lasciuire deuorato orbe terrarum. Dixit ingentia, & tantæ confusionis imaginem cepit, cum dixit:

Exspatiata ruunt per apertos flumina campos.

--- *Pressaque labant sub gurgite turres.*

Magnifice hoc, si non curauit, quid oues & lupi faciant. Natari autem in diluuiio & in illa rapina potest? aut non eodem impetu pecus omne, quo raptum erat,mersum est? Concepisti imaginem quantam debebas, obrutis omnibus terris, cælo ipso inter terrarum ruente. Perfer. Scies quid deceat, si cogitaueris orbem terrarum natare. Nunc ad propositum reuertamur.

P. XXVIII. Sunt qui existiment, immodi-
bribus vexari terras posse, non obrui. Magno
a magna ferienda sunt. Faciet pluvia segetes
, fructum grando decutiet, intumescunt riuus
ia: sed resident. Quibusdam placet moueri
& illinc causam tantæ cladis accersî. Non
torrentium, aut imbrum, aut fluminum in-
fieri tam grande naufragium. Vbi instat illa
ies, mutarique genus humanum placuit, flue-
duos imbres, & non esse modum pluuiis con-
m: suppressis aquilonibus, & flatu siociore:
nubes & imbres & amnes abundare.

Sed adhuc in damna profectum est.
nuntur segetes, & deplorata colonis
s iacent, longique perit labor irritus anni.
edi debent terræ, sed abscondi. Denique cum
prolulum est, crescunt maria, sed super soli-
fluctum ultra extremum tempestatis maximæ
um mittunt. Deinde a tergo ventis surgenti-
gens æquor euoluunt; quod longe a conspe-
rioris littoris frangitur. Deinde vbi littus his
prolatum est, & pelagus in alieno constitit,
dinoto malo cominus procurrit æstus ex imo
maris. Nam vt æris, vt ætheris, sic huius
iti larga materia est, multoque in abdito 1)
c. Hæc fatis mota, non æstu, (nam æstus
nisterium est) attollit vasto sinu fretum, agit-
te se. Deinde in miram altitudinem erigitur: &
is hominum receptaculis superest 2) Nec id a-
duum est, quoniam æquo terris fastigio ascen-
3) Si quis excelsa perlibret, maria paria sunt.

abdito) in abyfso subterranea.

perest) supereminet.

condores) iage; *ascendant.* Gronov.

II.

xx

Nam

Nam par vndique sibi ipsa tellus est. Caua & plana vndique inferiora sunt. Sed istis adeo in rotundum orbis æquatus est, in parte autem eius & maria sunt, quæ in vnius æqualitatem pilæ coeunt. Sed quemadmodum campos intuentem, quæ paullatim deuexa sunt, fallunt: sic non intelligimus curuaturas maris, & videtur planum quidquid apparet. at illud æquale terris est. Ideoque vt effluat, non magna mole se tollet: dum satis est illi, vt supra paria veniat, leuiter exsurgere: nec a littore vbi inferius est, sed a medio, vbi ille cumulus est, defluit. Ergo vt solet æstus æquinoctialis, sub ipsum lunæ solisque coitum, omnibus aliis maior vndare: sic hic qui ad occupandas terras mittitur, solitis maximisque violentior, plus aquarum trahit: nec antequam supra cætumina eorum, quos perfusus est, montium creuit, deuoluitur. Per centena millia quibusdam locis æstus excurrit innoxius, & ordinem seruat. Ad mensuram enim crescit, iterumque decreseit. At illo tempore solutus legibus, sine modo fertur. Quaratione, inquis? Eadem, qua conflagratio futura est. Vtrumque fit, cum Deo visum ordiri meliora, vetera finire. Aqua & ignis terrenis dominantur. Ex his ortus, & ex his interitus est. Ergo quandoque⁴⁾ placuere res nouæ mundo, sic in nos mare emittitur desuper, vt feruor ignis, cum aliud genus exitii placuit.

CAP. XXIX. Quidam existimant terram quoque concuti, & dirupto solo noua fluminum capita detegere, quæ amplius vt e pleno profundant. Berosus, qui Belum interpretatus est, ait cursu ista siderum fieri: & adeo quidem id affirmat, vt conflagrationi, atque diluuiio, tempus assignet: arsuræ enim terrena contendit, quando omnia sidera, quæ nunc diuersos⁵⁾

4. Quandoque) pro quodocumque alibi etiam noster vtitur.
5. Quæ nunc diuersos &c.] Planetæ.

agunt cursus, in Cancrum conuenerint, sic sub eodem posita vestigio, vt recta linea exire per orbes omnium 2) possit: inundationem futuram, cum eadem siderum turba in Capricornum conuenerit. Illic solstitium, hic bruma conficitur. Magnæ potentiae signa: quando in ipsa mutatione anni momenta sunt 3) Et istas ego receperim causas (neque enim ex vno est tanta perniciēs) & illam quæ in conflagratione nostris placet, huc quoque transferendam puto: siue anima est mundus, siue corpus: natura gubernanta, vt arbores, vt sata, ab initio eius vsque ad exitum quidquid facere, quidquid pati debeat, inclusum est: vt in semine omnis futuri ratio hominis comprehensa est. Et legem harbæ & canorum nondum natus infans habet. totius enim corporis, & sequentis ætatis in paruo occultoque lineamenta sunt. Sic origo mundi, non minus solem & lunam, & vices siderum, & animalium ortus, quam quibus mutarentur terrena, continuit. In his fuit inundatio, quæ non secus quam hiems, quam æstas, lege mundi venit. Itaque non pluuia istud fiet, sed pluuia quoque: 4) non incurſu maris, sed maris quoque incurſu: non terræ motu; sed terræ quoque motu. Omnia adiuuabunt naturam, vt naturæ constituta peragantur. Maximam tamen causam, ad se inundandam, terra ipsa præstabit: quam diximus esse mutabilem, & solui in humorem. Ergo quandoque erit terminus rebus humanis, cum partes eius interire debuerint, aboleriue funditus totæ, vt de integro totæ, rudes

2. *Per orbes omnium*) per corpora ipsa Sphærica Planetarum, quod fiat, si in eodem perpendiculari & semidiametro mundi disponantur. *Fremond.*

3. *Momenta sunt*) quæ vertunt solis cursum.

4. *Sed pluuia quoque*) i. e. erit pluuia etiam causa, sed non sola.

innoxiæquæ generentur: nec supersit in deteriora magister 5): plus humoris, quam semper fuit, fiet. Nunc enim elementa ad id, quod debetur, pensa sunt. Aliquid oportet alteri accedat, ut quæ libramento stant, inæqualitas turbet. Accedet humori. Nunc enim habet quo ambiat terras, non quo obruit. Quidquid illi accesserit, necesse est in alienum locum exundet. Vndare ergo terra debet ut validiori infirma succumbat. Incipiet ergo putrescere, dehinc laxata ire in humorem, & assidua tabe destituere. Tunc exsiliet sub montibus flumina, ipsosque impetu quatiet: inde aura tacita 6) manabunt. Solum omne aquas reddet, summi scaturient montes: quemadmodum in morbum transeunt sana, & ulceri vicina consentunt: ut quæque proxima terris fluentibus fuerint, eluentur, stillabunt, & deinde current, & hiant pluribus locis saxo, per fretum salient 7), & maria inter se component. Nihil erunt Hadriatici, nihil Siculi æquoris fauces, nihil Charybdis, nihil Scylla. Omnes novum mare fabulas obruet, & hic qui terras cingit Oceanus extremas, veniet in medium 8). Quid ergo est? nihilominus tenebit alienos menses hyems, æstas prohibebitur, & quodcunque terras sidus exsiccat, compresso ardore cessabit. Peribunt tot nomina, Caspium & Rubrum mare, Ambracii & Cretici sinus, Propontis & Pontus. Peribit omne discrimen. Confundetur quidquid in suas partes

5. *Nec supersit in deteriora magister*) Fromond. de elementis intelligit, quæ intra libramentum redacta, ferociter non amplius debeant, Grenov. de hominum moribus.

6. *Aura tacita*) leni fluxu, qualis auras flatas tacitas & molles. Fromond.

7. *Per fretum salient*) perrumpent fretum.

8. *Veniet in medium*) iam extrema occupans terras, mediterranea quoque occupabit.

natura digessit. Non muri quemquam, non turres tuebuntur. Non proderunt templa supplicibus, nec urbium summa: quippe fugientes vnda præueniet, & ex ipsis arcibus deferet. Alia ab occasu, alia ab oriente concurrent: vnus humanum genus conderet dies. Quidquid tam longa fortunæ indulgentia excoluit, quidquid supra ceteros extulit, nobilia pariter atque adornata, magnarumque gentium regna pessumdabit.

CAP. XXX. Sunt omnia, vt dixi, facilia naturæ: vtique quæ a primo facere constituit; ad quæ non subito, sed ex denuntiato venit. Iam autem a primo die mundi, cum in hunc habitum ex informi vnitatē 1) discederet, quando mergerentur terrena, decretum est: & ne sit quandoque velut in nouo opere, dura molitio, olim ad hæc maria se exercent. Non vides, vt fluctus in littora, tamquam exiturus, incurrat? Non vides, vt æstus fines suos transeat, & in possessionem terrarum mare inducat? Non vides, vt illi perpetua cum claustris suis pugna sit? Quis porro istine, vnde tantum tumultum vides, metus est e mari, & magno impetu erumpentibus fluuiis? Vbi non humorem natura disposuit, vt undique nos, cum voluisset, aggredi posset? Mentior, nisi eruentibus terram humor occurrit, & quoties nos auaritia aut defodit, aut aliqua causa penetrare altius cogit, eruendi finis vnda est. Adiice nunc, quod immanes sunt in abdito lacus, & multum maris conditi, multum fluminum per operta labentium. Vndique ergo erunt causæ diluio, cum aliæ æquæ subinfluant terras, aliæ circumfluant, quæ diu coercitæ vincent, & amnes omnibus iungent, paludibus stagna. Omnium

1. *Informi unitate*) chaos.

tunc mare ora fontium implebit 2), & maiore hiatu soluet. Quemadmodum corpora nostra ad egestum venter exhaurit, quemadmodum eunt in sudorem vires: ita tellus liquefiet, & aliis caussis quiescentibus, intra se, quo mergatur, inueniet: sic magna 3) omnia coitura crediderim. Nec erit longa mora exitii. Tentatur diuelliturque concordia, cum semel aliquid ex hac idonea diligentia remiserit mundus: statim vndique ex aperto, ex abdito, superne, ab infimo aquarum fiet irruptio. Nihil est tam violentum & incontinens sui, tam contumax, infestumque retinentibus, quam magna vis vndæ: vtetur libertate permessa, & iubente natura, quæ scindit circuitque, complebit. Vt ignis diuersis locis ortus, cito miscet incendium, flammis coire properantibus: sic momento redundantia maria se committent. Nec ea semper licentia vndis erit: sed peracto exitio generis humani, extinctisque pariter feris, in quarum homines ingenia transferant, iterum aquas terra sorbebit: natura pelagus stare, aut intra terminos suos furere coget: & reiectus e nostris sedibus, in sua secreta pelletur Oceanus: & antiquus ordo reuocabitur. Omne ex integro animal generabitur, dabiturque terris homo inscius scelerum, & melioribus auspiciis natus. Sed illis quoque innocentia non durabit, nisi dum noui sunt. Cito nequitia subrepat: virtus difficilis inuentu est, rectorem ducemque desiderat. Etiam sine magistro vitia discuntur.

1. *Ora fontium implebit*) per cuniculos & meatus subterraneos in ea extumescens.

3. *Magna*) melius mihi videtur *maria*.

LIBER QVARTVS.

quo de niue, grandine, &
pluuia agitur.

Argumentum.

*Præfatione gratulatur Lucilio de otioſa Sicilia pro-
tione, quæ Muſis & litteris eius ſpatium daret,
præterea, ne adulatoribus præbeat latus. Lau-
inde Gallionis fratris interiectione. & Sicilia ad-*

1. Statim ab origine Nili incipit, & multa de
niue & amœna interſpargit. Inde ad grandi-
niem, glaciem, pluuiam abſcedit & occasione tam
& oblata, aduerſus niuatas & glaciatas potiones,
namam luxuriam litigare incipit, nec litigium
terminum finit.

P R Æ F A T I O.

Delectat te, quemadmodum ſcribis, Lucili
viroꝝ optime, Sicilia, & officium procu-
rationis otioſæ. 1) Delectabit, ſi continere id
ſuꝝ volueris, nec efficere imperium, quod
procuratio. Facturum de hoc, non dubito. Scio
ſis ambitioni alienus, quam familiaris otio &
. Turbam rerum hominumque deſiderent,
pati nesciunt. Tibi tecum optime conuenit.
viroꝝ paucis iſtud contingere: imperioſi nobis
moleſti ſumus: modo amore noſtri, modo
laboramus: infelicem animum nunc ſuperbia

procuratiõis otioſæ) nihil enim turbatur eo tempore
a.

inflamus, nunc cupiditate distendimus: alias voluptate laxamus, alias sollicitudine exurimus. Quod est miserrimum, nunquam sumus singuli. 2) Necesse est itaque assidua sit, in tam magno vitiorum contubernio, rixa. Fac ergo, mi Lucili, quod facere consuesti. A turba, quantum potes, te separa; nec adulatoribus latus præbeas. 3) artifices sunt ad captandos superiores. Par illis, etiam si bene caueris, non eris. Mihi crede, capieris, si proditori ipse te trades. Habent hoc in se naturale blanditiæ: etiam cum reiiciuntur, placent: sæpe exclusæ, nouissime recipiuntur. Hoc enim ipsum 4) imputant, quod repelluntur, & subigine contumelia quidem possunt. Incredibile est, quod dicturus sum, sed tamen verum. Ea maxime quique patet, qua petitur. Fortasse enim ideo, quæ 5) patet, petitur. Sic ergo formare, ut scias non posse te consequi, ut sit impenetrabilis cum omnia caueris, per ornamenta 6, feriet. Alius adulatione clam utetur, parce: alius ex aperto, palam, rusticitate simulata, quasi simplicitas illa, non ars sit. Plancus artifex ante Vitellium 7) maximus, aiebat non esse occulte, nec ex dissimulato blandiendum. Perit, in-

2. *Singuli*) soli, nam in frequenti vitiorum contubernio viuimus. *Fromond*

3. *Latus præbeas*) ne illos propius admittas, & a latere tibi incedere patiaris.

4. *Hoc enim ipsum*) repulsam imputant, tanquam ideo postea debeant impetrare & accipere, quod antea captabant.

5. *Idco quia*) idem quod legit *Gronov.*

6. *Ornamenta*. ornamenta hic pro ipsis armis sumuntur, ut & Ep. 14. item apud Sueton. Titi c. 9. & alios. *Lips.* & *Gronov.*

7. *Vitellium*) *Velleium* coniecit *Muretus*; ille enim adulator maximus. *Vitellium Lipsius*, qui suam coniecturam firmat ex Sueton. *Yhell.* c. 11. *Tacito Annal.* VI.

quit, procari, 8) si latet. Plurimum adulator cum deprehensus est, proficit: plus etiamnum si obiurgatus est, si erubuit. Futuros multos in persona tua 9) Plancos cogita: & hoc non esse remedium tanti mali, nolle laudari. Crispus Passienus, 10) quo ego nil cognoui subtilius in omnibus rebus, maxime in distinguendis & curandis vitiis, saepe dicebat, adulatio mi nos opponere, non claudere ostium. Et quidem sic, quemadmodum opponi amice solet. Quae si impulit, grata est: gratior, si effregit. Demetrium 11) egregium virum memini dicere cuidam libertino potenti, facilem sibi esse ad divitias viam, quo die paenitusset bonae mentis. Nec innidebo, inquit, vobis hanc artem, sed docebo eos quibus quaesito opus est, 12) quemadmodum non dubiam fortunam maris, non emendi vendendique aleam subeant, non incertam fidem ruris, incertiore fori tentent, quemadmodum non solum facili, sed etiam hilari via pecuniam faciant, gaudentesque dispolient. 13) Te, inquit, 14) longiorem Fido Annæo iurebo, & Apol-

8. *Perit procari*) i. e. frustra procaris: nullus enim procreationis fructus, si amata se amari nesciunt.

9. *In persona tua*) idem ac si dixisset in personam tuam. Sic Cic. princ. Lib. I. in Verr. *Si fortas fueritis in eo, quem nemo ausus sit defendere.* Gronov.

10. *Crispus Passienus*) Neronis vitricus. de quo Plinius L. 16. c. 44. Hist. Nat.

11. *Demetrium*) Cynicum, de quo in Ep. 62. & L. VII. c. 2. de Benef.

12. *Quibus quaesito opus est*) qui opus sibi esse putant, ut pecuniam querant.

13. *Gaudentesque dispolient*) ita spolient, ut gaudeant spoliati.

14. *Apollonio*) Cynico nimirum. adulatoris libertini aures satyrice perfringens.

lonio Pytha, quamvis staturam habens Threcis cum Threce compositi. 15) Hominem quidem non esse ullum liberaliorem, non mentiar, cum possis videri omnibus donasse, quidquid dereliquisti. 16) Ita est, mi junior, quo apertior est adulatio, quo improbior, quo magis frontem suam perfricuit, cecidit alienam, 17) hoc citius expugnat. Eo enim iam dementiae venimus, ut qui parce adulatur, pro maligno sit. Solēbam tibi dicere, Gallionem fratrem meum (quem nemo non parum amat, etiam qui amare plus non potest) alia vitia non nosse, hoc etiam odisse, ab omni illum parte tentasti. Ingenium suspicere cepisti, omnium maximum & dignissimum, quod consecrari mallet, 18) quam conteri: pedes abstulit. 19) Frugalitatem laudare cepisti, qua sic a nummis resiliuit, ut illos habere 20) nec damnare videatur: prima statim verba præcidit. Cepisti mirari comitatem & incompositam suavitatem: quæ illos quoque, quos tranfit, abducit, gratuitum etiam in obuios meritum. Nemo enim mortalium vni tam dulcis est, quam hic omnibus: cum interim tanta naturalis boni vis est, uti artem simulationemque non redoleat. Nemo non imputari sibi bonitatem publicam patitur. Hoc quoque loco blanditiis tuis restitit, ut exclamares inue-

15. *Threcis cum Threce compositi*) Threces genus gladiatorum, qui in arena compugnantes nunc attollunt se, nunc desidunt & in parmam suam totos se colligunt. Threcis igitur cum Threce compositi, h. e. intra parmam suam dum cum Threce pugnaret contracti exigua erat statura.

16. *Dereliquisti*) quicquid avaritia tua ad se non rapuit.

17. *Cecidit alienam*) adulatione cæditur & flagellatur frons aliena, quia adulatores pudorem suffundunt iis quibus adulantur.

18. *Mallet*) malim scri. *Fromond.*

19. *Pedes abstulit*) a luctatoribus sumtum, recessit & ictum egitavit.

20. *Ut illos habere*) ut illos nec habere Gronov.

nisse te inexpugnabilem virum aduersus infidias, quas nemo non in sinum recipit. Eo quidem magis hanc eius prudentiam, & in euitando ineuitabili malo pertinaciam te suspicere confessus es, quia speraueras posse apertis auribus recipi, quamuis blanda diceret, quia vera dicebas. Sed eo magis intellexit obstandum. Semper enim falsis a vero petitur veritas. 11) Nolo tamen tibi displiceas, quasi male egeris mimum, & quasi ille aliquid iocorum aut doli suspicatus sit. Non deprehendit te, 22) sed repulit. Ad hoc exemplar componere. Cum quis ad te adulator accesserit, dicito: Vis tu ista verba, 23) quæ iam ab alio magistratu ad alium cum lictoribus transeunt, ferre ad aliquem, qui paria facturus, 24) vult quidquid dixeris, audire? Ego nec decipere volo, nec decipi possum. Laudari me a vobis, nisi laudaretis etiam malos, vellem. Quid autem necesse est in hoc descendere, ut te petere cominus possint? 25) Longum inter vos intervallum sit. Cum cupieris bene laudari, quare hoc vlli debeas? Ipse te lauda. dic: Liberalibus me studiis tradidi, quamquam paupertas 26) alia suaderet, & ingenium eo abduceret, ubi præsens studii pretium est. Ad gratuita carmina deflexi me, & ad salutare philosophiæ studium contuli. Ostendi in omne pectus cadere virtutem: & eluctatus natalium angustias, nec forte me, sed animo mensus, par maxi-

21. *Falsis a vero petitur veritas*) falsis quibus species a vero induitur, infidie veritati struuntur.

22. *Non deprehendit te*) tentantem scilicet.

23. *Vis tu ista verba ferre &c.*) i. e. feras potius ista verba.

24. *Qui paria facturus*) qui se ad adulationes tuas componat.

25. *Ut te petere cominus possint*) ut feras propius ad te accedentes, & cominus adeo petentes.

26. *Paupertas*) pauper ergo Lucilius, & virtute ad proci-
a Lucili peruenit. *Fromond.*

mis steti. Non mihi inimicitia Gætulici Caii 27) fide
 dem eripuit, non in aliorum personam infelicitè a-
 matorum, 28) Messala & Narcissus, diu publici ho-
 stes, antequam sui, 29) propositum meum potuerunt
 auertere. Cervicem pro fide opposui. Nullum ver-
 bum mihi, quod non salus conscientia protederet,
 excussum est. Pro amicis omnia timui, pro me nihil:
 nisi ne parum bonus amicus fuisset. Non mihi me-
 liebres fluxere lacrimae, non e manibus ullius supplex
 pependi. Nihil indecorum nec bono, nec viro feci.
 Periculis meis maior, paratus ire in ea quae minaban-
 tur, egi gratias Fortunae, quod experiri voluisset, quan-
 ti aestimarem fidem. Non debebat mihi paruo res tan-
 ta constare. Nec examinavit me 30) quidem diu:
 neque enim paria pendebant, utrum satius esset me
 perire pro fide, an fidem pro me. Non præcipiti im-
 petu in ultimum consilium, quo me eriperem furori
 potentium, misi. Videbam apud Caium tormenta,
 videbam ignes. Sciebam olim sub illo in eum statum
 res humanas decidisse, ut inter misericordiae opera
 haberetur, occidi. Non tamen ferro incubui, nec
 in mare aperto ore desilui, ne viderer pro fide tantum
 amori posse. Adice nunc iniunctum muneribus ani-

27. Gætulici Caii) Historicus & Poëta de quo Sueton. Ca-
 lig. c. 8. Tacit. Annal. IV. fuit nimirum ap. Caium in gra-
 tia Gætulicus, hostis Lucilii, Lucilius tamen nihilominus
 fidem in Caium retinuit.

28. Non in aliorum personam &c.) sensus: Messala & Nar-
 cissus, quorum hic Claudii libertus extitit, alter gnatus est,
 Messalinae vxoris Claudii adulteros perdentes, propositum
 meum in amicos quosdam meos, qui erant ex Messalinae
 adulteris, adeoque infelicitè amari non potuerunt euertere.

29. Antequam sui) sibi ipsis enim exitum denique pepe-
 rerunt.

30. Examinauit me) suspensum tenuit, ut examen in libra,
 ubi paria sunt pondera.

mun, & in tanto auaritiæ certamine numquam suppositam manum lucro. Adice nunc victus parsimoniâ, sermonis modestiam aduersus minores humanitatem, aduersus maiores reuerentiam. Post hoc ipse te consule, verane an falsa memorauerit. Si vera sunt, coram magno teste 31) lauatus es: si falsa, sine teste derisus es. Possum & ipse nunc videri te aut captare, aut experiri. Vtrum libet crede, & omnes timere a me incipe. Virgilianum illud excute: *Nusquam tuta fides.* Aut Ouidianum,

--- *Qua terra patet, fera regnat Erynnis.*

In facinus iurasse putes. - - -

Aut illud Menandri: (quis enim non in hoc magnitudinem ingenii sui concitauit, detestatus consensum humani generis, tendentis ad vitia?) Omnes, ait, in alios viuere: & in scenam velut rusticus poeta profiluit. Non senem excipit, non puerum, non feminam, non virum: & adiicit, non singulos peccare, nec paucos, sed iam scelus esse contextum. 32) Fugiendum ergo, & in se redeundum est. imo etiam a se recedendum. Hoc tibi, etsi diuidimur mari, præstare tentabo, vt dubium viæ, iniecta manu, ad meliora perducam. Et ne solitudinem sentias, hinc tecum miscebo sermones. Erimus vna, qua parte optimi sumus: dabimus invicem consilia, non ex vultu audientis pendentia. Longe te ab ista prouincia abducam, ne forte magnam historiis esse fidem credas, & placere tibi incipias, quotiens cogitaueris. Hanc ego habeo sub meo iure prouinciam, quæ maximarum vrbiũ exercitus & sustinuit & fregit, cum inter Carthaginem & Romam

31. Coram magno teste] reipso Fromond.

32. Scelus esse contextum) omnes vniuersum in vnum scelus conspirare, & vna quasi contexere Fromond.

ingentis belli pretium iscutit, cum quatuor Romanorum principum, 33) ist est, totius imperii vires contractas in vnum locum vidit, altamque Pompeii fortunam erexit, 34) Caesaris fatigavit, Lepidi transtulit, 35) omniumque cepit: 36) quæ illi ingenti spectaculo interfuit: ex quo liquere mortalibus posset, quam velox foret ad imum lapsus ex summo, quamque diuersa via magnam potentiam fortuna destrueret. Vno enim tempore vidit Pompeium Lepidumque, ex maximo fastigio aliter 37) ad extrema deiectos, cum Pompeius alienum exercitum fugeret, Lepidus suum.

CAP. I. Itaque ut te tota mente abducam, quamvis multa habeat Sicilia in se, circaque se mirabilia, omnes interim prouinciæ tuæ quæstiones præteribo, & in diuersum cogitationes tuas abstraham. Quæram enim tecum id quod libro superiore distuli. Quid ita Nilus æstiuus mensibus abundet. Cui Danubium similem natura philosophi tradiderunt, quod & fontis ignoti, & æstate quam hieme maior sit. Vtrumque apparuit falsum. Nam & caput eius in Germania esse comperimus: & æstate quidem incipit crescere, sed adhuc manente intra mensuram suam Nilo, primis caloribus, cum sol vehementior inter extrema veris niues emollit, quas ante consumit, quam intumescere Nilus incipiat. Reliquo vero æstatis minuitur, & ad

33. *Quatuor Romanorum Principum*) fuere illi Augustus, Antonius, Lepidus, Triumviri. & Sex. Pompeius, Pompeii Magni filius.

34. *Erexit*) sex Pompeii partes in Sicilia præualebant. Vnde & Sicilia *fatigauit* Caesaris Augusti fortunam, qui perum feliciter aliquando, cum partibus Pompeii, imo & Lepidi in Sicilia & mari Siculo confligit.

35. *Lepidi transtulit*) victus enim in Sicilio ab Augusto Lepidus, & fortuna eius ad victorem translata.

36. *Omniumque cepit*) theatrum scilicet & sedes belli a quatuor illis Principibus gesti.

37. *Aliter*) diuerso modo.

hibet.

hibernam magnitudinem redit, atque ex ea dimit-
titur.

CAP. II. At Nilus ante ortum Caniculæ auge-
tur mediis æstibus, ultra æquinoctium. 1) Hunc no-
bilissimum amnem natura extulit ante humani ge-
neris oculos, & ita disposuit, vt eo tempore inundaret
Ægyptum, quo maxime vsta feruoribus terra vndam
altius traheret, 2) tantum hausura, quantum siccitati
annuæ sufficere possit. Nam in ea parte, quæ in Æthi-
opiam vergit, aut nulli imbres sunt, aut rari, & qui
insuetam aquis cælestibus terram non adiuuent. V-
nam, vt scis, Ægyptus in hoc spem suam habet. Pro-
inde aut sterilis annus 3) aut fertilis est, prout ille
magnus influxit, aut parcior. Nemo aratorum ad-
spicit cælum. 4) Quare non cum poëta meo 5) io-
eor, & illi Ouidium suum 6) impingo? qui ait:

- - - *Nec pluuio supplicat herba Ioni.*

Vnde crescere incipiat si comprehendi posset, causæ
quoque incrementi inuenirentur. Nunc vero magnas
solitudines peruagatus, & in paludes diffusus, genti-
bus sparsus, circa Philas primum ex vago & errante
colligitur. Philæ insula est aspera & undique præru-

1. *Mediis æstibus, ultra æquinoctium*) cum maximi sunt
æstus, vsque dum æquinoctium præterierit, XL dierum spa-
tio iuxta Strabonem, L. iuxta Herodotum. Ita vt incremen-
tum & decrementum C dierum intervallo absoluitur.

2. *Altius traheret*) profundius forberet. *Fromond.*

3. *Aut sterilis annus &c.*) explicat vterius Plinius L. V.
c. IX.

4. *Aspicit cælum*) vt nostri, sed Nilum vnde fertilitas
pendet.

5. *Poëta meo*) Lucilio, ad quem scribit, eum enim Poë-
tam fuisse, ex Præf. huius libri patet.

6. *Ouidium suum*) non Ouidii, sed Tibulli sunt ista L. I.

pta: duobus in unum coituris amnibus cingitur, quae
 Nilo mutantur, & eius nomen ferunt. Urbem totam
 complectitur. Hanc 7) Nilus magnus magis quam
 violentus, egressus Aethiopiam arenasque, per quas
 iter ad commercia indici maris est, praebitur. Ex-
 cipiunt eum cataractae, nobilis insigni spectaculo lo-
 cus. Ibi per arduas excisasque pluribus locis rupes
 Nilus insurgit, & vires suas concitat. Frangitur enim
 occurrentibus saxis, & per angusta eluctatus, ubicum-
 que vincit, aut vincitur, fluctuat: & illic excitatis pri-
 mum aquis quas sine tumultu leni alveo duxerat, vio-
 lentus, & terrens per malignos transitus proficit,
 dissimilis sibi. Quippe ad id lutosus & turbidus flu-
 it. At ubi scopulos verberavit, 8) spumat: & illi non
 ex natura sua, sed ex iniuria loci 9) color est. Tan-
 demque eluctatus obstantia, in vastam altitudinem 10)
 subito destitutus cadit. cum ingenti circumiacentium
 regionum strepitu. Quem perferre gens ibi a Persis
 collocata non potuit, obtusis assiduo fragore auribus,
 & ob hoc sedibus ad quietiora translatis. Inter mi-
 racula fluminis incredibilem incolarum audaciam
 accepi. Bini paruula naugia conscendunt, quorum
 alter naueim regit, alter exhaurit. Deinde multum
 inter rapidam insaniam Nili, & reciprocos fluctus

7. Hanc) ab hac M. s. Bene. Fromond.

8. At ubi scopulos verberavit) Grenov. ex Mss. restituit:
 at ubi scopulorum fauces liberauit. Dixerat precedenti mem-
 bro: per malignos transitus proficit dissimilis sibi. Id ipsum
 aliter isto pronuntiat. fauces quous angustis Latinis. libe-
 rare vero angustias, est transire ear, vt docet ad Solin. Se-
 n. p. 9.

9. Ex iniuria loci) ex allisione ad saxa, qua attenuatur
 aqua, aërem accipit, & ebullit in spumas. Fromond.

10. In vastam altitudinem) cataractae illa apud Cataractas
 Aethiopis populum est. vide ea de re plura ap. Plin. H. N.
 V. 9. Stephanum de Urbib, & alios.

volutati, tandem tenuissimos canales tenent, per quos angusta rupium effugiunt: & cum toto flumine effusi, navigium ruens manu temperant, magnoque spectantium metu in caput nixi, cum iam adploraueris, merfosque atque obrutos tanta mole credideris, longe ab eo, in quem ceciderant, loco navigant, tormenti modo missi. Nec mergit cadens vnda, sed planis aquis tradit. Primum incrementum Nili circa insulam quam modo retuli, Philas, noscitur. Exiguo ab hac spatio petra diuiditur, *ἀβάτων* 11) Græci vocant: nec illam vlli, nisi antistites calcant: illa primum saxa auctum fluminis sentiunt. Post magnum deinde spatium duo eminent scopuli; Nili venas vocant incolæ; ex quibus magna vis funditur, non tamen quanta operire posset Ægyptum. In hæc ora stipem sacerdotes, & aurea dona præfecti, cum solenne venit sacrum, iaciunt. Hinc iam manifestus nouarum vicium Nilus, alto ac profundo alueo fertur, ne in latitudinem excedat obiectu montium pressus. Circa Memphim demum liber, & per campestria vagus, in plura scinditur flumina, manuque canalibus factis, ut sit modus 12) in deriuantium potestate, per totam discurrit Ægyptum. Initio diducitur, deinde continuatis aquis in faciem lati ac turbidi maris stagnat: cursum illi violentiamque eripit latitudo regionum, in quas extenditur, dextra læuaque totam amplexus Ægyptum. Quantum creuit Nilus, tantum spei in annum est. Nec computatio fallit agricolam: adeo ad mensuram fluminis respondet 13), quam fertilem

11. *ἀβάτων*) i. e. inaccessum.

12. *Modus*) i. e. quantitas, nam manu factis canalibus, in eo ex Nil quantum videbatur deriuare quisque poterat.

13. *Respondet*) subintelligenda terra.

facit Nilus. Is arenoso & fitienti solo & aquam inducit & terram. Nam cum turbulentus fluat, omnem in ficcis atque hiantibus locis faciem relinquit: & quidquid pingue secum tulit, arentibus locis allinit: iuvatque agros duabus ex causis, & quod inundat, & quod oblimat. Ita quidquid non adiit, sterile ac squalidum iacet. Si crenit super debitum, nocuit. Mira æque natura fluminis, quod cum ceteri amnes abluant terras & eniscerent 14), Nilus tanto ceteris maior, adeo nihil exedit, nec abradit, ut contra adiiciat vires, minimumque in eo sit quod solum temperet. Illato enim limo, arenas saturat ac iungit. 15) Debetque illi Ægyptus non tantum fertilitatem terrarum, sed ipsas. 16) Illa facies pulcherrima est, cum iam se in agros Nilus ingessit. Latent campi, opertæque sunt valles: oppida insularum modo exstant. Nullum in mediterraneis, nisi per navigia commercium est. Maiorque est lætitia gentibus, quo minus terrarum suarum vident. Sic quoque cum se ripis continet Nilus, per septena ostia in mare emittitur: quodcumque elegeris ex his, mare est. 17) Multos nihilominus ignobiles ramos in aliud atque aliud littus porrigit. Ceterum belluas, marinis vel magnitudine vel noxa pares, educat. Et ex eo quantus sit, æstimari potest, quod ingentia animalia, & pabulo sufficienti, & ad vagandum loco, continet. Balbillus virorum optimus, in omni litterarum genere rarissimus, auctor est, cum ipse præse-

14. *Eniscerent*) eluendo quicquid in poris fecundum est & pingue. *Fromond.*

15. *Saturat ac iungit*) h. e. pingues facit & alligat densaque reddit.

16. *Sed ipsas*) sc. terras quas adiecto limo extollit.

17. *Mare est*) tam amplum ut maris speciem referat.

Etus obtineret Ægyptum, Heracleotico ostio Nili, quod est maximum, spectaculo sibi fuisse delphinorum a mari occurrentium, & crocodilorum a flumine aduersum agmen agentium, velut pro partibus prælium. Crocodilos ab animalibus placidis morsuque innoxii victos. His superior pars corporis dura & impenetrabilis est etiam maiorum animalium dentibus; at inferior, mollis ac tenera: hanc delphini spinis (18), quas dorso eminentes gerunt, submersi vulnerabant, & in aduersum enixi diuidebant. Recisus hoc modo pluribus, ceteri velut acie versa refugerunt. Fugax animal audaci, audacissimum timido. Nec illos Tentyritæ (19) generis aut sanguinis proprietate superant, sed contemptu & temeritate. Ultro enim insequuntur, fugientesque iniecto trahunt laqueo: plerique pereunt, quibus minus præsens animus ad persequendum fuit. Nilum aliquando marinam aquam detulisse, Theophrastus est auctor. Biennio continuo, regnante Cleopatra, non ascendisse, decimo regni anno & vndecimo, constat. Significatam aiunt duobus rerum potentibus defectiorem. Antonii enim Cleopatrarque defecit imperium. Per nouem annos non ascendisse Nilum superioribus seculis, Callimachus est auctor. Sed nunc ad inspiciendas causas, propter quas æstate Nilus crescat, aecedam, & ab antiquissimis incipiam. Anaxagoras ait, ex Æthiopiarum iugis solutas nives ad Nilum usque decurrere. In eadem opinione omnis vetustas fuit. Hoc Æschylus, Sophocles, Euripides, tradunt. Sed falsum esse, argumentis plurimis patet. Primo Æthiopiam feruentissimam esse,

18. *Spinis*) de his delphinorum contra Crocodilos armis vid. etiam Plin. L. VIII. c. 25.

19. *Tentyritæ*) de quorum aduersus Crocodilos audacia Plinius L. XXIX. c. 3. & L. VIII. c. 25.

indicat hominum adustus color, & Troglodytæ, quibus subterraneæ domus sunt. Saxa ve ut igni feruescunt, non tantum medio, sed inclinato quoque die: ardens pulvis, nec humani vestigii patiens: argentum replumbatur 20): signorum coagmenta solvuntur: nullum materiæ superadornatæ manet operimentum. Austri quoque, qui ex illo tractu venit, ventorum calidissimus est. Nullum ex his animalibus quæ latent bruma, unquam reconditur. Etiam per hiemem in summo & aperto serpens est. Alexandriæ quoque, quæ longe ab huiusmodi immodicis caloribus est posita, niues non cadunt: superiora etiam pluvia carent. Quemadmodum ergo regio tantis subiecta feruoribus duraturas per totam æstatem niues recipit? Quas sane aliqui montes illic quoque excipiant 21): numquam tamen magis quam Alpes, quam Thraciæ iuga aut Caucasus. Atqui horum montium flumina vere & prima æstate intumescunt, deinde hibernis minora sunt. Quippe vernis temporibus 22) imbres niuem diluunt: reliquias eius primus calor dissipat. Nec Rhenus, nec Rhodanus, nec Ister, nec Caystrus subiacent malo 23): æstate proueniunt. Altissimæ sunt & in illis Septemtrionalibus iugis niues. Phasis quoque per id tempus & Borysthenes cresceret, si niues flumina possent contra æstatem 24) magna producere. Præterea si hæc caussa

20. *Replumbatur*) proprie plumbum *replumbari* dicimus, cum resoluitur plumbi ferrumen, quod rei cuiuspiam iungebat & alligabat partes. *Fromond.*

21. *Excipiant*) h. e. ponamus excipere.

22. *Temporibus*) *temporibus* mauult *Gronov.*

23. *Subiacent malo*) turbarum hic aliquid putat *Fromond.* legit: *subiacentes malo æstate proueniunt.* nec sic tamen acquiescit.

24. *Contra æstatem*) nequicquam renitentibus æstivis solis æstibus.

attollere Nilum, æstate prima plenissimus flueret. Tunc enim maximæ & integræ adhuc niues, ex molissimoque tabes est. Nilus autem per menses quatuor liquitur, & illi æqualis accessio est. 25) Si Thaleti credis, Etesiae discedenti 26) Nilo resistunt, & cursus eius acto contra ostia mari sustinent: ita reuerberatus in se recurrit: nec crescit, sed exitu prohibitus resistit, & quacumque mox potuit, inconcessus 27) erumpit Euthymenes Massiliensis testimonium dicit: Nauigavi, inquit, Atlanticum mare. Inde Nilus fluit maior, quamdiu Etesiae tempus obseruant: tunc enim eiicitur mare instantibus ventis. Cum resederint, & pelagus conquiescit: minorque discedenti inde vis Nilo est. Ceterum dulcis maris sapor est, & similes Niloticis belluæ. Quare ergo 28), si Nilum Etesiae prouocant, & ante illos incipit incrementum eius, & post eos durat? Præterea non fit maior, quo illi flauere vehementius? Nec remittitur incitaturque, prout illis impetus fuit: quod fieret, si illorum viribus cresceret. Quid quod Etesiae littus Ægyptium verberant, & contra illos Nilus descendit, inde venturus, vnde illi, si origo ab illis esset? Præterea ex mari purus & cæruleus efflueret, non ut nunc turbidus venit. Adde, quod testimonium eius testium turba coarguitur. Tunc erat mendacio locus, cum ignota essent externa. Licebat illis fabulas mittere. Nunc vero tota exteri maris 29) ora mercatorum nauitus

25. *Æqualis accessio est*) paulatim & æqualibus incrementis ad plenitudinem venit, non prima statim æstate plenissimus, quando altissima & integræ adhuc niues. *Fromond.*

26. *Discedenti*) in mare disfluenti.

27. *Inconcessus*) discedere prohibitus.

28. *Quare ergo*) iam Euthymenem, cuius verba hætenus exhibuit, confutare incipit Seneca.

29. *Exteri maris*) Oceani Atlantici quem extetum mare vocat, ut a mediterraneo distinguat. *Fromond.*

stringitur: quorum nemo narrat nunc caeruleum Nilum, aut mare saporis alterius, quod & natura credi vetat: quia dulcissimum quodque & leuissimum sol trahit. 30) Præterea quare hieme non crescit? & tunc potest ventis concitari mare, aliquando quidem maioribus. Nam Etesiae temperati sunt. Quod si e mari ferretur Atlantico, semel oppleret Ægyptum. At nunc per gradus crescit. Oenopides Chius ait, hieme calorem sub terris contineri: ideo & specus calidos esse, & tepidiorem puteis aquam: itaque venas interno calore ficcari. Sed in aliis terris augentur imbribus flumina. Nilum, quia nullo imbre adiuuetur, tenuari, deinde crescere per æstatem: quo tempore frigent interiora terrarum, & redit rigor fontibus. Quod si verum esset, æstate flumina crescerent, omnesque putei æstate abundarent. Deinde non calorem hieme sub terris esse maiorem. Aqua & specus & putei tepent: quia aëra rigentem extrinsecus non recipiunt. Ita non calorem habent, sed frigus excludunt. Ex eadem causa æstate refrigerant: quia illo remotus seductusque aër calefactus non peruenit. Diogenes Apolloniates ait: Sol humorem ad se rapit: hunc exsiccata tellus tum ex mari ducit, tum ex ceteris aquis. Pieri autem non potest, ut una sicca sit tellus, alia abundet. Sunt enim perforata omnia, & in itinera pervia. Siccæ ab humidis sumunt aliquando. Nisi aliquid terra acciperet, exaruiisset. Ergo vndas sol trahit: sed ex his quæ premunt 31), maxime hæc me-

30. *Dulcissimum quodque & leuissimum sol trahit*) particulae salinae grauiore sunt, dulcissimum itaque quoduis & adeo leuissimum sol trahit, h. e. in vapores conuertit suaqua adeo mari salsedo relinquitur.

31. *Premunt*) lego *premiuntur* scilicet a sole, qui maxime meridianis regionibus sub zona torrida incumbit.

ridiana sunt. Terra cum exaruit, plus ad se humoris adducit. ut in lucernis oleum illo fluit, ubi exurit: sic aqua illo incumbit, quo vis caloris & terræ æstuantis arcessit. Vnde ergo trahitur? ex illis scilicet partibus semper hibernis, Septemtrionalibus, vnde exundat. Ob hoc Pontus in infernum mare assidue fluit rapidus, non ut cetera maria, alternatis vltro citro æstibus, in vnam partem semper pronus & torrens. Quod nisi faceret, hisque itineribus, quod cuique deest, redderetur, quod cuique superest, emitteretur; iam aut siccata essent omnia, aut inundata. Interrogare Diogenem libet, quare, cum pontus & amnes cuncti inuicem commeent, non omnibus locis æstate maiora sunt flumina? Ægyptum sol magis percoquit. Itaque Nilus magis crescit. Sed in ceteris quoque terris aliqua fluminibus fit adiectio. Deinde quare vlla pars terræ sine humore est, cum omnis ad se ex aliis regionibus trahit: eoque magis, quo calidior est? Deinde quare Nilus dulcis est, si illi e mari vnda est? Nec enim vlli fluminum dulcior gustus.

CAP. III. Grandinem hoc modo fieri, si tibi affirmauero, quo apud nos glacies fit, gelata nube tota, nimis audacem rem fecero. Itaque ex his me testibus numeræ secundæ notæ, qui vidisse quidem se negant, sed audisse. Aut quod historici faciunt, & ipse faciam. Illi cum multa mentiti sunt ad arbitrium suum, vnam aliquam rem nolunt spondere: sed adiiciunt, Penes auctores fides erit. Ergo si mihi parum credis, Posidonius tibi auctoritatem promittet, tam in illo quod præteriit, quam in hoc quod secuturum est. Grandinem enim fieri ex nube aquosa, etiam in humorem versa, sic affirmabit, tamquam interfuerit. Quare autem rotunda sit grando,

etiam sine magistro scire putes, cum adnotaueris, stillicidium omne conglomerari. Quod & in speculis apparet, quæ humorem halitu colligunt, & in poculis sparsis, aliaque omni læuitate linam & in herbarum vel arborum foliis, si quæ guttæ adhæserunt, in rotundum iacent.

Quid magis est saxo durum? quid mollius unda?

Dura tamen molli saxa canamur aqua.

aut, ut alius poëta ait:

Stillicidi casus lapidem cauat.

& hæc ipsa excavatio rotunda fit. Ex quo apparet, illud huic quoque simile esse quod cauat. Locum enim sibi ad formam & habitum suum exsculpit. Præterea potest, etiam si non fuerit grando talis, cum defertur, corrotundari, & toties per spatium æris densi deuoluta æquabiliter atque in orbem teri. Quod nix pari non potest: quia non est tam solida, imo quia tam fusa est, & non per magnam altitudinem cadit, sed circa terras initium eius est. Ita non longius illi per æra, sed ex proximo lapsus est. Quare non & ego idem mihi permittam, quod Anaxagoras, cum inter nullon magis quam inter philosophos esse debeat æqua libertas? Grando nihil aliud est quam suspensa glacies. Nix, in pruina 1) pendens congelatio. Illud enim iam diximus, quod inter aquam & rorem interest, hoc inter pruinam & glaciem, nec non inter niuem & grandinem interesse.

CAP. IV. Poteram me, peracta quæstione, dimittere, sed bene emensum dabo 1): & quoniam cœpi tibi molestus esse, quidquid in hoc loco quæritur, dicam. Quæritur autem, quare hieme ningat, non grandinet:

1. Nix in pruina) leg. Nix & pruina. Pincian.

1. Bene emensum dabo) adiecto interpretæ & velut auctario.

& vere, iam frigore infracto, grando cadat. Nam vt fallar tibi 2), verum mihi quidem persuadetur, quime vsque ad mendacia hæc leuiora, in quibus os præcidit, non oculi erui solent 3), credulum præsto. Hieme aer riget: & ideo nondum in aquam vertitur, sed in niuem, cui aer propior est. Cum ver cæpit, maior inclinatio aeris sequitur, & calidiore cælo maiora sunt stillicidia. Ideo, vt ait Virgilius noster,

--- cum ruit imbriferum ver,

vehementior immutatio est aeris, vndique patefacti & soluentis se, ipso tempore adiuuante. Ob hoc nimbi graues magis vastique quam pertinaces 4) deferuntur. Bruma lentas pluuias habet & tenues: quales sæpe solent interuenire, cum pluuia rara & minuta, niuem quoque admixtam habet. Dicimus niualem diem, cum altum frigus, & triste cælum est. Præterea Aquilone flante, & suum cælum 5) habente, minutæ pluuiæ sunt: Austro imber improbius est, & guttæ pleniores sunt.

CAP. V. Rem a nostris positam 2) nec dicere auleo, quia infirma videtur: nec præterire. Quid nim mali est, aliquid & faciliori iudici scribere 1)? no si omnia argumenta ad obrussam cæperimus exere, silentium indicetur. Pauca enim admodum

1. Vt fallar tibi) vt tu me falli existimes.
2. Os præcidi, non oculi erui solent) præcidere os audientis videntur, qui ita mentiuntur, vt contradici non facile sit: at oculos eruere, qui non verentur ea pro veris affirmare, quæ ad speciem ipsam mendacii coargui possunt. Excavare eos qui audiunt quantum in ipsis est videntur. Muret.

Pertinaces) diu durantes.
Suum cælum) frigidum scilicet.
A nostris positam) a Stoicis affirmatam.

Aliquid & faciliori iudici scribere) aliquid scribere, æquitate iudicis opus habeat.

sunt sine aëre. Certe enim si uincant, ligantur. Sunt. quidamque circa Septentrionem & Perseum & Septentrionem partem circumstantes & adhibentur, uti patet. Hinc fortiter gelum descendit. Hinc utrimque nubes nimbis descendit. Cuius est etiam, frigoris in parte meridie, & ventosque remittit. Hinc quidam adducunt, quod sit sunt expositis, ut exposita erigunt. Te quoque, ceteros. si uideris uentis expositis, nimbis in eam copiam. Minus autem ante posita eorum, qui sunt & inter nimbis cadunt, quam eorum qui uentis & labentibus. Ergo, si non mouerint, quidam ex illis Septentrionibus locis, iam distabant nimbis, & glacie frangente se fortis, id meritis ut parte repetitum iam hauriantque atra aligat, & perfringit. 4) Haec cum pluma futura erat, grandis, inuria frigoris.

CAP. VI. Non tunc peregrini, quo minus omnes nostrorum ineptias proferam. Quosdam peritos observandarum nubium esse affirmant, & predicere, cum grandis futura sit: & hoc intelligere uis ipso potuisse, cum calorem nubium notassent, quam grandis toties insequatur. Illud incredibile, Cleonis 1) fuisse publice praepositos *peritos*, speculatores futurae grandinis. Hi cum signum dedissent, adesse iam grandinem, quid expectas? ut homines ad penulas discurrent, aut ad scortas 2)!

3. *Ligant*) exceptionibus tamen obnoxie sunt.

4. *Perfringit*) imo *fringit*, nam *perfringere* aliud est *Gronov.*

1. *Cleonis*) memorat & Clem. Al. Strom. VI ubi magis vocat istos qui Cleonis fuere, grandinis: observatores. *Fronov.*

2. *Scortas*) genus penulae pelliceae ex *scorte*, h. e. pelle confecta. ad has vero grandine imminente discursuri videbantur praeconiti, ut se aduersus grandinem imminuentem defenderent.

Imo pro se quisque alius agnum immolabat, alius pullum. Protinus illæ nubes alio declinabant, cum aliquid gustassent sanguinis. Hoc rides. Accipe, quod rideas magis. Si quis nec agnum nec pullum habebat, quod sine damno 3) fieri poterat, manus sibi afferebat. Et ne tu auidas aut crudeles existimes nubes, digitum suum bene acuto graphio pungebat, & hoc sanguine litabat. Nec minus ab huius agello grando se auertebat, quam ab illo, in quo maioribus hostiis exorata erat.

CAP. VII. Rationem huius rei quidam quærunt. Alteri, ut homines sapientissimos decet, negant posse fieri, ut cum gradine aliquis paciscatur, & tempestates munusculis redimat, quamvis munera etiam deos vincant. Alteri suspicari ipsos aiunt, esse in ipso sanguine vim quamdam potentem auertendæ nubis, ac repellendæ. Sed quomodo in tam exiguo sanguine potest esse vis tanta, ut in altum penetret, & eam sentiant nubes? Quanto expeditius erat dicere, Mendacium & fabula est? At Cleonis iudicia reddebant in illos, quibus delegata erat cura providendæ tempestatis: quod negligentia eorum vineæ vapulassent, aut segetes procidissent. Et apud nos in duodecim tabulis cauetur, ne quis alienos fructus excantassit. Rudis adhuc antiquitas credebatur & attrahi imbres cantibus, & repelli: quorum nihil posse fieri, tam palam est, ut huius rei causa nullius philosophi schola intranda sit.

CAP. VIII. Vnam rem adhuc adiiciam, & favere ac plaudere te iuvabit. Aiunt niuem in ea parte aëris fieri, quæ prope terras est. Hanc enim pluviam habere caloris ex tribus causis. Una, quod omnis

3. Sine damno) sine laetura & impendio.

terrarum euaporatio, cum multum intra se feruidiari-
dique habeat, hoc est calidior, quo recentior. Al-
tera, quod radii solis a terra resiliunt, & in se recur-
runt. Horum duplicatio proxima quæque a terris
calefacit. Quæ ideo plus habent teporis, quia so-
lem his sentiunt. 1) Tertia causa est, quod magis
superiora perflantur. at quæcunque depressa sunt,
minus ventis verberantur.

CAP. IX. Accedit his ratio Democriti. Omne
corpus quo solidius est, hoc calorem citius concipit,
& diutius seruat. Itaque si in sole posueris æneum
vas & vitreum & argenteum, æneo citius calor acce-
det, diutius hærebit. Adicit deinde, quare hoc
existimet fieri. His, inquit, corporibus, quæ du-
riora, & pressiora densioraque sunt, necesse est mi-
nora foramina esse, & tenuiorem in singulis spiritum.
Sequitur ut quemadmodum minora balnearia & mi-
nora miliaria 1) citius calefiunt, sic hæc foramina
occulta & oculos effugientia, & celerius feruorem
sentiant, & propter easdem angustias quidquid re-
ceperunt, tardius reddant.

CAP. X. Hæc longe præparata ad id perducunt,
de quo nunc quæritur. Omnis aer quo propior est
terris, hoc crassior. Quemadmodum in aqua & in
omni humore sæx ima est: ita in aere spississima quæ-
que desidunt. Iam autem probatum est, omnia
quo crassioris solidiorisque materiæ sunt, hoc fideli-
us custodire calorem receptum: sed quo editior est
aer, & quo longius a terrarum colluue recessit, hoc
sincerior puriorque est. Itaque solem non retinet,
sed velut per ignem transmittit: ideo minus calefit.

1. *Bis sentiunt*) radium scilicet eius directum & reflectum.

2. *Miliaria*) vasis genus de quo & supra.

AP. XI. Contra autem quidam aiunt, cacumina
tium hoc calidiora esse debere, quo soli propio-
int. Qui mihi videntur errare, quod Apen-
m, & Alpes, & alios notos ob eximiam altitu-
m montes in tantum putant crescere 1), vt illo-
magnitudo sentire solis viciniam possit. Ex-
sunt ista, quamdiu nobis comparantur; at vero
niuersum respexeris, manifesta est omnium hu-
as. Inter se vineuntur, & vincunt. 2) Cete-
in tantum nihil attollitur, vt collatione totius
sit vel maximis portio: quod nisi esset, non di-
nus, totum orbem terrarum pilam esse. Pilæ
rietas est, cum æqualitate quadam rotunditas:
ilitatem autem hanc accipe, quam vides in lu-
pila. Non multum illi commissuræ & rimæ ea-
nocent, quo minus par sibi ab omni parte dica-
quomodo in hac pila, nihil illa interualla offi-
t ad speciem rotundi, sic nec in vniuerso qui-
orbe terrarum editi montes, quorum altitudo
s mundi collatione consumitur. 3) Qui dicit al-
m montem, quia solem propius excipiat, ma-
lere debere: idem dicere potest, longiorem ho-
m citius quam pusillum debere calefieri, & citi-
put eius quam pedes. At quisquis mundum
sua 4) aestimauerit, & terram cogitauerit re-
puncti locum, intelliget nihil in illa posse ita
ere, vt cælestia magis sentiat, velut in propin-
n illis accesserit. Montes isti quos suspicimus,

In tantum putant crescere) tantam earum altitudinem
ensent.

Inter se vineuntur & vincunt) vnus alteri comparatus
us magis dicitur vel depressus.

Consumitur) perit, & pro nulla reputatur, si ad totum
i exiguas istas montium prominentias referas.

Mensura sua) i. e. iusta & vera.

& vertex æterna niue obfessi, nihilominus in imo sunt, & propius quidem soli est mons, quam campus aut vallis; sed sic, quo modo est pilus pilo crassior. Isto enim modo, & arbor alia magis quam alia diceretur vicina cælo: quod falsum est: quia inter pusilla non potest esse magnum discrimen, nisi dum inter se comparantur. Vbi ad collationem immensi corporis ventum est, nihil interest quanto alterum altero sit maius: quia etiamsi magno discrimine, tamen minima vincuntur. 5)

CAP. XII. Sed ut ad propositum reuertar, propter has quas retuli causas, plerisque placuit, in ea parte aëris niuem concipi, quæ vicina terris est: & ideo minus alligari, quia minore frigore coit. Nam vicinus aër & plus habet frigoris, quam ut in aquam & imbrem transeat, & minus quam ut duretur in grandinem. Hoc medio frigore non nimis intentio niues fiunt coactis aquis.

CAP. XIII. Quid istas, inquis, ineptias, quibus nec litterarior sit quisquam, nec melior, tam operose persequeris? Quomodo fiant niues, dicis: cum multo magis ad nos dici a te pertineat, quare emendæ non sint niues. 1) Iubes me cum luxuria litigare. Quotidianum istud & sine effectu iurgium est. Litigemus tamen: etiamsi superior futura est, pugnantem ac reluctantes vincat. Quid porro? Hanc ipsam inspectionem naturæ nihil iudicas ad id, quod vis, conferre? Cum quærimus, quomodo nix fiat, & dicimus illam pruina similem habere naturam, plus illi spiritus quam aquæ inesse, non putas exprobari illis,

5. Etiam si magno discrimine, tamen minima vincuntur) licet inter ipsa magnum sit discrimen in se spectata & ad se muicem relata; discrimen tamen ipsum in minimis est, quod adeo ad totum mundum relatum magnum esse nequeat.

1. Emendæ non sint niues) quod faciebant luxui dediti ad refrigeranda vina.

cum emere aquam turpe sit, si nec aquam quidem emunt 2)? Nos vero quæramus potius, quomodo fiant niues, quam quomodo seruentur: quoniam non contenti vina diffundere 3) veterana, & per sapes ætatesque disponere, inuenimus quomodo stiparemus niuem, vt ea æstatem euinceret, & contra anni feruorem defenderetur loci frigore. Quid hac diligentia consecuti sumus? Nempe vt gratuitam merceretur aquam. 4) Nobis dolet, quod spiritum, quod solum emere non possumus, quod hic aer etiam delicatis diuitibusque ex facili nec emptus venit. O quam nobis male est, quod quidquam a rerum natura in medio relictum est 5)! Hoc quod illa fluere & patere omnibus voluit, cuius haustum vitæ publicum fecit; hoc quod tam homini, quam feris auibque, & inertissimis animalibus, in vsum large ac beate profudit, contra se ingeniosa luxuria 6) redegit ad pretium. Adeo nihil potest illi placere, nisi carum. Vnum hoc erat, quod diuites in æquum turbæ deduceret, quo non possent antecedere pauperimum. Illi cui diuitiæ molestæ sunt, excogitatum est, quemadmodum etiam aqua caperet luxuriam. Vnde ad hoc peruentum sit, vt nulla nobis aqua satis frigida videretur quæ flueret, dicam.

2. *Nec aquam quidem*) sed materiam tenuem magis & vi-
lem aërem scilicet & spiritum, cuius plus quam aquæ nini in-
esse paullo ante dixit.

3. *Vina diffundere*) diffundi vinum dicitur, cum e malori-
bus dolis in amphoras effunditur, quo ætatem ferat & ser-
uetur.

4. *Gratuitam merceretur aquam*) vt aquam etiam, sine
mercede, alias omnium vni expositam, venalem faciamus &
relinquam.

5. *Quidquam a rerum natura in medio relictum est*) omnibus patet.

6. *Ingeniosa luxuria* suo
est.

Omnis

Quamdiu sanus & salubris cibi capax stomachus est, impleturque, non premitur, naturalibus fomentis contentus est. Vbi quotidianis cruditatibus non temporis æstus, sed suos sentit, ubi ebrietas continua visceribus insedit. & præcordia bile, in quam vertitur, torret, aliquid necessario quæritur, quo æstus ille frangatur, qui ipsis aquis incalescit, remediis incitat vitium. Itaque non æstate tantum, sed & media hieme niuem hac caussa bibunt. Quæ huius rei caussa est, nisi intestinum malum, & luxu corrupta præcordia, quibus nullum interuallum virquam quo interquiescerent, datum est, sed prandia cœnis usque in lucem perductis ingesta sunt, 7) & distentos copia ferculorum ac varietate comessatio 8) altius merfit? Deinde numquam intermissa intemperantia, quidquid ante decoxerat, efferauit, & in desiderium semper noui rigoris accendit. Itaque quamuis cœnationem 9) velis ac specularibus. 10) muniant, & igne multo doment hiemem, nihilominus stomachus ille solutus, & æstu suo languidus, quærit aliquid quo erigatur. Nam sicut animo relictos stupentesque frigida spargimus, vt ad sensum sui redeant: ita viscera istorum vitiis torpentia nihil sentiunt, nisi frigore illa vehementiore perusseris. Inde est, inquam, quod nec niue contenti sunt, sed glaciem, velut certior illi ex solido rigor sit, exquirunt, ac sæpe repetitis aquis

7. *Prandia cœnis usque in lucem perductis ingesta sunt*) prandium cœnæ ingeritur, quando ventriculo, cœna in noctem multam aut lucem dici sequentis producta, granato & nariseabundo iniicitur. *Fremond.*

8. *Comessatio*) est proprie intempestius cibi post cœnam usus.

9. *Cœnationem*) cœnaculum, quod sæpe ista von non nostro.

10. *Specularibus*) vid. ad lib. de prouid. c. 4. & epist. 90.

int: quæ non e summo tollitur, sed vt vim man habeat, & pertinacius frigus, ex abdito effo-
 . Itaque ne vnum quidem eius est pretium: sed
 t institores aqua, & annonam, 11) pro pudor!
 m. Vnguendarios Lacedæmonii vrbe expule-
 , & propere cedere finibus suis iusserunt, quia
 n disperderent. Quid illi fecissent, si vidissent
 nendæ niuis officinas, & tot iumenta portandæ
 deseruientia, cuius colorem saporemque paleis,
 us custodiunt, inquinant? At dii boni, quam
 : est extinguere sitim sanam! Sed quid sentire
 int emortuæ fauces, & occallatæ cibus ardentibus?
 nadmodum nihil illis satis frigidum, sic nihil
 salidum est. Sed ardentes boletos, & raptim
 imento suo mersatos, demittunt pene fumantes,

deinde restignant nituatis potionibus. Vide-
 inquam, quosdam graciles, & palliolo focali-
 2) circumdatos pallentes & ægros, non sorbe-
 lum niuem, sed etiam esse, 13) & frustra eius in-
 ros suos delicere, inter ipsam bibendi moram.
 istam esse putas? Febris est: & quidem eo acri-
 quod non tactu venarum, nec in cutem effuso
 e deprehenditur. Sed cor ipsum excoquit luxu-
 riuictum malum, & ex molli fluidoque durum at-
 patiens. 14) Non intelligis, omnia consuetudi-
 m suam perdere? Itaque nix ista, in qua etiam-

Annonam] prout enim hyeme densa aut rara concreuisset
 s, caritas eius in æstate erat aut vilitas.

Palliolo focalique) quæ sunt vestes valetudinariorum.
 Quintilian. L. XI. c. 9, Horat. L. II. Sat. III.

Esse) edere.

Ex molli fluidoque durum atque patiens) luxuriosus
 molles & fluxi; sed duri tamen ac pertinaces aduersus
 sanam, qua. redacti se ad sanam mentem non sinunt.
 mid.

num natatis, eo pervenit usu, & quotidiana stomachi servitute, ut aquæ locum obtineat. Aliquid adhuc querite illi frigidius, quia prohibilo est familiaris rigor.

LIBER QUINTVS.

In quo de ventis & aëris motu agitur.

Argumentum.

Differit, quid ventus. Democritum refellit, qui censet ventum esse, cum multa & conferta atomi in angusto inani ita se comprimunt, ut superfundantur. Igitur ventum fieri potius, partim aëre a sole extenuato ac diffuso, partim, quia aër animal est, & vim se mouendi ac flabellandi habet. Tota deinde doctrina ventorum, tam communium XII, quam provincialium. Declinat denique sub finem suo more in hominum mores, qui ventis ad custodiendam calis terrarumque temperiem, ad prudentiam comparandam & noscenda transmarina a Deo datis, ad bella, ambitionem, & avaritiam abutimur. Unde in incerto ponit, an nasci magis ventos, quam non nasci, profuerit: quod de Iulio Cesare Livius olim dicit.

CAPVT I.

Ventus est fluens aër. Quidam ita definierunt. Ventus est aër fluens in vnam partem. Hæc definitio videtur diligentior: quia numquam aër tam immobilis est, ut non in aliqua sit agitatione. Sic tranquillum mare dicitur, cum leuiter commouetur, nec in vnam partem inclinatur. Itaque si legeris,

Cum

Cum placitum ventis staret mare:

scito illud non stare, sed succuti leniter: & dici tranquillum, quia nec huc nec illo impetum capiat. Idem & de aëre iudicandum est, non esse vñquam immobilem, etiam si quietus sit. Quod ex hoc intelligas licet. Cum sol in aliquem clausum locum infusus est, videmus corpuscula minima in aduersum ferri, alia sursum, alia deorsum, varie concursantia. Ergo parum diligenter comprehendet quod vult, qui dixerit, Fluctus est maris agitatio: quia tranquillum quoque agitur. At ille abunde sibi cauerit, cuius hæc definitio fuerit: Fluctus est maris in vñam partem agitatio. Sic in hac quoque re, de qua cum maxime quærimus, non circumscribetur: qui ita se gesserit, vt dicat: Ventus est fluens aër in vñam partem: aut, Ventus aër est fluens impetu, aut vis aeris in vñam partem euntis, aut cursus aëris aliquo concitior. Scio quid responderi pro definitione altera possit. Quid necesse est adicere te, in vñam partem fluens aer? Vtique enim quod fluit, in vñam partem fluit. Nemo aquam fluere dicit, si tantum intra se mouetur, sed si aliquo fertur. Potest ergo aliquid moueri, & non fluere: at e contrario non potest fluere, nisi in vñam partem. Sed siue hæc breuitas satis a calumnia tuta est, hac vtamur: siue aliquis circumspectior est, verbo non parcat, cuius adiectio cauillationem omnem poterit excludere. Nunc ad ipsam rem accedamus, quoniam satis de formula disputatum est.

CAP. II. Democritus ait, cum in angusto inani multa sunt corpuscula, quæ ille atomos vocat, sequi ventum. At contra, quietum & placidum aeris statum esse, cum in multo inani pauca sunt corpuscula. Nam quemadmodum in foro aut vico quamdiu paucitas est, sine tumultu ambulatur: vbi turba in angu-

stum concurrat, aliorum in alios incidentium rixa fit: sic in hoc quo circumdati sumus spatio, cum exiguum locum multa corpora impleuerint, necesse est alia aliis incident, & impellantur ac repellantur, implicenturque & comprimantur, ex quibus nascitur ventus, cum illa quæ colluctabantur, incubuere, & diu fluctuata ac dubia inclinauere se. At ubi in magna laxitate corpora pauca versantur, nec arietare 1) possunt, nec impelli.

CAP. III. Hoc falsum esse, vel ex eo colligas licet, quod tunc interim minime ventus est, cum aër nubilo grauis est. Atqui tunc plurima corpora se in angustum contulere: & inde spissatarum nubium grauitas est. Adiice nunc, quod circa flumina & lacus frequens nebula est, arctatis congestisque corporibus, nec tamen ventus est. Interdum vero tanta caligo effunditur, ut conspectum in vicino stantium eripiat: quod non eueniret, nisi in paruum locum corpora se multa compellerent. Atqui nullum tempus inagis, quam nebulosum, caret vento. Adiice nunc, quod e contrario venit 1), ut sol matutinum aëra spissum & humidum ortu suo tenuet. Tunc surgit aura, cum datum est laxamentum corporibus, & stipatio illorum ac turba resoluta est.

CAP. IV. Quomodo, inquis, ergo venti fiunt, quos non negas fieri? Non vno modo. Alias enim terra ipsa magnam vim aëris eiicit, & ex abdito spirat: alias cum magna & continua ex imo euaporatio in altum agit 1) quæ emiserat, immutatio ipsa halitus mixti in ventum vertitur. Illud enim nec ut credam, mihi persuaderi potest, nec ut taceam: quo-

1. *Arietare*) in se mutuo arietum ad instar concurrere.

1. *Quod e contrario venit*) quod argumentum contrarium est rare factu scilicet potius aëre ventum oriri.

1. *Agit*) *egit* ex MSS. restituit Gronov.

modo in nostris corporibus ex cibo fit inflatio, quæ non sine magna narium iniuria emittitur, & ventrem interdum cum sono exonerat, interdum secretius: sic putant & hanc magnam rerum naturam alimenta mutantem emittere spiritum. Bene nobiscum agitur, quod semper concoquit 2): alioquin immundius aliquid timeremus. Numquid ergo hoc verius est, dicere, multa ex omni parte terrarum & assidua ferri corpuscula: quæ, cum coaceruata sunt, deinde extenuari sole cœperint, quia omne quod in angusto dilatatur, spatium maius desiderat, ventus existit?

CAP. V. Quid ergo? hanc solam esse causam venti existimas, aquarum terrarumque euaporationes? Ex his grauitatem aëris fieri, deinde solui impetu, cum quæ densa steterant, ut est necesse, extenuata nituntur in ampliorem locum? Ego vero & hanc iudico. 1) Ceterum illa est longe verior causa, valentiorque, habere aëra naturalem vim mouendi se: nec aliunde concipere, sed inesse illi ut aliarum rerum, ita huius potentiam. An hoc existimas, nobis quidem datas vires esse, quibus nos moueremus, aëra autem inertem, inagitabilem relictum esse? cum aqua motum suum habeat, etiam ventis quiescentibus: nec enim aliter animalia edere posset. Muscum quoque innasce aquis, & herbosa quædam videmus, summo innatantia.

CAP. VI. Est ergo aliquid in aqua vitale. De aqua dico? Ignis 1) qui omnia consumit, quædam

2. *Concoquit*) quod natura sic tetrum venti odorem consumit, non aliter quam in humanis corporibus fit. *Fromond.*

1. *Ego vero & hanc iudico*) hanc quidem & ipse causam agnosco, sed non solam.

1. *Ignis*) plane gemina habet Aristot. Lib. XI. c. 36.

etiam creat: & quod videri non potest simile veri, sed tamen verum est, animalia igne generantur. Habet ergo aliquam vim talem aer, & ideo modo spissat se, modo expandit & purgat: alias contrahit, alias diducit, ac differt. Hoc ergo interest inter aera & ventum, quod inter lacum & flumen. Aliquando per se ipse sol causa venti est, fundens rigentem aëra, & ex denso coactoque explicans.

CAP. VII. In vniuersum de ventis diximus: nunc viritim incipiemus illos excutere. 1) Fortasse apparebit quemadmodum fiant, si apparuerit, quando & vnde procedant. Primum ergo antelucanos flatus inspiciamus, qui aut ex fluminibus, aut ex conuallibus, aut ex aliquo sinu feruntur. Nullus ex his pertinax 2) est, sed cadit fortiore iam sole: nec fertur ultra terrarum adspectum. 3) Hoc ventorum genus incipit vere, nec ultra æstatem durat. Et inde maxime venit, vbi aquarum plurimum & montium est. Plana licet abundant aquis, tamen carent aura: hoc dico, quæ pro vento valet. 4)

CAP. VIII. Quomodo ergo talis flatus concipitur, quem Græci *byædæxios* 1) vocant? Quidquid ex se paludes & flumina emittunt (id autem & mul-

1. *Viritim incipiemus illos excutere*) de his omnibus, quæ hoc loco de ventorum varietate narrantur, vid. Plinium L. 2. c. 45. usque ad c. 50. & Gellium L. 2. c. 21. *Maret.*

2. *Pertinax*) durabilis.

3. *Nec fertur ultra terrarum adspectum*) non ultra terræ adspectum, i. e. quatenus oculus in terræ superficie adspicere extendit, fertur & exit. *Fromond.*

4. *Quæ pro vento valet,*) quæ venti nomen mereri possit. *Fromond.*

1. *byædæxios*) quia e sinu erumpit. Meminit etiam Apuleius Lib. de mundo. *Id.*

tum est, & assiduum) per diem solis alimentum est: 2) nocte non exhauritur, sed montibus inclusum, in vnam regionem colligitur. Cum illam impleuit, & iam se non capit, sed exprimitur aliquo, & in vnam partem procedit: hic ventus est. Itaque eo incumbit, quo liberior exitus inuitat, & loci laxitas, in quam coaceruata incurrant. Huius rei argumentum est, quod prima noctis parte non spirat. Incipit enim fieri tunc illa collectio, quæ circa lucem iam plena est, & onerata quærit quo defluat: & eo potissimum exit, vbi plurimum vacui est, & magna ac patens area. Adicit autem ei stimulos ortus solis, feriens gelidum aera. Nam etiam antequam appareat, lumine ipso valet: & nondum quidem aera radiis impellit, iam tamen laceffit & irritat, luce præmissa. 3) Nam cum ipse processit, alia superius rapiuntur, 4) alia diffunduntur tepore. Ideo non vltra matutinum illis datur flare. omnis illorum vis conspectu solis exstinguitur: etiamsi violentiores flauere, circa medium tamen diem relanguescunt: nec vnumquam vsque in meridiem aura producitur. Alia autem imbecillior ac breuior est, prout valentioribus minoribusue collecta caussis est.

CAP. IX. Quare tamen tales venti vere & æstate validiores sunt? Leuissimi enim cetera parte anni, nec qui vela impleant, surgunt. Quia ver aquosius est, & ex plurimis aquis, locisue ob humidam cæli naturam saturis & redundantibus, maior euaporatio est. At quare æstate æque profunditur? Quia post

2. *Per diem solis alimentum est*) astra enim vaporibus pasci Stoicis creditum.

3. *Luce præmissa*) luce quæ ipsius adscensum supra horizontem antecedit.

4. *Superius rapiuntur*) nimio calore rarefacta. *Præmond.*

occasum solis remanet diurnus calor, & magna noctis parte perdurat: qui reuocat exeuntia, ac vehemens trahit, quicquid ex his sponte reddi solet¹): deinde non tantum habet virium, vt quod euocauit, absumat. Ob hoc diutius corpuscula emanare solita, & efflari, terra ex se atque humor emittit. Facit autem ventum sol ortus, non calore tantum, sed etiam ictu. Lux enim (vt dixi) quæ solem antecedit, nondum aëra calefacit, sed percutit tantum: percussus autem in latus cedit. Quamquam ego ne illud quidem concesserim, lucem ipsam sine calore esse, cum ex calore fiat. Non habet forsitan tantum teporis, quantum actu²) appareat. Opus tamen suum facit, & densa diducit ac tenuat. Præterea loca, quæ aliqua iniquitate naturæ ita clausa sunt, vt solem accipere non possint, illa quoque nubila & misti luce calestant, & per diem minus quam noctibus rigent. Etiamnum natura calor omnis abigit nebulas, & a se repellit. Ergo sol quoque idem facit. Et ideo quibusdam videtur, inde flatus esse, vnde sol. Hoc falsum esse ex eo apparet, quod aura in omnem partem vehit, & contra ortum plenis velis nauigatur. Quod non eueniret, si semper ventus ferretur a sole.

CAP. X. Etesiae quoque, qui in argumentum a quibusdam aduocantur, non nimis propositum adiuvant. Dicam primum quid illis placeat; deinde, cur displiceat mihi. Etesiae, inquiunt, hieme non sunt: quia breuissimis diebus sol desinit, priusquam frigus euincatur. Itaque niues & ponun-

1. *Quicquid ex his sponte reddi solet*) terra enim & aqua semper sponte sua corpuscula quædam heterogene & leniora exhalant.

2. *Actu*) tactu leg. Fromond.

tur & durantur. Æstate incipiunt flare, cum & longius extenditur dies, & recti in nos radii diriguntur. Veri ergo simile est, concussas calore magno nives plus humidi efflare. Item terras exoneratas niue, re-
rectasque spirare liberius. Itaque plura ex Septem-
trionali parte cæli corpora exire, & in hæc loca quæ
submissiora 1) ac tepidiora sunt, deferri. Sic im-
petum Etesias sumere: & ob hoc a solstitio illis initium
est, utraque ortum Caniculæ non valent: quia
iam multum e frigida cæli parte in hanc egestum est.
At sol mutato cursu 2) in nostram rectior tenditur:
& alteram partem aëris attrahit, aliam vero impellit.
Sic ille Etesiarum flatus æstatem frangit: & a mensium
feruentissimorum grauitate defendit.

CAP. XI. Nunc, quod promisi, dicendum est,
quare Etesia illos non adiument, nec quidquam huic
conferant causæ. Dicimus autem luce auram inci-
tari, eandem subsidere, cum illam sol attingit. Atqui
Etesia ob hoc somniculosi a nauis, & delicati vocan-
tur, quod (ut ait Gallio) mane nesciunt surgere: eo
tempore incipiunt prodire, quo ne pertinax quidem
aura est. quod non accideret, si ut auras, ita illos
sol comminueret. Adice nunc, quod si causâ illis
flatus est, spatium diei ac longitudo, etiam ante solsti-
tium flarent, cum longissimi dies sunt, & cum ma-

1. *Submissiora*) ex opinione veterum, quam tradit Virgil.
Georg. I.

Mundus ut ad Scythiam Ripheasque arduus arces

Consurgit, premitur Libya denexus in Austros, Gronov.

2. *At sol mutato cursu*) Seneca hoc vult: *at sol rectior*
(quando in cancro directioribus radiis nos ferit) *mutato cursu*
(cum iam versus æquatorem se reflectit) *a nostra* (parte Sep-
temtrionali) *auertitur*. Tunc autem alteram partem (Septem-
trionalem & nostram) aëris attrahit post se, aliam vero (me-
ridionalem) impellit & agit ante se. Fromond.

xime nives tabescunt. Iulio enim mense iam dispoliata sunt omnia, aut certe admodum paucis adhuc sub nive.

CAP. XII. Sunt quædam genera ventorum, quæ ruptæ nubes & in prorsum solutæ emittunt. Hos Græci ventos *inspiras* vocant. Qui hoc (ut puto) modo fiunt. Cum magna inæqualitas ac dissimilitudo corporum, quæ vapor terrenus emittit, in sublimem eat, & alia ex his corporibus sicca sint, alia humida: ex tanta discordia corporum inter se pugnantium, cum in vnum conglobata sunt, verisimile est quasdam cauas effici nubes, & intervalla inter illas relinqui fistulosa, & in modum tibiæ angusta. His intervallis tenuis includitur spiritus: qui maius desiderat spatium, cum euerberatus cursu parum libero incaluit: & ob hoc amplior fit, scinditque cingentia, & erumpit in ventum: qui fere procellosus est, quia superne demittitur, & in nos cadit vehemens & acer: quod non fusus, nec per apertum venit, sed laborat, & iter sibi vi ac pugna parat. Hic fere brevis flatus est. Quia receptacula nubium per quæ ferebatur, ac munimenta perumpit; ideo tumultuosus venit aliquando, non sine igne ac sono cæli. Hi ventum multo maiores diuturnioresque sunt, si alios quoque flatus ex eadem causa ruentes in se abstulere, & in vnum confluxere plures: sicut torrentes modicæ magnitudinis eunt, quamdiu separatis suis cursus est: cum vero plures in se aquas convertere, fluminum iustorum ac perennium magnitudine excedant. Idem credibile est fieri & in procellis, ut sint breves quamdiu singulæ sunt: ubi vero sociavere vires, & ex pluribus cæli partibus elusus spiritus eodem se contulit, & impetus illis accedit, & mora.

CAP. XIII. Facit ergo ventum resoluta nubes: quæ pluribus modis soluitur. Nonnumquam con-

lobationem illam spiritus rumpit, inclusi & in exitum nitentis luctatio: nonnumquam calor, quem modo sol fecit, modo ipsa arietatio magnorum inter corporum, & attritus. Hoc loco, si tibi videtur, uari potest, cur turbo fiat. Euenire in fluminibus olet, ut quam diu sine impedimento feruntur, simplex & rectum illis iter sit: ubi incurrere in aliquod saxum ad latus ripae prominens, retorqueantur, & in orbem aquas sine exitu flectant, ita ut circumlatæ in se sorbeantur, & vorticem efficiant. Sic ventus, quamdiu nihil obstitit, vires suas effundit. Vbi aliquo promontorio percussus est, aut vi locorum coarctantium 1) in canalem deuexum tenuemque collectus: sæpius in se volutatur, similemque illis, quas didimus conuerti, aquis facit vorticem. Hic ventus circumactus, & eundem ambiens locum, & se ipsa vertigine concitans, turbo est. Qui si pugnacior sit, ac diutius volutatur, inflammatur, & efficit quem *πρηστὴρ* 2) Græci vocant. Hic est igneus turbo. Hi 3) fere omnia pericula venti erupti de nubibus produnt, quibus armamenta rapiantur, & toxæ naues in sublime tollantur. Etiamnum quidam venti diuersos ex se generant, & impulsam aera in alias quoque partes, quam in quas ipsi inclinauerunt, dispergunt. Illud quoque dicam, quod mihi occurrit, quemadmodum stillicidia, quamuis iam inclinent se & labantur, nondum tamen effecere lapsum, sed ubi plura coiere & turba vires dedit, tunc luere & ire dicuntur: sic quamdiu leues sunt aeris notus, agitati pluribus locis, nondum ventus est;

1. *Coarctantium*) sese contrahentium.

2. *πρηστὴρ*) quasi dicas ventum inflammatum. vid. de o Aristoteles Lib. III, Meteor. c. 1.

3. *Hi*) sc. presteres, produnt omnia argumenta, ex quibus patet eos ex nubibus erupisse.

tunc esse incipit, cum omnes illos miscuit, & in vnum impetum contulit. Spiritum a vento modus 4) separat: vehementior enim spiritus ventus est; incertum spiritus leuiter fluens aër.

CAP. XIV. Repetam nunc quod in primo 1) & iterum, edi e specu ventos, recessuque interiore terrarum. Non tota solido contextu terra in vnum 2) usque fundatur, sed multis partibus caua,

---- & cæcis suspensa latebris.

alicubi habet inania sine humore. Ibi etiam si nulla lux 3) discrimen aëris monstrat, dicam tamen nubes nebulasque in obscuro consistere. Nam nebulæ quidem supra terras, quia videntur, sunt: sed qui sunt, videntur. Illic quoque nihilominus ob id sunt, quod non videntur. Flumina illic scias licet, nostris paria, sublabi: alia leuiter ducta, alia in confragosis locis præcipitando sonantia. Quid ergo? non illud æque dabis, esse aliquos & sub terra lacus, & quasdam aquas sine exitu stagnare? Quæ si ita sunt, necesse est & illud, aëra onerari 4), oneratumque incumbere, & ventum propulso suo concitare. Et ex illis ergo subterraneis nubibus sciemus nutriri inter obscura flatus, cum tantum virium fecerint, quanto aut terræ obstantia auferant, aut aliquod apertum ad hos efflatus iter occupent, & per hanc cauernam in nostras sedes efferantur. Illud vero manifestum est, magnam esse sub terris vim sulphuris, & aliq-

4. Modus) magnitudo & quantitas. Fromond.

1. In primo) in principio, vt a primo. Gronov.

2. Vnum) innum legit Fromond.

3. Etiam si nulla lux &c.) etiam si lucis defectus disformem aëris oculis ibi non sistat, ratione tamen persuasus dico nubes & nebulas ibi esse.

4. Onerari) impleri vapore & halitu aquarum illarum subterranearum. Fromond.

rum non minus ignem alentium. Per hoc loca cum se, exitum quærens, spiritus torfit, accendat flammam ipso affricu necesse est. Deinde flammis latius fasis, etiam si quid ignavi aëris erat, extenuatum moveri, & viam cum fremitu vasto atque impetu quærere. Sed hoc diligentius persequar, cum quæram de motibus terræ.

CAP. XV. Nunc mihi permitte narrare fabulam. Asclepiodotus 1) auctor est, demissos quam plurimos a Philippo in metallum antiquum olim destitutum, ut exploraret quæ vbertas eius esset, qui status, an aliquid futuris reliquisset vetus avaritia: descendisse illos cum multo lumine, & multos duraturo dies: deinde longa via fatigatos, vidisse flumina ingentia, & conceptus aquarum inertium vastos, pares nostris, nec compressos quidem terra supereminente 2), sed liberæ laxitatis, non sine horrore visos. Cum magna hæc legi voluptate intellexi enim seculum nostrum, non novis vitiis, sed iam inde antiquitas traditis laborare: nec nostra ætate primum avaritiam, venas terrarum lapidumque rimantem, in tenebris male abstrusa quæsisse. Illi quoque maiores nostri, quos celebramus laudibus, quibus dissimiles querimur nos esse, spe ducti, montes ceciderunt, & supra lucrum sub ruina steterunt. 3) Ante Philippum Macedonem reges fuere, qui pecuniam in altissimis usque latebris sequerentur, & reli-

1. *Asclepiodotus*) de quo & L. VI. c. 17.

2. *Supereminente*) leg. *superimminente*. Hoc est, quibus terra non de proximo incumberet, sed ingenti & alto fornice supersusponderetur. Gronov.

3. *Supra lucrum sub ruina steterunt*) in specubus illis subterraneis supra aurum quidem & metalla, sed sub ruina impendentium forniciam cum periculo steterunt. *Fromond.*

Ad spiritum libero, in illos se demitterent specus, in quos nullum noctium dierumque perveniret discrimen, & a tergo lucem relinquerent. Quae tanta spes fuit? Quae tanta necessitas hominem ad fidem erectum incurrauit, & defodit, & in fundum telluris intimae merfit, ut erueret aurum, non minore periculo quaerendum, quam possidendum? Propter hoc cuniculos egit, & circa praedam lutulentam incertamque reptavit, oblitus dierum, oblitus naturae melioris, a qua se avertit. Nulli ergo mortuo tam gravis est, quam istis supra quos avaritia vrgens terrarum pondus iniecit, quibus abstulit caelum, quos in imo, ubi illud malum virus latitat, infodit. Illos descendere ausi sunt, ubi novam rerum positionem, terrarumque pendentium habitus, ventosque per cunicum inane experientur, & aquarum nulli fluentium 4) horridos fontes, & altam perpetuamque noctem. Deinde cum ista fecerint, inferos metuunt.

CAP. XVI. Sed ut ad id, de quo agitur, reuertar, venti quatuor sunt, in ortum, occasum, meridiem, septemtrionemque divisi. Ceteri, quos variis nominibus appellamus, his applicantur.

*Eurus ad auroram Nabathaeque regna recessit,
Persidaeque, & radiis iuga subdita matutinis.
Vesper & occiduo quae littora sole tepescunt,
Proxima sunt Zephyro. Scythiam septemque triones
Horriser inuasit Boreas. contraria tellus*

Nubibus assiduus, pluvioque madescit ab Austro.
Vel, si brevius illos complecti inavis, in unam tempestatem (quod fieri nullo modo potest 1)) congregentur.

4. Nulli fluentium) i. e. nemini usus fluentium.

1. Quod fieri nullo modo potest) nam venti contrarii finem mare nequeunt.

*Vna Eurusque Notusque ruunt, creberque procellis
Africus: ----*

& qui locum in illa rixa 2) non habuit, Aquilo. Qui-
lam illos duodecim faciunt. Quatuor enim cali-
diores partes in ternas dividunt, & singulis ventis binos suf-
fectos 3) dant. Hac arte Varro, vir diligens, illos
ordinat: nec sine causa. Non enim eodem semper
tempore sol oritur, aut occidit. Sed alius est ortus oc-
casusque æquinoctialis (bis autem æquinoctium est:)
alius solstitialis 4), alius hibernus. Qui surgit ab
oriens æquinoctiali, subsolanus apud nos dicitur:.
Græci illum *ἀπὸ τοῦ ἡλίου* vocant. Ab oriente hiberno
Eurus exit: quem nostri vocauere Vulturum.
Et Linus hoc illum nomine appellat, in illa pugna
Romanis parum prospera, in qua Hannibal & contra
plem orientem exercitum nostrum, & contra ven-
um constituit: cum venti adiutorio ac fulgoris præ-
trahentis oculos hostium vicit. Varro quoque hoc
nomen usurpat. Sed & Eurus 5) iam ciuitate dona-
us est, & nostro sermoni non tamquam alienus in-
eruenit. Ab oriente solstitiali excitatum, Græci
ἀπὸ τοῦ ἡλίου appellant: apud nos sine nomine est. 6) Æ-
quinoctialis occidens Fauonium mittit: quem Zephy-
um esse dicent tibi, etiam qui Græce nesciunt loqui,

2. *In illa rixa*) qui omiffus est in isto quem Poeta describis
entorum concursu.

3. *Suffectos*) quos collaterales quidam vocant.

4. *Solstitialis*) solstitium fere æstiuam solis stationem no-
at, quamvis & hyberna detur, quam *bruma* nomine plerum-
que designant.

5. *Eurus*) nam Græcum hoc nomen origine est.

6. *Apud nos sine nomine est*) Aquilonem tamen appellat
Gellius Lib. II. c. 22. & Apuleius: at Plinius H. N. L. II. c. 47.
Aquilonem medium inter septentrionem & ortum solsticia-
lem constituit.

A solstitiali occidente Corus venit, qui apud quosdam Argestes dicitur. Mihi non videtur: quia ri violenta vis est, & in vnam partem rapax; Argestes fere mollis est, & tam euntibus communis, qui redeuntibus. Ab occidente hiberno Africus furibundus & ruens, apud Græcos ἀψ dicitur. A septentrionali latere summus est Aquilo, medius Septentrio, imus Thrafcias. Huic deest apud nos nomen. A meridiano axe Euronotus est, deinde Latine Auster. deinde Libonorus, qui apud sine nomine est.

CAP. XVII. Placet autem duodecim ventos esse: non quia ubique tot sint (quosdam enim inclitio terrarum excludit) sed quoniam plures nusquam sunt. Sic casus sex dicimus: non quia omne non sex recipit, sed quia nullum plures quam sex. (duodecim ventos esse dixerunt, hoc secuti sunt, eundem ventorum esse, quot cæli discrimina. Cælum enim diuiditur in circulos quinque, qui per mundi cardines eunt. Est septemtrionalis, 1) est solstitialis, 2) est æquinoctialis, 3) est brumalis, 4) contrarius septemtrionali. 5) His sextus addit, qui superiorem partem mundi ab inferiore cernit. Ut scis enim, dimidia pars mundi semper supra, dimidia infra est. Hanc lineam, quæ inter aperta & occulta est, Græci ὀρίζοντα vocant: nos finitorem dixere, alii finientem. Adiciendus ad hunc meridianus circulus, qui horizonta rectis angulis secat. Ex his quidam circuli in transue-

1. *Septemtrionalis*) qui nobis dicitur Circulus Arcticus.

2. *Solstitialis*) Tropicus Cancræ.

3. *Æquinoctialis*) æquator.

4. *Brumalis*) Tropicus Capricorni.

5. *Contrarius septemtrionali*) Circulus Antarcticus.

currunt, & alios interuentu suo scindunt. Necessesse autem est, tot aeris discrimina esse, quot partes. Ergo horizon siue finiens circulus, quinque illos orbes, quos modo dixi fieri, secat, 6) & efficit decem partes, quinque ab ortu, quinque ab occasu. Meridianus circulus, qui in horizonta incurrit, regiones duas 7) adiecit. Sic duodecim aer discrimina accipit, & totidem facit ventos. Quidam sunt quorundam locorum proprii, qui non transmittunt, sed in proximum ferunt. 8) Non est illis a latere vniuersi mundi impetus. 9) Atapulua Apuliam infestat, Calabriam Iapyx, Athenas Sciron, Pamphyliam Carægis, Galliam Circius: cui ædificia quassanti, tamen incolæ gratias agunt, tamquam salubritatem cæli sui debeant ei. Diuus certe Augustus templum illi, cum in Gallia moraretur, & vouit & fecit. Infinitum est, & singulos velim persequi. Nulla enim propemodum regio est, quæ non habeat aliquem flatum ex se nascentem, & circa se cadentem.

CAP. XVIII. Inter cetera itaque Providentiæ opera, hoc quoque aliquis, vt dignum admiratione suspexerit. Non enim ex vna causa ventos, aut inuenit, aut per diuersa disposuit: sed primum vt aëra non sinerent pigrescere, sed assidua vexatione vtilem redderent, vitalemque tracturis. Deinde vt imbres terris subministrarent, iidemque nimios compescerent. Nam modo adducunt nubes, modo diducunt, vt per totum orbem pluviæ diuidi possent. In Italiam Auster impellit, Aquilo in Africam reiecit: Ete-

6. Secat) in sphaera nimirum obliqua.

7. Regiones duas) Septentrionis sc. & Austr. *Fromond.*

8. Ferunt) potius feruntur, ibique deficiunt & expirant.

Id.

9. Non est illis a latere vniuersi mundi impetus) non veniunt ab ultimo Horizonte, sed e vicino nascuntur. *Id.*

līe non patiuntur apud nos nubes consistere. Iden totam Indiam & Æthiopiam continuis per id tempus aquis irrigant. Quid, quod fruges percipi non possunt, nisi flatu superuacua admixta seruandis ventirentur, nisi esset quod segetem excitaret, & latentem frugem, ruptis velamentis suis, quæ folliculos agricolæ vocant, adaperiret? Quid, quod omnibus inter se populis commercium dedit, & gentes dissipatas locis miscuit? Ingens naturæ beneficium, si illud in iniuriam suam non vertat hominum furor. Nunc quod de Cæsare olim maiore vulgo dictitatum est, & a Tito Livio positum, in incerto esse, vtrum illum magis nasci reip. profuerit, an non nasci 1); dici etiam de ventis potest: adeo quidquid ex illis vtile & necessarium est, non potest his repensari, quæ in perniciem suam generis humani dementia excogitat. Sed non ideo non sunt ista natura sua bona, si vitio male vventium nocent. Nimirum in hoc Providentia, ac dispositor ille mundi Deus aëra ventis exercendum dedit, & illos ab omni parte, ne quid esset situ squalidum, effudit: non ut nos classes partem freti occupaturas compleremus milite armato, & hostem in mari aut post mare inquireremus. Quæ nos dementia exagitat, & in mutuum componit exitium? Vel ventis damus bellum petitori, & periclitamur periculi causa. 2) Incertam fortunam experimur: vim tempestatum nulla ope humana superabiles, mortem sine spe sepulturæ. Non erat tanti, si ad pacem per ista veheremur. Nunc autem cum

1. *Vtrum illum magis nasci Reipab. profuerit, an non nasci*) illud ob auctum Gallia Romæ imperium, hoc ob liberationem eius oppressam. *Grægor.*

2. *Periclitamur periculi causa*) per vnam periculum aliquid querimus. *Fromond.*

serimus tot scopulos latentes, & insidias vadossis; cum effugerimus procellosos desuper mon- in quos præceps navigantes ventus impingit; & inuolutos nubilo dies, & nimbis ac tonitruis- rendas noctes, cum turbinibus diuulsa navigia: erit huius laboris ac metus fructus? quis nos os tot malis portus excipiet? Bellum scilicet, & ius in litore hostis, & trucidandæ gentes tra- ræ magna ex parte victorem, & antiquarum vr- m flamma. Quid in arma cogimus populos? d exercitus scribimus, directuros aciem in mo- fluctibus? quid maria inquietamus? Parum vi- icet ad mortes nostras terra late patet. Nimia icate fortuna nos tractat: nimis dura dedit no- corpora, felicem valetudinem. Non depopu- ar nos casus incurrens: emetiri cuique annos s ex commodo licet, & ad senectutem decurre-

Itaque eamus in pelagus, & vocemus in non a cessantia. Miseri, quid quaeritis? mortem, vique superest? Petet illa vos & ex lectulo; sed que innocentes petat: occupabit vos in vestra do- ; sed occupet nullum molientes malum. Hoc o quid aliud quis dixerit, quam insaniam, cir- nferre pericula, & ruere in ignotos, iratum sine aria occurrentia deuastantem, ac ferarum more cidere, quem non oderis? Illis tamen in vltionem, ex fame morsus est: nos sine vlla parsimonia no- i alienique sanguinis, mouemus maria, & navigia ducimus, salutem committimus fluctibus, secun- s optamus ventos, quorum felicitas est ad bella rferri. Quousque nos malos mala nostra rapuere? rum est, intra orbem suum furere. Sic Persarum & stolidissimus in Græciam traiecit, quam exercitus n vicit, cum impleuerit. 3) Sic Alexander vltior

g. Impleueris) adeo nimirum erat numerosus.

Bactris & Indis volet quærere, quid sit ultra magnum mare, & indignabitur aliquid esse ultimum sibi. Sic Parthis auaritia Crassum dabit. Non horrebit reuocantis diras tribuni 4), non tempestates longissimi maris, non circa Euphratem præsaga fulmina 5), & deos resistentes. Per hominum deorumque iras ad aurum ibitur. Ergo non immerito quis dixerit, rerum naturam melius acturam fuisse nobiscum, si ventos stare vetuisset, & inhibito discursu furentium, in sua quemque terra stare iussisset. Si nihil aliud, certe suo quisque tantum ac suorum malo nasceretur. Nunc parum vi domestica 6), externis quoque laborandum est. Nulla terra tam longe remota est, quæ non mittere aliquo suum malum possit. Vnde scio an nunc aliquis magnæ gentis in abditis dominus, fortunæ indulgentia tumens, non contineat intra terminos arma, an paret classes ignota molientis? Vnde scio, hic mihi, an ille ventus bellum intueatur? Magna pars erat pacis humanæ, maria præcludi. Non tamen (vt paullo ante dicebam) queri possumus de auctore nostri Deo, si beneficia eius corrumpimus, & vt essent contraria, efficiamus. Dedit ille ventos ad custodiendam cæli terrarumque temperiem, ad euocandas suppressendasque aquas, ad alendos satorum atque arborum fructus: quos ad maturitatem, cum aliis causis adducit ipsa isctatio, attrahens cibum in summa, & ne torpeant, mouens. Dedit ventos ad vltiora noscenda. fuisset enim imperitum animal, & sine magna experientia rerum homo, si

4. *Diras tribuni*) Atteji Metelli, qui Crassum contra populi voluntatem aduersus Parthos exercitus decemque diris alienis.

5. *Præsaga fulmina*), quibus detectus pons fuit quo Euphras

6. *Domestica laborum*, (vt paullo ante dicebam)

inscriberetur natalis soli sine. Dedit ventos ut
 moda cuiusque regionis fierent communia: non
 iones equitemque gestarent, nec ut perniciofa
 bus arma transueherent. Si beneficia naturæ
 ium prauitate perpendimus, nihil non nostro
 accepimus. Cui videre expedit? cui loqui?
 non vita tormentum est? Nihil inuenies tam
 festæ utilitatis, quod non in contrarium trans-
 culpa. Sic ventos quoque natura bonos futuros
 erat: ipsi illos contrarios fecimus. Omnes in
 od nos malum ducunt. Non eadem est his &
 causa soluendi: sed iusta nulli. diuersis enim
 nentis ad tentandum iter impellimur. Vtique
 vitio nauigatur. Egregie Plato dicit, qui nobis
 exitum iam testium loco dandus est: minima
 uæ homines emant vita. Imo, Lucili carissi-
 si bene furorem illorum æstimaueris, id est,
 im (in eadem enim turba volutamur) magis
 s, cum cogitaueris vita parari ea, in quibus
 onsumitur. 7)

Vita parari ea &c.) i. e. vitæ pericula queri quæ vitæ
 axime nocent, qualia sunt omnia luxus instrumenta,
 uns mare quærentur.

LIBER SEXTVS.

In quo de terræ motu agitur.

Argumentum.

Naturam & causas terræ motus docte & explicite enarrat. Ipso iam sene sub Imperio Neronis, Pompeii celebre Campaniæ oppidum terræ motu desedit, in iuuentute eius & Imperio Tiberii, XII vrbes Asia perditæ. Non metuendus tamen terræ motus; quia magnificum a tam magna causa perire. In causas, deinde terræ motus inquiri. Thales terram, ceu nauigium, aqua ferri & fluctuari, alii aquarum sub terra latentium fluctu agitari crediderunt. Hac occasione ad questionem famosam digreditur, de Origine Nili. Aristoteles, Theophrastus, Callisthenes (æternam Alexandri gimen, a quo iniuriose necatus) spiritum terræ motorem faciunt: quibus noster accedit. Ex motu Campano per silentia orta, quæ omnium ibi greges exanimauit: quidam etiam terrore lymphatici errauere. Denique in mores relapsus, non terræ motus, non fluctus, non arma metuenda docet; quia rem pusillam, hominis vitam tantum petunt, quam auricula dolor, aut pes leuiter offensus, auferre potest.

CAPVT I

Pompeios, celebrem Campaniæ urbem, in quam ab altera parte Surrentinum Stabianumque litus, ab altera Herculansense, conueniunt, mareque ex aperto reductum 1) ameno sinu cingunt, desedisse terræ motu, vexatis quæ-

1. Reductum) reducta dicuntur interiora, abdita, ut quæ in sinu sunt.

cumque adiacebant regionibus, Lucili virorum optime, audiui: & quidem diebus hibernis 1): quos vacare a tali periculo maiores nostri solebant promittere. Nonis Febr. fuit motus hic, Regulo & Virginio Consulibus, qui Campaniam numquam securam huius mali, indemnem tamen, & totiens defunctam metu, magna strage vestauit. Nam & Herculaneis oppidi pars ruit, dubieque stant etiam quæ relicta sunt. Et Nucerinorum colonia, ut sine clade, ita non sine querela est. Neapolis quoque priuatim multa, publice nihil amisit, leuiter ingenti malo perstricta. Villæ vero præruptæ passim sine iniuria tremuere. Adiciunt his sexcentarum ouium 3) gregem exanimatum, & diuisas statuas: motæ post hoc mentis aliquos atque impotes sui errasse. Quorum ut causas excutiamus, & propositi operis contextus exigit, & ipse in hoc tempus congruens casus. Quærenda sunt trepidis solatia, & demendus ingens timor. Quid enim cuiquam satis tutum videri potest, si mundus ipse concutitur, & partes eius solidissimæ labant? Si, quod vnum immobile est in illo fixumque, ut cuncta in se intenta sustineat, fluctuat: si quod proprium habet terra, perdidit, stare: ubi tandem resident metus nostri? Quod corpora receptaculum inuenient? quo sollicita confugient, si ab imo metus nascitur, & funditus trahitur? Consternatio omnium est, ubi tecta crepuere, & ruina signum dedit: tunc præceps quisque se proripit, & penates suos deserit, ac se publico credit. Quam latebram prospicimus, quod auxilium, si orbis ipse ruinas agitet? si hoc, quod nos tuetur ac sustinet, supra quod vrbes sitæ sunt, quod fundamen-

2. *Hybernis*) quo tempore rariores terræ motus esse observant.

3. *Sexcentarum ouium*) quas halitus teter interemit.

tum quidam orbis esse dixerunt, discedit ac titubat? Quid tibi esse non dico auxilii, sed solatii potest, vti timor fugam perdidit? Quid est, inquam, satis motum? quid ad tutelam alterius ac sui firmum? Hostem muro repellam: præruptæ altitudinis castella vel magnos exercitus difficultate aditus morabuntur. A tempestate non vindicant portus: nimborum vim effusam, & sine fine cadentes aquas tecta propellunt: fugientes non sequitur incendium: aduersus tonitrua & minas cæli, subterraneæ domus, & defossi in altum specus, remedia sunt. Ignis ille cælestis non transuerberat terram, sed exiguo eius obiectu re-tunditur. In pestilentia mutare sedes licet. Nullum malum sine effugio est. Numquam fulmina populos perusserunt. Pestilens cælum exhaustit vrbes, non abstulit. Hoc malum latissime pater, ineximibile, auidum, publice noxium. Non enim domos solum, aut familias, aut vrbes singulas haurit, sed gentes totas, regionesque subuerit: & modo ruina operit, modo in altam voraginem condit: ac ne id quidem relinquit, ex quo appareat, quod non est, saltem fuisse: sed supra nobilissimas vrbes, sine villo vestigio prioris habitus, solum extenditur. Nec desunt qui hoc genus mortis magis timeant, quo in abruptum cum sedibus suis eunt, & e vinorum numero vivo, auferuntur, tamquam non omne fatum ad eundem terminum veniat. Hoc habet inter cetera æstima hoc natura præcipuum, quod cum ad exitum ventum est, omnes in æquo sumus. Nihil itaque interest, vtrum me capis vnus elidat, an monte toto premat: vtrum supra hoc domus vnus onus veniat, & sub exiguo eius tumultu ac complanatione exipiam, an totus caput meum, terrarum orbis abscondat: an hoc hunc & in aperto spiritum reddam. an in vasto

rum deliscentium sinu: solus in illud profun-
 1, an cum magno comitatu populorum concit-
 ium ferat: Nihil interest mea, quantus circa
 tem meam tumulus sit. ipsa ubique tantum-
 est. Proinde magnum sumamus animum ad-
 us istam eladem, quæ nec evitari, nec provideri
 ft. Desinamus audire istos, qui Campaniæ re-
 tiauere, quique post hunc casum emigraverunt,
 antequam se vinqum ipsam regionem accessuros.
 enim illis promittet melioribus fundamentis
 aut illud solum stare? Omnia eiusdem sortis
 ; & si nondum mota, tamen mobilia: hunc
 esse in quo securus consistis locum, hæc nox
 hic ante noctem dies scindet. Vnde scies an me-
 eorum locorum conditio sit, in quibus iam vires
 fortuna consumpsit; & quæ in futurum ruina sua
 a sunt 4)? Erramus enim, si villam terrarum per-
 exceptam immunemque ab hoc periculo credi-
 1. Omnes sub eadem iacent lege. Nihil ita, ut
 nobile esset, natura concepit. Alia temporibus
 cadunt. Et quemadmodum in urbibus magna,
 sic hæc domus, nunc illa suspenditur 5); ita in
 orbe terrarum nunc hæc pars facit vitium, nunc
 Tyros aliquando infamis ruinis fuit. Asia
 & Macedoniam, quæcumque est ista vis mali
 incurrit; nunc Campaniam læsit. Circuit fatum,
 quid diu præteriit, repetit. Quædam rarius so-
 at, sæpius quædam. Nihil immune esse & inno-
 m finit. Non homines tantum, qui brevis & ca-

Ruina sua fulsa sunt) vacua enim ante loca & hiantia
 riorum ruina implentur & fulciuntur. *Fromond.*

Suspenditur) extra perpendicularum inclinata in ruinam,

ducares nascimur; vrbes oraue terrarum & littora, & ipsum mare in seruitutem fati venit. Quo ergo nobis permanfura promittimus bona fortunæ; & felicitatem, cuius ex omnibus rebus humanis velocissima est leuitas, habituram in aliquo pondus ac moram credimus? Perpetua sibi omnia promittentibus in mentem non venit, idipsum, supra quod ftamus, stabile non esse. Neque enim Campaniæ istud aut Achaïæ, sed omnis soli vitium est, male cohærere, & ex cauffis pluribus resolui; & summa manere 6), partibus ruere.

CAP. II. Quid ago? Solatium aduersus pericula dare promiseram: ecce vndique timenda denun-
tio. Nego quidquam esse quietis æternæ: quod & perire non possit, & perdere. Ego vero hoc ipsum solatii loco pono, & quidem valentissimi: quandoquidem sine remedio 1) timor stultus est ratio terrorem prudentibus excutit; imperitis fit magna ex desperatione securitas. Hoc itaque generi humano dictum puta, quod illis subita captiuitate inter ignes & hostem stupentibus dictum est,

Vna salus vltis, nullam sperare salutem.

Si vultis nihil timere, cogitate omnia esse timenda: circumspicite quam leuibis cauffis discutiāmur. 2) Non cibus nobis, non humor, non vigilia, non somnus, sine mensura quadam salubria sunt. Iam intelligitis nugatoria nos esse corpuscula, & imbecilla, fluida, non magna molitione perdenda. Sine dubio id vnum periculi satis esset, quod tremunt terræ,

6. *Summa manere &c.*) hoc est totam terram manere partes quasdam eius fatiscere.

1. *Sine remedio*) id quod remedium non admittit, quod mutari nequit, stulte timetur.

2. *Discutiāmur*) intereamus, anima & corpore solutis.

quod

quod subito dissipantur, ac superposita diducunt. Magni se aestimat; 3) qui fulmina & motus terrarum hiatusque formidat: vult ille imbecillitatis suæ sibi conscius timere pituitam? ita videlicet nati sumus, tam felicia sortiti membra, & in hanc magnitudinem creuimus, & ob hoc nisi mundi partibus motis, nisi cælum intonuerit, nisi terra subsederit, perire non possumus. Unguiculi nos, & ne totius quidem dolor, sed aliqua a latere eius scissura conficit: & ego timeam terras trementes, quem crassior salina suffocat? Ego extimescam emotum sedibus suis mare, & ne aestus, maiore quam solet cursu, plus aquarum trahens superueniat; cum quosdam strangulauerit portio, male lapsa per fauces. Quam stultum est, mare horrere: cum scias, stillicidio 4) perire te posse? Nullum est maius solatium mortis, quam ipsa mortalitas. nullum autem omnium istorum quæ extrinsecus terrent, quam quod innumerabilia pericula in ipso sinu sunt. Quid enim dementius, quam ad tonitrua succidere, & sub terram correpere fulminum metu? Quid stultius, quam timere nutationem aut subitos montium lapsus, irruptiones maris extra litus eiectionis, cum mors vbique præsto sit, & vndique occurrat; nihilque sit tam exiguum, quod non in perniciem generis humani satis valeat? Adeo non debent nos ista confundere, tamquam plus in se mali habeant, quam vulgaris mors: ut contra, cum sit necessarium e vita exire, & aliquando emittere animam, maiore perire ratione iunet. Necesse est mori vbi- cumque, quandoque. Stet licet ista humus, & se

3. Magni se aestimat &c.) dum putat ab istis maioribus causis sibi interitum tantum imminere, cum leuissima quævis eum, perdere possint ut pituita, unguiculi dolor &c.

4. Stillicidio) paucis guttis male per fauces lapsis.

teneat suis finibus, nec vlla iactetur iniuria : supra me quandoque erit. Interest ergo, illam ego mihi, an ipsa se mihi imponat? Diducitur ingenti potentia nescio cuius mali : rumpitur, & me in immensam altitudinem abducit. Quid porro? Mors lenior in plano est? Quid habeo quod querar, si rerum natura non vult me iacere in ignobili loco? si mihi iniicit sui partem? Egregie Vagellius meus in illo inclyto carmine:

Si cadendum est, inquit, mihi celo cecidisse velim. Idem licet dicere. Si cadendum est, cadam orbe concusso : non quia fas est optare publicam cladem, sed quia ingens mortis solatium est, terram quandoque videre mortalem.

CAP. III. Illud quoque proderit præsumere animo, nihil horum deos facere; nec ira numinum, aut cælum concuti, aut terram. Suas ista causas habent nec ex imperio sæuiunt, sed ex quibusdam vitiis, ut corpora nostra, turbantur : & tunc, cum facere videntur iniuriam, accipiunt. Nobis autem ignorantibus verum, omnia terribilia sunt, vtpote quorum metum raritas anget. Lenius accidunt familiaria : ex insolito formido est maior. Quare autem quidquam nobis insolitum est? quia naturam oculis, non ratione comprehendimus : nec cogitamus, quid illa facere possit, sed tantum quid fecerit. Damus itaque huius negligentiae poenas, tamquam nouis territi: cum illa non sint noua, sed insolita. Quid ergo? Non religionem incutit mentibus, & quidem publice, siue deficere sol visus est, siue luna, cuius obscuratio frequentior, aut parte sui, aut tota, delituit? longeque magis illæ actæ in transuersum faces, & cæli magna pars ardens, & crinita sidera, & plures solis orbes, & stellæ per diem visæ, subitque transcurfus ignium, multam post se lucem trahentium? Nihil horum sine timore miramur : & cum timendi
fit

fit caussa, nescire; non est tanti scire, ne timesse. Quanto satius est, causas inquirere, & quidem toto in hoc intentum animo? Neque enim illo quidquam inueniri dignius potest, cui se non tantum commodet, sed impendat.

CAP. IV. Quæramus ergo, quid sit quod terram ab infimo moueat, quid tanti molem ponderis impellat, quid sit illa valentius, quid tantum onus vi sua labefactet: cur modo tremat, modo luxata subfidat, nunc in partes diuisa discedat: & alias interuallum ruinæ suæ disseruet, alias cito comprimat: nunc omnes magnitudinis notæ conuertat in trorsus, nunc novos exprimat: aperiat aliquando aquarum calentium venas, aliquando refrigeret: ignesque nonnumquam per aliquod ignotum antea montis aut rupis foramen emitat, aliquando notos & per secula nobiles comprimat. Mille miracula mouet, faciemque mutat locis, & desert montes, subrigit plana, valles extuberat, nouas in profundo insulas erigit. Hæc ex quibus causis accidunt, digna res est excuti. Quod, inquis, erit pretium operæ? quo nullum maius est, nosse naturam. Neque enim quidquam habet in se huius materiæ tractatio pulcrus, cum multa habeat futura vsui, quam quod hominem magnificentia sui detinet; nec mercede, sed miraculo colitur. Inspiciamus ergo quid sit, propter quod accidunt hæc: quorum est adeo mihi dulcis inspectatio, vt quamuis aliquando de motu terrarum volumen iuuenis ediderim, tamen tentare me voluerim, & experiri, an ætas aliquid nobis aut ad scientiam, aut certe ad diligentiam adiecerit.

CAP. V. Causam, qua terra concutitur, alii in aqua esse, alii in ignibus, alii in ipsa terra, alii in spiritu putauere: alii in pluribus, alii in omnibus his. Quidam liquere ipsis aliquam ex istis causam esse dixerunt;

xerunt; sed non liquere, quæ esset. Nunc singul
persequamur. Illud ante omnia mihi dicendum est
opiniones veteres parum exactas esse, & rudes. Cu
caverum adhuc errabatur. Nona omnia erant pri
mo tentantibus, post eadem illa limata sunt: &
quid inuentum est, illis nihilominus referri deb
acceptum. Magni animi res fuit, rerum naturæ late
bras dimouere, nec contentum exteriori eius con
spectu, introspicere, & in deorum secreta descen
dere. Plurimum ad inueniendum contulit, qui spe
rauit posse reperiri. Cum excusatione itaque vetera
audiendi sunt. Nulla res consummata est, dum in
cipit. Nec in hac tantum re omnium maxima atque
inuolutissima, in qua etiam cum multum actum erit
omnis tamen ætas quod agat, intueniet; sed in omni
alio negotio, longe semper a perfecto fuere prin
cipia.

CAP. VI. In aqua causam esse, nec ab vno dictum
est, nec vno modo. Thales Milesius totam terram
subiecto iudicat humore portari & innatare: siue il
lud oceanum vocas, siue magnum mare, siue alteri
us naturæ simplicem adhuc aquam & humidum ele
mentum. Hac, inquit, vnda sustinetur orbis, vnde
ut aliquod grande nauigium & graue his aquis quæ
premit. Superuacuum est reddere causas, propter
quas existimat, grauissimam partem mundi non posse
spiritu tam tenui fugacique gestari: non enim nunc
de situ terrarum, sed de motu agitur. Illud argu
menti loco ponit, aquas esse in causa, quibus hic
bis agitur, quod in omni maiore motu erumpunt
fere noni fontes: sicut in nauigijs quoque euenit.

*Spiritu tam tenui fugacique gestari) quali eum gestant
innatantem vulgo credimus.*

inclinata sunt, & abiere in latus, aquam sorbeant; ut in omni onere eorum quæ vehit, si immodice de-
 cessa sunt 2), aut superfunditur, aut certe dextra
 sinistraque solito magis surgit. Hanc opinionem
 istam esse, non est diu colligendum. Nam si ter-
 ram aqua sustineret, tota aliquando concuteretur,
 imper moueretur: nec agitari illam miraremur, sed
 anere. Tum tota concuteretur, non ex parte:
 iniquam enim navis dimidia iactatur. nunc vero
 non terrarum vniuersarum, sed ex parte motus est.
 quomodo ergo fieri potest, ut quod totum vehi-
 tur, totum non agitur, si id quo vehitur, agita-
 tum est? At quare aquæ erumpunt? Primum omni-
 ni sæpe tremuit terra, & nihil humoris noui fluxit.
 einde si ex hac causa vnda prorumperet, a lateribus
 ræ circumfunderetur: sicut in fluminibus ac mari
 demus accidere, ut incrementum aquarum, quo-
 rum nauigia desidunt, in lateribus maxime appa-
 ret. Ad vltimum non tam exigua fieret quam dicit
 scriptio, nec velut per rimam sentina subreperet, sed
 esset ingens inundatio, ut ex infinito liquore, & fe-
 re vniuersa.

AP. VII. Quidam motum terrarum aquæ impu-
 tre: sed non ex eadem causa. Per omnem, in-
 quit, terram, multa aquarum genera decurrunt.
 ubi perpetui amnes, quorum nauigabilis etiam si-
 ttorio imbrium magnitudo est. Hinc Nilus per
 n ingentes aquas inuehit: hinc qui medius inter
 & hostilia fluit, Danubius ac Rhenus, alter
 icos impetus cohibens, & Europam Asiam-
 terminans 1), alter Germanos, auidam gen-

1) lego fuerit. pertinet enim hoc ad aquam, quæ
 quocunque onere vel superfluit, vel a latere surgit.
 2) Europam Asiamque determinans) ingens error, Danubio
 et Tanais sunt.

vehementius mouere. Nam apud nos quoque multa, quæ procul a mari fuerant, subito eius accessu vapu-
auere; & villas in conspectu collocatas, fluctus, qui
longe audiebatur, inuasit. Illic quoque potest acce-
lere ac decedere pelagus infernum: quorum neu-
rum fit sine motu superstantium.

CAP. VIII. Non quidem existimo diu te hæsitau-
rum, an credas esse subterraneos amnes & mare
hæconditum. Vnde enim ista prorumpunt, vnde
ad nos veniunt, nisi quod origo humoris inclusa est?
Age, cum vides interruptum Tigrim in medio iti-
eris ficcari, & non vniuersum auerti, sed paullatim,
non apparentibus damnis, minui primum, deinde
consumi: quo illum putas abire nisi in obscura terra-
rum; vtique cum videas emergere iterum, non
minorem eo qui prior fluxerat? Quid cum vides
Alpheum, celebratum poëtis, in Achaia mergi, &
in Sicilia rursus transiecto mari effundere amœnissi-
mum fontem Arethusam? Nescis autem, inter opi-
niones, quibus narratur Nili æstiuæ inundatio, &
hanc esse, a terra illum erumpere, & augeri non
apernis aquis, sed ex intimo redditis? Ego quidem
centuriones duos, quos Nero Cæsar, vt aliarum vir-
tutum, ita veritatis in primis amantissimus, ad in-
uestigandum caput Nili miserat, audiui narrantes,
vngum illos iter peregisse, cum a Rege Æthiopiarum
astructi auxilio, commendatique proximis regibus,
penetrassent. Ad vltiora quidem, aiebant, perue-
nimus, ad immensas paludes, quarum exitum nec
colæ nouerant, nec sperare quisquam potest, ita
aplicitæ aquis herbæ sunt, & aquæ nec pediti elu-
abiles, nec nauigio, quod nisi paruum & vnius ca-
tex, limosa & obsita palus non ferat. Ibi, inquit, vi-
mus duas petras, ex quibus ingens vis fluminis ex-
debat. Sed siue caput illa, siue accessio est Nili, siue

tunc nascitur, siue in terras ex priore recepta cursu redit 1): nonne tu credis, illam, quidquid est, ex magno terrarum lacu ascendere? Habeant enim oportet pluribus locis sparsum humorem, & in imo coactum, ut eructare tanto impetu possint.

CAP. IX. Ignem causam motus quidam, & quidem non eandem iudicant. Inprimis Anaxagoras, qui existimat, simili pene ex causa & aëra concuti, & terram: cum in inferiore parte spiritus crassum aëra, & in nubes coactum, eadem vi qua apud nos quoque nubila frangi solent, rumpit; & ignis ex hoc collisu nubium, cursuque elisi aëris, emicuit. Hic ipse in obuia incurrit, exitum quærens, ac diuellit repugnantia: donec per angusta aut nactus est viam exendi ad cælum, aut vi atque initia fecit. Alii in igne causam quidem esse, sed non ob hoc, iudicant: sed quia pluribus obrutus locis ardeat, & proxima quæque consumat. Quæ si quando exesa ceciderint, tunc sequi motum earum partium, quæ subiectis adminiculis destitutæ labant, donec corruiere: nullo occurrente, quod onus exciperet. Tunc chasmata, tunc hiatus vasti aperiuntur: aut cum diu dubitauerunt, 1) super ea se, quæ supersunt stantque, componunt. 2) Hoc apud nos quoque videmus accidere, quotiens

1. *In terras ex priore recepta cursu redit*) in terras redit & conspicua fit, cum antea, quod sit in fluuiis nonnulla, post emensum aliquot in terræ superficie spatium in eam se abdidisset.

1. *Cum diu dubitauerunt*) cum diu motu incerto agitata fuerunt: explico enim ista ex præcedentibus: *tunc sequi motum earum partium quæ subiectis adminiculis destitutæ labant*, item ex sequentibus: *cum exusta trabes &c.*

2. *Super ea quæ supersunt stantque*) se componunt & coeunt super ea quæ super imposita sunt & stant, ut ita obruant ea, qualia sunt ædificia, turres &c. quod enim Fromondus hic *qua accusatiuum non nominatiuum esse vult*, id ratione mihi carere videtur.

incendio pars ciuitatis laborat: cum exustæ trabes sunt, aut corrupta quæ superioribus firmamentum dabant; tunc diu agitata fastigia concidunt, & tam diu differuntur atque incerta sunt, donec in solido resederunt.

CAP. X. Anaximenes ait, terram ipsam sibi esse causam motus, nec extrinsecus incurrere quod illam impellat: sed intra ipsam & ex ipsa quasdam partes eius decidere, quas aut humor soluerit, aut ignis exederit, aut spiritus violentia excusserit. Sed his quoque cessantibus non deesse, propter quod aliquid abscedat aut reuellatur. Nam primum omnia vetustate labuntur, nec quidquam tutum a senectute est. Hæc solida quoque & magni roboris carpit. Itaque quemadmodum in ædificiis veteribus quædam non percussa tamen decidunt, cum plus ponderis habuere quam virium: ita in hoc vniuerso terræ corpore euenit, vt partes eius vetustate soluantur, solutæ cadant, & tremorem superioribus afferant: primum dum abscedunt (nihil enim vtique magnum sine motu eius, cui hæsit, abscinditur) deinde cum deciderunt, solido exceptæ resiliant, pilæ more; quæ cum cecidit exultat, ac sæpius pellitur, totiens a solo in nouum imperum missa. Si vero in stagnantibus aquis delata sunt, hic ipse casus vicina concutit fluctu, quem subitum vastumque illisum ex alto pondus elicit.

CAP. XI. Quidam ignibus quidem assignant hanc tremorem, sed aliter. Nam cum pluribus locis ferueant, necesse est ingentem vaporem sine exitu voluant, qui vi sua spiritum intendit: & si acrius institit, opposita diffundit: si vero remissior fuit, nihil amplius quam mouet. Videmus aquam spumare, igne subiecto. Quod in hac aqua facit inclusa & angusta, multo magis illum facere credamus, cum violentus

ac vastus ingentes aquas excitat. Tunc ille vapore inundantium aquarum, quidquid pulsaverit, agit.

CAP. XII. Spiritum esse qui moueat, & plurimis & maximis auctoribus placet. Archelaus antiquitatis diligens, ait ita: Venti in concava terrarum deferuntur: deinde ubi iam omnia spatia plena sunt, & in quantum aer potuit, densatus est, is qui superuenit spiritus, priorem premit & elidit, ac frequentibus plagis primo cogit, deinde perturbat. Tunc ille quaerens locum, omnes angustias r) dimouet, & claustra sua conatur effringere. Sic euenit, ut terra spiritu luctante, & fugam quaerente, moueantur. Itaque cum terrae motus futurus est, praecedit aëris tranquillitas & quies: videlicet, quia vis spiritus, qui concitare ventos solet, in inferna sede detinetur. Nunc quoque cum hic motus in Campania fiat, quamuis hiberno tempore, & inquieto, per superiores dies aer stetit. Quid ergo? Numquam flante vento terra concussa est? Admodum raro duo fluere simul venti. Fieri tamen & potest, & solet, quod si recipimus, & constat duos ventos rem simul gerere: quid ni accidere possit, ut alter superiorem aera agitet, alter inferum?

CAP. XIII. In hac sententia licet ponas Aristotelem, & discipulum eius Theophrastum, non, ut Graecis visum est, diuini, tamen & dulcis eloqui virum, & nitidi sine labore. Quid utrique placeat, exponam. Semper aliqua euaporatio est e terra, quae modo arida est, modo humido mixta. Haec ab infimo edita, & in quantum potuit, elata, cum viteriorem locum in quem exeat non habet, retro fertur, atque in se reuoluitur: dumque rixa spiritus recipro-

1. *Angustias*) Codex Britannicus *obscure* legit. Gronov.

cantis iactat obstantia, & siue interclusus, siue per angusta enisus est, motum ac tumultum ciet. Straton ex eadem schola est, qui hanc partem philosophiæ maxime coluit, & rerum naturæ inquisitor fuit. Huius tale decretum est: Frigidum & calidum semper in contraria abeunt, & vns esse non possunt: eo frigidum confluit, vnde vis calida discessit: & inuicem ibi calidum est, vnde frigus expulsum est. Hoc quod dico verum est: sed vtrumque in contrarium agi, ex hoc tibi appareat. Hiberno tempore, cum supra terram frigus est, calent putei, nec minus specus, atque omnes sub terra recessus: quia eo se calor contulit, superiora possidenti frigori cedens: qui cum in inferiora peruenit, & eo se quantum poterat ingessit, quo densior, hoc validior est: huic alius superuenit, cui necessario congregatus ille iam & in angustum pressus, loco cedit. Idem e contrario euenit, cum vis maior frigidi illata in cauernis est. Quidquid illic calidi latet, frigori cedens abit in angustum, & magno impetu agitur: quia non patitur vtriusque natura concordiam, nec in vno moram. Fugiens ergo, & omni modo cupiens excedere, proxima quæque remolitur ac iactat. Ideoque antequam terra moueatur, solet mugitus audiri, ventis in abdito tumultuantibus. nec enim aliter posset, vt ait noster Virgilius:

Sub pedibus mugire solum, & iuga celsa moueri: nisi hoc esset ventorum opus. Vices deinde huius pugnae sunt: definit calidi congregatio, ac rursus eruptio 1):

1. *Rursus eruptio*) æstate cum in subterraneis congregatus calor dissoluitur, & rursus in auras per dehiscences terræ poros fit eruptio, tunc in aere compescitur frigus, & in viscera terræ compellitur succeditque calori, mox ibi futurum potentius. *Rursus* igitur valet *retro sursum* in auras, vnde calor ille descenderat in viscera terræ. *Fromond.*

Tunc frigida compescuntur & succedunt, mox futura potentiora. Dum ergo alterna vis cursat, & vtro citroque spiritus comæneat, concutitur.

CAP. XIV. Sunt qui existiment, spiritu quidem, & nulla alia ratione tremere terram, sed ex alia causa, quam Aristoteli placuit. Quid sit quod ab his dicatur, audi. Corpus nostrum & sanguine irrigatur, & spiritu, qui per sua itinera discurret. Habemus autem quædam angustiora animæ receptacula, per quæ nihil amplius quam meat: quædam patentiora, in quibus colligitur, & vnde dividitur in partes. Sic hoc totum terrarum omnium corpus, & aquis, quæ vicem sanguinis tenent, & ventis, quos nihil aliud quis quam animam vocauerit, peruium est. Hæc duo alicubi concurrunt, alicubi consistunt. Sed quemadmodum in corpore nostro, dum bona valetudo est, venarum quoque imperturbata mobilitas modum seruat; vbi aliquid aduersi est, micat erebrius, & suspiria atque anhelitus, laborantis ac fessi signa sunt: ita terræ quoque, dum illis positio naturalis est, inconcussæ manent. Cum aliquid peccatur, tunc velut ægri corporis motus est, spiritu illo qui modestius perfluebat, isto vehementius, & quassante venas suas: nec, ut illi paullo ante dicebant, quibus animal placet esse terram. nam si hoc est quemadmodum animal, tota vexationem sentiet. Neque enim in nobis febris alias partes moratius impellit, sed per omnes pari æqualitate discurret. Vide ergo, numquid intret in illam spiritus ex circumfuso aëre: qui quamdiu habet exitum, sine iniuria labitur: si offendit aliquid, & incidit quod viam claudat, tunc oneratur primo infundente se a tergo aëre. Deinde per aliquam rimam maligne fugit, & hoc acrius fertur, quo angustias. Id sine pugna non potest fieri, nec pugna sine motu.

At

At si nec rimam quidem per quam effluat inuenit, conglobatus ille furit, & huc atque illo circumagitur, aliaque deiicit, alia intercidit: cum tenuissimus, idemque fertilissimus, & irrepit quamuis in obstructa, & quidquid intrauit, vi sua diducat & dissipet; tunc terra iactatur. Aut enim datura vento locum discedit; aut cum dedit, in ipsam, qua illum emisit, cauernam fundamento spoliata confidit.

CAP. XV. Quidam ista existimant. Terra multis locis perforata est, nec tantum primos illos aditus habet, quos velut spiramenta ab initio sui recepit, sed multos illic casus imposuit. 1) Alicubi diduxit, quidquid superne terreni erat, aqua: alia torrentes exedere, illa æstibus magnis dirupta patuere. Per hæc interualla intrat spiritus: quem si inclusit mare, & altius adegit, nec fluctus retro abire permisit, tunc ille exitu simul redituque præcluso, volutatur. Et quia in rectum non potest tendere, quod illi naturale est, in sublime se intendit, & terram prementem diuerberat.

CAP. XVI. Etiamnum dicendum est, quod plerisque auctoribus placet, & in quod fortasse fiet discessio. 1) Non esse terram sine spiritu, palam est. Non tantum illo dico, quo se tenet, ac partes sui iungit, qui inest etiam saxis mortuisque corporibus: sed illo dico vitali, & vegeto, & alente omnia. Hunc nisi haberet, quomodo tot arbutis spiritum infunderet, non aliunde viuentibus, & tot satis? Quemadmodum tam diuersas radices, aliter atque aliter in semersas foueret, quasdam summa receptas parte, quas-

1. *Imposuit*) addidit.

1. *In quod fortasse fiet discessio*) quod approbationem forte merebitur. Pedibus nimirum in senatu discedebatur in senectias.

alimentum ex terreno trahunt, & inter-
tur: nec vlllo alio scilicet, quam halitu
stijentur. Hoc illis alimentum, hic past
posset autem tam multa, tantaque, & se
terra nutrire, nisi plena esset animæ, quæ
& noctem ab omnibus partibus suis su
enim non potest, vt non multum illi supe
tantum petitur ac sumitur: & ad tem
quod exeat, nascitur. 2) Nec enim es
illi copia suffecturi in tot cœlestia spiritu
cem ista excurrerent, & in aliud alia
Sed tamen necesse est abunde ac plena si
dito proferat. Non est ergo dubium, quod
spiritus interlateat, & cæca sub terra spa
obtineat. Quod si verum est, necesse
moueatur, quod re mobiliissima plenum
quid enim dubium esse potest cuiquam
fit tam inquietum quam aer, & tam ver-
tatione gaudens?

CAP. XVII. Sequitur ergo, vt natura
erceat, & quod semper moueri vult, aliq

moueat. Id quando fit? Quando illi cursus interdictus est. Nam quamdiu non impeditur, placide fluit: cum offenditur & retinetur, insanit, & moras suas abruptit, non aliter, quam ille

--- *pontem indignatus Araxes.*

Quamdiu illi facilis & liber est alueus, primas quasque aquas explicat. Vbi saxa manu vel casu illata pressere venientem, tunc impetum mora quærit: & quo plura opposita sunt, plus inuenit virium. Omnis enim illa vnda quæ a tergo superuenit, & in se crescit, cum onus suum sustinere non potuit, vim ruina parat, & prona cum ipsis quæ obiacebant fugit. Idem spiritu fit: qui quo valentior agiliorque est, citius rapitur, & vehementius septus omnes disturbat. Ex quo motus fit scilicet eius partis, sub qua pugnatum est. Quod dicitur, verum esse ex illo probatur: sæpe enim cum terræ motus fuit, si modo pars eius aliqua dirupta est, inde ventus per multos dies fluxit: vt traditur factum eo terræmotu, quo Chalcis laborauit: quod apud Asclepiodotum inuenies, auditorem Posidonii, in ipsis quæstionum naturalium caussis. Inuenies & apud alios auctores, iasse vno loco terram, & inde non exiguo tempore irasse ventum: qui scilicet illud iter ipse sibi fecerat, per quod ferebatur.

CAP. XVIII. Maxima ergo caussa est, propter quam terra moueatur, spiritus natura citus, & loco mutans. Hic quamdiu non impellitur, & inanti spatio latet, iacet innoxius, nec circumie-molestus est. Vbi illum extrinsecus superueni-caussa sollicitat, compellitque & in arctum agit, et adhuc cedit tantum, & vagatur. Vbi ere-scendendi facultas est, & vndique obsistitur, tunc

-- *magno cum murmure montis cum claustra fremit,* ---

quæ diu pulsata conuellit ac iactat: eo acrior, quo cum valentiore mora luctatus est. Deinde cum circa perlustrauit omne quo tenebatur, nec potuit evadere, inde quo maxime impactus est, resilit: & aut per occulta diuiditur, ipso terræmotu raritate facta, aut per nouum vulnus emicuit. Ita eius vis tanta non potest cohiberi, nec ventum tenet vlla compages: soluit enim quodcumque vinculum, & omne onus fert secum, infususque per minima laxamentum sibi parat, indomita naturæ potentia liber, utique concitatus, sibi ius suum vindicat. Spiritus vero inuicta res est: nihil enim erit quod

Luctantes ventos, tempestatesque sonoras

Imperio premat ac vinclis & carcere franet.

Sine dubio poëtæ hunc voluerant videri carcerem, in quo sub terra clausi laterent. Sed hoc non intellexerunt, nec id quod clausum est, esse adhuc ventum, nec id quod ventus est, posse iam claudi. Nam quod in clauso est, quiescit, & aëris statio est. omnis in fuga ventus est. 1) Etinnum & illud accedit his argumentis, per quod appareat, motum effici spiritu, quod corpora quoque nostra non aliter tremunt, quam si spiritum aliqua causa conturbat: cum timore contractus est, cum senectute languescit, & venis torpentibus marcet, cum frigore inhibetur, aut sub accessionem cursu suo deiicitur. Nam quamdiu sine iniuria perfluit, & ex more procedit, nullus est tremor corpori. cum aliquid occurrit quod inhibeat eius officium, tunc parum potens perferendis 2) his quæ suo vigore tenebat, deficiens concutit, quidquid integer tulerat.

1. Omnis in fuga ventus est) fuga & motus venti naturam absolunt.

2. Perferendis) sustinendis atque intendendis, quod nervis, venis & arteriis præstat.

CAP. XIX. Metrodorum Chium necesse est audiamus, quod vult sententiæ loco dicentem. Non enim permitto mihi nec eas quidem opinioniones præterire, quas improbo: cum satius sit omnium copiam fieri, & quæ improbamus, damnare potius, quam præterire. Quid ergo dicit? Quomodo in dolio cantantis vox, per totum cum quadam discussione percurrit ac resonat, & tam leuiter mota, tamen circuit, non sine tactu eius tumultuque, quo inclusa est: sic speluncarum sub terra pendentium vastitas habet æra suam; quem simul alius superne incidens percussit, agit non aliter, quam illa de quibus paullo ante retuli, inania indito clamore sonuerunt.

CAP. XX. Veniamus nunc ad eos, qui omnia ista quæ retuli in causa esse dixerunt, aut ex his plura. Democritus plura putat. Ait enim, motum aliquando spiritu fieri aliquando aqua, aliquando utroque: & id hoc modo prosequitur. Aliqua pars terræ concava est, & in hanc aquæ magna vis confluit. Ex hac est aliquid tenue, & ceteris liquidius. Hoc cum superveniente gravitate reiectum est, terræ illiditur, & illas movet. Nec enim fluctuari potest sine motu eius, in quod impingitur. Etiamnum quod modo de spiritu dicebamus, de aqua quoque dicendum est. Vbi in unum locum congesta est, & capere se desiit, aliquo incumbit, & primo viam pondere aperit, deinde impetu. nec enim exire nisi per deuexum potest, diu inclusa; nec in directum cadere moderate, aut sine concussione eorum, per quæ & in quæ cadit. Si vero cum iam rapi cœperit, aliquo loco substitit, & illa vis fluminis in se reuoluta est, in occurrentem terram repellitur, & illam, qua parte maxime pendet, exagitat. Præterea aliquando madefacta tellus, liquore penitus accepto

2. Nisi abundare videtur & nisi. Gronov.

altius

altius fidit, & fundus ipse vitiatur: tunc ea pars premitur, in quam maxime aquarum vergentium pondus inclinat. Spiritus vero nonnumquam impellit undas; & si vehementius institit, eam scilicet terrae partem mouet, in quam coactas aquas intulit. Nonnumquam in terrena itinera ²⁾ coniectus, & exitum quarens, mouet omnia: terra autem penetrabilis ventis est, & spiritus subtilior est, quam ut possit excludi, & vehementior, quam ut sustineri concitatus ac rapidus. Omnes istas esse posse causas Epicurus ait, phœresque alias tentat: & alios, qui aliquid vnum ex istis esse affirmauerunt, corripit; cum sit arduum, de iis quæ coniectura sequenda sunt, aliquid certi promittere. Ergo, ut ait, potest terram mouere aqua, si partes aliquas eluit, & abrasit, quibus desit posse extenuatis sustineri, quod integris ferebatur. Potest terram mouere impressio spiritus. Fortasse enim aër extrinsecus alio intrante aëre agitur. Fortasse aliqua parte subito decidente percutitur, & inde motum capit. Fortasse aliqua parte terræ velut columnis quibusdam ac pilis sustinetur: quibus vitiatis ac recedentibus, tremat pondus impositum. Fortasse calida vis spiritus in ignem versa, & fulmini similis, cum magna strage obstantium fertur. Fortasse palustres & iacentes aquas aliquis flatus impellit, & inde aut ictus terram quatit, aut spiritus agitatio, ipso motu crescens, & se incitans, ab imo in summa usque perfertur: nullam tamen illi placet causam motus esse maiorem, quam spiritum.

2. *In terrena itinera*) i. e. spiramenta, foramina & fistulae, per quas spiritus penetrat in terram. Sensus est, quod spiritus non tantum impellendo aquas & cogendo terram per eas quatit, sed ipse quandoque per cava terræ diffusus & exitum non inueniens omnia moueat. *Grosius.*

AP. XXI. Nobis quoque placet, hunc spiritum cui tanta possit conari, quo nihil est in rerum nanopotentius, nihil acrius, sine quo nec illa quidem, vehementissima sunt, valent. Ignem spiritus itat: aquæ, si ventum detrahas, inertes sunt, c demum impetum sumunt, cum illas agit flatus: potest dissipare magna spatia terrarum, & non ostes subrectos extollere, & insulas non ante visas, medio mari ponere. Theren, & Therasiam, & : nostræ ætatis insulam 1), spectantibus nobis in eo mari enatam, quis dubitat, quin in lucem spivexerit? Duo genera sunt (vt Posidonio placet) us movetur terra: vtrique nomen est proprium. ra succussio est, cum terra quatitur, & sursum rorsum movetur: altera inclinatio, qua in latura t nauigii more. Ego & tertium illud existimo, d nostro vocabulo signatum est: non enim sine la tremorem terræ dixere maiores, qui vtrique milis est. nam nec succutiuntur tunc omnia, nec nantur nec 2) vibrantur. Res minime in huius- i casu noxia sicut longe perniciosior est inclina- oncussione. Nam nisi celeriter & ex altera parte perabit motus, qui inclinata restituat, ruina ne- rio sequitur. Cum dissimiles ii motus inter se causæ eorum diuersæ sunt.

AP. XXII, Prius ergo de motu quatiente dica- . Si quando magna onera per vices vehiculorum lurium tracta sunt, & rotæ maiore nisu in salebras derunt, terram concuti senties. Asclepiodotus it, cum petra e latere montis abrupta cecidisset,

*Et hanc nostræ ætatis insulam) inter Theren & There-
Senecæ ætate natam, quæ Thie nomen obtinuit.*

Nec leg. sed. Gronov.

*Per vices vehiculorum) i. e. longo vehiculorum ordina-
ediff.*

montia vicina tremore collapsa. Idem sub terris fieri potest, ut ex his quæ impendent rupibus aliquando reuoluta, magno pondere ac sono in subiacentem celeriter cadat, eo vehementius, quo aut plus pondus vertat, aut citius. Et sic commouetur omne telluris æquæ vallis. Nec tantum pondere suo abscindi læta credibile est, sed cum flumina supra ferantur, alluvius humor commissuras lapidis extenuat, & quotidie his ad quæ religatus est aufert, & illam (ut ita dicam) cutem qua continetur, abradit. Deinde longa per ævum diminutio usque eo infirmat illa, quæ quotidie attriuit, ut desinant esse oneri ferendo. Tunc saxa vasti ponderis decidunt, tunc illa præcipitata repes. quidquid ab imo percussit 2), non passum consistere,

--- *Senitu venit, & ruerè omnia visa repente:*
ut ait Virgilius noster. Huius motus succutientis terras hæc est causa. Ad alteram transeo.

CAP. XXIII. Rara terræ natura est, multumque habens vacui. per has raritates spiritus fertur: quibus maior influxit, nec emittitur, concutit terram. Hæc placet & aliis, ut paullo ante retuli, causa: si quid apud te profectura testium turba est. Hanc etiam Callisthenes probat non contemptus vir. Fuit enim illi nobile ingenium, & furibundi regis 1) impatiens. Hoc est Alexandri crimen æternum, quod nulla virtus, nulla bellorum felicitas redimet. nam quotiens quis dixerit, Occidit Persarum multa millia: opponetur, Et Callisthenem. Quotiens dictum erit, Oc-

2. *Repercussit*) obstitit.

1. *Furibundi Regis*) Alexandri M. quem in Asiam comitabatur, cuiusque ira ob dicendi libertatem perlit.

idit Darium, penes quem tunc magnum regnum erat; opponetur, & Callisthenem. Quotiens dictum erit, Omnia oceano tenus vicit, ipsum quoque contauit nouis classibus, & imperium ex angulo Thraciæ vsque ad orientis terminos protulit: dicetur, Sed Callisthenem occidit. Omnia licet antiqua ducum regumque exempla transferat, ex his quæ scit, nihil tam magnum erit, quam scelus Callisthenes. Hic Callisthenes in libris, quibus describit quemadmodum Helice Burisque merse sunt, quis illis casus in mare, vel in illas mare immiserit, dicit id modum in priore parte dictum est. Spiritus intrat terram per occulta foramina, quemadmodum vbique, & sub mari. Deinde cum est obstructus ille tractus, per quem descenderat, reditum autem illi a terro resistens aqua abstulit, huc & illuc fertur, & sibi ipse occurrens terram labefactat. Ideo frequentissime mari opposita vexantur, & inde Neptuno hæc signata est mouendi potentia. Quisquis primas litteras Græcas didicit, scit illum apud Hæmerum *introversor* vocari.

CAP. XXIV. Spiritum esse huius mali causam, & ipse consentio: de illo disputabo, quomodo intret hic spiritus: vtrum per tenuia foramina, nec oculis comprehensibilia, an per maiora ac patentiora: & terram ab imo, an etiam per summa terrarum. Hoc incredibile est. Nam in nostris quoque corporibus vitis spiritum respuit: nec est illi introitus, nisi per viam trahitur: nec consistere quidem a nobis receptus potest, nisi in laxiore corporis parte. Non enim inter nervos palpe sue, sed in visceribus & patulo interioris partis recessu commoratur. Idem de terra suspicari licet, vel ex hoc, quod motus non in summo terre, circæe summa est, sed subter & ab imo. Huius
indi-

indiciū est, quod altitudinis profundæ maria instantur, motis scilicet his, supra quæ fusa sunt. Ergo verisimile est, terram ex alto moueri, & illic spiritum in cauernis ingentibus concipi. Imo, inquit, cœcum frigore inhorruimus, tremor sequitur, sic terras quoque spiritus extrinsecus accidens quassat. Quod nullo modo potest fieri. Algere enim debet, ut idem illi accidat, quod nobis, quos externa causa in horrorem agit. Accidere autem terræ simile quiddam nostræ affectionis, sed non ex simili causa, concesserim. Illam interior & altior iniuria debet impellere: cuius rei argumentum vel maximum hoc potest esse, quod cum vehementi motu ad apertum ingenti ruina solum est, totas nonnumquam vrbes & recipit hiatus ille, & abscondit. Thucydides ait, circa Peloponnesiaci belli tempus, Atalantam insulam aut totam, aut certe maxima ex parte superfusam. Idem Sidoni accidisse, Posidonio crede. Nec ad hoc testibus opus est. Meminimus enim, tetrīs interno motu diuulsis, loca disiecta, & campos interisse. Quod iam dicam, quemadmodum existimem, fieri.

CAP. xxv. Cum spiritus magnum & vacuum terrarum locum penitus oppleuit, cœpitque rixari, & de exitu cogitare; latera ipsa intra quæ latet, sæpius percutit, supra quæ vrbes interdum sitæ sunt; hæc nonnumquam adeo concutiuntur, ut ædificia superposita procumbant: nonnumquam in tantum, ut parietes quibus fertur omne tegimen cæui, decendant in illum subteruacantem locum, totæque vrbes in immensam altitudinem vergant. Si velis credere, aiunt aliquando Ossam Olympo cohæsisse, deinde terrarum motu recessisse, & scissam vnus magnitudinem montis in duas partes. tunc effugisse Peneum, qui paludes quibus laborabat Thessalia, siccauit, abdu-

ductis in se quæ sine exitu stagnauerant aquis. Ladon flumen inter Helim & Megalenopolin medius est, quem terrarum motus effudit. Per hoc quid probo? In laxos specus (quid enim aliud appellem loca vacua sub terris?) spiritum conuenire. Quod nisi esset, magna terrarum spatia commouerentur, & vna multa titubarent. Nunc exiguæ partes laborant, nec vnuquam per ducenta milliaria 1) motus extenditur. Ecce hic qui impleuit fabulis orbem, 2) non transcendit Campaniam. Quid dicam, cum Chalcis tremuit, Thebas stetisse? cum laborauit Ægium, tam propinquas illi Patras de motu solum audisse? Illa vasta concussio, quæ duas suppressit vrbes Heli- cen & Burin, citra Ægium constitit. Apparet ergo, in tantum spatium motum protendere, quantum illa sub terris vacantis loci inanitas pateat.

CAP. XXVI. Poteram ad hoc probandum abuti auctoritate magnorum virorum, qui Ægyptum nunquam tremuisse tradant. Rationem autem huius rei hanc reddunt, quod ex limo tota concreuerit. 1.) Tantum enim (si Homero 2) fides est) aberat a continenti Pharos, quantum naui diurno cursu metiri plenis lata velis potest: sed continenti admota est. Turbidus enim defluens Nilus, multumque secum limum trahens, & eum subinde apponens prioribus terris, Ægyptum annuo incremento semper vltra tulit. Inde pinguis & limosi soli est, nec vlla inter-

1. *Per ducenta milliaria*) imo latius extendi sæpe vel nostra memoria experientia docuit.

2. *Qui impleuit fabulis orbem*) qui Pompeios euerit, de quo huius libri initio.

1. *Quod ex limo tota concreuerit*) qui magis confusatus Spiritui subterraneo locum non relinquit.

2. *Homero*) *odyss. W.*

valla in se habet, sed crevit in solidum arescente limo: cuius pressa erat & sedens structura, cum partes glutinarentur, nec quidquam inane interuenire poterat, cum solido liquidum ac molle semper accederet. Sed mouetur 3) & Ægyptus & Delos, quam Virgilius stare iussit,

Immotamque coli dedit, & contemnere ventos.

Hanc philosophi quoque, credula natio, dixerunt non moueri, auctore Pindaro. Thucydides ait, antea quidem immotam fuisse, sed circa Peloponnesiacum bellum tremuisse. Callisthenes & aliò tempore ait hoc accidisse: Inter multa, inquit, prodigia, quibus denuntiata est duarum urbium Helices & Buri euersio, fuere maxime notabilia columna ignis immensi, & Delos agitata. Quam ideo stabilem videri vult, quia mari imposita, habeat concavas rupes & saxa peruia, quæ dent deprehensio aëri reditum. Ob hoc etiam insulas esse certioris soli, urbesque eotutiores, quo propius ad mare accesserunt. Falsa hæc esse: Pompeii & Herculaneum sensere. Adiice nunc, quod omnis ora maiis obnoxia est motibus. Sic Paphos non semel corrui, sic nobilis & huic iam familiaris malo Nicopolis. Cyprum ambit altum mare & agitur. Tyros & ipsa tam mouetur, quam diluitur. Hæ fere causæ reddantur, propter quas tremit terra.

CAP. XXVII. Quædam tamen propria in hoc Campano motu accidisse narrantur, quorum ratio reddenda est. Aiunt enim sexcentarum ouium gregem exanimatum in Pompeiana regione. Non est

3. Sed mouetur) dicit: poteram istis uti ad præsens argumentum, nisi moueri Ægyptum terræ motu constaret, non Delum, ut et hanc Virgilius, ut illam Homerus immotam tradiderit.

quare hoc putes ouibus illis timore accidisse, Diximus solere post magnos terrarum motus pestilentiam fieri. Nec id mirum est: multa enim mortifera in alto latent. At aer ipse, qui vel terrarum culpa vel pigritia, & æterna nocte torpescit, grauis haurientibus est: vel corruptus internorum ignium visio, cum est longo situ emissus, purum hunc liquidumque maculat ac polluit, insuetumque ducentibus spiritum, affert noua genera morborum. Quid, quod aquæ quoque inutiles pestilentesque in abdito latent, vt quas numquam vsus exerceat, numquam aura liberior euerberet 1)? Crassæ itaque, & graui caligine sempiternaque testæ, nihil nisi pestiferum in se & corporibus nostris contrarium habent. Aer quoque qui mixtus est illis, quique inter illas paludes iacet, cum emerit, late vitium suum spargit, & haurientes necat. Facilius autem pecora sentiunt, in quæ pestilentia incurrere solet quo audiora sunt: aperto cælo plurimum vtuntur, & aquis, quarum maxima in pestilentia culpa est. Ones vero mollioris naturæ, quo propiora terris ferunt capita, correptas esse non miror, cum afflatus diri aëris circa ipsam humum exceperint. Nocuisset ille & hominibus, si maior exiisset: sed illum copia aëris sinceri exstinxit, antequam vt ab homine posset trahi, surgeret.

CAP. XXVIII. Multa autem terras habere mortifera, vel ex hoc intellige, quod tot venena nascuntur, non manu sparsa, sed sponte: solo scilicet habente, vt boni, ita mali semina. Quid, quod pluribus Italianis locis per quædam foramina pestilens exhalatur

1. Euerberet) sic L. V. c. 12. Spiritus qui manus desiderat tantum, cum euerberatus cursu parum libero incaluit. Quid.

L. 14. Metam. de ardea ex vrbe combusta enascente: & ci-
tius, plausu euerberat alis, Gronov.

vapor, quem non homini ducere, non feræ tutum est? Aues quoque si in illum inciderint, antequam cælo meliore leniatur, in ipso volatu cadunt, liuentque corpora, & non aliter quam per vim elisæ fauces tument. Hic spiritus quamdiu terris continetur, tenui foramine fluens, non plus potentiæ habet, quam vt despectantia 1) & vltro sibi illata conficiat. Vbi per secula conditis tenebris ac tristitia loci creuit in vitium, ipsa ingrauescit mora; peior, quo segnior. Cum autem exitum nactus est, æternum illud vmbrosi frigoris malum, & infernam noctem soluit, ac regionis nostræ aëra infuscat. Vincuntur enim meliora prioribus. 2) Tunc etiam illi spiritus purior transit in noxium. Inde subitæ continuæque mortes, & monstrosa genera morborum, vt ex nouis orta caussis. Breuis aut longa clades est, prout vitia valere. Nec prius pestilentia desinit, quam spiritum illum grauem exercuit laxitas cæli 3), ventorumque iactatio.

CAP. XXIX. Nam quod aliquot insanis attonitisque similes discurrere fecit metus, qui excutit mentes, vbi priuatus ac modicus est: quid vbi publice terret, vbi cadunt vrbes, populi opprimuntur, terra concutitur; quid mirum est, animos inter dolorem & metum destitutos aberrasse? Non est facile, inter magna mala consipere. Itaque lenissima fere ingenia in tantum venere formidinis, vt sibi exciderent. Nemo quidem sine aliqua iactura sanitatis expauit; similibusque si quis quisque timet; sed alios cito timor sibi reuocant, vehementius perturbat, & in demeritis inter bella errantem lymphaticis: neque exempla vaticinantium inot-

1. Def.

2. Pri.

3. Lax.

nies, quam ubi formido mentes religione mixta percussit. Statuam diuisam non miror, eum dixerint nontes a montibus recessisse, & ipsum diruptum esse ab imo solum.

*Hec loca, si quondam & vasta conuulsa ruina,
(Tantum ani longinqua valet mutare vetustas)
Disfluiffe ferunt, cum protinus utraque tellus
Vna foret; venit medio si pontus, & undis
Hesperium Siculo latus abscidit, aruaque & vrbis
Littore diductas, angusto interluit aestu.*

Vides totas regiones a suis sedibus reuelli, & transnare iacere, quod in confinio fuerat: vides & vrbi fieri gentiumque discidium, cum pars naturae concitata est de se 1), vel aliquod mare ingens spiritus impegit, quorum mira, vt ex toto 3), vis est. Quamuis enim parte scuiat, mundi tamen viribus exiit. Sic & Hispanias a contextu Africae, mare eruit. Sic hac inundatione, quam poetarum maximi elebrant, ab Italia Sicilia resecta est. Aliquanto autem plus impetus habent, quæ ex infimo veniunt. Acriora enim sunt, in quibus nisus est per angusta. Quantas res ii terrarum tremores, quamque mira spectacula ediderint, satis dictum est.

CAP. XXX. Cur ergo aliquis ad hoc stupet, quod & vnus statuat, ne solidum quidem, sed concatum & tenue, diruptum est; cum fortasse in illud se spiritus, quærens fugam, incluserit? Illud vero quis ne-

1. Concitata est de se) nam mundum esse animal quod se se moueat Stoici credunt. *Fromond.*

2. Aliquod) legit Gronov. aliquo impegit, ad aliquam terram partem offendit, eam obstantem sensit, & dimouere nititur.

3. Ex toto) pars enim mundi ab anima totius excitata ignea hinc erexit, vt brachium hominis nisu totius animæ mouetur. *Fromond.*

scit? Diductis ædificia angulis vidimus moveri, in
runique componi. Quædam vero parum aptata pe-
siti suo, & a fabris negligentius solutiusque compo-
sita, terræmotus sæpius agitata compegit. Quod si
totos parietes & totas findit domos, & latera magne-
rum turrium, quæ solida sunt, scindit, & pilas ope-
ribus subditas dissipat, quid est, quare quisquam di-
gnum adnotari putet, sectam esse æqualiter ab imo ad
caput in partes duas statuam? Quare tamen per plu-
res dies, motus fuit? Non desit enim assidue tremor
Campania, clementius quidem 1), sed ingenti de-
mino, quia quassa 2) quatiebat: quibus ad cadendum
male stantibus, non erat impelli 3), sed agitari.
Nondum videlicet spiritus omnis exierat, sed adhuc
omissa parte maiore oberrabat.

CAP. XXXI. Inter argumenta quibus probatur,
spiritu ista fieri, non est quod dubites & hoc ponere.
Cum maximus editus tremor est, quo in verbes ter-
ratique seiviturum est, non potest par illi subsequi alius,
sed post maximum leues motus sunt, quia vehemen-
tius 1) exitum ventis instantibus fecit. Reliquis
deinde residua spiritus non idem possunt, nec illis pe-
gna est: cum iam viam inveniunt, sequanturque ea
qua prius vis ac maxima exarsit. Hoc quoque di-
gnum memorie iudiciorum ad eruditissimo & gravissimo
viro cogitatum: forte enim cum hoc evenit, habebat
rur. vultu te assiduebat in balneo cellas, quibus
solum erat thronus. alterum ad altera separari, in

1. Tremor in primis? postea inquit.

2. Quassa? quædam videtur esse violentissima visio in
inter-

3. Non per impellere non per seque tremore motu, quo in-
pulerunt ut se autem prociat. de agens sufficiens.

4. Per seque? et seque videtur autem vultu fuit.

rumque committi: & aquam modo recipi in commissuras, pauimento recedente; modo, compresso, bullire & elidi. Eundem audiui narrantem, vidisse se, molles materias mollius crebriusque tremere, quam natura duras.

CAP. XXXII. Hæc, Lucili virorum optime, quantum ad ipsas causas. Illa nunc quæ ad confirmationem animorum pertinent: quos magis refert nostra, fortiores fieri, quam doctiores. Sed alterum sine altero non fit. Non enim aliunde animo venit robur, quam a bonis artibus, quam a contemplatione naturæ. Quem enim non hic ipse casus aduersus omnes firmauerit & erexerit? Quid est enim cur ego hominem aut feram, quid est cur sagittam aut lanceam tremam? maiora me pericula exspectant. Fluminibus & terris, & magnis naturæ partibus petimur. Ingenti itaque animo mors prouocanda est, siue nos æque vastoque impetu aggreditur; siue quotidiano & vulgari exitu: nihil refert quam minax veniat, quantumque sit, quod in nos trahat: quod a nobis petit, minimum est. Hoc senectus a nobis ablatura est, hoc auriculæ dolor, hoc in nobis humoris corrupti abundantia, hoc cibus parum obsequens stomacho, hoc pes leuiter offensus. Pusilla res est hominis anima: sed ingens res est contemptus animæ. Hanc qui contempserit, securus videbit maria turbari: etiam si illa omnes excitaauerint venti; etiam si æstus, aliqua perturbatione mundi, totum in terras verterit oceanum. Securus adspiciet fulminantis cæli trucem & horridam faciem; frangatur licet cælum, & ignes suos in exitium omnium, in primis suum 1), misceat. Securus ad-

1. *In primis suum*) i. e. ipsius cæli exitium.

spiciet ruptis compagibus dehiscens solum. Illa licet inferorum regna retegantur, stabit super illam voraginem intrepidus: & fortasse quo debet cadere, deficiet. Quid ad me, quam sint magna quibus perco? Ipsum perire non est magnum. Proinde si volumus esse felices, si nec hominum, nec deorum, nec rerum timore vexari, si despiciere fortunam supernam promittentem; leuia minitantem, si volumus tranquille degere, & ipsis diis de felicitate controuersiam facere, anima in expedito est habenda. Siue illam insidiæ, siue morbi petent, siue hostium gladii, siue insularum cadentium fragor, siue ipsarum ruina terrarum, siue vasta vis ignium, vrbes agrosque pari clade complexa, cum libet illi, eam accipiat. Quid aliud debeo, quam exeuntem hortari, & cum bonis omnibus emittere: Vade fortiter, vade feliciter. Nihil dubitaueris reddere. Non de re, sed de tempore est quæstio. Facis quod quandoque faciendum est. Nec rogaueris, nec timueris, nec te velut in aliquod malum exiturum tuleris retro. Rerum natura te 2), quæ genuit, exspectat, & locus melior ac tutior. Illic non tremunt terræ, nec inter se venti cum magno nubium fragore concurrunt, non incendia regiones vrbesque vastant, non naufragiorum totas classes sorbentium metus est, non arma contrariis disposita vexillis, & in mutuam perniciem multorum millium par furor, non pestilentia, & ardentes promiscue, communes populis cadentibus rogi. 3) Istud leue est: quid timemus? Graue est: potius semel incidat, quam semper impendeat. Ego

2. Rerum natura te) in quam scilicet es resoluendus.

3. Communes populis cadentibus rogi) nam suis cuique defuncto struebatur rogi: pestis vero tempore multi promiscue in vnum coniciebantur, ob cadentium multitudinem.

autem perire timeam, cum terra ante me pereat, cum ista quatiuntur quæ quatiunt, & iniuriam nostram non sine sua veniunt? Helicen Buringuetotas mare accepit: ego de vno corpusculo timeam? Supra oppida duo navigatur: duo autem, quæ nouimus, quæ in nostram notitiam memoria litteris seruata perduxit. Quam multa alia aliis locis mersa sunt? quot populos aut terra in se, aut mare inclusit? Ego recusum mei finem, cum sciam me sine fine non esse? imo cum sciam omnia esse finita? Ego vltimum suspirium timeam? Quantum potes itaque ipse, te cohortare, Lucili, contra metum mortis. Hic est qui nos humiles facit: hic est qui ipsam vitam, cui parcit, inquietat ac perdit. Hic omnia ista dilatat, 4) terrarum motus, & fulmina. Quæ omnia feres constanter, si cogitaueris nihil interesse inter exiguum tempus & longum. Horæ sunt quas perdimus. Puta dies esse, puta menses, puta annos: perdimus illos, nempe perituros. Quid, oro te, refert, num perueniam ad illos? 5) fluit tempus, & avidissimos sui deserit. Nec quod futurum est meum est, nec quod fuit. In puncto fugientis temporis pendeo: & magni est, modicum fuisse. Eleganter Lælius ille sapiens dicenti cuidam, Sexaginta annos habeo: Hos, inquit, dicis sexaginta, quos non habes? 6) Ne ex hoc quidem intelligimus incomprehensibilis 7) vitæ conditionem & sor-

4. Dilatas) anget, & terribiliora nobis quam in se sunt reddit.

5. Num perueniam ad illos) num attingam, & expleam, vinendo dies illos & annos.

6. Quos non habes) vtpote iam elapsos.

7. Incomprehensibilis) quæ teneri nequeat, cum semper sit in fuga.

tem temporis semper alieni, quod annos annumeramus amissos. 8) Hoc affigamus animo, hoc nobis subinde dicamus: Moriendum est. Quando? quid tua? Mors naturæ lex est, mors tributum officiumque mortalium, malorumque omnium remedium est. Optabit illam, quisquis timeret. 9) Omnibus omissis, hoc vnum, Lucili, meditare, ne mortis nomen reformides: effice illam tibi cogitatione multa familiarem: ut si ita tulerit, possis illi & obuium exire.

8. *Omissis leg. amiser.* Hoc inquit, est argumentum annorum semper alienorum, quod etiam computamus quod non habemus annos, quia habere desimus. *Gronov.*

9. *Optabit illam, quisquis timeret*) ut per quam ab illo timore sit liberandus.

IBER SEPTIMVS & VLTIM.

quo agitur de Cometis.

Argumentum.

er hic totus in Cometarum pertrahatione confu-
tatur, pleraque ab Aristotele mutuatus. Sententi-
men eius, vti Democriti, Epigenis, Apollonij
ii, Callisthenis, Artemidori, Ephori, imo Zhe-
sui refellit; ac tandem in opinionem veterum
laorum discedit. Cometam verum sidus esse
ternis, ex altitudine aetheris ingenti in ac-
tuum submissi, deinde rursus recipi. Motus
in Cometarum pondum satis certos & compre-
esse, sed futurum olim auguratur tempus, quo
i tam aperta maiores suos nescuisse videntur.
am etiam ex duobus anni sui Cometis discit, quo-
rior sub Claudio, alter sub Nerone effulsit. De-
salenni more cum vitis in rixam descendit. Non
n ista & plura alia nesciri, cum nemo nisi libidi-
ganeis, histrionibus & pantomimis studeat, &
& desertis philosophorum scholis.

CAPVT I.

Emo vsque eo tardus, & hebes, & demissus in
terram est, vt ad diuina non erigatur, ac tota
mente confurgat: vtique vbi nouum ali-
d e cælo miraculum fulsit. Nam quamdiu so-
lecurreunt, magnitudinem rerum consuetudo
ucit. Ita enim compositi sumus, vt nos quoti-
a, etiamsi admiratione digna sunt, transeant:
ra minimarum quoque rerum, si insolite prodie-
spectaculum dulce fiat. Hic itaque cætus astro-
rum,

rum, quibus immensi corporis pulcritudo distinetur, populum non conuocat. At cum aliquid e re mutatum est, omnium vultus in cælo est. Scilicet etatorem, nisi cum deficit, non habet. Nemo seruat lunam, nisi laborantem. 1) Tunc vrbes clamant, 2) tunc pro se quisque superstitione trepidat. Quanto illa maiora sunt, quod sol tot (vt ita dicam) gradus, 3) quot dies habet, & an circuitu suo claudit: quod a solstitio statim incipit & dat spatium noctibus: quod sidera abscondit: terras, cum tanto maior sit illis, non vrit, sed rem suam intensiōibus ac remissiōibus tempore fouet: quod lunam numquam implet, nisi aduersam sibi, nec obscurat. 4) Hæc tamen non annotat quamdiu ordo seruetur. Si quid turbatum est præter consuetudinem emicuit, spectamus; integramus, ostendimus. Adeo naturale est, magis non quam magna mirari. Idem in Cometis fit. Si & insolitæ figuræ ignis apparuit, nemo non id quid sit, cupit: & oblitus aliorum, de aduentu quærit; ignarus, vtrum debeat mirari, an timere. Non enim desunt qui terreant, qui significatione eius graues prædicent. Sciscitantur itaque, & cognoscere volunt, prodigium sit, an fidus. At mehi cules non aliud quis aut magnificentius quæsierit, didicerit vtilius, quam de stellarum siderumque natura: vtrum flamma contracta, quod & visus nostris affirmat, & ipsum ab aliis fluens lumen, & calor in

1. *Laborantem*) Eclipsin patientem.

2. *Conclamant*) clamoribus enim & tinnitu diffuso se putabant laboranti lunæ se succurrere. *Fromond.*

3. *Gradus*) quos in Ecliptica facit.

4. *Nec obscuras*) nisi aduersam, tum enim terra intercedit inter lunam & solem potest.

adens: an non sint flammei orbes, sed solida
 am terrenaque corpora, quæ per igneos tractus
 tia inde splendorem trahant, coloremque, non
 o clara. In qua opinione magnifuerunt viri, qui
 crediderunt ex duro concreta, & ignem alie-
 pascentia. Nam per se, inquit, flamma dif-
 et, nisi aliquid haberet quod teneret, & a quo
 stur, conglobatamque nec stabili inditam cor-
 profecto iam mundus turbine 5) suo diffi-

P. II. Ad hæc inuestiganda proderit querere,
 Cometæ eius conditionis sint, cuius superiora.
 tur enim cum illis quædam habere communia,
 & occasus, ipsam quoque, quamuis spargantur
 gius exeant, 1) faciem. æque enim ignei splen-
 te sunt. Itaque si omnia terrena sidera sunt,
 oque eadem fors erit. Si vero nihil aliud sunt
 purus ignis, manentque mensibus senis, nec il-
 nuersio mundi soluit & velocitas: illa quoque
 et tenui constare materia, nec ob hoc discuti
 o cæli circumactu. Illo quoque pertinebit hoc
 isse, vt sciamus, vtrum mundus 2) terra stan-
 umeat, an mundo stante terra vertatur. Fua-
 nim qui dicerent, nos esse, quos rerum natu-
 rientes ferat, 3) nec cæli motu fieri ortus & oc-
 sed ipsos oriri & occidere. 4) Digna res est

urbine) impetu & gyratione rapida.

ingius exeant) in caudam aut comas. *Fromond.*

undus) cælum, quod ab ornatu *κόσμος* Pythagoras

scientes ferat) qui cum hac terra nostra moueamur, li-
 on sentiamus, circa solem &c. quæ Pythagoræ & Phi-
 dieque Copernicanorum est sententia.

fos oriri &c.) dum scilicet nos cum orbe nostro cir-
 nimur, non sel circa nos.

con-

exleptum obleruatio eit, & nu
inueta.

CAP. III. Democritus quoque,
tiquorum omnium, suspicari ait
esse quæ currant: sed nec numerum
nec nomina, nondum comprehen
sum i) cursibus. Eudoxus primus
motus in Græciam transtulit. Hic
nihil dicit. Ex quo apparet, ne apu
dem, quibus maior cæli cura fuit,
boratam. Conon postea diligens
defectiones quidem solis seruatas at
git, nullam autem mentionem fecit
prætermittitur, si quid explorati
risset. Duo certe, qui apud Chalde
dicunt, Epigenes & Apollonius M
mus inspicendorum naturalium, i
Hic enim ait, Cometas in numero
um poni a Chaldeis, tenerique cur
genes contra ait, Chaldeos nihil de
comprehensi, sed videri illos acc

P. IV. Primum ergo, si tibi videtur, opinio-
 rius ponamus, ac refellamus. Huic videtur
 num virium habere, ad omnes sublimium mo-
 ella Saturni. Hæc cum proxima signa Marti
 t; aut in Lunæ vicinam transit, aut in Solis
 : radios, natura ventosa & frigida contra-
 ribus locis æra, conglobatque. Deinde si so-
 lis assumpsit, tonat, fulguratque. Si Mar-
 uoque consentientem habet, fulminat. Præ-
 inquit, aliam materiam habent fulmina, ali-
 gurationes. Aquarum enim & omnis hu-
 uaporatio, splendores tantum cæli citra ignem
 es mouet: illa autem calidior siccioreque terra
 xhalatio, fulmina extundit. Trabes vero &
 quæ nullo alio inter se quam magnitudine di-
 hoc modo fiunt. Cum humida terrenaque
 obus aliquis æris clausit, quem turbinem di-
 , quacumque fertur, præbet speciem ignis ex-
 Quæ tam diu durat, quamdiu mansit æris il-
 plexio, humidi intra se terrenique multum
 t.

. V. Vt a proximis mendaciis incipiam, fal-
 t, faces & trabes exprimi turbine. Turbo
 irca terras concipitur ac fertur. Ideoque ar-
 adicitus vellit, & quacumque incubuit, solum
 : silvas interim & tecta corripiens, inferior fere
 is, utique numquam altior. At contra trabes
 cæli pars ostentat. Ita numquam nubibus
 runt. 1) Præterea turbo omni nube velocior
 : , & in orbem vertitur. Super ista 2) velo-

numquam nubibus obstiterunt) ut eorum conspectum no-
 erent, quod argumentum est supra nubes eas positas

per ista) insuper, præterea.

citer definit, & ipse sua vi rumpit. Trabes autem non transcurrunt, nec præteruolant, ut faces, sed commorantur, & in eadem parte cæli collucent. Charimander quoque, in eo libro quem de Cometis composuit, ait, Anaxagoræ visum grande insolitumque cælo lumen magnitudine amplæ trabis, & id per multos dies fulsisse. Talem effigiem ignis longi fuisse, Callisthenes tradit, antequam Burin & Helicen mare absconderet. Aristoteles ait, non trabem illam, sed Cometam fuisse: ceterum ob nimium ardorem non apparuisse sparsum ignem, 3) sed procedente tempore, cum iam minus flagraret, redditam suam Cometæ faciem. In quo igne multa quidem fuerunt digna, quæ notarentur: nihil tamen magis, quam quod ut ille fulsit in cælo, statim supra Burin & Helicen mare fuit. Numquid ergo Aristoteles non illam tantam, sed omnes trabes Cometæ esse credebat? Hanc habet is differentiam, quod iis continuus ignis est, ceteris sparsus. Trabes enim flammam æqualem habent, nec vllō loco intermissam aut languidam, in ultimis vero partibus coactam; qualem fuisse illam, quam modo retuli, Callisthenes tradit.

CAP. VI. Duo inquit Epigenes, Cometarum genera sunt. Alii ardorem vndique effundunt, nec locum mutant: alii in vnam partem ignem vagum in modum comæ porrigunt, & stellas prætermittunt: quales duo ætate nostra visi sunt. Illi priores criniti vndique, etiam immoti, huimles fere sunt, & eisdem causis quibus trabes facesque conflantur, & ex intemperie aëris turbidi, multa secum arida humidaque terris exhalata versantis. Potest enim spiritus per angusta elisus accendere supra se positum aëra,

3. *Sparsum ignem*) comantem, & in caudam dispersum.

alimenti idonei igni: deinde propellere ex
 1), ne ex aliqua causa refluat rursus, ac re-
 tur: deinde iterum proximo die ac sequentibus
 urgere, & eundem locum inflammare. Vide-
 enim ventos per complures dies ad constitutum
 e. Pluuiæ quoque, & alia tempestatum genera,
 scriptum reuertuntur. Vt breuiter autem vo-
 em eius exprimam, eadem fere ratione hos
 Cometas existimat, qua sunt ignes turbine cie-
 Hoc vnum interest, quod illi turbines ex supe-
 parte in terras deprimantur, hi de terra in supe-
 eleuantur.

AP. VII. Aduersus hæc multa dicuntur. Pri-
 si ventus in causa esset, numquam Cometes sine
 appareret, nunc autem & quietissimo aëre ap-

Deinde si vento fieret, cum vento caderet: & si
 inciperet, cresceret vento; eoque esset ardentior,
 le incitator. His accedit illud quoque. Ventus
 aëris partes impellit, Cometes in vno loco ap-
 ventus in sublime non peruenit, Cometæ autem
 tur supra quam ventis ire licet. Transfit deinde
 os quos ait certiore habere stellarum speciem,
 procedunt, & signa prætereunt. Hos ait ex iis-
 causis fieri, quibus illos, quos dixit humilio-
 hoc tantum interesse, quod terrarum exhalat-
 multa secum arida ferentes, celsiorem petant
 m, & in editiora cæli aquilone pellantur. Dein-
 si illos aquilo propelleret, ad meridiem semper

propellere ex nido) ex aëris illa parte purgata, consumtis
 nentis idoneis igni, in partem sequentem, ubi inueniat
 a aliud alimentum. *Fromond.*

Deinde) excidisse hic nonnulla videntur; præcæsis-
 uedam, quibus Epigenis sententia de Cometis secundæ
 confutaretur, vox *deinde* inuit.

agerentur, quo ventus hic nititur. Atqui varie concurrunt, alii in ortum, alii in occasum, omnes in flexum²⁾: quod iter non daret ventus. Deinde si equilonēs illos impetus a terris in altum leuaret, aliis ventis non orirentur Cometæ. atqui oriuntur.

CAP. VIII. Illam nunc rationem eius (vtræque enim vitur) refellamus. Quidquid humidi aridique terra effluit, cum in vnum coit: ipsa discordia corporum, spiritum versat in turbinem. Tunc illa vis venti circumeuntis quidquid intra se comprehendit, cursu suo accendit, & leuat in altum: ac tam diu manet splendor ignis expressi, quamdiu alimenta sufficiunt: quibus desinentibus, & ipse subsidit. Qui hoc dicit, non notat qualis sit turbinum cursus, & qualis Cometarum. Illorum rapidus ac violentus, & ipsis ventis citator est: Cometarum lenis: & quod 1) per diem & noctem quantum transierit, abscondat. Deinde turbinum motus vagus est & disiectus, & (vt Sallustii vtar verbis) verticosus: Cometarum autem compositus, & destinatum iter carpens. Num quis nostrum crederet, aut lunam, aut quinque sidera rapi vento, aut turbine rotari? Non, vt puto. Quare? quia non est illis perturbatus & impotens cursus. Ad Cometæ idem transferamus. Non confesse nec tumultuose eunt, vt aliquis credat illos causis turbulentis & inconstantibus pelli. Deinde etiam vertices isti comprehendere terrena humidaque & ex humili in altum exprimere possent: non tamen supra lunam efferrent. Omnis illis vsque in nubilum vis

2. In flexum) oblique, nullus enim recta a polo ad polum vel ab ortu ad occasum & vice versa progreditur.

1. Et quod) legerem: & qui. Dicit lenem esse cometarum motum, adeo vt vix notabile sit spatium, quod die & noctu conficiunt.

t. Cometas autem immixtos stellis videmus per superiora labentes. Ergo verisimile non est, in tantum spatium perseverare turbinem: qui quo maior est, maturius corrumpitur.

CAP. IX. Vtrumlibet itaque eligat: aut vis levis malte peruenire non poterit, aut magna & concitata citius ipsa se franget. Præterea humiliores illi cometæ ob hoc (vt putant) non exeunt alius, quia vis terreni habent. Grauitas illos sua in proximo aet. Atqui necesse est, his Cometis diuturnioribus & celsioribus, plenior materia sit. Neque enim citius apparerent, nisi maioribus nutrimentis sufficerentur. Dicebam modo, non posse diu verticem permanere, nec supra lunam, aut vsque in stellarum cum crescere. Nempe efficit turbinem, plurimum ventorum inter ipsos luctatio. Hæc diu non potest se. Nam cum vagus & incertus spiritus conuolutus est, nouissime vni vis omnium cedit. Nulla autem tempestas magna perdurat. Procellæ quanto vis habent virium, tanto minus temporis. Ventum ad summum venerunt, remittuntur omni violentia. Necesse est ista concitatione in exitium suum indant. Nemo itaque turbinem toto die vidit, ne ora quidem. Mira velocitas eius, & mira breuitas est. Præterea violentius celeriusque in terra circaque eam voluitur: quo celsior, eo solutior, laxiorque est, & ob hoc diffunditur. Adice nunc, quod iam si in summum pertenderet, vbi sideribus iter est, atque ab eo motu, qui vniuersum trahit, solueretur. Quid enim est illa conuersione mundi citatius? hæc finium ventorum in vnum coniecta vis dissiparetur, terræ solida fortisque compages, nedum particula tris torti.

CAP. X. Præterea in alto manere non potest ignis turbine illatus, nisi ipse quoque permanere turba. Quid porro tam incredibile est, quam in turbine longior mora? Vtique motus motu contrario vincitur: habet enim suam locus ille vertiginem, quæ rapit euntem,

Sideraque alta trahit, celerique volumine torquet.
Et ut det eis aliquam aduocationem 1), quod fieri nullo modo potest: quid de his Cometis dicetur, qui senis mensibus apparuerunt? Deinde duo debet esse motus eodem loco: alter ille diuinus & assiduus, suam sine intermissione peragens opus: alter notus & recens, & turbine illatus. Necessè est ergo alter alteri impedimento sit. Atqui lunaris illa orbita, ceterarumque supra lunam meantium motus irrevocabilis est: nec hæsit vîquam, nec resistit, nec det vîsui nobis suspensionem obiectæ sibi moræ. Fidem autem habet, turbinem, violentissimum & perturbatissimum tempestatis genus, in medios siderum ordines pervenire, & inter disposita ac tranquilla versari. Credamus ignem circumacto turbine accendi, & hunc expulsum in sublime, præbere nobis opinionem speciemque fideris longi. At puto tale esse debet, quale est id quod ignem efficit. Turbinis autem rotunda facies est. In eodem enim vestigio versatur, & columnæ modo circumagentis se voluitur. Ergo ignem quoque qui inclusus est, similem esse illi oportet. Atqui longus est, & disiectus, minimeque similis in orbem coacto.

CAP. XI. Epigenem relinquamus, & aliorum opiniones persequamur. Quas antequam exponere incipiam, illud in primis præsumendum est, Comets

1. *Aduocationem*) moram & consistendi tempus: Vix ita nec frequens, & alibi explicata.

non in vna parte cæli adspici, nec in signifero tantum orbe, sed tam in ortu quam in occasu frequentissime tamen circa Septemtrionem. Forma eis non est vna. Quamuis enim Græci discrimina fecerint eorum quibus in morem barbæ flamma dependet, & eorum qui undique circa se velut comam spargunt, & eorum quibus fusus quidem est ignis, sed in verticem tendens 1): tamen omnes isti eiusdem notæ sunt, Cometæque esse dicuntur. Quorum cum post longum tempus appareant formæ, inter se eos comparare difficile est. Illo ipso tempore, quo apparent, inter spectantes de habitu illorum non conuenit: sed prout cuique acrior cius aut hebetior, ita dicit aut lucidiorem esse aut rusticundior, & crines aut in interiora deductos 2), aut in latera diuisos. Sed siue sint aliquæ differentiæ illorum, siue non sint, eadem fiant ratione necesse est Cometæ. Illud vnum constare debet, præter solitum adspici nouam sideris faciem, circa se dissipatum ignem trahentis. Quibusdam antiquorum hæc placet ratio. Cum ex stellis errantibus altera se alteri applicat, confuso in vnum duarum lumine, faciem longioris sideris reddi. Nec hoc tunc tantum euenit, cum stella stellam attigit, sed etiam cum appropinquauit. Interuallum enim, quod inter duas est, illustratur ab utraque, inflammaturque, & longum ignem efficit.

CAP. XII. His illud respondebimus, certum esse numerum stellarum mobilium. Solere autem eodem tempore & has apparere, & Cometen. Ex quo manifestum fit, non illarum coitu fieri Cometen, sed proprium & sui iuris esse. Etiamnum frequenter

1. In verticem tendens) tales xiphie dicuntur. Plinius l. 25.

2. In interiora deductos) s. reductos, h. e. interius sinuatos. Ptolem.

stella sub altioris stellæ vestigium venit: & Saturnus
 aliquando supra Iovem est, & Mars Venerem
 Mercurium recta linea despicit: nec tamen proprium
 hunc cursum, cum alter alterum subit, Cometa
 aliquin annis omnibus fieret: omnibus enim aliæ
 stellæ in eodem signo simul sunt. Si Cometam
 res stella stellæ superueniens, momento esse definit.
 Summa enim velocitas transeuntium est. Ideo
 omnis siderum defectio brevis est: quia cito illarum
 cursus, qui admoventur, abstrahit. Videmus solem
 & lunam intra exiguum tempus, cum obscurari ce-
 perint, liberari: quanto celerior debet fieri in-
 his digressio, tanto minoribus? Atqui Cometae sui
 mensibus manent. quod non accideret, si deorum
 stellarum conuentu gignerentur. Ille enim diu o-
 harere non possunt, & necesse est illas lex celeris
 separet. Fractura ista nobis vicina videtur, co-
 rum interuallum singulis custodient. Quomodo
 ergo potest altera stella usque ad alteram stellam ignem
 mittere, ut ut videretur, autem videretur, cum sit
 grandis regione? Atque? Stellarum, inquit, cursum
 hunc videtur, & periret vixit speciem. Non
 sic, quoniam videtur videtur in nubes solis in-
 sit, quoniam videtur in vapore, aut in materia
 sunt, quoniam videtur in materia videtur. 1)
 Hæc omnia videtur magna videtur. Sol enim
 est, quia in materia. Stellarum autem est
 omnia. Deinde in materia, aut in materia
 videtur videtur videtur. Superius pura & hunc

1) "videtur" in materia

2) "videtur" videtur in materia. Superius pura & hunc
 videtur in materia. Superius pura & hunc
 videtur in materia.

t, & coloris sui semper. Præterea si quid tale accideret, non haberet moram, sed exstingueretur, sicut coronæ, quæ solem lunamue cingunt, inbreuissimum spatium exolescunt. Nec arcus qui diu perseverat. Si quid esset tale, quo medium et duas stellas spatium confunderetur, æque cito beretur. Vtique non in tantum maneret, quantum morari Cometæ solent. Stellis intra Significus cursus est, hunc gyrum premunt: at Cometæ que cernuntur. Non magis certum est illis pus quo appareant, quam locus vllus, ultra in non exeant,

CAP. XIII. Aduersus hoc ab Artemidoro illa dicitur, non has tantum stellas quinque discurrere, solas obseruatas esse. Ceterum innumerabiles i per occultum, aut propter obscuritatem luminobis ignotas, aut propter circulorum positionalem, ut tunc demum, cum ad extremam eorum venire, visantur. Ergo intercurrent quædam æ, ut ait, nobis nouæ, quæ lumen suum cum stans misceant, & maiorem quam stellis mos est, portant ignem. hoc ex his quæ mentitur, leuissimum tota eius narratio mundi, mendacium impudens. Nam si illi credimus, summa cæli ora solidissima in modum tecti durata, & alti crassique corpora quod atomi congestæ coaceruatæque fecerunt. et proxima superficies est ignea, ita compacta, ut ui vitarique non possit. Habet tamen spiracula quædam & quasi fenestras, per quas ex parte riore mundi influant ignes, non tam magni, ut riora conturbent. Rursus ex mundo in exterioribuntur. Itaque hæc quæ præter consuetudinem apparent, influxerunt ex illa ultra mundum iam

causa materia. Scire ista quid aliud est, quam
scire, quod est, & ut veniat inchoare brachia!

CAP. XIV. Vixit tamen mihi dicit iste, quod
scire de terra firma incerta impedit, quid sit quod
creamus illa terra esse crassitudinem celi. Quid
fuit, quod ille tam laeta corpora adduceret, & de
detineret? Deinde quod tanta crassitudinis est, ne-
cesse est & magis ponderis sit. Quomodo ergo in
summo manet: gratia? Quomodo illa moles
descendit, & se exere suo frangit? Fieri enim ne-
potest, ut tanta vis ponderis, quantam ille sublimi
pendeat, & leuibus inmixta sit. Nec illud quidem
potest dici, extrinsecus aliqua esse retinacula, quibus
cadere prohibeatur. Nec rursus de medio aliquid
esse oppositi, quod imminens corpus excipiat ac sub-
ciat. Illud etiam nemo dicere audebit, mun-
dum ferri per immensum 1), & cadere quidem, sed
non apparere an cadat: quia praecipitatio eius aet-
na est, nihil habens nouissimum, in quod incor-
rat. Hoc quidam de terra dixerunt, cum rationem
nullam inuenirent, propter quam pondus in aere
staret. Fertur, inquit, semper: sed non apparet
an cadat, quia infinitum est in quod cadit. Quid
deinde quo probes; non quinque tantum stellas mo-
ueri, sed multas esse, & in multis mundi regio-
bus? Aut si hoc siue villo probabili argumento
sciret respondere, quid est, quare non aliquis
omnes stellas moueri, aut nullam dicat? Præterea
nihil te adiuuat ista stellarum passim euntium tur-
ba. Nam quo plures fuerint, saepius in alias inci-
dent: rari autem Cometæ, & ob hoc mirabiles sunt.

1. *Manum*) inano leg. Gruther. h. e. αἶμα δέχου, ut Pa-
lus 1. Cor. IX. ait, cum aëre pugnare.

1. *Mundum fieri per immensum*) per spatium imaginem
in infinitum in vnam partem perpetuo decidere. *Fremont*

Quid, quod testimonium dicet contra te omnis aetas,
uæ talium stellarum exortus & annotauit, & po-
teris tradidit?

CAP. XV. Post mortem Demetrii Syriæ regis, cu-
us Demetrius & Antiochus liberi fuere; paullo ante
chaicum bellum Cometes effulsit, non minor so-
lis. Primo igneus ac rubicundus orbis fuit, clarum-
que lumen emittens, quando vinceret noctem. De-
inde paulatim magnitudo eius districta est, & eua-
luit claritas. Nouissime autem totus intercidit.
Quot ergo coire stellas oportet, vt tantum corpus
efficiant? Mille in vnum licet congreges, numquam
nunc habitum solis æquabunt. Attalo regnante, ini-
tio Cometes apparuit modicus. Deinde sustulit se 1)
liffuditque, & vsque in æquinoctialem circulum ve-
nit, ita vt illam plagam cæli, cui lactea nomen est,
non immensum extentus æquaret. Quot ergo conue-
nisse debent erraticæ, vt tam longum cæli tractum
occuparent igne continuo?

CAP. XVI. Contra argumentum dictum est: con-
tra testes dicendum est. Nec magna molitione de-
rahenda est auctoritas Ephoro: historicus est. Qui-
dam incredibilium relatu commendationem parant,
lectorem aliud acturum, si per quotidiana du-
eretur, miraculo excitant. Quidam creduli,
uidam negligentes sunt: quibusdam mendaci-
um obrepit, quibusdam placet. Illi non euitant,
si appetunt. Et hoc in commune de tota natione: 1)
uæ approbari opus suum, & fieri populare non pu-
et posse, nisi illud mendacio asperfit. Ephorus ve-
ro non religiosissimæ fidei, sæpe decipitur, sæpe de-

1. *Sustulit se*) superiora petit, atque ibi se explicauit &
liffudit.

1. *De tota natione*) Historicorum.

cipit. Sicut. hic Cometen 2), qui omnium mortuum oculis custoditus est, quia ingentis rei tantus eventus, cum Helicen & Burin orta suo meruerit 3), ait illum discessisse in duas stellas: quod praeter illum nemo tradidit. Quis enim posset oblatre illud momentum, quo Cometes solutus, & in duas partes redactus est? Quomodo autem si est quidam Cometen in duas dirimi, nemo vidit fieri a duabus? Quare autem non adiecit, in quas stellas diuisus sit, cum aliqua ex quinque stellis esse debuerit?

CAP. XVII. Apollonius Myndius in diuersa opinione est. Ait enim, Cometen non vnum ex multis erraticis effici, sed multos Cometas erraticos esse. Non est, inquit, species falsa, nec duarum stellarum confinio ignis extensus: sed & propria sidus Cometes est, sicut solis aut lunae. Talis forma est, non in rotundum restricta, sed procerior, & a longum producta. Ceterum non est illi palam cursus: altiora mundi secatur: & tunc demum apparet, cum in imum cursus sui venit. Nec est quod putamus, eundem visum esse sub Claudio, quem sub Augusto vidimus: nec hunc qui sub Nerone Caesar apparuit, & Cometis detraxit infamiam 1), illi similem fuisse, qui post necem diui Iulii, ludis Veneris genitricis, circa vndecimam horam diei emerfit. Multi variique sunt, dispares magnitudine, dissimiles colore: aliis rubor est sine vlla luce: aliis candor, & purum liquidumque lumen: aliis flamma, & haec

2. Sicut hic Cometen) f. excidit circa, ut scias fin: sic hic quoque circa cometen decipitur.

3. Meruerit) si obtineat circa, vel colon vel punctum post meruerit ponendum.

1. Cometis detraxit infamiam) dum scilicet nihil sanctum eum consecratum est.

non sincera, nec tenuis, sed multum circa se voluens fumidi ardoris. Cruenti quidam, minaces, qui omen post se futuri sanguinis ferunt. hi minuant augentque lumen suum, quemadmodum alia sidera: quæ clariora, cum descendere, sunt maioraque ex loco propiore visuntur; minora cum redeunt & obscuriora, quia abducunt se longius.

CAP. XVIII. Aduersus hoc protinus, respondetur, non idem accidere in Cometis, quod in ceteris. Cometæ enim quo primum die apparuerint, maximi sunt. Atqui deberent crescere, quo propius accederent. Nunc autem manet illis prima facies, donec incipiant exstingui. Deinde quod aduersus priores, etiam aduersus hunc dicitur: Si erraret Cometæ, essetque sidus, intra signiferi terminos moueretur, intra quod omne sidus cursus suos colligit. Numquam apparet stella per 1) stellam. Acies nostra non potest per medium sidus exire, ut per illud editiora prospiciat. Per Cometem autem non aliter quam per nubem vltiora cernuntur: ex quo apparet, illum non esse sidus, sed leuem ignem ac tumultuarium.

CAP. XIX. Zenon noster in illa sententia est: congruere iudicat stellas 1), & radios inter se committere: hac societate luminis existere imaginem stellæ longioris. Ergo quidam nullos esse Cometæ existimant, sed species illorum per repercussionem vicinorum siderum, aut per coniunctionem coherentium reddi. Quidam aiunt esse quidem, sed ha-

1. Per) Gronovius manult *super*.

2. Congruere iudicat stellas) in talem aspectum mutuum venire, ut radii earum in aliqua parte celi ita se mutuo decussent, & in modum luminis conuoluantur, ut imaginem nostri astri representent. *Fremont.*

... & modo cælum ardere, modo

longos a tergo flammarum albes

modo facies cum igne vasto rapi: i
etli velocitate mira, simul & perstr
remittunt, ignes sunt aëris triti, &
maiore collisi. Ideo ne resistunt
pressi fluunt, & protinus pereunt.
diu manent: nec ante discedunt, qu
est omne, quo pascebantur, alimen
sunt illa a Posidonio scripta miracul
peique flagrantia, aliaque insigni
que non aduerterent animos, si ex co
ge decurrerent. Ad hæc stupent on
nam ignem ex alto efferunt 2), flu
& fugit, sine compressio aëre & in
loco miraculi stetit. 3) Quid ergo:
lacuna cedentis retro ætheris patu
concauo lumen? Exclamare posses:

..... *medium sidere discedere cælu*

Palantesque polo stellas.

lijum eruperunt diem. Sed alia huius reiratio
 f), quare alieno tempore apparent, quas esse,
 n cum laterent, constat. Multos Cometas non
 emus, quod obscurantur radiis solis : quo defici-
 t, quemdam Cometen apparuisse, quem sol vici-
 obtexerat, Posidonius tradit. Sæpe autem cum
 dit sol, sparsi ignes non procul ab eo videntur. Vi-
 et ipsa stella sole perfunditur, & ideo adspici non
 st : Cometæ 5) autem radios solis effugiunt.

AP. XXI. Placet ergo nostris, Cometas, sicut fa-
 sicut turbas, trabesque, & alia ostenta cæli, den-
 tre creari. Ideo circa Septemtrionem frequen-
 ne apparent, quia illic plurimum est aëris pi-
 Quare ergo non stat Cometes, sed procedit ?
 m. Ignium modo alimentum suum sequitur.
 nus enim illi ad superiora nisus est : tamen defi-
 te materia retroiens ipse descendit. In aëre quo-
 non dexteram lævamque premit partem. Nulla
 i illi via est : sed qua illum vena pabuli sui duxit,
 epit, nec vt stella procedit, sed vt ignis pascitur.
 re ergo per longum tempus apparet, & non cito
 nguatur ? Sex enim mensibus hic, quem nos Ne-
 s principatu lætissimo vidimus, spectandum se-
 uit, in diuersum illi Claudiano circumactus. Ille
 a Septemtrione in verticem surgens, Orientem
 s semper obscurior : hic ab eadem parte cœpit, sed
 ccidentem tendens, ad meridiem flexit, & ibi so-
 uxit oculis. Videlicet ille humidiora habuit, & a-
 a ignibus, quæ profecutus est : huic rursus vberi-

*Sed alia huius res ratio &c.) hæc & sequentia perturba-
 hi esse videntur, vel deest aliquid, vel suo loco ista po-
 on sunt.*

*Cometæ) Cronov. legit cometæ. Scilicet stellam cometæ
 git, comie interea ex disco solis protensa.*

motus est : ille quo eunt 1), & hic
tur. 2)

CAP. XXII. Ego nostris non asser-
nim existimo Cometen subitaneum ig-
æterna opera naturæ. Primum qu-
creat, breuia sunt. Nascuntur enim
mutabili. Quomodo potest enim i-
idem diu permanere, cum ipse aër ni-
maneat? fluit semper, & breuis illi
exiguum momentum in alium, quam
statum vertitur. Nunc pluvius, nunc
inter utrumque varius: nubesque illi
in quas coit, & ex quibus soluitur, me-
tur, modo digeruntur: numquam i-
Fieri non potest, vt ignis certus in co-
deat, & ita pertinaciter hæreat, quan-
ne vmquam excuteretur, aptauit. De-
to suo hæreret, semper descenderet.
fior aër est, quo terris propior: nu-
tes in imum vsque demittitur, neque
solo. Etiamnum ionis aut it quo il-

bem. Atqui hoc an Cometæ alii fecerint, nescio :
 10 nostra ætate fecerunt. Deinde omne quod caus-
 temporalis accendit, cito intercidit. Sic faces ar-
 ent, dum transeunt: sic fulmina in vnum valent
 tum: sic quæ transuersæ dicuntur stellæ & cadentes,
 æternolant & secant aëra. Nullis ignibus nisi in
 10 mora est. Illis dico diuinis, quos habet mundus
 ternos, quia partes eius sunt, & opera. Hi autem
 iquid agunt, & vadunt, & tenorem suum seruant,
 aresque sunt. Nam alternis diebus maiores mino-
 sue fierent, si ignis esset collectitius, & ex aliqua
 ussa, repentinus. Minor enim esset ac maior, prout
 lenus aleretur aut malignius. Dicebam modo, nihil
 uturnum esse, quod exarsit aëris vitio: nunc ampli-
 radiicio. Morari ac stare nullo modo potest. Nam
 fax & fulmen & stella transcurrents, & quisquis ali-
 1 est ignis aëre expressus, in fuga est: nec apparet,
 si dum cadit. Cometes habet suam sedem: & ideo
 on cito expellitur, sed emetitur spatium suum: nec
 ctingitur, sed excedit. Si erratica, inquit, stella
 set, in Signifero esset. Quis vnum stellis limitem
 onit? Quis in angustum diuina compellit? Nem-
 e hæc ipsa sidera, quæ sola moueri credis, alios &
 ios circulos habent. Quare ergo non aliqua sint,
 uæ in proprium iter & ab istis remotum secesserint?
 uid est, quare in aliqua parte cælum peruium non
 t? Quod si iudicas, non posse vllam stellam nisi signi-
 erum attingere: Cometes potest sic latum habere
 irculum, vt in hunc tamen parte aliqua sui incidat:
 quod fieri non est necessarium, sed potest.

CAP. XXIV. Vide ne hoc magis deceat magnitu-
 linem mundi, vt in multa itinera diuisus sit: nec
 anc vnā deterat semitam, ceteris partibus torpe-
 t. Credis autem in hoc maximo & pulcherrimo cor-
 pore,

pore, inter innumerabiles stellas, quæ noctem de-
core vario distinguunt, quæ aëra minime vacuum
& inertem esse patiuntur, quinque solas esse, quibus
exercere se liceat, ceteras stare, fixum & immobilem
populum? Si quis hoc loco me interrogauerit: Quo-
re ergo non quemadmodum quinque stellarum, &
harum obseruatus est cursus? Haic ego respondebo.
Multa sunt quæ esse concedimus: qualia sint, igno-
ramus. Habere nos animum, cuius imperio & im-
pellimur & reuocamur, omnes fatebuntur: quide-
men sit animus ille rector dominusque nostri, non
magis tibi quisquam expediet, quam ubi sit. Alius
lum dicet esse spiritum 1), alius concentum 2) quon-
dam, alius vim diuinam 3) & Dei partem, alius tenu-
issimum sêrem 4), alius incorporalem potentiam
5) Non deerit qui sanguinem dicat, qui calorem.
Adeo animo non potest liquere de ceteris rebus, &
adhuc ipse se quærat.

CAP. XXV. Quid ergo miramur, Cometas; tan-
rarum mundi spectaculum, nondum teneri legibus
certis: nec initia illorum finesque notescere, quorum
ex ingentibus interuallis recursus est? Nondum sunt
anni mille quingenti, ex quo Græcia.

- - - *stellis numeros & nomina fecit.*

Multæque hodie sunt gentes, quæ tantum facie no-
verint cælum, quæ nondum sciant cur luna deficiat,
quare obumbretur. Hoc apud nos quoque nuper
ratio ad certum perduxit. Veniet tempus, quo ista
quæ nunc latent, in lucem dies extrahat, & longioris

1. *Spiritum*) vt Stoici.

2. *Concentum*) vt Plato & Diczarchus.

3. *Vim diuinam*) Stoicorum quidam cum Zenone.

4. *Tenuiff. aërem*) Anaxagoras.

5. *Incorporalem potentiam*) Aristoteles & alii.

li diligentia. Ad inquisitionem tantorum ætas
 a non sufficit, vt tota cælo vacet. Quid, quod
 n paucos annos inter studia ac vitia non æqua
 rtione diuidimus? Itaque per successiones ista
 ngas explicabuntur. Veniet tempus, quo posteri
 stri tam aperta nos nescisse mīrentur, Harum
 inque stellarum, quæ se ingerunt nobis, quæ alio
 que alio occurrentes loco, curiosos nos esse co
 nt, qui matutini vespertinique ortus sint, quæ
 tiones 1), quando in rectum 2) ferantur, quare
 antur retro 3), modo cœpimus scire. Vtrum
 iergeret Iupiter, an occideret, an retrogradus
 et, (nam hoc illi nomen imposuere cedenti)
 te paucos annos didicimus. Inuenti sunt qui no
 dicerent: Erratis, qui vllam stellam aut suppri
 re cursum iudicatis, aut vertere. Non licet stare
 lestibus, nec auerti: prodeunt omnia: vt semel
 sta sunt, vadunt. Idem erit illis cursus, qui sui
 is. Opus hoc æternum irrevocabiles habet mo
 : qui si quando constiterint, alia ex aduerso in
 lent, quæ nunc tenor & æqualitas seruat.

CAP. XXVI. Quid est ergo, cur aliqua redire
 leantur? Solis occursum speciem illis tarditatis im
 nit, & natura viarum circularumque sic posito
 m, vt certo tempore intuentes fallant. Sic naues
 amuis plenis velis eant, videntur tamen stare.
 it qui demonstret aliquando, in quibus Co-

. *Stationes*) Planeta stare dicitur, cum motum proprium
 occasu in ortum sistere videtur. *Fromond.*

1. *In rectum*) quando directi sunt & motum proprium
 a statione vel reflexione in occasum, recta versus orientem
 itant. *Id.*

3. *Agantur retro*) versus occasum, vnde motus suos pro
 os & periodicos incipiunt. *Id.*

metæ partibus errent, cur tam seducti a ceteris
 quanti qualesque sint. Contenti sumus inuenire:
 quid veritati & posteris conferant. Per stellas, in
 vltiora non cernimus, per Cometas aciem tra
 mittimus. Primum si sit istud, non in ea parte
 qua sidus ipsum est spissi ac solidi ignis, sed qua
 splendor excurrit, & in crines dispergitur. Per
 terualla ignium, non per ipsos vides. Stellæ, in
 omnes rotundæ sunt. Cometæ porrecti: ex
 apparet, stellas non esse. Quis enim tibi conce
 Cometas longos esse? Quorum natura quidem,
 ceterorum siderum, globus est, ceterum fulgor
 tenditur. Quemadmodum sol radios suos longè
 teque dimittit, ceterum ipsi alia est forma, alia
 quod ex ipso fluit lumini: sic Cometarum cor
 ipsum corrotundatur, splendor autem longior quam
 ceterorum siderum apparet.

CAP. XXVII Quare? inquis. Dic tu mihi prius
 quare luna dissimillimum soli lumen accipiat, cum
 accipiat a sole quare modo rubeat, modo pallens
 quare liuidus illi & ater color sit, cum a conspectu
 solis excluditur. Dic mihi, quare omnes stellæ in
 ter se dissimilem habeant aliquatenus faciem, diuer
 sissimam soli. Quomodo nihil prohibet, ista sice
 ra esse, quamuis similia non sint: ita nihil prohi
 bet, Cometæ æternos esse & sortis eiusdem, cum
 cetera, etiamsi faciem illis non habent similem.
 Quid porro? mundus ipse, si consideres illum,
 nonne ex diuersis compositus est? Quid est quare
 in Leone semper sol ardeat, & terras æstibus tor
 reat: in Aquario adstringat hiemem, flumina gla
 claudat? Et hoc tamen & illud sidus eiusdem con
 ditionis est, cum effectu & natura dissimile sit.
 Intra breuissimum tempus Aries extollitur, Libra
 tardissi

diffime iungitur 1): & tamen hoc sidus & illud dem naturæ est: cum illud exiguo tempore addat, hoc diu proferatur. Non vides, quam conia inter se elementa sint? grauia & leuia sunt, ida & calida, humida & sicca. Tota huius mundi cordia ex discordibus constat. Negas Cometen lam esse, quia forma eius non respondeat ad mplar, nec sit ceteris similis. Vides enim quam illima 2) sit illa, quæ tricesimo anno reuertitur ocum suum, huic quæ intra annum reuifit se- a suam. Non ad vnâ naturâ formam opus mpræstat, sed ipsa varietate se iactat. Alia ma- t, alia velociora aliis fecit; alia validiora, alia perationora: quædam autem eduxit a turba, vt fina & conspicua procederent; quædam in gregem it. Ignorat naturæ potentiam, qui illi non putat uando licere nisi quod sæpius facit. Cometas i frequenter ostendit, attribuit illis alium locum, tempora, dissimiles ceteris morus. Voluit & magnitudinem operis sui colere, quorum formofacies est; quam vt fortuitam putes, siue ampli- inem eorum consideres, siue fulgorem, qui ma- est ardentiorque quam ceteris. Facies vero ha- insigne quiddam & singulare, non in angustum iecta & arctata, sed dimissa liberius, & multarum larum amplexa regionem.

CAP. XXVIII. Aristoteles ait, Cometas signifi- e tempestatem, & ventorum intemperantiam at- : imbrium. Quid ergo? non iudicas sidus esse, el futura denuntiat? Non enim sic hoc tempesta- signum est, quomodo futuræ pluuiæ.

1. *Iungitur*) tota & iunctis lancibus integra exoritur.
mou.

2. *Quam simillima*) itonice, scilicet parum similes Satur- sol est.

*Scintillare oleum, & putres concrefcere fungos:
aut quomodo indicium est ſcruituri maris, ſi marium
In ſicco ludunt fulica; notaeſque paludes*

Deſerit, atque altam ſupra volat ardea nebem:
ſed ſic, quomodo æquinectium in calorem friguiſque
ſteſcentis anni, quomodo illa quæ Chaldæi canunt,
quid ſtella naſcentibus triſte lætæmæ conſtituit.
Hoc vt ſcias ita eſſe, non ſtatim Cometes ortus ver-
tos & pluuias minatur, vt Ariſtoteles ait, ſed annum
totum ſuſpectum facit. Ex quo apparet, illum non
ex proximo, quæ in proximum daret, ſigna traxiſ-
ſe, ſed habere reſoſita & compreſſa legibus mundi.
Fedit is Cometes, qui Paterculo & Vopiſco conſuli-
bus apparuit, quæ ab Ariſtotele Theophræſtoque
ſunt prædicta. Fuerunt enim maximæ & continus
tempeſtates vbique. At in Achaia, Macedoniæque,
vrbes terrarum motibus prorutæ ſunt. Tarditas,
inquit, illorum argumentum eſt, grauiores eſſe,
multumque in ſe habere terreni: ipſi præterea cur-
ſus, fere enim compelluntur in cardines. 1)

CAP. XXIX. Vtrumque falſum eſt. De priore
dicam prius. Quiane tardius feruntur, grauius ſunt?
Quid ergo? Stella Saturni, quæ ex omnibus iter ſu-
um lentiffime efficit, grauius eſt. Atqui leuitatis ar-
gumentum habet, quod ſuper ceteras eſt. Sed ma-
iore, inquis, ambitu circuit, nec tardius it quam ce-
teræ, ſed longius. Succurrat tibi, idem me de Co-
metis poſſe dicere, etiamſi ſegnius illis curſus ſit. Sed
mendacium eſt, ire eos tardius. Nam intra ſextum
menſem dimidiam cæli partem tranſcurrit hic proxi-
mus; prior intra pauciores menſes recepit ſe. Sed
quia graves ſunt, inferius deferuntur. Primum non

1. Compelluntur in cardines) verſus mundi polos.

tur, quod circumfertur. Deinde hic proximus temtrione motus sui initium fecit, & per Oceum in Meridiana pervenit, erigensque suum im oblituit. Alter ille Claudianus a Septem-
e primum visus, non desit in rectum assidue
r ferri, donec excessit. Hæc sunt quæ aut alios
ere ad Cometas pertinentia, aut me. Quæ an
sint, dii sciunt, quibus est scientiæ veri. Nobis
ri illa & coniectura ire in occulta tantum licet,
um fiducia inveniendi, nec sine spe.

AP. XXX. Egregie Aristoteles ait, numquam
erecundiores esse debere, quam cum de diis agi-
Si intramus templa compositi, si ad sacrificium
furi vultum submittimus, togam adducimus, si
ine argumentum modestiæ fingimur: quanto
nagis facere debemus, cum de sideribus, de
s, de deorum natura disputamus, ne quid te-
, ne quid impudenter, aut ignorantes as-
mus, aut scientes mentiamur? Nec mire-
tam tarde erui, quæ tam alte iacent. Panæ-
& his qui videri volunt, Cometen non esse
iarium fidus, sed falsam fideris faciem, dili-
er tractandum est, an æque omnis pars anni
lis Cometis satis apta sit: an omnis cæli regio
ea in qua creentur: an quacumque ire, ibi etiam
ipi possint: & cetera, quæ vniuersa tolluntur;
dico illos fortuitos non esse ignes, sed intextos
do, quos non frequenter educit, sed in ocul-
ouet. Quam multa præter hos per secretum
, numquam humanis oculis orientia? Neque
omnia Deus homini fecit. 1) Quota pars ope-
nti nobis committitur? Ipse qui ea tractat, qui

Homini fecit) vt eorum sine usu sine aspectu frue-

condidit, qui totum hoc fundauit, deditque cir
 2) maiorque est pars operis sui, ac melior, et
 oculos, cogitatione visendus est.

CAP. XXXI. Multa præterea cognata numini
 mo, & vicinam sortita potentiam, obscura sunt.
 fortasse, quod magis mireris, oculos nostr
 implent & effugiunt 1): siue illis tanta subtilit
 quantam consequi acies humana non possit: si
 sanctiore secessu maiestas tanta delituit, & res
 suum, id est, se, regit, nec ulli aditum dat, ni
 mo. Quid sit hoc, sine quo nil est, scire non
 sumus: & miramur, si quos igniculos parum
 mus, cum maxima pars mundi Deus lateat? (C
 multa animalia hoc primum cognouimus secu
 quidem multa venientis æui populus ignota nob
 et. Multa seculis tunc futuris, cum memoria
 exoleuerit, reseruantur, Pusilla res mundus et
 in illo quod quærat omnis mundus habeat. No
 mel quædam sacra traduntur: Eleusis seruat 2),
 ostendat reuisentibus. Rerum natura, sacra su
 simul tradit. Initiatos nos credimus: in vestib
 jus hæremus. Illa arcana non promiscue nec o
 bus p... reducta, & in interiore sacrario c
 sunt. ... aliud hæc ætas, aliud quæ pol
 subib... quæ... ergo ista in not
 nostr... ur? ... gna proueniunt
 rique... toto aguntur
 mo, ... cilemus.

Huc in processu vitia sunt. 3) Inuenit luxuria aliquid noui, in quod insaniat. Inuenit impudicitia nouam contumeliam sibi. Inuenit deliciarum dissolutio & tabes aliquid tenerius molliusque, quo pereat. Nondum satis robur omne proiecimus. Adhuc quidquid est boni moris, exstinguimus leuitate & politura corporum. 4) Muliebres munditias antecessimus; colores meretricios, matronis quidem non induendos, viri sumimus. Tenero & molli ingressu suspendimus gradum: non ambulamus, sed incedimus. 5) Exornamus annulis digitos, in omni articulo gemma disponitur. Quotidie comminiscimur, per quæ virilitati fiat iniuria, vt traducatur, quia non potest exui. Alius genitalia excidit, alius in obscenam partem ludi 6) fugit, & locatus ad mortem, infamiae armatur. Egenus etiam 7), in quo morbum suum exerceat, legit.

CAP. XXXII. Miraris, si nondum sapientia omne opus suum impleuit? Nondum tota se nequitia protulit. Adhuc nascitur, & huic omnes operam damus; huic oculi nostri, huic manus seruiunt. Ad sapientiam quis accedit? quis dignam iudicat, nisi quam in transitu noverit? Quis philosophiam, aut

3. In processu vitia sunt) incrementa vitiis damus.

vitare & politura corporum) barbam vellendo ac crudele ad leuorem poliendo, conf. nostrum L. I. c. 17.

Incedant quo

& gravi gressu eunt.

corpora sua

placet quod Lips.

habita

ἀρετῆς, spolii

hanc

intelligit, quo

hanc

mediatoribus

hanc

ad

vllum liberale respicit studium, nisi cum ludi intercalantur 1), cum aliquis pluuius interuenit diem quem perdere licet? Itaque tot familiae philosophorum sine successore deficiunt. Academici & veteres & minores 2) nullum antistitem reliquerunt. Quis est qui tradat praecepta Pyrrhonis? Pythagorae inuidiosae turbae 3) schola praeceptorem non inuenit. Sextiorum noua 4) & Romani roboris secta, inter initia sua, cum magno impetu coepisset, extincta est. At quanta cura laboratur, ne cuius pantomimi nomen interciderit? Stat per successores Pyladis & Berthylli domus: harum artium multi discipuli sunt, multique doctores. Priuatim vrbe tota sonat pulpitum. 5) In hoc viri, in hoc feminae tripudiant. Matres inter se vxoresque contendunt, vter det latus illis. 6) Deinde sub persona, cum diu trita frons est, transitur ad galeam. 7) Philosophiae nulla cura est. Itaque adeo nihil inuenitur ex his quae parum inuestigata antiqui reliquerunt, vt multa quae inuen-

1. Cum ludi intercalantur) cum inter dies negotiosos ludi aliquis destinatur, qui negoticis quasi intercalatur.

2. Veteres & minores) nota Academiae in veterem, cuius caput Plato fuit, mediam item & nouam distinctio.

3. Inuidiosae turbae) h. e. ad inuidiam vsque frequentat olim.

4. Sextiorum noua) utpote quae cum Stoicis Pythagorae quoque placita sequeretur. vid. Ep. CVIII. *Fromond.*

5. Pulpitum) proscaenium in quo saltabant & canebant histriones, qualia non publica tantum in isto Romanorum luxu habebantur, sed & apud priuatos.

6. Illis) Hylae legendum suspicatur Gronov. quod Pantomimi nomen, cuius generis hominum tanta existimatio, vt latus quoque eorum tegere, & in eorum comitatu esse nobiles ciues vellent.

7. Galeam) ad arenam, ad quam, vbi personatae famulae saltassent, descendere non verebantur. Iuuenal. Sat. II.

Quem praestare potest mulier galeata pudorem.

Fromond.

ta erant, oblitterentur. At méhercules si hoc totis membris premeremus, si in hoc iuuentus sobria incumberet, hoc maiores docerent, hoc minores addiscerent, vix ad fundum 8) veniretur: in quo veritas posita est, quam nunc in summa terra & leui manu quærimus.

L. ANNAEI SENECAE CLAVDII CAESARIS ΑΠΟΚΟΛΟΚΤΝΤΩΣΙΣ. 1)

Quid actum sit in cælo ante diem tertium Idus Octobris, Asinio Marcello, Acilio Attiola Coss. anno nouo 2), initio seculi felicissimi, 3) volo memoriæ tradere, Nihil offensæ vel gratiæ dabitur. Hæc ita vera si quis quæsierit vnde sciam: primum, si noluerò, non respondebo. Quis coacturus est? Ego scio me liberum factum, ex quo suum diem obiit ille 4), qui verum pro- uerbum fecerat, aut regem, aut fatuum nasci oportere. Si libuerit respondere, dicam quod mihi in buccam venerit. Quis vnquam ab historico iura- to res exegit? Tamen si necesse fuerit auctorem pro-

8. *Ad fundum*) alludit ad Democriti dictum qui verita- tem in puteo latere dicebat.

1. *Ἀποκαλύψεως*) quasi dicas *incucurbitatio*: allusum autem ad vocem *ἀποδείνω*: Nimirum Claudium in cucurbi- tam, non in deum post mortem abiisse inuuit.

2. *Anno nouo*) h. e. primo anno imperii Neronis. Vid. Turneb. *Aduers.* XXIII, c. 8.

3. *Felicissimi*) ita blanditur Neroni, qui tunc imperii *bonas* capessuit.

4. *Ille*) Claudius.

ccc 5

ducere;

ducere, quærite ab eo qui Drusillam 4) euntem in cælum vidit. Idem Claudium vidisse se dicet iterfacientem, non passibus æquis. 6) velit, nolit, necesse est illi omnia videre, quæ in cælo agantur. Appiæ viæ curator 7) est: quæ scis & diuum Augustum, & Tiberium Cæsarem, ad deos isse. Hunc si interrogaveris, soli narrabit: coram pluribus numquam verbum faciet. Nam ex quo in senatu iuravit se Drusillam vidisse cælum adscendentem, & illi pro tam bono nuntio nemo credidit quid viderit, verbis conceptis adfirmavit, se non indicaturum etiam si in medio foro hominem vidisset occisum. Ab hoc ego quæcumque audiui, certe clara 7) afferro, ita illum saluum & felicem habeam. 8)

Iam Phæbus breuiore via contraxerat ortum 9)

Lucis, & obscuri crescebant cornua somni: 10)

Iamque suum vixitrix augebat Cynthia regnum; 11)

5. *Drusillam*) Caligulæ sororem & pellicem, eam ex adulatione in Caligulam iuravit se vidisse in cælum adscendere L. Geminius Senator. ut est apud Dionem.

6. *Non passibus æquis*) ad tarditatem pedum Claudii alludit.

7. *Appiæ viæ curator est*) fingit hunc Seneca sibi dixisse quæ de Claudio in cælum adscendente habet: quasi scilicet per viam Appiam ei in cælum iter fuerit.

7. *Certe clara*) certa & clara. Gronov.

8. *Ita illum saluum & felicem habeam*) Appiæ viæ curatori ridicule ita salutem & felicitatem apprecatur, ut ista de Claudii diuinitate certa & clara ab eo denarrata essent. *Fromond.*

9. *Contraxerat ortum*) h. e. in angustiiori cæli spatio ortus fuerat, qualis, ad spectu nostrum, est pars illa cæli circa sapricornum. *Id.*

10. *Cornua somni*) Poetæ fingunt Somnum cornu aquæ lethææ plenum perfundere & soporare homines. *Statius Theb. VI.* Hoc vero crescere & largius impleri dicitur, cum longioribus noctibus est dormiendum. *Turneb.*

11. *Augebat Cynthia regnum*) lunæ diuturnum magis regnum est nocte multa, nam præest nocti, ut sol diei.

Et de-formis biemis gratqs carpebat honores

Diuitis autumnu, iussuque senescere Baccho

Carpebat raras serus vindemitor vnas.

Puto magis intelligi si dixero, mensis erat October, dies tertius Eidus Octobris. Horam non possum tibi certam dicere. Facilius inter philosophos 12), quam inter horologia conueniet. Tamen inter sextam & septimam erat. Nimis rustico 13) acquiescant oneri poetæ, non contenti ortus & occasus describere, vt etiam medium diem inquietent. Tu sic transibis horam tam bonam?

Iam medium cursu Phæbus diuiserat orbem,

Et propior nocti fessas quatiebat habenas,

Oblique flexam deducens tramite lucem.

Claudius animam agere cœpit, nec inuenire exitum poterat. Tum Mercurius, qui semper ingenio eius delactatus esset, vnâ de tribus Parciâ educit 14), & ait: Quid, femina crudelissima, hominem miserum torqueri pateris, neq; vniquam meritum, vt tamdiu cruciaretur 15)? Annus sexagesimus & quartus est, ex quo cum anima luctatur. Quid huic inuides?

12. Facilius inter Philosophos &c.) oblique Philosophos perstringit, vt quorum non minor quam horologiorum sit dissensus.

13. Nimis rustice) hæc quasi ab altero, Seneca simplicem nimis temporis notationem exprobrante, dicta proferri putat Gronov. qui & sequentia ita restituit: *Nimis rustice inquires tu nunc, Horni Poëtæ non contenti ortus & occasus describere etiam medium diem inquietant: tu sic transibis horam tam bonam.* Ludereque inprimis in Iulium Montanum Senecam putat, de quo Ep. 122.

14. Educit) leg. seducit scilicet colloquendi causa. Gronov.

15. Vt tamdiu cruciaretur) citius enim interfici & mori debuit, Promend,

Patere mathematicos aliquando verum dicere, qui illum ex quo princeps factus est, omnibus annis, omnibus mensibus efferuut. Et tamen non est mirum si errant: horam eius 16) nemo nouit. Nemo enim illum vñquam natum putauit. 17) Fac quod faciendum est.

Dede neci. melior vacua sine regnet in aula. 18) Sed Clotho: Ego mehercule, inquit, pusillum temporis adicere illi volebam, dum hos pauculos, qui supersunt, ciuitate donaret. 19) Constituerat enim omnes Græcos, Gallos, Hispanos, Britannos, togatos 20) videre. Sed quoniam placet aliquos peregrinos in semen relinqui 21), & tu ita iubes fieri, fiat. Aperit tum capsulam, & treis fufos profert. Vnus erat Augurini, alter Babæ 22), tertius Claudii. Hos, inquit, treis vno anno exiguis interuallis temporum diuisos mori iubebo: nec illum incomitatum dimittam. Non oportet enim eum, qui modo se tot milia hominum sequentia videbat, tot præcedentia, tot circumfusa, subito solum destitui. Contentus erit his interim conuietoribus.

16. *Horam eius*) qua scilicet natus sit, ex qua Horoscopus & totius vitæ fatum concipi debet. *Id.*

17. *Nemo illum natum putauit*) huc facit Sueton. in Claud. c. 3. *Antonia mater portentum cum homines dictabat, nec absolutum a natura, sed tantum inchoatum. Id.*

18. *Melior vacua sine regnet in aula*) permitte vt melior, Nero, regnet in aula, quam vacuum reliquerit Claudius.

19. *Ciuitate donaret*) in qua indignis hominibus conferenda nimis liberalem Claudium fuisse passim queruntur Romani.

20. *Togatos*) toga enim ingenuorum & ciuium erat.

21. *In semen relinqui*) ne omnibus ciuitatibus donatis tota peregrinitas extinguatur.

22. *Babæ*] fatui istis temporibus celebris, vid. Epist. XV. Fromond.

Hæc

*Hæc ait: Et turpi convolvens flamina fuso,
 Abrupit solida regalia tempora vite.
 At Lachesis 23) redimita comas, ornata capillos,
 Pieria crinem lauro frontemque coronans,
 Candida de nixeo subtemina vellere sumit.
 Felici moderanda manu: quæ ducta colorem
 Assumpsere novum: mirantur pensa sorores.
 Mutatur vilis pretioso lana metallo:
 Aurea formoso descendunt secula filo.
 Nec modus est illis, felicia vellera ducunt,
 Et gaudent implere manus, sunt dulcia pensa.
 Sponte sua festinat opus, nulloque labore
 Mollia contorto descendunt flamina fuso.
 Vincunt Tiboni, vincunt Et Nestoris annos.
 Phæbus adest; cantuque innat, gaudetque futura.
 Et latus nunc plectra movet, nunc pensa ministras.
 Desinet intentas cantu, fallitque laborem.
 Dumque nimis citharam, fraternaue sarminas
 laudant,
 Plus solito nemere manus: humanaque fata
 Laudatum transcendit opus. Ne demise, Parca,
 Phæbus ait: vincat mortalis tempora vite,
 Ille mihi similis vultu, similisque decore,
 Nec cantu, nec voce minor 24): felicia lassæ
 Secula præstabit, legumque silentia rumpet.
 Qualis discutiens fugientia lucifer astra,
 Aut qualis surgit redeuntibus hesperus astris:
 Qualis cum primum tenebris aurora solutis
 Induxit rubicunda diem, sol adspicit orbem
 Lucidus, Et primos e carcere concitat axes:*

23. Lachesis) postquam Clotho filum vitæ Claudianæ ab-
 rapit, Lachesis altera Parcarum auspicata magis Imperii Ne-
 ronis flamina ducere incipit.

24. Nec cantu, nec voce minor) notum infantum Neronis
 in Musicam studium.

*Talis Cæsar adest, talem iam Roma Neronem
Adspiciet; flagrat nitidus fulgore remisso
Vultus, & effuso ceruix formosa capillo.*

Hæc Apollo. At Lachesis, quæ & ipsa homini fortissimo 25) faueret, fecit, & plena præditur manu, & Neroni multos annos de suo donat. Claudium autem iubent omnes *χαλκοντες, ἐκφραστὰς ἀντίμαχον ἔμναι*. Et ille quidem animam ebuiuit, & eo desit ut vere videri. 26) Exspirauit autem dum comædos addit, ut scias me non sine causa illos timere. Ultima vox eius hæc inter homines audita est, cum maiorem sonitum emisisset illa parte, qua facilius loquebatur: 27) Væ me, puto, concacauit me. Quid autem fecerit, nescio: omnia certe concacauit. 28) Quæ interris postea sint acta, superuacuum est referre. Scitis enim optime: nec periculum est, ne excidant, quæ memoriæ publicum gaudium impresserunt. 29) Nemo felicitatis suæ obliuiscitur. In cælo quæ acta sunt, audite: fides penes auctorem erit. Nuntiatum Iouis venisse quemdam bonæ staturæ 30), bene canum, nescio quid illum minari: assidue enim caput mouere, 31) pedem dextrum trahere 32) quæsisse se cuius ne-

25. Fortissimo) formosissimo legit Lips. nam a forma magis quam a fortitudine Nero fuit commendabilis.

26. Viuere videri) utpote qui nunquam vere vixerit, vitam agens morti propiorem.

27. Facilius loquebatur) unde & edictum meditatus est, quo venia daretur liberius ea parte loquendi. Sueton. in Claud. cap. 32.

28. Concacauit) vitiis suis contaminauit.

29. Impresserunt) leg. impressit. Gronov.

30. Bonæ staturæ) sic formam corporis eius describit etiam Sueton. c. 30

31. Caput mouere) caput cum semper tum in quantulusque actu vel maxime tremulum tribuit ei Sueton. l. c.

32. Pedem dextrum trahere) poplites minus firmi Sueton. l. c.

ionis esset? respondisse nescio quid perturbato sono, & voce confusa, non intelligere se linguam eius 33): nec Græcum esse, nec Romanum, nec ullius gentis iotæ. Tum Iupiter Herculem, quia totum orbem errarum pererrauerat, & nosse videbatur omnes nationes, iubet ire & explorare, quorum hominum esset. Tum Hercules primo adspectu sane perturbatus est, ut qui etiam non omnia monstra timuerit 34): ut vidit noui generis faciem, insolitum incessum, vocem nullius terrestris animalis, sed (qualis esse marinis belluis solet) raucam & implicatam, putauit sibi certum decimum laborem venisse. Diligentius inuenti, visus est quasi homo. Accessit itaque, & quod facillimum fuit Græculo, ait: Τίς πόθι εἰς ἀνθρώπων, πόθι τοὶ πόλις 35); ubi hæc Claudius, gaudens illic philologos homines, sperat futurum aliquem istoriis suis 36) locum. Itaque & ipse Homericorsu Cæsarem se esse significans, ait:

Ἰλιόθεν με φέρων ἄνεμος Κικόνισσι πέλασσεν. 37)

rat autem sequens versus verior, æque Homericus:

Ἐνθα δ' ἐγὼν 38) πόλιν ἑώραον, ὤλεσα δ' αὐτήν.

33. *Linguam eius*) ἀσαφῶς eum loqui, Augustus quoque Ep. ad Liuiam testatur ap. Sueton.

34. *Ut qui etiam non omnia monstra timuerit*) Forte: *ut inque etiam Innonia monstra domuerit.* Gronov.

35. τίς πόθι) Versus Homeri est ex Odyss. A. *Quis? unde es hominum? ubi tibi ciuitas?*

36. *Historiis suis*) nam Græcas scripserat Historias, ut auctor est Suetonius.

37. Ἰλιόθεν &c.) est versus Homeri ex eodem libro: *Ab Ilio me ferens ventus Ciconibus appulit.* Quo Claudium Cæsarem se esse & ab Iulo Troiano Aeneæ filio oriundum significat. Fromond

38. ἐνθα δ' ἐγὼν) scilicet hic versus apud Homerum paulo post secutus optime in Claudii sæuitiam cadit: Latine: *hi ego urbem depopulatus sum; interfeci autem ipsos.* Id.

Et

germanus. Itaque quod Gallum fa
Romam cepit. 41) Hunc ego tibi recip
natum, vbi Licinius 43) multos anno
autem qui plura loca calcasti, quam
petuarius 44), Lugdunenses seire c
millia inter Xanthum 45) & Rhoda
Excandescit hoc loco Claudius, & qua
mure irascitur. Quid diceret, nei
Ille autem Febrim duci iubebat, il
manus, & ad hoc vnum satis firmæ,
homines solebat. Infferat illi collun
tares omnes illius esse libertos 46),
mo curabat. Tum Hercules: Audi
& desine fatuari: venisti huc, vbi

39. *Febris*) quam omni ætate sua infest
habuit, & præter quam nemo deorum ean
quos omnes parum habeat sibi fauentes.

40. *Marci*) *Munatii* legit Rhenanus.
Nam L. Munatius Plancus Coloniam Lugdu

41. *Romam cepit*) vt hostis occupavit, &
fecerat a Camillo urbe iterum demoliti

dunt. 47) Citius mihi verum 48), ne tibi alogias
) excutiam. Et quo terribilior esset, tragicus fit,
ait:

*Exprome propere, sede qua genitus cluas,
Hoc ne peremptus stipite, ad terram accidas.*

Hac clava reges saepe mactavit feros.

Quid nunc profatu votis interto sonas?

Quæ patria, quæ gens mobile eduxit caput,

Ediffere. equidem regna tergemini petens

Longinqua regis, unde ab Hesperio mari

Inachiam ad urbem nobile adnexi pecus,

Vidi duobus imminens fluviiis ingum 50)

Quod Phæbus orta semper obverso videt:

Vbi Rhodanus ingens amne prærapido fluit,

Aræque dubitans quo suos cursus agat,

Tacitus quietæ alluit ripas vadis.

Estne illa tellus spiritus alitrix tui?

te satis animose & fortiter. Nihilominus mentis
non est, & timet *μωρὸν πλῆγῃν*. 51) Claudius ut
it virum valentem, oblitus nugarum, intellexit
minem parem sibi Romæ fuisse: illic non habere
dem gratiæ: Gallum in suo sterquilinio plurimum
Te. Itaque quantum intelligi potuit 52), hæc vi-
est dicere: Ego te, fortissime deorum Hercules,
raui mihi affuturum apud alios: & si quis a me no-
em 53) petisset, te fui nominaturus, qui me o-

17. *Mures ferrum rodunt*) imbecillia animalia: quales ita-
dentes, qualis ferocia nobis diis! *Fromond.*

18. *Citius mihi verum*) subintell. dicito.

19. *Alogias*) ineptias.

50. *Duobus imminens fluviiis ingum*) descriptio urbis Lag-
aensis.

51. *μωρὸν πλῆγῃν*) *stulti ictum*. Nam stulti lacessiti ad ver-
ra prorumpunt.

52. *Quantum intelligi potuit*) balbatiens scilicet.

53. *Notorem*) notor est qui aliquem cognoscit, Ciceroni
tom. II. fff optime

rum, quod impetum in curiam tecum
est. Modo dic nobis, qualem deum
lis: ἐπιτελείς θεός 56) non potest
πρῶγμα ἔχει ὥς ἄλλος παρῆχει. Stoici
potest rotundus esse 57) (ut ait Varr
sine præputio 58)? Est aliquid in eo
video, nec cor, nec caput habet.
Ius a Saturno petisset hoc beneficium
sem 59) toto anno celebravit

cognitor dicitur Verr. 7. Sic & Petron. *A
dem vestimenta ab officioso recepissem, nisi
Gronov.*

54. *Mense Iulio & Augusto) tempore me
ato. vid. Sueton. c. 14.*

55. *Sed quoniam volo) turbata hic esse qui
le, medelam offerre difficile est. Sequentia
tionem de ἀποδιδόναι Claudii habent.*

56. ἐπιτελείς θεός) dicit non posse Clau
esse Deum, cum Deus ex Epicuri sententia r
gerat, nec aliis præbeat: id quod non co
dium. Sensus non obscurus est, mirorque i
licitasse

57. *Rotundus esse) Stoici enim mundum,
esse dicunt Deum esse rotundum.*

princeps 61), non tulisset. Illum Deum 62) ab
 quem quantum quidem in illo fuit, damna-
 nceſti. L. Silanum enim generum ſuum occidit.
 propter quid? ſororem ſuam, feſtiuiſſimam o-
 um puellarum, quam omnes Venerem vocarent,
 it Lunonem vocare. 63) Quare, inquit, quæro
 1, ſororem ſuam ſtulte ſtudere 64)? Athenis di-
 ium licet, Alexandriæ totum? Quia Romæ, in-
 mures molas lingunt: hic nobis curua cor-
 t. 65) Quid in cubiculo ſuo faciat, nescio: etiam
 ſcrutatur plagas, deus fieri vult. Parum eſt quod
 plum in Britannia habet, quod hunc barbari co-

Eius princeps) Fromond. eliminat rō eius. Sensus eſt :
 princeps diceretur, Romæque præſſet.

Non tulisset. Illum Deum &c.) perturbatiſſima hæc eſſe
 es vident. Sensem tamen facile aſſequimur. Scilicet a
 no facilius *deus* honorem Claudium conſecutant
 quam a Ioue, nam Saturnum aſſidue coluerat, Iouem ve-
 amnauit inceſti, vt qui ſorore Iunone cōiuge vteretur.
 enim dum contra L. Silanum generum ſuum ob uſum
 ris Iuniæ Calpurniæ ſententiam dixit, vt eſt ap. Sueton.
 & Tacit. annal, XII. Iouem quoque damnauit.

Maluit Iunonem vocare) maluit in matrimonio habere
 ius ille.

4. *Quare, inquit, quæro enim, ſororem ſuam ſtulte ſtudere*)
 nond. legit *quare, inquit, quare ſororem ſuam?* iſtaque Clau-
 ſe vult ſe excuſantis, quod Silanum damnauerit. Cui re-
 idens procaculus aliquis Deus: *ſtulte ſtude* (ſic enim *Fromond.*
d. legit: vel quod mallet *Gronovius ſtude iſtud*) ait:
 idium monens vt litterarum monumenta inſpiciat, quæ
 eant *Athenis* vel germanas vel vterianas ſorores, *Alexan-*
 eas quoque quæ ex utroque parentum ſorores ſint licet
 eſſe amare.

5. *Quia mures molas lingunt: hic nobis curua corrigit*) Clau-
 res exiguas cenſura ſua ſeuerius notabat. vid. Sæton. c.
 hinc alius Deus ait: *quia mures molas lingunt*, quod eſt
 gnum delictum, *hic nobis curua*, i. e. mores deprauatos
 igit.

lunt, & vt deum orant. *Ἀλλὰ δεῦτε χεῖρ. 66)* Tandem loci venit in mentem, priuatis intra curiam morantibus sententiam dicere nec disputare. 67) Ego, inquit P. C. interrogare vobis permiseram, vos me mala fecistis. 68) Volo seruetis disciplinam curiae. Hic quaecumque est, quid de nobis existimabit? Hoc curatio, primus interrogatur sententiam Ianus pater: is designatus erat in Kal. Iulias postmeridianus *Conf. 69* homo quantumuis vaser, qui semper videt *αὐτὰ τεύχεα & ἱστῶν. Is multa diserte, quod infirmitas 70* dicit quae notarius persequi non potuit & ideo non refero: ne aliis verbis ponam, quae ab illis dicta sunt. Multa dixit de magnitudine deorum: non debere hunc vulgo dari honorem. Olim, inquit, magna res erat, deum fieri iam fama nimium 71) fecisti. Itaque ne videar in personam, non in rem sententiam dicere, censeo ne quis post hunc diem deus sit ex his, qui *ἀγροὶς ἀγροὶ ἔσονται 72)*: aut ex his, qui

66. *Ἀλλὰ δεῦτε χεῖρ* Gronov. totum locum ita legit: *Ἦτοι βαρβαροὶ τοῦτο & οὐ δεῦτε οὐκ ἔστιν ἡμεῖς* *Μεγίστη* vel *μεγίστην Μεγίστην*, & Graecos *Παρομιήγραφος* censet imbet.

67. *Nec disputare*) *indignum putare*. Gronov. optime ad sensum. Senatores enim sententiam non dicant turba populi in curia praesente.

68. *Vos mea mala fecistis*) i. e. non observata disciplina coelestis curiae, perturbate vt rustici in mapalibus suis Claudii causam tractatis. *Fromond.*

69. *Postmeridianus Conf.*) nimirum templum Iani Romae in foro Iani, circa quod tenebratores turbae, qui pomeridianis maxime horis se locabant. Eorum igitur praesidem & Consulem Ianum Seneca fingit. *Fromond.*

70. *Quod in foro vinas*) ibi enim templum eius, vbi caudicorum turba, a quibus diserte loqui didicit.

71. *Nimium fecisti*) *leg. maximum fecit*. *Fromond.*

72. *ἀγροὶς ἀγροὶ ἔσονται*) i. e. qui agrorum proventus edant. Hemistichion est ex Homer. II. Z.

lit *Ζεῦς ἄγρεα*. 73) Qui contra hoc SC. deus factus, fidus, pictusue erit, eum dedi laruis 74), & roximo munere inter novos auctoratos 75), ferulis apulare placet. Proximus interrogatur sententiam Diespiter Vicæ Potæ 76) filius, & ipse designatus Ios. nummulariolus. 77) Hic quæstu se sustinebat, endere ciuitatulas 78) solebat. Ad huncce belle ccessit Hercules, & auriculam ei tetigit. Itaque in hæc verba censet: Cum Diuus Claudius Diuum Augustum sanguine contingat, nec minus Diuam Augustam auiam suam, quam ipse Deam esse iussit, longæque omnes mortales sapientia antecellat, sitque e ep. esse aliquem, qui cum Romulo 79) possit

---- *feruentia rapa vorare*:

enseo, vt D. Claudius ex hac die deus fiat, ita vti nte eum quis optimo iure factus sit: eamque rem ad *σταμαρφήσις* Ouidii adiiciendam. Variæ erant sententiæ, & videbatur Claudius sententia vincere. Hercales enim, qui videret ferrum suum in igne esse 80),

73. *Ζεῦς ἄγρεα*) rus victum suppeditans.

74. *Laruis*) vmbriis infernalibus ad cruciatum. *Fromond.*

75. *Auctoratos*) auctorati sunt gladiatores qui pretio opem locabant arenæ, qui si nouitii essent ferulacea rude, sine adio e ligno ferulæ a lanistis magistris exercebantur, & aberrantes ferulæ vapulabant. Lips. L. I. Saturn. c. 15.

76. *Vicæ Potæ*) Dea a vincendo & potiendo dicta, cuius implum Romæ. *Fromond.*

77. *Nummulariolus*) quoniam forte eius templum iuxta urum & mensas nummulariorum. *Id.*

78. *Vendere ciuitatulas*) pretio accepto ius ciuitatum dare, mod faciebant qui apud Claudium erant potentes.

79. *Cum Romulo*) qui scilicet feruentia rapa, vt Fabricius: alii pro temporum illorum simplicitate vorare solebant, leoque adhuc in cælo illa appetere fingitur.

80. *Ferrum suum in igne esse*) i. e. propriam causam peritari, vt qui etiam ex homine factus fuerit Deus. *Fromond.*

modo huc, modo illuc cursabat : & aiebat : Noli mihi inuidere, mea res agitur : deinde si quid volueris, tu vicem faciam : Manus manum lauat. Tunc Dives Augustus surrexit sententiæ suæ dicendæ, & summa facundia differuit. P. C. vos testes habeo, ex quodam factus sum, nullum verbum me fecisse. semper meum negotium ago. Sed non possum amplius dissimulare, & dolorem quem grauiorem pudor facit continere. In hoc terra marique pacem peperisti : ideo ciuilia bella compescui ? ideo legibus urbem fundauimus, operibus ornaui ? Et quid dicam, P. C. non inuenio : omnia infra indignationem verba sunt. Confugiendum est itaque a me ad Messalæ Coruini discretissimi viri illam sententiam : Præcidit ius imperii. 81) hic, P. C. qui nobis non posse videtur muscam excitare, tam facile homines occidebat, quam canis excidit. 82) Sed quid ego de tot acribus viris dicam ? Non vacat deslere publicas clades, intuenti domestica mela. Itaque illa omittam, hæc referam. Etiam Phormea Græce nescit, ego scio. ΕΝΤΙΚΟΝ ΤΟΝΥΚΗΝΔΙΗΣ. 83) senescit. Iste, quem videtis, per tot annos sub meo nomine latens, 84) hanc mihi gratiam retulit, vt duas Iulias pronepos

81. *Præcidit ius imperii*) Claudius ius imperii eueruit.

82. *Quam canis excidit*) canis vocatur infelix tefferarum iustus. tam facile igitur Claudius Tyrannus homines interire re dicitur quam ille cadit. *Fromond.*

83. *Etiam si Phormea Græce nescit, ego scio* εντονονικηνης) Omnes hic concutiunt, locus certissime corruptus. *Fromondus* legit : *Nam etiam si Φορμιζεν nescit, scio ego εντονον* h. e. etsi sit ignarissimus, ita vt, quod in Græcorum proverbio est, ne citharam quidem tangere valeat, adeoque nesciat ipsæ cædes quas patrauit, ego tamen illas narrabo.

84. *Sub meo nomine latens*) ab Augusto enim omnes infecti Cæsares Augusti dicti.

as occideret, alteram ferro, alteram fame: vnum nepotem L. Silanum. Videris Iupiter, an in causa mala, certe in tua, si hic inter nos futurus est. 85) c mihi, Diue Claudii, quare quemquam ex his, os quasque occidisti, antequam de causa cognoveres, antequam audires, damnasti? hoc fieri solet? caelo non fit. Ecce Iupiter, qui tot annos regnat, i Vulcano crus fregit, quem.

Ἦψα ποδὸς τεταγὼν ἀπὸ βηλῆς Σεπείρου 86), iratus fuit uxori, & suspendit illam 87): numquid occidit? Tu Messalinam, cuius æque avunculus materam, quam tuus, occidisti. Nescio, 88) in his? Dii tibi malefaciant: adeo istud turpius est, quod nescis, quam quod occidisti. Iste C. Cæsarem non desit mortuum persequi. Occiderat ille forum: hic & generum. Caius Cæsar Crassi filium iuit Magnum vocari: 90) hic nomen illi reddidit, ut tulit. Occidit in vna domo Crassum Magnum: Iriboniam, Tristioniam, Asarionem, nobiles ta-

7. *Videris Iupiter, an in causa mala, certe in tua, si hic inter futurus est*) h. e. an mala causa fuerit, ob quam Silanum remittit, (quæ erat stuprum forori illatum.) Tu Iupiter vis: certe tua est, qui ipse quoque Iunone sorore uxore v. l. ultima autem verba ita legenda: *is hic inter nos futurus est?* Gronov.

6. *Ἦψα ποδὸς &c.*) arreptum pede de limine divino de-
t. Est versus Homeri II. A.

7. *Iratus fuit uxori, & suspendit illam*) fabula est II. A.

8. *Nescio.*) nam a Narcisso liberto nesciente Claudio accitata eius mors fuit. Vid. Tacit. ad fin. XI. annal. *Prod.*

9. *C. Cæsarem*) Caligulam, Tyrannum, cui Claudium post fuisse constat ex Dione.

Vetuit magnum vocari) vetera enim familiarum insignia illissimo cuique ademit. Sueton. Calig. c. 35.

men: Crassum vero tam fatuum, ut etiam regnare posset. 9) Cogitate, P. C. quale portentum in numerum deorum se recipi cupiat. Hunc nunc deum facere vultis? Videte corpus eius, diis iratis natum. Ad summam, tria verba cito dicat, 92) & seruum me ducat. Hunc deum quis colet? quis credet? denique dum tales deos facitis, nemo vos deos esse credet. Summa rei, P. C. si honeste inter vos gessi, si nulli durius respondi, vindicate iniurias meas. Ego pro sententia mea hoc censeo. Atque ita ex tabella recitauit: 93) Quandoquidem Diuus Claudius occidit socrum suum Appium Silanum, generos duos, Pompeium Magnum & L. Silanum, socrum filiae suae Crassum, frugi hominem, tam similem sibi, quam ouo ouum, Scriboniam socrum filiae suae, Messalinam uxorem suam, & ceteros, quorum numerus iniri non potuit: placet mihi in eum seuerè animaduerti, nec illi rerum iudicandarum vacationem dari 94), cumque quamprimum exportari, & caelo intra dies xxx. excedere, Olympo 94) intra diem tertium. Pedibus in hanc sententiam itum est. Nec mora, Cyllenius illum collo obtorto trahit ad inferos,

Illuc vnde negant redire quemquam.

91. *Vt etiam regnare posset*) illo enim tempore in fatuorum fere manus, quales Caligula, Claudius &c. incidebat imperium.

92. *Cito dicat*) nimirum hoc linguae prohibebat balbuties.

93. *Ex tabella recitauit*) ex veterum more qui de scripto etiam dicebant sententias.

94. *Vacationem dari*) vult statim deos in consilium mitti, ut contra Claudium sententiam dicant, sine vacatione, ut ut alias mense vindemiæ, qua Claudius animam ebulliuit, vacatio esset. *Fromond.*

95. *Olympo*) qui est sedes fixarum, cum caeli nomine omnes reliqui orbes abinde usque ad terram comprehendantur. *Id.*

Dum

Dum descendunt per viam sacram 96.), interrogat Mercurius, quid sibi velit ille concursus hominum, num Claudii funus esset? Et erat omnium formosissimum, & imposita cura plenum, ut scires deum esse ferri, tibicinum, cornicinum, omnisque generis æneatorum tanta turba, tantus conventus, ut etiam Claudius 97) audire posset. Omnes læti, hilares, P. Ro. ambulabat tamquam liber. Agatho & pauci caussidici 98) plorabant, sed plane ex animo Iuriconsulti e tenebris procedebant 99), pallidi, graciles, vix habentes animam, tamquam qui cum maxime reuiuiscerent. Ex his vnus cum vidisset capita conferentes, & fortunas suas deplorantes caussidicos, accedit, & ait: Dicebam vobis, non semper Saturnalia erunt. Claudius ut vidit funus suum, intellexit se mortuum esse. Ingenti enim *μηνυλαργολα* nenia cantabatur anapæstis;

*Fundite fletus,
Fingite luctus:
Clamore forum:
Cordatus homo,
Fuit in toto
Ille citato
Poteras celeres,
Fundere Parthos,
Persida telis,*

*Editae planctus,
Rosenet tristi
Cecidit pulvere
Quo non alius
Fortior orbe.
Vincere cursu 100)
Ille rebelles
Lenibusque sequi
Certaque manu*

96. Per viam sacram) quam clivum sacrum vocat Horatius, & qua in Capitolinam arcem adscendebatur. Plin. L. XIX. c. I. Id.

97. Eriam Claudius) senex licet & furdaster.

98. Pauci caussidici) quia Claudius assiduus in foro fuerat, etiam diebus feriatis, vade illis lucrum.

99. Iuriconsulti &c.) quia scilicet responsoforum ab iis dari solitorum nullus sub Claudio fuerat usus. *Fromend.*

100. Vincere cursu) ridiculum de sene podagrico.

<i>Tendere neruum:</i>	<i>Qui precipites</i>
<i>Vulnere paruo</i>	<i>Figeret hostes,</i>
<i>Pictaque Medi 101)</i>	<i>Terga fugacis.</i>
<i>Ille Britannos</i>	<i>Vltra nosi</i>
<i>Littora ponti,</i>	<i>Et carulgos</i>
<i>Scuta Brigantas</i>	<i>Dare Romuleis</i>
<i>Colla catenis</i>	<i>Iussit, & ipsum</i>
<i>Noua Romana</i>	<i>Iura securis</i>
<i>Tremere Oceanum.</i>	<i>Deflete virum,</i>
<i>Quo non alius</i>	<i>Potuit citius</i>
<i>Discere causas,</i>	<i>Vna tantum</i>
<i>Parte audita,</i>	<i>Sape & neutra.</i>
<i>Quis nunc index</i>	<i>Toto lites</i>
<i>Audiet anno? 102)</i>	<i>Tibi iam cedit</i>
<i>Sede relicta,</i>	<i>Qui dat populo 103)</i>
<i>Iura silenti,</i>	<i>Cretae tenens</i>
<i>Oppida centum.</i>	<i>Cadite mæstis</i>
<i>Pectora palmis,</i>	<i>O causidici,</i>
<i>Venale genus,</i>	<i>Vosque Poeta,</i>
<i>Lugete noui; 104)</i>	<i>Vosque in primis</i>
<i>Qui concusso</i>	<i>Magna parastis</i>

Lucra fritillo. 105)

Delectabatur laudibus suis Claudius, & cupiebat diutius spectare. Iniicit illi manum Talthybius 106)

101. *Pictaque Medi*) pictis enim sagulis illi amicti, vel etiam fugientes picta scuta in terga reliciebant. *Fromond.*
102. *Toto lites audiet anno*) sine vacatione etiam festis diebus.

103. *Qui dat populo &c.*) Mineis descriptio Regis Cretae qui apud interos iudiciis praest.

104. *Vosque poeta lugete noui*) ob studia communia, nam Claudius multa scriptitauit. *Sueton. c. 41. 42.*

105. *Fritillo*) ludus enim alearum & talorum Romae praenunte Claudio vigeat.

106. *Talthybius deorum*) erat Talthybius Graecorum ad Troiam nuntius, eleganter igitur vocat Mercurium *Talthybius deorum*, nam vocem *nuntius* expungi vult *Gronov.*

deo.

um nuntius, & trahit capite obtuluto, ne quis possit agnoscere, per campum Martium: & in-
 Liberim & viam Tectam descendit ad inferos.
 ecesserat iam compendiarie via Narcissus liber-
 ad patronum excipiendum, & venienti nitidus,
 rat a balineo 107), occurrit, & ait: Quid dii ad
 nines 108)? Celerius, inquit Mercurius, & ve-
 : nos nuntia. Ille autem patrono plura blandiri
 :bat, quem Mercurius iterum festinare iussit, &
 :a morantem impulit. Dicto citius Narcissus
 lat. Omnia præclia sunt, facile descenditur.
 :que quamvis podagricus esset, momento tempo-
 peruenit ad ianuam Ditis: ubi iacebat, ut ait
 ratus, bellua centiceps, sese mouens, villosque
 :rendos excutens. pusillum subperturbatur (al-
 n canem in deliciis habere consuevit) ut illum
 it canem nigrum villosum sane: quem non ve-
 tibi in tenebris occurrere. Et magna inquit voce:
 audias Cæsar venit. Ecce extemplo cum plausu
 ccedunt cantantes: *Εὐχόμεθα, συγχαίρομεν.* 109)
 cerat C. Silius Cos. desig. Iunius Prætorius, Sex-
 allus, M. Helvius Troius, Cotta Tectus, Valens,
 bius, Equ. Rom. quos Narcissus duci iusserat.
 110) Medius erat in hac cantantium turba Mne-
 er, Pantomimus, quem Claudius decoris causa

107. *Ut erat a balineo*) nam Agrippina ut tutius cederet
 audii patret, libertorum eius fidelissimum Narcissum ad
 linea Campaniæ, podagræ qua conflictabatur prætextu a-
 andauerat, unde redux non diu post mori est iussus.

108. *Quid dii ad homines*) subint. redeunt. Nam Narcissus
 rodesores Claudii interfuerat.

109. *Εὐχόμεθα συγχαίρομεν*) verba solennia in sacris Q-
 tidis, quæ inuento illo bono Deo cantabant. Significant
 sim: *Inuenimus, congaudeamus. Fromond.*

110. *Duci iusserat*) ad supplicium.

minorem fecerat, 111) Nec non ad Messalinam cito rumor percrebuit, Claudium venisse. Conuolarunt primum omnium liberti, Polybius, Myron, Harpocras, Amphæus & Pheronactes quos omnes, necubi imparatus esset, præmiserat. Deinde præfecti duo, Iustus Catonius, & Ruffus Pompeii F. Deinde amici, Saturnius Luscius, & Peto Pompeius, & Lupus, & Celer Asinius, consulares. Nouissime fratris filia, sororis filia, gener, socer, socrus, omnes plane consanguinei. Et agmine facto Claudio occurrunt. Quos cum vidisset Claudius, exclamat Πάντα φίλων πλήρη. 112) Quomodo vos huc venistis? Tum Peto Pompeius: Quid dicis, homo crudelissime? Quæris quomodo? Quis enim nos alius huc misit quam tu, omnium amicorum interfeutor? In ius eamus: ego tibi hic sellas ostendam. Ducit illum ad tribunal Æaci. is lege Cornelia, quæ de sicariis lata est, quærebat 113): postulat nomen eius recipi, 114) edit subscriptionem 115: Occisos Senatores xxx, Equites Rom. cccxv, atque plures: ceteros cccxxi. ὅσα ψάμαθός τε κόνις τε 116) Exterritus Claudius oculos vndecumque circumfert, vestigat aliquem patronum qui se defenderet. Aduocatum non inuenit. Tandem procedit P. Petronius, vetus conuictor eius, homo Claudiana lingua disertus 117),

111. *Minorem fecerat*) capite minuerat: *decoris causa*, forte quod longa nimis esset statura.

112. Πάντα φίλων πλήρη) *omnia amicis plena*. acerbe Claudio exprobratur eum inferos amicis impleuisse.

113. *Quærebat*) rerum ista lege prohibitarum questionibus præfidebat.

114. *Recipi*) inter reos.

115. *Edit subscriptionem*) accusatores libellos accusatoris nomine suo subscripto conficiebant.

116. ὅσα ψάμαθός τε κόνις τε) Hemistich. Homeri *Iliad.* I. *quantum pulueris est & arenæ.*

117. *Claudiana lingua disertus*) æque ac ipse Claudius Balbus. &

& postulat aduocationem. Non datur. Accusat Peto Pompeius magnis clamoribus. Incipit Petronius velle respondere. Æacus homo iustissimus, vetat. Illum tantum altera parte audita condemnat, & ait: Εἷς πᾶσι τὰ κ' ἴσθ' δίκην κ' ἰδίῃσιν ὑβέρσ. 118) Ingens silentium factum est. Stupebant omnes, nouitate rei attoniti: negabant hoc vnquam factum. Claudio iniquum magis videbatur, quam nouum. 119) De genere pœnæ diu disputatum est, quid illum pati oporteret. Erant qui dicerent, si vni dii laturam 120) fecissent, Tantalum siti periturum, nisi illi succurreretur: non vnquam Sisyphum onere releuari; aliquando Ixionis miseri rotam sufflammandum. Non placuit vlli ex veteranis missionem dari, ne vel Claudius vnquam simile speraret. Placuit nouam pœnam excogitari debere, instituendum illi laborem irritum, & alicuius cupiditatis species sine fine & effectu. Tum Æacus iubet illum alea ludere per-tuso fritillo. Et iam cœperat fugientes, semper tesseras quærere, & nihil proficere.

*Nam quotiens missurus erat resonante fritillo,
Vtraque subducto fugiebat tessera fundo:*

118. Εἷς πᾶσι &c.) si passus fueris quæ fecit, optima illa erit iustitia. Scilicet supra Claudius quoque sæpe altera tantum parte audita ius dixisse accusabatur.

119. Iniquum magis quam nouum) nouum enim ei non videbatur, quod ipse fecerat sæpe, iniquum quod ipsi mala hæ ratione consuleretur.

120. Laturam) Gronov. legit gratiam. Hinc quum de genere pœnæ disputaretur, incescit opinio aliquem ex veteranis rude donatum iri, & succedaneum ei fore Claudium. taque erant qui dicerent: Si dii qui in consilio erant Aeaco, ni ex antiquis inferorum cruciariis veniam dare voluissent, vel Tantalum, vel Sisyphum vel Ixioni successorem Claudium esse laudum.

Cum

*Cumque reſcolleſtos auſderet mittere talos,
 Luſuro ſimilis ſemper, ſemperque petenti,
 Decepere fidem: reſugit, digitosque per ipſos
 Fallax aſſiduo dilabitur alea furto.
 Sic cum iam ſummis tanguntur culmina mentis,
 Irrita Siſyphio ſoluuntur pondera collo.*

Apparuit ſubito C. Cæſar, & petere illum in ſeruitutem cœpit: producit teſtes, qui illum viderant ab illo flagris, ferulis, colaphis vapulantem. Ad iudicatur C. Cæſari: illum Æacus donat. Is Menandro liberto ſuo tradidit, vt a cognitionibus 121) ei eſſet.

121. A cognitionibus) ab epistoſis, a ſtudiis. Scilicet doctus Claudius dum viueret voluerat videri. liberto autem traditus eſt, quia totus in vita a libertis pendeſcat.

EX

XCERPTA QVÆDAM

E LIBRIS SENECAE.

I Onesta, inquit Epicurus, res est, paupertas lata. Illa vero iam paupertas non est, si lata est. Cui cum paupertate bene convenit, dives est. Non parum habet, sed qui plura cupit, pauper est. Quid in refert, quantum illi in arca, quantum in horreiscat, quantum pascat aut feneret, si alieno imminet, non acquisita, sed acquirenda concupiscit? Quis sit vitiarum modus, quæris? Primo, habere quod necesse: secundo, quod satis est. Nulli potest secunda vita contingere, qui de producenda nimis cogitat. Nullum inueniat habentem, nisi ad cuius amissionem præparatus est animus. Magna diuitia sunt, lege naturæ imposita paupertas. Lex autem natura, scis quos terminos nobis statuit? Non esurire, non sitire, non algere. si famem sitimque depellas, non est necesse mariscare, nec castra sequi. Parabile est quod natura considerat, & cito apponitur. Ad supernuacua sudatur: & sunt quæ togam terunt, quæ nos senescere cogunt, & in aliena littora impingunt. Ad manum est, quod satis est. Si cui sua non videntur amplissima, et totius mundi dominus sit, miser est. Miser est, si se beatissimum non iudicat, licet toti mundo impetetur. Non est beatus, qui se id non putat esse. Nihil beatius, quod cum magno emolumento insidiantis perire possit. Quam minimum in corpore tuo sit spoliarium. Nemo ad humanum sanguinem venit propter vitam, vel admodum pauci. Nudum latro transmittit: vitam in obfessa via pauperi pax est. Is maxime diuitiis fruatur, qui minime indiget. Si ad naturam vivis, numquam eris pauper: si ad opinionem, numquam

auro & argento elaboravit ; m.
disces. Desideria naturalia, fini
opinione nascentia, ubi desinant,
enim terminus falso est. Veritat
est; error immensus est. Retrah
& cum volēs scire, an naturalem
cupiditatem, considera num alicu
ge progressō semper aliquid longiu
turale non esse. Paupertas expedi
classicum cecinit, scit non se peti:
matum est, quomodo exeat, non q
At cum navigandum est, non st
vnius comitatu inquieta sunt littor
illum turba hominum, ad quos pa
narum regionum optanda est fer
pascere paucos ventres, & bene ins
ud desiderantes quam impleri. P
magno fastidium. Paupertas con
instantibus satisfacere. Sanus dives
at diuitias, eas tamen ut fugientes
est. auare recuses eam contubernale

pro regno, quo magis miseris, alieno. Dubitabis
 vis ferre paupertatem, Et animum a furoribus
 ret? Multis, diuitias parasse, non finis miseria-
 fuit, sed mutatio. Nec hoc miror. Non in re-
 bitum, sed in animo ipso est. Illud quod pauperem
 grauem nobis feterat, Et diuitias graues faciet,
 eammodum nihil refert, Vtrum agrum in lecto li-
 , an in aureo collores; quocumque illum trans-
 ris, morbum suum secum transferet: sic nihil re-
 , Vtrum ager animus in diuitiis an in paupertate
 ; malum suum illum sequitur. Ad securitatem
 est opus fortuna. Quod enim necessitati sat est,
 it, licet irata. Ne imparatos nos fortuna depre-
 dat, fiat nobis paupertas familiaris. Securius
 ites erimus, si scimus quam non sit graue pau-
 is esse. Incipe cum paupertate habere contubern-
 m.

Aude hospes contemnere opes, & te quoque
 dignum

Finge Deo. - - -

no alius dignus Deo est, nisi qui opes contempnit.
 are possessiones, tibi non interdico, sed efficere vale,
 illas intrepide possideas. Quod vno consequeris mo-
 si te etiam sine illis bene vitturum speraueris, Et
 las tamquam exisuras adspexeris. Discodat quis-
 s non te, sed aliud in te sequebatur. ab hac vnum
 amanda paupertas, quod a quibus ameris, ostendit.
 lum est, non corrumpi diuitiarum contubernio.
 gnus ille est, qui in diuitiis pauper est. Nemo na-
 ur diues. Quisquis exit in lucem, iussus est pane
 lacte esse contentus. ab his initiis regna nos non
 iunt. Panem Et aquam natura desiderat. homo
 hac pauper est. intra qua si quis desiderium suum
 Et, cum ipso Ioue de felicitate contendat. Res in-

quieta, fecilitas est; ipsa se exagitat, mouet cerebrum, non in vno genere. alios in cultum irritat, alios in potentiam, alios inflat, alios mollit. Si vis scire quam nihil mali sit in paupertate, compara inter se cultum pauperis & diuitis. Sapius pauper & fidelius videt: nulla sollicitudine concutitur, in alto est. cura velut nubes leuis transit. Horum qui felices vocantur, bilisitas ficta est; huic grauis & suprema superbia, licet non palam, tristitia est; eo quidem grauior, quod interdum non licet palam esse miseros, sed inter arum cor ipsum exedentes, necesse est agere. felicem. Abstrahunt a recto diuitia; honores, potentia, & cetera; qua opinione hominum cara sunt, pretio suo vilia. Nescimus aestimare res, de quibus non cum fama, sed cum rerum natura deliberandum est. Nihil habent ista magnificum, quod mentes nostras in se trahat, prater hoc quod mirari illa consueuimus. non enim quia concupiscenda sunt, laudantur: sed quia concupiscuntur. Hanc precedentem causam habent diuitia, mutant animos, superbiam, & arrogantiam pariant, inuidiam trahunt; eo usque mentem alienant, ut fama pecunie nos etiam nocitura delectet. Bona omni culpa carere decet: pura sunt, non corrumpunt animos, non sollicitant: extollunt quidem animos & delectant, sed sine tumore. Quae bona sunt, fiduciam faciunt; diuitia audaciam. Quae bona sunt, magnitudinem animi dant, diuitia insolentiam.

EXCERPTA ALIA

Licet cunctorum poetarum carmina gremium tuum semper illustrent; aliquando deliberans, hoc tibi opusculum pro accidentibus casibus dirigere curavi, quod non praecedentes, sed posteri narrabunt. Vnde

primum incipimus? Si tibi videtur, a morte. Ab
mo, inquis? Imo a maximo. Ad hoc prapue
humana contremit: nec immerito tibi videtur
facere. Ceteri timores habent aliquem post se
m: mors omnia abscindit. Alia nos torquent:
rs omnia deuorat. Omnium qua horremus, ad
ic exitus spectat, aliorum qua per circuitum,
am qui alioqui se nihil timere iudicant, hoc ti-
nt. Quidquid aliud extimescimus, habet aut re-
dium, aut solatium. Sic ergo te forma, ut si quis
i palam mortem minetur, omnes tetriculas eius de-
las.

Morieris. Ista dominis natura est, non pœna. Mo-
ris. Hac conditione intraui, ut exirem. Morie-
Gentium ius est, quod acciperis, reddere. Mo-
ris. Peregrinatio est vita. Multum cum deambu-
seris, domum redeundum est. Morieres. Putabam
aliquid nobis dicere ad hoc veni, hoc ago, huc me
guli dies adducunt. Nascenti mihi natura protu-
s hunc posuit terminum. Quid habeo quod indi-
er? in hac verba iuraui. Morieris. Stultum est
here, quod vitare non possis. Istud non effugit,
am qui distulit. Morieris. Nec primus, nec vlti-
us. multi me antecesserunt, omnes sequentur. Mo-
ris. Hic est humani officii finis. Quis sanus exas-
rari moleste tulit? Quo transit orbis, ego transibo.
hanc conditionem cuncta gignuntur. Quod cepit,
desinit. Morieris. Nihil grave est, quod semel est.
s alienum meum nobis. hoc quidem cum eo creditore
ntraxi, cui decoquere non possum. Morieris. Dis-
elius. Nemo hac re melius mortalius minari
test.

Sed decollaberis. Quid interest, utrum casum mda-
ar, an punctum? Sed saepe ferieris, & multi in te
adit concurrent. Quid refert, quam multa sint

Vulnera ? non potest amplius quam unum esse mortiferum.

Peregre morieris. Undecumque ad inferos via est. Peregre morieris. Ego quod debeo, solvere paratus sum. Videat fenerator, ubi me appellet. Peregre morieris. Nulla terra est aliena mortuo. Peregre morieris. Non est gravior foris quam domi finis. Peregre morieris. Hoc est, in patriam seu viatico pervenire.

Sed iuuenis morieris. Optimum est, antequam optes, mori. Iuuenis morieris. Hoc unum est, quod aequae ad iuvenem quam ad senem pertinet. Non citamur ex censu, nec exigitur numerus annorum. Et adolescentes et impuberes eadem fati necessitas ducit. Optimum est mori, cum iuvat vivere. Iuuenis morieris. Quicumque ad extremum fati sui venit, senex moritur. Non enim refert quae sit hominis aetas, sed quae sit meta. Iuuenis morieris. Fortasse alicui malum subducit me fortuna: si nulli alii, vel senectuti. Iuuenis morieris. Non refert, quot annos habeam, sed quot acceperim. si plus vivere non possum, haec est senectus mea.

Insepultus jacebis. Quid aliud respondeam, quam illud Maronis?

- - - Facilis iactura sepulcri.

Si nihil sentio, non pertinet ad me iactura corporis insepulti. Si sentio, omnis sepultura tormentum est. Insepultus iacebis.

- - - Caelo tegitur, qui non habet urnam.

Quid interest, ignis me an fera consumat, an tellus omnium sepultura? Istud non sentienti supernacuum est, sentienti onus. Insepultus iacebis. At tu combustus, at tu obrutus, at tu inclusus, at tu putridus, at tu evisceratus et constrictus, at traditus lapidi, qui te paulatim edat et exsiccat. Nulla est sepultura. non sepelimur, sed praecitimur.

cimur. Non sepelieris. Quid inter tutissima trepidas? Ultra pœnarum omnium terminum iste locus est. Vita multa debemus, morti nihil. Non defunctorum causa, sed viuorum inuenta est sepultura, ut corpora & visu & odore fœda, amouerentur. alios terra obruit, alios flamma consumsit, alios lapis ossa redditurnis inclusit. Non defunctis, sed nostris oculis parcimus.

Ægrotō. Venit tempus quo experimentum mei caderem. Non in mari tantum, aut in prælio vir fortis apparet. exhibetur etiam in lætulo virtus. *Ægrotō.* Non potest istud toto seculo fieri. aut ego febrem relinquam, aut ipsa me: semper una esse non possumus. Cum morbo mihi res est: aut vincetur, aut vincet.

Male de te loquuntur homines. Sed mali. Mone-
rer, si de me Marcus Cato, si Lælius sapiens, si alter
Cato, si duo Scipiones ista loquerentur. Nunc malis
lisplicere, laudari est. Non potest ullam auctoritatem
habere sententia, ubi qui damnandus est, damnat.
Male de te loquuntur. Mone-
rer, si iudicio hoc face-
ret: nunc morbo faciunt. non de me loquuntur, sed
e se. Male de te loquuntur. Bene nesciunt loqui: fa-
ciunt, non quod mereor, sed quod solent. quibusdam
virm canibus sic innatum est, ut non pro feritate, sed
re consuetudine latrent.

Exsulabis. Erras: cum omnia fecerim, patriam
meam transire non possum. Omnium una est. extra
anc nemo proficisci potest. *Exsulabis.* Non patria
ibi interdicitur, sed locus. In quamcunque terram
venio, in meam venio. Nulla terra exsilium est, altera
stria est. Non eris in patria. Patria est, ubicum-
que bene est. Illud autem per quod bene est; in boni-
tate, non in loco est. in ipsius potestate est, quæ sit illi
rituna. Si enim sapiens est, peregrinatur; si stultus,
fulat. *Exsulabis.* Hoc dicis: alterius loci ciuitate
naberis.

Vulnera ? non potest amplius quam vnum esse i ferum.

Peregre morieris. Undecumque ad inferos v est. Peregre morieris. Ego quod debeo, solueratus sum. Videat fenerator, vbi me appellet. egre morieris. Nulla terra est aliena mortuo. egre morieris. Non est gravior foris quam domus. Peregre morieris. Hoc est, in patriam viatico peruenire.

Sed iuuenis morieris. Optimum est, ante optes, mori. Iuuenis morieris. Hoc vnum est, aque ad iuuenem quam ad senem pertinet. Notamur ex censu, nec exigitur numerus annorum adolescentes & impuberes eadem fati necessitas. Optimum est mori, cum iuuat viuere. Iuuenis nris. Quicumque ad extremum fati sui venit, moritur. Non enim refert qua sit hominis aetas qua sit meta. Iuuenis morieris. Fortasse alicui subducit me fortuna: si nulli alii, vel senectuti. nis morieris. Non refert, quot annos habeam quot acceperim. si plus viuere non possum, hac et nectus mea.

Infepultus iacebis. Quid aliud respondeam, q illud Maronis?

- - - Facilis iactura sepulcri,

Si nihil sentio, non pertinet ad me iactura cor infepulsi. Si sentio, omnis sepultura tormentum infepultus iacebis.

- - - Caelo tegitur, qui non habet urnam.

Quid interest, ignis me an fera consumat, an tellumini sepultura? Istud non sentienti superuacuum sentienti onus. Infepultus iacebis. At tu combustus, obrutus, at tu inclusus, at tu putridus, at tu euisceratus constrictus, at traditus lapidi, qui te paulatim eda exsiccat. Nulla est sepultura. non sepelimur, sed p
ciu

cimur. Non sepelieris. Quid inter tutissima trepidas? Ultra pœnarum omnium terminum iste locus est. Vita multa debemus, morti nihil. Non defunctorum causa, sed viutorum inuenta est sepultura, ut corpora & visu & odore fœda, amouerentur. alios terra obruit, alios flamma consumpsit, alios lapis ossa redditurus inclussit. Non defunctis, sed nostris oculis parcimus.

Ægrotō. Venit tempus quo experimentum mei caperem. Non in mari tantum, aut in pralio vir fortis apparet. exhibetur etiam in lætulo virtus. Ægrotō. Non potest istud toto seculo fieri. aut ego febrem relinquam, aut ipsa me: semper una esse non possumus. Cum morbo mihi res est: aut vincetur, aut vincet.

Male de te loquuntur homines. Sed mali. Mouer, si de me Marcus Cato, si Lælius sapiens, si aliter Cato, si duo Scipiones ista loquerentur. Nunc malis displicere, laudari est. Non potest ullam auctoritatem habere sententia, ubi qui damnandus est, damnat. Male de te loquuntur. Mouer, si iudicio hoc facerent: nunc morbo faciunt. non de me loquuntur, sed de se. Male de te loquuntur. Bene nesciunt loqui: faciunt, non quod mereor, sed quod solent. quibusdam enim canibus sic innatum est, ut non pro feritate, sed pro consuetudine latrent.

Exsulabis. Erras: cum omnia fecerim, patriam meam transire non possum. Omnium una est. extra hanc nemo proficisci potest. Exsulabis. Non patria mihi interdicatur, sed locus. In quamcunque terram venio, in meam venio. Nulla terra exsilium est, altera patria est. Non eris in patria. Patria est, ubicumque bene est. Illud autem per quod bene est; in homine, non in loco est. in ipsius potestate est, quæ sit illi fortuna. Si enim sapiens est, peregrinatur; si stultus, exulat. Exsulabis. Hoc dicis: alterius loci ciuitate lenaberis.

m. Exoneravit te fortuna, si intellegis, & tutiore posuit. Damnum putas? remedium est. Desles, is, miserum te clamas, quod opibus excussus es? Vitio ista tibi iactura tam tristis est. Non tam esse ferres, si tamquam perditurus habuisses. Per pecuniam. Nempe quam ut tu haberes, alius perdidit.

Oculos perdidit. Habet & nox suas voluptates. Ios perdidit. Quam multis cupiditatibus visa inest? quam multis rebus carebis, quas ne videres, fruendi erant? Non intelligis partem innocentiae cecitatem. Huic oculi adulterium monstrant, incestum, huic domum quam concupiscat, huic & mala omnia. Certo irritamenta sunt vitio-
ducesque scelerum.

Amisi liberos. Stultus es, qui desleas mortem mortem. Quid istud aut novum, aut mirum est? & rara est sine isto casu domus? Quid si infelicem arborem, quod stante ipsa cadunt poma? & hic fructus est. Nemo extra ictum vulneris positus

Ducuntur ex plebeia domo immatura funera, utur & ex regia. Non est idem ordo fati, qui & is. Non quomodo quisque venit, emittitur. Quid est quod indigneris? Quid contra expectationem evenit? Periere perturi. Sed ego illos stites optabam. Verum hoc nemo tibi promisc-

Perierunt liberi mei. Habebant illi cuius essent is quam tui: apud te precario morabantur. Edu-
los tibi fortuna mandauerat. recepit illos, non-
dit.

Naufragium fecit. Cogita non quid perdideris, quid evaseris. Nudus exii. Sed existi. Omnia
li. Sed per- amisi una cum omnibus.

Latronas in- alius in accusatores, alius
Plena est insidiis via.

Noli

Noli conqueri quod incideris: gaude quod euaseris. Inimicos graues habeo. Quomodo aduersus feras munimenta conquiris, quomodo aduersus serpentes: sic aduersus inimicos auxilia circumspice, quibus illos aut arceas, aut compefcas, aut quod optimum est, places. Inimicos habeo. Illud est peius, quod amicos non habes.

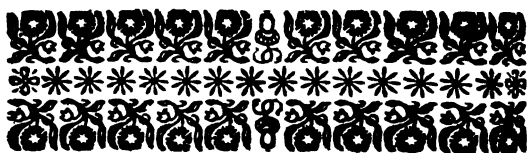
Amicum perdidisti. Iam enim te habuisse certum est. Amicum perdidisti. Alium quare: Et ibi eum quaras, ubi inuenire possis. Quare inter liberales artes, inter honesta Et recta officia. quare in laboribus. Ad mensam ista res non queritur. quare aliquem frugi. Perdidisti amicum. Fortem animum habe, si unum: erubescere, si unicum. quid tu in tanta tempestate ad unam anchoram stabas?

Uxorem bonam amisisti. Vtrum inueneras bonam, an feceras? Si inueneras, habere adhuc te posse ex hoc intelligas licet, quod habuisti, si feceras, bene spera, res periit. saluus est artifex. Amisisti uxorem bonam, Quid in illa probabas? Pudicitiam? Quam multa diu custoditam perdidere? Decus? Quam multa inter probatas matronalis ordinis, esse ceperunt postea inter exempla mutatarum? Delectabat te fides eius? Quam multas ex optimis coniugibus pessimas videmus, ex diligentissimis solutissimas? Omnium quidem imperitorum animus, maxime tamen muliebris, in lubrico est. Si bonam uxorem habuisti, non potes affirmare in illa eam permansuram fuisse proposito. Nihil tam mobile quam fœminarum voluntas; nihil tam vagum. Nouimus veterum matrimoniorum repudia; Et, fœdiores diuortio male coherentium rixas. Quam multa quos in adolescentia amauerunt, in communi reliquere sententia? quoties anile diuortium risimus? quam multarum notus amor odio notiore mutatus est? Sed hac Et fuit bona, Et fuisset, si vixisset. Mors effecit, ut affirmari

mare id sine periculo possis. Bonam uxorem amisi. iuenies, si nihil queris nisi bonam. Tu modo ne immanes proavosque respexeris, nec patrimonium, cui iam ipsa nobilitas cessit. Ista diu cum forma non reputabunt. Facilius reges animum nulla vanitate tuentem. Non multum abest a contemptu viri, quæ se imis suspicit. Duc bene institutam, nec maternis inquinatam vitiis; non cuius auriculis utrimque bina atrimonia dependeant; non quam margarita suffocent, cui minus sit in dote quam in veste; quam in parente sella circumlatam per urbem populus ab omni arte æque ut maritus inspexerit; cuius sarcinis domus sit angusta. Hanc facile ad tuos mores rediges, nam nondum corruperunt publici. Vxorem bonam misi. Non erubescis flere, & intolerabilem vocare iacturam? Hoc unum deest; utrum illam lugeas, an non. Cum maritum te cogitaueris, cogita & virum. Amisi uxorem bonam. Soror bona non potest recuperari, nec pater. Vxor aduentitium bonum est; non est inter illa, quæ semel unicuique contingunt. Amisi uxorem bonam. Multos tibi numerare possum, quibus bonam uxorem lugentibus successit melior.

Mors, exsilium, luctus, dolor, non sunt supplicia, sed tributa viuendi. Neminem illasum fata transmittunt. Felix est, non qui aliis videtur, sed qui sibi.

Hæc excerpta libenter omissem. Seneca enim non esse, vel caco perspicuum est. Sed veritus sum, ne quis ea, cuiusmodi sunt, sublata quæreretur. Et in eis tamen multa ex vetere libro emendavi.

RERVM ET VERBORVM IN L. ANNAEA SENECA

MEMORABILIVM INDEX CERTISSIMVS.

Numeri maiusculi indicant totum, minoribus
pagina designatur.

A.

A *Baton* petram non nisi
antistites calcant II,
697

abnuotare I, 367

abscondita multa in rerum
natura II, 801

absentia amicorum quomo-
do ferenda II, 159

absolvere timoris I, 478

abstinentia animalium cur
inducta a Pythagora & Sextio
II, 480

abstinentia quorundam ani-
malium, superstitionis argu-
mentum II, 481

abstinentiae laus II, 494. 560

Academia I, 526

academicus incerta omnia
dilect II, 336

academici veteres & mino-
res nullum antistitem reli-
querunt II, 804

academicorum veterum opi-
nio improbat II, 227

academicorum nova scien-
tia, nihil scire II, 345

acceptorum obligatio unde sit

II, 288

accessio I, 517

accessio & morbus I, 54

accidunt nobis plura mala
quam contingunt II, 493

accipere & dare, contraria
I, 500

accipere in aspero & probo
II, 61

accusandi rabies sub Tibe-
rio Caesare I, 446

acetabula & calculi praedi-
ciatorum II, 187

Achaëis libertas cum immu-
nitate data I, 508

Achaia terræ motu agitata
II, 369

Achaie civitates Pontico
littoribus impositæ I, 110. vr-

bes terrarum motibus proru-
tæ II, 741

Achernisus lacus II, 158

Achilles I, 478. *Achilles*

Homericus I, 220

Achillis & *Patrocli* anni
II, 336

Acilius Aniola Cos. II, 805

in *acta* beneficium non
mitto I, 406

Adriacum mare I, 285

285.

INDEX RERVM ET VERBORVM.

<i>actio ex conducto & locato</i>	<i>admonere</i> , genus adhortandi est
I, 429	II, 391
<i>actio ingrati</i>	<i>admonitio</i> verecunda esse debet
I, 429	I, 577
<i>actioni</i> genuit nos natura	<i>admonitionum</i> utilitas ac necessitas
I, 374	II, 396. seq.
<i>actiones</i> in foro separantur	<i>admonitiones</i> in beneficiis vitandæ I, 415. boni admittunt, pessimi repndiant
I, 522	I, 94
<i>actiones</i> omnes vitæ totius honesti ac turpis respectu temperantur	<i>adolescens</i> secreto ambulans monetur, ne solitudine male utatur
II, 257	II, 28. seq.
<i>actiones</i> virtutum omnes pares sunt	<i>adolescens</i> tristis hilari & amabili præfertur
II, 195	II, 109
<i>actuarii</i> vice fungi	<i>adolescentis</i> & senis corrigendi via diversa
II, 105	II, 82. seq.
<i>actiuosa</i> vita	in <i>adolescente</i> bonum / ingnum est rubor
I, 223	II, 30
<i>actiuosus</i> ignis	<i>adolescendum</i> frequens vitium
I, 4	II, 556
<i>actiuosior</i> animus	<i>Adrumetum</i> obsessum
II, 114	I, 443
<i>actus</i> vitæ facilis	<i>aduersa</i> non sunt metuenda
II, 353	II, 16. pro iis sunt, quibus eueniunt
<i>acta</i> quædam inefficacia sua subtilitate	I, 195. seq. 197
II, 295	<i>adulandi</i> certamen apud principes & reges
<i>adamas</i> secari vel teri nequit	II, 542
II, 251	<i>adulatio</i> amicitia similis
<i>addicere</i> , in auspiciis usurpatum	II, 127. perniciofa
I, 431	I, 216. quorundam offendit
<i>aditamentum</i>	I, 68
II, 53	<i>adulationibus</i> minime credendum
<i>ad expetendum & expetendum</i>	II, 176
II, 524	<i>adulatores</i> fugiendi
<i>Adia'pocæ</i> , indifferentia	II, 688
II, 291	<i>adulatorum</i> voces excludendæ
<i>adiicialis</i> cœna	II, 562. seq. vide <i>assensatio</i> .
II, 561	<i>adulterium</i> Clodii cum Cæsaris uxore
<i>adiiciales</i> cœnæ tricies HS. constiterunt	II, 426
II, 415	<i>adulterium</i> , sponsaliorum genus decentissimum
<i>adiutorium</i> I, 10. 13. 30. II, 342	I, 391
<i>adiutorium</i> mutuum	<i>adulterii</i> pudor nullus
I, 7.	I, 437
II, 149	<i>aduocare</i>
<i>admirator</i> , incitamentum est ambitionis & luxuriæ	I, 284. 471
II, 339	<i>aduocatio</i> II, 71. ambitiosior
<i>admissarius</i>	I, 21. petita
II, 601	I, 72. tacita
<i>admissionis</i> interioris prima cohors	I, 223
I, 284	<i>aduocationem</i> dare
<i>admissiones</i> primæ & secundæ	II, 724.
I, 546	petere
<i>admonendine</i> fiat omnes promiscue	II, 91

INDEX

- petere II, 71. postulare II, 824
advocatus II, 489. 824
advocatus bonæ mentis II, 397
advocatus idoneus II, 479
Æacus, homo iustissimus II, 825. eius tribunal II, 824
edificia veterum qualia II, 352
edificiorum luxuria II, 514. 518
edilem metuentia loca I, 345
edilium officium II, 321
editus II, 118
Ægeum mare II, 351
 in *Ægeo* mari insula surrexit II, 624. 761
ager medicinam, non regionem, querit II, 464
agri infelicitas II, 271 seq.
agro affidere I, 432
agram maxime reficit amicorum affectus & sermo II, 266
Ægialus diligentissimus paterfamilie II, 322
Ægii terræ motus Patris non fuit auditus II, 765
Ægle Gratiarum maxima natu II, 384
ægritudo in sapientem non cadit, I, 305
ægroti consolatio II, 812
Ægyptus I, 115. 315. infida I, 115. Nili incremento dilata fuit II, 765. quamvis nunquam tremuisse tradatur, movetur tamen II, 765. quando inundetur II, 695
Ægypti fertilitas ad mensuram Nili respondet II, 695
 præfectus Babylus II, 698. &
- avunculus Seneca I, 129. sacerdotes stipem & aures domi in ora Nili iaciunt II, 697
Ægyptiæ arena II, 518. 574
Ægyptius carnifex I, 118 miles I, 172
Ægyptii alioquin studiosi siderum observatores, ab de Cometis tradiderunt II, 778
 latrones Philetas vocant II, 147. quot elementa fecerint, & quomodo ea dividerint II, 668
æneatores II, 307
Ænea pietas in parentes I, 454. mater II, 344
æquinoctium II, 695
æer an ex atomis confectus II, 612. cur turbidus & incertans 616. frigidus per se & obscurus II, 615. inter ea corpora est, a quibus vitas II, 609. mas & foemina II, 662. naturalem vim se movendi habet II, 721. nunquam immobilis II, 719. quomodo sit pars & materia mundi II, 610. quo terris propior, eo crassior II, 708. vnde accendatur II, 615 seq.
æris partes tres II, 615. natura II, 614. vis II, 612. vitas II, 767
ætris & venti discrimina II, 722
æruscans cinis I, 306
æs alienum quis habere dicatur I, 505
æs grave II, 606
æs levis & gravis II, 61
 ad *æs* redire II, 316
Æschines pauper Socrus auditor, cum nihil haberet, se ipsum donat præceptor: I, 389
Æschylus

RERV M ET VERBORVM.

Æschyli opinio de Nili incremento II, 699
Æsopi logi I, 140
Æsopi nobilis patina II, 411
æstate qui loca sub terra refrigerant II, 762
æstus æquinoctialis omnium maximus II, 681
æstus ordo II, 682
etas ad bonam mentem aptior II, 213. nihil confert beatæ vitæ II, 383. tota partibus constat II, 34. quorum brevissima sit I, 332. etiamsi duplicetur, ad discenda non sufficeret II, 140
etatis humanæ breuitas II. 437. seq.
etatum omnium femina nobis insita I, 461
etatum quæ incundissima II, 33
eterno nil noxiam II, 166
Æthiopia feruentissima caret niuibus II, 699
Æthiopiæ solitudines cur siccæ II, 656
Æthiopiæ, in plurali II, 574
Æthiops minimus II, 317
Æthiopis color inter suos insignitus non est I, 86
Æthiopes Macrobian Cambyfen ob libera responsa irriant I, 80
ætiologia seu causarum inquisitio II, 421
Ætna I, 548. Siciliæ mons, micus a Messala dictus II, 144. consumaturne & substat, an vero ignis minuitur I, 273. ingentem vim arenæ rentis effundit II, 627. Lulilio salinam monet II, 274
Ætna incendium I, 544, 548

Ætnam plures descripserunt poëtæ II, 274
affectio naturalis rationi inexpugnabilis II, 165
affectus indicia falso existimata II, 19
affectus & morbi quid differant II, 250. an sint animalia II, 500
affectus quid, & affectibus præudentia principia I, 29. stoicis corpora sunt II, 472, an, ut vult Aristoteles, virtuti pro armis sint I, 20. omnes disciplina domari possunt I, 35. quinam in sapientes cadant I, 262. omnes sui signa dant I, 3. quemadmodum crescant vel efferantur I, 30
affectus habere modicos, an nullos, vtrum satius II, 521
affectuum mediocritas impugnatur I, 12
affectuum prænantia I, 70
affectibus carent muta animalia I, 5. an prorsus careat sapiens I, 262. II, 309, faciem subdunt carmina II, 519, incipientibus resistendum II, 522. seq. honestis indulgendum II, 459
affligere pocula I, 23
affuisse sibi nemo dicitur II, 499. seq.
Africa I, 115. II, 401. eius deserta II, 402. solitudines II, 513
Africam, & Hispanias mare seiunxit II, 769
Africam incolant Tyrii I, 111
in Africa cur pauci fontes II, 656
Africæ ventus Græcia 244

I N D E X

<i>Ἀγῆ</i>	11, 732	nullo se beneficiis vidum
<i>Agamemnon</i>	11, 210	glorians, a Diogene vidus fu-
<i>Agasbe</i>	11, 821	it 1, 494. Babylonis muro in-
<i>agi. inbere</i>	1, 20	travit 1, 255. Glitum carissi-
<i>agitationum</i> letitia septimo		mo sibi inter epulas trans-
spatio palmæ appropinquan-		fodit 1, 77. 11, 308. Darium
tium	11, 98	occidit 11, 539. falsum gest-
<i>Aglaia</i> Hesiodus maxi-		cognomen 11, 371. Geometri-
mam Gratiarum vocavit 1,		am discere coepit 11, 71. letur
	84	se Herculi æquari 1, 394.
<i>agnus</i> aubibus immolari so-		lanceam in conuinas torit 1,
litus	11, 707	55. Liberi Herculisque vesti-
<i>agricolæ</i> votum annonæ ca-		gia sequutus 1, 557. Lyfium
ritas	1, 549	chum sibi familiarem leoni
<i>agricolæ</i> boni	1, 305	obiecit 1, 77. monitioni ma-
<i>agriculturarum</i> Posidonius sa-		tris de veneno Philippi me-
plentum inuentum ait 11, 359		dicum locum non dedit 1, 46.
<i>agri</i> donari Reipubl. pos-		post Darium & Indos parpet
sunt	11, 559	est 11, 539 quid sit ultra mare
<i>agro</i> non datur beneficium		magnum, querit 11, 736. vi-
colendo, sed agri domino 1,		ctor ab Oriente, in Oceanum
	50	usque, affectibus succubuit 1,
<i>Agrippa</i> , Attici gener 11, 86.		105. vulneratus hominem se
ab Augusto desideratur 1, 545		fatetur, non Ionis filium, 1,
<i>Agrippæ</i> laus 1, 450. 11, 97		178. Xenophonte canem
<i>Aiacem</i> in mortem egit		manum ad arma misit 1, 39
furor	1, 58	<i>Alexandri</i> cuidam urbem
<i>alas</i> vellere	11, 514	donantis vox stultissima 1,
<i>Albanum</i> Senecte	11, 560	409. crimen ætænum Celi-
<i>Albula</i> circa canales suos		sthenes 11, 762. crudelitas, 11,
curatur	11, 669	401. cupido insatiabilis 1, 557.
ad album sedere	11, 137	seq. fastus 1, 394. furor & ci-
ad album verba dirigere 11,		piditas 11, 401. iacrocina 11,
	175	651. superbia 1, 493. re-
in album census & equestris		sponsum cuidam civitati
hereditas mittit	1, 431	dimidium rerum omnium
<i>Alcibiades</i> ab Æschine vi-		promittenti datum 11,
ctus 1, 389. Socrati obiectus		153
fuit	1, 369	<i>Alexandro</i> Macedoni felix
<i>Alexander</i> Macedo a Co-		temeritas pro virtute fuit 1,
rinthiis ciuitate donatus 1,		394
394. a pueritia latro, hostium		<i>Alexandro</i> locupletior fuit
& amicorum perniciies 1, 397.		Diogenes
seq. nepos Antigoni 1, 55. a		1, 494
		<i>Alexandrum</i> bibendi in-
		tempo

RERVM ET VERBORVM.

erantia & Herculanens
ius condidit ll, 303
exandria ll, 455
exandria Bibliotheca
iusta l, 231. nives non ca-
ll, 700. totum licet ll,
815
exandrina perfidia l, 327
exandrina marmora ll,
319
exandrinæ naues & ea-
insigne ll, 260
ica ll, 559
enatio & stupor ll, 268
enatum corpus ll, 351
nenta antiqua, ilex &
us ll, 678
ipulus ll, 160
iptes ll, 160
lobrogicus Fabius l, 481
lobrogum cohors l, 506
ogias excutere ll, 813
pes ll, 145. 651. 700. 709
rbæus poëtis celebratus,
haja mergitur, & in Sici-
ntem Arethusam effun-
ll, 676. 749
antium affectus, insana
tia ll, 25. praua deside-
l, 539
re & amicum esse di-
ll, 107
ri vique in delicias l,
459. seq.
ritudo vini delectat l,
184
sorium ll, 24
itio ll, 180. 401, insa-
s l, 420
itio ex aspero vitæ ge-
vitanda ll, 12
isionis reprehensio ll,
236
breui sinu ll, 684

ambulationis definitio con-
trouerfa inter Cleanthem &
Chrysippum ll, 503
ambulationes apertæ l, 245
amicitia, solum inter sapi-
entes l, 566. omnia facit com-
munia ll, 136. propter se, non
ob aliud expectanda ll, 24. seq.
an pareatur beneficiis ll, 41
amicitia quidam caruerunt,
non amico ll, 15
amicitia appetitio natura-
lis ll, 26
amicitiæ fidelis laus l, 227
amicitiæ temporariæ ll, 25
amicitus ad legem compo-
situs ll, 56
amicus quis a potentibus
censeatur l, 546. quomodo ci-
to fiat ll, 24. quomodo eligen-
dus is, cui arcana committas
ll, 7. verus quis ll, 7
amicus sibi, amicus omni-
bus ll, 16
amici amissio quomodo fe-
renda ll, 182
amici nomen duplicis nota-
tionis ll, 7
amico an quidquam donari
possit l, 556. 567. an sapiens
non indigeat ll, 23
amicum facere quam habere
iucundius ll, 24
amici primi & secundi a
quibus instituti l, 546
amicis regum bona consilia
magni constat l, 75
amicorum absentia æquo a-
nimo ferenda ll, 159. delectis
habendus l, 227. ll, 61. amissi-
one non affligitur sapiens ll,
244
amicorum omnia commu-
nia esse, quo pacto intelligen-
tus

INDEX.

- cur* I, 557. 567
amissio rerum quomodo ferenda II, 433
amissionis filiorum & amicorum consolatio II, 436
 ad *amissionem* bonorum animus est preparandus II, 9
 ad *Ammonem* missus Cambyſis exercitus II, 628
annis subita eruptio aras habet II, 119
annuum origo II, 661. 664
 vide *flumina*.
amor animos in cupiditatem formæ accendit II, 25
amoris & amicitiam differentia II, 107
Amphæus Claudi libertus II, 824
amphitheatrum II, 613
amplius cenſeo II, 664
Anacreon libidinofior, an ebriofior II, 344
Anacharſis inuenit ſigillorum rotam II, 362
analogia verbum a Latinis ciuitate donatum II, 42
analeſta Grammatici II, 88
Anapæſti II, 831
Anaxagoras II, 704
Anaxagoræ opinio de igne nubium II, 617. de terræ motu II, 750. opinio de Nili incremento refellitur II, 699
Anaxagoræ viſum in cœlo Iamæn magnitudine trabis II, 780
Anaximandri opinio de tonitru & fulmine II, 620. ſeq.
Anaximenis opinio de ſono fulminis II, 621. de terræ motu II, 751. ſeq.
Anci pater nullus, Numæ aſpes dicitur II, 484
ancillula
ancillariolus I
anguilla cibus gr
angustare I
Anhelitus
animalis diuiſio
animalia igne
 II, 721. optima ſint diſſima I, 40. quoniam beantur II, 569. quoniam conſtitutioni primi ſententur II, 551. mundi II, 610. untraxerint II,
animalia muta c
 ſibus humanis I, 5. lique capacia non ſunt in hominum uſum I, 460. nimia ſæui detrectare cogunt proſunt, ſed bene dant I, 511. recenſtellectum habent aut mortificare rei II, modo poſſint diuid
animalia ſubterr

animalia ſint ne vi

animalium cum ho
 comparatio iniqua
animalibus cur Py
 & Sextius abſtineria
animalibus ſitne o
 ſue conſtitutionis ſe
 549. omnibus ſatis
 eſt ad ſui tutelam
animalibus nihil d
 eſſi præſunt I, 23. ſeq.
 inſit Bonum ſummum
animalibus matris ne
 tui temporis cognio
 cet ſit aliqua præſentia
 teriſi I

RERV M ET VERBORVM.

ia hominis magno pon-
extriti an permeare
possit, vt Stoici voluat,
im spargatur ob exitum
um ll, 16.
ma remeantis cursus
l, 207
nam ebullire ll, 810. a-
ll, 155
ma in antiqua elementa
itur l, 189
narum æternitas consen-
minum probari solet ll,
in dubio est apud Se-
a ll, 451
maduersionis duo scopi
l, 78
maduersionum parcitas
mores corrigi l, 297
mus a voluptatum blan-
tis procul abstrahen-
l, 144. ad contemptum
is componendus ll, 10.
nendus est l, 517. sic
faciendus, vt externorum
tu non moueatur ll,
eq. Contemptor omnium
& corporis procurator,
umator ll, 376. seq. dini-
lelactatur ll, 575. domi-
omnium est ll, 466. seq.
re nunquam potest l,
facilius sequitur, quam
tur l, 400. flexibilis est &
i humore obsequentior
13. formam dat rebus
18. in motu est eo
rior, quo vehementior,
16. inuictus ll, 492.
lnerabilis aut extra o-
n patientiam positus, id
aduersus ll, 23. labore
endus, sic tamen vt ei
nullum aliquod detur ll,

46. modo rex, modo tyrant-
nus est ll, 514. nobilem facit
ll, 1. 5. non scædatur corporis
deformitate ll, 195. nolos nisi
communes & cum Deo termi-
nos sibi poni patitur ll, 455.
quid sit, ignoratur ll, 796. fi-
deribus velocior l, 321. solus
mirabilis ll, 2. spiritus est
quodammodo se habens ll,
143. vt quietus esse possit l,
66. an voluptates habeat l,
344
animus boni viri depingitur
ll, 510. sapientis qualis esse
debeat ll, 374.
animus animal est Senecæ,
sed non actiones eius ll, 504
animus diuinus origini suæ
hæret ll, 119
animus æger & in diuitiis
& in paupertate male habet
ll, 52
animus impatiens, sum-
mum bonum ll, 21
animus magnus mediocri-
bus contentus est ll, 114. et-
iam in priuato lare se expli-
care potest, non solum in re-
publ. l, 221
animus mal9 & bon9 ll, 431
animus mutandus, non cœ-
lum ll, 89
animus rectus, bonus, ma-
gnus, Deus est in humano
corpore hospicans ll, 101
animus sanus quis ll, 233
animi & corporis separatio
non ægre ferenda ll, 456
animi libertas quæ ll, 193.
motus qui sanissimi l, 52. ori-
go diuina ll, 575. partes ll,
172. pondus & pœna, corpus
ll, 192. robur vnde ostendatur,
h h h ll, 84.

INDEX

ll, 84. sq. virtus una, sed multae
 huius species ll, 196
animi excellentis notae ll,
 236
animi motus fortuiti non
 sunt affectus l, 29
animi pars irrationalis du-
 plex ll, 375
animi tranquillitas, non
 externorum; comparanda ll,
 162. vide *tranquillitas*.
animo quaedam inevitabilia
 sunt ll, 161
animum sursum vocant ini-
 tia sua ll, 276. seq.
 de *animo* quam variae sint
 quaestiones ll, 340. seq.
animi citius carmine, quam
 soluta oratione feriuntur ll,
 478
animorum inquietudo & vo-
 lutatio l. 218. seq.
animis remissio danda ll,
 244
Anthanii Serenum immo-
 dice fleuit Seneca ll, 185
annales Tamulii ll, 385
annulus in poculum aquae
 plenum coniectus ll, 592
annulis plus creditur quam
 animis l, 436
annus ll, 34
annus septimus aetati si-
 gnum imprimit l. 555
anni totius villa ll, 158. sq.
annum novum faciunt cari-
 cae ll, 325
anno novo quid fieri soli-
 tum ll, 300. 325
anni nihil faciunt ad bea-
 tam vitam ll, 381. seq.
anni non consilium, sed
 maritorum numero compu-
 tati l, 437

annorum suorum partes
 paratam se dare, quam ben-
 dicatur l, 320
 in *anteceffum* accipere l,
 79
 in *anteceffum* dare ll, 533
 in *anteceffum* reponere l,
 484
Antelucanum querendum
 ll, 554
Antenor Patavii conditus
 l, 111
Antigonus belli praemium
 patri desert l, 455. Cynici pe-
 titionem cavillatur l, 409.
 quam miti animo tam su-
 rum quam hostium maledicta
 tulerit l, 81. sq.
Antiochus, Demetrii Syri
 Regis F. ll, 789
Antiochi victor Scipio l,
 333
Antipater refellit sophi-
 stas per omnes dialecticorum
 scholas iactatum ll, 338
Antipatri opinio de rebus
 fortuitis ll, 374. ll, 554
Antipodes ll, 554
Antisthenes quid responde-
 rit matrem barbaram obli-
 enti l, 169
Antonius Ciceronem occi-
 dit l, 29. cum muliere Angu-
 sto timendus l, 282. 315. in-
 gratus in suum dictatorem l,
 508
Antonii defectio per Ni-
 lum significata ll, 699
Arades quomodo Latine
 dicatur ll, 13
Apenninus mons l, 709
apes in legendo & scriben-
 do imitari debemus ll, 304
Apum rex cur sine aequo
 l, 293

REVM ET VERBORVM.

93. subtilitas ad formanda
micilia ll, 553
apibus mellis non faciendi,
colligendi scientia est, se-
ndum quosdam ll, 305
Ἀφνιδωτης ll, 731
Apicius l, 117. ll, 415. luxu-
e deditus l, 349
Apicii popinæ scientiam
otiosi tristici exitus l, 117
Apicium canis pronocant
tidam ll, 545
Apollo ll, 8:0
Apollodorus tyrannus l, 30.
573
Apollonius Myndius, natu-
lium inspiciendorum peri-
ssimus, quid de Cometis sta-
erit ll, 778. 790
Apollonis Pytha longior ll,
690
apologare ll, 132
Ἀρογία Latinum verbum
on habet ll, 333
Appia viæ curator ll, 806
Appion grammaticus quam
turiose scripserit de Homero
ll, 344
Appius cur cæcus l, 265
Appius Silanus Claudii so-
cer ll, 820
ad *Appium* redire ll, 511
Apulia deserta ll, 326. ven-
tus Atabulus ll, 733
Apyrina ll, 309
aqua & polenta satiari quis
potest ll, 57
aqua viua ll, 658. 722
aqua elementum primum
& mundi primordium ll, 661.
an terræ motus sit causa ll,
746. seq. animalia edit ratio-
ne sui motus ll, 721. cur luxu-
riantibus nulla satis frigida

ll, 711. dura molliens ll, 672
sulphurata datur circa tu-
bos ll, 669. virilis & mulle-
bris ll, 662
aqua emtio ll, 710. instito-
res ll, 711. vitia ll, 761. iaten-
sio sine spiritu fieri non potest
ll, 614
aqua delectus cuiusdam gen-
ti causa vnica transferendi
urbem ll, 162
aquam haurire an permit-
tendum ingrato l, 480
per *aquam* visa longe maio-
ra apparent, quam sunt ll, 592
aqua quomodo fiant ll, 654
certis interuallis se retrahunt
& reddunt ll, 665. cur quæ-
dam caleant & ferueant ll, 671
fecunditatem afferentes ll,
674. miræ naturæ ll, 669. 671.
mortiferæ ll, 672. quædam
furorem vel soporem indu-
cunt ll, 669. subterraneæ ll,
748. seq.
aquarum diuisio ll, 655.
670. medicamina vnde ll,
669. 674. sapores varii, & ho-
rum causæ ll, 668. varia dis-
crimina ll, 655. vitia vnde ll,
674. vtilitates ll, 655
aquarum sub terra nascenti-
um causæ ll, 658
aquarum quoddam genus
cum mundo cæpit ll, 670
aquarum tantum vnde exe-
at ad fluminum continuatio-
nem ll, 656. seq.
aquis certis iniecta cur non
mergantur ll, 673. an terra a-
quis innatet ll, 662. 746
aquatius medicamentum ll,
586
Aquileget ll, 662
h h h a *Aqui-*

INDEX

- Aquilo* ventus ll, 732. nubes in Africam reicit ll, 733
Aquilonis indicium ll, 581
Aquilone flante minutæ pluuiæ sunt ll, 705
Araneæ textura nulli mortalium imitabilis ll, 553
Arar fluvius ll, 808
aratrum vetustis vrbibus inducere
Aratus poeta ll, 597
arbiter & iudex ll, 431
arbitrum adigere ll, 188
arbitra bonorum & malorum ratio ll, 201
arborescens trimum aut quadrimum ll, 322
arbores solidæ & fragiles l, 205
arborum cacumina, ventris explementum ll, 492
arborum corticibus gentes quædam corpora tegunt ll, 356
arbutum quamvis vetus transferri potest ll, 322. sq.
Arbuta, pars mundi ll, 610
Arcadia Cretæ vrbs ll, 660
in *Arcadia* Styx mortifera ll, 672
Arcadum regna in Tiberis ripa collocavit Euander ll, 111
Arcana ebriis mandata ll, 300
Arcefilaus oblatam a filiofamilias pecuniam non accepit l, 415. puluino ægri pauperis & ignorantis sacculum subiecit l, 404. vino indulgit l, 245
Archelaus sole deficiente regiam claudit & filium totondit l, 496
Archelaum regem rogantem Socrates adire recusat l, 498
Archelai antiquarii opinio de terræ motu ll, 752
Archidemus ll, 548
Architectones ll, 355
arcus celestis quid sit l, 586. cur sole maior appareat ll, 592. quando & quomodo fiat ll, 582. quid prænnunciet ll, 592. quid differat a corona & virga ll, 595
arcus colores ll, 583. sed cur scilicet dimidia pars videatur ll, 591
in *arca* subfine corporis aliquid, necne ll, 599
ardea ll, 571
ardeatinum ll, 469
ardores ll, 579. 596
ad *aream* spectare ll, 552
Areæ siderum ll, 530
Arei philosophi oratio, qua Liniam consolatus est l, 166. 587
Areopagus l, 224
Arcthusa fons l, 176. quanta quaque æstate purgamentum eiecit ll, 676
argentum antiquis artificum nominibus nobile l, 119
factum signatumque l, 235
græue, sine villo opere & nomine artificis l, 214
argenti paucæ lamellæ, censorium crimen erat l, 360
Argestes ventus ll, 732
Argis imperans, postea servus quinque modios accepit & quinque denarios ll, 279
Argolicæ vrbes ll, 408
argumentatio ab habitu & nimi proficitur ll, 394. 587
Argutia l, 268
Argutus

RERV ET VERBORVM.

<i>æus</i> rex	l, 481	<i>nat</i>	ll, 576
<i>ire</i> l, 193. 346.	ll, 720	<i>Aristotelis</i> discipulus	Theo-
<i>ata</i> arma	ll, 163	<i>phraftus</i> ll, 752. egregium di-	
<i>atio</i>	ll, 720. 725	ctum ll, 801. expostulatio cum	
<i>agos</i> religiosissimum		natura l, 310. iræ finitio l, 4.	
<i>n</i>	ll, 224	opinio de iræ necessitate op-	
<i>nihil</i> acutius	ll, 296	pugnatur l, 12. opinio de ar-	
<i>archi</i> notæ	ll, 345.	cu coelesti & tempore, arcus	
<i>des</i>	l, 122. 478	ll, 584. 594. sententia de nu-	
<i>dis</i> ad supplicium du-		bium igne ll, 617. de tertæ	
<i>m</i> ad magistratam l,		motu ll, 752. de meteoris	
	122	igneis	ll, 578. 780
<i>ppi</i> vnguento dele-		<i>Aristoteli</i> causa quadruplex	
<i>tum</i>	l, 577	ll, 189. homo species est ll,	
<i>iton</i> & Harmodius		168. obiectum, quod pecu-	
<i>idæ</i>	l, 224. 569	niam acceperit	l, 369
<i>phani</i> iocorum mate-		<i>T. Arii</i> clementia in filium	
<i>buit</i> Socrates l, 368		parricidam	l, 290
<i>propter</i> Platonem		<i>Arithmetica</i> quid doceat	
	l, 450		ll, 397
<i>Chius</i> quas partes		<i>arma</i> lusoria & decretoria	
<i>hiæ</i> statuat ll, 349			ll, 530
<i>philosophus</i> in ge-		<i>armamenta</i>	l, 56. 231
<i>lifferebat</i> : & in eum		<i>armamenta</i> demitti	l, 531
<i>oci</i>	ll, 92	<i>armamentarium</i>	l, 220
<i>adolescentem</i> tri-		<i>Arruntius</i> Punici belli scri-	
<i>m</i> hilarem & amabi-		ptor, Sallustianus fuit ll,	
<i>æ</i> mauult ll, 109			512
<i>luxoriosos</i> pueris fi-		<i>Arruntius</i> testamentorum	
<i>ait</i>	ll, 518	captator	l, 558
<i>is</i> Stoici opinio phi-		<i>ars</i> imitatio naturæ ll, 189.	
<i>decreta</i> præceptis		non casu ad effectum venit ll,	
<i>is</i> refutatur ll, 386			280
<i>les</i> l, 329. Alexandri		<i>artes</i> <i>ἐκπαιδείας</i>	ll, 340
<i>l</i> l, 77. an benè affe-		<i>artes</i> liberalissimæ & de-	
<i>rmis</i> esse dicat l, 20.		creta & præcepta sua habent	
<i>245.</i> ll, 770. iræ de-			ll, 407
<i>43.</i> ne damnetur		<i>artes</i> multæ superuacuae, ad	
<i>ensibus</i> , fugit l, 378.		luxuriam excogitatæ ll, 355.	
<i>horibus</i> , quam ex			seq.
<i>cratis</i> trahit ll, 15.		<i>artes</i> vulgares non sunt a	
<i>netis</i> tribuat signi-		<i>Philosophia</i> inuentæ ll, 355	
<i>l</i> ll, 799. quoddam		<i>artes</i> alit laus, corrumpit.	
<i>enus</i> Capram nomi-		laudatio	ll, 455
		hhh 3	<i>Artium</i>

I N D E X

artium quatuor genera II, 340
in *artibus* exculatus est vo-
luntate peccare quam casu II,
406. seq.

Artemidori Pariani senten-
tia de arcu cœlesti I, 587. seq.
opinio de stellis, cœlo & Co-
metis exploditur II, 787

Arteriæ spiritus recepta-
cula II, 674

articulus caput collumque
committens I, 210

articuli dolorum sedes II,
371

articularum depranationes
ex libidine II, 81

artifex I, 473. præceptis
confirmatur II, 405

artificis finis II, 188

artificis diuini ingenium mi-
rabile vnde appareat II, 504

artifici triplex operis sui
fructus est II, 423

artificum exquisita nomina
I, 300

artificiorum institutoribus co-
rollarium datur I, 532

ascendentium & descenden-
tium diuersus habitus II, 364

Asclepiadis secta II, 406

Asclepiodotus Posidonii au-
ditor II, 625. 757. citatur II,
760

Asclepiodati liber de quæ-
stionum naturalium causis II,
757. iudicium de tonitru II,
627. historia allegatur II, 789

Asellius ait, Vicinium tra-
ctum dicere II, 117

Asia I, 315. vindicat sibi
Tuscos I, 110. XII. vrbes fi-
nium perdidit II, 741

Asia molles bello viri I, 13.
rex Attalus II, 263. vrbes ter-

re motu concussæ II, 369. A-
siæ Europæque terminus II,
574. 77

in *Asia* Atheniensis turba
est I, 110.

Asiaticus Valerius I, 248

Asilus, qui Græcis cœsus
II, 14

Afinii Galli amicitia II, 17

Afinii Augusti clementia
participes I, 284

Afinius Marcellus II, 805

aspernatio I, 39

in *aspera* & probe accipere
II, 61

aspis ad umbram exsurgit
I, 89

Affaria II, 819

assentatio quosdam offen-
dit I, 68

assentatores vitandi I, 44.
vide *adulatio*

assensio I, 306

assessoris verba I, 228

assignari II, 498

asthmatis descriptio II, 155

astrapoplectæ II, 600

astronomiæ placita II, 426

asturcones II, 377

Atabulus ventus Apuliam
infestat II, 732

Atalanta insula superflua
II, 764

Aterius testamentorum ca-
ptator I, 550

Athenodorus negat, se ad
ecenam eius iturnum, qui sibi

nihil pro hoc debiturus sit I,
227. reipubl. tractationem &

ciuilia officia commendat I,
221. reprehenditur I, 221

Athenodori dictum I, 221

Athenæ Socratem in carce-
re occiderunt II, 225

Athe-

RERV M ET VERBORVM.

Athenarum ventus Sciron II, 733. potentia vbi fracta I, 176

Athenas tacere iussit Alexander II, 402. æquo iure fundavit Solon II, 355

Athenis pæne ignotus Epicurus II, 276

Athenis dimidium licet, Alexandria totum II, 815

Atheniensis turba in Asia est I, 110

Atheniensis Harmodius & Aristogitonem tyrannicidas vocant I. 224. seq 569

Atheniensium fines I, 374. legatus procax in Philippum I, 82. respublica an sapienti eligenda I, 378. vrbs miserissima sub triginta tyrannis I, 224. II, 466

Athleta I, 39. 195. plagas ferunt gloriæ cupiditate II, 269

Athleta nouissimi I, 324. fortes & intrepidi vnde fiant II, 36

Athletarum exercitium I, 39. fatum II, 164

Atilius Buta prætorius vitam in contrarium ceteris circumegit II, 7

Atlanticum mare II, 701

Atomi I, 472. II, 612. 719

Atomi & micæ Epicuri I, 471

Atriensis II, 562

atrum nihil absque tenebris II, 100

Attalus Asiae rex I, 263. eo regnante cometes viam laeam adæquauit II, 739

Attalus, Stoicus philosophus, quomodo fulminum

doctrinam diuiferit II, 640. calcitam corpori resistentem laudat II, 482. Etruscorum disciplinam Græca subtilitate miscuit II, 641. quæ de diuitiarum contemptu dixerit II, 495. Senecæ præceptor II, 477

Attali, Stoici philosophi, dictum de amico II, 84. dictum, castra deliciis fortunæ præferenda II, 209. dictum de discentium & docentium proposito II, 477. dictum de iucunda defunctorum memoria II, 183. dictum, malitiam ipsam maximam partem veneni sui bibere II, 286. efficacia in docendo II, 478. imago de cane missa frustra ore aperto captante II, 234

aterranea fulmina II, 640

attestata fulmina II, 640

Atticum mare I, 285

Atticus clarus ob epistolas Ciceronis II, 66

Attici gener, progener & pronepos II, 66

Atticum, quod in buccam venerit, scribere iubet Cicerone II, 433

ad *Atticum* Ciceronis epistola flebilis I, 316

Attilii Reguli rus Senatui publice curari placuit I, 120

apud *Attium* multa verba situ occupata II, 167

attonat summa, id est attonita habet II, 60

Attoniti qui vocentur II, 626

auaritia I, 26. 59. concitior in magnarum opum congestu I, 418. seq. quomodo

h h h 4 disse-

I N D E X

differat ab ira 1, 64

avaritia poena 11, 412. 520.

vituperi m 11, 237

auctoramentum 11, 38. 486

11, 216

auctoramenti verba 11, 111

auctoramenta servitutum 11,

468

auctorati novi 11, 817. seq.

auctoris incerti dictum 11,

18

auctores integri viris legendi,

11, 103, seq. non flosculi

carpendi 11, 104. non varii, nec

multi sunt legendi 11, 1

ex *auctoribus* semper pendere,

turpe 11, 104

auctoritatis fulmen 11, 63.

aucupia peregrina 1, 199

audaciter 1, 203

audax non sine timore 1,

477

auditores philosophorum

quam varios scopos habeant

11, 477. seq.

AVE, vulgare & publicum

verbum 1, 546

Aventinus mons duabus de

causis extra pomerium est

1, 328

Ausidius Bassus, vide *Bassus*.

Angia cloacas purgare 11,

814

angurala 1, 236

angurales libri 11, 484

Angurinus fusus 11, 808

Augusta avia Claudii 11,

817

Augustus avunculus maior

Claudii & Messalinæ 11, 87.

819. Appia via ad deos iuit 11,

806. Hostium impudicum, a

servis occisum, indignum

vincta putavit 11, 601. h

consilium a T. Ario de

cognituro advocatus 1, 39.

in iumenta crudelis, in

capatu & senectute nimis

182. seq. 285. liberorum &

nepotum mortem fortiter

lit 1, 173. L. Cinna ex

mico amicum sibi lenitate

clementia facit, vxoris L.

consilium secutus 1, 282. 64

L. Pisoni ebrio secreta

data dedit 11, 300. maiorem

insidiis petitus, 315. ob

mentiam Deus & parens

& 1, 284 seq. patienter

imaginem inimicum & huius

hospitem Pollionem tulit

83. publicatæ filie impudici-

tiae verecundia ductus, Mo-

cenarem & Agrippam amicos

desiderat 1, 44. quo die

hem ex Apollonia recessus

intrauit, visus circum

solem 11, 580. sanguine

ictus Claudio 11, 817. templum

in Gallia Circio vento

& fecit 11, 793. Vedii Pollionis

sevitiam castigat 1, 96. vixit

Rhenum, Euphratem & Du-

nybium terminos movit 1,

315

Augusti filia impudica & ad-

ultera 1, 544. insidiatores 1,

315 liberalitas in Rufum

clementiae coniuncta 1, 444. la-

etus varii 1, 149. seq. nepos

Caius Cæsar 1, 140. soror O-

ctavia 1, 149. 159. verba ex

eius epistola ad Senatum 1,

314. votum de quo 1, 314.

vxor Livia 1, 159

Augusti acta continentes

libros Timagines combus-

si

RERVM ET VERBORVM

Auguſti pater Octauius fili-
 one dederit an acceperit ma-
 ius beneficium l. 450
Auguſti tempore verba non
 quidem periculofa, ſed mole-
 ſta l. 414
Auguſti iudicium, Claudii
 beneficium malo l. 397
 circa **Auguſti** exceſſum pro-
 digium quale factum ll. 77
Auguſto timenda cum An-
 tonio mulier l. 282. 315
Auguſtus Caſarem quo-
 modo Furium demeruerit l.
 417
 de **Auguſto** iniqua Lenu-
 tii Auguris querela l. 418
Auguſtorum cognomen ho-
 nori datum l. 289
auidiſſe ingratos facit l.
 417. ſeq. 437
 In **auſa** quomodo quidam
 ſpectantem ſit conſecutus l.
 54
Auli Crematii Cordi collo-
 catio cum Marcia l. 189. laus
 l. 156. liberi l. 159. mors per
 mediam l. 156. 186. **auguriu**
 l. 185
auſe matutine cauſa ll.
 724
auſe ſeculi deſcriptio ll.
 354
auſem percellere l. 498
auſes ſapienti elaudende
 ll. 99
auſum dolor acutiſſimus
 ll. 268. ſatiſdium taxatur l.
 93
auſibus conſum locupletis
 domus gerit vxor l. 356
auriculam tangere ll. 817
auri odium non eſt fruga-

litante iudicium ll. 11
auxi vſus fructuſque quo-
 modo grator fiat ll. 48
auſcultatio, vitium agerri-
 mum l. 289
auſpiciu dextrum & fini-
 ſtrum ll. 681
auſter Græce Notus ll. 709
 ventorum calidiſſimus ll. 700.
 nubes in Italiam impellit ll.
 733. Siculo pelago infeſtus
 ll. 42
auſtro flante imber impro-
 bior ll. 705
 ab **auſtro** nubes ingreſſe-
 ſcunt ll. 596
auxiliaria fulmina ll. 441

B.

Baba ll. 48
Babe ſuſus ll. 288
Babillu Egypti præſides
 in omni literarum genere ri-
 riſſimus ll. 698. Seneca annu-
 culus l. 1209
Babylonis muros Alexander
 vicit l. 255.
Babylonem oppugnata
 Cyrus l. 81
Bactri ll. 736
Bactriani l. 263
Baia l. 144. 158. **Baia**, viti-
 orum diuerſorum, fugienda
 l. 144. ſeqq.
Baliſta ll. 620
Baliſtis peti l. 299
balnea blattaria ll. 320
balnea plebeia & libertino-
 rum, tempore Seneca ll.
 320
balnebrum ſuſpenſum
 te Seneca inuenta ll. 91
Balnearia l. 252
Balne

hhh 5

INDEX

- Balnearia* minora II, 708
Balnearia sine igne calefi-
 unt II, 671
balneolum ex consuetudine
 antiqua tenebricosum II, 319
barbam submittere I, 152
barbam vellentes aut inter-
 vellentes II, 512
barbari iracundi I, 61
barbarorum exitium est ira
 12
basilica iudiciorum fremitu
 resonant I, 93
a basilica occupatos elici-
 unt, canes immissi I, 323
Bassus Aufidius quasso qui-
 dem corpore, sed firmo ani-
 mo, nullo mortis metu tene-
 tur II, 95
Batilli domus II, 804
beata vita quid I, 341. sq.
 una est II, 317. bonum in se
 perfectum habet II, 312. in
 quo posita sit II, 373
beatæ vitæ adiuncta I, 341.
 seq. causa & firmamentum II,
 99
 ad *beatam* vitam sufficienter
 philosophiæ præcepta II,
 404. seqq.
beatus quis II, 28. 373. 572.
 seq.
beatus est etiam in summis
 cruciatibus positus II, 377
beati hominis descriptio I,
 341. seq.
beatissimus esse possit, na-
 turalibus bonis destitutus
 341. seq.
Bebius, *Bebius* II, 35
Belienus Bassus quæstor a
 C. Cæsare animi causa flagel-
 lis caesus I, 78
Bellerophonæ poenas dat in
 fabula Euripidis II, 90
Bellona ædes I, 41
beneficiaria res II, 37
beneficium quid I, 381. 398.
 quibus rebus alicui conser-
 tur I, 431. quemadmodum
 dandum I, 381. 398. 406. quomodo
 dicatur creditum I, 406
 sua causa nobis qui dat, et
 sua & nostra, quo loco labor-
 dus I, 527. a quo datur, non
 opus ut sciatur I, 404. 524
 ingratum quod I, 398. a quibus
 sit accipiendum I, 412. ab
 impudico accipiendum I,
 414. seq. an aliquando sit re-
 petendum I, 380. 393. an dele-
 atur ei, qui iniunctus prodit I,
 523. an debeatur principi
 civitatem omnibus Gallis do-
 ti, vel Hispanis immunitatem
 I, 533. an detur, si frater im-
 sus fratre altero iuncto ab al-
 liquo servetur I, 512. an de-
 mino dari possit a servo I, 498.
 an eripi possit I, 519. an im-
 pto vir bonus daturus sit I,
 477. an reddiderit, qui com-
 fecit ut redderet I, 567. an
 bi ipsi dari possit I, 497. seq.
 an tyranno aut malo dandum
 I, 572. seq. a sapiente ac-
 ceptum an reddendum, et
 sapiens esse definit I, 57. an
 datum, an etiam ad potum
 pertineat I, 5. 9. ut refecti
 possint, an recte incommo-
 dentur illis, quibus qui ob-
 ligatus est I, 538. qui id mi-
 mo benigno accepit, an con-
 summauerit officium suum I,
 442. an detur ab eo, qui gra-
 tis per flumen quempiam ve-
 hit I, 57

beneficii mate-
fert I, 388. ali-
o accipiendum
nimo consistit,
od fit vel datur
contrarium I,
mercenarium I,
corrumptur I,
est id, quod
t, sed beneficii
on negligenter,
contumeliose
non tangitur
cernitur I, 386.
sollicite per-
I, 435
opera utilis est,
I, 480. quibus
nulli gratum I,
sse non debet
nde & parce re-
terdum I, 577.
tero maius esse
quam ea, per
um datur, pos-
ora & plura I,
567
ab iniuria quid
I, 522
duæ res com-
inficiari, an re-
I, 380. incun-
ibuentis volun-
ti libenter acce-
I, 421
dare, an res per
I, 456. 458. 463.
e solus scit sapi-
dari possit sapi-
I, 558
are, & prodesse,
I, 501
debere non mi-
nam dare I, 551.

nesciens potest accipere, sed
nemo a nesciente accipit I,
524
beneficium ubique iactanti
quid responsum I, 405
ad *beneficium* sine iniuria
veniendum I, 538
beneficii duplex significatio
I, 424. triplex fructus I, 423.
lex inter duos I, 404. pars o-
ptima perit, si actio ingrati
detur I, 429. proprium de re-
ditu non cogitare I, 421
beneficii dati quomodo quis
non meminisse debeat I, 577
beneficii & crediti diuersa
conditio I, 488
beneficii gratiam, intercede-
re peiusne sit, an memoriam
I, 426. seq.
beneficii gratiam nosmet
corrumpimus I, 380
beneficii, officii & ministe-
rii distinctio I, 438
beneficii reddendi debito
an nos soluat, qui cum prius
profuerat, plus postea nocue-
rit II, 281
beneficii quam pecuniæ cre-
ditor diligentius querendus
II, 412. seq.
beneficio accepto quid de-
beamus I, 387
beneficio accepto statim de
reddendo cogitandum I, 417
in *beneficio* dando qualis sit
eligendus I, 464. sensus com-
munis, tempus, locus, perso-
na obseruanda I, 392. seq.
beneficia ignorantibus dare
incipiunt, ingratis persene-
rant I, 583
beneficia a quibus accipien-
da I, 411. seq. an Deus det I,
459

I N D E X

459. an malora quam acceperint parentibus liberi dare possint l, 446. an non parent amicitias ll, 51. qualia ad malos perueniant l, 502. seq. quousque obligent l, 509. sq. accepta augenda seu extollenda sunt l, 420. asperitate verborum & supercilio in odium adducuntur l, 400. 408. cum iudicio danda l, 396. danda sunt necessaria, vtilia incunda, vtrique mansura l, 392. data non sunt iactanda l, 405. hilari animo accipienda l, 415. impetrantibus nocitura, neganda sunt l, 407. in turpitudinem nostram redditura, non tribuenda l, 408. nec delicate, nec submissee & humiliter, nec supine, nec fastidiosae accipienda l, 416. non sunt superbe accipienda l, 411. quædam palam, quædam secreto danda l, 403. quædam tempore magna fiunt l, 431. quædam maiora sunt, etiam si minus apparent l, 432. quædam tristia & aspera sunt l, 512. satis comparantur l, 405. silentio aut loquendi tarditate corrumpuntur l, 400. superbe data, ingrata & iniusta l, 389. 406.

beneficia gratissima l, 399. illibata l, 400. seq. inæqualia l, 431. seq. viscata ll, 20 *beneficia* vocantur etiam, quæ beneficii speciem habent l, 503

beneficia Dei nobis præstita l, 420. seq.

beneficia non nisi secreto accipere molentium repre-

henfio

beneficiorum an delectat, quam res i exprobratio odio fructus non est l sed ipsa l, 383. ini spectanda l, 407. n læ l. 387. obliuio v sacratissimum ius l, genera

beneficiorum & diuersa ratio

beneficiorum serga dominos exem

beneficiorum red occasionibus obseruas manu faciendæ sunt

beneficiis gratiar ferre, turpe est

beneficiis vinci an

a *beneficiis* non sterere ingratorum

in *beneficiis* accipie modo se homines g beant l,

in *beneficiis* dantis pientis persona confi 4

in *beneficiis* tribues accipientis utilitas si l, 4

benignitas l,

Berosi, qui Belum i tatus est, opinio de mu

bestiarius a leone pi

bestiariorum ludus *bibentes* ieiunij arj

bibere & audare, c vita est

RERVM ET VERBORVM

liotheca Alexandrina
 librorum fuerit l, 231
liothecarum ostentatio
 lenditur l, 231
 nigra in furioso cu-
 ll, 389
 lurida suffusio ll, 407
 m cur maxime moueat
 io l, 70
 is argumenta modo o-
 acriligos esse colligen-
 do neminem l, 561
 is dictum l, 242. ele-
 lictum l, 229
 taria balnea ll, 320
 hus Rex l, 327
 tæotia amnes duo gre-
 nscientes ll, 672
 ti ardentes ll, 410. 480
 ti ardentes ll, 717
 tas Dei, causa mundi
 li ll, 190
 tas non est, pessimis esse
 em ll, 275
 tas pertinax malos vin-
 l, 582
 tas sæua l, 407
 tatis pars magna, velle
 onum ll, 107
 m in arte musica ll,
 327
 m hominis proprium
 io ll, 254
 m honestum nec in-
 nec remitti potest ll,
 228. seq.
 m & honestum apud a-
 ierfa sunt, apud Stoi-
 ntum diuisa ll, 541.
 do differant ll, 535
 m precario dicitur in
 bus & animalibus ll,
 567
 m sensibilene sit, an
 intelligibile ll, 565. sitne ali-
 quod contra naturam ll, 202.
 sitne omne optabile ll, 206.
 verum vnde subeat ll, 74.
bonum vnum est, quod ho-
 nestum est, cetera falsa bona
 sunt ll, 223. 238. 253.
bonum an ex malo nascatur
 ll, 327. seq. 330.
bonum est vnica virtus ll,
 100
bonum nihil est Stoicis, quo
 quis male vti potest ll, 541.
 Stoicis corpus est ll, 524. cor-
 pus esse probatur ll, 471
bonum omne animal esse ri-
 det Seneca ll, 504
bonum summum quid l, 342
 347. ll. 101. 202. 223. 242. nec
 augetur, nec minuitur ll, 195,
 224. 245. non positum est in
 voluptate l, 343. seipso conten-
 tum est ll, 26. vbi sit l, 345. sq.
 externis an augetur ll, 373.
 sitne in mutis animalibus &
 infantibus ll, 565. quomodo
 ad hoc sit perueniendum ll,
 101. 103. ad hoc semper oculi
 sunt dirigendi ll, 222
boni summi locus quis ll,
 330. studium non est disse-
 rendum ll, 232
boni variae definitiones ll,
 535. proprietas ll, 536. boni
 honestique differentia ll, 535.
 boni honestique prima notitia
 quomodo ad nos peruenit
 ll, 342. boni nullis sine socio
 iucunda est possessio ll, 15. bo-
 ni sensus etiam pessimis sub-
 est ll, 426
bona quæ sint ll, 100. an o-
 mnia paria ll, 195. quomodo
 paria esse possint ll, 197
bona

INDEX

bona corporis & fortuna,
non sunt bona ll, 230. 240.
243. comoda & produ-
cta nominanda ll, 243. quo
loco habenda ll, 230. fugien-
da ll, 18

bona infidiosa ll, 49. quæ-
dam secundum naturam,
quædam contra naturam,
quædam media ll, 202. præte-
rita certiora sunt præsentibus
& futuris l, 425. seq. triplicia
l, 503. vt etiam Stoicis ll, 195.
202. Epicuris duplicia ll, 204.
vera & falsa ll, 201. vera tam
omnium quam singulorum ll,
237. vulgaris omnia caduca
ll, 429. bonane sint futura ll,
531. an ad hæc studia liberalia
pertineant ll, 335

bonorum diuisio Epicurea
ll, 204

bonorum & commodorum
diuersa ratio ll, 331

bonorum vulgarium posses-
sio sollicita l, 141. ll, 257

bonus quis ll, 106. seq.

boni etiam farre & fritilla
religiosi sunt l, 388

boni inter se profunt ll,
487

bonorum virorum exitu ma-
lo non debemus contristari
l, 243. vide *vir bonus*.

bonis misericordia vitanda
est ll, 305

Boreas ll, 732

Borysthenes ll, 700

Borhynoe genus ignium a-
liquod celestium ll, 598

botularius ll, 160

bracteata felicitas ll, 518

bracteatus leo ll. 120

brenia ll, 74

brenitas vitæ hum

breniarium, olium
rium 3

Brigantes

Britannia l,

in *Britannia* Clau-
dium

Britanni

Britannos rogatos
constituerat *Claudius*

bruma lentas habet

bruma lilium exprit

Brutii saltus

Brutus Regem Romæ
pitibus deiecit l, 11.

Bruti turpis & erubel-
mors ll, 292. vide *M. I.*

Bubulcus l

Buris mersa ll, 763. 76

Burrus præfectus Ne l

Buxa Gallica

C.

Cacumina montium c
lidiora sint ll
caca vitium oculor
domum tenebrosam c

Cacilius scenerator

Cacilianum dictum

Cacinnæ tria fulmin
nera statuit ll, 634. q
minibus nomina posue

Cacinnæ facundia
obfuit

Cælator

cælestia semper in n
l, 109. desitura sunt ll
effectus rerum aut

RERVM ET VERBORVM.

otant II, 338
estium obseruatio noua
 776. seq. stata magni-
 II, 275
estibus corporibus quid
 itur I, 534. seq.
ibatus viduus I, 391
lius orator iracundiffi-
 etiam affectatione of-
 batur I, 68
um ardere visum II, 600
 alimentum e terra est
 5. seq. circuli II, 732
sa peracta reliquæ cir-
 antibus diuiduntur II,
 252
na adiciales tricies H. S.
 iterunt II, 415
na modicæ, vel potius
 ones II, 55. seq.
iarum luxuria II, 507. seq.
enaculo dormire II, 279
iare cum seruis turpe ex-
 antes reprehenduntur II,
 131
iatio II, 272. populi ca-
 I, 518. velis ac speculari-
 nunita II, 712
nationes II, 356
nationes subditus & pa-
 us circumfusus calor
 erat I, 203. 232
nationum fastigia I, 114.
aria versatilia II, 357.
 nenta I, 231
epio I, 283
pionis infidiæ Augusto
 te I, 315
esar quo pacto omnia
 at I, 561
esaris responsum vni ex
 diarum agmine mortem
 uti datum II, 26)
esaris absentis partibus

Mæcenæ functus est II, 507
Cæsari Deo fidebat quoidi-
 anum sacrum I, 241
Cæsari quidam proscriptio-
 ne triumuirali seruatus reddi
 cupit II, 404
Cæsarnm funera II, 172
Cæsareum atrium I, 147
Caiana custodiæ I, 237
Caiana cladis magna por-
 tio Canius Iulus I, 248
Caius Cæsar Augusti nepos
 Lucii fratris mortem piissime
 tulit I, 149
Caius Cæsar Caligula a
 Claudio flagris & ferulis va-
 pulans centies sestertio cœ-
 nauit vno die II, 326. contu-
 meliarum faciendarum cupi-
 diffimus, ferendarum impa-
 tiens I, 268. generum occidit
 II, 319. in exitium opprobri-
 umque generis humani edi-
 tus I, 151. iratus cælo, louem
 ad pugnam vocauit I, 25. cur
 Iulium Græcinum occiderit
 I, 415. seq. iussit Lepidum De-
 climo trib. ceruicem præbere:
 ipse Chæreæ præstitit II, 10.
 optauit, vt pop. R. m. vnâ
 ceruicem haberet I, 79. Pato-
 rem eo die ad cœnam inuita-
 vit, quo filium eius duci ius-
 serat I, 54. Pompeio Penno de
 vita data gratias agenti fini-
 strum pedem osculandum
 porrexit I, 406. probum in-
 dicabat se Caligulam nomi-
 nari I, 269. soccatus de capite
 consularis viri audit I, 415.
 villam in Herculansenſi ob-
 matrem olim custoditam di-
 ruit I, 79. Xerxem secutus
 pontes nauibus iunxit I, 334-
 humæ

INDEX.

humani sanguinis audiffimus
cur orbi terrarum præfectus
ll, 481. seq.

Caii Cæsaris Caligulae am-
bitio notatur ll, 402. seq. de-
formitas l, 268. dementia a
Demetrio ridetur l, 566. fu-
riosus luctus ob Drusillam so-
rorem amissam l, 151. nefan-
da scuitia l, 481. pater Ger-
manicus l, 481. superbia l,
406. exitii causæ l, 269. sub
C. Cæsare Myrmillo de rari-
tate munerum quæctus l, 201.
sub C. Cæsaris morte popu-
lus Roman. fame laboravit l,

334

Caius Iulius Cæsar ll, 468.
Corfinium obsedit & Domi-
tium servavit l, 443. episto-
las ad Pompeium missas com-
bussit l, 46. seq. Mitylenas
præternectus Marcellum ex-
sulem videre non sustinuit l,
114. montibus Balanis villas
impofuit ll, 146. per decem
annos patria caruit l, 115.
Pompeii hostis ac victor, in-
gratus victoria elementissime
vſus est l, 46

Caii Iulii Cæsaris cædes
credita fuit Tullio Cimbro
ll, 300. castra in circo Flami-
nio posita l, 507. coniunctio
cum Republ. l, 278. dictum,
se neminem, nisi armatum, oc-
cisurum l, 507. luctus ob fili-
am amissam brevis l, 172. vi-
res in Sicilia fatigatæ ll, 694.
vox, Oderint, dura metuant,
exagitur l, 24. cum Cæsaris
uxore adulterium a Clodio
commiffum ll, 426. Cæsari
Cato oppositus l, 201. de Cæ-

sare diſſitatnm, in incerto
se, vtrum illum magis ad
Reipublicæ profuerit, an se
nasci ll, 734. vide quoque
lius Cæsar.

Caius Cassius Abstemius l

Caius Getulicus ll, 698

Caius Gracchus l, 174. pa-
mus turbam suam segregari
instituit l, 566

Caius Marius ingratus, ad
consulatum a caliga perdo-
ctus l, 507. villas in regem
Baiana extructas monum-
ingis impofuit ll, 14. vnu
consulatum accepit, car-
ros rapuit ll, 402. vide *Ma-
rius.*

*Caius Silius Col. desig-
tus* l, 123

Caius Vettius prætor Ma-
forum a seruo servatus l, 468

Calabriae ventus l, 773

calamitas, virtutis oculi
l, 100

calamitatum mollitudo
consuetudo l, 123

calcem, quid dicant
qui l, 468

calda l, 398

caldarium l, 321

caldum ll, 119

calidum nihil absque
torio ignis ll, 100

caliga dimisit l, 333. a cal-
ga perducit l, 997

Caligula l, 269. vide *Caius
Caligula.*

Callimachus citatur ll, 699

Callisthenes nobili inge-
fuit, & furibundi regi Ab-
xandri impatiens ll, 766. ci-
tatur

ERVUM ET VERBORVM.

II, 763
 is libri de Helices
 merfione II, 763
 us exful reditum
 si Athenienfibus
 xfules reftituendi
 I, 548
 eruus quam gra-
 o retulerit II, 132
 II, 495
 uibus corporibus
 lernetur II, 708
 terris maior non
 II, 753
 iui vitandi ratio-
 II, 358
 abini diuitis com-
 d memoriam fir-
 eruditus habe-
 II, 87
 itentia in Varini-
 II, 391
 furiofus, ac furo-
 fus II, 318
 vinolenti crudeli-
 afpis filium I, 74.
 Ammonem mif-
 obrutus II, 628.
 cupiditas I, 557.
 Ethiopas vix fame
 I, 80
 II, 319
 I, 478. exful a Re-
 us I, 508
 I, 220. II, 138
 e fomenta Hanni-
 narunt II, 145
 quidam renun-
 terræ motus II,
 741
 mia ingens terræ
 II, 739. 765
 ram fines II, 738
 leftis II, 683

Candaxia deferta II, 101
Candidatus I, 533. II, 533
Candidatus Sacerdotiorum
 I, 581
Candidato vocem & ma-
 num commodare II, 21
Candidati, boni viri II, 7.
 folliciti vocem præconis ex-
 pectant II, 533
canendi peritus I, 473
canentium ordo per vias o-
 lim II, 307
caniculæ ortus II, 695. 725
canis bona II, 258
canis catenarius I, 94
canis nomen ambiguum I,
 493
cani miffa frustra ore aper-
 to captanti, hominum defide-
 ria comparantur II, 234
canes eiciunt homines a
 basilica I, 329
Canis Iuli a Caio duci iuffi
 admiranda tranquillitas, &
 ad mortem vsque Philofo-
 phantis constantia I, 240
Canus I, 31
Canopus II, 144
Cantabry I, 112
canteria veftus Cato II,
 326
cantibus imbres attrahi &
 repelli credebantur II, 454
canticis difcendis operati
 I, 35
cantorum plus in comefta-
 tionibus Rom. quam olim
 fpectatorum in theatris II,
 307
capillorum cultus II, 569
capillorum cura qualis apud
 veteres II, 605
capitolium dedicauit Pul-
 uillus I, 171
 iii
capite-

I N D E X

<i>capitolii</i> victigal singulis comeffationibus hauſtum l,	ceptis animo traden tum <i>Carneade</i> de
117	
in <i>Cappadocia</i> flumen e- quos albus faciens ll, 672	<i>Carthago</i> l, 31. 120
<i>capra</i> , ignis globus <i>Aristo-</i> <i>teli</i> ll, 576	ll
<i>caprea</i> ll, 261	<i>Carthaginis</i> horre
<i>capricornus</i> ll, 683	ll, 319. moenia vna
de <i>capsula</i> toti ll, 516	pta
<i>captivus</i> an ſe ab impuro patiatur ſervari l, 414	ad <i>Carthaginiens</i>
<i>captivus</i> & pretio partis æ- qui bonique natura parcere iubet l, 292	publicam an ſapien dendum l;
<i>captos</i> cines decem ex ma- gno captivorum numero re- dimenti, quid debeant redem- pti l, 529	<i>Caspium</i> mare
<i>caput</i> dira imprecatione deſigere l. 547	a <i>Cassandro</i> Galloni
<i>capitis</i> dolor ll, 267. fan- guine emiſſo lenatur ll, 218	obſeſſa
<i>capite</i> demiſſo vivere ll,	<i>caſtigatio</i> aliquand
193	<i>faria</i> l, 3. quomodo a
<i>carcer</i> nobilis l, 121	da l
<i>carceris</i> alimenta ll, 57	<i>caſtigatio</i> ſcelentor
<i>cardiaci</i> vita, bibere & ſu- date ll, 46	expers eſſe debet l;
in <i>Caria</i> vnda cum piſcibus e terra emerſit ll, 668	in <i>caſtigatio</i> ne bo
<i>caricæ</i> annum novum faci- unt ll, 325	quid Deus propoſum
<i>caricæ</i> cum panẽ, pro pul- mentario ll, 325	at
<i>carmen</i> venetiæ ll, 24	<i>Caſtor</i> & <i>Pollux</i>
<i>carminis</i> modo incluſa faci- lius hærent ll, 105	ad <i>Caſtoris</i> negoti
<i>carmine</i> inſerta præcepta multum habent ponderis ll,	<i>caſtrorum</i> primores
392	<i>caſus</i> non obſtat p
<i>carmina</i> faciem ſubdunt af- fectibus ll, 519	phiæ ſtudio
<i>carmine</i> efficacia in præ-	<i>caſus</i> ſex
	<i>Catagis</i> ventus ſu
	<i>cataraſta</i> Nili
	<i>caſthene</i> fortune
	<i>caſthene</i> in ſiſitra
	<i>caſhedraril</i> philoſo
	<i>Catilina</i> L. Sylla
	l, 78. ingratus l, 506.
	nis hoſtis
	<i>Catilinae</i> tres
	<i>Cato</i> ædilis
	M. <i>Cato</i> Cenſor
	ius <i>Catonis</i> , mini

RERVM ET VERBORVM.

edit l, 360. imperator
 alis vno caballo con-
 erat, & ne quidem to-
 16. seq. citatur ll, 555.
 tum ll, 537. equus ab
 ictus ll, 327
 ato iunior an modeste
 phatus sit, simul Cæ-
 & Pompeium laceſſens
 animam ſibi manu ex-
 l, 219. plebis contume-
 peſſus l, 250. Cæſarem
 ipeium prouocauit ll,
 rtius ſapientis viri ex-
 quam Vlyſſes & Her-
 250. Deorum alumnus
 in Clodii iudicio testi-
 m dixit ll, 426. iniuri-
 balneo factam non a-
 re maluit quam igno-
 , 54. malinolentia ex-
 l, 356. mortem ferro
 m vicit ll, 433. obrutus
 & e ſenatu in carce-
 uctus ll, 43. quadragies
 ium poſſedit l, 360. re-
 die pila luſit, mortis
 l, 225. ſimul Pompeio,
 & Craſſo oppoſitus,
 o poſtpoſitus l, 201.
 vincatur, an vincat in
 dica acie, nihilne inter-
 224. vino laxauit ani-
 fatigatum l, 244. virtu-
 ina imago, gladio in-
 it l, 243. vulnus ſuum i-
 t l, 243. vt intelligi
 , malis & bonis opus e-
 l, 228
 tonis conſtantia in fortu-
 rietate ll, 467. duo in
 extreſis inſtrumenta,
 is liber & gladius ll, 77.
 7405 ll, 422. exemplum

ſemper inuendum ll, 32. feli-
 citas l, 201. laus l, 250. morte
 deſcribitur, & oratio ante
 mortem habita l, 182. 185. 196.
 198. ll, 77. prætura & repulſa
 an eodem loco habenda ll,
 224. pectus tranſfixum l, 183.
 repulſa duplex non fuit igno-
 mina l, 121. ſciſſum manu ſua
 vulnus ll, 208. Catonis Vtica
 ll, 146

Catoni cauſam agenti in
 frontem mediam inſpuit
 Lentulus l, 95

Catoni ebrietas obiecta ll,
 246

Catonem diu ciuitas igno-
 rauit ll, 276. in libertatem
 gladius aſſeruit ll, 40
 in Catonem ingratus pop-
 Rom. l, 508

Catone ſedente negatur po-
 pulus permiſſiſſe poſtulare
 Florales iocos ll, 427

Catonες quidam ſunt alter-
 nis diebus ll, 546
 cum Catonibus viuendum
 ll, 465

Catoniana ætas bonorum
 & malorum ferax l, 228. ſeq.

Catoniana præcepta ll, 392

Catuli verba ad iudices
 Clodianos ll, 417

Caucasus ll, 700

candex quid antiquis l, 327

Candicaria naues l, 327

caneæ æneatoribus cinctæ
 ll, 307

ad caneam ſuſtinam ſpe-
 rantia verba l, 234

canillationes, Græcis ſo-
 philmata ll, 496

cauſa quoduplex Stoicis,
 Ariſtoreli & Platoni ll, 188. ſq.

illi 2

cauſa

INDEX

causa bonæ conditio quan-
do melior l, 430
causa aut nimis multæ, aut
nimis paucæ ab Aristotele &
Platone ponuntur ll, 189
causarum inquisitio ll, 421
causarum partes ll, 211
causidicus l, 94
causidici ll, 821
cautiones l, 465
cautionibus prolati contro-
uersiam tollere l, 430
Caystrus ll, 700
Celer Asinius ll, 824
cella laxior l, 229
cellæ pauperum ll, 56
censor hoc amplius l, 341
censorium crimen, paucæ
argenti lamellæ l, 360
census in album mittit l,
431
in *censum* deferre l, 386.
ll, 420
centauri ll, 169
centesimæ sanguinolentæ l,
565
centiceps bellua ll, 833
centurio supplicio præposi-
tus, a Pisone duci iussus l,
22
centurio periturorum agmen
trahens l, 240
cerasta l, 574
Cerberus ll, 80
cereus & fax l, 235
ad *cereos* & faces funera du-
cenda l, 337
ad *cereos* & faces vivere ll,
57
cernere ferro ll, 168
cernulas l, 225. ll, 21
ceroma l, 324
in *ceromate* spectator pœ-
torum placidum sedet l, 224

ad *Ceronem* fluv. oves v.
nigrescant, appellantur ll,
671
certamina sacra l, 259
ceryx l, 227
cestu decernere vetantur
Lacedæmonii l, 498
Chæreas tribunus militum
ob exprobatam molliam
Caium Cæsarem occidit l,
268. ll, 12.
Χαλæζοφύλακες speculato-
res futuri grandinis ll, 706
Chalcidis terræ motus ll,
765
Chaldæi ll, 798. quid de
comitis censuerint ll, 778
Chaldæorum observatio ll,
630
chamelæontis color cur-
rietur ll, 588. seq.
chaos inane Epicureum ll,
234
Χαρκτηρισμός ll, 421
Charimander librum deco-
metis composuit ll, 780
Charino magistratu ll, 56
Charis Hesiodo, quæ Ho-
mero Musa l, 385
Charites Iouis filie l, 386
Charondæ leges ll, 355
Charybdis ll, 42. 101. 126.
fabulosa l, 175. an respondet
fabulis, scire cupit Seneca ll,
277
chasmata ll, 598
chasmata terræ ll, 750
Chelidon, vnus ex Cleop-
træ mollibus patrimonium
grande possedit ll, 122
in *Chersoneso* fons purgi-
menta eliciens ll, 676
Chimæra ll, 702

RERVM ET VERBORVM.

viragra quomodo inter-
scat ll, 168

viographum dare l, 416

viographum reformare
ll, 396

lamydati l, 340

verus veterum philoso-
um ex multorum voci-
constabat ll, 306

via ll, 109 & 5

brysippus & Seneca in or-
m cogitur l, 386. et si a

blica remotus, multa ta-
prænitit l, 215. 377. fin-

stratias Ionis & Euryno-
filias l, 385. librum suum

eneficiis ineptiis repleuit
5 citatur l, 267

rysippi viri magni, sed
5, acumen sæpe retundi-

interdum pungit, non
erat l, 386 distinctio de

ntis *autapneia* ll, 26. præ-
um de reddendo beneficio

7. similitudo de pilæ. Insu-
o, subtilitas & breuitas in

endo l, 385. Chrysippi
ouli & Clesantis dissen-

ambulationis definitio-
503. Chrysippi lege viue-

oso licet l, 378

rysippo quid sit seruus l,
441

rysippum assidua saluta-
d mortem perducebat

ll, 161

Chrysippo videndum
ll, 465

aria l, 441

opportunitas in agris
l, 401

rum copia animo obest
l, 43

catria quomodo pla-

ceat l, 540

cicatricosa l, 59

M. Cicero ætatem suam
complorat ll, 316. Atticum,

quod in breuem venerit, scri-
bere iubet ll, 533. cauillatio-

num verba pro sophismatibus
usus ll, 496. citatur ll, 51.

clientibus suis præbet ceruicem
l, 243. gradarius fuit in

orando ll, 117. negat se habi-
tutum tempus, vt Lyricos

& Dialecticos, legat, et si ætas
duplicetur ll, 140 vocis essen-

tiæ auctor ll, 167

Ciceronis calamitates l, 181.

seq. 315. compositio qualis. ll,
444. 512. consulatus non sine

causa, sed sine fine laudatus
l, 395. epistolæ nomen Attici

perire non sinunt ll, 66. epi-
tolarum argumenta ll, 133.

flebiles voces in quadam ad
Atticum epistola l, 366. libri

ad philosophiam pertinentes
ll, 444. seq. libri de Republ.

ll, 484. post Catilinam exili-
um l, 5. 8. verba ll, 51. ho-

stes & insidiatores l, 315

Ciceronis libri etiam Dori
esse possunt l, 160

Ciceronis exemplum secutus
est Seneca ll, 475

Ciceronis vrbanitatem quo-
modo effugerit Vatinius l, 267

Ciceronis vmbra Cæcinnam
preffit ll, 644

Ciceronem expellens Clo-
dius, Antonius occidens

l, 29

Cicero F. consul propter
patrem l, 481

Cicerones Augusti clemen-
tia debantur l, 284

INDEX

Ciconum flumen potum fa- quid spectare debeat 1, 25
cica reddit viscera ll, 669
Cimbria Mario caesi l, 507.
ll, 402
Cimbrorum cadis causa
l, 13
Cimbrica caedes l, 507
cincti alte l, 104. ll, 318
cinerarius l, 264
Cinna Consul l, 481. Au-
gusti clementia in *Cinnam* l,
283
Circense tomentum l, 315
Circensium clamor ll, 298
Circius ventus Gallie pec-
uliaris ll, 733. ei templum
fecit Augustus ll, 733
circulanti vis dicendi rapi-
da, aptior ll, 115
circulator l, 526
circulatores Philosophi ll,
93
in *circulo* aliquo tempus
terere l, 206
circulorum celestium nu-
merus ll, 732
circumagitur ll, 21
circumlisio ll, 319
circumscriptioes l, 34. 63.
ll, 294
circumscriptores l, 229
circumstantia, Græcis *pe-
risis* ll, 613
circus l, 32. 327
in *circi* certamine interius
Hæcendum l, 231
circi vitia commendant ho-
bis l, 371
cisium ll, 232
cisterna in usum exercitus
sufficiens ll, 319
cisternina aqua ll, 324
civicam mereri l, 300
civilia officia gesturus,

RERVM ET VERBORVM.

Britannia, habet II, 815
 sui amici II, 824. ania
 auus M. Antonius I,
 unculus Augustus I,
 817. cædes II, 815. 819.
 mentia I, 145 seqq.
 808. generi II, 820.
 I, 823. seq. mansuetu-
 . pater I, 149. patruus
 atria II, 812. poena a-
 ros II, 825. præfecti
 focer II, 820. vltima
 810. vxor II, 819
 i beneficium, Augu-
 inum malo I, 397
 iudium inorum ple-
 apocolocynthosis II,
 805. seq.
 laudio Cæsare vorum
 I, 146
 ius Caudex primus
 i persuasit nauem
 ere I, 326
 i Quadrigarii duo-
 nus annalium I, 442
 bes I, 215. aquam tra-
 tulos rigauit II, 124.
 cum decretis philo-
 aniungi vult II, 386.
 generi humano, etfi
 ikerit I, 215. Zeno-
 reffit II, 15
 bes & Chrysippus di-
 eius dissentiant de
 nis definitione II,
 503
 is dictum II, 105. do-
 ingrato I, 504. egre-
 tudo II, 478. exem-
 duobus pueris Plato-
 ventibus I, 6. ver-
 eca Latini facti II,
 475

clemens quis I, 205
 clementia homini maxime
 conuenit, regi tamen &
 principi præcipue I, 275. 277.
 293. reges securiores reddit
 I, 276. 286. 288. an non perti-
 neat ad innocentes I, 274
 clementia fama I, 56. opera
 I, 307. plures definitiones I,
 303
 clementia contraria crude-
 litas I, 298. 303
 Cleonis publice præpositi
 χρηματιστῆς fuerunt II,
 706
 Cleonis puniti tempestatibus
 obseruatores, cum vineæ va-
 pulassent, aut segetes II, 707
 Cleopatra amor Antonium
 perdidit II, 303
 Cleopatra & Antonii defe-
 ctio per Nilum significata II,
 699
 Cleopatra mollis vnus
 Chelidon II, 328
 clepsydra II, 80
 Clidemi opinio de fulgura-
 tione II, 644
 Clitus ab Alexandro inter
 epulas transossus I, 77. II,
 392
 Clodius adulterii reus iudi-
 ces corripuit II, 426. Cicero-
 nem expulit I, 29
 Clauia equestri statuæ infi-
 dens I, 173
 clostrum I, 577
 Clobo II, 808
 clypei fragrantes II, 92
 clypei ignei II, 80
 Cneius Lentulus augur ma-
 ximum diuitiarum exemplum
 I, 438
 Cniti Lentuli ex paupere
 diuitia

I N D E X

- diuitis facti summa erga Augu-
 gustum ingratitudo ibid.
- Cneii* Lentuli tanta sermo-
 nis inopia, vt citius pecunias
 auarissimus emittat quam ver-
 ba ibid.
- Cneii* Pisonis rigor, tres ob
 vnus innocentiam duci in-
 bentis l, 21
- Cneius* Pompeius l, 172. 181.
 ll, 463. ingratus in Rempubl.
 l, 507. villas Baias extru-
 ctas montibus imposuit ll,
 146
- Cneii* Pompeii cupiditas &
 ambitio notatur l, 172. ll, 401.
 mors l, 181. 185. nepos L. Cin-
 na l, 283. socer Scipio ll, 78.
 vide quoque *Pompeius*.
- Cocceii* l, 284
- codices*, tabulae publicae l,
 327
- codicilli* l, 392
- codicillos*, non epistolas
 scribere ll, 159
- coercitio* l, 33
- cognitio* ll, 826
- celaphis* percussio sapienti
 quid faciendum l, 71. 264
- collectio* & *remica* ll, 212
- collectio*, id est, syllogismus
 ll, 139. 156. 311
- Collina* porta l, 507
- collusor* l, 411
- calor* animalium cur varia-
 bilis ll, 589
- calor* caelestium non vnus
 ll, 578. rubicundus taurum
 excitat l, 89
- colores* quidam vim suam
 ex intervallo ostendunt ll,
 590
- calerasi* ll, 320. 636
- Colasus* ll, 257
- columbarum* colla cur vel
 coloris ll, 520
- columbatur* labris ll, 58
- columnae* fragrantiae ll, 79
- coma* cura exprobratur l,
 324
- comibendi* & *comandi*
 peritissimus ll, 94
- comere* capillum ll, 604
 604
- comessatio* fulminibus in-
 rita l, 56
- commentatus* dare ll, 154
- ex commentario* sapere
 est turpe ll, 105
- cometa* an sit fides empi-
 cum ll, 790. 694
- cometes* apparuit sub He-
 ces & Buris euerfione ll,
 780. 790. cur non sit, sed
 procedat ll, 793. lacteum vim
 extentus aequant ll, 789. non
 est subitaneus ignis, sed iux-
 ta aeterna opera naturae, sua
 stella est ll, 794. seqq. non mi-
 nor Sole ante Achaicum bel-
 lum effulxit ll, 789. *Puerolo*
 & *Vopisco* Cosa. apparen-
 cit, quae ab Aristotele & The-
 ophrasto praedicta fuerunt l,
 800. sex menses durauit ll,
 793. Sole deficiente visus ll,
 793
- cometa* an in se terreni
 quid habeant ll, 800. seqq. an
 tardeant ll, 800. cur non ci-
 to extinguantur ll, 793. in qua
 parte caeli aspiciantur ll, 785
 multi non videntur ll, 791.
 quomodo fiant ll, 780. seqq.
 785. seqq. 789. seqq. sub Au-
 gusto, Claudio, Nerone Ce-
 sare, & post necem diuulsi
 apparuerunt. ll, 790. cuius
 sit

RERV M ET VERBORVM

ditionis ll, 777
 arum cursus cur igno-
 78. genera ll, 780.
 iera Epigeni ll, 780.
 nondum perfecta ll,
 rma ll, 785. significa-
 ll, 799. de Cometis
 nsideranda ll, 776
 i dictum l, 401
 ationibus singulis
 n Apicius consumserit
 l, 117
 ia singularia l, 581
 ria aut pratoria ll,
 533
 ia fortunæ ll, 533
 iale vitium l, 70
 ißum & continuum ll,
 609
 oda seu producta ll,
 243
 ada & incommoda
 os sunt ll, 378
 ioderum & bonorum
 conditio ll, 331
 mma, dicere solent
 inuenientes ll, 537
 unia pluribus modis
 l, 567
 unia rerum quomodo
 oprietate singulorum
 t l, 560
 diarium sales in Socra-
 l, 269
 editi l, 232. seq.
 endiario ll, 237
 endiaria ll, 88. 823
 endiaria ducere ll, 537
 ndium l, 304
 erendinatio ll, 427
 lanare l, 207. seq.
 oni ad dicendum l, 30
 oni ad rumorem l,

339

componi cum inferiore l,
 198
 compositio alia aliis in orati-
 one placet ll, 442. non nimis
 anxia esse debet ll, 522
 compositionis genera deprava-
 nata ll, 516
 comprehensiones l, 345
 computaria sordida l, 467
 seq.
 computationes l, 569
 conceptus inchoati l, 492
 seq.
 conchyliia superi & inferi
 maris l, 199
 conchyliati l, 182
 conciliaturas excutere ll,
 428
 concio imperatoria l, 506
 concitamenta l, 70
 conclamandi ceremonie l,
 235. 366. ll, 52
 concurrat os l, 75. 399
 concursatio circumcidenda
 est l, 238
 conditio omnis verfabilis est
 l, 236. seq.
 condituum ll, 189
 conditura l, 75
 conducta domus & mæ, &
 alterius l, 559
 conflagrationis munus tam-
 pus ll, 681 seq.
 congiarium l. 185. 49. ll,
 237
 congiaria l, 92. 227. l, 97.
 annua l, 219
 congiaria Alexandri vobis
 l, 49
 coningem vetare in sala
 prostare & vulgo admitti in
 spectoribus vehi vndique per
 spicuum, rusticum & inhuma-
 num l, 399
 coale

INDEX

conlatrare philosophiā I, 355
Conon defectiones Solis col-
legit, sed non meminit come-
tarum II, 778
conquestiones II, 263. seq.
consulutari I, 365
conscientia bona II, 124. bo-
na & mala II, 428
conscientia grati I, 47. seq.
conscientia flagellantur fa-
cinora mala II, 429
consensus publicus, veritatis
argumentum II, 524
consiliarium fulmen II, 634
*consilium futuri ex præteri-
to venit* II, 297. sub die seu
sub manu nasci debet II, 222.
an ingrato dandum I, 480
*consiliorum rerumque diffi-
militudo* unde II, 62. seq.
consolatio Marulli de filii
morte II, 435 Senecæ ad ma-
trēm suam I, 103. seqq. contra
mortem amici II, 182
in conspectu mortem ha-
bere I, 335. seq.
constitutio animalium quid
II, 149
*consuetudo omnia pati do-
cet* I, 231
consul factus & relictus II,
461
consul nummularius II, 817.
ordinarius I, 90. postmeridia-
nus II, 816
*consuli quis honor exhibi-
tu* II, 186
consularia comitia II, 533
contacti I, 69
*contemplationi rerum natu-
ram nos genuisse docetur* I,
374. seq.
*contemplatiuæ artes sua ha-
bent decreta* II, 405

contemnenda mirari solent
II, 520
contemptus vitandus II, 46
quemodo vitandus II, 466
seq.
contemptus malorum I, 209
contextus operis II, 104
continuatio quid II, 609
continuum & commissum
II, 609
contractio & torpor letalis
II, 290
contumelia quid I, 260. vi-
de dicta I, 260
*contumelia sapiens affici non
potest* I, 250. 253. 260
*contumelia & iniuriæ dis-
crimen* I, 258
*contumeliæ videntur quæ-
dam, quæ tamen non sunt* I,
263. seqq.
conuerberare conuitia II,
548
*conuersatio multorum per-
nitiosa* II, 16. 464. viro-
bonorum utilis II, 395. mors
immutat I, 67
*conuersatio & solitudo mi-
scenda sunt* I, 244
conuiciator I, 84
*conuictus magnorum viro-
rum efficacior oratione* II, 15
conuiuæ deligendi II, 68
seq. quam occupati sint I,
325
*conuiuatum censura seruo
permissa* II, 133
conuiuator I, 94
conuiuii sermo qualis II,
186
in conuiuio iacere, & tor-
queri, pariane sint II, 195. 216
conuiuia tempestiua I, 52.
quibus curis parentur I, 325
600

RERV·ET·VERBORV·

<i>convulnerari</i>	I, 234	<i>ferentia</i>	II, 594
<i>corbulo iocatus in Fidem</i>		<i>coronæ etiam interdum, licet</i>	
<i>Cornelius</i>	I, 267	<i>raro, fiunt</i>	II, 584
<i>ad Cordubam versus Senecæ</i>		<i>coronis sublit ne aliquid cor-</i>	
	I, 102	<i>poris certi, nec ne</i>	II, 600
<i>Cordus vide A. Cremutius</i>		<i>ad coronam venire, relicto</i>	
<i>Cordus</i>		<i>iudice</i>	I, 14
<i>Corfinium Cæsar obsedit I,</i>		<i>coronas mittere</i>	I, 56
	443	<i>coronati</i>	I, 349
<i>Corinthia</i>	I, 132. 324	<i>corpus non est saginandum,</i>	
<i>Corinthii Alexandrum Ma-</i>		<i>nec athlarum modo curan-</i>	
<i>cedonem ciuitate donant I,</i>		<i>dum</i>	II, 45
	394	<i>corpus, animi pondus &</i>	
<i>Corinthus</i>	I, 132	<i>pcena II, 192. hospitium ani-</i>	
<i>Coriolanus ingratus</i>	I, 56	<i>mi II, 550. velamentum ani-</i>	
<i>corium apud Lacedæmonios</i>		<i>mi II, 376. vinculum animi</i>	
<i>forma publica percussum I,</i>			II, 119
	505	<i>corporis & animi separatio</i>	
<i>corium petere</i>	I, 264	<i>infantis ex vtero materno e-</i>	
<i>Cornelia Gracchorum ma-</i>		<i>missioni comparatur II, 455</i>	
<i>ter fortiter liberorum mor-</i>		<i>corporis & animi bona, cor-</i>	
<i>tem tulit</i>	I, 125	<i>pora esse probatur II, 471</i>	
<i>Corneliæ duæ liberorum</i>		<i>corporis humani & terræ si-</i>	
<i>suorum obitus magno animo</i>		<i>mitudo</i>	II, 754
<i>tulerunt</i>	I, 174	<i>corporis potius quam inge-</i>	
<i>Cornelia lex de ficariis II,</i>		<i>nii exercitatio pluribus curæ</i>	
	824	<i>est II, 278. deformitate ani-</i>	
<i>Corneliam legem Sylla tulit</i>		<i>mus non fœdatur II, 195</i>	
	I, 200	<i>corporis temperatura tolli</i>	
<i>Cornelius Senecio eques Ro-</i>		<i>nequit</i>	II, 31
<i>manus</i>	II, 444	<i>corporis tegumenta varia</i>	
<i>Cornelius Sequerus, vide Se-</i>			II, 358
<i>querus.</i>		<i>corporum diuissio II, 171</i>	
<i>cornicines</i>	II, 821	<i>corpori non est seruiendum</i>	
<i>cornua an quis habeat, in-</i>		<i>II, 41. quantum indulgendum</i>	
<i>terrogantes reprehenduntur</i>			II, 21
	II, 127	<i>de corpore quid fiat homi-</i>	
<i>corollarium</i>	I, 532	<i>nem egressurus animus non</i>	
<i>corona principe digna I,</i>		<i>est sollicitus II, 380. seq.</i>	
<i>300. non honor sed honoris</i>		<i>corretundari II, 503. 702</i>	
<i>insigne I, 389. nanallis I, 449</i>		<i>Corficæ, Græcis Cynus I,</i>	
<i>corona circa fidera quomo-</i>		<i>100. eius descriptio I, 100. seq.</i>	
<i>do fiat</i>	II, 580	<i>113. cultores I, 111. seq. horri-</i>	
<i>coronæ, virgæ & arcus dif-</i>		<i>duus situs</i>	I, 111
			ad Ca.

INDEX.

<i>ad Cornucanum</i> dire II, 511	<i>conditio</i> I, 411
<i>Cornucanum</i> laudabat Cato I, 360	<i>creditor</i> beneficii quam pecunie diligentius querendas I, 412. seq.
<i>Cornu</i> an recte a quibusdam	<i>creditor</i> sæpe debitori damnatur I, 521
<i>Argestes</i> dicitur II, 732	<i>creditori</i> etiam prodigo pecunia reddenda I, 557. seq.
<i>Corycus</i> mons II, 660	<i>creditori</i> præter sortem extra ordinem numeratur II, 284
<i>Cossi</i> I, 284	<i>credulitas</i> plurimum mali, facit I, 46, 51
<i>Cossi</i> vrbis præfecti, viri grauis sed vino merfi, fides in secretis continendis II, 300	<i>crepax</i> focus II, 508
<i>Cosura</i> I, 19	<i>crepitus</i> II, 160
<i>cothurnati</i> , & elati II, 259	in <i>Creta</i> insula fons subtit, cum terra colli defuit II, 660
<i>cothurnati</i> & excalceati II, 22	<i>Cretici</i> finis II, 684
<i>cothurno</i> , non tantum fipario fortiora dicta I, 236	<i>crimina</i> plerisque voluptati sunt II, 428
<i>Cotta</i> Tectus II, 823	<i>crisin</i> habere eandem II, 297
<i>Cottam</i> filium in exilium secuta est Rutillia I, 25	<i>crispare</i> II, 508
<i>Crassus</i> II, 819. diues I, 360	<i>Crispulus</i> II, 200
II, 539. multis nimis cultus & recens II, 511	<i>Crispus</i> amicus Seneca I, 102
<i>Crasso</i> Cato oppositus I, 201	<i>Crispi</i> Passieni egregium dictum I, 397. subtilitas, & dictum de adulatione II, 489
<i>Crassum</i> Parthis avaritia dedit II, 736	<i>crocodili</i> a Delphinis & Tentyritis vincuntur II, 699
de <i>Crasso</i> insolens Parthus sententiam tulit II, 10	<i>crocus</i> latentibus fistulis in altitudinem expressus II, 357
<i>Crassus</i> Magnus a Claudio occisus II, 819. focer filie Claudii ibid.	<i>Cræsus</i> rex rogum suum descendit & extingui vidit I, 237. seruiit II, 133
<i>Crassi</i> F. Magnum vocari vetuit C. Cæsar II, 819	<i>crucibus</i> se reficere I, 357
<i>crastinus</i> sine sollicitudine expectandus II, 35	<i>crudeles</i> qui dicendi I, 304
<i>Crates</i> Scilponis auditor quid præceperit adolescentulo secreto ambulanti II, 28	<i>crudelitas</i> acerbissima I, 406
<i>credere</i> omnibus, & nulli, utrumque vitium est II, 8	<i>crudelitas</i> quid I, 304. quid pessimum habeat I, 2. 8. sine vinolentia comes II, 307. regia inimicorum numerum tollit
<i>crediti</i> nomen quomodo beneficio tribuatur I, 465	
<i>crediti</i> & beneficii diuersa	

RERVM ET VERBORVM.

auget	l. 282	tos	l. 326
itatis execratio	l.	Curii Dentati dictum	l. 225
itus l. 299. regnum		Curius quibusdam parum	
	l. 300	seuerus	ll. 547
tatis & feritatis di-		Curium laudabat Cato	l.
	l. 304		360
	l. 460	currus non honor, sed ho-	
arius	ll. 160	noris insigne	l. 388
Neapolitana	ll. 164	cursor	l. 492
lina	l. 562	cursores raro hieran faciunt	
lina Vedii fregit Au-			ll. 298
	l. 96	cursorum agmen	ll. 557
larii supercilium	l.	curru cori gere	ll. 815
	264	custodia	ll. 13. 219
late naues	l. 574	ex custodiarm agmine v-	
humi positum	ll. 11.	nus mortem rogat Cæsarem	
tionem compositum			l. 492
	l. 213	inter custodias quidam ad	
	ll. 482	spectaculum missus ceruicem	
patrimoniorum exi-		sibi rotæ circumacta trahit	
	l. 391		ll. 219
rum vel gladium lo-		Cutiliarum insula natans	ll.
	l. 327		673
	ll. 157	Cyclades sparsæ	ll. 680
	ll. 535. seq.	Cyllenius	ll. 820
as hominum infinita		cymbala cur sonent	ll. 627
	l. 577	Cynicus nummos poscens	
tas nouorum, vetera		& contemnens arguitur	l.
	l. 427		409
tatis vituperium	l. 338	Cynici petitio Antigoni ca-	
tates terminandæ	l.	uillatione deluditur	l. 409
	ll. 66. vbi termi-	Cynici an recte obuios	
	ll. 52. seq.	quosque monuerint	ll. 91
atum finis, timoris		cum Cynicis excedere ho-	
m est	ll. 13. dantur	minis naturam	l. 329
non vero finis	l. 119	Cyparissia	ll. 600
tatum series infinita		Cyprus	l. 182. terræ motu
	ll. 60	agitatur	ll. 766. sapiens terræ
	l. 169. seq.	motu vastata	ll. 369
nonnullis nimis cul-		Cypri imperium Antigonus	
dens	ll. 511	patri tradidit	l. 454
tas vitanda	l. 71	Cyrenatici quas partes Phi-	
Dentatus primus in		losophie faciant	ll. 349
duxit elephan-		Cyrus, l. Cersico	l. 100
		Cyri	

I N D E X

Cyri Babylonem oppugnati
furi furor in Gynden fluv.
l, 81. cupiditas l, 81. 557. seq.

D.

D^{acus} ll, 574
Dadulus ferram com-
mentus est ll, 356
Daba ll, 231
Danubius l, 315. ll, 679. Eu-
ropam Asiamque determinat
ll, 574. 747. similem Nilo na-
turam habere a philosophis,
sed falso, creditur ll, 694
dare quid l, 500
dare bene emensum ll, 704
dare, duos exigit ll, 500
dare & accipere contraria
l, 500
Darius ll, 401. primis Per-
sis obtinuit l, 77
Darii crudelitas in Oebazi
liberos l, 77. eius mater ser-
nuit ll, 133
Darium occidit Alexander
ll, 539
debeaturne aliquid ei, qui
inuitus profuit l, 523
debeaturne aliquid ei, qui
sua causa nobis profuit l, 527
debere, ubi locum habeat
ll, 500
debitoris vasa l, 381
debitori suo saepe creditor
damnatur l, 521
in *debitum* solvere ll, 18
December mensis luxurie
& Saturnalibus dicatus ll, 54
decempeda ll, 337
Decio tribuno Lepidus cer-
uicem praebeat ll, 10
Decius l, 478. se pro Repu-
blica deuovit ll, 208

Decii l, 548
decoctor l, 479
decollationis remedium l, 20
decrepitis ad ostium adme-
tus ll, 33
decrepiti & extrema us-
gentes ll, 84
decretum quid ll, 404. seq.
decreta philosophia ll, 379
decreta sapientiae necessaria
esse ll, 420
decretoria arma ll, 570
decretoria hora ll, 456
decretorius stilus l, 289
decuria prima, in qua vo-
cem praeco experitur ll, 128
decurrere sine hoste ll, 57
deducere l, 363
deductio l, 401
deformare, i; describere l,
551
deformitate corporis non
foedatur animus ll, 195
defricare bones l, 529
defunctis an male sit l, 178
debonestamenta l, 269
delator l, 13
defectio solis perfecta l,
596
delegationis & verbis per-
ita solutio l, 521. seq.
delegationem recipere l,
87
delicatus quidam interro-
gat, an sedeat l, 294
deliciae ad rabiem incitant
ll, 134
delictarum rabiidarum vox,
Quousque eadem l, 220. in-
commoda & nocentes fructus
ll, 239
delitolum ll, 33
Delos immota creditur
muit ll, 766
delictum

RERVM ET VERBORVM.

delphinarum & crocodilo-
rum pugna ll, 699

Demades an merito damna-
uerit funeribus necessaria
vendentem, indeque lucrum
optantem l, 549

Demaratus Lacedæmonius
a Xerxe præmiis afficitur,
quia solus verum dixit l, 543

Demetrius & Antiochus
Demetrii Syriæ regis liberi
ll, 789. post *Demetrii* Syriæ
regis mortem effulfit come-
tes non minor sole ll, 789

Demetrius Cynicus magni
iudicii vir l, 554. non virtutis
scientiam, sed egestatem pro-
fessus est l, 357. nudis stra-
mentis incubans, veri testis,
non præceptor ll, 64. eodem
loco imperitorum voces ha-
bet, quo ventris crepitus ll,
372. vitam securam mari mor-
tuo comparat ll, 209

Demetrii laus l, 563. eius
dictum Cæsare ducenta dona-
ta reiicientis l, 566. oratio
qua nature opes repudiat l,
563. præceptum vtraque ma-
nu proficienti tenendum l,
556. verba ad quemdam po-
tentem libertinum ll, 689.
unica de diis querela l, 206.
vox magnifica l, 198

Demetrium secum circum-
fert Seneca, & seminudum
admiratur ll, 182

Demetrius Pompeianus lu-
mpletiôr Pompeio l, 239

Demetrius Poliorcetes l,
254. ll, 27. Stilponem inter-
rogat, num quid perdidisset
urbe capta l, 254

Demetrio quid responderis

Stilpon interroganti num quid
perdidisset l, 254. ll, 27

Demochares Phariſæiſtaſtes
ob procacem linguam appel-
latus l, 82

Democritus l, 329. antiquo-
rum omnium subtilissimus ll,
778. diu furere visus ll, 276.
diuitias, vti onus bonæ men-
tis, proiecit l, 208. semper in
publico risit l, 35. 242

Democriti dictum l, 66, ll,
19. inuenta ll, 363. præce-
ptum de tranquillitate vitæ
l, 66, 239. opinio de vento
ll, 719. opinio de stellis ll, 778.
ratio ll, 708. sententia de ter-
ræ motu ll, 719. volumen *περί
ἐνδυμίου* l, 217

Democrito obiectum, quod
pecuniam neglexerit l, 369
denarius a seruo imputatus
l, 91

dentium dolor cur acutissi-
mus ll, 268

dentium puerilium lapsus
l, 461

denunciatio ll, 427. 394

depositum non semper red-
ditur l, 463

deprecanea fulmina ll, 640

depudere l, 266. seq.

descriptio virtutis cuiusque
necessaria l, 1. 6. seq.

desiderium suorum modic-
um, naturale est l, 164

desideria ex vitio nata, in-
satiabilia sunt l, 118

desideria rerum omnium
quomodo deponenda ll, 213.
seq. hominum quomodo pos-
sint delineari ll, 234

designatores l, 550

despumare l, 40. ll, 212
desil-

INDEX

<i>destillationes longæ & cre-</i>	<i>castigatione</i> I, 203. vox I, 55
<i>bræ</i> II, 266	<i>Dei & boni viri amici</i>
<i>destringere</i> II, 556	<i>& necessitudo</i> I, 19
<i>destructi pili</i> II, 132	<i>Dei omnia plena</i> I, 462. seq.
<i>detestatio an idem quod</i>	<i>Deo</i> Stoici rotandam for-
<i>obtestatio</i> II, 530	<i>mam tribuunt</i> II, 50:
<i>denotare verba</i> I, 75	<i>Deo</i> quis sit dignus II, 57
<i>Deus a morte defendit et-</i>	<i>similem fieri veteres sicut</i>
<i>iam, quæ mortalia sunt</i> II, 172.	<i>Philosophiæ fecerunt</i> I, 354
<i>an beneficia det</i> I, 458. <i>an fu-</i>	<i>nulla ab ullo iniuria fieri pos-</i>
<i>tura significet</i> II, 629. <i>cogita-</i>	<i>est</i> I, 562. <i>ei quomodo qui-</i>
<i>tione visendus est</i> II, 801. <i>fa-</i>	<i>par aut similis fieri queat</i> II,
<i>ta quidem scripsit, sed sequi-</i>	101
<i>tur</i> I, 206. seq. <i>idem cum na-</i>	<i>Deum inermem facit</i> Ep-
<i>tura</i> I, 461. <i>in homines venit</i>	<i>curus, & extra mandum per-</i>
II, 238. <i>in viris bonis habitat</i>	<i>ilicit</i> I, 479
II, 118. <i>magister ex occulto</i>	<i>Deum nemo nouit</i> II, 11
<i>producit ingenia</i> I, 460. <i>mala</i>	<i>Deum sequere, vetus præ-</i>
<i>omnia a bonis viris remouet</i>	<i>ceptum</i> I, 358
II, 208. <i>maximus potentissi-</i>	<i>Deorum immortalium nu-</i>
<i>musque venit omnia</i> II, 101.	<i>us philosophia</i> II, 39
<i>nil habet, nudus est</i> II, 101.	<i>Deorum erga nos boni</i>
<i>omnium rerum ideas in se</i>	I, 420. 458. 477. <i>cultus qui</i>
<i>habet</i> II, 190. <i>quid sit</i> II, 575.	II, 417. <i>templum est totus</i>
<i>quos probat, exercet</i> I, 203.	<i>mundus</i> I, 61
<i>quomodo rogandus</i> II, 29. <i>sine</i>	<i>Deorum in homines bene-</i>
<i>murmuratione comitandus</i>	<i>ficia contra Epicurum as-</i>
II, 475. seq. <i>vbique & omni-</i>	<i>runtur</i> I, 458
<i>bus præsto est</i> II, 417. <i>undique</i>	<i>Deorum licet omnia sint,</i>
<i>in se totum redit, licet in ex-</i>	<i>istamen donum possum, &</i>
<i>teriora tendat</i> I, 346. <i>vnuerfi</i>	<i>stips iacitor</i> I, 519
<i>arbiter & rector</i> II, 49 seq.	<i>Deorum omnia esse, quo-</i>
<i>Deus Epicureus</i> I, 471. <i>ordi-</i>	<i>modo intelligatur</i> I, 561
<i>narius, & inferioris notæ</i>	<i>Deos esse, ex publico con-</i>
II, 491. <i>Stoicus</i> II, 503	<i>sensu probatur</i> II, 535
<i>Deus & materia, causæ re-</i>	<i>Deos consilii primi aut</i>
<i>rum</i> II, 193	<i>pœnitet</i> I, 536
<i>Deus in humano corpore</i>	<i>Deos nemo sanus timet</i> I,
<i>hospitans est animus</i> II, 119	471
<i>Deus undique consalutabor</i>	<i>Deos quis placatos habet</i>
I, 365	II, 49
<i>Dei variz appellationes</i> I,	<i>Deos tacite & intra an-</i>
462. <i>varia nomina</i> II, 806.	<i>met ipsos precamur</i> I, 399
<i>propositum in optimorum</i>	<i>Deos vota & officia admo-</i>

RERVM ET VERBORVM.

I, 517
 ictores vitiiis inscri-
 bere est I, 331
 os ingrati reprehendi
 II, 537. seq.
 querimonia quo-
 guntur I, 419. seq.
 fictiles olim iura-
 I, 118
 odecim a Ioue in-
 vocantur II, 636.
 ores & inuoluti II.
 uiti I, 476. benefi-
 ciis dare incipi-
 atis perseverant I,
 477. etiam malis be-
 I, 478. excusantur,
 is Imperia permit-
 . seq. futura omnia
 483. iniuriam nec
 ueunt, nec facere
 minibus nec volunt
 : possunt I, 48. nudi
 II, 101
 illa coactio, sed vo-
 rna pro lege est II,
 536
 eter voluntatem ni-
 e possumus I, 570
 e causa beneficien-
 II, 417
 e oblici soleant I,
 582. seq.
 illius rei indigenti-
 minus gratia refer-
 I, 421
 iter visum est, Dil-
 i dinerfis dici solet
 II, 431
 quæ petenda II, 29
 inium rerum prima
 II, 124
 is verecunde agen-

dum II, 801
Diadumenos II, 189
Διαλεκτική in duas partes
 diuiditur II, 250
Dialectica interrogationes
 exturbandæ sunt II, 294
Dialectica lex ibid.
Dialectica animalia II, 550
Dialectici solum curant
 Non & hoc II, 129
Dialecticorum libri a limine
 saltem salutandi, nec in iis
 tempus terendum II, 141. In-
 terrogationes & captiones re-
 prehenduntur II, 140. seq.
Dialecticorum scholis iacta-
 tum sophisma II, 333. Vete-
 rum distinctio inter sapere &
 sapientiam II, 326
dialogorum altercatio I, 514
dicendi celeritas in philo-
 sopho improbat II, 116. sq.
dicendi genus corruptum
 ex corrupta vita nascitur II,
 505
dicta perdere I, 83
dictator olim magister po-
 puli dictus II, 484
dicturi apud populum va-
 rie afficiuntur II, 36
Didymus grammaticus qua-
 tuor millia librorum scripsit
 II, 344
dies quid I, 34
diees vnus quomodo par sit
 omni II, 34
dies ater I, 365. festus ser-
 vorum II, 133. muneris II, 588.
 nivalis II, 705. rerum agenda-
 rum II, 51
dies gyrus angustissimus II,
 34
dies noctisque officia com-
 mutantium reprehensio II, 554
 k k k *dies*

INDEX

dies quibusdam longi vi-
 dentur, noctes breues l, 331
dierum festorum causa ve-
 stis mutatur ll, 55
diebus festis & voluptati di-
 catis quomodo sapientie stu-
 diosus se gerat ll, 55
Diespiter Vicæ Potæ Filius
 ll, 817
diffusio animi l, 344
digitus ad caput relatus, im-
 pudici indicium ll, 150
digiris sanguine litatum nu-
 bibus ll, 707
digiris summis ambulare ll,
 497
digitulos ducere ll, 205
dignatio ll, 67
dignitas facilius crescit
 quam incipit ll, 443. sq.
dilatio est optimum remedi-
 um iræ l, 51. 60. 72
diligentia quorundam su-
 pernacua l, 327
Diluvii tempus ll, 681. fa-
 talis causæ descriptio ll, 677
 seq.
Diodorus Epicuræus sibi gu-
 lam præsecuit l, 357
Diogenes a puero caua manu
 bibente, calicem frangit cum
 sui obiurgatione ll, 356. Ale-
 xandrum vicit l, 495. seq. an
 recte obuios quosque monue-
 rit ll, 91. regias opes calcavit
 l, 493. seruivit ll, 133
Diogenis dictum, cum ser-
 uus vnicus ei aufugit l, 229
 felicitas l, 229
Diogenis Apolloniatis o-
 pinio de fulmine & tonitru ll,
 621. opinio de Nili incremen-
 to examinata ll, 703
Diogeni Stoico de ira disse-

renti adolescens protinus
 inspuit l, 5
Diomedes l, 111
Dionysius maior iure re-
 gibus regibus præferri potest
 l, 26
Dionysius tyrannus l, 15
diplomata l, 58
discendi cupiditas quomodo
 dirigenda ll, 47
discendum non semper
 & præcipiendum ll, 47
discendum quamdiu sit ll, 47
discendi quod debet esse
 propositum ll, 47
discessionum more respo-
 dere l, 30
discingere ll, 30
discutiens fulmen, l, 65
disertus l, 41
dispectus rerum l, 108
displacencia sui vnde l, 108
disputationes quid sit l, 41
disputationes dialecticæ
 improbantur ll, 140. seq.
disputatiuncula inno-
 guantur l, 47
distillatio vna trifida, l, 108
 & vetus phthysia facit l, 108
Dis ianua l, 103
dines quomodo quis ob-
 rime fieri possit ll, 545
diuitis & pauperis compa-
 ratio l, 10
diuiti cuidam tandem p-
 nis & aqua defuit l, 136. l, 137
diuitem quem vulgo con-
 ment ll, 326. non facit po-
 nia l, 137
diuites an animosius de-
 menta ferant l, 228. cui
 gni videantur ll, 259. mi-
 cis inferiores l, 263. sup-
 pauperibus similes sunt l, 108

RERV ET VERBORVM.

facit l, 118
 lere sententiam l, 341
 natio e fulmine, auibz
 malibus irridetur ll,
 629
 ho nulla & nimia idem
 ibet ll, 347. sq.
 tie quæ sint ll, 479. bo-
 on sunt l, 205. ll, 330.
 icet viles & habendæ
 on tamen in bonis nu-
 tur l, 364. seq. naturales
 quæ sint magnæ ll, 11.
 co apud sapientem sint
 . seq. quomodo certæ
 l, 519
 itia tenent illum, non
 is habet ille, dicendum
 ll, 540
 itiarum contemptus ll,
 12. 494. seq. instabilitas
 . maximum exemplum
 lus augur, l, 418. modus
 l, 11. vituperatio l, 228.
 iom in summa terra fi-
 lisposita l, 459
 itius quis maxime frua-
 ll, 45
 itius incommoda non re-
 nputantur ll, 332
 itias laudantes poëtæ fa-
 subdunt effectibus ll,
 519
 nitias parasse, multis non
 miseriarum fuit, sed mu-
 ll, 52. quomodo & ful-
 & sapiens possideat l,
 356
 . Iulius, vid. Iulius Cæsar.
 iurnum accipere ll, 280
 ocenti & discenti idem de-
 esse propositum ll, 477
 octrinæ exemplaris effica-
 ll, 15. & vitæ dissensio

multis obicitur l, 355. seqq.
 Δόγματα, decreta, scita,
 placita ll, 406
 dogmata sapientiæ non esse
 superflua ostenditur ll, 417
 cum dolabra ire piscatum
 ll, 665.
 dolendi decor sapienti ser-
 vandus ll, 439
 dolendi finem qui consilio
 non facit, tempore inuenit,
 quam bene ab omnibus dica-
 tur H, 185
 dolendum quomodo sit ob
 amicos amissos ll, 184. 436
 dolentium verba querula ll,
 268
 dolor omnis aut tolerabilis
 est aut brevis ll, 267. cito in
 odium venit ll, 185. futuro-
 rum non est præoccupandus
 ll, 38. 76. qui extenditur nec
 magnus esse nec qui magnus
 est, extendi potest ll, 387. tem-
 pore consumitur l, 164
 Doloris contemptus l, 208.
 ll, 76. contumacitas l, 126.
 156. ostentatio ll, 438. solatia
 & remedia l, 126. 152. 164. va-
 nitas l, 133
 doloris opinione vexamur
 l, 253.
 dolore doloris sensus amir-
 titur ob duas causas ll, 268
 dolorum maximorum sedes
 in macerrimis corpõs parti-
 bus ll, 268. omnium an sapi-
 ens sit expers l, 260. ll. 229
 domina seruorum beneficio
 seruata l, 442
 dominus, olim pater fami-
 liæ dictus ll, 133
 dominus eiusdem rei quõ-
 modo

I N D E X.

modo duplex esse possit 1, 560
domino an possit beneficium dari a seruo 1, 438
dominis sola seruorum corpora obnoxia sunt 1, 441
dominorum in seruos superbia reprehenditur 11, 131
dominorum iniuriis in seruos positus iudex 1, 442
dominos obuios salutamus si nomen non succurrit 11, 7
 in *dominos* seruorum quorundam fidelitas 1, 441. seqq.
Domitius a seruo seruatus 1,

443
Domitii clementis Augusti debentur 1, 284
domus pusilla respublica 11, 131. recta 11, 441
Donarini quid amicis, sapienti, regi, reipublica possit 1, 558. seq. 566
donare res difficilis 1, 363
donatio inconsulta 1, 464
 differt a munere 1, 519
Dorica lingua 11, 264
Dorus librarius 1, 560
doryphoros 11, 189
Dosseni monumento inscriptus titulus 11, 348
dracones 11, 501. 671. inter pocula sinusque innoxii 1,

53
Drusus Cæsar pronepos Atici 11, 66
Drusus Germanicus pater Claudii Cæsaris 1, 149
Drusus Libo adolescens nobilis consilium ab amica Scribonia petit, mortemne sibi conscisceret, an expectaret 11,

216
Drusi Linia F. res gesta &

mors 1, 160. seq.
Drusilla in cælum ire visa 11, 806
Drusilla sororis mortem quam acerbe tulit C. Cæsar 1, 151
 duci victor iubet 11, 11.
 duci iubere 1, 22. seq. 82
Duilius primus nauali prælio vicit 1, 326
Duillii 1, 284
dupendio satur 11, 56
duramentum 1, 213

E.

E*Arinus* puer 11, 297
ebrietas 1, 15. interdum utilis 1, 16. vnius horæ hilarum insaniam longi temporis tædio pensat 11, 179. voluntaria insania est 11, 301
ebrietatis accusatio 11, 301
 effectus 1, 16. 11, 79. 302
ebrietati honor habitus 1, 391
ebrietas deuinctus animus non est in sua potestate 11, 301
 ab *ebrietate* quomodo deterreant Zeno & Posidonius 11, 299
ebrius duobus modis dicitur 11, 299. plerumque ad iram pronus 1, 42
ebrius & ebriosus differunt 11, 299
ebriis an committendas secretus sermo 11, 300
Ebucii Liberalis laus 1, 491
ebullire animam 11, 310
echini 11, 411
Ereptus venti, ut fiant 11, 726
 ocrype

RERV M ET VERBORVM

ectypa imago l, 444
edictum, effatum & enun-
ciatum idem ll, 527
editio publicanit monu-
 menta ingeniorum, etiam ad
 indignos peruentura l, 479
educationis vis l, 41, 44
effatum & enunciatum
idem ll, 527
effectus quibusdam præstan-
 dus est, quibusdam pro effe-
 ctu est, omnia attentasse vt
 efficerent l, 568
effigere l, 17, 54
effocari bonis l, 312
effractarius ll, 211
effricare rubiginem ll, 412
egere necessitatis est ll, 26
egestas & paupertas ll, 167
 non obstat Philosophiæ stu-
 dio ll, 52
ad egestum venter corpora
 exhaust ll, 686
Εγκλαίος ventus ll, 722
Εγκύκλιος artes ll, 340
Egnatii Augusto insidian-
 tur l, 283, 315
Eidos quid Platoni ll, 170
Εἰκασμοί ll, 422
einvasio bonæ spei l, 367
electio vi & metu perit l,
 412
elementa mundi ll, 528. pri-
 ma l, 452. quatuor l, 41. &
 totidem eorum protestates
 l, 41
elementorum diuissio secun-
 dum Egyptios ll, 662. alter-
 ni recursus sunt ll, 661
elementarius senex ll, 109
elephantem in genua sub-
 fidere & ambulare per funem
 inbet minimus Æthiops ll,
 397

elephantes porcina vox ter-
 ret l, 37
elephanti cxx ante currum
 ducti l, 328
elephantorum duodeniginti
 pugna cum noxiis hominibus
 l, 327. gregem excelsissimus
 ducit ll, 354. ingo colla sub-
 missa l, 53
elephantos quis primus in
 triumpho duxerit l, 326, cura
 mitigat & in amorem conuer-
 tit l, 383
eleusis ll, 802
elleborus ll, 304
elleboro stultos curare l,
 424
Ellius leno l, 205
eloquentis votum litium nu-
 merus l, 549
-emi quæ putamus ll, 120
Empedoclis sententia de na-
 turali aquarum feruore ll, 671
empta quædam plus sunt,
 quam vniuerunt l, 529
emunire colles l, 294
eneruata felicitas l, 202
Ennius Homerum imitatus
 ll, 485
Ennius versus ex Ciceronis
 libris de Republica ll, 485
 apud Ennium situs multum
 verborum occupauit ll, 167
Εννοβυμνος Neptunus vo-
 catur ll, 763
ens, vide *Quod est*.
entia in sex modos Plato
 partitur ll, 168
enuntiatiuum, enuntiatum,
 effatum, edictum ll, 527
Ephestios regio herbida, in-
 noxia ab igne circumeunte ll,
 374
Ephesus ll, 455
kkk g
Ephorus

I N D E X

Ephorus historicus non religioſiſſimæ fidei, ſæpe decipitur, ſæpe decipit II, 789. hiftoriis componendis vtilior ab *Iſocrate* iudicatus eſt I, 228

Epicurus an merito reprehendat *Stilponem* & eos, qui dicunt, ſapientem ſeiſpo eſſe contentum II, 23. cum *Metrodoro* ſuo *Athenis* ignotus, & *Græciæ* pæne inauditus II, 276. dolorem etiam appetit I, 378. dulce eſſe torqueri dicit II, 198. duo bona agnoſcit II, 204. exulcerati ventris dolore tortus beatiffimum & vltimū ſe diem agere ait II, 378 ſeq. fortis eſt, licet manuleatus ſit II, 104. honeſte viuendum eſſe docet II, 71. immerito mollia præcipere putatur I, 265. obiurgat & eos, qui concupiſcunt mortem, & eos, qui timent II, 81. *Senecæ* iudicio, ſancta & recta præcipit I, 350. ſeruos amicos vocat II, 473. *Stilponis* obiurgator II, 27. *Stoicis* conſentit II, 282. ſeq. tria proficientium genera facit II, 148. voluptatis magiſter certis diebus famem experiri ſolitus II, 56

Epicuri angelus *Seneca* II, 64. dicta II, 35. 45. 50. 52. 56. 61. 64. 67. ſeq. 71. ſeq. 75. 89. 428. egregium dictum II, 19. dictum de *Philosophiæ* ſeruitute II, 21. dictum omnibus philoſophis commune II, 94. dictum *Stilponis* voci ſimile II, 27. dicta cur commemoret *Seneca* II, 67. inepta diſtinctio de beatitudine ex virtute &

voluptate II, 212. epiſtola II, 23. ſeqq. epiſtolæ ad *Idomeneum* II, 65. epiſtolæ ad *Idomeneum* de occasione obſervanda II, 70. epiſtolæ ad *Polynum* II, 56. obiurgatio quod Deum inermen faciat, & tamen colat I, 471. præceptum II, 31. ſeq. opinio de terræ motu II, 760. ſententia nobilis ad *Idomeneum* II, 67. ſententiæ eius cur notentur a *Seneca* II, 67. ſententiæ de perpetrate II, 51. ſecta non otioſa eſt I, 378. & immerito male audit I, 350. voluptas ſicca & ſobria eſt I, 350. vox virilis I, 265. voces publicæ ſunt II, 21. eius non ſchola, ſed cotubernium magnos viros fecit II, 15. hortulis quid inſcriptum II, 68

Epicuro obiecta vitæ & doctrinæ diſſenſio I, 357. obiectum quod pecuniam conſumpſerit I, 369, quæ ſit *Dei* felicitas I, 458. reſtimoniæ redditum I, 428

cum *Epicuro* quieſcere I, 328

Epicurum compilat *Seneca* II, 21

Epicurea bonorum diſtributio II, 204. cantilena de vano inferorum metu II, 80. voluptatis laudatio cur pernicioſa I, 350

Epicurea voces II, 212

Epicureus dicitur II, 814

Epicurei duas philoſophiæ partes ponunt II, 348. ſeq.

Epicureorum delicata & umbratica turba voluptatem virtuti præferentiam arguitur

RERVM ET VERBORVM.

tur I, 457. seq. opinio, voluptatem a virtute diduci posse negantium refutatur I,

344

Epicureorum vituperatio I, 467

Epicureorum & Stoicorum diffensio de sapientis otio I, 373

Epicureum chaos II, 234

Epigenes duo cometarum genera facit II, 780

Epigenis opiniones de meteoris & cometis refutata II, 779. seq.

epistola non debet finistram manum legentis implere II, 129

epistola præmittere: Si vales, bene est, mos antiquis fuit II, 45.

epistola amicorum imagines sunt II, 115. clarorum virorum obscuros alioqui homines notos faciunt II, 66. Seneca quales sint II, 248. non sint inanes, sed monita contineant II, 532

epistola & codicilli II, 159

epistolarum commercium vtile II, 114

epistolis adscribendæ voces grauium auctorum II, 114

epistomia argentea II, 103

seq.

epula funerea II, 35

eques Romanus II, 124. nomen ex ambitione natum II, 102

equestria & locus in equestribus I, 567

equestris hæreditas I, 431

equum empturi, nudum adspiciunt II, 280

equi albi regium currum trahere solebant I, 81

Erasinus fluius absorptus tandem rursus emergit II, 675

Eretrici II, 345

ergastulum I, 90

Erixonem equitem Roman. populus, ob filium flagellis occisum graphiis confodit I, 290

errores in vita humana vnde nascuntur I, 339

errori non irascendum I, 34

errorum amor cum errandi necessitate coniunctus I, 34

erubescere, vid. *ruber*.

escendere I, 237. 353

essada transcurrentes II, 161

essedarius II, 93

essentia vox a Cicerone & Fabiano usurpata II, 167

est, i. edit I, 63, 717

estur I, 75

etesia a nautis somniculosi & delicati vocantur II, 725. an

causa sint incrementi Nili II, 701. in Italia nubes consistere non patiuntur, at Indiam

& Æthiopiam continuis aquis irrigant II, 693. seq.

etesarum causa & tempus II, 724

Etrusci & philosophi in quibus de fulminibus & conueniant & dissentiant II, 636

Etruscorum disciplinam Artalus Græca subtilitate miscuit II, 641

Euander in Tiberis ripa regna Arcadum collocavit I, 111

enaporatio e terris varia II, 577

Eudex primus ab Ægypto in

kkk 4

I N D E X

in Græciam astrorum scientiam transtulit ll, 778
Euphrates l, 315. 447. ll, 574. 736.
Euphrosyne Gratiarum media l, 384
Euripus ll, 158. *Euripi* ll, 298. 357
Euripidis opinio de Nili incremento ll, 699, versus recitati populum ad eliciendum tragediæ actorem concitant ll, 520
Euonotus ventus ll, 732
Europæ Asiæque terminus ll, 574. 747
Eurus ll, 731. *Latinis* Vulturinus ll, 731
Eurynome mater Gratiarum, & cur l, 385
Euthymenis Massiliensis testimonium de Nili incremento ll, 701
Eudymia l, 217
exarmare ll, 95
exauctoratus ll, 103
excalceari ll, 259
excalceati & cothurnati l, 22
excarnificare ll, 79
excarnificatus animus ll, 61
exceptiones nigrae ll, 137
excerpta ll, 103
excusatissimus l, 371
exemplar, instrumentum efficaus necessarium ll, 191
exemplar, Platonis Idea ll, 190
exempla plus profant quam præcepta ll, 15
exempla quam efficacia sint ll, 18
exequias immaturas fax creusque præcessit l, 235

exerceri ad palum ll, 113
exercitationis finis ll, 296. seq.
exercitationes quæ conueniant, quæ non ll, 45, seq. quæ deligendæ l, 245
exercitus in centurias describi solet ll, 347
exitus bonorum mali nos debent nos contristare l, 242. seq.
exolati l, 325
exoletorum agmina per rationes coloresque descripta ll, 410. plausus ll, 21.
exoletis articulos molis sandos præbere ll, 205
expetendum & adexpetendum quid ll, 524
expers propter se quid dicitur l, 472
expiationes quid proficiant, & fata immutabilia ll, 636
exportatio l, 236
exprobratrix memoria l, 578
exsanguia scripta ll, 186
exsecrantium vocis nocent ll, 397
exsibilare l, 63
exsiliū quid sit l, 101. seq. 108. 549
exsiliū metus vt demendum ll, 76. 80. remedia l, 114
exspuere spiritum l, 99
exsulis paupertas nullum incommodum habet l, 118
exsurdatus clamoribus l, 400
extraordinaria imperia l, 454
extrinsecus auscultantes ll, 105
F. Fe

F.

Fabellæ, i. historia II, 263.

335

faber inquilinus II, 161

fabrilis ferramenta non esse a sapientibus excogitata II, 355.

Fabianus arcus I, 249

Fabianus Papirius a Cicero-
ne, Asinio & Lluio saltem
vincitur II, 444. dubitabat,
an satius esset nullis studiis
admodum, quam inutilibus
implicari I, 328. disertus & e-
legans II, 167. philosophus
verus & antiquis contra affe-
ctus impetu pugnandum ait
I, 321. populo differebat, sed
modeste audiebatur II, 150

Fabiani viri & vita, & sci-
entia & eloquentia egregii,
disputatio expedita, non con-
ciata II, 118

Fabiani Papirii libri ad phi-
losophiam pertinentes II,
445. libri de ciuilibus II, 442.
opinio de fine mundi II, 677.

oratio qualis II, 442. pudor in
senatu decens II, 31

Fabius cunctator I, 478.
cunctando imperii vires re-
creauit I, 73

Fabius eques Romanus II,
823

Fabius Maximus I, 184. II,
321

Fabius turpissimam impe-
ratori aiebat excusationem,
Non putauit I, 52

Fabius Persicus impurus sa-
cerdotum propter maiores
receptus I, 481

Fabius Persici pecunia a lu-

lio Gracino repudiata I, 415

Fabii Verrucosi dictum I,
402

Fabii II, 295. trecenti I,
493

Fabii trecenti non victi, sed
occisi dicuntur I, 481. 493.

Fabricius dinitias impera-
tor reiecit, censor notauit II,
433. Pyrrhi regis aurum repu-
lit II, 542. Pyrrhum monuit, vt
insidias medici vitaret II, 542
quibusdam parum pauper est
II, 547. triumphalis senex ra-
dices & herbas conat, quas in
agro repurgando vult I, 197

Fabritii paupertas I, 198
fabula vita est similis II,
266

fabulosum fretum II, 126
facere, i. parare, exercitum
II, 513

faces, vide post fac.

Falavis I, 240

fallacia fulmina II, 640

fama II, 454. multos non
excipere, sed eruere solet
II, 276

famas petere II, 513

familia periculum adit,
cum incertum est, an mors
domini voluntaria fuerit II,
262

familia nomina in prima
parte adium collocantur I,
445

familiares olim dicti, qui
nunc serui II, 133

fames ambiciosa non est II,
540. malum panem filigine-
um reddit II, 561. parus con-
stat II, 52

fames & sitis sedatu facilis
II, 10. 538.

kkk 5

fames

INDEX

fames exercitus Perfici I, 80
famem Epicurus certis diebus expertus est II, 56
fanum I, 562
fascēs duodecim I, 90. honoris insignia I, 388
fasciam solue II, 280
fastos occupare vno nomine I, 26
fatigatio cur maxime bilem moueat I, 70
fatigata allocutiones I, 159
fatum quid I, 462. II, 633.
 idem cum Deo I, 462
fatum rerum commune I, 190. II, 370
fatum vnum est, nec fulmine mutari potest II, 632
fatum non tollit philosophiæ studium. II, 49
fati lex prima II, 633. circuitus II, 741. seq. obiurgatio quotidiana II, 38. tolerantia cur necessaria II, 424
fato tam diuina quam humana reguntur I, 207
fata an ita sint immutabilia, vt expiationibus & votis auerti non possint I, 135. 163. II, 633. Deus quidem scripsit, sed sequitur I, 207. seq.
fauere ac plaudere II, 707
*faue*te linguis, in sacris dici solitum I, 368
fauor populi raro virtutibus, sæpius vitiis comparatur II, 94
Fauonius idem cum Zephyro II, 731
Fauonii indicium II, 581
fax cereusque immaturas exequias præcessit I, 337
faces diurnæ II, 579. seq.

faces ignem II, 579. 779
 quomodo fiant II, 799
 ad *faces* & certos *faces* ducenda I, 337. vivere II, 557
febricula longas defillationes sequuntur II, 266
Febris Dea Claudium comitatur II, 310. seq.
febris præcordia torrens II, 269. viscera torrens II, 42.
 peregrinatione discutitur II, 459. seq.
febris natura II, 733
februm genera innumabilia vnde II, 408
febrem habere dicunt, cum illa nos habeat II, 540
febres quædam valetudinem leuant I, 16. 102
Februarius mensis II, 324. 739
Felicio Seneca offarius II, 33
felicitas auida est & aliam auiditati exposta II, 60. bræata II, 518. eneruata I, 203.
 iracundiam nutrit I, 42. seq.
felicitas diuitum peruersa II, 279
felicitas vera vbi posita I, 354. Deo proxima II, 63
felicitatis immoderata incommoda I, 328. II, 114. inquietudo II, 114. intemperantia periculosissima I, 203. reprehensio I, 207
 in *felicitate* quomodo nos gerere debeamus II, 243
felicitè, quod agis II, 249
felix nemo fit aliena iusticitate II, 45
felix vulgi, voluptatibus seruus est I, 353. quinam vere fit II, 259
felix

RERVM ET VERBORVM.

felix cognomen honori
datum l, 289

felices ad similitudinem su-
orum parietum extrinsecus
culi sunt l, 207. cuius rei in-
opia laboreat l, 540

felicius exclamatio, quod
vivere non liceat l, 318

felicius gaudia & tempora
misera l, 332

femina equo donata l, 173.

podagrica & calce medico-
rum maximum mendacem

faciunt ll, 409. per liberos

ambitiose l, 122. sq. quedam

non consulum numero, sed

maritorum, annos suos com-
putant l, 436

feminarum adulteria l, 437.

luxuria & libido l, 123. ll, 414.

voluntas mobilis & vaga ll,

329. facundas facientes aque

ll, 674. ira acres sunt magis,

quam graves l, 42

femina annus ad lugendum

constitutus ll, 185. luctus

spatium decem mensium da-
tum l, 124

generator quando male au-
diat ll, 411

generator valitudinarius l,

91

Fenestella ll, 484

fennus quid l, 565

fera nullum est beneficium

l, 413

fera primæ formæ l, 199

fera hominis conuictu

mansuescent l, 68. 383. ira

carent, sed non impetu l, 5

ferarum domitores ll, 317

ferarum venatio & posses-
sio periculosa l, 352

ferculum alienum l, 365

fercula pro congiariis nu-
merare l, 227

feria Druso ne quidem pu-
ero fuerunt concessa l, 316

ferias menstruas certis die-
bus sibi quidam dederunt l,

244

feritas quid l, 304. differt

a crudelitate. l, 304

feritatis origo & descriptio

l, 39

ferrum cur effossum l, 565

ferrum in igne est ll, 817

festi dies cur instituti l,

245. quomodo philosopho a-
gendi ll, 55. vide *dies*.

fictiles ll, 101

fictiles dii l, 117

fictilia ll, 13

fideltas quorundam servo-
rum in suos dominos l, 441.

sequ.

fides ll, 341. hominum im-
pressis signis creditur l, 435.

penes auctores erit, dictum

historicorum ll, 703. in solo

sapiente est ll, 283

fiducula l, 64. 80. 179

Fido Annæo longior ll, 689

Fidus Cornelius ob Corbu-
lonis contumeliosum dictum

lacrymatus est l, 267

figuli rota inuentor ll, 362

figura l, 405

filia male consulens l, 478

filius quantum patri debeat

l, 448

fili quidam propter ma-
trum merita ad honores pro-
mouentur l, 480

fili datum beneficium, an

ad patrem pertingat l, 509

filiorum exempla patres be-
neficiis vincuntium l, 451.

453.

I N D E X

453. exempla patres illustrantium I, 450. mortem quinam fortiter pertulerint I, 170
fines Atheniensium aut Campanorum quos vocemus I, 559
 finita fulmina II, 639
 finitio I, 4
 finiter seu *finiens*, *dei* Græcis II, 732
 fistus I, 488. tanti est, quantum habet II, 329
 fisi in angulo iacentes I, 91
 fistula plebeis II, 32
 Flacci mors II, 182. seq.
 flamma ingentis pilæ specie visa II, 577
 Flaminius circus I, 507
 flau cur iracundissimi I, 42
 flectendum interius in cursu, circi certamine, & vitæ spatiis I, 231
 flendi ius ab Homero præscriptum in vnum diem II, 183
 flendi larga & assidua materia I, 135
 flere in publicum progressus cur Heraclitus solitas sit I, 242
 fetus primum nascentium omen I, 135
 fetus nascentium causa II, 456
 florales ioci nudarum mulierum II, 427
 flosculi non sunt viro ex uxoribus captandi II, 103. seq.
 fluctus quid II, 719
 flumen in idem bis non descendimus II, 171
 per flumen gratis vehens an beneficium det I, 532

flumina in vsum hominum a Deo tributa I, 459. cur aliquando siccentur, aliquando noua emergant II, 659. cur quædam æstate augeantur II, 675. cur quædam certis mensibus magna, certis angusta II, 664. cur quædam in specum palam decidant, quædam paulatim intercidant, eademque ex interuallo reuertantur II, 675. quædam cum ipso mundo coeperunt II, 670. subterranea II, 728. 730
 fluminum cursus quomodo continetur II, 656. quorundam vis mira II, 674. magnorum capita veneramur II, 119.
 fluminibus gratias non aguntur I, 524
 focale II, 717
 focos cum obsoniis transferre, luxuria commenta est II, 272
 folliculi, ventorum genus quoddam ab agricolis sic nominatum II, 734
 fontem monstrare sitientibus, beneficium est I, 431
 fontes certo tempore purgamenta eleuant II, 676. cur aliquando siccentur, aliquando noui emergant II, 659. cur quidam senis horis pleni, senisque ficci sint II, 664. quidam sacri II, 119. cur in Africa pauci II, 656
 fontium perpetua causa II, 656
 forati animi I, 322
 forma Aristoteli Idos II, 189
 forma non causa est, sed pars II, 191
 formido

RERVM ET VERBORVM.

formido l, 287
formido nimia multos ad mortem coëgit ll, 10. vaticinantes & attonitos reddit ll, 768
formidolosa l, 209
formula cadere ll, 136
formula excidere l, 303
de formula disputare ll, 720
ad formulam spectat ll, 631
ad formulam viuere ll, 235
fornicum inuentor fuit Dene-trius ll, 363
fortis l, 251. ll, 205. quis abufine l, 423. vir quis l, 251. ine timore est ll, 314. non fugit laborem ll, 70
fortes natura iracundi sunt l, 39.
fortitudo quid l, 423. ll, 341. 05. tam in Perfis quam in Ite cinctos cadit ll, 104. Stoicis est animal ll, 501. an fit optabilis ll, 207
fortuita non sunt bona ll, 331. aliquando sanant, nec tamen sunt sanitatis remedia l, 524
fortuitorum metus inanis ll, 239. seq.
fortuitorum præmeditatio k contemptus ll, 244. 365. 05. remedia ll, 828. timor non modo vitandus ll, 36
fortuitis omnes subiecti ant ll, 10
fortuna neque boni neque mali aliquid nobis tribuit ll, 30. non habet longas manus l, 290. quos sibi aduersarios summat l, 197. relinquenda est ll, 290. in mores ius non abes ll, 109

fortuna magna, seruitus magna l, 138
fortuna contemptus l, 214. ius nullum in præteritum l, 320. ludus ll, 241. momentanea varietas ll, 10. munera philosopho vitanda ll, 21. potentia ll, 365. 368. regnum l, 268. instabilitas ll, 652
fortuna bona non excluduntur a sapiente l, 360. seq.
fortuna certamen fortiores reddit l, 204
fortuna indulgentia opus est ad virtutem tendenti l, 353
fortuna manus sunt homines potentes l, 251
fortuna nihil intactum l, 149
fortuna omnes copulati sunt l, 233
de fortuna fide nihil sibi promittendum l, 107
de fortuna iniquis præmiis quid sentiendum l, 243
cum fortuna expostulatio 135. seq.
fora tria l, 34
frænos mordere l, 246
fragor ll, 626
frater, alterius frater est, nemo sui ipsius l, 501
fratrum diffidentium alter si seruetur, an alteri fratrem non periisse moleste ferenti beneficium detur l, 512
fratrum morte separatorum exempla l, 143. 148
fraudator beneficiorum l, 477
frendens l, 23
frigidum nihil sine aëre ll, 100
frigore

INDEX

- a frigore quomodo homi-*
nes se defendant ll, 357
frutillus l, 388. ll, 821.
frutilla religiosi l, 388
frutianire l, 103
frontis infirmitas l, 399
frugalitas quid ll, 52. com-
mendatur l, 228. senectutem
producit ll, 174
frugalitatis iudicium non
est auri & argenti odium ll, 12
frumentum publicum l, 479
frumentum vendenti quan-
tum emens debeat l, 529
frumenti publici cura l, 334
Fucinus lacus ll, 656
fugit dies Virgilio ll, 482
fugitivi diuites in Mimo
ll, 509
fulgera media correpta di-
cebant antiqui ll, 644
fulgetra ll, 644
fulgor ll, 645
fulgores quomodo fiant ll,
599
fulguratio quid ll, 644
fulgurationis & fulminis
discrimen ll, 578. 616 620
fulgurationes, fulmina &
tonitrua simul fiunt ll, 616
fulgurationum causa ll, 644
fulguris causa nocte tran-
quilla ll, 625
fulguritus ll, 620
fulguritis odor sulphureus
ll, 622
fulguritorum capita ad exi-
tum fulminis spectant ll, 628
fullo ll, 583
fullonius saltus ll, 46
fulmen cur, cum ignem
fit, terram petat ll, 623. cur
oblique feratur ll, 645. tux fa-
bitum appareat & sine ignis
continuatione ll, 645
fulmen placabile & peri-
ciosum ll, 637
fulmen & fulgor quid diffe-
rant ll, 645
fulminis mira opera ll, 622.
628
fulminis & fulgurationis
discrimen ll, 578. 616. 620
fulmine cur montes ple-
rumque feriantur ll, 646
fulmine ista verminant l,
629
fulmini vis inest pestifer
ll, 643
fulmina an a Ioue minar-
tur ll, 636. 639. cur tam
plurima ll, 645. futurorum
prænnuncia ll, 629. priuata &
publica ll, 641. non sunt for-
tuita l, 194. omnium men-
paucorum periculo cadunt l,
221
fulminum ars triplex ll, 63
auctoritas in auguriis & in-
spiciis ll, 632. causa ll, 644. di-
uifio iuxta Attalum ll, 640.
diuifio iuxta Etrufcos ll, 636.
tria genera iuxta Cæciliam
ll, 634. genera vera ll, 635. no-
tus ad quid proficit ll, 637. ne-
tus eximitur ll, 646. nomina
ll, 640. procuraciones & ex-
piationes quid proficiant ll,
634. vis ll, 641. lex
fulminum scientia valet
Tusci ll, 629
fulminant inferiora l, 66
fulminatio ll, 616. lex
fumus, hospitum iudicium
ll, 186
funeris laudatio, non hinc
dicatur ll, 187
funerare

RERV ET VERBORVM.

funerari l, 120
funestare l, 150
funus tacitum l, 216
funera quomodo deflenda
 ll, 441. ad faces & cereos du-
 cenda l, 337
funeribus necessaria ven-
 dens damnatus Athenis l,
 549
fur depreheusus l, 160
furem signata sollicitant ll,
 211
furans ll, 410
furantium indicia l, 3
furie inferum l, 57
furinus ll, 412
Furnius quomodo patri An-
 tonianas partes secuto venia
 impetrata Augustum deme-
 suerit l, 417
furor ex ira l, 2. 58. ll, 389
vt curandus ll, 389
furtum quomodo sapienti
 fieri possit l, 562. dat lucrum,
 sed cum metu & tormentis ll,
 330
furtina scelera l, 32
futuri cur homines audi-
 l, 165
futura, bona non sunt ll,
 330. prospiciendo molliuntur
 l, 235
 de *futuro* nihil certi nobis
 promittamus ll, 447
futurorum metus taxatur
 ll, 38. 76. 431.
futurum tempus dubium
 est l, 321.

G.

Galatia fluvius colorem
 animalibus mutans ll, 672

Gallia cur fluminibus ab-
 undet ll, 657. salubritatem
 coeli Circio vento debet ll,
 733
Gallia populi truces & in-
 conditi l, 111
Gallia ll, 574
gallus in suo sterquilinio
 plurimum potest ll, 813
Galli in Græcia l, 110.
Galli Germanos cecide-
 runt l, 13
Gallorum gens a Cassandro
 obseffa ll, 660
Gallia omnibus civitatem si
 princeps dederit, quantum
 singuli debeant l, 33
Gallus rogatus videre con-
 stituerat Claudius ll, 808
Gallio Senecæ frater l, 338
 ll, 690. adulationis osor ll,
 690. in Achaia febricitans,
 nanam ascendit, vt morbum
 euitet ll, 459. citatur ll, 725
ganeo ll, 419
gaudium inuestitum ll, 74.
 verum ll, 73. 431. securum so-
 la virtus præstat ll, 87. an sit
 boni pars, quod ex virtute o-
 ritur l, 353
gaudium ex consulatu, ex
 nuptiis &c. percipere, an bene
 dicatur ll, 175
gaudii & voluptatis discri-
 men apud Stoicos ll, 175
gaudio vero soli sapientes
 fruuntur ll, 73
gaudia mala improprie di-
 xit Virgilius ll, 175
gaudia occupatorum trepi-
 da l, 332
gaudere non potest nisi bo-
 nus & sapiens ll, 178
ganspans ll, 152
 Gemi-

INDEX

- Geminus Varius Vinicium*
tractum dicentem, disertum
negat ll, 117
gemina ministrare l, 200
gemina supellex ll, 494
generosus quis ll, 125
genius singulis assignatus
ll, 491
de *genus* pugnare l, 196
genus generale, & genera
specialia ll, 169
genus summum, Quod est
ll, 168
genus Stoicis summum
quodnam ll, 169
genus esse aliquod, proba-
tur ll, 168
generis humani conuiuium
l, 505
Geometres quid deceat ll,
337. 340
Geometrarum rationes co-
gunt ll, 587. 590
Geometria non facit virum
bonum ll, 335. ob subtilita-
tem lubrica l, 428. an Philo-
sophiæ pars possit dici ll, 341.
Geometriæ placita ll, 405.
seq. pulvis ll, 348
Geometriam discere cœpit
Alexander ll, 371
Germania l, 160. ll, 574. 648.
cur fluminibus abundet ll,
657
Germanicus C. Cæsaris pa-
ter l, 481. frater Claudii Cæ-
saris l, 150
Germanici mora non fuit
sine denunciatione ll, 577
Germanus puer protinus
hastile vibrat ll, 109. sq.
Germani cuiusdam ad spe-
taculum ducti more fortissi-
ma ll, 219
- Germani, auda belli gens*
ll, 747. capillum nodo vinci-
unt ll, 569. iracundissimi l, 39
Germanorum animositas &
patientia l, 13. 204
Germanorum transitus non
inhibuit Pyrenæus l, 110
Germanis iracundia cladis
caussa l, 13
Germanis rufus crinis & co-
actus in nodum l, 86
geruli l, 446
gestatio exercitationis spe-
cies l, 437. ll, 46. 156. com-
moda est ll, 46.
gestationum horæ l, 325
Getulicus Caius ll, 692
gigantes ll, 169
glacies quomodo fiat ll, 703
potui mista ll, 712
glacie rigorem potionis re-
nouare ll, 271
gladiator ignominiam indi-
cat cum inferiore composi-
tione l, 198
gladiatorem in arena capere
consilium, vetus proverbium
ll, 69
gladiatores l, 235. 266. in
denudat l, 13
gladiatoribus ignavis popu-
lus irascitur l, 4
gladiatorius ludus l, 3
gladiatorii muneris dies l,
371
gladius bonus ll, 255
ad *gladium* vel ad *cukram*
locare l, 377
globi ignei ll, 577. 607
gloria quid ll, 565. ex scrip-
tis & conuersatione erudi-
torum comparatur ll, 66
multorum consensum respi-
cit ll, 453. umbra virtutis est
aliqua

RERVM ET VERBORVM.

- aliquando sequens, aliquando præcedens II, 276
gloria & claritatis discrimen II, 454
Gorgonius II, 322
grabatus II, 56. 63
Gracchana mala I, 316
Gracchus quibusdam nimis cultus II, 511. vid. C. *Gracchus*.
Gracchorum mater Cornelia I, 125. 174
gradarius II, 117
 in *gradus* quatuordecim deducere I, 432
Græca quomodo in Latina vertenda I, 217
Græca linguæ gratia I, 134
Græca ineptiæ II, 291
Græca vrbes in mediis Barbarorum regionibus I, 110
Græcia maior I, 110
Græcia admiratur patrem sacra rite peragentem, filii morte denunciata II, 170. seq. Epicurum & Metrodorum pene insauditos habuit II, 276.
bellis numeros & nomina fecit II, 796
Græcus poëta I, 236. tibicen II, 253
Græci in Gallia I, 110
Græci nominibus in species iam distinguunt I, 6
Græci quidam dicaces in Antigonum I, 82
Græcorum inutilia studia I, 326. prouerbiū II, 506
Græcos historiæ coarguunt II, 580. togatos videre cupiebat Claudius II, 808
 in *Græcis* dicendi celeritas fertur II, 117
Græcinus Iulius vir egregius a C. Cæsare occisus I, 415
Græcini Iulii, ob non acceptam a Fabio Persico & Rebilo infamibus pecuniam, ob- iurgati responsa I, 415. vide *Iulius Græcinus*.
Græci Massiliam incolentes, diu in Corsica confederunt I, 111
Græius mons II, 101
Grammatica II, 328
Grammaticus circa curam sermonis, historis & carmina versatur II, 335. non erubescit solæcismum, si sciens facit II, 406. quo animo Virgilium legat II, 484. & Ciceronem II, 486
Grammatici analectæ II, 88
Grammatici custodes Latini sermonis II, 422
Grammatici oculi II, 483
grandiscipiæ arbores II, 324
grando quid II, 704. cur non hieme cadat II, 704. seq. cur rotunda II, 703. seq. quomodo fiat II, 703
grandinis venturæ speculatores nubibus immolant II, 706
graphio pungere II, 707
graphiis confodere I, 290
gratiæ referenda iis, qui inuiti profint I, 323. apud paucos post rem manet I, 394. per quæ etiam felicibus re- terri possit I, 540. seq. an ne- cessario referenda I, 489
gratiæ tantum demitur, quantum moræ adiicitur I, 400
gratiam referre beneficiis an res per se expetenda I, 456. 469. an retulerit bene- ficiam
 111

I N D E X

ficiam grato animo accipiens
 l, 415. seq. an sibi quis referre
 possit l, 499. referre scit solus
 sapiens l, 283
gratiam referre, & non red-
dere, dicimus l, 282
ad gratiam reddendam quæ
requirantur l, 426
ad gratiam reddendam ne-
mo est cogendus l, 429
gratiam qui refert, an sit
gratus l, 473. 476
gratiæ non sunt furtive a-
gendæ, in angulo, & ad aurem
 l, 416
gratias ago mihi cum dici-
mus, quid velimus l, 501
Gratiæ Iouis & Eurynomes
 filia, ætate minores quam
 Horæ l, 385. cur tres, cur so-
 rores, cur manibus implexis,
 ridentes, virgines, soluta ve-
 ste l, 383. Veneri comites datæ
 l, 385. apud quemdam potæ-
 tam præcinguntur l, 384
Gratiarum nomina l, 384
Gratiis cur Mercurius adstet
 l, 385
gratitudinis laus ab utilita-
te & honesto l, 474
gratuita quæ vocemus l, 122
gratus animus in Beneficia-
rio in quo conseruetur l, 393.
in quo consistat l, 417
gratus sine impendio l, 426
gratus esse potest sola vo-
luntate l, 421. 473. seq.
grati & ingrati comparatio
 l, 438
grato animo nihil honestius
 l, 472. l, 285
gratum quemcunque facit
 memoria l, 428

gratine videantur
 commoda precantur
 bus obligati sunt
gratorum duo gene
gratia an sint, quæ
 mouentur
gregalia poma
gregale tectorium
gregibus maxima
 vel vehementissima
Grumentum obfessi
Gryllus propter Xe-
 tem notus
gubernator deterius
 tempestate l, 315. ci-
 sonas habet
gubernator etiam el-
 sicco
gubernator nauis
gubernatoris tems
 cauti comparatio
gula libido insati-
 luxuria l, 115. l, 352.
gulosi oculis
Gyarus
Gylippo Syracusæ
 visa est stella super
gymnicum certame
Gyndes fluvius a
 cccLX riuos dispersus
 H.
Habent, & non h-
habere dicimur febr-
 illa nos habeat
habitus qualis ei
habitus animi rectus
Hadriannus mare
Hadriaticum æquor
hadi ignium coles

RERV M ET VERBORVM.

Gies cur ita vocentur II, 577

Hæmus aliquando aquarum inops fuit II, 660

hallucinationes I, 367

halo quomodo fiat II, 580

Hannibal II, 651. 731

Hannibalis crudelitas I, 31

victor Scipio I, 14. 333

Hannibalem fomenta Cam-

paniæ enervarunt II, 145

Hæphe inspergebantur Ath-

letæ ceromate perfusi II, 166

Harmodius & *Aristogiton*

tyrannicidæ I, 225. 569

Harpago liberi epulandi

appositi I, 75

Harpasse Senecæ vxoris fa-

ma, se cæcam esse nesciens

II, 142

Harpocras Claudii libertus

II, 824

Harnspices I, 180

hasta ciuilla I, 3. prætoris

I, 323

hastula contra fulmina II,

629

Haterii oratoris celeberrimi

celeritas in dicendo im-

probatur II, 117

Hecaton I, 385. II, 13. seq.

reprehensus I, 415

Hecatonis dictum I, 411. ex-

emplum de Callistrato I,

548. quæstio an possit domi-

no a seruo dari beneficium I,

438

Hecuba minor an Helena

II, 336

Hecuba seruiit II, 133

bedera idoneæ eliciendis i-

gnibus II, 622

Helena an *Hecuba* minor

II, 336

Helice mersa II, 763. 765

Helis vrbs II, 765

Helnia Senecæ matris in-

felicitas I, 105. laus I. 124.

126. seq. pater I, 126. foror I,

128. liberi I. 127

bemina sanguinis I, 240

beminam propinare I, 55

Heracleoticum ostium Nili

II, 699

Heracleto cognomen fecit

orationis obscuritas II, 34

Heractitus in publicum pro-

cedens fiebat I, 35. 249

Heraclisi dictum II, 171. di-

ctum de dierum paritate II, 34.

opinio de fulguratione II, 644

herba flauescit, & ad aream

spectat II, 512

Herulanensis oppidi pars

terræ motu corruit II, 732

in *Herulanensi* villa a C.

Cæsara diruta I, 81

Herulanens nodus II, 333

Herulanens scyphus II, 303

Hercules II, 811. minime va-

fer II, 812. solus a Corinthiis

cinitate donatus I, 394. totum

orbem pererrauit II, 811. viuis

vstus I, 243

Herculis laus I, 395. tem-

plum II, 814. vestigia I, 557

Herculis appellatio Deo a-

ptari potest I, 462

hereditas equestris I, 438

hereditatem Iurisconsulti

negant vscapi posse, sed ea

quæ in hæreditate sunt I, 522

Herennius Macer I, 269

Hermachus II, 104. ex tertia

sorte ingeniorum II, 148.

Hermachum magnam virum

fecit Epicuri contubernium

II, 15

hesychia quies II, 374

III 2 He

INDEX

Hesiodus maior ætate, an
Homerus ll, 336. quæ nomi-
na, & cur Gratiis imposuerit

l, 384

Hesiodo Thalia Charis est,

Homerus Musa l, 385

hiemantribus aquis ll, 512

hiemanit tempestas, annus,
aquilo ll, 518

hieme calor sub terris non
est maior ll, 702

hieme cur putei & specus
calcant ll, 753

Hieronymi dictum l, 23

hiervan facere ll, 298

Hippias tyrannus l, 45

Hippocrates in mendacio
deprehenditur ob feminarum
intemperantiam ll, 409

Hippocratis medicorum ma-
ximi exclamatio l, 311. secta

ll, 406

Hippopææ ll, 325

Hispana machæra l, 316

Hispania l, 115. ll, 402. 574

Hispaniæ incolæ Pœni l, 110

Hispanias a contextu Afri-
cæ mare eripuit ll, 769

Hispani Corsicam colue-
runt l, 112. Germanos cæ-
dunt l, 13

Hispanis immunitatem si
princeps dederit, quantum
singuli eo nomine debeant l,

533

Hispanos togatos videre
Claudius contulerat ll, 808

histriones non irati sunt, sed
iratum agunt l, 41

historiæ ingentis, minutif-
sime scriptæ & arctissime pli-
catæ, recitator ll, 404

historica lingua ll, 597

historicus iuratus ll, 804

historici l, 462. *parelia* solos
vocant ll, 596. vel falsa vel
incredibilia referre solent ll,

789

historicorum mos, cum mul-
ta mentiti sunt ll, 703

Homerus ll, 115 citatur l,

25. ll, 183. maiore ætate fi-
erit an Hesiodus, quæstio in-
utilis, ll, 336. Neptunum

ἱερὴν vocat, ll, 763. non
fuit philosophus, quod modo

Stoicus, modo Epicureus,
modo Peripateticus, modo

Academicus dicatur ll, 336.
seq. Odyssæa & Iliade con-

summata, principium suo
operi adiecit ll, 344. poëtæ

nomine innuitur ll, 170. non
figuli meminit l, 362. vii

Gratiarum nomen mutavit &
in matrimonium prodixit l,

384

Homeri carmina a Polybio
conuersa l, 139. 144

Homero Musa, quæ Hesio-
do Charis l, 385

Homero vnus seruus fuit
l, 120

Homericus Achilles l, 220.
sacerdos l, 517. versus l, 303

Homo in quas species possit
diuidi ll, 168

homo quid l, 168. ll, 119. in
adiutorium mutuum genera-

tus est l, 7. non est tumula-
rium opus l, 536. seq. non et

veste aut conditione estiman-
dus ll, 124. nudus, ratione

& societate munitus est l, 47.
rationem propriam bonam

habet, cetera communia cum
animalibus ll, 254. seq. sacra

est ll, 254. sacra res, per hanc
& is

RERVM ET VERBORVM.

& iocum occiditur ll, 413.
habet mobilem & inquietam
mentem l, 109

homo species est Aristoteli,
Seneca genus ll, 168

homini ex homine pericu-
lum vitandum ll, 458. cur illi
fit capnt sublime l, 375

homines omnes habent ean-
dem originem l, 445. cur fu-
turi auidi ll, 100. mali sunt,
fuerunt & futuri sunt l, 391.
proximi a diis quomodo æsti-
mandi sint ll, 359 quibus pro-
desse debeant l, 373. quam cu-
ræ sint Deo l, 192. seqq.

homines non sunt qui ven-
tri obediunt ll, 180. omnes
omni ætate sunt iſæ dediti
l, 60

hominum fraus ac perfidia
notatur l, 436

hominibus quomodo fit v-
tentum ll, 417. seq. quid ad
perfectionem defit secundum
ſapientes l, 419

homunciones ll, 523

honeſtamentum ll, 194

honeſtum, verum & vni-
cum bonum ll, 223. 238. per ſe
expetendum l, 463. non cre-
ſcit, non decreſcit ll, 196

honeſtum omne voluntari-
um eſt ll, 198

honeſtum & bonum apud a-
lios diuerſa ſunt, apud Stoi-
cos tantum diuiſa ll, 541

honeſtum & iucundum idem
eſſe nequit l, 353

honeſti amor etiam malis
innatus l, 470

ab *honeſto* nihil nos deter-
reat ll, 256

honeſti comes ratio l, 468

honeſti & boni diſcrimen
ll, 535

honeſti & boni notitia pri-
ma quomodo ad nos perue-
nerit ll, 541. ſeq.

honeſte viuat, qui vult iu-
cunde viuere l, 348

honor conſulis & prætoris
ll, 188

Horæ maiores ætate quam
Gratiæ l, 385

Horatii Coclitis egregium
facinus ll, 543

Horatius Flaccus quomodo
infamem deſcribat ll, 322

Horatii verba ll, 322 verſus
ll, 323. 540

hoſpitalia fulmina ll, 641

hoſpitari ll, 481

hoſpitis ingrati pœna l, 486

hoſtes tot, quos ſerui, pro-
uerbium l, 131

Hoſtius quidam nefandæ
obſcœnitatis ll, 601

humana ſortis iniqui æſti-
matores culpantur l, 419

humanas res videri in dete-
rius labi, ſtare tamen eodem
loco l, 391

humani officii formula ll,
418

in *humanis* rebus quid præ-
cipuum ſit ll, 652

humano ſanguine Veditius
Pollio murænas ſaginauit l,
293

humanitas in quo conſiſtat
ll, 342

Hydra multa habens capita
ll, 500

Hyperbole ll, 506

hypocriſis notatur ll, 12

Hyrcani ab Alexandro va-
ſtati ll, 505

lll 3 I. Ianus

INDEX

I.

Ianus pater II, 816
Iapyx ventus Calabriae II, 733
Idea deorum mater I, 269
idea Platonis II, 170. 190
 quid utilitatis adferant II, 170
idea definitio & explicatio II, 170
idos Aristoteli forma II, 189. quid ab idea differat II, 170
Idomeneus ex Epicuri epistolis clarns II, 65
Idomeneo scribitur de occasione captanda II, 70
 ad **Idomeneam** nobili sententia Epicuri II, 67
ignis an terrae motus causa II, 750. quaedam etiam creat II, 722. exitus mundi est Stoicis II, 652. masculus & foemina II, 652. mirabilis in Lycia II, 274. natura ascendit, violentia descendit II, 623. non descendit II, 619. quemadmodum fiat II, 622. quomodo e nube gignatur II, 623 seq. de igne, sitne in nubibus. an ad tempus fiat, & unde proferatur, variae opiniones II, 617. seqq.
ignes terris operti II, 616
ignium plura genera II, 598
ignium in aëre multae variaeque facies II, 576. in aëre visorum causae II, 577
ignominia nihil detrahit sapientis virtuti I, 121
ignoscere quid sit I, 307. an sapiens debet I, 307

Ilias an **Odyssaea** prior scripta, inepte quaeritur I, 326
illiteratus quis I, 504
imago obscenae admota I, 444
imago, i. simile I, 378
imago Atrali II, 234
imaginem suam quidam & bique vident II, 58
imagines in atria posita I, 125. amicorum absentes sunt incunda II, 115. an faciunt nobiles II, 115
imagines veterum, incumenta animi II, 127
imagines non solis potius concessa II, 176. cur addenda in orationibus II, 176
imaginaria paupertas II, 64
imaginarius honor veterum I, 251. 64
imbres an amnibus communi cursus causae fiat II, 646
 bonis & malis sunt communes I, 479. an terras non possint obruere II, 61
impatiens quid II, 237
impedimenta II, 37
impensum sentire I, 57
imperandi varia genera I, 284. seqq. 290. 64
imperare sibi, maximum imperium II, 64
imperare, medicorum I, 284
imperatoris Romani laudata I, 64
imperatoris Scipionis riofa mors I, 64
imperator etiam quando laus debeatur I, 64
 tanquam **imperator** dere I, 64
imperis penes quos

RERV ET VERBORVM.

leant I, 40. cur etiam malis a	<i>inconstantia</i> animorum I,
Deo concedantur I, 482	219
<i>imperiosus</i> I, 446	<i>inconstantia</i> hominum in su-
<i>imperiosus</i> pater I, 454	is actionibus II, 62
<i>imperitorum</i> voces tan-	<i>incontinentes</i> sui II, 686
quam ventre redditi crepitus	<i>incuruat</i> iniuria I, 66
II, 372	<i>indeclinabilis</i> II, 247
<i>imperturbatus</i> quis Peripa-	<i>indefagitabilis</i> vigilia I, 37
teticis II, 309	seq.
<i>implere</i> argumentis II, 481	<i>indepravata</i> virtus II, 255
<i>impluere</i> II, 591	<i>Indi</i> II, 735. 539. ab Ale-
<i>impingere</i> epistolam ingen-	xandro domiti II, 178
tem II, 405	apud <i>Indos</i> mel in foliis a-
<i>impingere</i> in litem II, 523	rundinum inuenitur II, 305
<i>impingere</i> laqueum I, 232	<i>Indicum</i> mare II, 696
<i>impingere</i> naturæ munus	<i>indifferentia</i> II, 291. alia aliis
suum I, 210	potiora I, 361
<i>importunosum</i> mare I, 111	<i>indigere</i> & opus esse diffe-
<i>importunus</i> I, 458	runt II, 26
<i>imprecatio</i> quæ grauissima	<i>indignatio</i> quorundam de-
II, 491	mentissima I, 267
<i>improbi</i> argumentum II, 150	<i>indolentia</i> II, 204. bonum
<i>impudici</i> indicia ibid.	non est II, 329. sq.
ab <i>impudico</i> an captivus se	<i>indolescere</i> I, 24
patiatur servari I, 414	<i>indormire</i> I, 348
<i>imputat</i> pereuntes dies I,	<i>indulgentia</i> patrum & ma-
98	trum diuersa I, 195
<i>imputatores</i> I, 411	<i>inemendabilis</i> II, 475
<i>inædificare</i> I, 159	<i>inemendabiles</i> quid faciat
<i>inagisabilis</i> non est ventus	II, 428
II, 721	<i>inermis</i> I, 165. 311
<i>inagitati</i> terroribus II, 251	<i>inertes</i> & inepti vocantur
<i>inane</i> aëri quidam permi-	philosophi II, 253
scunt II, 613	<i>inexercitata</i> mens II, 393
<i>incauti</i> I, 41	<i>inexsuperabile</i> II, 312
<i>inclinatio</i> , terræ motus spe-	<i>infamia</i> II, 452
ies II, 761. seq.	<i>injans</i> caret ratione II, 551
<i>incomitata</i> lectica II, 70	in <i>infantibus</i> non est sum-
<i>incommoda</i> suo iure bona	mum bonum II, 565. an ille
ocari possunt II, 223. seq.	irascendum I, 35
<i>incedam</i> pro his sunt, quibus	<i>infatigabile</i> I, 345
occidunt I, 198	<i>infatuare</i> II, 178
<i>incomprehensibilis</i> amor I,	<i>insector</i> gratuitus II, 673
285	<i>infelicitas</i> consummata II, 549

I N D E X

- infelix arbor* l, 75
inferna fulmina ll, 641
infernus carcer l, 180. im-
 primit mortis metum ll, 293
inferorum metus vanus ll,
 80
*inferos terribiles fabula fa-
 cit* l, 179
inferum furas & monstra
 ll, 5
infirmitates l, 34
infirmitas l, 438
infracta ætas l, 323
infrunita mulier l, 437
infrunitus animus l, 362
insula l, 122. ll, 43
ingemiscere l, 361
*ingenium beatissimum sub
 qualibet cute latere potest*
 ll, 194
*ingenium nullum magnum
 sine dementiæ mixtura* l,
 246
ingenii publicandi gloria ll,
 18. excelsi est non delectari
 humilibus ll, 114
*ingenia quo illustriora, eo
 breviora* l, 187
ingenia Deus producit l,
 461
*ingeniorum dignatio nun-
 quam interit* ll, 66
*ingeniorum monumenta et-
 iam indignis publicavit edi-
 tio* l, 480
ingeniorum triplex genus
 ll, 148
*ingeniis calentibus vinum
 subtrahendum* l, 42
*ingratus animus omnium
 vitiorum maximum* l, 391.
 seq.
ingratus quis l, 416/426.
 469. 471. 472. seq. 476. quam
 iniuriam inferat l, 391
ingrati actio an iuste deat
 l, 429. huic actioni nemo in-
 dex sat idoneus l, 431
*ingrati animi vitium cur
 tam frequens* l, 380
ingrati hospitis pœna l, 487
ingrato cur nulla lex posita
 l, 469. seq.
*ingrato noto an vir bonus
 beneficium dare debeat* l,
 477
*ingrato sitne consilium tan-
 dum, aquam haurire permit-
 tendum, & via monstranda*
 l, 480
*ingratum neminem esse pre-
 batur* l, 502. seq.
*ingrati publice sumas o-
 mnes* l, 505
*ingrati etiam de ingratis
 queruntur* l, 425. 580. seq.
 omnes miseri ll, 385. seq.
 quemadmodum ferendi sint
 l, 514. quomodo possint gra-
 ti effici l, 383
ingratorum duo genera l,
 477. multa genera l, 426. plu-
 rima exempla l, 506. seq. pœ-
 na l, 433. 437. 487
*ingratorum causa non sunt
 omittenda beneficia* l, 583
*ingratorum turba non de-
 bet tardiores ad bene mēran-
 dum facere* l, 381. & gratorum
 comparatio l, 438
ingratos ipsi facimus l, 380.
 412
*ingratos quid maxime faci-
 at* l, 417. 426. seq. ll, 287
*ingratisudo an impunita es-
 se debeat, nec ne* l, 429
*ingratisudinis mala & fœdi-
 tas* l, 470
 imbe-

RERVM ET VERBORVM.

is intentioni II, 46.
rum iniuriæ quo-
is moueant I, 52
quæ iudicari soleant
I, 52
rerum in potestate
xitus fortunæ est II,
44
senta II, 362
i tantum sanctiora
norunt II, 421
a alicui fieri potest,
n ille accipere I, 256
beneficio contraria
I, 468. 498. 522
sapiens non potest
50. 253. an benefici-
collatum destruat
II, 281. seq.
e & contumeliæ dif-
I, 253
e opinioni non facile
im I, 45. 51
e pœna I, 85. vindi-
s scopi I, 296
e alius quam merita
nt I, 381. quomodo
teant I, 52
rum materia latiffi-
t I, 258
is iniuriis repensare
n non est I, 54
is sapienti tolerabiles
icurus; iniurias non
icus dixit I, 265
is dominorum in ser-
us iudex I, 441
ntem quomodo se
dicat I, 16. seq. an ad
on pertineat clemen-
I, 274
guens arti II, 576
rnatum tempus II,
676

inobseruatus carus II, 118
inoporta veritas I, 371
inoporte capite luxuriari I,
350
inopia metus II, 41. reme-
dium II, 496
inquilini philosophorum
II, 477
inquisitio publicorum se-
cretorumque teterrimum vi-
tium I, 239
inquisitor I, 516
insania I, 304. ex ira nasci-
tur I, 57. II, 57
insania publica & quæ me-
dicis traditur. nihil differunt
II, 389
insania hilare genus II, 93
178
insaniam hilarem insanire
I, 246
insanie & ira vicinitas I, 2
insanis suffragium & iuria
dictio committitur I, 424
insanos, quibus mens mor-
ta est, non erepta, denuncia-
tio & castigatio coercuit II,
394
insecabile II, 536
inseparabilis II, 534
inspuere differenti I, 95
insitiores artificiorum I,
532
insitiores delicatarum mer-
cium I, 549. II, 160
insolentia hominum exagi-
tata I, 446
insula in Ægei mari surre-
xit II, 624. 762
insulam suspendere I, 539
insula an certioris soli II,
766. natantes II, 673. nouæ
in mari enatæ II, 761. quæ-
dam ex se conceperæ flammæ
III 5

man

INDEX

<i>mam</i>	II, 619	<i>inuestire</i>	II, 508
<i>insularum</i> parietes ruinosi	I, 94	<i>inuidere</i>	I, 427
<i>intabescere</i> dolori	I, 137	<i>inuidia</i> , perniciosum optimis telum I, 171. II, 240. ingratos facit I, 417. 427. vitanda II, 43. quomodo vitanda II, 629	
<i>intellectum</i> an recens nata animalia habeant	II, 553	<i>inuisor</i> vox	I, 56
<i>intelligibile</i> an sensibile sit bonum	II, 565	<i>inuisum</i> nihil faciendum	II, 181
<i>intemperantia</i> literarum II, 475		<i>inuolutissima</i> res	II, 746
<i>intemperantia</i> vituperium	II, 408	<i>inulnerabile</i>	I, 251. 494
<i>intensionis</i> causa	II, 612	<i>inulnerabilis</i> animas	I, 494. seq.
<i>intensio</i>	I, 30	<i>loculare</i> conuiuium	II, 23
<i>intercessor</i>	II, 537	<i>ionium</i> mare	II, 351
<i>interemptor</i> sui a quibusdam damnatur, a Seneca laudatur	II, 220. seq.	<i>Iphicratis</i> responsum, cum ei mater barbara obiecta esset	I, 290
<i>interisui</i> omnia obnoxia II, 370		<i>ira</i> quid I, 4. 28. 30. affectus ex omnibus maxime rabidus I, 2. seq. voluntarium animi vitium I, 28. an sit secundum naturam I, 7. an, quia vtilis saepe fuit, assumenda sit I, 9. brevis infania I, 2. II, 57. cur vitanda II, 59. seq. feritatis & crudelitatis procreatrix I, 29. iudicione an impetu incipiat I, 27. muliebri & maxime puerile vitium I, 24. perniciose seruiantibus I, 76. quomodo excidenda, vel certe refrænanda sit I, 59. sitne ad fortitudinem necessaria I, 11. 24. sitne necessaria aduersus hostes I, 12. sitne poenae cupiditas I, 5. omnes omni aetate inuadit homines I, 60. sitne virtutis calcar I, 62. sitne vtilis I, 9. 11. 14. ad magnitudinem animi an quid conferat	I, 24
<i>interiungere</i> I, 245. II, 298		<i>ira</i> aliena quando lenienda	
<i>interpretes</i> , nunquam auctores	II, 104. seq.		
<i>interpungunt</i> Latini, dum scribunt	II, 117		
<i>interquiescere</i>	II, 83. 130		
<i>interrogatio</i> , i. <i>Syllogismus</i>	II, 291. seq. 294		
<i>interrogatiunculas</i> nectere	II, 294. seq.		
<i>intervenire</i> barbaram	II, 512		
<i>inuale tudinario</i> robustior II, 573			
<i>inuestitum</i> gaudium	II, 74		
<i>inuenta</i> multa cur obliuerentur	II, 805		
<i>inuenta</i> inuenturis non obstant	II, 187		
<i>inuenta</i> sapientiae ampliora facienda sunt	II, 187		
<i>inuentio</i> cuius rei difficilis	II, 556		
<i>inuentis</i> priorum non addenda sunt	II, 105		

RERVM ET VERBORVM.

I, 95
 nt omnia præter
 I, 5
 æ I, 39. 40. 42. 44.
 85. seqq. 90. seqq.
 ites I, 36. seq. com-
 m ceteris affecti-
 64. contentio cum
 5. definitio I, 4. de-
 itotetica I, 4. de-
 k periculum I, 56.
 ff. ctus & damna I,
 29. 79. 87. fœditas
 29. incitamenta va-
 iconstantia I, 21. in-
 d iudicia & senten-
 las I, 23. irritamen-
 um reprimendam I,
 I, 39. pertinacia in
 sententiis ferendis
 21, 22. 63. remedia
 . remedium maxi-
 a I, 51. 60. 72
 nfanis vicinitas I, 2
 racundie discrimen
 I, 6
 potentum exempla
 I, 74
 ie aliqua voluptas
 I, 54
 pprimi posse, exem-
 istratur I, 72. 81. re-
 ricordia I, 20. sapi-
 tollat I, 35
 ninarum & puero-
 magis quam graues
 I, 42
 differentie I, 6
 a numquam admit-
 terdum simulanda
 simplicitatis indici-
 I, 64
 is leuissima initia I,
 ia ad fingendas fa-

roris causas I, 22
iracundia quinam opportu-
 ni sint I, 41. seq.
iracundi simplices dicuntur
 I, 41
iracundis quæ sequenda,
 quæ vitanda sint I, 66. seqq.
iracundissimi qui I, 17. cur
 sint flauī rubentesque I, 42
 ne *irascamur*, quomodo
 præstetur I, 64
irascantur qui in inno-
 centes sæuiunt I, 30
irascendum sit malis &
 peccantibus I, 17. 34
irascantium verba minacia
 sunt, mens trepidissima I, 25
irascine debeant boni viri
 pro suorum iniuriis I, 14. seq.
irascine debeat sapiens I, 32
irasci punientem non decet
 I, 18. 24
irasci quibus soleamus, &
 quam recte I, 47. seq.
irati descriptio I, 3. 57. seq.
 65
irati an voces emittant,
 quæ magno emissæ videantur
 animo I, 24
irateram habitus qualis I,
 57. seq.
iratis speculum proponen-
 dum I, 58
iris, vide *arcus*.
irrationalis animi pars bi-
 partita est II, 375
irremediabilis II, 508
Isocrates Ephorum a foro
 subduxit I, 227
Ister fluius II, 574. 700.
 cum mundo cœpit II, 670.
 circa Istrum vagarum gentium
 tolerantia I, 204
Italia præpotens I, 211. a Si-
 cilia

I N D E X

- cilia inundatione resecta II, 769. cur riuis abundet II, 657.
Italiae latus quod infero mari alluitur, maior Græcia fuit I, 110
Italiae locis quibusdam pestilens vapor exhalatur II, 767
 in *Italia* virga aquæ immersa lapidescit II, 669
Italico agro acquisito mos erat pomcerium proferre I, 328
Ithacæ saxa II, 200
iter angustum iras transeuntium excitat I, 92
iter ingredientibus quid acclamari solitum II, 772
*itiner*a urbana ac peregrina II, 101
Iuba rex II, 225
Iuba & Petreius se mutuo interemerunt I, 197
incunda ut nobis sint sola honesta, quid faciendum II, 562. seq.
incunde nemo potest vivere, nisi & honeste vivat I, 348
index & arbiter I, 429
index ex turba selectorum I, 431
index ingrati actioni nemo sit idoneus I, 431
index quomodo in puniendo affectus esse debeat I, 17. seq. 20
indices ex longinquis regionibus evocati I, 92. corrupti II, 426
indicia vulgi sunt spernenda II, 103
iudicio favor officit I, 216
iudicium accipere II, 548.
 cum iudicio beneficium dandum I, 398
Inguirtha I, 237. II, 402
Iulicæ duæ proneptæ Augusti a Claudio occisæ II, 819
Iulius latus clauum Sextio dedit II, 433
Iulius Cæsar victoria libenter usus est II, 39
Iulio Cæsari quomodo beneficia veteranus quidam in memoriam renocavit II, 115
Iulio Cæsari talus in Hispania tortus I, 516
 a D. *Iulio* an vitam accipere debuerit M. Brutus I, 413
 D. *Iulium* plures amici fecerunt, quam inimici I, 89. vide *Caius Iulius*.
Iulius Græcinus de Aristone philosopho rogatus, quid responderit II, 92. vide *Græcinus Iulius*.
Iulius Montanus, vide *Montanus Iulius*.
iumenta fortia dorso II, 353
Iunior, Lucilii, cui Seneca Naturales *Quæstiones* inscripsit, nomen II, 654. 695
Iunius mensis II, 323
Iunius Prætorius II, 823
Iuno singulis adsignata II, 491
Iunoni speculum tenere II, 417
Iupiter an fulmina mittit II, 636. & qualis Iupiter I, 117. II, 638. an fulminibus interdum leuioribus utatur II, 638. Capitolinus II, 638. optim. maxim. quis I, 462. potarum ineptias fert I, 367. quo antecedit virum bonum II, 238. quod mittit fulmen solus, cur placabile II, 637. retrogradus II, 797

RERVM ET VERBORVM

ll, 797. vni Vulcano crus fre-
 git, & vxorem suspendit ll,
 819. voluptate delinitus no-
 stem duplicauit l, 332
Iouis allocutio ll, 475. co-
 lor ll, 578. cella ll, 423
Iouis & Eurynomes filius
 Gratia l, 385
Iouis vita resolute mundo
 ll, 26
Ioni lintea & strigiles ferre
 ll, 417
Ioni tres manubiae ll, 636
Ioni de felicitate controuer-
 sia facienda ll, 496
Ionem ad pugnam vocauit
 C. Caesar l, 25
 cum *Ioue* de felicitate quis
 contendere possit ll, 83
 cum *Ioue* reponi l, 333
inrabatur per fictiles deos
 l, 117
inrandi modus l, 444. seq.
Iurisconsultus l, 511
Iurisconsulti negant quid-
 quam publicum vsucapi l,
 522. ll, 337
Iurisconsulti pallidi, graciles
 ll, 821
Iurisconsultorum acutae ine-
 ptiae l, 522. verbum ll, 608
Iurisconsultorum responsa
 valent etiam non reddita ra-
 tione ll, 392
irisdicctio insanis commit-
 titur l, 424
iussu furi dicitur l, 479
iussu, pro iussuero ll, 167
iustitia Stoicis animal est
 ll, 500
Iustus Catonius praefectus
 Claudii ll, 824
iumentis ingratitude l,
 309. studia ll, 339. seq.

iumentis magistratus do-
 mestici impositi ll, 433
Ixion ll, 48. 80. 825

K.

Kalendas ll, 731
kalendarius quid l, 565
kalendarius versare ll, 45
kalendarii liber magnus
 ll, 326
 in *kalendario* nemo benefi-
 cia scribit l, 382
Kalendis Ianuariis, i. anno
 nono, legere, scribere, dica-
 re aliquid, & in Virginem de-
 filire solitus Seneca ll, 498
karat *eleon*, per orbat-
 onem ll, 333
Kerama quid Graecis ll,
 674

L.

L. Aberianus versus totum in
 se populum conuertens l,
 36
labor, neque bonum ne-
 que malum ll, 100. est reme-
 dium contra iram l, 43. nullus
 timendus est ll, 466
labor optimos citat l, 206
labore modico alitur ani-
 mus ll, 46
labra concurrunt dicturis
 ll, 30
 in *labris* primis animam ha-
 bere ll, 653
lac retinet pabuli saporem
 ll, 670
Lacedaemona feruire iussit
 Alexander ll, 401
Lacedaemonii cur suos ciues
 pancratio aut cestu decernere
 vetue-

INDEX

vetuerint l, 492.	liberorum	aqua	ll, 669
indolem publice verberibus		laquearia versatilia	ll, 357
admotis experientur l, 20.		lavis dedi	ll, 817
vnguentarios vrbe expul-		lassare fundamenta	ll, 148
runt	ll, 7.	lassitudo corporis cauenda	l, 69. ll, 249
Lacedaemoniis corium vsun-		a lasso rixam queri, vetus	idi&um l, 70
pecuniae praestitit	l, 5. 5	latebra	ll, 58
lacranae coloris improbi ll,	513	latifundia	ll, 351
lacertosus	ll, 199	Latina via	ll, 265
Lachesis	ll, 309. seq.	Latinae linguae potentia l,	133
Lacon impubes, ne serui-		Latini sermonis egestas ll,	166
ret, illisum parieti caput rup-	ll, 264	Latini interpungere soliti	dum scribebant ll, 117
Lacones ll, 295. trecenti l,	543	later	l, 326
lacryma iussa & iniussa ll,	439	latro quis	l, 504
lacrymarum ostentatio l,	242.	latrones Philetes	ll, 147
causa apud omnes ho-		latronum insidias	ll, 327
mines vbique dantur l, 135		latrocinia inter cognos l,	358
lacrymandum quomodo ob		latrunculi	l, 326
nostrorum amissionem ll, 438.	seq.	latrunculis ludere	l, 325
lactea plaga caeli	ll, 789.	latruncularia tabula	ll, 551
Lada velocitas	ll, 3. 9	laturam facere	ll, 825
Ladon fl. terrae motu effu-		lauandi qualis mos apud	veteres ll, 322
sus	ll, 764	laudandi licentia aliquando	datur ll, 149
Laelius sapiens ll, 433. ad		laudati an laudantis bonum	fit claritas ll, 453
exemplum eligendus	ll, 32	laudationis commodum &	incommodum l, 44
Laelii sapientis dictum ad		laus & laudatio differunt l,	454
quemdam sexagenarium ll,	773.	laude dignus	ibid.
sapientia	ll, 423	laurea in Capitolini Iouis	gremio reposita l, 717
cum Laelio vivendam ll,	32 83. 465	laureata fores	l, 151
lamella aëruinosa	l, 324	laurus idonea eliciendis l-	gnibus ll, 629
lamella argenti	l, 360	lausitia ad conas trans-	lata
lamina vtriusque materiae	l, 460		
lampades	ll, 600		
lanista	ll, 528		
lapides cur in quibusdam a-			
quis non pectum eant ll, 673			
lapidescere facit quendam			

RERVM ET VERBORVM.

<i>lata</i>	ll, 511	<i>entus</i> fit <i>Laconas</i>	ll, 298
<i>laxamentum</i>	ll, 758	<i>Lepidus</i> l, 283. <i>Augusto</i> in-	
<i>lecti</i> quam premas partem,		fidiatur l, 315. suum exerci-	
nihil interest	l, 95	tum fugit	ll, 694
<i>lectica</i> formosis imposita		<i>Lepidas</i> Decimo tribuno	
calonibus	ll, 496	cervicem præbuit C. <i>Cæsaris</i>	
<i>lecticarius</i>	l, 263	influ	ll, 10
<i>lectio</i> omnis generis volu-		<i>Lepidum</i> principis orna-	
minum improbat ll, 5. seq.		menta tenentem per multos	
varia delectat, certa prodest		annos tulit <i>Augustus</i> l, 284	
ll, 126. cum stylo temperan-		<i>lex</i> vid. supra post <i>legere</i> .	
da est	ll, 304	<i>libarii</i> exclamations ll,	
<i>legere</i> ossa l, 108. vide <i>ossa</i> .		160	
<i>lex</i> iusti iniustique regula		<i>libellum</i> amici bonis su-	
l, 464		spensum deicere l, 466	
<i>lex</i> naturæ ll, 11. <i>Cornelia</i>		<i>Liber</i> inuentor vini cur di-	
de <i>Sicariis</i> , a quo fit <i>lata</i> l,		ctus l, 245	
200		<i>Liberi</i> currus l, 365. vestigia	
<i>lex</i> a L. anno militem non		l, 394-557	
cogit, a LX Senatore non		<i>Liberi</i> patris appellatio Deo	
citat l, 346		conuenit l, 469	
<i>leges</i> cum prologo impro-		<i>liber</i> patrimonii l, 563	
bantur ll, 395. quando coepe-		<i>libri</i> <i>Ciceronis</i> , quomodo	
riant ll, 355. quid fiat ll, 394		<i>Dori</i> vocentur l, 560	
<i>legum</i> auctores sapientes ll,		<i>librorum multisudo</i> impre-	
355		batur l, 231. seq.	
<i>legum</i> præses quam casti-		<i>librorum</i> multorum lectio	
gandi rationem sequatur l,		perniciosa ll, 5. seq.	
7. seq.		<i>librorum</i> quatuor millia	
<i>lenocinari</i> l, 554		<i>Didymus</i> scripsit ll, 344	
<i>Lentulus</i> factiosus & impo-		<i>libris</i> non multis, sed bo-	
nans in frontem <i>Catoni</i> in-		nis opus est l, 231. ll, 126	
spuit l, 95		<i>Liberalis</i> <i>Æbucii</i> laus l,	
<i>leo</i> magistrum suum be-		491	
stiarum a feris protexit l, 413		<i>Liberalis</i> tristis ob frontis	
<i>leo</i> mansuetus & incultus		infirmatatem ll, 399. potest	
ll, 120		etiam esse pauper l, 389. seq.	
<i>leonis</i> dentes <i>Lyfimachus</i>		<i>liberalia</i> studia non nume-	
casu effugit l, 77		rantur in bonis ll, 335. vide	
<i>leones</i> rotæ motu terrentur		<i>studia</i> .	
l, 36. soluti & alligati in circo		<i>liberalitas</i> vnde dicta l, 363.	
dati l, 53. 327		non debet nepotari l, 395	
<i>leones</i> mappa proritat l, 89		<i>liberalitas</i> materia inueni-	
<i>Leonidas</i> quam fortiter allo-		tur etiam in angustiis pau-	
		perca-	

INDEX

<i>portatis</i>	I, 389	<i>re habetur</i>	I, 146
<i>liberalitatis materia quæ fit</i>		<i>linea pennis distincta</i>	I, 36
<i>sapienti, cuius sunt omnia</i>	I, 558		287
<i>liberi maiorane beneficia</i>		<i>lineas admoneri</i>	II, 139
<i>parentibus dare possint, quam</i>		<i>lineis & pinna clausæ aves</i>	I, 287
<i>acceperint</i>	I, 446.	<i>linguarium dare</i>	I, 406
<i>apponuntur Harpago epulandi</i>	I, 75	<i>linceatus senex</i>	I, 368
<i>liberorum vera laus</i>	I, 450.	<i>λλψ, Latinis Africanus</i>	II, 732
<i>seq. amissio vti ferenda</i>	I, 124	<i>lisare</i>	II, 208
	seq. II, 828	<i>Liternum</i>	II, 318
<i>liberorum amissione non affigitur sapiens</i>	II, 245	<i>Literni Scipio exulabat</i>	I, 333. II, 146. 319
<i>libertas</i>	I. 269. II, 147. 191.	<i>litigare</i>	II, 704
<i>seq. absoluta quæ</i>	II, 251.	<i>litis ordinator</i>	II, 489
<i>iusta & inter amicos data</i>	I, 363. vera	<i>litium numerus, eloquentium votum</i>	I, 549
	II, 21. 279.	<i>litteræ ferniles</i>	I, 221
<i>libertatis pars magna</i>	II, 561	<i>in litterarum semes orbes digerere</i>	II, 119
<i>ad libertatem quod iter</i>	I, 75. seq.	<i>litterarum inutilium studiæ reprehenduntur</i>	I, 926
<i>libertinus quid</i>	II, 87	<i>litterarius ludas Philosophorum</i>	II, 223
<i>Libertinorum balnea</i>	II, 320	<i>litteratura prima</i>	II, 339
<i>libido</i>	I, 121	<i>litura</i>	I, 346 seq.
<i>libidinis effectus</i>	II, 79. 81	<i>Linia vxor Augusti</i>	I, 159.
<i>libidinis detestandæ exemplum</i>	II, 602 seq.	<i>161. Areo philosopho secosolandum præbuit</i>	I, 161
<i>libidini dediti quam turpiter viuunt</i>	I, 317	<i>Linia consilium Augusto datum</i>	I, 283. filius Tiberius
<i>libitinarii</i>	I, 550	<i>I, 161. luctus ob Drusi mortem</i>	I, 160
<i>Libo Drusus</i>	II, 216	<i>Linus Drusus primus urbem suam segregare instituit</i>	I, 546. queritur, quod nulla sibi, ne puero quidem seris contigerint
<i>Libonotus</i>	II, 732		I, 316
<i>libra tardissime emergit</i>	II, 799	<i>Linii Drusi immaturo ambitio, & mors</i>	I, 174. 316
<i>libramentum</i>	I, 496. 535. II, 599	<i>Linus Alexandrinæ bibliothecam laudat</i>	I, 231. dialogos & libros philosophicos scripsit
<i>Licinus multos annos Lugduni regnavit</i>	II, 812		II, 445. Eram, Vulturum
<i>Licinus diues</i>	II, 539		
<i>Licinium diuitiis prouocant quidam</i>	II, 547		
<i>lictor semita delicit</i>	II, 400		
<i>Ligures Corsicam incoluerunt</i>	I, 112		
<i>luminis introitus pro honore</i>			

RERVM ET VERBORVM.

turum vocat ll, 731

Linii viri disertissimi di-
ctum improbat 1, 25. vide
Titus Linius.

loculamenta librorum tecto-
tenu exstructa 1, 232

loculis integris argentum
falsinae confectum ll, 628. 641

locus moribus salubris quis
eligendus, & quis vitandus
ll, 146. seq.

locus non multum ad tran-
quillitatem confert ll, 157.
seq. non multum confert stu-
diis ll, 461. seq.

loci commutatio, gravis
non est 1, 108. seq.

locorum mutatio vitanda 1,
115. mutationibus nihil profici-
ant vitia secum circumferen-
tes ll, 89

Lora patricia 1, 236

Loryma vrbs ll, 668

Lucani saltus 1, 220

lucifugarum turba ll, 559

lucis ictus & calor ll, 725. &
noctis officia permutantium
reprehensio ll, 555

lucis & splendoris discri-
men ll, 65

Lucilius clarus redditus e-
pistolis Seneca ll, 366. distil-
lationibus & febriculis vexa-
tus ll, 266. Siciliæ procurator
ll, 687

Lucilii carmen de Etna
ll, 274. laus ll, 65. poema ll,
476. versus ll, 81. 654

Lucius C. Cæsaris frater 1,
149

Lucius Bibulus vno die du-
os filios, consulatum anno lu-
xit 1, 172

Lucius Clavius Ca. Pompeii

nepos insidiis Augusto fra-
tri veniam consequitur 1,
282. seq.

Lucius Piso vrbs custos,
arcana ab Augusto commissa,
quamvis ebrius, continuit ll,
300

Lucius Silanus gener Clau-
dii ll, 820. a Claudio occisus
ll, 819. seq.

Lucius Sylla tam felix, deo-
rum crimen 1, 170. Corneliam
legem tulit 1, 200. ingratus,
quia patriam durioribus re-
mediis, quam pericula erant,
curavit 1, 507. merito tyran-
nus ob crudelitatem appellat-
ur 1, 286. primus in circo le-
ones solutos dedit 1, 327.
quomodo filii mortem tulerit
1, 170

Lucii Syllæ crudelitas in
Marium 1, 78

Lucii Syllæ tyrannis 1, 199.
vide *Sylla*.

Lucii Vinicii comes Varus
ll, 558

Lucretia 1, 173

Lucretii versus 1, 220. ll.

406. 472. 493

Lucrina ostrea ll, 171

lucrum suppuratum 1, 323
seq.

luctator magnus quis 1,
555

luctator ter abiectus 1, 498

luctatores ll, 348

luctus unde plerumque ori-
atur 1, 105. 179. eius remedia
1, 126. 235. 179

luctus immodici improba-
tio 1, 135. seq. ll, 436. pertina-
cia unde 1, 165. tempore con-
suetudinis

1, 164

luctus

INDEX

luctus tempus feminis constitutum l, 124
 in *luctu* filios tondere moris erat l, 436
 in *luctu* quid dici solitum l, 84
luctibus frangi, naturale non est l, 164
Lucullorum duorum dirempta morte concordia l, 148
lucus fidem Numinis facit ll, 119
ludus bestiarum ll, 219. litterarius ll, 388
ludus litterarius philosophorum ll, 223
ludo eximere l, 306
ludorum ordinem perlegere ll, 531
Lugdunensis colonia, provincialium ornamentum monti imposita, centesimo ab origine sua anno exusta est ll, 367. seqq.
Lugdunum ll, 812
lucendi quomodo fiat amici ll, 182
lugubria l, 125
luna cur a sole illustratus diversissimum lumen recipiat ll, 798
lunæ quid debeat l, 534. 536
lunæ & solis circuitus commoda l, 475
 ex *lunæ* oppositione oritur solis defectio ll, 596
lunare sidus æstus marini causa l, 194
lunaris orbita irrenocabilis ll, 784
Lupus ll, 824
luscitiosi l, 426

Lusitanus latro l, 503
lutor malignus l, 410
lutor pilæ bonus l, 422
lutoria arma l, 530
lutoria naues l, 574
lutorium spectaculum ll, 277
lusus quid conferat ad moderandam iram l, 43
luxuria l, 27. iracundiam alit l, 47. non nostri sæculi vitium tantum est ll, 425. Senecam desiderat ll, 403
luxuria conviniolorum & vestium corruptæ civitatis indicium est ll, 510
luxuriæ castigatio ll, 498
 666. 539. 711. seqq. commenta ll, 271. exempla ll, 415. seqq.
 gradus ll, 509. seqq. incrementum ll, 351. seqq. loca vitanda ll, 145. ministri ll, 412. propositum ll, 539. tormentum ll, 519
luxuria publica argumentum est orationis lascivia ll, 510
luxuriari in aperto capite l, 351
luxuriosus diligens ll, 5. in sermonibus vitam suam esse vult ll, 558
luxuriosorum natura ll, 559
lychnobius ll, 559
 in *Lycia* aquæ coactum feminarum custodiunt ll, 675
 in *Lycia* solum perforatum ignis circuit sine nascentium damno ll, 274
Lycus fl. intercidit & resuscitur ll, 676
Lycurgus quantus fuerit ll, 355
 m

RERV M ET VERBORVM.

in *Lydia* insulæ natant II, 673
lymphatici II, 768
lymphatici metus II, 38. 314
lynceo similia acies I, 478
Lyneestius amnis potus furore mentem mouet II, 670.
Lyra Pythagoras animi perturbationes composuit I, 69
Lyrici nouem II, 88
Lyrice ut legat, se tempus habiturum Cicero negat II, 140
Lyfimachus ab Alexandro leoni oblectus fuit I, 77. 298
Lyfimachi in amicum suum iunictia inaudita I, 77

M.

Macedonia I, 315. terræ motu agitata II, 741
Macedonia oppida deuorata II, 369. vrbes terræ motu prout II, 800
in *Macedonia* fl. albas ones faciens II, 672
Macedonis querela de hospite ingrato I, 486
Macedones dederunt actionem contra ingratum I, 429
Macedonum gaze a Diogene calcata I, 494
Macedonicus sermo inter Indos & Persas I, 110
macellum I, 572
Machæa Hispana I, 516
machinatores II, 340
Macrobi cur *Æthiopes* vocentur I, 80
maße virtute esto, ex acie sedentibus dicitur II, 205
Maander flauius poetarum omnium exercitatio & la-

du II, 463
Maccenas vir ingeniosus, & magnum exemplum Romanæ eloquentiæ daturus, nisi felicitas eum castrasset II, 60. absentis Cæsaris partibus fundus est II, 509. ab Augusto desideratur I, 545. ingenium grande & virile habuit, nisi illud ipse discinxisset II, 382
Maccenatis dictum II, 60. dictum e libro, qui Promethæus inscribitur II, 60. infelices morosæ vxoris repudia desilentis vigilæ I, 200. ut vita discincta, sic oratio soluta II, 507. verba citata II, 508. versus II, 382. vestitus & comitatus mollitiæ præ se tulit II, 509. votum turpissimum II, 448. & carmen effeminatum II, 448. seq.
Maccenatem quidam deliciis prouocant II, 547
magister equitum II, 484
magister populi antiquis qui nunc Dictator II, 484
magistri puerorum I, 517.
vide etiam *Præceptor*.
in *magisterium* recepta mancipia II, 46
magistratus quomodo castiget & puniat I, 48. seq.
magistratu Charino, i. *ἀρχοντι* & *Χαρίνο* II, 56
magistratus quando peruersa vestris induenda I, 39
magistratus domestici I, 433
magistratum contemptores perperam existimantur philosophi II, 235
magnanimitas quemlibet decet I, 278
mm m 2 *Magus*

I N D E X

<i>Magnesia</i>	ll, 660	l, 108. plura contingunt nobis
<i>magni cognomen</i>	honor	quam accidunt ll, 492. quæ
<i>datum</i>	l, 289	optimis quibusque accidunt,
<i>magnitudinis non est certus</i>		pro vniuersis sunt l, 205
<i>modus</i>	ll, 106	omnia remouit Deus a viris
<i>magnitudo animi an ab ira</i>		bonis l, 208. non sunt mala,
<i>promoueatur, l. 24. eius indicium</i>	<i>& γράσιμα</i> l, 65. eius pro-	quæ sæpe sic videntur l, 197
<i>prium</i>	l. 201	<i>malorum</i> fortuitorum metu
<i>magnum a bono separari non</i>		remedia ll, 38. 76. seq.
<i>potest</i>	l, 25	<i>malorum</i> futurorum con-
<i>magi Platoni defuncto cur</i>		temptus & præmeditatio ll,
<i>immolauerint</i>	ll, 173	474. seq.
<i>Mago imperium Persicum</i>		<i>malorum</i> futurorum metu
<i>ablatum</i>	l, 77	torqueri, quam stultum sit
<i>maiores virtutibus suis po-</i>		ll, 76. omnium finis est mors
<i>steros illustrant</i>	l, 481	l, 180
<i>malacia</i>	ll, 209	<i>malorum</i> nostrorum causa
<i>malacissandos articulos ex-</i>		ll, 162
<i>oletis præbere</i>	ll, 205	<i>malus</i> nemo est animi causa
<i>malefaciendi non animus, sed</i>		l, 470
<i>vires quibusdam defunt ll,</i>		<i>mali</i> commodis fruuntur
<i>121. seq.</i>		propter bonos l, 478. nullo
<i>mallesne prius in vfu an</i>		vitio carent l, 478. seq. qualia
<i>forcipes</i>	ll, 355	beneficia accipiant l, 502. cur
<i>malitia omni sæculo fere ea-</i>		sæpe regno potiantur l, 482
<i>dem, paullulum dumtaxat vi-</i>		<i>mali</i> sumus, fuimus, & eri-
<i>tro aut citro mota</i>	l, 391	mus l, 391
<i>malitia ipsa maximam par-</i>		ex malis an bonum possit e-
<i>tem veneni sui bibit, dictum</i>		lici ll, 330. seqq.
<i>Attili</i>	ll, 286	<i>malis</i> etiam honesti aliquid
<i>malum vnicum l, 253. dolor</i>		inest l, 470
<i>est</i>	ll, 441	<i>Mamercus</i> Scaurus Cos. an-
<i>mali nullus sensus ad mor-</i>		cillarum menstruum ore ex-
<i>tuum peruenit</i>	ll, 441	ceptans l, 481
<i>mala cur bonis viris acci-</i>		<i>Mamerci</i> Scauri dictum ob-
<i>dant, cum sit prouidentia, l,</i>		scœnum ibid.
<i>193. seqq</i>		<i>mancia</i> relicula ll, 132.
<i>fortuita præmedi-</i>		seq. in magisterium recepta
<i>tando molliuntur l, 235. in-</i>		ll, 46
<i>terdum honesti speciem offe-</i>		<i>mancia</i> peculium pro ca-
<i>runt ll, 543. naturalia minus</i>		pitate namerant ll, 578
<i>terribilia quam quæ ex aliena</i>		<i>mancia</i> euentes venden-
<i>potentia pendent ll, 41. opini-</i>		l, 263
<i>one vulgi solum terribilia</i>		<i>manti-</i>

RERV M ET VERBORVM.

ancipiorum urbanitas con-
dicio I, 262

enens Diogenis seruis I,
230

ingo II, 280

inipulares duo de rege
iale loquentes I, 82

anlii pietas in patrem im-
sum I, 454

anni obesi II, 327

umbia Ioui triplex II,
636

muleatus II, 104

nupretia II, 447

nus manum lauat II, 818

nus iniectio I, 854

nam tactumque quotidie
I, 427

nus facere morbos I, 313

nus facere orbitatem I,
179

nus pondere aliquo mo-
II, 46

palia mera facere II, 816

ppa vrsos leonesque pro-
I, 89

rcellinus homo ingenio-
urbanus, non facilis ad
pendum, nec tamen de-
tus II, 91

rcello reditus a senatu
atus I, 114

rcellam Mhylenis exfu-
a Brutus relinquere non
; nec Cæsar videre I,
114

rcelli Octavie filii laus,
ex sine sine a matre de-
I, 159

rcelli memorie cele-
æ carmina composita
ibid.

rcia Liuiam Augustam

familiariter coluit I, 159

Marcia anus I, 190. filius
qualis I, 169. 187. sq. laus I, 156.

159. liberi & nepotes I, 189.

pater I, 156. 189. suffragatio

pro sacerdotio filii I, 188

Marci municeps II, 812

Marcus Agrippa I, 450. vir
ingentis animi, fateatur se mul-

tum debere sententia Sallusti-
ana de concordia II, 397

Marcus Allius prætor a Ti-
berio Cæsare ære alieno libe-

ratur I, 402

Marcus Antoninus anus Clau-
dii fratris obitum fortiter tu-

lit I, 149. fratri xx. legionum
sanguine parentavit I, 150

Marci Antonii egregia ex-
clamatio I, 519. consulis latus

petiit Augustus infidiis I, 282

Marco Antonio præscripti-
onis edictum inter cænam di-

ctatum ibid.

Marcum Antonium ebrie-
tas & Cleopatæ amor perdi-

dit II, 303

Marcus Brutus an a D. Iulio
vitam accipere debuerit I, 413.

doluit se reuerti sine Marcello
exsule I, 114

Marci Bruti liber *neq* *na-*
duerit II, 416. liber de
virtute I, 114. remedium ad-

uersus locorum mutationem

I, 114

Marcus Cato vterque II, 188.

vide *Cato*.

Marcus Cicero, vide *Cicero*.

Marcus Heluius Trogus II,

823

Marco

I N D E X

Marco Mario viciatim stat-
tue positæ, & thure ac vino
supplicatum fuit l, 78. eius
crudele supplicium l, 78

Marcus Seneca F. l, 127

mare & terra sibi vndique
paria sunt ll, 682

Mare vnde fit ll, 660. seq.
immunda littoribus impingit
ll, 676

maris commercium, com-
mune bonum l, 479

maris nomina varia ll, 688.
sapor dulcis ll, 701

in *mari* dominium vnde
homines acquisierint l, 471

maria cur non crescant flu-
minum accessione ll, 656

Marius coloniam in Corfi-
cam deduxit l, 112

Marii ambitio reprehendi-
tur ll, 402

Marium vbi caliga dimisit,
consulatus exercet l, 333. 507.
quære *Caius Marius*.

Marianæ clades ll, 133

marmora Alexandrina ll,
319

marmorarius faber ll, 357

marmorarii ll, 339

Maro vestigator tempore
Tiberii l, 444

Mars communis l, 14. seq.

Mars & *Saturnus* ll, 338

Martis & *Saturni* congres-
sus ll, 779

Martis rubor remissior ll,
578

Marsorum prætor l, 443
ad *Marsyam* concursus l,
544

Martius campus ll, 823

Martius mensis ll, 324

Martius tubarum sonus l, 29

Marullo filium lugenti scri-
pta epistola a Seneca ll, 435

Massilia delegatum exili-
um l, 390

Massiliam Graii colunt l, 111

matellam sumere l, 444

mater bona in liberos l, 123

matre vnus Romanorum

rex caruisse dicitur ll, 484

materia quid Stoicis & Ar-
istoteli ll, 189. seq.

materia & partis differ-
tia ll, 628. seq.

Mathematica ll, 341

Mathematici munus ll, 341

Mathematicos oblique per-
stringit Seneca ll, 807

matrimonium vnus adu-
rium l, 437

matronæ quos detestatur
l, 390

matritas imminenti exi-
tii indicium est l, 187

Maximus cum Seneca agit
ll, 324

medendi ars ll, 328. seq.

media ac indifferentia ll,
293

medicamentum aquatum ll,
586

medicamenta oculorum ll,
187

medicamenta valetudinario
non sunt dono mittenda l,
393

medicamentis in similitudi-
nem veri colorari l, 564

medicamentis polluta l, 345

medicatorum torrentiam ve-
næ l, 459

medicina aliis in remedi-
um, aliis in leuamentum ad-
hibetur ll, 390. & decreta &
præcepta habet ll, 406. etiam
scie-

RERVM ET VERBORVM.

is opem ministrat l,
ando proficiat ll, 351.
qualis ll, 407
cine vsus apud ægros,
apud sanos l, 274
cus regis filiam curans
l, 96
cus ægros perambulat
ægris prodest, sed hos
igat l, 467. bonam va-
em non præstat ll, 233.
it balnei tempus non
er epistolas eligere ll,
& curat & monet ll,
iam viam teneat in cu-
morbis l, 10. quando
it suas partes l, 568.
gre præcipiat l, 530.
vitam dat l, 453
i affectus erga ægros
infamia grauissima l,
549
i boni officium l, 530,
aliquando seruus obi-
l, 443
o quantum debeatur
q. multa funera fiunt
i l, 298
um non facit peregri-
464. sanantem, non
tem æger quærit ll,
249
i antiqui multa igno-
109. seq. familiares l,
249
i quid mortis medita-
vocat ll, 155
rum lacerationes l,
pellex ll, 408. genua
s l, 319. maximus ob
im luxuriam in men-
eprehensus ll, 409.
exclamatio l, 310
is grauis annus in

questu est l, 547
Medus ll, 822
Medi l, 263. soli actionem
ingrati dederunt l, 429
Medorum extrema ll, 231
rex ll, 263
Megalepolis ll, 765
Μεγαλῶν πόλις ll, 821
Megara cepit Demetrius l,
354
Megarici ll, 345
Megistanes ll, 66
mel in arundinum foliis in-
uenitur ll, 305. quomodo fiat
ab apibus ll, 305. seq. quibus-
dam morbi vitio amarum ll,
488
Melas fl. miræ naturæ ll,
672
membra hominis ad eius
conseruationem optime con-
sentiunt l, 53
meminisse & scire quid dif-
ferant ll, 105
memoria gratum facit l,
428. certior est, quam nullum
subsidium extra se habet ll,
342. frequenti cogitatione
conseruatur l, 428. beneficio-
rum cur caduca ibid. subinde
reficienda est l, 416. 426
memorie male quam com-
pendiariam excogitarit sibi
Sabinus ll, 88
memoriam beneficiorum qui
non retinet, ingratus est
l, 426
Memphis ll, 697
Menander libertus C. Cæ-
saris ll, 836
Menander velut rusticus
poëta in scenam profiliit ll,
693
mendacia, in quibus os
m m m 4 præci-

I N D E X

Præcidi, non oculi erui solent
II, 705

Menenius Agrippa ære col-
lato funeratus est I, 120

mens sine Deo nulla bona
II, 242. sui iuris est I, 440. bo-
na a seipso impetrat, non ab
alio II, 118. seq. bona non emi-
tur, sed mala II, 89

mens hominis vnde tam
mobilis & inquieta I, 109

mentis bonæ fundamentum
& culmen II, 73. bonæ & malæ
iudicium II, 547

mensa per multas domo-
rum successiones civitati nota
I, 214

menstruum ancillarum ore
exceptans Cos. I, 481

mensis arcto præciungitur
cingulo II, 34

mercedula II, 47

mercenarius perpetuus est
seruus I, 441

Mercurius II, 338. 821. 823.
cur Gratiis additus I, 385. cum

Parca expostulat de Claudio
II, 807

Mercurii nomen Deo apta-
tur I, 462

meridianus circulus II, 733

meritoria salutatio I, 329

meritoria artificia II, 335

meritorum frequens com-
memoratio odiosa I, 404. me-
moriam subinde reficienda I,
416. 426

mersati condimento suo
boleti II, 717

Messalla Ætnam Siciliæ
montem, vnicum dixit II, 144

Messallæ nominis origo I,
327

Messalla Cornini disertissi-

mi viri sententia II, 818

Messalla & Narcissus di-
publici hostes II, 691

Messallæ Augusti cense-
tiam experti sunt I, 284

Messalina vxor Claudii II,
820. 824. a Claudio occisa II,
819

Messana capta Valerio Cor-
nino nomen Messallæ dedit
I, 327

circa *Messanam* mare sine
quiddam simile eiicit II, 676

meta sudans II, 161

in *metallum* antiquum de-
missi, flumina & aquas inges-
tes viderunt II, 739

metalla in hominum vim
a Deo data I, 460

metalla ferri & æris non
sunt a sapientibus inuenta II,
356

Metellus cur luce primus
I, 305

Metellus fortiter tulit es-
siliam II, 76

Metellus triumphans ex
elephantos duxit I, 328

Metilius Marcia Filii I,
175. eius laus I, 187. 601

Metrodorus II, 104. secunda
fortis ingeniorum II, 148. ad-
miratur Stoicorum præcepta,
cum tamen ipse easdem &
opinionis II, 283. asse totop-
sci solitus II, 46. Græciæ pe-
ne inauditus fuit II, 276

Metrodori amicitia cum Li-
picaro II, 276. dictum II, 45.
dictum ex epistola ad forores
II, 432. epistola II, 276. opinio,
cognatam aliquam tristitiam
voluptatem diceatis, impro-
batur

RERV ET VERBORVM.

bata II, 440
Metrodori Chii sententia de
terris motu II, 759
Metrodorum magnum vi-
rum Epicuri contubernium
fecit II, 75
Metronactis philosophi mors
 II, 382
Metronactis domus II, 252
metus sceleratis perpetuus
 II, 429. seq. lenocinium est
muneri I, 392
metus rerum inanis esse de-
catur II, 490. morbus commu-
nis est omnibus II, 290
metus nostri causis duas II,
 97. seq. remedia II, 48. 76.
 773
metu futurorum malorum
terruari, quam sit stultum II,
 38. 76
metus lymphatici II, 38. vide
etiam in timor.
miles a quinquagesimo an-
no non cogitur I, 336. bellum
optat I, 547. ex confragoso
fortior, urbanus & veras se-
guitis II, 146
miles Iulio Cesari benefi-
cia a se praestita in memoriam
conocat I, 515
Miletus LXXV. vrbium I, 110
militis erga hospitem in-
grati poena I, 487
miliaria II, 671
miliaria minora II, 708
militarii apri II, 494
militares viri gloriantur
vulneribus I, 302
militiae vinculum II, 413
Mundividis mollities I, 47
ministerii officii & beneficii
discrepantia I, 498
ministeriis non sunt serui

estimandi II, 133
ministratores II, 410
miracula septem I, 138
mirari quae soleamus II, 517.
 550 775. seq.
mirator sui I, 345. 69.
miraculo sub C. Caesare de
raritate mauerum questus I,
 802
miser quis sit I, 201. II, 38.
sapiens fieri nequit II, 378.
 seq.
miseratio II, 285. seq.
misericordia vincit iram I,
 20. an sapiens ea affici possit
 I, 305. seq.
misericordia non virtus, sed
vitium est I, 304
misericordiae genus, cito oc-
cidere I, 401
miseram nihil est II, 424
Missilia II, 240
missio II, 111
missionem dare I, 414
sine missione ad pugnam
vocare I, 85
Mithridates Armeniae rex
inter Caianas custodias I, 237
Mitylena I, 114
Mnestes Pantomimus II,
 823
moderatio vocatur ignavia
 II, 127
modi fiebles II, 337
modios quiaque, & quiaque
denarios accipiens II, 279
molestis fero II, 209
mollimentum calamitatum
 I, 232
molliter vivit, vox vitam
quorundam laudans II, 289
monentis auctoritas quomo-
do proficit II, 392
monendi ordo quis teneri
 m m m 5
 foleat

I N D E X

- soleat l, 158
moneri velle ac posse, secundam virtutem l, 517
 ex *moneta* nostra aliquid proferre l, 452
monitiones non sunt supernarum ll, 391. seq.
monitionum genera ll, 394
monitores ad latus habendi ll, 398. seq.
monitorium fulmen ll, 640
Montanus Iulius tolerabilis poeta, & amicitia Tiberii notus & frigore ll, 557
Montani Iulii carmen ibid.
Montium cacumina an calidiora ob solis viciniam ll, 709
monumenta viam disparia prætexunt ll, 371
mora maximum est iræ remedium l, 51. 60
moralia non omnia bonos mores faciunt ll, 548
moralis philosophiæ partitio ll, 349
moralibus quædam rationalia immixta sunt ll, 451
morbus omnis tria grauius habet ll, 267. insanabilis est senectus ll, 484. aut longus, aut brevis ll, 269. seq. corpus tenet, non animum ll, 271
morbi metus vt pellendus ll, 41. seq. 839. ignorantia multis moriendi causa est, l, 335. prænuntia signa l, 69. ll, 247
 in *morbo* consumat, vox imprecantis l, 488
morbi supplicia luxuriæ ll, 408
morbi non extimescendi, sed fortiter ferendi sunt ll, 80.
- morbi* vitia mentis inueterata ll, 310
morborum animi & affectuum discrimen ll, 250
morborum tam varia genera vnde orta ll, 410
moris boni negligentia omni tempore fuit ll, 425
mores a conuersantibus sumuntur l, 67
 in *mores* fortuna ius non habet ll, 109
morum argumentum ex minimis interdum capitur ll, 145
 corruptio e turba & spectaculis ll, 16. euersio quanta ll, 40
 corruptorum indicium oratio corrupta ll, 506
morosus l, 6
mori tota vita discendum est l, 317. vnum ex vitæ officiis est ll, 265
mori sua morte, bellum rem esse, falsum verbum ll, 214. in felicitate *mori*, magna est felicitas l, 143
morimur peiores quam aspicimur ll, 69. seq.
morimur quotidie ll, 80
morituri cur se gratos ostendere velint l, 472. seq.
mortalia omnia mortalium bona ll, 430. seq.
mortalitatis extendenda ratio l, 330. admonet senes imbecillitas l, 323
mors quid l, 180. ll, 565. cui timeatur tantopere ll, 293. facilius & in proximo est, l, 320. inter indifferentia ponitur ll, 291. interdum in suam voluntatem renocanda ll, 460. an sit appetenda & sumenda ll, 218. naturalis est ll, 96. seq.

RERVM ET VERBORVM.

naturæ lex est ll, 772. nec bonum, nec malum est l, 180. nunquam recusanda, aliquando adfiscenda ll, 215. omnes æquet ll, 436. omnibus ex æque communis l, 144. ll, 33. seq. 263. optimum naturæ ianctum l, 180. quid mali afferat ll, 80. sitas ob senectutem vel morbum, vel dolorem, sibi consciscenda ll, 173. sitas occupanda, an expectanda, cum eam vis externa denuntiat ll, 218. opportuna multum bonitatis habet l, 181. an sit solutio atque finis omnium dolorum l, 180. repentina an sit aliquid mali ll, 85. vitam intermittit, non eripit ll, 110. omnium par est, sed per quæ venit diuersa sunt ll, 203. mortis causæ variæ l, 168. quomoda l, 180. seq. contemptores ll, 77. seq. 219. seq. 264. seq. contemptus l, 209. ll, 79. 110. 265. 474. contemptus & præparatio ad eam ll, 95. seq. 290. effugia, quæ homines querere solent, refutata ll, 261. seq. infamia certatim a multorum ingeniis aucta ll, 291. seq. malum nullum ll, 96. 155. metus ll, 239. seq. 265. 267. 290. metus remedium ll, 110. 290. 328. mors ll, 16. 289. seq. præmeditatio ll, 85. seq. 290. 474. solatium ll, 387. 743. seq. viæ variæ l, 76. 209. novæ fragilitas nostra admonet ll, 446. contemptus argumentum est animi ab altiore venientis sede ll, 546. hora atque dies omnes læcet homines ll,

448. genera alia præter senectutem, spei mixta sunt ll, 95. seq. meditatio medicis dicitur asthma morbus ll, 155. omnes æque timidi ll, 72. timore mori stulticia est ll, 216. mortem ante oculos habere, non molestum senectuti ll, 34. 225. concupiscentes & timentes obiurgat Epicurus ll, 81. cur aliquando innocent homines l, 331. de morte publica querela l, 509. seq. mortium signa an dii præmittant ll, 577. morticina caro ll, 555. mortuis nulla mala sunt l, 141. 180. mortuorum deploratio est vana l, 140. iniusta l, 141. mortuum alienum tollere ll, 33. motus affectuum triplex l, 30. motus quatiens terram, quid sit, & quomodo fiat ll, 761. motus animorum non omnes affectus sunt l, 29. involuntarii & voluntarii ll, 28. seq. Mucius l, 478. dextera ignes premit, & erroris sui se exigit pœnas l, 198. ignem vicit ll, 433. spectator distillantis in hostili foculo dextræ ll, 77. trunca manu duos reges vicit ll, 205. seq. Mucii manus instar occisi Porſenæ fuit l, 569. Mucio facilius ignovit Porſena, quam Mucius sibi ll, 77. muliebris in cactu infania taxat.

INDEX

- taxatur* I, 563. seq.
muliebrja ingenia I, 173
mulieres maxime in luctum
prone I, 124
mulierum vituperatio I,
263. seq.
mulio II, 133. excalceatus II,
325. perpetuarius II, 812
nullus quinque millibus
HS. emptus ab Octavio II,
415
nullorum morientiam co-
lor observatus II, 666
multum a balneo poscitur
II, 559
Munda I, 516
mundus muliebris II, 803
mundus Dei nomen II, 638
mundus Deorum templum
I, 561. non semper suum or-
dinem tenet II, 225. non
est causa II, 191
*mundus vel anima, vel cor-
pus* II, 683
mundi causæ quinque II,
190. concordia ex discordibus
constat II, 798. contemplatio
I, 177. seq. conflagratio I, 191.
II, 662, 682. variorum dotes I, 475.
seq. novi generatio II, 685.
officium I, 466. partes II, 610.
interitus I, 132
*mundum providentia regi,
pluribus probatur* I, 193
*munus accipi potest, acci-
piendo quod suum est* I, 560
seq. munere expungere, reii-
ciendi genus est I, 489
munera ad rogam I, 337
*munera amicorum sæpe
non differunt ab hostium vo-
tis* I, 408. seq.
*munera duratura danda
sunt, ut memoriam excitent*
I, 393. superuacua aut mor-
bum exprobata, non sunt
mittenda ibid.
*munerum diuinorum iniqui
estimates reprehenduntur*
I, 419
Marana I, 283. infidiatur
Augusto I, 315
mares ferrum rodunt II,
813. molas lingunt II, 815.
subterranei II, 665
marium tergis induuntur
Scythæ II, 358
mari usus I, 530
marmuratio I, 83. seq. 505.
II, 475
marrhinum poculum I,
564. II, 558
marrhina & crystallina I,
564. II, 562
*Musa Homero, Hesiodo
Charis est* I, 385
*muscam excitare non pot-
est* II, 818
*in muscipula syllabas cape-
re* II, 136
*musica non facit virum bo-
num* II, 327. 335
*in musica arte bonum dici-
tur duobus modis* II, 328
musici munus II, 337. con-
tus ut vani exagitantur II,
337
musso dolia rumpuntur II,
301
mutuari per intercessorem
II, 537
*mutationibus quomodo tum
cælestia tum humana sunt ob-
noxia* I, 109. seq. II, 225
Mycenarum nobiles muri
II, 200
*circa Mylas fimo quiddam
simile e mari elicatur* II, 676
Myra

RERVM ET VERBORVM.

Myron Claudii libertus II,
824

N.

N*enia* II, 821
nenis crebris distincta
mensa I, 92

nandi imperitos fuerunt
quidam lacus II, 673

Narcissus II, 692. libertus
Claudii II, 832. quos duci in-
ferit II, 824

nates totius populi in Syria
quidam Rex Persarum recidit
I, 80

Nasonis gener Fidus Cor-
nelius I, 267. vide *Ovidius*.

Natalis, in cuius ore femi-
nae purgabatur, heres fuit
multorum II, 328

natali die Plato decessit II,
173

natales veterum celebra-
di II, 188

natalium periti II, 630

natalibus liberorum portio-
nes vix honestae I, 56

Natta Pinarius II, 557

natura, Deus I, 461

natura cur vultus nostros
in caelum erexerit I, 375. dux
vitae esse debet I, 341. seqq.

345. homines ad contempla-
tionem & ad actionem genuit
I, 374. seq. paucis contenta II,

180. per constituta procedit
II, 665

natura rerum cur nihil di-
tatur perdere I, 499. eadem
est erga omnes II, 371. sua sa-
era non simul tradit II, 802

natura lex II, 11. 80. 85. seq.

imitatio est ars II, 189

natura contemplationis usus
II, 654. 746. in nos meritum
I, 471. maxima gloria homo
I, 536. seq.

natura conuenienter vine-
re, quid sit I, 345. legibus ob-
temperandum II, 475. ordi-
nem in vitae ratione immu-
tantes taxantur II, 554. seqq.

natura Dei & nostrae dis-
crimen II, 576

natura nihil negandum
paucis contentae II, 50. 537

de *natura* malignitate que-
rela I, 310

contra *naturam* quoniam vi-
uant II, 556

secundum *naturam* viuen-
dum I, 345. quomodo quis vi-
uat I, 376

naturale quas proprietates
habeat I, 164

naturalis philosophiae par-
tis diuifio II, 349

naturalia desideria finita
sunt II, 50

naturalia vitia arte vinci
nequeunt II, 29

nauali praelio quis primus
ex Romanis ducibus vicerit
I, 326

nausfragii consolatio II,
830

nausfrago ignoto benefacere
solemus II, 428

nauigabilia flumina I, 432

nauigatio belli causa suscep-
ta improbat II, 735

nauigationis incommoda re-
censentur II, 152. seq.

nauigii gubernacula piscium
exemplo facta II, 360

nauigia quid naturae faciat
II, 614

senex

I N D E X

<i>nanis bona</i>	II, 255	<i>nem, nisi rectam</i>	II, 315
<i>naues caudicarum</i>	I, 327. ta-	<i>nequam</i>	I, 467
<i>bellariae</i>	II, 260	<i>nequitia certamen</i>	I, 33.
<i>naues conscendere quis pri-</i>		<i>Nero Caesar veritatis aman-</i>	
<i>mus Romanis persuaserit</i>	I, 326	<i>tissimus</i>	II, 749. ad innessi-
<i>Naumachia spectaculum se-</i>		<i>gandum Nili caput misit</i>	II, 749
<i>condum</i>	II, 221	<i>Neronis Caesaris cum Augu-</i>	
<i>nausea maris</i>	II, 152	<i>sto comparatio</i>	I, 302. de-
<i>nauseabundus gubernator</i>	II, 486	<i>mentia</i>	I, 274. laudes I, 272.
<i>nauseare</i>	I, 93	<i>seq. 301. II, 801. versus</i>	II, 589. in latrones animaduer-
<i>nauseator</i>	II, 152	<i>furi vox generosa</i>	I, 301. prin-
<i>Nausiphanis opinio</i>	II, 345	<i>cipatu Cometes sex menses</i>	<i>visus</i>
<i>nautis in tempestate terra</i>			II, 793. 800
<i>magis quam quidquam altud</i>		<i>nerui, sedes dolorum</i>	II, 268
<i>timetur</i>	II, 152	<i>neruorum contractio</i>	II, 303
<i>Neapolis</i>	II, 138. 164. terrae	<i>nesciebam, imperitorem vox</i>	II, 260
<i>motu agitata</i>	II, 739	<i>Nesida</i>	II, 151
<i>Neapolitana crypta</i>	II, 164	<i>Nestoris vita brevis natura</i>	<i>respectu</i>
<i>Neapolitanorum theatrum</i>	II, 252		II, 265
<i>nebula frequens est circa flu-</i>		<i>Nicopolis nobilis terrae mo-</i>	II, 766
<i>mina & lacus</i>	II, 720	<i>Nilus</i>	II, 463. 700. Aegy-
<i>nebulae sub terra</i>	II, 729	<i>ptum dilatat</i>	II, 765. aestate
<i>in necessitate vivere, nulla</i>		<i>augetur</i>	II, 675. cum mendo
<i>est necessitas</i>	II, 35	<i>coepit</i>	II, 670. cur aestatis
<i>negotatio</i>	I, 549	<i>mensibus abundet</i>	II, 463. 694.
<i>negotiorum turba non obstat</i>		<i>nihil exedit, nec abradit terras</i>	II, 698. quoties non exuade-
<i>studiis</i>	II, 182	<i>nerit</i>	II, 699
<i>negotiis alienis se offerentes</i>	I, 238	<i>Nili animalia</i>	II, 698. cata-
<i>negotiis quomodo se extri-</i>		<i>rectae & fragor</i>	II, 696. seq. in-
<i>care debeat philosophiae cu-</i>		<i>undationis causa</i>	II, 701. mi-
<i>pidus</i>	II, 69. seq.	<i>racula</i>	II, 696. primum incre-
<i>nemora suspendere</i>	I, 26	<i>mentum & progressus</i>	II, 695.
<i>nepotari</i>	I, 396	<i>seqq. septem ostia</i>	II, 698. & put qui inuestigarent, a Ne-
<i>nepotes incauti vocantur</i>	I, 41	<i>rone missi</i>	II, 749. Nili fragor
<i>nepotum iuventus</i>	II, 410	<i>cadentis causa urbis trans-</i>	<i>rendae</i>
<i>Neptunus</i>	II, 236. <i>inve-</i>	<i>rendae</i>	II, 161. 696. vena co-
<i>ya</i>	II, 763	<i>puli duo dicti</i>	II, 697
<i>Neptune numquam haec na-</i>			

RERVM ET VERBORVM.

ili incremento vario-
 storum opiniones ll,
 701. seqq.
 beneficium non debe-
 l, 524
 ica aqua feminas fe-
 es facit ll, 674
 ll, 183
 s dies ll, 705
 ingat hieme ll, 704
 uid ll, 705. fixa & du-
 alget quam tenera &
 a ll, 706. in quo loco
 7. a quibusdam edi-
 13. emi solita ll, 710.
 is regionibus non ca-
 ll, 699. seqq.
 reponendæ officinæ ll,
 ternatio & potio luxu-
 ll, 711
 vino diluere ll, 271
 s quid faciat ll, 125
 tas turpissimos quos-
 ustriis prætulit l, 480.
 seqq.
 or quisnam akero l,
 445
 aliquando latendi for-
 abet, numquam fidu-
 ll, 428
 nobis posteaquam
 an nos debito soluat
 ll, 281
 fit etiam non nocen-
 l, 256
 quinquam nec possint,
 int l, 48
 ira potentibus negan-
 l, 407
 & diei officia commu-
 reprehensio ll, 554
 quibusdam breues
 l, 331

nomen lusorium l, 498
 in *nomen* laborare ll, 189
nominis illustris prætextus
 Deus l, 445
nomina facere l, 363. 380.
 435
nomina lenta l, 514
nomina secum fieri quidam
 nolunt l, 416
nominis immortalitatem gi-
 gnit sapientia l, 330
nomenclator l, 239. ll, 61.
 vernulus ll, 88
nomenclatori memoriæ loco
 audacia est l, 386
nomenclatorum aut memo-
 ria, aut manus l, 546
nomenclatoris superbia l,
 264
Nomentanum ll, 459
Nomentanus luxuriæ magi-
 ster l, 349
 non putari, turpissima ex-
 cusatio l, 52
 circa *Nonacrin* in Arcadia
 aqua mortifera ll, 672
nosce te l, 168
notarius ll, 816
noti l, 445
notorem dari ll, 113
notorem petere ll, 812
notus ventus ll, 731. latine
 Anster ll, 732
noxiatilla l, 127
 novit tam bene, quam pæ-
 dagogos novimus ll, 89
novitas, magna pars mali
 imperitis ll, 260. pondus ca-
 lamitatibus adiicit ll, 367
novorum cupiditas, priora
 obscurat l, 427
noxissimum animal l, 300
nubes quid ll, 628. resoluta
 ventum facit ll, 726. seqq.
 nubes

INDEX

nubes attrite, cum sint in-
de, quomodo ignem gignere
possint ll, 624. subterraneam
ll, 727. non sunt fortuitæ l,
194

nubium obseruandarum pe-
riti grandinem prædicunt ll,
706

nubibus quidam immolant
ll, 707

in *nubibus* unde & quomo-
do ignis, & qua ratione e nu-
bibus emittatur ll, 617. 623

Nucerinorum colonia ll, 739

nudus, etiam male vestitus
l, 504

nugatorius ll, 108

Numa nepos fuit Ancus ll,
484

Numantia l, 132. ll, 197

Numantia moenia vna ma-
nu capta l, 355. seq.

numeratio ll, 57

numeratio de domo fiet ll,
86

numerus perfectissimus ll,
173

ad *numeros* mouere corpus
l, 244

Numida ll, 326

Numidarum equitatus ll,
326. 562

Numidica crustæ ll, 319

nummarium tribunal l,
391

nummus malus l, 512

nummulariolus ll, 817

nundinis lanari toti veteres
soliti ll, 322

nutricis cur minima aucto-
ritas l, 580

O.

*O**Birascens* l, 219

oblitus beneficiorum, in-

gratissimus est l, 426. ll, 297

obrigescere ll, 209

obruſſa ll, 36

obruta fulmina ll, 640

obsonatores ll, 122

obsonii sciendendi magister
l, 355

obstinatio animi ll, 256. seq.

obstrigillare ll, 517

obuios quosque an recte
Cynici monuerint ll, 91

occafio in rebus obseruanda
ll, 69

occafus quætriplex ll, 731

occafus vespertinus ll, 338

occupati qui dicantur l, 323

occupatorum conditio mi-
sera l, 321. 335. vita brevis-
ſſima l, 317. 328

occupatio defidiosa l, 324

occupationes nouæ veteri-
bus ſubſtituti ſolent l, 333

non tanti eſſe debeat, vt phi-
loſophiæ ſtadium differat
vel omittatur ll, 323

occupationum præmia con-
temnenda occupationes ſugi-
enti ll, 70

occupationibus diſtictum
quomodo ſe explicare de-
beat, ſi philoſophiæ ſtadium
amplecti cupiat ll, 68. ſeq.

oceanus l, 555. terrarum
vinculum l, 178. ad lunæ a-
bitrium exundat l, 194

octana regibus interdum
prohibetur ll, 568

Oſtania ſoror Auguſti l,
149. 159

Oſtania impatiens iuſtus
ob Marcellum amiſſam l, 151

Oſtanius Auguſti pater l,
450

Oſtanius quinque milibus
HS.

RERV M ET VERBORVM.

um emit a Tiberio
 11, 415
 rui solent in quibus-
 ndaciis 11, 705. seq.
 1, 307
 in amissio vt feren-
 medicamenta quæ-
 87. dolor curacutif-
 288. in rebus visis
 11, 385. fastidium
 litur 1, 93
 agros non solum
 licus, sed etiam mo-
 . defatigatos libe-
 lelectant artifices 11,
 192
 nostros multa fugi-
 11, 801
 dum metuunt, ver-
 abilis 1, 24. 287
 blandum & affabile
 tandum 11, 43, quo-
 tandum 11, 459
 ra 11, 104
 s Homeri an prius
 am Ilias 1, 326
 tres liberi a Dario
 1, 77
 dis Chii sententia
 incremento reiicitur
 11, 702
 s Græcis, Latinis asi-
 11, 106
 ortifera 1, 37
 ntia nos quomodo
 da 1, 51
 tiones memoriæ la-
 1, 517
 , beneficii & mini-
 crimen 1, 438
 humani formula 11,
 418
 præceptis disponun-
 11, 394. seq.

officia ciuilia an gerat vir-
 tutis studiosus 1, 221. seq.
 officiorum quam iuris regu-
 la patet latius 1, 49
 Oikonomikē an pars Philo-
 sophiæ 11, 348
 inter oleum & vinum occu-
 pati homines 11, 46
 oliuetum alteri ponere 11,
 322
 oliuetum duobus modis dis-
 positum 11, 323
 Olympia 11, 676
 ad Olympia descendere 1,
 201
 Olympus 11, 764. 820
 Olympus & Ossa terræ mo-
 tu recesserunt 11, 764
 omen triste matribus occur-
 rere 1, 160
 omina quædam mortem
 clarorum virorum præuincia-
 runt 11, 577
 omnia sunt ex omnibus 11,
 658. in omnibus sunt 11, 659
 Or Latine dici nequit 11,
 168. sex modis dicitur 11, 168.
 seq.
 Onesicritus præfectus classi-
 bus Alexandri 1, 557
 opera antiquis auxilium
 significat 11, 484. pertinax ni-
 hil inexpugnatum relinquit
 11, 143. vtilis non omnis bene-
 ficium est 1, 480
 opera vt verbis concordent,
 sapientiæ indicium est 11, 62
 operati in canticis 1, 324.
 seq.
 operatum superuacuis stu-
 dium 11, 530
 opertorium 11, 325
 opes non sunt bona 11, 328
 opum possessio non interdi-
 citur

INDEX

<i>citur</i>	ll, 157	<i>orti ianitor</i>	ll, 293
<i>opificum artes cur vulgares</i>		<i>ordinare spes suas</i>	l. 344
<i>Posidonio audiant</i>	ll, 340	<i>cupiditates</i>	ll, 29
<i>opinio nos cruciat</i>	l, 179	<i>ordinarij</i>	ll, 17
<i>opinio iniuriæ est iniuriæ</i>		<i>ordinarium officium</i>	l, 446
<i>fuscitabulum</i>	l, 45	<i>organorum ac tibiarum genus ex pulpito consonabat olim</i>	ll, 307
<i>opium</i>	ll, 304	<i>origo omnium eadem</i>	l, 445
<i>optabilia finitne omnia bona</i>	ll, 207. seq.		ll, 134
<i>optantium voces nocent</i>	ll, 398	<i>Opizor, seu finitor, seu finiens</i>	ll, 733
<i>opus esse & indigere differant</i>	ll, 26	<i>ornamenta sua tradere</i>	l, 442
<i>oraculo reddita præcepta</i>	ll, 392	<i>per ornamenta ferire</i>	ll, 688
<i>oratio quid</i>	ll, 452. animi vultus est ll, 516. certam regulam non habet ll, 511. etiam timidissimis audax ll, 85. qualis philosophum deceat ll, 116. 443. fit tarda & gravis ll, 115. seqq. popularis & philosophi multum differt ll, 116. talis hominibus, qualis vita	<i>per ornamenta percussu</i>	ll, 44
	ll, 506	<i>Orpheus</i>	ll, 344
<i>orationis celeritas Græcis potius quam Latinis permessa</i>	ll, 117	<i>ortus quatuorplex</i>	ll, 731
<i>orator iratus an aliquando melior</i>	l, 41	<i>os concurrit</i>	l, 75. 399
<i>oratori quando conflet eloquentiæ officium</i>	l, 568	<i>os moriturorum spongia vel panno occludi iussit C. Cæsar</i>	l, 79
<i>oratori qualis oratio apud Homerum data</i>	ll, 115	<i>os libidini non exceptum</i>	l, 34. seq.
<i>oratorius vigor</i>	ll, 443	<i>os præcidi in mendacis lenioribus solet</i>	ll, 705
<i>oratio</i>	l, 165	<i>oris libido</i>	ll, 603
<i>per orationem, antiqui dixerunt, quod Græci κατα σιγῆν</i>	ll, 333	<i>Ossa Olympo olim cohesisse</i>	ll, 764
<i>orbis in tres diuisus</i>	l, 250	<i>ossa, firmamenta totius</i>	l, 27
<i>in orbe omnia æqualia</i>	l, 499	<i>ossa leguntur</i>	l, 55. 184
<i>orbitatis gratia</i>	l, 179		198
		<i>ostiarius</i>	l, 446
		<i>ostiarii difficultas</i>	l, 446
		<i>virga</i>	ibid.
		<i>ostiario difficili non irascendum est</i>	l, 94
		<i>Ostiensis colonia</i>	ll, 600
		<i>ostrea</i>	ll, 411. 480. Lactius ll, 271
		<i>otiosi qui vulgo diceantur</i>	l, 224. 326. ll, 158
			6046

RERV M ET VERBORVM.

otiosi soli sunt sapientes I, 328
otium an sapiente concessum I, 373. sectandum, sed non iactandum II, 211. seqq. sine literis mors est & hominis viui sepultura II, 89. nonnullorum occupatum I, 324
otii ægra patientia vnde I, 224. vitia negotio discutienda II, 161. vota I, 314. philosophici finis I, 221
Onidius Ætnam descripsit II, 274. citatur II, 491
Onidii laus & censura II, 675. 680. gener II, 267. *μυρτακοφωρος* II, 817
Onidii versus I, 467. 506. II, 585. 638. 650. 654. 668 675. 680. 693. 695. 704
Onium greges inficientia I, 672
Opus II, 167

P.

P*acuvius*, qui Syriam vsu suam fecit, a cæna quotidianæ se ad symphoniam effertur carauit II, 34
Padus fluvius I, 532
pædagogia oblita facie veniuntur II, 562
pædagogium pretiosa veste succingitur I, 355
pædagogii apparatus I, 214
pædagogus I, 45. II, 180. 35. 386. seq.
pædagofus fatuæ II, 142
pædagofus unicuique datus deus inferioris notæ II, 491
pædagogi publici II, 563
pædagogos nosse II, 88

Palla II, 261
pallor, corporis pulsus, non affectus indicium est I, 29
palma in certaminibus meliorem declarat I, 492
palme spatium septimum II, 98
palpare I, 69
ad palmam exerceri II, 56
Pamphiliæ ventus Catægis II, 733
Panætius II, 104. eleganter responderet adolescentulo querenti: An sapiens amaturus esset II, 522. quid de Cometis statuerit II, 801
Pancratio decernere vetantur Lacedæmonii I, 492
panis lapidosus I, 402. plebeius aut filigineus II, 538. ficus II, 298
panis in fame vnus, beneficium est II, 418
panis hordeacei frustum II, 57. quadra non est beneficium I, 480
panem conficere quis & quomodo ille primum inuenit II, 360. durum fames reddit filigineum II, 561
pantomima I, 121
pantomimi I, 25. seqq.
pantomimo non necesse est de arte saltandi querere II, 419
pantomimorum mancipia II, 134
pantomimica ornamenta II, 94
Paphus aliquoties corrumpit II, 766
Papinius a C. Cæsare flagris cæsus I, 78
 PAPH 2

INDEX

- papulas alienas observatis*, 1, 536. castigatio quemadmodum accipienda 1, 43. cura de infantia liberorum 1, 536. exhortatio ad liberos 1, 433. officium 1, 289. venerario 1, 453
parentibus cur quædam privilegia data 1, 433. maiora beneficia liberi dare possint quam acceperint 1, 446. seqq.
Parianus Artemidorus 11, 587.
Parmenidis dictum 11, 345
parricida culleo insuitur 1, 247
parricide cum lege comparant 1, 297
pars & materia differunt 1, 608. seq.
parsimonia quid sit 1, 423
 fera in fundo est 11, 4
parsimonia laus 1, 230
parsimonia Plato senectutem attingit 11, 173
Parthenope 11, 151
Parthus de Crasso sententiam tulit 11, 10
Parthus infans arcum firmat tendit 11, 109
Parthi capillam effundunt 11, 569
Parthos reges sine munere salutare non licet 11, 54
Parthici belli apparatus 1, 146
parva adfuescenda est 1, 561. seq.
Pasithea una gratiarum Homero. & nupta 1, 564
pastilli quid fuerint 11, 23
Pastor eques Rom. ut dolorem ob filii mortem apud Cæsarem suppresserit 1, 54
Patanii conditor 1, 111
peru
- papulas alienas observatis*, 1, 536
ipsum obfisti vlcere 1, 149
par alicui par est 1, 500. seq.
par acerrimum 1, 98. seq.
Deo dignum 1, 196
nisi par non pugnat 1, 56
parem rationem facere 11, 61
par singuli 1, 195
paria ordinaria & postulativa 11, 17
paria facere 1, 85. 227. 433. 11, 446. 691. seq.
parabolæ sunt imbecillitatis nostræ adminicula 11, 176
parabolis in scribendo qui vsi 11, 176
Παραδοξα, inopinata omnibus 11, 283
Παραμυθία 11, 404
pararii 1, 416. 435
parariis interpositis nomina facere 1, 435
Parca tres 11, 808. seq.
parcissimus, homo pusilli & contracti animi vocatur 11, 508
parelia quid sint, & quomodo fiant 11, 596. seq.
biua quomodo fiant 11, 597
parentare sibi vino & epulis 11, 35
parentatur interdiu mortuis 11, 555
parentes quidam a filiis illustriores redditu 1, 450. liberos beneficiis vincunt 1, 494
 non affluunt plagis liberos lenissima de causa compescant 1, 291
parentum amor magis in ea, quorum miseretur, inclinatur 11, 100. beneficia in liberos

RERV ET VERBORVM.

<i>pater</i> an beneficium acci-	na	l, 319
<i>piat</i> ab eo, qui filio dedit	<i>Patrocli & Achillis</i> anni ll,	336
		336
<i>pater</i> patriæ cur princeps	<i>patronus</i> l, 32. seq. 318. ll,	825
<i>vocetur</i>		825
<i>pater</i> quidam, morte filii	<i>Paulina</i> vxor Senecæ l, 310.	ll, 459
<i>amiciatâ, sacra rite perfecit</i> l,		ll, 459
171. seq.	<i>Paulinus</i> l, 310. curâ fru-	
<i>pater</i> familiæ olim, qui nunc	<i>menti publici præfectus</i> l,	333
<i>dominus</i>		333
<i>paterfamilias</i> malus l, 478	<i>Paulus</i> l, 284. Perfen victum	
<i>patri</i> quantum præstare de-	<i>egit in triumpho</i> l, 171. filio-	
<i>beat</i> filius	<i>rum</i> circa sui triumphi dies	
<i>patre</i> vnus Romanorum rex	<i>orbatorem</i> magno animo tul-	
<i>paruisse</i> dicitur	lit	l, 148. 171
<i>patrum</i> merita multis filiis	<i>Paulo</i> bellum aduersus Per-	
<i>ad consequendos honores</i>	<i>seum</i> gerente ignis lunari ma-	
<i>profuerunt</i> l, 481. & matrum	<i>gitudine</i> apparuit	ll, 577
<i>indulgentia</i> diuersa	<i>Paulus</i> prætoris imaginem	
<i>Paterculus & Vopiscus</i> Coss.	<i>Tiberii</i> oscenis adinuens a	
	<i>seruo</i> seruat	l, 444
	<i>panonum</i> cernix cur varii	
<i>patescere</i> aliqua re	<i>coloris</i>	ll, 589
<i>patientia</i> infelix	<i>pauper</i> quis sit ll, 6. quomo-	
<i>patientia</i> expositus	<i>do</i> numquam fias ll, 50. non	
<i>patientie</i> laus	<i>est, cui nihil deest, quod satis</i>	
<i>patientia</i> Deum quomodo	<i>fit</i> ll, 540. & cui modicum	
<i>quis</i> antecedit	<i>sat</i> est	ll, 4
<i>Patre</i> de Ægio terræ motu	<i>pauperis & diuitis</i> compa-	
<i>factato</i> nihil audierunt ll,	<i>ratio</i>	l, 119. 229. ll, 279
765	<i>pauperis</i> cella	ll, 444
<i>patria</i> carere, intolerabile	<i>pauperum</i> cellas	ll, 56
<i>non</i> est	<i>pauperibus</i> quoque licet ef-	
<i>patriam</i> relinquendi quæ-	<i>se liberales</i>	l, 389. seq.
<i>rendique</i> causæ variæ l, 110	<i>paupertas</i> non per positio-	
<i>patria</i> nocere est nefas l,	<i>nem, sed per detractiõnem</i>	
53	<i>seu orbatorem</i> dicitur ll, 333.	
<i>patriis</i> res	<i>imaginarie</i> ll, 64. parui pos-	
<i>patrimonii</i> liber magnus l,	<i>sessio</i> est ll, 393. cur amanda ll,	
565	63. non est mala ll, 279. non	
<i>parrimonia</i> bina auriculæ	<i>obstat philosophiæ</i> ll, 1. seq.	
<i>dependent</i> l, 564. ll, 830. seq.	<i>nulli</i> malum nisi repugnanti ll,	
<i>maxima</i> humanarum æru-	<i>565. philosopho</i> condemn-	
<i>marum</i> materia	<i>da</i>	ll, 63
<i>patrimoniorum</i> exitium cili-		ll, 63

I N D E X

- paupertas* & egestas verborum ll, 166
paupertatis commendatio ll, 6. §2. 827. contemptus l, 207. ll, 829. experimentum certis diebus faciendum ll, 56. circa illam plurima mora ll, 446. metu philosophandi tempus non est differendum ll, 51
paupertatem omnibus mensibus quidam sunt imitati ll, 55. 64
in *paupertate* nihil mali est l. 115. 119
Pausanias poenam de ingrato sumit l, 487
pansarius ll, 161
pax felicior ll, 202
peccandi pudor demitur poetarum fabulis de diis l, 368
peccantium multitudo consuetudinem peccandi facit l, 297. ll, 31. pudorem sceleris tollit l, 437
peccantium poena ll, 429
peccantibus non irascendum l, 16. seq. 35
peccati notitia, initium salutis ll, 91
peccata quomodo vitentur ll, 31. 83
peculium mancipia pro capite numerant ll, 279
pecunia ex quo in honore esse coepit, verus rerum honor cecidit ll, 518. multorum malorum causa l, 91. 218. neminem diuitem fecit ll, 539. nihil ad animum pertinet l, 319. sic in quosdam, vt denarius in cfoacam incidit ll, 328 in huius usum Lacedæmoniorum signatum adhibuerunt
pecunia mala l, 21
optimus l, 230.
quam anxia ll, 520
consolatio ll, 829. senæ certæ actio ex & locato l, 429. c. versibus traditus m. animum
pecuniæ creditur
pecuniam quando dicimur l, 522. debita etiam mortuo redd
Pedo Albinouan tor elegantissimus
Pedo Pompeius
pegmata
Penelope
Peneus fluvius paludes siccauit
Peninus mons
pennam tenere, r
pennis distincta
pensionem remitti
penulati
perbibere & sibi
perbibere nequit liberalia studia
percipere volup gaudium ex consaiptiis, an bene dicat
percussores
perdere cur nati nihil dicatur
peregrinatio ho:prehenditur ll, .
peregrinationis v
peregrinationes q: sint, quando non ll

RERVM ET VERBORVM.

I, 220	in triumpho actus	I, 171
<i>italia</i> fulmina II,	<i>Persens</i>	II, 577
640	<i>Persica</i> seruitus	I, 77. 406
<i>Itum</i> quid sit II, 567	<i>Persici</i> regni stemma totum	
<i>Italia</i> voluptas II, 73	imperii cupidum	I, 557
<i>ita</i> alia non æque per-	<i>persona</i> rebus demenda II,	
atque ea, quæ ex ho-	79	
nt II, 458	<i>personarum</i> ac dignitatum	
<i>atetici</i> an recte tem-	ratio habenda	I, 409
iffectus II, 309. 521.	<i>personata</i> felicitas	II, 280
beneficia ad malos	<i>personati</i> pueros terrent II,	
e aiunt I, 504. qua-	78	
tes Philosophiæ con-	<i>persultare</i>	I, 53
t II, 348	<i>peruersa</i> vestis	I, 19
<i>teticorum</i> responsa ad	<i>peruigilare</i> pro vallo II,	
m argumentum II,	409	
309. 327	<i>Perusinae</i> aræ & proscripti-	
<i>teticis</i> nihil interest	ones	I, 285
ientiam & sapere II,	<i>pes</i> , vox <i>πολύσημ</i>	I,
526	423	
<i>icis</i> II, 613	<i>pedes</i> quibus dolent, vino	
<i>icare</i> II, 681	aut balneo abstinere II, 211	
<i>idere</i> deliciis II, 64	<i>pedibus</i> in sententiam itam	
<i>defcunt</i> animi felici-	II, 820	
I, 203	<i>pestifera</i> fulmina II, 640	
<i>itius</i> II, 152. 466	<i>pestilens</i> vapor exhalans in	
<i>ita</i> fulmina II, 639	Italia	II, 767
<i>itarius</i> mulio II, 812	<i>pestilentia</i> a terræ motu II,	
I, 402. quoque for-	767. imbecilla robustaque in-	
4. ab Alexandro fu-	uadit I, 64. manu facta I. 34	
II, 505	<i>Petauri</i>	II, 432
<i>um</i> rex Harpago li-	<i>Petreius</i> & Inba se mutuo	
ulandos adposuit I,	interemerunt	I, 197
mas fudit. ob sui ex-	<i>phæcasia</i> I, 575. II, 499.	
tum I, 332. stolidissi-	<i>phæcasiatus</i>	II, 499
citum in Græciam	<i>Phædon</i> citatur	II, 395
, 735. totius populi	<i>Phædrus</i> (Socrati) obiectus	
lyria recidit I, 80	fuit	I, 369
primus obtinuit Da-	<i>Phalaris</i> tyrannus I, 300. cru-	
I, 77	delis	I, 304. 573
<i>gens</i> ad Nilum col-	<i>Phalaridis</i> taurus	II, 192
fluuii fragorem se-	<i>Pharos</i> quantum absit a	
uit II, 696	continenti	II, 765
<i>victus</i> ante curram	<i>Pharsalica</i> acies	II, 224
	ann 4	<i>phasis</i>

N D E X

- Phasis* l. 115, ll. 700
Pheronactes Claudii liber-
tus ll. 824
Phidias ll. 23. 317. tripli-
cem fructum operis habet l.
4:3
Philæ insula ll. 695. seq.
Phileta latrones Ægyptiis
dicti ll. 147
Philippus Macedonum rex
ciuitates aut vicit, aut emit
ll. 401. plures in metallum
antiquum demisit explorandi
gratia ll. 729
Philippi Macedonum regis
pœna militi ingrato illata l.
386. patientia in legati Athe-
niensium contumeliis audien-
dia l. 82. latrocinia ll. 651
Philippus medicus Alexan-
dri l. 46
Philologia ll. 482
Philologus quo animo legat
Ciceronis libros de Rep. ll.
484
Philologi homines ll. 811
Philositus villicus Senecæ
ll. 33
Philosophandi tempus non
est differendum paupertatis
metu ll. 51
Philosophandum est re &
vita, non verbis ll. 62
Philosophari, valere est ll.
45
Philosophia quid ll. 224. 347
sectanda non est ll. 459. in vi-
ros transcribit ll. 9. insularum
loco est ll. 43. murus inex-
pugnabilis l. 290. modeste
tractanda ll. 4. nec reiicit,
nec eligit quemquam ll. 124.
non est inutilis, siue fato, si-
ue casu omnia administrantur
ll. 49. primum simplex, et
operosior facta ll. 412. quid
promittat ll. 12. 138. sine vi-
tute non est ll. 347. submissis
verbis, non clamore docenda
est ll. 112. reddit studiosos si
illustres & claros ll. 65
Philosophia facta est philo-
logia ll. 48
Philosophia & sapientia
quomodo differant ll. 47
Philosophia decreta & præ-
cepta quid differant ll. 399.
405. plures diuisiones ll. 348.
seqq. effectus ll. 49. l. 353.
qualem finem ventu-
dixerint l. 354. nomen ini-
diosum ll. 1. seq. officium
indicium ll. 62. placina pe-
quam necessaria ll. 413. po-
tes duæ ll. 348. partes v. l.
340. 348. partium ad homi-
nes & ad deos spectantium
discrimen ll. 571. seq. p.
præceptina an ad vitam bo-
tam sufficiat ll. 404. p.
præceptina solane recipiunt
an, vt Aristot. vult, reiiciunt
ll. 385. seqq. regnum quale
153. seruitus, vera liberum
ll. 21. studiosus quomodo si
ex negotiorum procurator
expedire debeat ll. 69. sub-
um ob nullas occupationes
differendum ll. 232. v. l.
477. utilitas ll. 51. d. 1.
præceptis præfert Aristot.
cus ll. 386. inuenta non sunt
artes vulgares ll. 355. p.
ptis animus penitus inle-
dus, non leniter tingendus
ll. 49. studiosus, & philo-
phiam adeptus, dicitur

ERVUM ET VERBORVM,

bie deditus quo-
gerere debeat die-
e dicatis ll, 55. de-
esse refractarios,
ratum ac regum
res ll, 275
biam clamores de-
50. conlatrantium
305. 355. 318. in o-
ell, 434. totam So-
noies traxit ll, 224
e aliquod artifici-
ites arguuntur ll,
486
phus quo animo
& Ciceronem le-
verus qualis sit ll,
497
hi schola quibus-
diuerforium est ll,
477
ho fortunæ mune-
a ll, 29
hum qualis oratio
ll, 115. seq. 216
hi cathedrarii ll, 321
hi ad quid audien-
gendi sint ll, 486.
habent superuacua
lim Roma eieci l,
117
phorum auditores
eti ll, 477. credula
56. defensio contra
atum dictum, quod
uuntur, aliter vi-
5. 358. seqq. familia
unt ll, 8. 4. index ll,
ilini ll, 477. lingua
eq. ludus litterarius
terum chorus qualis
ll, 306
phis non sollicite
arrenda ll, 248. seq.

pecunia non interdicatur l, 361
quale vitæ genus deligendum
ll, 12
inter *Philosophos* facilius
quam inter horologia conue-
niet ll, 807
Phocis l, 111
Phanicopteronum linguæ ll,
494
phœnix ll, 121
phrenesis l, 14. seq.
phrenetici verba l, 85
Phrygianis auro spissis pro-
deunt Gratia l, 384
Phrygiis tibicen ll, 478
phthipsis ll, 253
pianentum domus dolentis
l, 127
pieter inter ceram opusque
facili vultu ac manu commest
ll, 549
pietores non recipiuntur in
artes liberales ll, 341
pigri in os senatoris ingesti
l, 406
pri sumus ad mercedem ll,
118
piissimi sensus l, 139
pila operibus subditæ ll,
770
pila proprietas ll, 709. lu-
sui beneficia comparat Chry-
sippus l, 410
in *pila* omnia æqualia ll,
499
pila in castris ardere visa
ll, 579
ad *pileum* seruos vocare ll,
134
pileata turba ll, 55
pilicrepus ll, 160
Pinaris Natta ll, 740
Pindarus ll, 765
pingere quam *pinxisse* in-
ana 5 cur

INDEX

<i>eundius</i>	II, 24	<i>los</i>	I, 4
<i>pinna rubens</i>	I, 37	<i>Platonis argumentum</i>	
<i>pinna & lineis clusæ aues</i>	I, 287	<i>ira</i> I, 9. dictum I, 187. 483. 124. dictum de animadver-	
<i>Pireneus medius inter Gal-</i>		<i>one</i> I, 25. dictum de offic-	
<i>Ham & Hispaniam</i>	II, 574	<i>portitoris sibi præstito</i> I, 63	
<i>piscatio</i>	II, 323	<i>idem</i> II, 170. 172. liber a Cat-	
<i>piscatum ire dolabra</i> II, 665		<i>ne lectus ultima nocte</i> II, 7.	
<i>piscēs quibusdam locis e</i>		<i>navigationes</i> II, 171. pater	
<i>terra eruntur</i>	II, 665	<i>450. testimonium</i> II, 737. h	
<i>piscium subterraneorum e-</i>		<i>gibus adiecta principia in</i>	
<i>su homines mortui</i> II, 666.		<i>probantur</i>	II, 394 seq.
	seq.	<i>Platoni nomen latundo pi-</i>	
<i>Pisistrati Atheniensium ty-</i>		<i>etoris fecit</i> II, 172. obiectum	
<i>ranni moderatio in conuiui-</i>		<i>quod pecuniam petierit</i> I, 36	
<i>ebrii conuiuiis ferendis</i> I, 71		<i>quod aliter viueret, aliter</i>	
<i>Pisonis furor & immanitas</i>		<i>loqueretur</i> I, 357. tres sen-	
	I, 22	<i>fuerunt</i> I, 120. unde contige-	
<i>pistrinum sapientum inuen-</i>		<i>rit, ut suo natali decesserit, 8</i>	
<i>tum esse vult Posidonius</i> II,		<i>annum vnum & octogesima</i>	
	360	<i>impleuerit</i> II, 172. defuncti	
<i>Pitheules</i>	II, 252	<i>Magi immolauerunt</i> II, 171	
<i>Pirhæ</i> II, 598. an inter Co-		<i>Platonem nobilem fecit</i>	
<i>metas ponendæ</i>	II, 600	<i>philosophia</i>	II, 124
<i>Plancus artifex</i>	II, 688	<i>apud Platonem educatus</i>	
<i>in planum fortunam deterre-</i>		<i>puer</i>	I, 44
	I, 234	<i>plebicola</i>	I, 507
<i>plagiarii</i>	I, 229	<i>pluvia ultra X pedes ur-</i>	
<i>Platanon riuus diuidit</i> I,		<i>ram non madefacit in altit-</i>	
	158	<i>dinem</i>	II, 617
<i>Plato</i> II, 188. a duobus pue-		<i>pluvia an quid conferat</i>	
<i>ris quæritur</i> I, 526. citatus I,		<i>fluminibus</i> II, 657. quando ca-	
<i>246. iræ poenas a se exigit</i> I,		<i>piosæ, quando lentæ</i> II, 75	
<i>72. plus ex moribus quam ex</i>		<i>non sunt fortuitæ</i>	I, 154
<i>verbis Socratis traxit</i> II, 15.		<i>podagra</i> II, 153. I, 36. ad tem-	
<i>pueris vinum negandum pu-</i>		<i>pus respondet</i> II, 665. quo-	
<i>tat</i> I, 43. quæcunque sunt, in		<i>modo interquiescat</i> II, 268	
<i>sex modos partitus</i> II, 168.		<i>podagra distortus</i> II, 267	
<i>seqq. quinque causas statuit</i>		<i>podagræ delinimenta magi</i>	
<i>II, 190. serui castigationem</i>		<i>quam remedia componunt</i>	I, 356
<i>Speusippo commisit</i> I, 72, ser-			
<i>uiuit</i> II, 133. Socrati de erudi-		<i>podagrica</i> feminae coen-	
<i>tione agit gratias</i> I, 497. quam		<i>Hippocratis doctrinam</i> II,	
<i>placidus fuerit in discipu-</i>			

RERVM ET VERBORVM.

icus II, 823. unde
II, 79
icus senex I, 55
omnis, remedii ge-
18. quid spectet I,
296
inferendæ duo fines
I, 24. 54
493. in Africa a Re-
I, 120. Hispaniam
I, 110. in Sicilia a
vidi I, 328
s Regulus est captus,
is I, 493
nomen commune in
notam concessit II,
170
antiqui dictum II,
454
comici versus II, 28.
s in Socratem effu-
I, 368
non solliciti de vero.
nt quod belle facit
n I, 385. temporum
urati descriptores II,
807
um carmina, quibus
audantur, facem ho-
subdunt II, 519. fabu-
eris I, 179. furor fa-
nanos errores alenti-
I, seq. ineptiæ de lo-
7. omnium exercita-
tus est Mæander flu-
63. scopus est, aures
s & dulcem fabulam
I, 386
um maximi versus I,
311
solennis locus Ætna
II, 273
a verba II, 704
as fores frustra sui

compos pepulit I, 246
pogonia, genus aliquod Co-
metarum II, 600
polenta II, 57
Poliorectes I, 254. II, 27
Pollionis Asinii compositio
qualis II. 444. amicus Tima-
genes I, 83
Pollioni Asinio quid dixe-
rit Scaurus homo obscæus
I, 482
Pollionem Asinium orato-
rem magnam, nulla res ultra
decimam retinuit I, 245
polluta medicamenti I, 345
Pollux & Castor II, 579
Polyænum magnam virum
fecit Epicuri contubernium
II, 15
ad *Polyænum* epistolæ Epi-
curi II, 56
Polybius Claudii libertus
II, 824. fabellas & Æsopæos
logos connectit I, 140. Home-
ri & Virgilii carmina, resolu-
& transtulit I, 139. 144
Polybii apud Claudium po-
tentia I, 139. seq. laus I, 137
Πολυπράγματος enumeran-
tur I, 237
poma gregalia delectant, si
prouenere maturius I, 594
poma per vitrum aspicien-
tibus multo maiora, ut & a-
quæ innatantia II, 592
pomerum ingenti strue cin-
gere primæ formæ feras
I, 199
potaria in summis turri-
bus an contra naturam II,
56
potarium Rom. quando
proferre licebat 327
Pompeii II, 138. 225. Cam-
pania

INDEX

- panis vrbs terre motu defecit ll, 738. seq.
Pompeiorum fortuna l, 148 481
Pompeius ab ultimo mancipio transfossus l, 327. alienum exercitum fugit ll, 69. clienti præbet cernicem l, 243. primus in circo elephantorum duodeviginti pugnam edidit l, 327. amittit exercitum & profligatur ll, 224
Pompeii cognominis inanis iactatio l, 327. seq. hostis ac Victor l, 507. verecundia in concionibus ll, 31. theatrum exutum a Cæsare refectum l, 185
 de *Pompeii* capite pupillus & spado tulere sententiam ll, 10
Pompeio Cato oppositus l, 201. vide Cn. *Pompeius*.
Pompeii exaltati ruina
Pompeii Magni l, 481
Pompeio ditior l, 229. 237
Pompeius Magnus gener *Claudii* ll, 820
Pompeio Penno finister pes osculandus porrigitur a C. Cæsare l, 406
Pompeiani post *Pompeium* l, 89
Pompeianorum ruina & interitus l, 148
Pomponii scriptoris præceptum ll, 8
Ponticis littoribus Achaiae ciuitates impositæ l, 110
pontificales libri ll, 494
pontificalis carminis verba solennia l, 171
Pontificis oculi velamento a funere arcebantur l, 173
pons publicus l, 364. seq.
Pontus ll, 684. cur in inferum mare assidue fluat, non autem refluat ll, 703
 in *Ponto* quidam amnes estate crescunt ll, 675
popinarum institores ll, 160
populus in tribus describitur ll, 347. cur reges principesque amet & protegat l, 277. vitiorum auctor ll, 16 seq.
populi scita l, 108
populo non placeat sapientiae deditus ll, 94
populorum transportationes publica exilia sunt l, 110. seq.
porcina vox elephantos terret l, 37
Porfena facilius Mucio ignouit, quam sibi Mucius ll, 77. Mucii gloriæ inuidit ll, 203
Porfena castra l, 507
Porfena occisi instar Mucii manus fuit l, 169
portentosi foetus l, 17
portionem ferre l, 488
portitor gratis *Platonem* naue tranuehens l, 533
portitorium soluere ll, 91
Posidonius ll, 548. citatur ll, 624. plurimum philosophis contulit ll, 35. suasionem, consolationem & exhortationem necessariam iudicat l, 421. quatuor ait esse arum genera ll, 340 virtutem sibi carni committi ait ll, 374
Zenonis causam agit de ciuitate l, 399
Posidonis auditor *Astypodorus*

RERVM ET VERBORVM.

521. 757. collectio-	spes est I, 204. sapientie qua-
tiis II, 332. elegans	les eligendi II, 149. seq. placida
272. opinio de to-	sunt pueris praeferendi I,
3. opinio de colore	45
10. seq. de grandine	<i>praeceptorum beneficia cur</i>
intentia II, 505	interdicant I, 427. castigatio
o duo sunt terrae	quomodo accipienda I, 45. ge-
era II, 761. de artion-	neris humani veneratio II, 188
ione non assentitur	<i>praeceptum vetus I, 355</i>
II, 355. seq. 339. 362	<i>praecepta carmini inserta,</i>
nio dissentit Seneca	aut prosa oratione in senten-
scripta miracula II,	tiam coartata, multum habent
792	ponderis II, 392
osidonio viuendum	<i>praecepta minus profunt</i>
II, 465	quam exempla II, 15. 394.
rei & vsus I, 560	feminibus comparantur II,
stione ponere II, 9	114. sine decretis nihil pro-
dianae horae II, 650.	sunt II, 415. seq. generalia
776	mandari & scribi possunt, spe-
cii I, 17	cialia ex rebus ipsis pendens
ria fulmina II, 640	II, 69. specialia seu singularia
extrema delectat II,	sintne utilia? II, 386. seqq.
33	quomodo differant a decretis
cur magni videantur	II, 407
II, 259	<i>praeceptum quid in rebus</i>
aliena terribilis	humanis II, 652
vitanda II, 41. seq.	<i>praecepti I, 205</i>
peralior interdum	<i>praecepto vocem experitur in</i>
I, 245	decuria prima II, 253
ina philosophiae	<i>praecepta luxu corrupta II,</i>
is sit ad consum-	712
pietiam II, 404	<i>praeceptorum suppurationes</i>
lophica remouen-	II, 42
II, 386. seqq.	<i>praeceptio quam vim habeat</i>
II, 422	II, 619
liberalibus studiis	<i>praeceptare voluptates I, 350</i>
or I, 291	<i>praeiudicium I, 371</i>
oris beneficia I, 42.	<i>praeiudicare I, 278</i>
530. cur nulla ve-	<i>Pranestina arx I, 507</i>
I, 581	<i>praeses legum quam casti-</i>
ri quantum debea-	gandi rationem teneat I, 8
I, 529. 531	ad praestantem scribere I,
res plus laboris ab	328
, in quibus certior	<i>praeiudicium acetabula &</i>
	calce-

INDEX

calculi II, 127
præstitisse verbum ad alios
spectat I, 500
præsumptioni omnium ho-
 minum multum dari solet II,
 524
prætexta non honor, sed
 honoris insigne II, 224
prætextatus & candidatus
 I, 9. 365
prætor urbanus I, 222
prætori quis honor exhibe-
 atur II, 188
Præxaspi quæ merces a
 Cambyse relata fuerit ob fi-
 dele consilium I, 74
prandium sine mensa II,
 298
precantium voces deum be-
 neficium testantur I, 458
precibus empta omni re ca-
 riora I, 399. sq.
Περὶ ventus qui fiat II,
 727
pretium cuiusque rei pro
 tempore est I, 529
Priamus ut iram dissimula-
 verit I, 55
Priapi signum I, 268
primipilarius I, 269
princeps cur pater patriæ
 dicatur I, 289. quibus de caus-
 sis punire & quomodo debeat
 I, 295
principis præcipua virtus
 clementia I, 275. 277
principi multa supplicia fi-
 unt dedecori I, 298
principe quæ digna corona
 I, 300
principes cur amentur I, 275.
 277. deorum exemplum imi-
 tari debent I, 150. seq. qua-
 re laborent I, 542. 546

principum officium I, 239
principale ac regium, το
πρωτον νοη, I, 5. II, 373. 503
principali, id est *πρωτον*
νοη, inest aliquid irrationale
 & rationale II, 373
principia omnium rerum
 exigua I, 447. a sequenti ma-
 gnitudine obruuntur I, 447.
 seq. longe a perfecto absunt
 II, 746. totius operis dimi-
 dium II, 106
privilegia parentum I, 439
 in *probo* & *aspero* accipere
 II, 61
procari II, 689
procella uti fiat II, 726
processus I, 219. officiorum
 II, 447
processibus alienis invidia
 semper inimica confectatur
 I, 141
proclina omnia II, 823
proconsul de tribunali defi-
 liens & lictori fasces auferens
 I, 23
Procrustes I, 304
procurare heredi suo II, 563
procuratio I, 336. procura-
 tio mercenaria I, 333
procuratoris otiosæ officii
 um II, 687
procuraciones II, 447. quor-
 sum fiant, si fata immutabi-
 lia sunt II, 632
procuratorum I, 101
procurator ex domino II, 45
prodesse & beneficium dare
 differunt I, 501. 512. II, 489
prodesse qui dicantur II, 489
prodigus non sine avaritia
 II, 477. seq.
proditor Tarpeio imponi-
 tur

RERVM ET VERBORVM.

tur I, 19
producta seu commoda II, 243
prælio nauali quis primus ex Romanis ducibus vicerit I, 326
proficientiam tres classes II, 148. 249
 qui *profuit* nobis, si postea nocuit, an nos debito soluat II, 282. seq.
progener II, 66
progymnastii, vel potius *progymnastæ* II, 297
Promethæus Mæcenatis liber II, 60
promissa quatenus seruanda I. 485. 487
promissorum dilatio arguitur I, 400
propinatio I, 415. *propinationes* II, 303
propinationibus crebris lacessere I, 55
Propontis II, 684
propositum sitne causa rei II, 190
prorogativa fulmina II, 639
proscriptione triumvirali seruatus quidam Cæsari reddi cupit I, 404
prospicere mortem II, 4.
prospicere vitam II, 204
prostitutæ lenonis sunt I, 559
Protagoræ dictum II, 345
proverbia, aut regem, aut fatuum nasci oportere II, 805.
 totidem esse hostes, quot seruos II, 131. gladiatorem in arena capere consilium II, 69
providentia Deus dici potest II, 639. 734. maximum bonum conditionis humanæ II, 14

providentia si mundus regitur, cur multa bonis virtutibus accendant I, 193. seq.
providentiæ argumenta plurima I, 194. seqq.
provincialium ornamentum Lugdunum II, 367
pronocatio a regibus ad populum fuit II, 484
proxeneta II, 537
prudens adhibenda in commodorum vsu II, 243
pruina II, 705. 19.
Pritanes I, 223
pseudomeneus II, 128
Psychochrota II, 152
Psychochrotes II, 298
Ptolemæus Africæ rex inter Caianas custodias I, 237
publicum salutationum exercere I, 264
publicus tragicis comiciisque vehementior I, 236
Publii versus laudati I, 236. II, 28
Publius Clodius remp. venum dedit I, 246
Publius Petronius Claudiana lingua disertus II, 824
Publii Vinicii traditas in dicendo II, 117
pudica dici quæ non possit I, 468
pudor deprehensus amittitur I, 581. vide *verecundia*.
puer statura ingentis viri I, 187. seq.
puerorum educatio salubriter instituenda I, 43. ira ut placetur I, 7. seq. Iudi I, 261. discantium offensiones patienter ferunt magistri I, 517. ira acres magis sunt, quam graues I, 42
 pueros

INDEX

- puerorum infelicitum greges* ll, 41.
pueris, quibus omne ludicrum in pretio est, simillimus ll, 518.
pueros personati terrent ll, 78.
puerilitas l, 261. *pueritia* & *pueritias* ll, 9.
pupillares ll, 325. 478.
pungillaribus imminere ll, 46.
pugnare de genu l, 196.
pullus nubibus immolari solitus ll, 7. 7.
pulmentarium ll, 325.
pulla lana ll, 672.
pulpa ll, 763.
pulpitum sonat ll, 804.
ex pulpito tibiæ omne genus organorumque consuevit ll, 307.
puluerem soluere, in quo circulus scriptus ll, 246.
puluerulenta virtus l, 345.
Pulvillo Capitolium dedicati filii mors nuntiata l, 171.
pulvinaria l, 150.
pulvinum ascendere l, 174.
pumilio ll, 259.
punctiunculas sentiunt articuli ll, 153.
punctiunculae dolorum l, 353.
puniendi tres causæ l, 296.
finis l, 24.
puniens irasci non debet l, 18. 24.
punire quomodo princeps debeat l, 295.
Pupulus deliciolum Senecæ ll, 33.
purgamensa ll, 674. seq.
- purgatio statum diem feruat* ll, 665.
purpura conchylio saturata Tyria ll, 90.
purpure color diversus unde ll, 586. seq.
purpurati ll, 259.
pustularum eruptiones ll, 233.
pusula l, 99.
putei cur hieme caleant ll, 753.
Puteolans pulvis miræ naturæ ll, 669.
Puteoli ll, 151.
Puteolorum turba ll, 260.
Pyladis domus ll, 804.
Pyrenæus Germanorum transitus non inhibuit l, 110.
Pyrrhonis præcepta ll, 804.
Pyrrhonii ll, 345.
Pyrrhus certaminis gymnastici præceptor l, 39.
Pyrrhi regis aurum repulit Fabricius l, 199. ll, 543.
Pyrrhum Fabricius monuit, ut insidias medici cavere ibid.
Pythagoras ll, 355. ait, aliam animum fieri intransitibus templum & oraculi operibus vocem ll, 397. cur animalibus abstineret ll, 480. perturbationes animi lyn componebat l, 69.
Pythagoræ amorem Seneca intecit Sotion ll, 480. discipuli quinquennium tacebant ll, 149. tacitus secessus ll, 355.
Pythagorica schola præceptorem non invenit ll, 804.
Pythagoricus quidam Sotion etiam mortuo debitam pecuniam

RERVM ET VERBORVM.

reddidit l, 575
orbis oraculis adscripta l, 168
thii filius a Xerxe occi- l, 77
thocles vt locuples faci- l, 67
ix & argentea & aurea l, 504
cides medicorum ll, 408

Q.

adra panis non est be-
 neficium l, 480
drantaria res ll, 320
druplatores beneficio- l, 577
estor est, vbi index de- l, 333
estiones inuitiles damnan- ll, 336
estionum liber ll, 350
estionum de vniuerso di- ll, 608. operosa solutio
 vtilitatis ferat ll, 502
estores l, 179
estuaria l, 544
estuosissime habere l, 457
 seq.
estura suffragator l, 381
mdies hæc, delicatorum
 ta cogitatio l, 332
rtana ad horam venit
 p. flagellis discussa l, 524
ssus l. e. deficiens ll, 95
tuordecim gradus l, 432
rela familiaris l, 401.
 a l, 509. de hominum
 fla omni tempore l, 391
rulorum increpatio &
 gatio ll, 424
rens & illex antiqua ali-

menta ll, 778
quies an summo bono adii-
 ci debeat ll, 374. mentis vn-
 de oriatur l, 343. bonum non
 est ll, 329. quibus vtilior ne-
 gotio l, 226
quiescentes semper & in-
 quieti reprehenduntur ll, 8
Quintius dictaturum pro-
 perat euadere l, 333
Quintii Catuli bustum l, 78
Quintii Sextii patris, magni
 viri & Stoici, liber laudatur
 ll, 86. vide *Sextius*.
Quiritium ius ll, 654
Quod est, seu *to* *ov*, sex
 modis dicitur a Platone ll,
 166. seqq.
Quod est, summum genus
 rerum ll, 168
quousque eadem, vox rabi-
 darum deliciarum l, 280

R.

Rabere ll, 93
rabiosus l, 6
Rabirius poeta l, 519
radicescere ll, 324
ramalia ll, 356
raptu vinere, iniuriosum,
 sapto mori, pulchram ll, 221
rastrum alienare l, 47
ratio quid ll, 196. seq. arbi-
 tra est bonorum & malorum
 ll, 202. bonum proprium ho-
 minis ll, 254. diis, homini-
 busque communis ll, 379. non
 eget affectum armis l, 20.
 nunquam in adiutorium affe-
 ctus assumit l, 12. omnis ho-
 nesti comes l, 463. sq. vbiq;
 respectanda l, 411. dominatur
 in

INDEX

in homine, nec ulli se sub-
 mittit ll, 373
rationalis philosophiæ par-
tis diuisio ll, 350
reapse, id est reipsa ll, 484
Rebili consularis, hominis
 infamie, pecuniam renuit Lu-
 lius Græcinus l, 415
recalustraster ll, 200
recens a voce l, 198
recentes a diis ll, 366
recita quibus adclametur
 ll, 404
recogito l, 341
recurrere ll, 143
reddere quid l, 522. 572. du-
 os exigit l, 501
reddidit gratiam, non dici-
 mus ll, 282
refectus consul ll, 461
referre l, 56
referre quid ll, 283
refigere se crucibus l, 318
reformare chirographum ll,
 398
refouere afflictas & fractas
 partes l, 115
refouere arma l, 316. seq
refractarius ll, 235
regalia fulmina ll, 640
regalis ingenii mos l, 545
regelari ll, 206
Reges, vide *Rex*.
Regiæ potentie ministri ar-
 guuntur superbiæ l, 401. sq.
Regiam, ad mensam adhibi-
 torum quale vitæ genus l, 75.
 seq.
regiones a bonis moribus
 alienæ vitandæ ll, 144
regionum electio parum
 confert studiis ll, 461
regnum aureo seculo penes
 sapientiam fuit ll, 354

regula ll, 255. iusti & ini-
 sti est lex l, 565
Regulus & *Virginus* Coss.
 ll, 739
Regulus l, 120. ll, 227. a Po-
 nis captus est; non victus l,
 493. clavis confixus l, 200.
 243. crucem vicit ll, 433. fidei
 & patientiæ documentum l,
 198. 200
reguli arca ll, 208
regustare bilem suam l, 201
reicula mancipia ll, 132
reiculi dies l, 318
relativa parem desiderant
 regulam l, 411
relativorum natura l, 501
religio primum militiæ vi-
 culum ll, 413
religiosi sunt boni etiam
 farre ac fritilla l, 388
remedia extrema in despe-
 ratione tentanda ll, 92. non
 sunt, quæ fortuito sanant l,
 525. seq.
remediorum compositiones
 l, 479. crebra mutatio nocet
 ll, 5. qualium usus apud ve-
 teres ll, 408
remetiri dicta & facta l, 94
 vinum vomitu l, 201. ll, 408
remigare contra aquam ll,
 560
remisceri ll, 227
remissio animis danda l, 244
remus auspicans l, 328
remus integer in aqua fra-
 cti speciem reddit ll, 585
replumbatur argentum ll,
 700
reponere post longam diem
 & in antecessum l, 483
repositorium ll, 272
reprehensiones in beneficiis
 cauere

RERV ET VERBORVM.

canendæ l, 402
reptabundus l, 356
res ab hottibus repetere l, 429
*verum natura cur nihil per-
 dere dicatur* l, 499. maior co-
 pia quam verborum l, 422.
*potius, quam verborum ratio
 habenda* ll, 127. 136.
*in rebus aduersis filios toi-
 dere moris est* l, 496
resalutaturus l, 239
refes animus ll, 394
*respublica an, quomodo, &
 quando sapienti administran-
 da* l, 221. seqq. siue sapienti
capessenda, ambigitur inter
Stoicos & Epicureos l, 374.
*378. sine Cæsare esse non pot-
 est* l, 276. seq.
*reipublicæ ingratitudo in
 optimos ciues* l, 509
reipublicæ qui profint l, 221
respublicæ dum l, 373
restagnare ll, 680
resupinare ll, 564
resupinus ll, 279
retenta ac renocata virtus
 l, 194
resentare l, 322. memoriâ
 ll, 231
retexere ll, 402
Pyropus quænam pars
Philosophiæ sit ll, 350
retorrida arbor l, 76
retorridi rami ll, 32
retrahere ingenii vires ll,
 274
retro vivere ll, 560
reuilascere l, 244
*rens sententiis paribus ab-
 soluitur* ll, 114
in reum exire l, 431
reorum mutum sordas l, 7. sq.

*rex animum latronis & pi-
 ratæ habens* l, 412. omnis ex
seruis oriundus ll, 125
Regis & tyranni discrimen
 l, 286. quomodo omnia esse
dicantur l, 558
*regi verborum intempe-
 rantia non est ex maiestate*
 l, 280
*regem maxime decet cle-
 mentia* l, 275. 277. 293. natu-
ra commenta est l, 293
*aut regem, aut fatuum na-
 sci oportet* ll, 805
reges cuius rei indigi l, 541
 546. cur amentur l, 275. 277.
 multa opertis oculis donant
 l, 485. mali cur regnent l, 482.
 Romani duo, quorum alter
 patre, alter matre caruit ll,
 485. quid securos præstet l,
 276. 286. seqq. 294. seq. Par-
 thos non potest quisquam fi-
 ne munere salutare ll, 54
*in reges quid homines ar-
 met* l, 90
regum animi notantur ll,
 134. contemptores perperam
 philosophiæ dedidi censentur
 ll, 235. consuetudo l, 546.
 amicis quanti consent bona
 consilia, exemplo declaratur
 l, 75
*Regibus exemplum positus
 Iupiter* ll, 637. maior securi-
 tas est ex mansuetudine l, 282.
 eis utilis est iræ contentia l,
 77
*a Regibus pronocatio ad
 populum fuit* ll, 484
Rhenus l, 315. 447. ll, 574.
 679. 700. - 47
Rhinocolara l, 80
Rhodanus ll, 679. 700
 000 2 *Rhodis*

INDEX

- Rhodii* vox effeminatissima ll, 216
- Rhodiis* libertas cum immunitate data l, 508
- Rhodiornm* fons ex intervallis fœda fundens ll, 678
- Rhodos* ll, 461
- ridens* in tormentis ll, 270
- ridere* an melius, quam flere l, 242
- ridiculis* diducta vestimenta ll, 583
- rixam* a lasso queri, vetus dictum l, 70
- rogantis* verba intercідenda l, 399
- rogo*, molestum & onerosum verbum l, 399
- Roganti* quod datur beneficium, serius datur l, 399
- Roma* quod tantum semel capta est, Scipioni debet l, 120. ll, 319. tributum spadonibus pendit l, 508
- Romæ* incendia dolet Timagenes, quod meliora sciret resurrectura quam arsisset ll, 370. puer statura ingentis viri l, 187
- Romæ* aut Scipio deesse debeat, aut Romæ libertas ll, 319
- Romana* eloquentia a Cicerone exstitit ll, 117. pax l, 204
- Romana* pacis exitium l, 277
- Romana* vitia l, 324. 508
- Romani* ducis verba ad milites locum occupaturos ll, 295. imperatoris vox notatu digna l, 562. imperii exsul auctor l, 111. roboris secta ll, 804
- Romapi* mores l, 15. 77. ll, 176
- Romanis* ingeniis intentum opus l, 140
- Romanis* quis primus persuaserit nauem conscendere l, 326
- Romanorum* duæ colonie in Corsicam deductæ l, 112. studia inutilia l, 326. ultimus Sylla pomerium protulit l, 328
- Romanus* populus ubicunque vicit, habitat l, 111. eius fideiiores socii l, 111. luctus l, 148. seq. sermo non tam properus quam Græcus ll, 117
- Romulus* periit solis defensione ll, 484
- Romuli* casa l, 114
- cum *Romulo* feruentia rapvorare ll, 817
- rorare* ll, 591
- rosa* hieme concupita ll, 556. toto lacu fluitans ll, 147
- in *rosa* iacere ll, 110
- rosæ* figuli inuentor ll, 362
- rubentes* cur iracundissimi l, 42
- rubor* subito viris gravissimis offusus ll, 30. bonum in adolescente est signum ll, 30. in quibusdam ab aliis fuit timendus ll, 30
- rubrum* mare ll, 684
- Ruffus* Pompeii Filii ll, 824
- Rufillus* ll, 322
- Rufus* ordinis Senatorii ab offenso Cæsare gratiam & munus impetrat l, 444. seq.
- ruinosi* parietes l, 93
- rumor* omnia quocunque perfert ll, 123
- rusticitas* l, 400
- Ruti-*

RERVM ET VERBORVM.

Rutilia Cottam filiam fecuta est in exilium l, 25

Rutilius ob innocentiam exsul l, 508. maliuolentiae expositus l, 356. in exilio viuit l, 243. solus Sullae dictatori aliquid negauit l, 198. exilium vicit ll, 433. suam damnationem libenter tulit ll, 76

Rutilii exilium l, 198. ll, 208. innocentia violata effulsit l, 185. ll, 276. exiliis animositas in reditus abominatione l, 548

S.

Sabbathis lucernam accendere ll, 416

Sabianum litus ll, 738

Sabinus. vide *Caluissius Sabinus*.

saccus homo est ll, 264

sacerdos Homericus ll, 290

sacerdotiorum candidatus l, 581

sacra conficere ll, 85

sacramento adacti l, 315. ro-

gatus ll, 192

ad *sacramentum* adacti l,

354

sacramenta ll, 417

sacrificantium ritus l, 210

ad *sacrificium* accessuri vul-

tum submitunt ll, 801

sacrilegium quarum rerum sit l, 561. an ex aliqua parte

bonum ll, 330

sacrilegia minuta puniuntur, magna in triumphis feruntur ll, 330

sacrilegi l, 504

sacrilegos omnes esse probat Bion l, 561

sacrilegus Deo iniuriam non potest facere l, 504. 562

sacrarium ll, 459. 802

sacrum municipale ll, 362

sacra alienigenarum gentium nota ll, 482

sacrorum sanctiora solis initiatis nota ll, 421

saeculum quot annos contineat secundum Senecam ll,

247. aureum ll, 354. 365. 519

saecula detestatio l, 298.

instrumenta ll, 41

sagum ll, 56

salarium ll, 425

saliaris saltus ll, 46

saliuam mouere ll, 274

Sallustius l, 284

Sallustii verba l, 456 ll, 180. imitator *Arpurnius* ll,

512

Sallustio vigente qualis orationis cultus ll, 512

saltus saliaris aut fullonius

ll, 46

Saluidienus l, 283

salutare Parthos reges nemo sine munere potest ll, 54

salutatio meritoria l, 329.

potentum l, 546

salutationes matutinae ll,

416. seq.

salutationum publicum exercee l, 264

saluator ll, 61

salutis initium peccati notitia ll, 91

Samnitum legati l, 117

sanabilis l, 515

sanguis, pars & materia nostri ll, 610. 754

sanguine nubibus litatum

ll, 707

sanguine vitalis calor continet-

licet sapientia sit bonum ll,

523

sapiens quis ll, 163. 178.

Deum aliquo antecedit ll,

154. Deos æquat ll, 379. etiam

in Phalaridis tauro per-

ustus exclamabit; Dulce est

ll, 198 exercitui pugnae pa-

rato assimilatur ll, 178. exter-

na incommoda sentit, nulla

interna ll, 233. incurari &

succumbere non potest ll,

228. miser fieri nequit ll,

378. nec liberorum, nec ami-

corum amissione affigitur, ll,

244. nihil cupit l, 558. quibus

rebus moveatur l, 260. 262.

non est dolorum expers l, 260.

ll, 239. 315. non ignoscet, nec

veniam dabit l, 308. seq.

non miserebitur. sed succur-

ret & proderit l, 303. non se

indignum vllis fortunæ mu-

neribus putat l, 352. seq. ani-

mm explicare felicius in di-

uitiis quam paupertate pot-

debeat

beat ll

pere, c

ducere

plenti

aphis

l, 264.

spero

neque

379.

iam,

ventes

fitne

aduoca

atior a

turba l

seipso

hoc a

23. Sto

ueniatu

sapie

beat ef

mus ta

tus sup

mus to

minet l

RERVM ET VERBORVM.

ditio ll, 315. & sapientiæ af-
fectatoris diuersa remedia in
contumeliis ferendis l, 270.
Stoici & Epicuri discrimen
l, 23

*sapienti an aliquid donari
& beneficium dari possit l,*
558. seq. 566. etiam in afflictis
rep. occasio est se proferendi
l, 224. furtum quomodo fieri
possit l. 562. nec a paupertate
nec a dolore nocetur ll, 314.
seq. nihil contra opinionem
accidit l, 24. non interdici-
tur naturæ contemplatione
ll, 192. sunt potentium iræ
declinandæ ll, 41. seq. conue-
nit oratio expedita & grauis,
non præpropere ll, 118. vt
Deo, omnia sæcula seruiunt
l, 330

*sapientem se non esse, quo-
modo quis intelligat ll, 178.
an numquam sui facti poeni-
teat l, 484. inter illum & stul-
tum quid intersit, si vterque
habere vult diuitias l, 366*

*in sapiente artes, præcepta
& experientia in vnum con-
spirare debent ll, 307*

*sapientes non fuerunt in
seculo fortunato ll, 366. om-
nes pares sunt & æquales
ll, 275. quo Denm antecedant
l, 209. soli veri gaudijs parti-
cipes ll, 73. quidquid oportet,
iuuat l, 412*

*sapientium in diuersum ite-
ra turba plus ex moribus
quam ex verbis Socratis tra-
xit ll, 25. voluptates quales
l, 350*

*sapientia quid l, 341. ll, 63.
347. ars est ll, 92. de quibus*

*rebus fit ll, 343. non est in li-
teris ll, 542. sola, libertas ll,
112. gignit nominis immor-
talitatem l, 330. an bonum
fit, sapere vero bonum non
fit ll, 523. futura an bonum
fit ll, 527. vetus, rudis fuit ll,
407. summa ll, 225. & philo-
sophia quomodo differant ll,*

*347
sapientiæ effectus l, 330. ll,
178. seq. inuenta amplificanda
sunt ll, 187. præcepta paroa
tenenda, sed ita, vt in prom-
ptu sint l, 554. præceptores
quales eligendi ll, 149. studi-
um vere liberale ll, 331. in-
dicium est, quando verbis o-
pera concordant ll, 62. con-
summata & procedentis viri
quo differant ll, 233*

*sapientiæ alludentes ll, 234
sapientiam professi repre-
henduntur a Seneca ll, 218. se-
stantium magnum discrimen
l, 248. seq. ll, 229. seq.*

*Sappho ll, 344
Sardes, Asiæ ciuitas maxi-
ma l, 544*

*Sarmatas Danubius cohibet
ll, 574. 747*

*Sarmatiæ rex ll, 288
Sarmatica & Romana dis-
terminat Danubius ll, 574*

*satagei ll, 430
Satellitii Quadrati diuitum
arrosoris, arriſſoris & deri-
ſoris consilium Sabino datum
ll, 88*

*satrapæ ll, 66
Satrius Secundus l, 185*

*ſaturitas etiam in aqua &
polenta ll, 57*

*Saturnalia ll, 54. 814. non
semper*

INDEX

- semper erunt* II, 821
Saturnius Luscus II, 824
Saturnus & Mars II, 338
Saturni stella II, 779. 800
scabies foeda I, 219. II, 674
scapulae nude ac foetentes I, 369
scapulas tegere II, 184.
verberibus praeberere I, 72
scapulis suum reddere II, 53
Scaurus senatus princeps I, 481
Scapri locus de Aristone philosopho II, 92. vide *Marcus*.
sceleratis nunquam contigit securitas II, 429. 470
sceleris in scelere supplicium est II, 429
scelerum enumeratio & reprehensio I, 32. seq.
scenae artifices I, 575. periti II, 550
in scena elatus II, 259. 278
scenici artifices quomodo verecundiam representent II, 31
schola deserta, theatrum sacrum II, 252
schola philosophi, quibusdam otii diuersorium est II, 477
sciathus I, 109
sciebam, sapientis vox II, 260
scientia rerum, bonum II, 101. quarumdam rerum inutilis I, 326. seq. quae utilis ac necessaria sit I, 556
Scipio Aemilianus eodem fere tempore patriae triumphum & duorum fratrum funera spectauit I, 148. a Paulo patre in adoptionem datus I, 171
Scipio Africanus rusticitatis ab aliquibus damatur II, 321. a Republica dimissus I, 508. exsul Liternum se recepit I, 333. Carthaginis horror II, 319. Hannibalis victor & Antiochi I, 333. sine ira bellum gessit I, 14. tripudiare solebat I, 344
Scipionis Africani pietas in fratrem captum & mortuum I, 148. villa, manes, arca & sepulchrum II, 318. balneum quale II, 319. erga patrem beneficia I, 451. filia Cornelia I, 174. filiae ex avario dotem acceperunt I, 120
Scipio alter cunctatur circa Numantiam I, 14
Scipio Numantiam claudit & comprimit II, 197
Scipio Cn. Pompeii focer morte sua maioribus se parem fecit II, 78
Scipionibus fatalis in Africa gloria II, 78
scire & meminisse quid differant II, 105. plus velle, quam sit satis, intemperantis genus est II, 343
Sciron, ventus Athenis infestus II, 733
scordalus II, 160. 300
scorpiones II, 620
scorteum II, 706
scribendum & legendum simul II, 304
Scironia amica Drusi Libonis II, 217
Scribonia socrus filiae Claudii II, 819. a Claudio occisa

RERV M ET VERBORVM.

ibid
scripta eruditorum homi-
 num ignotos nota faciunt ll,
 66. quorundam clarum no-
 men habent, sed exsanguia
 sunt ll, 186

scrutationem populo præ-
 bere l, 362

Scythæ comam spargunt ll,
 969. iracundissimi l, 39. tergis
 vulpium & murium teguntur
 ll, 358

Scythis bellum indixit Da-
 rius l. 77

Scythia l, 110

Scythia Rex ll, 280

Scylla ll, 101. 375. 684. sa-
 xum est non terribile nautis
 ll, 273

secedere & in alia parte con-
 fidere ll, 524

secreta eloqui nulla lex ve-
 tat l, 513. an ebrio tuto com-
 mitti possint ll, 301

secundas agere l, 68. sortiri
 l, 420

securitas securitate mutua
 paciscenda est l, 294

securitatis pars maxima quæ
 ll, 469. seq.

an *sedeat*, delicatus inter-
 rogat l, 325

in *seductu* l, 221

segregem vitam agere l,
 471

Seianus ad latus Tiberli
 flexit l, 173. Cordum Satrio
 Secundo congiarium dedit l,
 185. summis honoribus fun-
 ctus, a populo in frusta diui-
 sus fuit l, 237

Seiani crudelitas l, 185

Seiani tam odium, quam
 amor periculosus ll, 157

de *Seiano* cum actum est,
 prodigium visum ll, 577

Seianiani satellites l, 156.

Seianianum iugum l, 157

sela dicuntur Græcis ful-
 gores ll, 599

selektorum turba l, 431

in *sella* prottare l, 390

in *semen* relinqui ll, 808

seminum vis l, 447. ll, 611,
 seq.

seminimem & affectum re-
 creare l, 486

semiliber l, 316

seminudus ll, 182

seniorbis ll, 594

semisomnis l, 329. ll, 554

seminiri ll, 478

senatorem a sexagesimo an-
 no lex non citat l, 336

in *senatu* post decimam ho-
 ram novas relationes fieri,
 vetitum erat l, 245

Seneca animum animal esse
 concedit, actiones eius ani-
 malia negat ll, 500. seq. sedu-
 lus auditor Attali fuit ll, 477.

& Fabiani Papyrii ll, 442.

Claudio Cæsari adulatur l,

146. sq. Ciceronis exemplum

secutus est in Cleanthi ver-

suum conuersione ll, 475. de-

crepitum se vigore animi non

desistui, nec mortis metu te-

neri scribit ll, 84. seq. cum

Earino cursu contendit ll,

297. Demetrium secum cir-

cumferre solitus ll, 182. dili-

gens vinearum fossor ll, 657.

dissentit a Stoicis l, 372. ll,

499. seqq. 524. seqq. dormi-

turus facta & dicta diei reme-

titur l, 93. dubitat de anima-

rum æternitate ll, 451. 463.

INDEX

epistolis suis clarum se Lucium reddere promittit II, 66. immodice Annæum Serenum fleuit II, 185. in quantum Stoicos sequatur I, 341. 372. seq. Iuuenis edidit volumen de motu terrarum II, 745. magnorum virorum imagines & natales celebrat II, 186. sq. matrem de suo exilio consolatur I, 103. medico vsus II, 460. meminit librorum suorum de Beneficiis II, 281. naufragium fecit II, 324. nihil sibi mali in exilio esse probat I, 106. non turbatus fuit clamoribus II, 298. ob senectutem lectulo affixus II, 207. patre rogante animalium abstinentiam reliquit II, 482. puer apud Sotionem philosophum sedit II, 139. quæsturam gessit I, 129. qualis in exilio fuerit I, 130. quantum profecerit ex Attali auditione II, 477. Scipionis manes ad aram adorat II, 318. se paruo contentum scribit II, 561. senectutis suæ argumenta colligit II, 32. 84. senex philosophum disputantem audit II, 252. urbis fuga febrem fugit II, 459

Senecæ abstinentia II, 481. seq. annuculus I, 129. cibus II, 461. condiscipulus Claranus II, 194. filius I, 106. 127. fratres II, 690. frater Gallio I, 338. infelicitas in nauigando II, 151. sq. infirmitas mentis iam ad recta, iam ad praua vergentis I, 213. iuuenta in Tiberii Cæsaris principatum incidit II, 482. libri moralem philosophiam continentes II,

476. 490. lectus, prandium, vehiculum II, 324. seq. mala valetudo II, 154. 266. 459. mens inter varios clamores constitit II, 160. nomen, prænomen & cognomen I, 462. opus & quæstiones de morali philosophia I, 193. II, 471. spes de sui restitutione I, 146. somnus II, 298. vigiliæ, & de posteris cura II, 20. villicus II, 33. vxor Paulina II, 459. vxor mortua I, 227. vxoris furas Harpasse II, 142

Senecæ pater philosophiam oderat II, 482. ideo Heluium minus studiis indulgere passus I, 126. amorem Pythagoræ iniecit Sotio II, 480

Senecam patris senectus in vita retinuit II, 266. seq.

Senecio Cornelius, eques Rom. ex tenui principio se promouens, subito angina suffocatur II, 446

senectus quid I, 168. II, 484. lassæ ætatis, non fractæ, nomen II, 84. quando attentius conseruanda II, 461. & morbi coniuncti apud Virgilium II,

484

senectutis commendatio II, 32. extrema an fastidire oporteat, & finem non opperiri, sed manu facere II, 173
senectutem in aula quomodo quidam consecutus sit I,

54

senex elementarius, res turpis I, 223. II, 109. linteatus, laurum & lucernam medio die præferens I, 368

senis & iuuenis corrigendi diuersa ratio II, 82

seni

RERVM ET VERBORVM.

ni quoque discendum est	<i>seipse</i> , id est <i>seipse</i> II, 484
2. turpe, ex commenta-	<i>septa</i> I, 33
apere II, 105	<i>septemtrio</i> ventus II, 732
te viuere incipiente ni-	<i>septemtrionalis</i> plaga II,
urpins II, 40	706
tes pueris similes I, 262.	<i>septimum</i> palmarum spatium
ali & iracundi I, 42. 70	II, 98
nes orbos in litteram di-	<i>sepulchri</i> titulus I, 336
e II, 212. puerorum vitia	<i>sepultura</i> sapienti negligenda
re, turpe est II, 9. imbe-	II, 381
as mortalitatis admonet	<i>sepultura</i> iactura non ælti-
I, 123	manda est II, 828
um decrepitorum que-	<i>sequius</i> loqui de aliquo I,
de vita I, 1323	552
ibus infantia exprobratur	<i>Serapio</i> philosophus volu-
II, 72	bilis linguæ II, 115
le corpus naui dchi-	<i>Serenus</i> I, 217. 223. 248
i & edificio putri com-	<i>Serenus</i> Seneca minor mor-
ur II, 95	tnus II, 185
ilis anima in primis la-	<i>Seriphus</i> I, 109
est II, 98	<i>sermo</i> improborum vitan-
ibilene an intelligibile sit	duus II, 562
in summum II, 565	<i>serpens</i> in Africa sæuus II,
<i>Sus</i> , id est sententia II,	296
505	<i>serpens</i> pestifera II, 121
us de bonis & malis non	<i>serpentes</i> parua I, 299
est II, 201. in homine	<i>serra</i> inuentor fuit Dæda-
in aliis animalibus tar-	lus II, 356
II, 566. constitutionis	<i>serrarius</i> II, 161
1 sit animalibus II, 549.	<i>Sertoriana</i> arma II, 401
lunes II, 27. quomodo	<i>seruator</i> an dicendus, qui
motus varios firmandi	aliquem seruauit I, 413
I, 93	<i>seruientibus</i> ira perniciosa
<i>entiam</i> alicuius in sena-	est I, 76
ui II, 203. diuidere I,	de <i>Serui</i> regis matre dubi-
342. II, 69	tatur II, 484
<i>entia</i> abrupta & suspi-	<i>Seruili</i> I, 284. <i>Seruili</i> Va-
II, 505. pueris ediscen-	tie villa II, 157
II, 105	<i>Seruilius</i> lacus I, 99
<i>entiis</i> paribus reus ab-	<i>seruilius</i> literarum ignari
r II, 114	I, 231
<i>entiarum</i> vitia II, 512	<i>seruitus</i> corporis solius est,
<i>lire</i> mortuum an bene-	non mentis I, 440. quæ gra-
I, 512	uissima II, 654. <i>urbans</i> & se-
	riata

I N D E X

- riara l. 88. paucos, plures ser-
 vitutem tenent ll, 71
servitutem morte effugit
 Lacon puer impubes ll, 265
servus nomen est ex iniuria
 natum ll, 101. an domino bene-
 ficium dare possit l. 438. omnis
 ex regibus oriundus ll, 125.
 cœnanti ad pedes stat l. 444.
 cum peculio licet domi sit,
 huic tamen munu. dare pot-
 est l. 559 in primam decuri-
 am coniectus quam gratiam
 retulerit domino ll, 132
servus Domitii erat medi-
 cus l. 443
servi definitio Chrysippea
 l. 441
servi a pedibus domini sta-
 re soliti l. 444. cœnti ad me-
 moriam refricandam ibid. et-
 iam mensæ admovendi ll, 134.
 olim familiares appellati ll,
 133. ex dominis facti & ex
 servis domini ll, 133. seq.
 quomodo tractandi ll, 131. seq.
 omnes sumus ll, 133. quot, tot
 sunt hostes ll, 131
servis ad statuam confugere
 licet l. 292. quomodo domini
 beneficium dare possint l. 440.
 colendi potius domini, quam
 timendi ll, 134
servorum dies festus ll, 133.
 fidelitatis erga dominos ex-
 empla l. 441. seqq. fuga non
 ægre ferenda ll, 473. varia mi-
 nisteria ll, 131. seq. numerus
 Demetrio quotidie relatus l,
 229. ira non pauciores ceci-
 derunt, quam regum ll, 10
 cum *servis* familiariter est
 vivendum ll, 130
servos ad pileum vocare ll,
 134. Epicurus amicos voca-
 nit ll, 473. vt a liberis cultus
 distingueret, aliquando dicta
 in senatu sententia est l. 298
severitas non est contraria
 clementiæ l. 307
Seuerus Cornelius Ætnam
 descripsit ll, 274. vide *Cornelius*.
Sextius Cornelius cur ani-
 malibus abstinnerit ll, 480. di-
 cebat, Iouem plus non posse,
 quam virum bonum ll, 238. i-
 ter ad deos monstrat ll, 238
Sextius pater latum clauum
 D. Iulio dante repulit ll, 433.
 vid. *Q. Sextius*.
Sextii Græcis verbis, Ro-
 manis moribus philosophan-
 tis imago de exercitu atque
 sapiente ll, 176. consuetudo
 excutiendi totum diem l. 91.
 dictum l. 58
Sextiorum nona & Romani
 roboris secta inter initia sua
 extincta est ll, 804
Sextus Papinius flagris &
 C. Casare animi causa cæsus
 l. 78
Sextus Pompeius sorori &
 fratri superstes l. 148. cur con-
 sul factus l. 481
Sextus Trallus ll, 823
Sicilia l. 315. ab Italia in-
 undatione seclusa est ll, 769
Siciliæ circumitus ll, 233
 laus ll, 694. in Siciliæ stagno
 quodam iniecta non mergun-
 tur ll, 673
Siculorum iuuenum pietas
 in parentes l. 455-548
Siculum æquor ll, 684. pe-
 lagus auster exasperat ll, 43
Sidera quinque ll, 778. per-
 petuo

RERVVM ET VERBORVM.

nentur l, 109. sem-
 opere, ita in pastu
 olantia ll, 577. seq.
 tentis fulgoris cau-
 ll, 580
 defectio cur brevis
 q. vis in fluminum
 conspicua ll, 675
 nari superfusa ll,
 764
 a ll, 33
 rationem parem l,
 nsum l, 570
 es l, 416
 ll, 795
 petere l, 457
 n detestatio l, 435
 n non est studiis ne-
 ll, 160
 s habeo in castris
 l, 82
 vir l, 67
 testis domoram ac
 556. seq. fulmine
 ll, 622. tonitres ll,
 574
 s qui l, 41
 tatis indicium ira-
 l, 64
 l, 304
 fortiora dicta l, 236
 in modum expri-
 ll, 620
 lex esto ll, 371
 ll, 164
 concutiens l, 368
 is ll, 80. 825
 xuriosorum ll, 540
 das quomodo ex de-
 culo fieret, Demo-
 m docuit ll, 363
 is interdum remo-
 l, 245
 l, 406

focculus aureus margaritis
 distinctus osculandus porrigi-
 tur ibid.
socialis animal l, 556
societas salua quando fit l,
 53. seq.
societatis appetitio natura
 innata ll, 418. commoda l,
 471
sociorum garum ll, 411
Socrates ll, 188. ab amicis
 se coargui passus l, 73. ab A-
 theniensibus damnatus fuit l,
 378. damnatus an iniuriam
 acceperit l, 256. ad Archela-
 um regem cur venire nolue-
 rit l, 495. an sibi agat gratias,
 quod ipse se docuerit l, 497.
 Aristophani iocorum materi-
 am praebeat l, 368. carcerem
 intravit ipsi loco ignominiam
 detractus l, 121. carcerem
 omni curia honestiorem red-
 didit l, 368. in carcerem con-
 iectus l, 85. in carcere disputa-
 tas & exire noluit ll, 76. tri-
 ginta dies in carcere exegit
 ll, 216. in carcere moritur l,
 43. colapho percussus quid
 dixerit l, 71. cum pueris ludere
 non erubuit l, 244. facetus
 derisor omnium, maxime po-
 tentium l, 496. loquens in-
 ducitur l, 365. 368. seq. non
 fuit patricius ll, 124. pallium
 verecunde ab amicis petit l,
 577. perpefficius senex, per
 omnia aspera latus ll, 152.
 466. totam philosophiam ad
 mores reuocauit ll, 224.
 quam summam dicat sapien-
 tiam, ibid. serui castigatio-
 nem, ne irasceret, distulit
 l, 18. Sophroniscum expirare
 209.

I N D E X

non patitur I, 450. venenum
vicit I, 198. 200. II, 433. ve-
ritatem & virtutem idem esse
dicebat II, 226

Socratis æqualitas in fortu-
næ inæqualitate II, 467. cala-
mitatum enumeratio II, 466.
idem vultus I, 32. irati signum
I, 73. libertas & constantia
sub triginta tyrannis I, 225.
II, 467. mors laudatissima I,
198. patientia in comædorum
salibus & vxoris iniuriis fe-
rendis I, 269. responsum da-
tum cuidam quærenti, quod
peregrinatione nihil profecerit
II, 89. pater fuit Sophroni-
scus I, 450. ex moribus plus
quam ex verbis philosophi
traxerunt II, 15

Socrati Alcibiades & Phæ-
drus obiecti I, 369. seipsum
donauit Æschines pauper I,
389

Socratem calix venenatus
e carcere in cælum transtulit
II, 208. cicuta magnam fecit
II, 40. in carere Athenæ oc-
ciderunt I, 225. vix fama re-
cepit II, 276

cum *Socrate* disputare licet
I, 328. viuendum II, 465

Socratici foetus prouentus
I, 228

sol quibusdam saxum aut
fortuitorum ignium globus
I, 583. etiam sceleratis oritur
I, 477. aliquando causa venti
II, 723. an terra seu orbe ma-
ior sit II, 586

solis alimentum II, 756. area
vita II, 580. defectio perfecta
II, 596. defectio quomodo de-
prehendatur II, 596. quomodo

fiat II, 596. defectionem quan-
topere Archelaus rex metue-
rit I, 496. defectione Romu-
lus periit. II, 484

solis & lunæ dotes I, 475.
dux & vis integra est, etiam
inter opposita miracula II,
798. officium I, 466. radio-
rum duplicatio causa doloris
II, 708. bones vbi stabulare
fingantur II, 676

solis quantum debeatur I,
534. 536. propiora an cali-
diora II, 709

solem quidam pedalem di-
xerunt II, 586. quidam nec
orientem nec occidentem viderunt
II, 555

in *sole* quodnam admirati-
one dignum II, 776

soles bini ternique visi II,
595. seq.

solatium maximum in morte
propinquorum I, 132

soleatus II, 79

solitudo mala suadet II, 87.
quibus vitanda II, 28. seq. eius
commoda & fructus ibid. cum
frequentia m. scenda est I,
244

solacisum scienter com-
missum non erubescit Gram-
maticus II, 406

Solon Athenas æquo iure
fundauit II, 355. vino indoluit
I, 245. cur atricidis nullam
legem sanxerit I, 297

solstitium & bruma in quibus
signis fiant II, 66. 68

soluere in debitum II, 19

solutio omnis non idem, sed
tantumdem reddit I, 522. seq.
difficilium questionum ad
quid profic I, 522
in

RERVM ET VERBORVM.

utrum imputo II, 22
 II, 347. apud Latineque in vsu est, ibid.
mata, id est, *captiones*
 Latine *cauillationes*
 r II, 496
clis opinio de Nili in-
 o II, 699
oniscus Socratis pater
 I, 450
io II, 272
detrahe I, 424. mu-
 rum I, 7
inexplicabilis I.
 512
philosophus II, 139.
oræ amorem Senecæ
 II, 48
nibus tributum Roma
 I, 58
io quid fuerit & quo-
facta II, 614
ia instrumentum tex-
 II, 359
es II, 168
aculum Naumachiae fe-
 n II, 221. meridianum
 II, 16 seq.
acula matutina II, 219.
ndrica I, 28. bonis mo-
ammosa II, 17. mane &
e fiebant II, 17
ularia II, 712
ulariorum vsus Senecæ
 re innotuit II, 360
ularibus latis diem ad-
 e II, 312
ulator II, 706
alum iratis opponen-
 , 58. concanum qualem
 iem reddat II, 587
li ratione imago red-
 II, 587
ula cur iuuenta II, 601.

seq. ex multis minutis com-
 posita II, 588
speculorum variae naturæ
 II, 591. 603. luxuries II, 604
 de *speculis* duæ opiniones
 II, 587. seq.
specus veneranda II, 119
specus subterraneæ II, 663
sperare qui definit, an de-
 finat timere II, 12
spes nomen incerti boni II,
 29. improborum vt vitanda
 II, 469
spes longas inchoantium
 dementia II, 447
Spensippus putat beatum
 sola virtute fieri posse, non
 tamen vnum bonum esse,
 quod honestum est II, 312
Spensippo serui castigatio-
 nem Plato commisit I, 72
sphaeromachia II, 277
spiramentum I, 210
spiramenta II, 755. 787
spiritus & sanguis corporis
 humani II, 754
spiritus sacer intra nos se-
 det II, 118. seq.
spiritus quomodo subeat
 terram II, 760. 763. an sit cau-
 sa motus terræ II, 757. seqq.
 770
spiritus vitalis terræ inest
 II, 755. sq.
spiritus terræ motus causa
 statuitur II, 752. sq. 757
spiritus vis II, 610. seq.
spiritus & venti discrimen
 II, 728
spissamentum II, 99
spississimum II, 296
splendidum nihil sine luce
 II, 100
splendoris & lucis discrimen

INDEX

- men* ll, 65
spoliarium ll, 385
spolium l, 285
spondere pro indicato l, 468
spondyli ll, 411
spongia ad emundanda ob-
scena ll, 219
spongia inserta os moritu-
ris inclusum l, 79
sponsalia l, 488
sponsaliorum genus decen-
tissimum est adulterium l, 391
Sp. Papinii lucifuge vita
describitur ll, 559
Stabianum litus ll, 738
stabilitor, Dei cognomen
 l, 462
stagna quaedam sine fundo
 ll, 668 sacrata ll, 119. subter-
anea ll, 665
stamen rectum ll, 359
Statilia inscribi suo monu-
mento iussit, se xcix annos
vixisse ll, 265
in Statoniensi lacu natus in-
sula ll, 673
stator Deus l, 462
statuarii ll, 939
status fulminis genus ll, 634
stella super lanceam visa ll, 579
stella Artemidoro innume-
rabiles ll, 787. cur stare vel
redire dicantur ll, 797. falso
putantur decidere aut transi-
lire ll, 78. variae l, 113. volan-
tes ll, 594. transvolantes tem-
pestatis signum ll, 579. exi-
stunt quidem interdiu, sed
sole sunt obumbratae ll, 579
stellarum transvolantium
 ll, 619
stellarum alimentum ll, 611.
 755. cursus l, 475. seq. affe-
ctus ll, 616. numerus & no-
mina quamdiu fuerint exco-
gitata ll, 796. concursu non fit
Cometes ll, 785. seqq. quin-
que cursus solum quando ac-
tus esse coeperit ll, 778. po-
testas a Chaldaeis observari
 ll, 778
stellis duplex motus ll, 791
de stellis quaestiones ll, 776
stemma non inspicere docet
philosophia ll, 124
stemmatum flexura l, 445
stercorosum ll, 736
stigmata ingratum hospiti
tem testantia l, 487
Sailponis auditor Crates l, 28.
obviator Epicurus l, 27. responsum Demetrio da-
tum interroganti, numquid
perdidisset l, 254
Stilponi quid Epicurus ob-
iecerit ll, 23
stilus & lectio coniungenda
sunt ll, 304
stipatores l, 298
stips aris abieci non est be-
neficiu l, 480
ad stipem manum in ponte
porrigere l, 364
stirpis humilitas sapientia
non est inspicienda ll, 124
Stoica lingua ll, 37. senten-
tia ll, 70. significatio ll, 175
Stoica sectae paradoxum l, 421
Stoica sectae speciem quidam
ad vitia hortantur ll, 664
Stoicus quidam Seneca amicus
Marcellinum ad mortem
subeundam hortatur ll, 268
Stoici

RERVM ET VERBORVM.

Stoico vox communis cum
pone II, 27

Stoici animam hominis ma-
pondere extriti permeare
posse existimant II, 165.
enī I, 478. Deo rotundam
nam dant II, 503. duos in-
os statuunt I, 47. genus
superius ponunt II, 168.
ulis & Genium Iunoem
erunt II, 491

Stoicorum animalia infinita
det Seneca II, 500. seqq.

Peripateticis disputatio
ff. ctibus II, 521. decretum
petuo actu sapientis I,
exempla & præcepta I,
paradoxa aliquot I, 505.

doxum, sapientem num-
n facti sui poenitere I, 484.

itum, sapientiam bonum
sapere bonum non esse,

minatur II, 523. præcepta
ctu mori imperantia II, 19.

Ratio, an sibi aliquis bene-
m dare possit I, 497. opi-

de Cometis & ceteris cos-
tentis II, 795. opinio de

tate bonorum probatur
95. opinio de rerum prin-

is II, 662. sapientia a Ze-
e coepit I, 12. secta vul-

nitimis dura, sed reipsa le-
& benigna est I, 305. secta

fati immutabilitate defen-
ir II, 632. seq.

Stoicorum & ceterorum sa-
ntum discrimen I, 248

Stoicorum & Epicureorum
ensio de otio sapientis I,

33

Stoicorum actorum contex-
virilis & continuus II,

. paradoxorum nullum fal-

sum est II, 324

Stoicis vna saltem causa II,
188. sq. publica voce occurri

solet II, 521. seq. præceptis
quæ fidem detrudere soleant

I, 200

cum *Stoicis* hominis natu-
ram vincere I, 329

Stola indutus I, 351

Stomachicus II, 79

Stomachus intemperans II,
7. morosus II, 268 suspectus

I, 68. deliciis dissolutus I, 115

Stomachi fasti diem est mul-
ta degustare II, 6. morbo viti-

ati simile I, 503

Stomachosus I, 6

Stratonis Peripateticæ phi-
losophæ cultoris decretum

de terræ motu II, 753

Strigare II, 100

Strophis ac facis remotis II,
85

Struthiocamelus depilatus I,

267

Strymo flauus II, 574

Studia inutilium literarum
arguuntur I, 326

Studia liberalia cur ita dicta
II, 33. ad alia multum, ad

virtutem nihil conferunt II,
339 342. non censentur inter

bona II, 334. seq. præsidia cer-
tissima sunt I, 127. tristitiam

omnem euertunt I, 126. 152.
reddunt homines claros &

nobiles II, 65

Studiorum modus tenendus
I, 230 seq.

Studiis liberalibus non ob-
sta. t negotia II, 160. 182

Studiis non necessarium est
silentium II, 160

in *studiis* utilis, non subti-

lia

PPP

INDEX

<i>lia querenda</i>	I, 326	<i>ta est</i>	II, 46
<i>studiosa luxuria</i>	I, 231	<i>sudatoria</i>	I, 345. <i>ficci vaporis</i> II, 14. <i>seque</i>
<i>stultitia</i>	II, 28. III. cur nos tam pertinaciter teneat II, 177. semper incipit vivere II, 40. 75	<i>sudor</i>	quibusdam etiam constantissimis in populi conspectu erumpit II, 145
<i>stultus omnia vitia habet</i>	I, 477	<i>sudorem</i>	quid aquileges vocent II, 664
<i>stulti & sapientis quod discrimen, si uterque habere vult diuitias</i>	I, 366	<i>Suses</i>	I, 23
<i>stulti res non est</i>	I, 424. <i>vita quæ</i> II, 47	<i>sufflaminanda rota</i>	II, 325
<i>stulto nulla re opus est, sed omnibus eget</i>	II, 26	<i>suffragatio materna</i>	I, 188
<i>stulti omnes mali</i>	I, 504.	<i>suffragator</i>	I, 581
<i>sequ. omnes insaniunt, nec tamen omnes elleboro curantur</i>	I, 424	<i>suffragatores</i>	I, 333
<i>Styx in Arcadia mortifera</i>	II, 472	<i>suggillatio</i>	I, 515
<i>sub ictu</i>	II, 234	<i>sugillare</i>	II, 36
<i>sub manu pasci</i>	II, 222	<i>sulphuratio</i>	II, 663
<i>subinflere</i>	II, 685	<i>summa summarum</i>	II, 118
<i>sublimia quæ dicantur</i>	II, 688	<i>summarium iam dicitur</i>	breniarium II, 13
<i>suboles</i>	I, 175	<i>summula minutæ</i>	II, 266
<i>subrecti montes</i>	II, 759	<i>superadornatæ materiæ</i>	II, 700
<i>subrectis ire vexilis</i>	I, 506	<i>superbia in beneficio dando vitanda</i>	I, 4. 6. ministrorum regis potentis reprehenditur I, 401
<i>subrigere plana</i>	II, 745	<i>superbiæ proprium</i>	I, 96
<i>subriguntur capilli</i>	I, 329	<i>superciliofi censores</i>	II, 56
<i>subrubicundus</i>	I, 63	<i>superfundi</i>	I, 230 II, 746
<i>subscriptionem edere</i>	II, 824	<i>supermicare</i>	I, 470
<i>componere</i>	I, 444	<i>superstitio quid</i>	II, 554
<i>subcisiua res</i>	II, 5	<i>superstitionis argumentum, abstinencia quorundam malium</i>	II, 410
<i>subtemen</i>	II, 359	<i>supernacua studia reprehenduntur</i>	I, 256
<i>subtilitas nimia veritati infesta est</i>	II, 345	<i>supernacuis super sedenda</i>	I, 23
<i>subula armatus</i>	II, 308. <i>leonem excipere</i> II, 296	<i>supinata testudo</i>	II, 58
<i>succussio terræ motus species</i>	II, 750. 761	<i>supparum</i>	II, 26
<i>Sacro</i>	I, 15	<i>supplicium militare</i>	I, 2
<i>sudare & bibere, cardiaci vi-</i>		<i>nocturnum reprobatum</i>	I, 3
		<i>ad supplicium decem mor-</i>	

RERVM ET VERBORVM.

medii l, 241

supplicii verba solennia l, 22

supplicia scripta ll, 429.

multa principi turpia sunt. l,

298. de sceleratis sine ira sumenda l, 23

suppurare l, 223. ll, 179

suppurata tristitia ll, 279

suppurationes prae cordium ll, 42

Surrentinum litus ll, 738

sus confector l, 98

suspectus sui nimius ingratos facit l, 417

suspensurae balneorum ll, 361

suspicionibus locus dandus non est l, 45. seq.

suspiciosi ll, 506

susplicando ius peccandi fit ll, 8

suspirium, id est asthma ll, 15

sutrinum ll, 361

Sybaritarum ciuitas l, 47

Sylla coloniam in Corsicam deduxit l, 112. Romanorum

ultimus pomerium protulit l,

328. septem millia ciuium

trucidari iussit l, 286. violentissimus erat rubore suffusus

ll, 31. an dicendus sit tyrannus l, 286

Sylla dictum ad senatum ob gementium conclamationem exterritum l, 286. seq.

crudelitas l, 56. 78. 286. proscriptio l, 29

Sylla dictatori solus aliquid negauit l, 199.

ll, 76. vide L. Sylla.

Syllanae crudelitatis exemplum, quod a republ. liberos

proscriptorum remouit l, 56:

proscriptionis spoliarium l, 199

syllogismi ll, 504

symphonia ll, 147. 562

symphonia & classicum ll, 147

symphoniarum cantus ll, 35. 145

syngrapha l, 565

Syracusae l, 175. ll, 579

Syria l, 315. ll, 34. seq.

Syriae moles bello viri l, 13. oppida terrae motu agitata ll,

369. rex Demetrius ll, 789 in Syriae stagno natant lateres ll, 673

in Syria totius populi nares recisae sunt l, 80

Syrtes ll, 101

Syrrium incerta vada l, 189

Syrtica gentes in desolito latent ob aestum ll, 358

Syrticum mare l, 352

T.

Tabellam dimittere l, 430

ex tabella recitare ll, 820

tabellae foeneratorum l, 521

tabellariae naues ll, 260

tabernaculum in cubiculo ll, 262

tabula l, 565. ll, 53

tabula nouae l, 386. ll, 287

tabula nouae beneficiorum l, 386. seq.

tabula publicae l, 49. eadem codices dicti l, 327

tabularum duodecim cautio ll, 707

tabula XII loqui, quomodo

dicant

INDEX

- dicantur ll, 511
tabularios lassat patrimoni-
um ll, 337
tadium rerum quomodo
tollendum l, 221
salaria, tormenti genus ll,
153
Talthybius deorum nuncius
ll, 822
Tamusi annales ll, 385
tamen etfi l, 463
Tantalus ll, 825
tanto fortior, *tanto* felici-
or, la. dandi formula l, 243
tanto melior surge ll, 100
santo melior, *tanto* felicior
ll, 229
tardiloquium laudatur ll,
117
Tarentum l. 220. ll, 211
Tarpeio proditor hostisue
publicus imponitur l, 19
Tarquinius l, 414
Tauromenitanum litus ll,
273
taurus colore rubicunde ex-
citatur l, 189
tauri & *vrſi* pugnam sus-
ceptor expectat l, 98
teſtorio gregali inducta
balnea ll, 321
teſtorum machinationes non
excogitavit philosophia ll,
355
teſtamen ll, 764
teſtula in extrema ſtare ll,
33
Telephorus Rhodius decur-
tatus in cauea paſtus fuit l,
77
circa *Tempe* noxia pecori
aqua ll, 672
temperantia quid ſit ll, 342.
421
temperatura corporis tolli
arte nequit ll, 30. ſeq.
tempeſtatis argumenta que-
nam habeant nautæ ll, 579
ſeqq.
tempeſtates an manuſculæ
redimantur ll, 7-7
templa compoſiti intramur
ll, 801. intrantibus cur alim-
animus fieri debeat ll, 396
templorum foribus affidere
ll, 417
temporantiæ amicitia ll, 21
tempus ad neceſſaria diſce-
da non ſufficit ll, 139
temporis breuitas ll, 139. 132.
diſpendia varia l, 223. 313. ll,
532. edacitas l, 102. fuga col-
ligenda & ſeruanda l, 321. ll,
3. 482. iactura triplex ll, 3.
partes tres ll, 568. partes in-
ter ſe comparatæ ll, 321. ve-
locitas l, 320. ll, 139. vilitas
cur tanta l, 313. 318. præſentia
ſola ratio habetur l, 428. ve-
locitas non patitur ſupernu-
cua diſcere ll, 139
temporis vnus honeſta-
uaritia eſt l, 314. vnus poſ-
ſeſſio nobis data ll, 4
tempori parce ll, 343. 394
de *tempore* nihil finire de-
libari, ſapientis eſt l, 314.
quam multæ ſint quæſtiones
ll, 343
Tentyritæ quomodo croco-
dilos ſuperent ll, 699
terebrans fulmen quid ſit
ll, 635
Torentiæ Mæcenatis vxor
l, 209
terra corpori humano con-
fertur ll, 663. cum mari glo-
bata

RERVM ET VERBORVM.

bum facit ll, 680. mas & fœ-
 mina ll, 661. non est sine spi-
 ritu v. tali ll, 754. puncto com-
 paratur ll, 574. pars mundi
 & materia ll, 611. quibusdam
 animal ll, 753. seq. quibus-
 dam terræ motus causa est ll,
 751. quomodo ad continuan-
 da flumina sufficiat ll, 656.
 sub finem mundi in humorem
 soluetur ll, 683. seq. nullum
 habet vacui ll, 762
 an terra mundo stante ver-
 tatur ll, 777
 de terra quæstiones ll, 608
 sub terra specus & stagna ll,
 664. seq.
 terram aquis innatare, ru-
 dis & inepta opinio est ll, 662.
 746
 terræ multa habent morti-
 fera ll, 767
 terrarum orbis pila est ll, 709
 terræ motus ingens in Cam-
 pania ll, 739. insanis aliquot
 similes discurrere fecit ll,
 768. per CC miliaria non ex-
 tenditur ll, 765
 terræ motus causæ ll, 745.
 746. 750. 751. 754. 757. 759.
 763. 769. 770. effectus ll, 744.
 genera duo sunt Posidonio
 ll, 761
 terræ motu qui fiat, vt loca
 disticiantur & intereant ll,
 764
 terræ motum præcedit aëris
 tranquillitas ll, 752. sequitur
 pestilentia ll, 767. & ventus
 ll, 758
 terræ motus timor demitur
 ll, 739. 771. seqq.
 terrena, quem solum de-
 lectant, angustus animus

est l, 113
 territorium l, 176
 tessellæ in balneo separatae,
 iterumque commissæ terræ
 motu ll, 769. seq.
 testamenti ordinatio quam
 diligenter curetur l, 465. 474.
 tabulis annulum imprimere
 ll, 21
 testamentorum captator l,
 472. seq. captandorum artem
 professi l, 559
 testes cur adhibeantur l, 416.
 secundæ notæ ll, 703
 testudo an habeat constitu-
 tionis suæ sensum ll, 550
 textorium ll, 504
 textricum ars male dicitur
 a sapientibus inuenta ll, 359
 Thales Milesius terram a-
 quæ innatare opinatur ll,
 746
 Thalesis opinio de Nili in-
 cremento refellitur ll, 701. o-
 pinio de terræ motu impro-
 batur ll, 747. sententia de a-
 quæ elemento ll, 661. senten-
 tia, quod terra aquæ innatet,
 exploditur ll, 662
 Thalia Gratiarum vltima l,
 384. Hesiodo est Charis, Ho-
 mero Musa l, 385
 Thasius lapis, rarum quon-
 dam in aliquo templo specta-
 culum ll, 310
 theatrum Neapolitanorum
 factum ll, 252
 Thebæ non sunt motæ in
 Chalcidis tremore ll, 765
 Themisonis secta ll, 406
 Theodorus philosophus, quid
 tyranno mortem minanti re-
 sponderit l, 240
 Theodotus l, 29
 ppp 3 Theo-

INDEX

- Theophrastus* l, 319. ll, 665. discipulus Aristotelis ll, 752. non diuini, dulcis tamen eloquii vir, & nitidi sine labore ll, 752. arguitur l, 15. 17. ll, 660. citatur ll, 660. 673. 699
- Theophrasti praecepta* l, 15. ll, 7. sententia de terræ motu ll, 752
- Therastia* insula in Ægæo mari enata ll, 624. 761
- Θερμαριῶν* l, 83
- thermarum* fundamenta in mare iacta ll, 557
- Thermopylarum* angusta l, 543. ll, 295
- Thersites* l, 83
- in *Thessalia* noxia feris aqua ll, 672
- Thessaliæ* paludes quomodo siccatae ll, 764
- Thentonici* a Mario caesi ll, 402. causa l, 13
- Thracæ* incompositi statura ll, 690
- Thraces* ll, 574
- Thraciæ* angulus ll, 763. iuga ll, 700. præpositus L. Piso ll, 300
- Thrafcias* ventus ll, 732
- Thucydides* allegatur ll, 764
- tiara* recta in capite, folis regibus data l, 544
- Tiberis* ll, 298. 823. in Tiberis ripa regna Arcadium l, 111
- Tiberius* filius Liuix Augustæ l, 161. Attici progener ll, 66
- Tiberius Cæsar* Appia via ad deos iuit ll, 806. amicorum notitiam auersatus l, 516. Atlio Butæ prodigo paupertatem confitenti, Sero, inquit, experrectus es ll, 557. a pluribus rogatus, ut æri alieno succurreret l, 403. Cassio ebrioso & urbem & arcana multa commisit ll, 300. M. Allium prætorium a creditoribus liberat l, 402. fratris Drusi mortem æquo animo tulit l, 160. seq. nullum ingentis formæ vendit ll, 415. prostris filium mortuum laudant l, 173
- Tiberii* imago egypti l, 444
- obliuio l, 516. prima temporis l, 273
- Tiberii* amicitia & frigore notus Montanus Iulius l, 557
- Tiberii Cæsaris* principum alienigenarum gentium sacra mota sunt ll, 482. eius tempore publica accusandi rabies l, 444
- sub *Tiberio Cæsare* cæli ardor visus ll, 60
- Tiberius Gracchus* l, 174
- vide *Gracchus*.
- tibiarum* ac organorum genus ex pulpito consonabat l, 37
- tibicen* Græcus ll, 254
- Tiburtinum* l, 456
- Tiburtinus* calix ll, 53
- tigrim* osculatur custos l, 37
- Tigris* fluuius ll, 675. enescit & tandem iterum emergit ll, 463. 675. 701
- Tillius Cimber* acerrima Cæsarianarum partium defensor Cæsarem postea interfecit

RERV M ET VERBORVM.

fecit II, 89. eius iocus in se
II, 300. Tillio Cimbrio ebrio-
so creditum fuit de C. Cæsa-
ris cæde ibid.

Timagenes historiarum scri-
ptor, exclusus Augusti domo,
in Pollionis Asinii contuber-
nia consenuit I, 83. felicitati
urbis Romæ inimicus II,

370
timenda quibus depelli pos-
sunt II, 41. seq.

timendorum tria genera II,

41
timere an desinat, qui de si-
nit sperare II, 13

timeri non est potentia signum
I, 36. quam despici pe-
riculosius I, 36

timidus duorum generum
est I, 477. pro cauto accipitur
II, 127

timor acer & assiduus quid
efficiat I, 287. seq. vide *Me-
sus*.

timens Deum an non sit sa-
nus I, 471

timoris reprehensio & re-
media II, 37. seq.

tiro pallefcit ad vulneris
suspicionem I, 202

tirunculorum impetus pri-
mi II, 482

titulus sepulchri I, 436

titulum impingere II, 132

Titi Ariti liberalitas & Cle-
mentia in filium parricidam
I, 29.

Titi Manlii pietas in pa-
trem imperiosum I, 454

Titus Linius suos libros a
Doro emere potest I, 461

a *Tito* Lino positum di-
ctum de Cæsare vulgo iacta-

tum I, 25. II, 734. vide *Li-
nius*.

to à Latine exprimi ne-
quit II, 168. sex modis dicitur
II, 168. sq.

togata antiquæ II, 348. in-
ter comædias & tragædias
mediæ II, 22

togati I, 363. II, 551. togati
purpuratique I, 258

togis inter se corona for-
didior & turba cultior distat
II, 511

tolerantia fortis asperorum
sitne optabilis II, 206.
seq.

tollutarii II, 327

tolleno II, 614

tome-tum Circense I, 365

tonans I, 462

tonat aliquando sereno cæ-
lo II, 579

tondere filios in luctu mo-
ris erat I, 496

tonitru quomodo fiat II, 616.
618. 620. sq. 643. seq.

tonitrua antiqui tonitruum
aut tonum dixerunt II, 644.

quædam absque nubium con-
cursu II, 628. fulmina & ful-
gurationes simul fiunt II,
616

aduersus *tonitrua* subter-
ranea domus excogitata II,
739. 742

tonitruum distinctio II,
626

tonser I, 324

tonum dixerunt antiqui to-
nitrua II, 644

tormentorum patientia sitne
optabilis II, 206

torqueri, & in conuiuio ia-
cere, pariane sint II, 198. 227

INDEX

- torpor letalis* ll, 289
torrentis cursus ll, 679. vnda l, 352. impetus ll, 74
tortor instrumentis augetur ll, 41
trabes igneæ ll, 580. seq. an inter Cometas ponendæ ll, 779. quomodo fiant ll, 780
tractatori manum præstare ll, 205
tractio & dedecus ll, 308
traducere ll, 410. 482
Tragici ll, 22
Tragici dictum ll, 141
trama quid sit ll, 59
tranquillitas Græcis *εὐδωμία* l, 27. quænam sit vera ll, 162. quibus remediis procuratur l, 218. seq. Epicuræorum qualis l, 427
tranquillitas animi est indicium Magnanimitatis l, 66
tranquillitatis causa non locus, sed animus est ll, 159
tranquillitati infesta vitia l, 23. inimicus est comes perturbatus l, 228
tranquillum mare ll, 718
transfigurari ll, 14
translationes verborum ll, 176
Trasimenus l, 31
tremor terræ ll, 761. seq.
tremoris corporum causa ll, 759. seq
Triarii l, 224
tribunal honoris insigne, non h. nor l, 388
tribunal nummiparium alteri adæque re l, 391
Tribunus a Manlio in ordinem impune, redactus l, 44
tributum principale l, 403
provinciarum vna cœna consumptum l, 107
tripudiare virilem in modum l, 244
Tristionia a Claudio occisa ll, 819
tristitia sitne cognata voluptas aliqua ll, 440. quarundam foeminarum finem mori imposuit l, 124. quomodo tristitia tollatur l, 126. hæc homines inhabiles ad actiones efficit l, 306
tritici bonum ll, 567
triumphalis proscripcio l, 424
Troglodytæ ll, 700
trossuli l, 326
trossuli & iuuenes ll, 213
tuber tyranni gladio dictum l, 413
Tubero fictilibus in publica cœna usus ll, 433. quibusdam parum frugi est ll, 517
Tuberonis lignei lectuli, hoedinae pelles & vasa fictilia ll, 423
cum Tuberone viuendum ll, 465
Tubicen ll, 279
Tullius Cimber nimis fuit in vino ll, 300
Tullius Marcellinus consilio de morte cum amicis habito, tridui inedia sibi vitam ademittit ll, 251
tumultuarius miles l, 61. seq.
Turannius senex, procurationis vacatione acceptione tamdiu se plangi iussit, quousque

RERVM ET VERBORVM.

usque labor illi suus restitu-
tus fuit, l, 336
turba vitanda ll, 16. seq.
19. 28
turbo ll, 780. igneus ll,
727
turbis causa ibid.
turdilli siue *turturillæ* ll,
425
in *turno* nulla mora l,
552
turpia quæ ll, 1. c
turturillæ quid fuerint ll,
42.
Tusci summa fulminum
scientia ll, 629
Tuscos Asia sibi vendicat l,
110
Tusculanum l, 466
tussis continua ll, 270
tutela ebore cælata ll,
255
tuto vt viuas, quæ obser-
vanda ll, 469
*tympa*num in manu est l,
351
*tympa*na cur sonent ll,
627
tyrannicida conscios tyran-
ni amicos nominat l, 45
tyrannus an beneficium det
l, 412. seq.
tyranni & regis differentia
l, 286. tuber gladio diuisum
l, 413
tyranno an beneficium dan-
dum l, 573
tyranni triginta Athenien-
sium ll, 466. ciues occiderunt
l, 224
tyrannorum poena l, 299
Tyria purpura ll, 590
Tyrii Africam incolunt l,
110

Tyrus aliquando ruinis in-
famis fuit ll, 741. mouetur &
diluitur ll, 766

V.

Vacatio procurationis l,
336
vacationem dare l, 372. pe-
tere l, 77
vacua sunt vocaliora, quam
plena ll, 627
in *Vadimonis* lacu insula na-
tat ll, 673
vadimonium ll, 21
vade rogitur, vade feliciter
ll, 772
Vagellii carmen ll, 744
valens ll, 817
valere, philosophari est ll,
45
Valerius Asiaticus l, 262.
consul ll, 625
Valerius Corvinus ob Mes-
sianam captam Messala dictus
l, 327
valetudinarium l, 19. ll,
573
valetudo animi primum,
deinde corporis curanda ll,
45
valetudo felicior ll, 204
valetudine fessi, iracundio-
res l, 43
Valgius Ætnam vnicum di-
xit ll, 144
validissime l, 320
vapor ticcus & humidus ll,
617
varices quidam exciscandas
præbens, legere librum per-
seueravit ll, 270
Varro citatur ll, 814. qua
PPP 5 arte

INDEX

- arte ventos ordinet II, 731.
 Vulturini nomen vsarpat loco
 Euri II, 732
Varronis Romanorum do-
 ctissimi remedium aduersus
 mutationem locorum I, 112
Varus eques Romanus coe-
 narum bonarum affectator II,
 558
vasa colligere II, 58
Vatiae felicitas vulgo ce-
 lebrata II, 157
vaticinantium copia vbi II,
 768
Vatinus scurra quomodo
 Ciceronis urbanitatem effu-
 gerit I, 267
Vatinus rempubl. venum-
 dedit I, 249
Vatinio postpositus Cato
 I, 261
 in *Vatinium* Calui senten-
 tia II, 39
Vatinii I, 249. II, 546
vdum plus est quam humi-
 dum II, 624
vestatio I, 241
Vedius Pollio murænas
 sanguine humano saginabat
 I, 293. ob sæuitiam in seruos
 castigatus ab Augusto I,
 96
vellem quæ velles II, 29
velocitas quæ laudabilis I,
 56. orationis oratori non est
 permittenda II, 117
velum alleuatur II, 279
velis coenatio muniebat. II,
 712
vena ad extenuandum cor-
 pus percutitur II, 218. medico
 tangenda est II, 69
venæ aquarum II, 663
venæ sanguinis receptacula
 II, 663. seq. incertæ
 lem turbantes mod-
 indicium II, 459. c
 remedii causa extr
venarum impetu-
 bilitas, valetudinis
 indicium
venas cadentes v
venari in mari
vendens funerib-
 ria & lucrum opti-
 rito a Demade fit
vendere quæ em-
 um ius est
venditio quid
veneficus
venenata fulmin-
 num amittunt
venenum serpent-
 nam perniciem pi-
 ne sua retinent
veneriæ
Veneris comite-
 tiæ I, 385. signum
Veneris genitric
Venerem suam
venia I, 46. 307.
 dabilis sit I, 56. ai-
 ens dare debeat
venter bene mo-
 gna pars est liberta-
 paruo dimittitur
ventris causa q-
 boratur
ventri obedient-
 lia sunt, non he-
ventilare
ventus quid II,

ERVUM ET VERBORVM.

communis I, 479.
 fiat II, 720. 726.
 II, 722. an sit cau-
 tum II, 781
 : aëris discrimen II,
 722
 : spiritus discrimen
 II, 728
 um iactare brachia
 II, 788
 : *veſcia* II, 726. Ete-
 subterranei II, 728.
 norumdam locorum
 , 733. quando & vn-
 II, 723. ſqq.
 m abusus II, 734.
 & nomina II, 730.
 as II, 733. ad quid
 ti II, 736
 id ſummam caueam
 I, 249. multa apud
 ſitu occupata II,
 auctiora rebus I, 423.
 I, 19. philoſophanti-
 a eſſe debeant II,
 248
 aſſeſſoris prætor ad-
 pronuntiat I, 222
 ex alieno ſeculo pe-
 II, 511
 um cura nimis anxia
 lebet II, 515. notæ II,
 ſlationes II, 176 La-
 magna paupertas II,
 tam quam rerum cu-
 da II, 126. ſeq.
 opera concordare
 I, 355. 358. II, 62
 dia quorundam ex-
 da II, 30. ſeq.
 indiciæ laus, & quod
 ientia eam ambigat
 II, 30

verecundiam ſcénici artifi-
 ces penitus exprimere non
 poſſunt II, 31
veritas & virtus idem II,
 226. inuoluta in alto later I,
 542. 555. ſeq.
veritatis argumentum eſt.
 publicus conſenſus II, 524.
 ſimplex oratio II, 116. 141
verminare II, 629
verminatur I, 356
verminatio II, 268
verminations cerebri æſtu-
 antis II, 408
vernilitas II, 404
vernilter I, 405
vernula rudis I, 214
verrucosus I, 402. 481
verſutia II, 357
verſura domi ſit I, 498
verſuram facere II, 61
verſus II, 392. 418. de ana-
 ritia II, 478. ſeq.
verſus Græcus deteſtabilis.
 I, 302
verſus diſertiffimi inter mi-
 mos iacent II, 22. multo effi-
 caciores ſunt ſoluta oratione
 II, 478. ſeq.
verſuum duorum de benc-
 ficiis examen I, 382
vernex marinus I, 277
verum non niſi audituro
 dicendum II, 91. dicere & au-
 dire adſueſcendum II, 211. o-
 mnibus publice dicit Seneca
 II, 351. qui dicat, potentibus
 deeſt I, 542
veri ſimilitudo, non explo-
 ratio ſpectatur I, 483
vertebrarum dolor quomo-
 do interquieſcat II, 268
verticofus II, 782
Veſtales virgines I, 372
veſti-

INDEX

vestiarium l, 230
vestis quando mutetur ll, 55. peruersa magistratus l, 18. nihil celatura ll, 357. ponderibus aut tormentis splendere cogentibus pressa l, 214. omnis sapienti non conueniens, nec quinis color ll, 144
vestis munda electio appetenda homini - ll, 376
vestes e corticibus arborum, quum plumis, vulpium tergis &c. ll, 357. sericæ exprobrantur l, 564
vestium color l, 340
vestigia sua animalia quædam circa cubile confundunt ll, 211
veteranus audaciter cruorem suum spectat l, 202
veterare l, 158
veterana ll, 514
veterosus animus l, 24
veterosissimi artificii nodi ll, 294
veterum opiniones parum exactæ & rudes ll, 746. præceptum de optima vita sequenda l, 345
veteribus mos fuit terram subigere ll, 319
vexillis subrectis urbem intrare l, 506
via Latina ll, 265. recta ll, 822. sacra l, 173. seq. ll, 821. vicinalis l, 516
viane monstranda fit ingrato l, 480
viator ll, 148
vicarii duo l, 229
Vica Potæ filius Diespiter ll, 817
victrix quando gratæ l, 388

viduus cælibatus l, 390
Vieuna ll, 813
vigiliæ peruersum tempus arguitur ll, 554
vigliarium ll, 165
villa totius anni ll, 158
villæ castris similes ll, 146
vinctorum greges in ætuum & colorum paria diduci l, 324
 per *vinctos* terra colenda, l, 565
vindemitor ll, 806. seq.
vindicta quando laudatur, quando non l, 54
Vinicii tarditas in dicecdo ll, 117
vinum calentibus ingenis & pueris subtrahendum l, 43. iram cur incendat l, 41. fulmine gelatum, cur potum exanimet, aut dementes terciat ll, 642. fracto dolio rigidum stat ll, 623
vini inuentor cur Liber dictus l, 245. minister in muliebrem modum ornatus ll, 131. veteris amaritudo ipsa delectat ll, 184
vino deditorum vita quam turpis ll, 317. seq. interdum indulgendum l, 244. seqq.
 inter *vinum* & oleum occupati homines ll, 46
vina per sapores & ætates disponere ll, 711
vir bonus an beneficium ingrato noto daturus fit l, 477. an non irascatur, si patrem cædi vel matrem rapi viderit l, 14. duplicis notæ ll, 121.

RERV M ET VERBORVM,

121. non potest non facere,
quod facit l, 534. summae pie-
tatis erga deos est ll. 257.
ab honesto nulla re deterretur,
ad turpia nulla spe inui-
tatur ll, 256. vinci nequit l,

492

vir boni animus qualis l,
& exemplum semper intuen-
dum ll, 32. seq. similitudo
cum Deo l, 196. ll, 119

238

virum bonum non faciunt
studia liberalia ll, 339 seq.
in *viro* bono habitat Deus

ll, 119

vir boni omnes pares ll,
200. rarius existunt ll, 121

vir bonis cur mala acci-
dant l, 193. sq. 203. inest quid-
dam diuinum l, 194

viros bonos, candidatos di-
cimus ll, 7

vir disertus turpissimum
principium ll, 428. sq.

vir gratiofus timendi inter-
dum ll, 41. seq.

vir fortis & strenuus ll, 70.
eius descriptio Virgiliana ll,

422

vir fortes qui ll, 424.
seq.

virorum magnorum imagi-
nes & natales celebrandi ll,
187. exempla sequenda ll,
464. f. 3. sapientum conuersa-
tio vtilis ll, 395

virga aurea l, 215

virgarum, coronarum & ar-
cus differentia ll, 595

virgarum significationes &
causa ll, 595

viridibus cisterna subdita ll,
319

Virgilius a Polybio con-
uersus l, 139. 144

Virgilius Aetnam descripsit
ll, 274. Ennium imitatus est
ll, 485. perum proprie dixit,
mala mentis gaudia ll, 175.
reprehenditur ll, 323

Virgili praecipua nautica
ll, 152. versus duobus aeter-
nam memoriam promittentes
ll, 66. versus l, 58. 175. 277.
320. 460. 523. 578. ll, 152.
163. 166. sq. 175. 179. 215. 237.
seq. 305. 322. 375. 422. 449.
466. 482. 517. 555. 591. 596.
654. 676. 693. 705. 766.

Virgilius aliter grammati-
cus legit, aliter philosophus
ll, 484

Virginis & Regulus Coss.
ll, 739

virgo aqua ll, 298

virtus animi una, sed mul-
tae species ll, 196. cui placet,
is non potest placere popu-
lo ll, 94. numquam latet ll,
276

virtus a voluptatum mini-
sterio defenditur l, 457. ad
bene beateque viuendum fa-
ctis esse probatur, opinionibus
contrariis breuiter refu-
tatis l, 355. ll. 3 8. seqq. 327.
cur nullo egeat ll, 242. ex-
perimento innotescit l, 202.
solum verum gaudium parit ll,
87. in quocunque habitu est,
prodest l, 224. seq. maior vel
minor fieri non potest ll, 196.
24. seq. 245. natura glorio-
sa l, 453. nihil in se habet ve-
nale l, 456. non cohonestatur
pulchritudine corporis, non
deformitate foedatur ll, 195.
non

INDEX

non dediscitur II, 143. non propter voluptatem petitur I, 347. omnibus patet I, 438. periculi auida est I, 202. quædam effugere non potest II, 165. quid sit II, 499. sua magnitudine omnes dolores, molestias, iniurias elidit II, 198. seq. suapte natura placet I, 470. vnicum hominis bonum II, 257. an turpibus irata esse debeat I, 31

virtutis ardni aggressus I, 207. seq. 357. comitatus indiduius II, 208. documentum nunquam molle II, 204. occasio & calamitas I, 202. duæ partes II, 396. opera omnia bona II, 257. seq. vis I, 470. calcar an fit ira I, 62. & voluptatis dissimilitudo I, 345. & voluptatis societatem quid prohibeat I, 353

virtuti etiam in lectulo locus II, 271. opposita nihil detrahunt II, 378. seq.

virtutes inter se pares, vt virtutum opera II, 195. quædam stimulis, quædam frænīs egent I, 265. si animalia sint, quam multa absurda sequantur II, 499

in *virtutes* arduum iter non est I, 33

virtutum humanarum vnica regula II, 196. pretium in seipsis est II, 285. semina natura insita sunt II, 478. magnarum memoria sacra I, 480

vis electioni obest I, 412

viscata beneficia II, 20

visceratio II, 61

visus noster in humido la-

bitur II, 593

visus fallax II, 585

vita actu, non tempore metienda est II, 328. seq. occu-

patorum breuissima est I, 317. 323

vita longissima I, 187. 318.

II, 382. cur brevis videatur

I, 311. 323. 316. 318. errorum

plena I, 339. fortunæ expert,

mare mortuum est II, 209. fi-

cta & ostentationi parata I,

244. inter bonos & publicos

mores temperanda II, 13. me-

lior quam vulgus viuit insti-

tuenda, non contraria II, 12.

nuda muscarum ac vermium

bonum I, 449. non sentien-

tibus effluit II, 214. seq. po-

tius deridenda, quam deplo-

randa est I, 243. quomodo ho-

minibus elabatur II, 4. quo-

rum breuissima, ideoque mi-

serissima fit I, 330. seq. serui-

tium est I, 232. supplicium est

I, 143. similis fabulæ II, 262. si-

milis ciuitati captæ I, 179.

stulta I, 143. vt tuta sit & se-

cura, quæ obseruanda II, 449.

otiosa & igneua differunt II,

197. seq. quorundam contra

naturam instituta taxatæ II,

554. seq. quorundam formi-

cis per arbutta repentibus E-

milis I, 238. occupatorum

breuissima est I, 317. 322

vita amor catenæ compara-

ratus II, 86. breuitas I, 185.

310. II, 102. conditio quali-

cumque æquo animo ferenda

II, 474. consensus cum ora-

tionē laudatus II, 62. dinter-

nitas non canis vel rugis a-

stimanda II, 319, exordium a

Seq

RERV ET VERBORVM.

ſtatu I, 135. *faſtidium* quomo-
do ſigatur I, 222. *forma ſa-*
na & ſalubris II, 21. *genera-*
tria. quodque ſit optabilius
I, 37. *genus* antterum fugi-
endum II, 12. *iactura maxima,*
dilatio II, 318. ſeq. *inæquali-*
tas I, 217. *incontantia* I, 371.
incontantia unde II, 62. *men-*
dicatio foeda II, 448. *minus*
II, 278. *opera* qua regula diſ-
tribuenda I, 558. *ſparium am-*
pliſſimum II, 384. *tria tem-*
pora 321. *tributa* II, 425. *viti-*
um maximum II, 47
vitæ beatæ ſumma II, 125.
vid. Beata.
vitæ in contrarium circum-
actæ cauſa II, 436
de *vitæ* breuitate an iuſte
mortales conquerantur I,
311
vitæ ſuæ ſitne viſ inferen-
da II, 216
vitam contemnere, & rege-
re vix tota *vita* diſcitur II,
497. *ſecuram mari mortuo*
comparat Demetrius II,
209
vitæ eruere II, 44. in
homine prius ordinantur I,
28
vitalis calor I, 461
Vitelleius II, 684
vitiligo & foeda ex albo va-
rieta II, 674
vitis ex arbuſto ſuo annosa
quoque tranſfertur II, 324
non quolibet inſitionem pa-
titur II, 498
vitis virtus II, 120
vitium commune ſingulis
obiicere, iniquum I, 71. ſeq.
vitia contactu nocent I, 227.

excusantur deorum exemplis
I, 331. *male rebus, locis &*
temporibus adſcribuntur, cum
cuiusque propria ſint II, 142.
naturalia nulla arte vinci poſ-
ſunt II, 31. non in uſum re-
cipienda ſunt, quia aliquando
boni quid effecerunt I, 14.
non ſtant uno loco, ſed ſe in-
uicem pellunt I, 391. omnia in
omnibus, ſed non omnia in
ſingulis exſtant I, 478. ſub
virtutum nomine obrepunt II,
127. ſeq. *virtutibus* confinia
II, 542. an ſint animalia II,
500. vulgi nobis ridicula vi-
deri debent, non inuiſa I, 242.
corporis & animi cur diſſimu-
lare ſoleamus II, 153. illinunt
turba & ſpectacula II, 15. ſeq.
non temporum, huius vel il-
lius ſeculi ſunt, ſed homi-
num II, 426
vitiorum proceſſus II, 803.
remedia II, 494. ſeq. *irrita-*
menta quam longiſſime ſunt
profugienda II, 145
vitvarius II, 363
vinarium I, 293
viuendi corrupta ratio cor-
ruptum dicendi genus pro-
ducit II, 506
vinendum ſemper vt coram
Deo inſpectore & arbitro II,
297
vinere beate & ſecundum
naturam, idem eſt I, 345. iu-
cunde nemo poteſt, niſi &
honneſte viuat I, 348. beng, o-
mni loco poſitum II, 90 in
neceſſitate, nulla neceſſitas
II, 39. 181. non licere, multi
falſo queruntur II, 318. o-
ſſio aperto vix eſt, qui poſ-
ſit

